Digitized by Google

L. As. 379 65
8°
Groot

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

JAVAANSCHE

SPRAAKKUNST, LEESBOEK

EN

WOORDENBOEK.

NB. Tot meer gemak bij het gebruik kan de *Spraakkunst* met het *Leesboek* bij elkander als eerste, en het *Woordenboek* afzonderlijk als tweede stuk ingebonden worden.

Digitized by Google

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Digitized by Google

JAVAANSCHE

SPRAAKKUNST,

DOOR WIJLEN

A. D. CORNETS DE GROOT;

UITGEGEVEN IN NAAM EN OP VERZOEK VAN HET BATAVIASCHE GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN,

DOOR

J. F. C. GERICKE;

TWEEDE VERBETERDE EN VERMEERDERDE UITGAAF, GEVOLGD DOOR EEN

LEESBOEK

TOT OEFENING IN DE JAVAANSCHE TAAL,

VERZAMELD EN UITGEGEVEN

DOOR

J. F. C. GERICKE;

OP NIEUW UITGEGEVEN EN VOORZIEN VAN EEN NIEUW

WOORDENBOEK,

DOOR

T. ROORDA,

DOCTOR IN DE LETTEREN EN DE GODGELEERDHEID, HOOGLEERAAR IN DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH INDIËN AAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE TE DELFT, EN LID VAN HET KONINKLIJK NEDERLANDSCH INSTITUUT.

AMSTERDAM,
BIJ JOHANNES MÜLLER,
1843.

Digitized by Google

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

GEDRUKT BIJ C. A. SPIN.

Digitized by Google

VOORBERIGT.

Zoodra ik door Zijn Majesteit den Koning geroepen was, om aan de Koninklijke Akademie te Delft de Javaansche taal te onderwijzen, moest het mijn eerste zorg en arbeid zijn, in de hulpmiddelen te voorzien, die noodzakelijk tot het geven van dat onderwijs vereischt worden, maar die volstrekt niet voorhanden waren. Het eenige werk toch, dat hiertoe zou hebben kunnen dienen, *Eerste gronden der Javaansche taal, benevens Javaansch leer- en leesboek met eene woordenlijst ten gebruike bij hetzelve, door* J. F. C. GERICKE (Batavia, 1831); dit werk, waarmeê de Heer Gericke het allereerst de kennis der Javaansche taal voor Europeanen toeganklijk gemaakt heeft, is sedert lang geheel uitverkocht. Even zoo is het gelegen met de *Javaansche spraakkunst, door wijlen* A. D. CORNETS DE GROOT; *uitgegeven in naam en op verzoek van het Bataviasche genootschap van kunsten en wetenschappen, door* J. F. C. GERICKE (Batavia, 1833, als 15de deel der verhandelingen van het Genootschap); een werk, dat een schat van

Digitized by Google

belangrijke opmerkingen behelst, en waarin de Javaansche spraakkunst veel uitvoeriger, dan in de *Eerste gronden* van den Heer Gericke, behandeld wordt. Om dus in de allernoodigste hulpmiddelen, althans voor het eerste studiejaar, binnen den kortst mogelijken tijd te voorzien, ben ik te rade geworden, om van deze spraakkunst, met voorkennis en goedvinden van des Schrijvers broeder, den Hoog-Edel-Gestrengen Heer J. P. Cornets de Groot, thans waarnemend Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Koloniën, een nieuwe uitgaaf te bezorgen; daarbij te voegen het *Javaansch leer- en leesboek*, dat de Heer Gericke achter zijn *Eerste gronden* had uitgegeven; doch in plaats van de *Woordenlijst ten gebruike bij hetzelve*, die de Heer Gericke daarbij gevoegd had, een nieuw woordenboek daarop zamen te stellen, omdat ik niet alleen geen vrijheid had, dit eerste werk van den Heer Gericke, waarvan hij mij zelf herhaalde malen het gebrekkige betuigd had, op nieuw uit te geven, maar ook, omdat naar mijn oordeel, zulk een korte en eenvoudige woordenlijst, als de Heer Gericke daarbij gevoegd had, niet voldoende zou zijn, om den leerling genoegzaam met de taal bekend te maken.

Bij deze nieuwe uitgaaf der Javaansche spraakkunst van Cornets de Groot, heb ik gemeend eenige meerdere vrijheid te moeten gebruiken, dan de Heer Gericke zich bij de eerste uitgaaf veroorloofd had. Met taal en stijl van dit werk, dat door den Schrijver zelf niet voor de uitgaaf was nagezien, heb ik zoo gehandeld, alsof mij de zorg daarvoor opgedragen was. Een hoofdstuk *over de Pådås*, dat in de eerste uitgaaf ontbrak, heb ik in deze er

Digitized by Google

bijgevoegd; en daar achter nog een ander tot oefening van den leerling in het lezen en in de uitspraak. Het hoofdstuk *over de telwoorden*, dat in de eerste uitgaaf achter het hoofdstuk over de werkwoorden stond, heb ik verplaatst en op het hoofdstuk over de bijvoeglijke naamwoorden laten volgen. De telwoorden toch behooren tot de naamwoorden. Wat ik hier en daar, vooral in de laatste hoofdstukken, van het mijne in het werk zelf ingevoegd heb, dat heb ik tusschen [ ] gezet; en wat ik mij verder stilzwijgend in de redactie van het werk veroorloofd heb, dat is weinig en van te gering belang, om het hier op te noemen. Overigens heb ik mijn eigen opmerkingen en bijvoegsels in aanmerkingen onder aan den voet der bladzijden geplaatst, en die van de weinige aanmerkingen, die de Heer Gericke bij de eerste uitgaaf gevoegd had, door mijn naamcijfer onderscheiden.

Onlangs heeft de Heer Lauts in de *Konst- en Letterbode* een stukje geplaatst, onder den titel: ADRIAAN DAVID CORNETS DE GROOT JUNIOR, GRONDLEGGER DER JAVAANSCHE TAALSTUDIE, waarmeê hij aan de nagedachtenis van den zoo hoog verdienstelijken en begaafden, voor de wetenschap te vroeg gestorven Schrijver dezer Spraakkunst een welverdiende hulde gebracht heeft. Het is mij aangenaam, bij deze tweede uitgaaf dier Spraakkunst, dat stukje, dat uit een goede bron geput is, achter dit voorberigt te mogen doen plaatsen.

Bij den herdruk van het *Leesboek* heb ik het overschrift in Europesche letters, dat de Heer Gericke er bijgevoegd had, als geheel onnoodig achterwegen gelaten. De drie eerste verhalen, die ont-

Digitized by Google

leend zijn uit een werk, dat gewoonlijk [illegible] genoemd wordt, heb ik nagezien naar een door de vriendelijkheid van den Heer Gericke mij toegezonden en door hem zelf gecollationeerd afschrift van het geheele werk, en mij bij dezen herdruk stipt aan dit afschrift gehouden, omdat ik wist, dat er in den eersten druk van het Leesboek ten minsten één afwijking van dat afschrift gevonden wierd, die de Heer Gericke zelf als een taalfout beschouwde. Overigens heb ik in dezen herdruk niets veranderd, behalven dat ik die gebreken, die door het gebrekkige van de oude Javaansche drukletter veroorzaakt waren, verbeterd heb, en overal meer bestendig die regels van spelling in acht genomen heb, die thans door den Heer Gericke zelf voor de beste gehouden en meestal gevolgd worden. Ook heb ik in de eigennamen meer gebruik gemaakt van de kapitale letters, dan in de eerste uitgaaf geschied was, vooral ook met het oogmerk, om den leerling daardoor des te spoediger daarmeê bekend te maken.

Voorts heeft de Heer Gericke zelf omtrent dit Leesboek in het voorberigt voor zijn *Eerste Gronden* het volgende aangeteekend: »De stukken, welke in het *Javaansch Leer- en Leesboek* gevonden »worden, zijn of uittreksels van Javaansche handschriften, of »tot dit bijzondere einde door eenen kundigen Javaan opgesteld. »Men zal daarin den overgang van het *gemakkelijke* tot het *meer* »*moeijelijke*, zoo wel als de verscheidenheid van taal en stijl ont»dekken. De twee brieven, N°. 11 en 12," (in dezen herdruk N°. 6 en 7) »zijn mij door den Heer Kolonel NAHUIJS ter plaatsing »toegezonden, die zich tevens verantwoordelijk voor dezelve heeft

Digitized by Google

»gesteld. De Papali is een uittreksel van een grooter werk in »dichtmaat van den onder de Javanen zoo zeer beroemden vorst, »*Kjahi-Hageng-Seselo,* die vóór omtrent drie eeuwen geleefd heeft »en te *Seselo* in het distrikt *Grobogan* begraven ligt. Dit uit»treksel bevat vijf en twintig *Podhos* of *Stanzas*, waarvan de wijze »der dichtmaat *Dangdang-Gendis* genoemd wordt. Elke stanza »bestaat uit *tien* regels. De twee eerste regels hebben *tien letter»grepen*, de derde heeft *acht*, de vierde *zeven*, de vijfde *negen*, »de zesde *zeven*, de zevende *zes*, de achtste *acht*, de negende *twaalf*, »en de tiende heeft *zeven lettergrepen*. De *eerste*, *vijfde* en *negende* »regel eindigen met *Woeloe*, de *tweede* en *zesde* eindigen met een »*medeklinker*, de *derde* met *Taling*, de *vierde* en *zevende* met *Soekoe*, »en de *achtste* en *tiende* eindigen met eene *Legenno*."

Bij de zamenstelling van het *woordenboek* is mijn voornaamste bron geweest een afschrift van het Javaansch-Nederduitsch woordenboek, dat de Heer Gericke, gedurende zijn eerste elfjarig verblijf op Java, onder het beoefenen der Javaansche taal vervaardigd heeft, en waarvan hij mij het gebruik heeft toegestaan. In het algemeen moet ik erkennen, en doe dit hier gaarne openlijk, dat ik den toegang tot de kennis der Javaansche taal geheel aan de vriendelijke goedwilligheid van den heer Gericke te danken heb, eerst door het mondelinge onderrigt, dat hij mij wel heeft willen geven, en vervolgens door het gebruik van dat woordenboek; als ook door de mededeeling van een menigte Javaansche handschriften, waardoor ik in staat gesteld ben geworden, om mijn oefeningen in die taal, na zijn terugkeer naar Java, voort te

Digitized by Google

zetten. Onder die handschriften bevindt zich ook een afschrift van een, den Heer Gericke bij toeval in handen gekomen, woordenboek, of liever glossarium, van min bekende Javaansche woorden, meest Kawi-woorden, met de verklaring in gewoon of meer bekend Javaansch daarachter. Van deze glossen heb ik in dit woordenboek proeven gegeven, waaruit men zien kan, dat sommige daarvan als geheel verkeerd, andere als minder juist, weêr andere als ten minsten twijfelachtig te beschouwen zijn; maar dat de meesten toch zeer juist zijn, zoodat er van dat woordenboek, als het met oordeel gebruikt wordt, voor de kennis van het Kawi veel nut te trekken is. Ik heb ze meestal kortheidshalven door het teeken = aangeduid; anders door de woorden: *Het wordt verklaard door.*

De afgeleide woorden heb ik in dit woordenboek onder de grondwoorden geplaátst, zooals dit in een woordenboek der Javaansche taal vooral naar mijn oordeel behoort te geschieden. Om echter eerstbeginnenden te hulp te komen, heb ik de door verandering der eerste letter of door voorzetsels gevormde woorden, waar ik dit noodig achtte, ook tevens naar de orde van het alphabet geplaatst, en daarbij naar het grondwoord, waaronder het te vinden is, verwezen. Sommige woorden, waarvan de grondvorm mij niet met zekerheid bekend was, heb ik enkel naar de orde van het alphabet moeten plaatsen.

Voor het aanleeren der Javaansche taal is het van het grootste belang te weten, wat men voor een woord, dat *Krâmâ* is, in *Ngoko*, of voor een woord, dat *Ngoko* is, in *Krâmâ* zegt: daarom

Digitized by Google

heb ik dit bij al zulke woorden, waar ik dit kon doen, in dit woordenboek aangeteekend.

Met het aanvoeren van voorbeelden, of ten minsten het aanhalen der bladzijden, waar een woord voorkomt, heb ik gemeend, niet alleen eerstbeginnenden, maar ook andere beoefenaars van deze nog zoo weinig beoefenende taal, een wezenlijke dienst te doen.

Meestal heb ik bij de Javaansche woorden, die ook in het Maleisch voorkomen, het Maleische woord aangeteekend. Ook bij woorden, die uit het Sanscritsch ontleend zijn, heb ik dit veelal opgegeven. Bij gebrek aan Sanscritsche drukletters heb ik de Sanscritsche woorden alleen met Romeinsche letters kunnen schrijven. Voor den kenner van het Sanscritsch zal dit echter geen bijzondere zwarigheid hebben.

Men zal in het woordenboek eenige woorden aantreffen, die in het Leesboek niet gevonden worden; niet alleen grondwoorden van zulke woorden, die er werkelijk in voorkomen, maar ook andere, vooral Kawi-woorden. Ik heb deze in dit woordenboek mede opgenomen, omdat ik ze vond in de Woordenlijst van den Heer Gericke. Ik vermoed, dat de Heer Gericke, toen hij die woordenlijst zamenstelde, voornemens was, aan het poëtisch gedeelte van zijn Leer- en Leesboek eenige meerdere uitgebreidheid te geven, maar naderhand, bij de uitgaaf, van dit voornemen om de een of andere reden teruggekomen is. Daar die woorden nu eenmaal in die woordenlijst stonden, heb ik ze in dit woordenboek niet achterwegen willen houden.

Digitized by Google

Van het gebrekkige van dit werk kan niemand beter, dan ik zelf, overtuigd zijn. Het *nonum prematur in annum* heb ik er dan ook zoo weinig bij kunnen in acht nemen, dat het zelfs in minder dan negen maanden niet slechts afgewerkt, maar ook afgedrukt heeft moeten worden.

DELFT,
20 Maart 1843.

T. ROORDA.

Digitized by Google

ADRIAAN DAVID CORNETS DE GROOT JUNIOR,

GRONDLEGGER DER JAVAANSCHE TAALSTUDIE,

GEBOREN DEN 1. APRIL 1804, OVERLEDEN DEN 10. JULIJ 1829.

(Overgenomen uit den *Algemeenen Konst- en Letterbode*, N°. 5 en 6 van het jaar 1843.)

Adriaan David Cornets de Groot Jr. werd geboren te Groningen, den 1. April 1804. Zijne moeder was Vrouwe Hora Siccama. Zijn vader Adriaan David was, in het vijfde geslacht, afstammeling van den wereldberoemden Huig de Groot [1]. In twaalfjarigen ouderdom verzelde de jonge de Groot zijne ouders naar Java, alwaar zijn vader, bij de overname onzer Oost-Indische bezittingen, in 1816, tot Raad van Finantiën was benoemd [2]. Als kind kwam hij dus in Indië.

De Hooge Indische Regering, welke in 1816 was opgetreden, kwam weldra tot de overtuiging, dat, op Java, ten aanzien der taal, waarvan tot daartoe in de betrekkingen tot den Inlander was gebruik gemaakt, eene belangrijke wijziging moest plaats hebben, ten gevolge van de, sedert den aanvang der 19de eeuw, geheel veranderde betrekkingen tusschen de Europeanen en de Inlanders. Onze jeugdige de Groot geraakte door die omstandigheden in staat, om zich op eene allezins merkwaardige wijze te ontwikkelen.

---

[1] Aldus: Hugo Grotius, zoon Pieter, zoon Huig, zoon Pieter, zoon Jan, zoon Adriaan David. De grootvader van Grotius was de eerste, die den naam van Cornets de Groot voerde, als zijnde de zoon van Ermengarde de Groot, dochter van Diderik de Groot, burgemeester van Delft, en van den Bourgondischen Edelman, Corneille Cornets. Huig Cornets de Groot werd uit dit huwelijk geboren, wiens zoon, Jan Cornets de Groot, vader was van Hugo Grotius of Huig Cornets de Groot.

[2] De andere Raden van Finantiën waren: I. C. Goldman, Mr. I. Bousquet en Mr. J. G. van Angelbeek. — A. D. Cornets de Groot Senior overleed op Java in 1827.

Digitized by Google

Sedert den aanvang van onze vestiging in Indië was, door eene betreurenswaardige dwaling, inzonderheid van de zijde der predikanten, reeds dadelijk in de Molukken, later op Java en overal elders in den Archipel, zoo voor het godsdienstig, als voor het schoolonderwijs, van de Maleische taal gebruik gemaakt. Die taal toch, of liever eene verbastering dier tale, hoorde men, bij den inlandschen en uitlandschen koopman, als algemeene taal of *Lingua Franca*, te Bantam, Jakatra, Toeban en andere kustplaatsen van Java, zoo mede in die handelsteden, welke men, tot daartoe, op de nabijgelegene eilanden, had bezocht. Op het Maleische schiereiland, op Sumatra en op zoo vele plaatsen, bleek het nut van de Maleische taal, welke de Chinezen en andere Oosterlingen, evenzeer als de Nederlanders, zich beijverden aan te leeren. Het Maleisch werd algemeener; en men gevoelde in geenen deele de noodwendigheid, ook niet bij meerdere uitbreiding van magt op Java, om zich het Javaansch eigen te maken. Immers, men had enkel met de opperhoofden te doen, om zich rijst en andere voortbrengselen van den Javaanschen grond te doen leveren, en dezen wisten zich genoegzaam in het Maleisch uit te drukken; verder werd, hoe traag ook, toch van lieverlede, het Maleisch de taal, waarvan zich zelfs de regenten op Java in hunne gesprekken met de Europeanen bedienden. Zoo verliepen twee honderd jaren, gedurende welke de Nederlanders eene, voor hen zelven vreemde taal, op Java en in den geheelen Indischen Archipel, den Inlander opdrongen, en langs dien weg, aan die taal, een uitgebreider gebied verschaften. Waarom, vragen wij met innig smartgevoel, was het eene vreemde, en niet hunne eigene taal, welke zij in de 17de eeuw, in diervoege meer algemeen zochten te maken!

De Gouverneur-Generaal Daendels wijzigde de betrekkingen, welke onder de Oost-Indische Compagnie op Java, met den Inlander hadden bestaan; terwijl de groote heerbaan, tijdens zijn bestuur, van het eene einde tot het andere einde des eilands aangelegd, het verkeer met den Inlander èn gemakkelijker èn veelvuldiger deed worden. Het Britsche tusschenbestuur op Java (1811—1816) drukte de voetstappen van zijnen voorganger; maar breidde diens stelsel uit, en drong, door de invoering eener algemeen werkende belasting, onder den naam van landrente bekend, dieper in tot het maatschappelijke leven, tot de eigenlijke huishouding van den Javaan. Europesche ambtenaren, van onderscheidene rangen, kwamen in regtstreeksche aanraking met den Inlander. Het natuurlijk gevolg was, dat men de behoefte gevoelde aan de kennis van taal en zeden, aan de kennis van volk en land. De bewijzen daarvan treft men aan, in de werken van Sir Stamfort Raffles en in de bemoeijenissen van het Bataviasche Genootschap.

Digitized by Google

Terwijl, langs het door Daendels ontgonnen pad, de wonderen van vroegere grootheid, van vergetene beschaving, dagelijks meer aan het licht kwamen, en den onderzoeklievenden Europeër in een' staat van opgetogenheid en hoog gespannen verwachting bragten, nopens de schatten der verloopene eeuwen, welke het schoone Java, onder den weligsten plantengroei, te midden zijner ondoordringbare wouden verborgen had, trad het herboren Nederland wederom in het Oosten op, en hernam de teugels van het bewind in den Indischen Archipel. Het herstelde Nederlandsch Indisch gouvernement gevoelde aldra, hoe, onder den veranderden toestand van den Javaan, de ambtenaren, welke den Inlander zouden moeten leiden en besturen, met zijne taal, zeden en gewoonten vertrouwd behoorden te zijn. Als beginsel werd eerlang aangenomen, dat de ambtenaren, bij het binnenlandsch bestuur op Java, — dat zij, die met den Javaan in aanraking moesten komen, — van hunne bekendheid met de landtaal moesten doen blijken. De kennis der Javaansche taal zou, in den vervolge, een onontbeerlijk vereischte wezen tot het bekleeden van ambtsbetrekkingen op Java. Aan den anderen kant werd door de Hooge Regering besloten, om de middelen aan de hand te geven tot het verkrijgen der benoodigde kundigheden: eenige jongelingen, van Europesche ouders geboren, welke zich door leergierigheid, schranderheid en goed gedrag onderscheidden, zouden tot élèves voor het Javaansch worden benoemd. In diervoege legde de Gouverneur-Generaal van der Capellen den grondslag tot de beoefening der schoone en rijke Javaansche talen, welke ons zal inleiden tot de letterkunde en de geschiedenis eens volks, welks vroeger aanzien en wijdstrekkende magt, helaas! te lang met dikke duisternis zijn omtogen geweest. Nederland zal aan de wereld die kennis mededeelen. Het scheelde echter weinig, of die roem was aan Nederland ontroofd geworden, door het Britsche tusschenbestuur op Java, dat daartoe, door de omstandigheden, op het krachtdadigst werd ondersteund.

In de maand April van het jaar 1819 werd Adriaan David Cornets de Groot Jr., toen 15 jaren oud, tot élève voor de Javaansche taal aangesteld. Die benoeming had hij voornamelijk te danken aan de blijken van schranderheid, door hem destijds gegeven. Nog geen 14 jaren oud, had hij eene ingewikkelde rekenkundige vraag, voorkomende in de Bataviasche Courant van den 31. Januarij 1818, beantwoord, en daardoor verwachtingen van zich opgewekt, welke zijn volgend leven meer dan verwezenlijkte. Hij werd geplaatst te Soerakarta, alwaar hij zich onder het toezigt bevond van den Nederlandschen Resident bij het Hof des Keizers. Door zijnen ijver en zijne werkzaamheid verwierf hij zich spoedig de welwillendheid van den Resident, den Baron de Salis, en meer nog van diens opvolger, den tegenwoordigen

Digitized by Google

Generaal-Majoor en Oud Raad van Indië, den Baron Nahuijs van Burgst, die den jeugdigen de Groot als zijnen kweekeling beschouwde, en zoo geheel de man was, in staat, om dien kweekeling te leiden. Door zijne lessen en zijne wenken heeft hij grootelijks tot de vorming van de Groot bijgedragen. Onze jongeling was, naar het schijnt, de eenige, onder de, gelijktijdig met hem benoemde élèves, die de bedoelingen der Hooge Regering geheel doorgrondde. Doch wij willen geene vergelijkingen maken. De Groot behoeft ze niet, om zijne verdiensten in het gepaste licht te zien plaatsen.

Met bedaarde, doorzettende volharding, spande hij, als een andere Huig de Groot, alle krachten in, ten einde door te dringen tot het wezen der tale, aan wier studie hij zijn leven ging wijden. Hem ontbrak een geregelde leiddraad, hem faalden de noodzakelijke hulpmiddelen, welke het mogelijk maken, in de beoefening eener taal trapsgewijze voort te gaan. Het schrikte hem geenszins af, dat uit de taal zelve de regelen, welke zij in hare zamenstelling volgt, moesten worden opgedolven, verzameld en geordend. Uit den schat der tale, uit eene veelomvattende, uit eene grondige beoefening, konde slechts die kennis worden opgedaan, welke den taalvorscher in staat stelt, de spraakkunst eener taal te scheppen. Die kennis verwierf hij zich door volhardenden ijver en onvermoeibaar geduld. Zijne scherpzinnigheid kwam zijnen natuurlijken aanleg te stade, bij eene studie, door de meesten als uitermate dor en afgetrokken geschuwd. Hij drong door tot in de verborgenheden der taal; en zijne spraakkunstige navorschingen deden hem verband, zamenhang en verhevene beteekenis ontdekken, alwaar de oppervlakkige beoefenaar louter zinledige vormen ziet.

Ten einde van drie jaren studie had de Groot zich het eigenaardige der uitspraak van het Javaansch, en de eigenheden der taalwendingen zoodanig weten eigen te maken, dat men algemeen daarover verbaasd stond. Met grooten lof deed hij van zich spreken, en hij stond in groote achting bij de Javaansche grooten, die zijne verkregene kundigheden bewonderden. De Gouverneur-Generaal van der Capellen beloonde op het schoonst des jongelings vlijt. Nog geene twintig jaren bereikt hebbende, werd A. D. Cornets de Groot Jr. tot Secretaris der Residentie Soerakarta aangesteld. Op eenen ouderdom, waarop menigeen zijne studiën naauwelijks aanvangt, had hij zijne studiën voleindigd, en zag hij eene schitterende loopbaan voor zich geopend. Welken invloed op het Hof van Solo hij zich, door zijne bekendheid met taal, zeden en gebruiken, wist te verschaffen, bleek ten klaarste, toen de Soesoehoenan (Keizer) zich met eene Javaansche vrouw, van ongenoegzaam hoogen rang, in wettigen echt wilde verbinden. Dit voornemen des

Digitized by Google

Keizers ontdekte de Groot op een oogenblik, toen des Residents afwezigheid hem in de gelegenheid stelde, om naar eigen inzigt te handelen. Dewijl de Secretaris de persoon was, met wien de Vorst, in zoodanig geval, moest te rade gaan, zette hij den Keizer met ernst en met nadruk de pligten uiteen, welke op den Soesoehoenan (zoowel in het geestelijke, als in het wereldlijke, het hoofd zijner onderdanen) rusten, ingevolge de bestaande zeden en rangsverdeeling, beide zoo eerbiedwaardig bij het Javaansche volk, dat het hem gelukte den Vorst van de ongepastheid van het voorgenomen huwelijk te overtuigen, en van hetzelve terug te brengen. De meest ondubbelzinnige betuiging der hooge tevredenheid van het Indische Gouvernement mogt de veelbelovende jongeling voor deze bemoeijenis inoogsten.

Meer dan één jaar voor zijne benoeming tot Residentie-Secretaris, had de Groot, met zijnen toenmaligen mede-élève Van Vlissingen, het plan ontworpen en aan de Hooge Regering aangeboden, tot daarstelling op Java eener drukkerij van Javaansche schriftteekens, ten einde handschriften in het Javaansch met de eigene karakters te kunnen drukken. Overeenkomstig dat ontwerp, werd, in het jaar 1822, de tegenwoordige Raad van Indië Elout, destijds Gouvernements-Secretaris voor de Inlandsche Zaken, met het doen gieten in Nederland van de, tot die drukkerij benoodigde, letter- of boekstaven, gemagtigd. Een der beide ontwerpers, Van Vlissingen, intusschen, zoowel als de Heer Elout, naar Nederland vertrokken, verleende zijne medewerking tot de verwezenlijking van het ontwerp. Te dezer gelegenheid mag echter de opmerking niet verzwegen worden, dat in de *Proeven, voortspruitende uit de oprigting eener eerste Javaansche drukkerij*, kort daarna te Haarlem in het licht gekomen, is vergeten geworden, de verdiensten van A. D. Cornets de Groot Jr. te dezen te vermelden. Toen de Heer Elout, in 1825, op Java terugkwam, was aan den last van eene drukkerij voor de Javaansche taal voldaan. Uit de *Bataviasche Courant* van den 19. October 1825 blijkt, dat de Groot in de gelegenheid werd gesteld, om de gebreken in de gegoten boekstaven aan te toonen.[1] Wie ziet hierin niet eenerzijds een bewijs van het vertrouwen, door de Indische

[1] Later heeft hij in een uitgebreid, aan het Hoog Bestuur van Nederlandsch Indiën ingediend verslag, de gebreken en alle wenschelijke verbeteringen van die eerste Javaansche drukletter met de meeste naauwkeurigheid opgegeven; en toen hij daarna met verlof naar Nederland vertrok, nam hij zelf de taak op zich, om gedurende zijn verblijf in het moederland een verbeterde Javaansche drukkerij te bezorgen. Van een afschrift van dat verslag heb ik, toen mij naderhand die taak te beurt gevallen is, het allergrootste nut gehad. T. R.

**

Digitized by Google

Regering in zijne bekwaamheden gesteld; en anderzijds dat van zijne uitstekende kennis der Javaansche taal?

De vlijtige jongeling had zijne verkregene kundigheden, ook sedert zijne benoeming tot de belangrijke betrekking van Secretaris der Residentie te Solo, getracht te vermeerderen, door, zoo veel zijne ambtsbezigheden zulks toelieten, uitsluitend voor zijne geliefde studie te leven. De drukkerij, waartoe hij, met Van Vlissingen, het ontwerp geleverd had, moest dienstbaar gemaakt worden tot verbreiding van de Javaansche taal en tot het leveren van hulpmiddelen voor hare beoefening aan den Nederlander. Tot die studie moest voornamelijk dienen eene Javaansche Spraakkunst en een Woordenboek voor het Javaansch; doch deze werken ontbraken geheel. Het oppervlakkige, dat over de Javaansche taal in het werk van Raffles voorkomt, was het eenige, destijds bestaande. Er was derhalve geene handleiding, hoe ook genaamd, tot het aanleeren der Javaansche taal, terwijl daarentegen voor de Maleische taal velerlei handboeken den leergrage konden worden in handen gegeven. Zoude nogtans de Nederlandsche ambtenaar met vrucht onder de Javaansche bevolking werkzaam zijn, dan moest hem de weg worden gebaand tot de kennis der zeden en gebruiken, der geschiedenis en godsdienst van Java. Niet enkel den ambtenaar was zulks behoefte; zoodanige behoefte bestond ook voor den warmen godsdienstvriend. Hij mede zag met verlangen uit naar een wegbereider, welke hem zoude inleiden tot eene bevolking van minstens acht millioen zielen; ten einde die bevolking, met vele deugden begaafd, te kunnen voorbereiden tot de vatbaarheid voor hoogere beschaving, voor meer gezuiverde godsdienstbegrippen; ten einde die bevolking voor te bereiden tot de verhevene godsdienst van den eenigen Verlosser des menschdoms!

Deze en dergelijke bedenkingen ontgloeiden den ijver van den jeugdigen onderzoeker. Hij besloot zijne krachten te beproeven aan het zamenstellen eener spraakkunst, en aan de vervaardiging van een woordenboek. Het moeijelijkste, de spraakkunst, wilde hij het eerst ondernemen, zonder evenwel het andere uit het oog te verliezen. Den hoogstnuttigen, maar hoogstbezwaarlijken arbeid, voor welke de krachten van eenen jongeling, inzonderheid onder de verzengde luchtstreek, ontoereikend moesten schijnen, ondernam hij vol jeugdigen moed, en paarde aan dien moed eene mannelijke volharding. Hij beantwoordde, door dat onderwinden, aan de bedoelingen van de Hooge Indische Regering.

Eigenlijk gezegde wetenschappelijke opleiding had Cornets de Groot niet genoten; maar met de hem eigene scherpzinnigheid sloeg hij de handen aan het werk. Door vergelijking van woorden en van taalvormen, streefde hij met onverdroten

Digitized by Google

volharding naar het grootsche doel, vestigde of schiep de regels der Javaansche taal. Dit alles konde hij niet doen, zonder de spraakkunst als wetenschap te beoefenen, zonder de spraakkunst van andere talen zich eigen te maken. Slechts eene diepgaande studie stelde hem in staat te bepalen, welke regels uit het zamenstel, en uit het inwendige wezen der Javaansche taal, konden worden afgeleid. Doch zou zijn arbeid met der daad nuttig wezen voor Nederlanders, dan moest hij zich de spraakkunst der Nederlandsche taal voor den geest stellen. Dit alles ondernam, dit alles volvoerde een jongeling, onder het tot traagheid en zingenot lokkende, onder het ontzenuwende luchtsgestel van Java! Die jongeling, A. D. Cornets de Groot Jr., werd de grondlegger der Javaansche spraakkunst.[1]

Bij de bearbeiding der spraakkunst hield de Groot zich bijzonder bezig met de letterteekens, de gedaante der letters, de kracht der klinkers of klankteekens en de spelteekens. Met zorgvuldigheid behandelde hij spelling en uitspraak, en ontwikkelde den invloed, welken de welluidendheid zoo onmiskenbaar op woordvorming en spelling uitoefent. Het werd hem duidelijk, hoe wezenlijk het Kawi, die aan het Sanscritsch zoo naverwante oude taal van Java, met het tegenwoordige Javaansch vermengd, of daarin overgebleven is. Met uitvoerigheid en grondigheid werd door hem behandeld alles, wat tot de zelfstandige namen en tot de voornaamwoorden betrekkelijk was. Aan de ontwikkeling der werkwoorden besteedde hij veel vlijt en scherpzinnigheid. Maar wij mogen hier niet meer bijvoegen; het is hier de plaats niet in bijzonderheden te treden opzigtens den spraakkunstigen arbeid van de Groot.

Het was een verschijnsel, zoo buitengewoon als verrassend, een' jongeling te zien, naauwelijks twintig jaren oud, die, door eigene studie, tot eene wetenschappelijke beschouwing van de taal en hare vormen was opgeklommen, eene uitkomst, welke van eenen man, bezield met zijnen ijver, begaafd met zijne scherpzinnigheid, naauwelijks in den rijpen leeftijd, kan worden te gemoet gezien. Zijne uitgebreide kundigheden in alles, wat den maatschappelijken toestand van den Javaan betrof, bragten hem in hooge achting aan de Hoven van Soerakarta en Djokjokarta, en bij den geleerden en zeer beschaafden Sultan van Soemanap, die boven allen zijne begaafdheid in dezen zoowel wist op prijs te stellen. Ook het Nederlandsch Indisch Bewind erkende en beloonde de verdiensten van den jongen man.

---

[1] *De Proeve eener Javaansche Spraakkunst* van den Zendeling G. Bruckner, die zich sedert het begin dezer eeuw op Java bevindt, kwam in het jaar 1830 van de pers der Deensche missie te Serampore. Die spraakkunst werd eerst op Java bekend bij de terugkomst van dien Heer uit Bengalen, in het jaar 1831.

In Julij 1825 was de opstand van Diepo Negoro uitgebarsten, en de gevolgen daarvan verhinderden de Groot, zijne spraakkunstige nasporingen met dien ijver door te zetten, welken hij aan de geliefkoosde studie wenschte te besteden. Die onrustige tijden vermenigvuldigden te zeer zijne ambtsbezigheden. De tijd evenwel, door hem voor zijnen wetenschappelijken arbeid verloren, zocht hij door verdubbelde vlijt weder in te halen, toen de Hooge Regering hem, nog geen 24 jaren oud zijnde, in Maart 1828, als Gouvernements-Secretaris voor de Inlandsche Zaken, naar Batavia riep. Deze zoo gewigtige als aanzienlijke betrekking, was vooral belangrijk in het toenmalige tijdsgewricht. De gemeenzaamheid van Cornets de Groot met de taal, met de regtspleging, met de rang- en standsverdeeling, met de zeden en gewoonten, met de overleveringen, de aloude instellingen en begrippen van den Javaan, kon thans, meer dan ooit, voor het gemeene beste van uitgebreid nut wezen. Van dien nieuwen, meer uitgebreiden werkkring, leden zijne spraakkunstige studiën in geenen deele. Al zijn' beschikbaren tijd, ook de nachten, wijdde hij daaraan toe, als van een duister voorgevoel gedreven, dat hij zich haasten moest, wilde hij zijnen arbeid voltooijen. Het was hem nogtans niet gegund, zijne spraakkunst der Javaansche taal af te werken en in het licht te geven; het was hem geenszins gegund, in de algemeene erkentenis zijner verdiensten, de vruchten te plukken van tien jaren ijzeren vlijt en volharding, van tien jaren onverpoosde inspanning en nachtwaken.

Het kon niet missen, of eene studie, zoo onafgebroken voortgezet, moest zijne krachten ondermijnen. Op het einde van 1828 werd eene tijdelijke verademing en het genot der gematigde luchtstreek van het vaderland voor zijn geschokt gestel noodzakelijk geoordeeld. Tot herstel van gezondheid, verkreeg hij verlof eene reize naar Nederland te doen. Bezorgd echter voor zijnen bijna voltooiden arbeid, bepaalde hij bij uitersten wil, dat, ingevalle hij mogt komen te overlijden, zijne spraakkunst zou worden in handen gesteld van het Bataviasch Genootschap van kunsten en wetenschappen, waarvan hij sedert eenige jaren lid was; wel overtuigd, dat het Genootschap onder zijne leden mannen telde, die zijnen letterarbeid naar waarde zouden weten te schatten. Hij vermoedde geenszins, dat het Gouvernement zelf zich deze wetenschappelijke nalatenschap, op eene voor den schrijver vereerende wijze, zoude aantrekken.

Op twaalfjarigen ouderdom was hij in Indië gekomen, twaalf jaren had hij hoogst nuttig op het schoone Java doorleefd, toen A. D. Cornets de Groot Jr. dat eiland verliet, om het nimmer weder te zien! Hij vertrok van Batavia in Januarij 1829, aan boord van het schip *Schoon-Verbond;* hij vleide zich met de

Digitized by Google

hoop, zijnen arbeid aan vaderlandsche geleerden mede te deelen, zijne spraakkunst van de overige leemten te zuiveren, en ook het woordenboek der Javaansche taal in Nederland te ordenen; hij hoopte zijne krachten te zullen herstellen, en de wetenschap met twee belangrijke werken te verrijken. Hij betrad, ja, den vaderlandschen bodem, doch overleed kort na zijne aankomst te Utrecht, op den 10. Julij 1829, ten huize zijner Tante, Mevrouw Hora Siccama, geboren Falck. Slechts 25 jaren en 3 maanden mogt hij oud worden! Voor zijnen roem ware het wenschelijk geweest, dat hij lang genoeg geleefd hadde, om zelf zijnen arbeid voor de pers gereed te maken en in het licht te doen verschijnen. Zoo redeneert de kortzigtige mensch! De Alwijze Schepper heeft Zijn schepsel te midden zijner loopbane opgeroepen. De Groot had zijnen tijd wel besteed; met het ontvangen talent had hij gewoekerd!

Ter eere der nagedachtenis van A. D. Cornets de Groot Jr., Gouvernements-Secretaris voor de Inlandsche Zaken, bij de Hooge Regering van Indië, gevoelen wij ons gedrongen, nog een paar omstandigheden te vermelden, welke te onzer kennis zijn gekomen.

De Minister van Koloniën schreef, tot antwoord op de kennisgeving van zijn overlijden, op den 27. Julij 1829: »Met veel leedwezen heb ik uit uwe missive, »van den 16. dezer vernomen, dat de Heer A. D. Cornets de Groot dezer dagen »te Utrecht is overleden." — »Dat sterfgeval bedroeft mij te meer, omdat die »ambtenaar, volgens de berigten, mij door het Indisch Bestuur gegeven, gedurende »zijn verblijf hier te lande, de laatste hand leggen en de uitgave bevorderen zou »van eene Javaansche spraakkunst, door hem in de dienst van het Gouvernement »vervaardigd, en tot welker algemeenmaking ik, door het Indische Bestuur ver»zocht was, de noodige medewerking te verleenen. — Er zal echter welligt mo»gelijkheid bestaan, om van den arbeid van den Heer Cornets de Groot voor het »Gouvernement en de wetenschappen nut te trekken, en ik verzoek UEd. Gestr. »daarom, mij de zamengestelde spraakkunst of de daartoe betrekkelijke papieren »te doen toekomen."

In diervoege bragt het Gouvernement in Nederland aan de Groot eene welverdiende hulde, welke hij voorzeker bij zijn leven niet verwachtte. Even zoo vereerend als die tusschenkomst voor den overledene was, zoo vereerend ook was de bemoeijenis van het Indisch Gouvernement, tot bevordering der uitgave van zijne spraakkunst, onder dagteekening van den 7. December 1830, N⁰. 21.

Met de goedkeuring van het Gouvernement in Nederland en in Indië begun-

Digitized by Google

stigd, en overeenkomstig den wensch van den Schrijver, belastte het Bataviasche Genootschap zich met de uitgave der spraakkunst. Die wetenschappelijke vereeniging verzocht daartoe haar lid, den Heer J. F. C. Gericke (1), die op het einde van 1827 op Java aangekomen, zich de studie der Javaansche taal tot taak had gesteld; die, met ijver daarin werkzaam, zich vele kundigheden had verworven, en die in het jaar 1832 Directeur werd van het Javaansche Instituut te Soerakarta, tot opleiding van Nederlandsche jongelingen in de kennis der Javaansche taal enz. — De spraakkunst van de Groot, ter uitgave door de zorgen van den Heer Gericke in gereedheid gebragt, was niet afgedrukt vroeger, dan in het midden van het jaar 1833, en beslaat thans het vijftiende deel der *Verhandelingen van het Bataviasche Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.*

De waarde van den arbeid van de Groot begint meer en meer erkend te worden, dewijl de studie der Javaansche taal, en derhalve ook der spraakkunst, algemeener gaat worden in Nederland, dank zij de zorgen van het Nederlandsche Gouvernement. Zoo moge de beoefening der taal en letteren van Java in Nederland wortelen en aldaar bloeijen, en van Nederland over Europa zich uitbreiden, en bij hare beoefenaars de naam van Adriaan David Cornets de Groot Jr., in welverdienden roem blijven leven!

SLAGTMAAND, 1842. LAUTS.

---

(1) De Heer Gericke werd door het Nederlandsch Bijbelgenootschap uitgezonden, om zich op de Javaansche taal toe te leggen en zijne studie tot de vertaling der Heilige Schrift te doen dienstbaar zijn. Hij begaf zich naar Soerakarta, waar de Groot niet meer was. Ons is niet gebleken, of er tusschen Gericke en de Groot eenige briefwisseling bestaan heeft.

Digitized by Google

JAVAANSCHE SPRAAKKUNST.

Digitized by Google

Digitized by Google

VOORBERIGT

VOOR DE

EERSTE UITGAAF.

Met genoegen heb ik aan de vereerende uitnoodiging van het *Bataviasche Genootschap van Kunsten en Wetenschappen* voldaan, om de door wijlen den Heer A. D. CORNETS DE GROOT, voor eene Javaansche Spraakkunst verzamelde en aan gemeld Genootschap gelegateerde stukken tot een geheel zamen te stellen, en de uitgave daarvan te bevorderen; zijnde mij hierdoor eene gewenschte gelegenheid gegeven, om eene regtmatige hulde te bewijzen aan de nagedachtenis van den verdienstelijken en vóor de Javaansche taal en letterkunde te vroeg overledenen jongeling, en den beoefenaren der Javaansche taal een nieuw hulpmiddel aan te bieden, ter verrijking hunner kennis in deze buitengewoon moeijelijke taal.

Ik acht het mijnen pligt, om rekenschap te geven van de wijze, waarop gemelde stukken door mij bearbeid zijn geworden. Getrouwelijk heb ik alles, hetgeen mij is voorgekomen, eenigzins tot eene Javaansche Spraakkunst te behooren, medegedeeld. Slechts hier en daar heb ik mij eenige veranderingen in de constructie der woorden veroorloofd, terwijl

Digitized by Google

ik alleen sommige herhalingen, en hetgeen mij is toegeschenen voor de Javaansche spraakkunst geheel overtollig te zijn, heb achterwege gelaten.

De weinige, door mij aan den voet der bladzijden geplaatste noten dienen tot opheldering en teregtwijzing. In de laatste hoofdstukken, en vooral bij de behandeling van het werkwoord, heb ik geene noten gevoegd, dewijl dit gedeelte door den Schrijver zelven nog niet was uitgewerkt geworden, en ik derhalve bij de bearbeiding van hetzelve, soms mijne eigene wijze van zien heb gevolgd.

Aan het werkwoord ontbreken de paradigmata, omdat dezelve bij de stukken niet gevonden worden. Gaarne zoude ik er eene volledige opgave der onderscheidene vervoegingen hebben bijgevoegd; doch aangezien de groote afstand, waarop de Javaansche drukkerij zich bevindt, den druk daarvan moeijelijk maakt, zal ik dezelve voor eene tweede editie van mijne *Eerste gronden* besparen. Ook mist dit werk het *derde deel* over de *woordvoeging* (syntaxis) en ontbreekt aan hetzelve eene *Inleiding*, waarvan de Schrijver dezer stukken meermalen melding maakt.

Ik heb in dit werk tevens gebruik gemaakt van de technische termen *Kromo* en *Ngoko*, wordende door het eerste woord het *hooge*, en door het laatste het *lage* Javaansch verstaan. In de spelling van Javaansche woorden met Nederduitsche letters heb ik de door mij aangenomene gevolgd; niet omdat ik de mijne in alle gevallen voor beter en juister houde dan die van den Heer CORNETS DE GROOT, maar met het oogmerk, om door eene veranderde spelling geene verwarring bij den leerling der

Digitized by Google

Javaansche taal te weeg te brengen. Bij eene volgende gelegenheid hoop ik een vast systema voor de spelling der Javaansche letters met Nederduitsche karakters daar te stellen, wanneer ik van de door den Heer CORNETS DE GROOT aangenomene spelling, tevens melding en gebruik zal maken.

Niemand verbeelde zich, dat de door mij vroeger in het licht gegevene *Eerste Gronden der Javaansche Taal*, de uitgave van deze Spraakkunst minder noodzakelijk zouden hebben gemaakt. Dezelve bevat een naauwkeurig en uitgebreid onderzoek naar de gronden der Javaansche taal, terwijl mijn werk slechts beknoptelijk de resultaten daarvan opgeeft. Vooral worden in deze Spraakkunst de afleidingen der zelfstandige naamwoorden door de onderscheidene voorzetsels en aanhechtsels, en de daardoor gewijzigde beteekenissen, met veel grond en naauwkeurigheid nagespoord en aangewezen. Niet minder grondig en volledig is in dezelve het werkwoord behandeld geworden, met uitzondering alleen, dat aan hetzelve, zoonls boven gezegd is, de paradigmata ontbreken.

Onder de meergemelde stukken van wijlen den Heer CORNETS DE GROOT heb ik nog het een en ander gevonden omtrent de onderscheidene taalsoorten, waarvan ik hier het voornaamste zal mededeelen.

»Het Javaansch bestaat eigenlijk uit twee talen of spreekwijzen, de ꦧꦱꦏꦿꦩ *boso kromo*, de *eerbiedige, beschaafde, beleefde taal,* welke door eenen minderen persoon gesproken wordt tot eenen anderen van hoogeren rang, van meerdere jaren, of bezittende eenige andere hoeda-

righeid, welke den spreker kan nopen in eenen eerbiedigen stijl tot denzelven te spreken, en de ꦧꦱꦔꦺꦴꦏꦺꦴ *boso ngoko,* welke men spreekt tot eenen persoon, die lager van rang, dan wel jonger in jaren, of op eenige andere wijze aan den spreker ondergeschikt of eerbied verschuldigd is."

»Het woord ꦏꦿꦩ *kromo,* beteekent *geregeld, ordelijk,* en van daar kan men den zin *beschaafd* of *eerbiedig* afleiden. De taal, welke tot een' meerderen wordt gerigt, heeft deze benaming bekomen, uit hoofde de onderdanigheid bij de Javanen eene ordelijke en zorgvuldige voordragt vordert. Eene bijzóndere keus en zamenstelling der uitdrukkingen geven aan dezelve eene zekere beschaafdheid en omslagtigheid, terwijl de Javaan er steeds op uit is, om voor zijnen meerderen of ouderen, door de meest gezochte bewoordingen, zijne slaafsche nederigheid ten toon te spreiden. De benaming van *hoog* Javaansch, waarmede deze spreekwijze gewoonlijk wordt bestempeld, is derhalve in zoo verre gepast, dat de meerdere beschaafdheid van dezelve daardoor wordt te kennen gegeven."

»De ꦧꦱꦏꦿꦩ of het *hooge* Javaansch, is uit vier bestanddeelen zamengesteld, als: 1°. uit woorden, welke uitsluitend tot deze hooge taal behooren, en niet in het lage Javaansch voorkomen; 2°. uit zoodanigen, welke van het lage Javaansch alleen door eene verandering in den uitgang of de spelling verschillen [a]; 3°. uit woorden, welke eigenlijk

---

[a] Een opgaaf van de veranderingen, waardoor in het Javaansch vele woorden

tot de lage taal behooren, maar waarvoor geen bijzondere uitdrukkingen in de hooge taal bestaan, en dus zonder eenige verandering in dezelve

---

tot bepaalde Krâmâ-woorden gevormd worden, behoort in een volledige spraakkunst der Javaansche taal een afzonderlijke plaats te beslaan. Dit onderwerp is echter door den Schrijver van deze Spraakkunst, en ook door den Heer Gericke in zijn *Eerste gronden*, niet aangeroerd geworden. Wat ik hieromtrent tot hiertoe opgemerkt en opgeteekend heb, wil ik hier mededeelen.

Die veranderingen betreffen óf *alleen de klinkers*, óf ook de *medeklinkers*, óf eindelijk de *medeklinkers alleen*.

I. Van de veranderingen, die alleen de klinkers betreffen, heb ik de volgende opgemerkt:

1°. Een *a* in de laatste lettergreep wordt veranderd in een *i*, vooral wanneer het woord op een *a* uitgaat en deze klinker dus *å* wordt uitgesproken. Zoo zijn [illegible] enz. Krâmâ-vormen, terwijl men in Ngoko [illegible] en [illegible] zegt. Sommige woorden, die uit het Sanscritsch afkomstig zijn, hebben ook in deze taal reeds beide uitgangen, den éénen op *a* voor het mannelijk, den anderen op *i* voor het vrouwelijk geslacht; en dan hebben de Javanen, deze beide vormen in hun taal aannemende, den mannelijken vorm in Ngoko, en den vrouwelijken in Krâmâ gebruikt. Zoo is in het Sanscritsch *nagara* mann. en *nagari* vr. *stad;* doch in het Javaansch

Digitized by Google

worden gebruikt; en 4°. uit woorden, welke inderdaad tot het hooge Javaansch behooren, doch zoowel in deze als in de lage taal worden gebezigd."

[Javanese] Ng. en [Javanese] Kr., terwijl in het Maleisch alleen de vrouwelijke vorm نڬري is overgenomen.

2°. Een *oe* in de laatste lettergreep wordt daarentegen veranderd in *a*, terwijl dan ook de voorlaatste lettergreep meestal een *a* of *ĕ* heeft. Zoo zijn [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] en [Javanese] Krâmâ-vormen van [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] en [Javanese] Ng. Zoo ook [Javanese] Kr. van [Javanese] Ng.; en hiertoe behoort ook [Javanese] Kr. van [Javanese]

3°. Indien beide lettergrepen, zoowel de voorlaatste als laatste, een *oe* hebben, dan verandert ook de voorlaatste meestal in een *ĕ*; b. v. [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] Kr., van [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] Ng. — Somtijds verandert ook de *oe* in beide lettergrepen in een *e* (*Taling*); b. v. [Javanese] en [Javanese] Kr., van [Javanese] en [Javanese] Ng.

4°. Als de voorlaatste lettergreep een *oe*, maar de laatste een *a* heeft, dan verandert in de voorlaatste lettergreep de *oe* in *i*; b. v. [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] Kr., van [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] Ng.

Digitized by Google

»Het woord *ngoko*, treft men in oude geschriften en geschiedenissen dikwijls aan, om eene gemeenzame of oneerbiedige spreek-

---

5°. Een *o* (Taling-Taroeng) verandert in *e* (Taling); b. v. en Kr., van en Ng. — In plaats van zegt men in Krâmâ ook doch dit is volgens N°. 4 voor zooals men in Ngoko ook wel zegt.

II. De veranderingen, die niet alleen de klinkers, maar *ook de medeklinkers* betreffen, bestaan in veranderingen der uitgangen of laatste lettergrepen. Alphabetisch naar den medeklinker, waar zij op uitgaan, gerangschikt, zijn de uitgangen, waardoor woorden, die een anderen uitgang hebben, tot Krâmâ-woorden gevormd worden, de volgende:

1°. — *tĕn* (), in plaats van *nâ* () en *ja* (). Dit is echter zeer zeldzaam. Ik ken tot nog toe geen andere voorbeelden dan Kr. van Ng. *zoo, alzoo*, en Kr. van (*boja*) Kw. *niet, neen*. — Zeldzaam is ook

2°. — *nin* () in plaats van *nâ* (), *râ* (), *ré* () en *li* (); b. v. of en of Kr. van of of Ng.; en Kr. van

wijze aan te duiden. Deze benaming der taal is mitsdien allezins op derzelver aard toepasselijk, en de Europeanen hebben daaraan ook ge-

---

[Javanese script] [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] Ng.; [Javanese script] Kr. van [Javanese script] Ng.; [Javanese script] en [Javanese script] Kr. van [Javanese script] en [Javanese script] Ng. — Ook [Javanese script] Md., [Javanese script] Kr., van [Javanese script] Ng., behoort hiertoe.

3°. — *ntoen* ([Javanese script]) in plaats van *ri* ([Javanese script]), *rim* ([Javanese script]) en *ji* ([Javanese script]); b. v. [Javanese script] [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] Kr. van [Javanese script] [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] Ng.; [Javanese script] Kr. van [Javanese script] Ng.; [Javanese script] Kr. van [Javanese script] Ng.

4°. — *on* in plaats van *lå* ([Javanese script]) of *làh* ([Javanese script]) doch zeldzaam. Zoo [Javanese script] en [Javanese script] Kr. van [Javanese script] Ng. en [Javanese script] Kw.; [Javanese script] Kr. van [Javanese script] Ng.

5°. — *ĕt* in plaats van *oe*, *oeh* en *oeng;* ook *bĕt* in plaats van *woe*; b. v. [Javanese script] [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] Kr. van [Javanese script] [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] Ng.; [Javanese script] Kr. van [Javanese script] Ng.; [Javanese script] Kr. van [Javanese script] Ng.; [Javanese script] Kr. van [Javanese script] Ng.

6°. — *os* in plaats van *i*, *in*, *ir* of *an*, wanneer de voorgaande medeklinker een [Javanese script] of [Javanese script] is; b. v. [Javanese script] [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] Kr. van [Javanese script] [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] Ng.; [Javanese script] en [Javanese script] Kr. van [Javanese script] en [Javanese script] Ng.; [Javanese script] Kr. van [Javanese script] Ng.; [Javanese script] Kr. van [Javanese script] Ng.

Digitized by Google

woonlijk den naam van *laag* of *gemeen* Javaansch gegeven; of-

---

— Hiertoe behoort ook, dat van [Javanese] Ng. eerst de Krâmâ-vorm [Javanese] en dan hiervan weêr [Javanese] gevormd is.

7°. — *dos* ([Javanese]) in plaats van *jâ* ([Javanese]); b. v. [Javanese] [Javanese] [Javanese] en [Javanese] Kr. van [Javanese] (Kw. [Javanese]) [Javanese] [Javanese] en [Javanese] Ng.

8°. — *os* ([Javanese]) in plaats van *tjâ* ([Javanese]), *dâ* ([Javanese]), *tâ* ([Javanese]), *sâ* ([Javanese]), [Javanese] (*si*), *djâ* ([Javanese]), *dji* ([Javanese]) of *djoe* ([Javanese]); b. v. [Javanese] Kr. van [Javanese] Ng.; [Javanese] Kr. van [Javanese] Ng.; [Javanese] en [Javanese] Kr. van [Javanese] en [Javanese] Ng.; [Javanese] [Javanese] en [Javanese] Kr. van [Javanese] [Javanese] en [Javanese] Ng.; [Javanese] en [Javanese] Kr. van [Javanese] en [Javanese] Ng.; [Javanese] en [Javanese] van [Javanese] Ng. en [Javanese] Kw.; [Javanese] Kr. van [Javanese] en [Javanese] Ng.

9°. — *awis* in plaats van *ârâ*, *arang* of *arain*; b. v. [Javanese] [Javanese] [Javanese] en [Javanese] Kr. van [Javanese] [Javanese] [Javanese] en [Javanese] Ng.; [Javanese] en [Javanese] Kr. van [Javanese] en [Javanese] Ng.; [Javanese] Kr., van [Javanese] Ng.

10°. — *tjal* in plaats van *lang* en *wang*, doch zeldzaam. Zoo [Javanese] en [Javanese] [Javanese] Kr. van [Javanese] en [Javanese] [Javanese] Ng.; [Javanese] Kr. van [Javanese] Ng.; en hiertoe behoort ook [Javanese] of [Javanese] Kr. van [Javanese] of [Javanese] Ng.

***

Digitized by Google

schoon men hieruit geenszins moet afleiden, dat deze spreekwijze

---

11°. — *ngsoel* in plaats van *li*, doch zeldzaam. Zoo ꦏꦺꦴꦩꦁꦱꦸꦭ꧀ ꦱꦺꦴꦁ ꦱꦸꦭ꧀ en ꦥꦁꦱꦸꦭ꧀ Kr. van ꦏꦺꦴꦩꦭꦶ ꦱꦺꦴꦭꦶ en ꦥꦭꦶ of ꦱꦺꦴ ꦭꦶ Ng.

12°. — *djĕng* (ꦗꦺꦁ) in plaats van *djoe* (ꦗꦸ), *joe* (ꦪꦸ), *joen* (ꦪꦸꦤ꧀), *jå* (ꦪ), *roe* (ꦫꦸ) en *koe* (ꦏꦸ); b. v. ꦲꦗꦺꦁ en ꦱꦗꦺꦁ Kr. van ꦲꦗꦸ en ꦱꦗꦸ Ng.; ꦏꦗꦺꦁ en ꦠꦸꦗꦺꦁ Kr. van ꦏꦪꦸ en ꦠꦸꦪꦸ Ng.; ꦲꦗꦺꦁ Kr. van ꦲꦪꦸꦤ꧀ Kw.; ꦥꦶꦱꦗꦺꦁ Kr. van ꦥꦶꦱꦪ Ng.; ꦠꦸꦗꦺꦁ Kr. van ꦠꦸꦫꦸ Ng.; ꦥꦶꦠꦸꦗꦺꦁ Kr. ꦥꦶꦠꦸꦏꦸ Ng.

Eenig in haar soort of zeer zeldzaam zijn veranderingen, als ꦏꦼꦠꦶꦤ꧀ꦠꦶꦤ꧀ en ꦏꦼꦠꦶꦤ꧀ꦠꦶꦤ꧀ Kr. ꦏꦠꦶꦫꦶ en ꦏꦠꦶꦫꦶ Ng.; ꦥꦼꦤ꧀ꦝꦺꦴꦤ꧀ ꦥꦱꦺꦴꦤ꧀2ꦤꦤ꧀ Kr. ꦥꦼꦤ꧀ꦝꦺꦴꦭꦶꦏꦤ꧀ Ng.; ꦱꦼꦩꦶꦤ꧀ꦠꦤ꧀ Kr. ꦱꦼꦩꦸ Ng.; ꦲꦸꦠꦶꦤ꧀ Kr. ꦲꦸꦠꦶꦏ Ng.; ꦥꦶꦠꦸꦠꦸꦤ꧀ Kr. ꦥꦶꦠꦸꦱꦸ Ng.; ꦩꦼꦭꦃꦭꦸꦤ꧀ Kr. ꦩꦼꦭꦃꦭꦸ Ng.; ꦱꦶꦏꦸꦱꦸ Kr. ꦭꦶꦫꦸ Ng.; ꦲꦶꦗꦺꦁꦤꦤ꧀ Kr. ꦲꦶꦗꦺꦁ2 Ng.; ꦗꦺꦁꦤꦶ Kr. ꦗꦺꦁꦤꦸ Ng.; ꦤꦶꦤꦶꦏꦸꦤ꧀ Kr. ꦤꦶꦤꦶ Ng.; ꦠꦶꦥꦶꦤꦤ꧀ Kr. ꦠꦶꦏꦸꦤ꧀ Ng.; ꦫꦸꦥꦶꦏꦸꦤ꧀ Kr. ꦫꦸꦱꦺꦴ Ng.; ꦥꦸꦱꦶꦥꦶꦤ꧀ Kr. ꦥꦸꦱꦶꦥꦺ Ng.; ꦠꦼꦏꦏꦸꦤ꧀ Kr. ꦠꦼꦏꦸ Ng.; ꦱꦱꦶꦠꦶ Kr. ꦱꦶꦠꦸꦥꦶ Ng.; ꦠꦶꦏꦸꦥꦶ Kr. ꦠꦶꦠꦥꦏꦸꦤ꧀ Ng.; ꦥꦏꦼꦤꦤ꧀ Kr. ꦥꦱꦺꦴꦤ꧀ Ng.; ꦤꦶꦏꦶꦏꦸꦤ꧀ Kr. ꦤꦶꦥ Ng.; ꦤꦠꦶꦏꦸꦤ꧀ Kr. ꦤꦥꦶ Ng.; ꦤꦠꦶꦱꦤ꧀ Kr. ꦲꦸꦠꦶ Ng.; ꦤꦸꦏꦸꦤꦤ꧀ Kr. ꦠꦸꦤꦸꦗꦺꦁ Ng.; ꦲꦸꦠꦶꦏꦸ en ꦧꦶꦠꦶꦏꦸ Kr. ꦲꦸꦏꦸ en ꦧꦶꦏꦸ Ng.; ꦥꦸꦠꦶꦠꦶꦏꦸ Kr. ꦥꦸꦠꦶꦏꦸ Ng.

III. Veranderingen, die *alleen de medeklinkers* betreffen, zijn zeer zeldzaam. Eenige malen treft men echter in het begin van Krâmâwoorden een ꦤ aan,

Digitized by Google

zich bij uitsluiting zoude bepalen tot de lagere klasse des volks." [a]

»Het *hooge* en *lage* Javaansch zijn alzoo twee onderscheidene spreekwijzen, welke gezamenlijk eene en dezelfde taal uitmaken, en op zich zelve niet kunnen bestaan; want zoo de spreker van hoogeren rang is, dan de toegesprokene persoon, bedient hij zich van het lage Javaansch en wordt in de hooge taal aangesproken. Voor alle standen is de kennis der beide spreekwijzen derhalve onontbeerlijk, en deze kunnen alzoo niet afgescheiden of op zich zelve geleerd of gebezigd worden."

---

waar het Ngoko-woord met een [illegible] of [illegible] begint. Zoo in [illegible] Kr. [illegible] Ng.; [illegible] Kr. [illegible] Ng.; [illegible] Kr. [illegible] Ng. — Nog is het opmerkelijk, dat [illegible] Kr., maar [illegible] Ng. is; en [illegible] Kr., maar [illegible] Ng.; [illegible] en [illegible] Kr., maar [illegible] en [illegible] Ng. — Ook is [illegible] Kr., maar [illegible] Ng.

Eindelijk moet nog opgemerkt worden, dat ook nog bij eenige woorden, om ze tot Krâmâ-woorden te vormen, het woordje [illegible] gevoegd wordt: zooals [illegible] Kr. van [illegible] Ng. *wat?* [illegible] [illegible] en [illegible] Kr. van [illegible] [illegible] en [illegible] Ng. *die, dat; deze, dit;* [illegible] Kr. van [illegible] Ng. *waar?* [illegible] Kr. van [illegible] Ng. *worden* (als hulpwoord); [illegible] Kr. van [illegible] Ng. *er, van, van dien, van dat,* enz. T. R.

[a] Beter noemt men de [illegible] *de platte taal* of *de taal zonder pligtpleging,* terwijl de [illegible] *de taal der beleefdheid* of *pligtpleging* is. T. R.

Digitized by Google

»Daar er vele betrekkingen in het maatschappelijke leven zijn, welke vorderen, dat men iemand eenige onderscheiding bewijze, zonder denzelven evenwel de onderdanigheid verschuldigd te zijn, welke in het hooge Javaansch ligt opgesloten, zooals b. v. ten aanzien van eenen ondergeschikten, die bejaarder is dan de spreker, of door bloedverwantschap in een' hoogeren rang is geplaatst, bedienen de Javanen zich in dit geval van eene derde spreekwijze, die gewoonlijk [Javanese script] *boso madjo*, *middelmatige* of *middentaal*, wordt genoemd, bestaande uit het lage Javaansch, vermengd met eenige der in het gesprek meest voorkomende woorden uit het hooge Javaansch, en enkele anderen, die uitsluitend tot deze spreekwijze behooren." [a]

[a] En ook dit zijn grootendeels eigenlijk Krâmâ-woorden, doch waarvoor men in Krâmâ weêr andere gebruikt. Zoo zegt men in plaats van [Javanese script] Ng. *hoe?* in Mádyâ [Javanese script] dat eigenlijk Krâmâ is; doch in Krâmâ gebruikt men daarvoor [Javanese script] Zoo zijn ook [Javanese script] en [Javanese script] *eerst*, twee verschillende vormen van hetzelfde Krâmâ-woord; doch de eerste wordt alleen in Krâmâ, de tweede alleen in Mádyâ gebruikt. De Mádyâ-woorden [Javanese script] *er is*, en [Javanese script] *reeds*, *gedaan*, zijn de eigenlijke Krâmâ-woorden voor [Javanese script] en [Javanese script] zooals men in Ngoko zegt: doch in Krâmâ zegt men nu in plaats van [Javanese script] met een *w* vóór de *o*, [Javanese script] en in plaats van [Javanese script] met het voorzetsel [Javanese script] *sa*, [Javanese script] Andere Mádyâ-woorden zijn niets anders dan verkortingen van

Digitized by Google

»Als een vierde spreekwijze zoude nog kunnen worden aangehaald die, welke door alle Javanen in tegenwoordigheid van hunnen Vorst wordt gesproken, alsmede door deszelfs zendelingen of afgevaardigden, wanneer zij de bevelen van den Vorst overbrengen. Deze spreekwijze, genaamd ꦧꦱꦏꦿꦠꦺꦴꦤ꧀ *boso kraton, de taal van het hof,* bepaalt zich even als de vorige tot enkele woorden, welke het meest in het gesprek voorkomen, terwijl men zich overigens, zonder onderscheid van rang, meestal van het hoog Javaansch bedient, met gebruikmaking evenwel van zoodanige uitdrukkingen, welke voor zeer nederig worden gehouden, en alleen tot den Vorst mogen worden gerigt.”

Ten slotte merk ik alleen nog aan, dat dit werk zekerlijk in eenen meer volmaakten staat het licht zoude hebben gezien, indien het den zeer kundigen en geachten verzamelaar der opgemelde stukken ware vergund geweest, zelve daaraan de laatste hand te hebben kunnen leggen. Intusschen kan ik mij zelven de getuigenis geven, van daarmede ter goeder trouw gehandeld en geene moeite en zorg aan hetzelve gespaard te hebben.

Krâmâ-woorden. Zoo zegt men in Krâmâ ꦥꦸꦤꦥ *wat?* van ꦲꦥ Ng. met ꦥꦸꦤ꧀ er vóór; doch in Mádyâ ꦩꦼꦤꦥ of ꦤꦥ. Desgelijks zegt men in Mádyâ ꦤꦶꦏꦸ ꦤꦶꦏꦸ *die, dat,* en ꦤꦶꦏꦶ *deze, dit,* in plaats van ꦥꦸꦤꦶꦏ ꦥꦸꦤꦶꦏꦸ en ꦥꦸꦤꦶꦏꦶ Kr., van ꦲꦶꦏ ꦲꦶꦏꦸ en ꦲꦶꦏꦶ Ng. T. R.

SOERAKARTA,
6 *December* 1832.

J. F. C. GERICKE.

Digitized by Google

INHOUD.

EERSTE DEEL,

OVER HET SCHRIFT EN DE UITSPRAAK.

EERSTE HOOFDSTUK,

OVER DE FIGUUR DER LETTERS.

Alphabet .... Blz. 1.

Tafel van het Alphabet .... „ 3.

På-tjĕrĕ' en *Ngå-lĕlĕt* .... „ 6.

Kapitale letters, *Aksårå gĕdé* .... „ 7.

Aangenomene letters .... „ 10.

Op zich zelf staande klinkletters .... „ 11.

Benaming der letters .... „ 13.

TWEEDE HOOFDSTUK,

OVER DEN KLANK EN DE UITSPRAAK DER LETTERS.

Klank en uitspraak der gewone letters .... Blz. 14.

Uitspraak der aangenomene letters .... „ 22.

Digitized by Google

DERDE HOOFDSTUK,

OVER DE KLINKERS OF KLANKTEEKENS.

Uitspraak der *aksårå legĕnna* met den klank *å* of *a*.....................Blz. 25.

Klankteekens, *Sánďángan* genaamd.........................〃 30.

De klinkletter ꦉ.........................〃 31.

Pĕpĕt.........................〃 32.

Oeloe of *Woeloe*.........................〃 34.

Soekoe.........................〃 35.

Taling of *Talîngan*.........................〃 —.

Taling-Taroeng of *Talîngan-Taroêngan*.........................〃 36.

Uitspraak der klinkers in de voorlaatste lettergreep.........................〃 39.

Tweeklanken.........................〃 43.

VIERDE HOOFDSTUK,

OVER DE OVERIGE SÁNDÁNGANS OF SPELTEEKENS, ALSMEDE OVER DE PASÁNGANS.

Paten, of *Kisas,* of *Pánkon*.........................Blz. 45.

Pasángans.........................〃 —.

Wîngjan of *Ságnjan*.........................〃 53.

Tĕjtjà' of *Tjĕtjĕ'*.........................〃 54.

Lajar of *Oeloe lajar*.........................〃 56.

Tjåkrå.........................〃 —.

Kĕrĕt.........................〃 57.

Rĕpå.........................〃 —.

Pinkal.........................〃 —.

Digitized by Google

Vereeniging van verschillende leesteekens bij één letter............Blz. 60.

Letters, die nooit door een Paten, en zelden of nooit door een Pasángan, van haar vokaalklank beroofd worden............................ 62.

VIJFDE HOOFDSTUK,

OVER DE PÅDÅS.

Pådå toehoer, Pådå mádyå en *Pådå ánilap*............................Blz. 64.

Poérwå-pådå, Mádyå-pådå en *Wasånå-pådå*............................ 65.

Pådå-bab of *àdĕg-àdĕg*............................ —.

Pådå-lingså............................ —.

Pådå andĕgging tjĕlàioe of *dîrgå moeraras*............................ 66.

Oeloe moentà' of *Oeloe mĕli', Soekoe mĕndoet, Dirgå moeré* en *Pådå-watjan-anglĕgĕnå*. ” —.

Lámpàh ; Sèlèh : Pisèlèh ing tĕmbang gĕdé............................ ” 67.

ZESDE HOOFDSTUK,

VOORBEELD TOT OEFENING IN HET LEZEN EN IN DE UITSPRAAK.

TWEEDE DEEL.

OVER DE WOORDVORMING.

EERSTE HOOFDSTUK,

VERDEELING DER WOORDEN IN OORSPRONKLIJKE EN AFGELEIDE.

Oorspronklijke woorden of stamwoorden en afgeleide woorden.........Blz. 72.

Klemtoon............................ ” 73.

Digitized by Google

Woorden van vier lettergrepen . . . . Blz. 73.
Eenlettergrepige woorden verlengd . . . . " 74.
Zamengestelde woorden . . . . " 75.

TWEEDE HOOFDSTUK,

OVER DE ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Onderscheiding van het geslacht . . . . Blz. 76.
Aanduiding van het enkel- of meervoud . . . . " [illegible]
Lidwoord . . . . " 79.
Het voorzetsel ꦲꦶ꧀ of ꦲꦤ꧀ . . . . " 80.
Aanduiding der naamvallen . . . . " 81.
Afleiding der zelfstandige naamwoorden door het aanhechtsel ꦲꦤ꧀ *an*, en de voorzetsels ꦏ *ka*, ꦥ *pa*, ꦥꦤ꧀ *pan*, ꦥꦩ꧀ *pam* of ꦥꦁ *pang*, ꦥꦶ *pi*, en ꦥꦿ *pra* of ꦥꦼꦂ *pĕr* . . . . " 85.
Over het aanhechtsel ꦲꦤ꧀ *an* . . . . " 92.
Over het voorzetsel ꦏ *ka* . . . . " 97.
Over het voorzetsel ꦥ *pa*, ꦥꦤ꧀ *pan*, ꦥꦩ꧀ *pam* of ꦥꦁ *pang* . . . . . " 98.
Over het voorzetsel ꦥꦶ *pi* . . . . " 107.
Over het voorzetsel ꦥꦿ *pra* of ꦥꦼꦂ *pĕr* . . . . " 108.
Verdubbelde naamwoorden . . . . " 109.
Zamengestelde naamwoorden . . . . " 111.
Verdubbeling van de eerste letter van een naamwoord . . . . " —.

DERDE HOOFDSTUK,

OVER DE BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN.

Verbinding van een bijvoeglijk naamwoord met een zelfstandig naamwoord. Blz. 113

Herhaling der bijvoeglijke naamwoorden. . . . . " 114

Afgeleide bijvoeglijke naamwoorden . . . . " 115

Bijvoeglijke naamwoorden met het voorzetsel ꦏ *ka* en het aanhechtsel ꦲꦤ꧀ *an* of ꦲꦼꦤ꧀ *ĕn* . . . . " —

Aanduiding van den vergelijkenden trap . . . . " 116.

Aanduiding van den overtreffenden trap . . . . " 117

Bijvoeglijke naamwoorden met het voorzetsel ꦲ *a* . . . . " 120.

VIERDE HOOFDSTUK,

OVER DE TELWOORDEN.

De hoofdgetallen . . . . Blz. 121.

Rangschikkende getallen . . . . " 129.

Gebrokene getallen . . . . " 130.

Uitdrukking van hetgeen wij door het woord *maal* of den uitgang *-voud* of *-voudig* te kennen geven . . . . " —.

Telwoorden in den vorm van werkwoorden . . . . " 131.

Cijferletters . . . . " —.

VIJFDE HOOFDSTUK,

OVER DE VOORNAAMWOORDEN.

A. Persoonlijke voornaamwoorden . . . . Blz. 132.

Digitized by Google

1°. Voornaamwoorden van den eersten persoon .... Blz. 133.

2°. Voornaamwoorden van den tweeden persoon .... " 137.

3°. Voornaamwoorden van den derden persoon .... " 144.

B. Bezittelijke voornaamwoorden .... " 147.

C. Wederkeerende voornaamwoorden .... " 154.

D. Vragende voornaamwoorden .... " 155.

E. Aanwijzende voornaamwoorden .... " 156.

F. Betrekkelijke voornaamwoorden .... " 157.

ZESDE HOOFDSTUK,

OVER DE WERKWOORDEN.

A. Over den vorm en de verschillende soorten der werkwoorden .... Blz. 158.

1°. Over de oorspronklijke werkwoorden .... " 160.

Over de voorzetsels ꦲꦏ꧀ ꦲꦩ꧀ en ꦲꦁ .... " 162.

Verandering der eerste letter van het grondwoord .... " 163

Werkwoorden met het voorzetsel ꦲ *a* .... " 167.

Aanm. over den vorm van het werkwoord .... " 168.

2°. Over de transitive werkwoorden met het aanhechtsel ꦲꦶ *i* .... " 172

3°. Over de causative werkwoorden met het aanhechtsel ꦲꦏꦼꦤ꧀ of ꦲꦏꦏꦼꦤ꧀ .... " 174.

4°. Over de bedrijvige werkwoorden met de voorzetsels ꦩꦏ꧀ ꦩꦁ en ꦩ꧀ of ꦩꦏ꧀ ꦩꦁ en ꦩ꧀ .... " 177.

5°. Over de onbedrijvige werkwoorden met het voorzetsel ꦩ (*m* of *ma*) . " 182.

6°. Over de verdubbelde en zamengestelde werkwoorden .... " 186.

Verdubbelde werkwoorden met de aanhechtsels [illegible] en [illegible] of [illegible] .... Blz. 189.

Verdubbeling van de eerste letter van het werkwoord .... " 190.

7°. Over eenige onregelmatige vormen van het werkwoord en sommige bijzonderheden of afwijkingen van den algemeenen regel .... " 191.

B. Over de vervoeging der werkwoorden .... " 199.

1°. Over de wijzen der werkwoorden .... " 200.

a. Over de onbepaalde wijs .... " 200.

Over het onbedrijvig deelwoord .... " 201.

Over het lijdend deelwoord .... " 205.

Wederkeerige vorm .... " 208.

b. Over de aantoonende wijs .... " 210.

c. Over de gebiedende wijs .... " 211.

d. Over de aanvoegende wijs .... " 216.

2°. Over de tijden der werkwoorden .... " 217.

a. De tegenwoordige tijd .... " 218.

b. De verledene tijd .... " —.

c. De toekomende tijd .... " 219.

3°. Voorbeeld van vervoeging van een transitief werkwoord met het voorzetsel [illegible]

ZEVENDE HOOFDSTUK,

OVER DE BIJWOORDEN.

Over de bijwoorden in het algemeen .... Blz. 224.

Digitized by Google

Bijwoorden van tijd..Blz.225.

Bijwoorden van plaats.. " 226.

Bijwoorden van verschillenden aard.. " 227.

ACHTSTE HOOFDSTUK,

OVER DE VOORZETSELS.

Het voorzetsel ꦲꦶꦁ..Blz.228.

Het voorzetsel ꦱ sa.. " —.

De voorzetsels ꦝꦠꦁ, ꦝꦠꦶꦁ, ꦝꦸꦩꦠꦼꦁ en ꦩꦫꦺꦁ.. " 229.

De voorzetsels ꦏꦭꦶꦪꦤ꧀ en ꦱꦏꦶꦁ of ꦱꦁꦏꦶꦁ.. " —.

De voorzetsels ꦥꦤꦥꦸ of ꦥꦤꦤꦸ en ꦏꦥꦫꦶ of ꦏꦤꦶꦏꦸ.. " 230.

Andere voorzetsels.. " 231.

NEGENDE HOOFDSTUK,

OVER DE VOEGWOORDEN.

Verbindende voegwoorden..Blz.231.

Scheidende voegwoorden.. " —.

TIENDE HOOFDSTUK,

OVER DE TUSSCHENWERPSELS.

Opgaaf der voornaamste tusschenwerpsels..Blz.232.

Bijvoegsels.. " 233.

Digitized by Google

Digitized by Google

JAVAANSCHE SPRAAKKUNST.

Digitized by Google

EERSTE DEEL,

OVER HET SCHRIFT EN DE UITSPRAAK.

EERSTE HOOFDSTUK,

OVER DE FIGUUR DER LETTERS.

1. De Javanen hebben twintig letters, die door hen *Aksårå* (ꦲꦏ꧀ꦱꦫ), *Sástrå* (ꦱꦱ꧀ꦠꦿ) of *Tjarakan* (ꦕꦫꦏꦤ꧀)[*] genoemd, en van de linker- naar de regter-hand, zonder aaneenhechting, elk

---

[*] Van deze drie benamingen wordt de eerste gewoonlijk alleen in Ngoko, en de tweede in Kråmå gebruikt, en de derde beteekent niet zoo zeer *letters* of *schrift*, gelijk die beide eersten, maar komt overeen met hetgeen wij *Alphabet* of *Abc* noemen. De oorsprong van deze benaming is de volgende. De twintig letters van het Javaansche alphabet zijn zoodanig gerangschikt, dat ieder op elkander volgend vijftal een zinsnede uitmaakt. (Zie het *Leesboek tot oefening in de Javaansche taal*, bl. 29). Het eerste vijftal, ꦲꦤꦕꦫꦏ luidt als een zinsnede van

op zich zelf geschreven worden. Het alphabet van deze letters wordt hier in een tafel voorgesteld, met bijvoeging der overige letters en leesteekens, die in de orde van het alphabet geen bepaalde plaats hebben en waarover nader gehandeld zal worden.

---

twee woorden *ånå tjaråkå*, en beteekent zoo: *er zijn afgezanten:* en, om nu uit te drukken, wat wij *Alphabet* of *Abc* noemen, heeft men van het tweede en voornaamste woord uit die eerste zinsnede, met weglating van het voorafgaande *ånå (er zijn)*, en door middel van den uitgang *an*, het afgeleide naamwoord ꦕꦫꦏꦤ꧀ *tjarakan*, gevormd. T. R.

Digitized by Google

TAFEL VAN HET ALPHABET.

Gewone Letters.

GEWONE FIGUUR.	PASANGANS.	NAAM EN KLANK.
ꦲ	꧀ꦲ	hå
ꦤ	꧀ꦤ	nå
ꦕ	꧀ꦕ	tjå
ꦫ	꧀ꦫ	rå
ꦏ	꧀ꦏ	kå
ꦢ	꧀ꦢ	då
ꦠ	꧀ꦠ	tå
ꦱ	꧀ꦱ	så
ꦮ	꧀ꦮ	wå
ꦭ	꧀ꦭ	lå
ꦥ	꧀ꦥ	på
ꦝ	꧀ꦝ	ḋå
ꦗ	꧀ꦗ	djå
ꦪ	꧀ꦪ	jå
ꦚ	꧀ꦚ	njå

Digitized by Google

GEWONE FIGUUR.	PASÁNGANS.	NAAM EN KLANK.
ꦩ	꧀ꦩ	må
ꦒ	꧀ꦒ	gå
ꦧ	꧀ꦧ	bå
ꦛ	꧀ꦛ	ṭå
ꦔ	꧀ꦔ	ngå
ꦉ	꧀ꦉ	*På-tjèrĕ'*, rĕ
ꦊ	—	*Ngå-lĕlĕt*, lĕ

Kapitale Letters.

GEWONE FIGUUR.	PASÁNGANS.	NAAM EN KLANK.
ꦟ	—	Nå
—	꧀ꦖ	Tjå
ꦑ	—	Kå
ꦡ	꧀ꦡ	Tå
ꦯ of ꦯ	—	Så
ꦦ	꧀ꦦ	På
ꦘ	—	Njå
ꦓ	—	Gå
ꦨ	—	Bå

Digitized by Google

Aangenomene Letters:

ꦏ꦳ *chå* wordt gebruikt voor de Arabische letter . . . . خ *chá;*

ꦥ꦳ *få* . . . . ف *fá;*

ꦢ꦳ *zå* . . . . ز *zá;*

ꦒ꦳ *ghå* . . . . غ *ghain.*

Op zich zelf staande Klinkletters:

a	*i*	*oe*	*e*	*o*
ꦄ	ꦆ	ꦈ	ꦌ	ꦎ

Klank- en Spel-teekens, Sandangan genaamd.

FIGUUR.	NAAM.	KLANK OF BETEEKENIS.
◌ꦼ	*Pĕpĕt*	ĕ
◌ꦶ	*Oeloe* of *Woeloe*	i
◌ꦸ	*Soekoe*	oe
ꦺ◌	*Taling*	e
ꦺ——ꦴ	*Taling-Taroeng*	o

FIGUUR.	NAAM.	KLANK OF BETEEKENIS.
..... ꧀	. *Paten* of *Pánkon* .	beneemt aan een letter den vokaalklank.
..... ꦃ	*Ságnjan* of *Wígnjan* .	h (aan het einde van een lettergreep).
.... ꦁ	.... *Tjĕtjà'*	ng (aan het einde van een lettergreep).
.... ꦂ	.... *Lajar*	r (aan het einde van een lettergreep).
.... ꦿ of ꦿ	.... *Tjåkrå*	r (tusschen een medeklink. en den volg. klinker).
..... ꦽ	.... *Kĕrrĕt*	rĕ (achter een medeklinker).
..... ꦾ	.... *Pínkal*	j (achter een medeklinker).

2. Behalven de twintig letters, die het eigenlijke alphabet uitmaken, zijn bij de Javanen nog twee in gebruik, die werkelijk ook tot het Javaansche schrift behooren, doch geen plaats in de rij van het alphabet hebben. Het zijn een *På* met een haaltje er onder, *På-tjĕrĕ'* (ꦥꦕꦼꦫꦺꦏ꧀) en een *Ngå* met de Pasángan *Nå*, *Ngå-lĕlĕt* (ꦔꦭꦼꦭꦼꦠ꧀) genaamd, zooals in de voorafgaande tafel is opgegeven. Deze beide letters worden altijd gebruikt in plaats van de gewone letters ꦫ en ꦭ met het vokaalteeken Pĕpĕt, zoodat de zamenvoegingen ꦫꦼ en ꦭꦼ niet gebruikt worden. [a]

---

[a] De Schrijver laat hier volgen de waarschijnlijke afleiding dezer letters van twee in het Sanscritsch daarmeê overeenkomende teekens; doch bij gebrek aan

Digitized by Google

3. De kapitale letters, die in de tafel worden opgegeven, zijn slechts een andere figuur van eenige der gewone letters, zonder onderscheid van klank of uitspraak, en zijn thans in het Javaansch in gebruik, om namen van vorsten en andere hooge personen te schrijven. Zij behooren echter eigenlijk tot de Kawitaal, waarin zij veel gebruikt worden, en aan regels onderworpen zijn; zich veelal rigtende naar de letter, die er op volgt. Er bestaat eenige grond om te onderstellen, dat deze letters almede een anderen oorsprong hebben, dan het einde, waartoe zij thans dienen, en dat zij gelijk stonden met eenige Sanscritsche letters, waarvan de bijzondere uitspraak tegenwoordig noch in het Javaansch, noch in de Kawitaal bestaat. [a]

Sanscritsche drukletters kan dit niet geplaatst worden. In de door mij gemaakte rangschikking der woorden heeft de *På-tjĕrrĕ'* een plaats gevonden onder de letter ꦫ *Rå*, en de *Ngå-lĕlĕt* onder de ꦭ *Lå*. G.

[a] Wat de Schrijver hier zegt, had hij geen onderstelling behoeven te noemen. Niets toch is zekerder, dan dat deze kapitale letters, even als de *På-tjĕrĕ'* en de *Ngå-lĕlĕt*, overblijfsels zijn van het Sanscritsche letterschrift, zooals dat in al zijn rijkdom tot de Javanen gekomen en op het schrijven van de Javaansche taal toegepast is. De ꦟ is oorspronklijk de *linguale* Na, en de gewone ꦤ eigenlijk de *dentale*. Zoo is ook de ꦯ de *palatale*, de ꦰ de *linguale*, en de gewone ꦱ de *dentale* Sa. De ꦖ, ꦑ, ꦡ, ꦦ, ꦓ en ꦨ komen overeen met de Sanscritsche *adspiratae* Tjha, Kha, dentale Tha, Pha, Gha en Bha. Alleen omtrent de ꦘ ben ik nog in het onzekere: want voor de *palatale* Na, waarmeê zij schijnt

4. De letters van deze figuren worden in Ngoko *Aksårå-gĕdé* (ꦲꦏ꧀ꦱꦫꦒꦼꦝꦺ꧈) en in Krâmå *Sástrå-agĕng* (ꦱꦱ꧀ꦠꦿꦲꦒꦼꦁ꧈), dat is *groote letters*, genoemd; terwijl in de Kawitaal daaraan de benaming

---

overeen te komen, bestaat in het Javaansch reeds de gewone ꦚ. Is het dus misschien oorspronklijk niet een Nja, maar de adspirate Djha? De figuur zou er zeker voor pleiten. — Deze ꦘ, zooals ook de ꦯ en de ꦨ, waren door den Schrijver op de tafel van het alphabet niet opgegeven. Zij zijn er door mij bijgevoegd. Zij konden echter des te gemakkelijker vergeten worden, omdat zij zeer zeldzaam gebruikt worden.

Het gebruik van deze letters in de spelling van het Kawi, volgens bepaalde regels, waarvan de Schrijver hier spreekt, en dat zich veelal rigt naar de letter, die er op volgt; dat gebruik is ook in de spelling van het gewone hedendaagsche Javaansch niet geheel en al verloren gegaan. Naar de spelling van kundige Javanen gebruikt men namelijk nog onmiddellijk vóór de ꦝ (dus boven de Pasángan ꧀ꦝ) altijd de ꦟ in plaats van de ꦤ, en onmiddellijk vóór de ꦛ (dus boven de Pasangan ꧀ꦛ) de ꦰ in plaats van de ꦱ. De grond hiervan is klaarblijkelijk deze, dat de ꦟ en de ꦰ oorspronklijk, even als de ꦝ en de ꦛ, tot de klasse de *linguale* letters behooren. De ꦰ in plaats van de ꦱ wordt naar het voorschrift van geletterde Javanen, en overeenkomstig een regel van de Sanscritsche spraakkunst, ook altijd geschreven, zoo dikwijls de *s* onmiddellijk op de *r* (en dus op de Lajar) volgt. Zoo moet men dan b. v. ꦠꦺꦴꦟ꧀ꦝ꧈ *tònḍå*, ꦩꦼꦰ꧀ꦛꦶ꧈ *mĕṣṭi*, en ꦏꦂꦰ꧈ *kársâ*, schrijven, en niet ꦠꦺꦴꦤ꧀ꦝ꧈ ꦩꦼꦱ꧀ꦛꦶ꧈ en ꦏꦂꦱ꧈ — Men doet wel, geloof ik, met deze regels van spelling te volgen. Men zou toch

Digitized by Google

van *Aksårå moĕrdå* ([Javanese script]), dat is *hoofdletters*, gegeven wordt. Men kan ze evenwel geenzins met onze kapitale letters gelijkstellen, daar zij alleen tot het bovengemelde gebruik dienen, en zoowel aan het einde en in het midden, als aan het begin van een woord geplaatst worden; terwijl het in het Javaansche schrift niet gebruikelijk is, een nieuwen regel of een eigennaam met een groote letter te beginnen. *

---

in het oog van geletterde Javanen onkunde verraden, indien men b. v. [Javanese script] en niet [Javanese script] schreef. Ik zal die regels dan ook volgen bij deze uitgave van dit werk, ofschoon dit bij de eerste uitgaaf niet geschied is, en ook niet geschieden kon, omdat bij de oude Javaansche drukletter de [Javanese script] ontbrak. T. R.

* Met dat al is het toch niet te ontkennen, dat het tegenwoordig gebruik van deze letters bij de Javanen met dat van onze kapitalen veel overeenkomst heeft. Het voornaamste onderscheid bestaat slechts hierin, dat die Javaansche kapitalen niet slechts aan het begin, maar evenzeer in het midden en aan het einde der woorden gebruikt worden; dat men er geen gebruik van maakt aan het begin der volzinnen; en dat de Javanen niet van alle letters kapitalen hebben, maar slechts die, welke in de tafel zijn opgegeven. Voor het overige worden deze als kapitalen gebruikt: 1°. in *eigennamen,* ofschoon dan vooral, doch niet uitsluitend, in die van *voorname personen* (b. v. in [Javanese script] *Såsrå-dirningrat,* [Javanese script] *Moeså,* d. i. *Mozes*); ook wel in namen van *plaatsen,* vooral van *aanzienlijke* plaatsen, zooals hofzetels van vorsten (b. v. in [Javanese script] *Soerå-kártå*); — 2°. in *eigen benamingen,* zooals die van *den Hemel* ([Javanese script]), *de Aarde* ([Javanese script]), *de Wereld* ([Javanese script]), die door ons veelal niet als eigennamen beschouwd en geschreven

Digitized by Google

5. Hierop volgen op de tafel vier letters, namelijk ꦏ꦳ *Châ*, ꦥ꦳ *Fâ*, ꦗ꦳ *Zâ* en ꦒ꦳ *Ghâ*, door drie stipjes van de anderen onderscheiden. Van deze letters, dus gekenmerkt, bedient men zich om de Arabische

---

worden, maar die het toch werkelijk zijn: want eigennamen zijn alle woorden, die geen benamingen van een *soort* van dingen of wezens, maar van een *enkel* of *eenig* ding of wezen zijn; — en eindelijk 3°. in *titels* van eer en aanzien, vooral van godlijke en koninklijke majesteit, of van geestelijke waardigheid (b. v. in de titels van den keizer van Soerakarta ꦯꦸꦯꦸꦲꦸꦤꦤ꧀ *Soesoehoénnan*, en ꦦꦑꦸꦨꦸꦮꦟ *Pàkoe-boewânâ*, ꦟꦠ (ꦑꦿꦥꦿ) en ꦫꦠꦸ d. i. *Vorst* of *Koning*, ꦦꦔꦺꦫꦤ꧀ d. i. zoo veel als *Prins*, ꦟꦨꦶ *Propheet*. — Die *buitengewone* figuren van eenige letters, die men uit het schrift der oude Kawitaal nog had, maar in het schrijven van gewone woorden niet gebruikte, heeft men vervolgens aangewend, om door uitzondering van het algemeen gebruik het bijzondere, ongemeene, eenige of boven het algemeen verhevene te *onderscheiden*. Daar nu ook onze kapitale letters tot niets anders, dan tot *onderscheiding* dienen, zoo ziet men, hoe gering het onderscheid is; en men zal, geloof ik, het best doen, met in uit te geven Javaansche geschriften van die Javaansche kapitalen in eigennamen en titels een algemeen gebruik te maken, daar men toch niet wel als regel kan stellen, om alleen de eigennamen en titels van *voorname* en *aanzienlijke* personen en plaatsen met kapitalen te schrijven, en de anderen niet: want waar is dan de grenslijn te bepalen tusschen hetgeen men als voornaam of aanzienlijk te beschouwen hebbe, en wat niet? — Overigens zal het naauwelijks noodig zijn, hier aan te merken, dat die Javaansche benaming van *groote letters* niet op de

Digitized by Google

ح, ف, ز, en غ voor te stellen, wanneer deze voorkomen in woorden, die uit die taal zijn overgenomen, dewijl er in het Javaansche alphabet geen letters bestaan, die er in klank genoegzaam meê overeenkomen.[a]

6. De op zich zelf staande klinkletters, die in de tafel zijn opgegeven, behooren almede gerangschikt te worden onder de karakters, die eigenlijk tot de Kawitaal behooren, doch ook in het Javaansch gebruikt worden door schrijvers, aan wie het Kawi eenigzins eigen is, en die hun geschriften daardoor een meerdere juistheid[b] willen bijzetten. Meer

---

grootte der letters ziet, maar op het gebruik, om er het groote, voorname en ongemeene meê te onderscheiden: de letters zelf worden namelijk niet grooter geschreven, dan de overigen in hetzelfde woord en op denzelfden regel. De benaming in Kawi van ꦲꦏ꧀ꦱꦫꦩꦸꦂꦢ *hoofdletters*, komt met die van *kapitalen* volmaakt overeen. T. R.

[a] Behalven die vier, die hier door den Schrijver genoemd worden, wordt door den heer Gericke in zijn *Eerste gronden* ook nog opgegeven de ꦢ꦳ voor de Arabische ذ *Dzal*. — Het teeken ꦳ heet *Sástrâ-swârâ* (ꦱꦱ꧀ꦠꦿꦱ꧀ꦮꦫ). T. R.

[b] Een grondige kennis van het Kawi of de oude dichtertaal wordt bij de tegenwoordige Javanen niet meer gevonden. Wanneer zij in hun geschriften van enkele Kawiwoorden gebruik maken, geschiedt zulks niet, om zich daardoor met meer juistheid uit te drukken, maar alleen om hun geleerdheid te toonen. Op gelijke wijze, en welligt met hetzelfde oogmerk, hebben vroegere Hoog- en Nederduitsche schrijvers hun werken met Latijnsche en Grieksche woorden vermengd. G.

Het komt mij voor, dat de heer Gericke hier den Schrijver niet volkomen juist

Digitized by Google

algemeen is evenwel het gebruik, om een enkelen klinker met de letter ꦲ te schrijven, daar deze letter als medeklinker een stomme *h* en alleen haar vokaalklank hoorbaar is. De op zich zelf staande klinkletters komen in klank en uitspraak volkomen overeen met de klankteekens, die bij de medeklinkers geplaatst worden. [a]

---

begrepen heeft. De Schrijver zegt niet, dat sommige Javaansche schrijvers, die met het Kawi eenigzins bekend zijn, aan hun geschriften meer juistheid willen bijzetten door het gebruik van aan het Kawi ontleende *woorden*, maar door het gebruik van die *op zich zelf staande*, aan het oud Kawi ontleende, *klinkletters*. De Schrijver bedoelt zeker, dat geletterde en in het Kawi niet onbedrevene Javanen, als zij een Kawi-woord te schrijven hebben, dat in het Sanscritsch niet met een *Ha*, maar met een klinkletter aanvangt, dan ook niet een Javaansche ꦲ met een klankteeken, maar één van die in navolging van het Sanscritsche schrift ingevoerde, op zich zelf staande klinkletters gebruiken, en dus b. v. ꦌꦏ schrijven, en niet ꦲꦺꦏ, omdat dit woord, dat *één* beteekent, een Sanscritsch woord is, dat niet met een *Ha*, maar enkel met de klinkletter *ê* geschreven wordt. T. R.

[a] Door den Heer Gericke wordt in zijn *Eerste gronden* opgemerkt, dat die op zich zelf staande klinkletters *Aksårå-pándjen* (ꦲꦏ꧀ꦱꦫꦥꦚ꧀ꦗꦺꦤ꧀) genoemd worden. Ik durf echter niet zeggen, wat deze benaming eigenlijk beduidt. Zij worden, zooals mede door den heer Gericke wordt aangemerkt, evenzeer in Arabische woorden gebruikt, als in Kawi-woorden, die aan het Sanscritsch ontleend zijn, namelijk in zulke, die met een ﺍ of Hamza, en niet met een ﻫ, geschreven

Digitized by Google

7. De uitspraak der letters, zoo als die in de tafel van het alphabet is aangegeven, is tevens haar benaming. [Over die uitspraak wordt in het volgende, en over de Sándángans, alsmede over de Pasángans, in het derde en vierde hoofdstuk, nader gehandeld].

8. Men zal na eenige oefening al spoedig ondervinden, dat het Javaansche schrift zeer goed voor deze taal geschikt, en bijzonder gemakkelijk te lezen is: ofschoon de leerling in den beginne moeite zal hebben om te onderscheiden, waar een woord begint of eindigt, doordien de letters nimmer aan elkander verbonden, maar op een gelijken afstand geschreven worden, zonder tusschen de woorden eenige meerdere ruimte te laten; b. v. ꦥꦫꦫꦠꦸꦲꦶꦁꦠꦤꦃꦗꦮ꧉ *pårå ràtoe ing tánnàh djåwå* (*al de vorsten van Jàva*). Deze moeijelijkheid wordt echter door oefening en gebruik zeer verminderd, zoodra men de afzonderlijke woorden begint te leeren kennen.

---

worden, zooals ꦄꦭ꧀ꦭꦃ꧉ الله, *God*, ꦄꦏꦢ꧀꧉ احد, *één*, ꦆꦩꦤ꧀꧉ ايمان, *geloof*. Verder worden zij ook in plaats van de ꦲ als kapitale letters, even als de *Aksårå-gĕdé*'s gebruikt; b. v. in den titel van den Soesoehoenan van Soerakarta ꧋ꦱꦺꦤꦥꦠꦶꦲꦶꦁꦔꦭꦒ꧉ *veldheer in den oorlog*. Bij een alphabetische rangschikking der woorden staan zij dan ook met de ꦲ gelijk, en worden met deze letter in één en hetzelfde woord verwisseld. Zoo komt van het woord ꦄꦁꦏ꧉ *ònkå* (*getal, cijfer*), met het aanhechtsel ꦆꦥꦸꦤ꧀꧉ *ipoen*, ꦄꦁꦏꦤꦶꦥꦸꦤ꧀꧉ *ánkánnipoen*. Men vindt somtijds ook wel een Aksårå-pándjen als Pasángan gebruikt en dus onder de naastvoorgaande Aksårå geschreven, b. v. ꧋ꦪꦺꦤ꧀ꦄꦭ꧀ꦭꦃ꧉ *jen Allàh:* doch veelal gebruikt men dan liever de Pasángan ꧀ꦲ.

T. R.

TWEEDE HOOFDSTUK,

OVER DEN KLANK EN DE UITSPRAAK DER LETTERS.

9. Ieder letter heeft een bepaalden klank, die in het Javaansch nimmer verandert, wat plaats zij ook in een woord bekleeden mag.[a] In de tafel van het alphabet is de uitspraak zoo goed, als mogelijk was, met Romeinsche letters, naar de uitspraak, die daaraan in de Nederduitsche taal gegeven wordt, opgegeven: doch, daar de ware klank daarmeê niet altijd volkomen kan worden uitgedrukt, zoo is het noodig daarbij nog eenige opehelderingen te voegen en den klank van ieder letter afzonderlijk te beschouwen en aan te wijzen.

10. ꦲ *Hå*, de eerste Javaansche letter, wordt over het algemeen zeer zacht uitgesproken, en heeft aldan den klank van onze *h* in *huis, hebben*. Zoo wordt namelijk de letter meestal uitgesproken, wanneer zij in het midden van een woord staat, of wel de sluitletter van een lettergreep of van een woord uitmaakt; zooals in ꦢꦲꦂ *dahar* (*eten*), ꦫꦲꦶ *ràhi* (*aangezigt*), ꦥꦿꦲꦸ *pràhoe* (*een vaartuig*), ꦢꦲꦸꦃ *dawoeh* (*vallen*), ꦕꦲꦾ *tjahjå* (*glans, luister*)[b]. — Meestal echter is deze klank

[a] Dit heeft alleen betrekking tot den medeklinker der letters of Aksårås. G.

[b] Aan het einde van een woord of lettergreep, zooals in de beide laatste woorden,

Digitized by Google

in het geheel niet hoorbaar, voornamelijk wanneer de letter in het begin van een woord staat; zooals in ꦲꦏꦸ *àkoe* (*ik*), ꦲꦉꦥ꧀ *arĕp* (*willen*), ꦲꦗ *ådjå* (*dat niet*). — In woorden, die uit hun aard met een klinker moeten beginnen en zoo ook in de aan het Javaansch verwante talen geschreven worden, gebruikt men dan ook de letter ꦲ, daar in de uitspraak de klank *h* toch achterwegen gelaten en alleen de vokaalklank behouden wordt; b. v. in ꦲꦏ꧀ꦱꦫ *aksårå* (*letter*), ꦲꦤ꧀ꦠꦫ *antårå* (*tusschenruimte*), ꦲꦤꦏ꧀ *ánnà'* (*kind*), ꦲꦶꦪ *ijå* (*ja*)*.

11. Wanneer de lettergreep of het woord, waarop een ꦲ volgt, met een medeklinker eindigt, wordt deze laatste in min naauwkeurig schrift en ook ter bevordering der vloeibaarheid veelal verdubbeld, en daarentegen de ꦲ weggelaten, met behoud echter van den daarmeê verbondenen klinker, die zich dan met de verdubbelde letter vereenigt;

---

wordt als sluitletter wel niet de ꦲ, maar de Wîgnjan (ꦃ) geschreven: doch dit teeken staat, zooals in het vierde hoofdstuk wordt aangemerkt, als medeklinker met de ꦲ gelijk. T. R.

* De Javaansche ꦲ is dus (dit is de eenvoudige slotsom van al het door den Schrijver gezegde) geen *spiritus asper*, maar *lenis*, gelijk de *h* in de Fransche woorden *honneur, habit*, en dergelijken. Alleen aan het slot van een woord of lettergreep en in het midden van een woord tusschen twee vokalen is die spiritus van zelf iets harder; zooals wij dan ook b. v. *Johannes* schrijven en zeggen in plaats van *Joannes*. T. R.

Digitized by Google

b. v. ꦮꦼꦭꦱ꧀ꦱꦱꦶꦃ꧈ *wĕlássasih*, voor ꦮꦼꦭꦱ꧀ꦲꦱꦶꦃ꧈ *wĕlas-asih*, (*medelijden*), ꦲꦸꦩ꧀ꦧꦸꦭ꧀ꦭꦸꦩ꧀ꦧꦸꦭ꧀꧈ *oémboéllocémboel* voor ꦲꦸꦩ꧀ꦧꦸꦭ꧀ꦲꦸꦩ꧀ꦧꦸꦭ꧀꧈ *oémboel-oémboel* (een *wimpel*).[a]

---

[a] In *proza* heeft dit alleen plaats: 1°. in zulke zamengestelde of door verdubbeling gevormde woorden, als de hier door den Schrijver gegevene voorbeelden; 2°. zoo dikwijls een woord, dat op een medeklinker uitgaat, een aanhechtsel ontvangt, dat met een ꦲ begint; b. v. in ꦏꦥꦭ꧀ꦭꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *kapállipoen* (*zijn paard*), van ꦏꦥꦭ꧀꧈ *kapal* (*paard*), en het aanhechtsel ꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *ipoen;* en 3°., doch niet altijd, of liever slechts nu en dan, wanneer een woord, dat met een ꦲ begint, ten naauwsten verbonden en bij het uitspreken onmiddellijk, zonder eenige rust tusschen beiden, vereenigd wordt, en dus zamensmelt met het voorgaande, daar één van beiden een min gewigtig rededeel in den volzin is, zooals een voorzetsel, voegwoordje of iets dergelijks; wat men echter niet ligt zal aantreffen, dan wanneer het eerste woord op een *n* of *ng* uitgaat, twee letters, die, zooals straks gezegd zal worden, door de Javanen toch gaarne verdubbeld worden: b. v. ꦩꦫꦁꦔꦏꦸ꧈ *marang ngàkoe*, voor ꦩꦫꦁꦲꦏꦸ꧈ *aan mij*, ꦮꦺꦴꦁꦔꦶꦏꦸ꧈ *wong ngikoe*, voor ꦮꦺꦴꦁꦲꦶꦏꦸ꧈ *die menschen*, ꦤꦔꦶꦁꦔꦶꦏꦸ꧈ *nánging ngikoe*, voor ꦤꦔꦶꦁꦲꦶꦏꦸ꧈ *doch die*, ꦪꦺꦤ꧀ꦤꦺꦴꦫ꧈ *jen nora*, voor ꦪꦺꦤ꧀ꦤꦺꦴꦫ꧈ *indien niet*, ꦲꦗꦠꦤ꧀ꦤꦺꦴꦫ꧈ (*ådjå tan nora*) voor ꦲꦗꦠꦤ꧀ꦤꦺꦴꦫ꧈ *dat het niet misse!* — In poëzie, dat wil zeggen in gezangen, heeft zulk een zamensmelting van een met een ꦲ beginnend woord met het naastvoorgaande gewoonlijk plaats.

Hierbij moet nu wel in acht genomen worden, dat de verdubbeling van een

12. ꦤ *Nå*, is volmaakt gelijk aan onze *n* in *nemen*, *doen;* zooals in ꦤꦔꦶꦁ *nánging* (*doch, maar*), ꦲꦤ *ånå* (*er is*), ꦲꦤ꧀ꦤꦏ꧀ *ánnà'* (*kind*).

13. ꦕ *Tjå*, heeft den klank van de Engelsche *ch* in *church*, *child*,

---

medeklinker in het Javaansch voor de uitspraak niet dezelfde beteekenis heeft, als in het Nederduitsch en in andere talen. In het Javaansch geeft namelijk de verdubbeling van een medeklinker niet, zoo als in het Nederduitsch, te kennen, dat de voorafgaande klinker kort en scherp als in een door een medeklinker geslotene lettergreep moet worden uitgesproken. Men leze dus b. v. het woord ꦥꦿꦧꦺꦴꦠ꧀ꦠꦶꦥꦸꦤ꧀ dat uit ꦥꦿꦧꦺꦴꦠ꧀ *prabot*, en ꦲꦶꦥꦸꦤ꧀ *ipoen*, is zamengesteld, niet zoo als wij *prabottipoen* zouden uitspreken, maar veelmeer als *prabo-tipoen*. Bij zulk een zamenstelling en zamensmelting vereenigt zich in het Javaansch de laatste medeklinker van het eerste woord in de uitspraak bijna geheel en alleen met den eersten klinker van het volgende, zoodat de laatste lettergreep van het eerste woord niet meer geheel door dien medeklinker afgesloten wordt. De verdubbeling van den medeklinker in zulk een geval heeft dus meer beteekenis voor de afleiding, dan voor de uitspraak.

Voorts heeft in het Javaansch de verdubbeling van een medeklinker tusschen twee klinkers nog plaats: 1°. bij de *n*, *nj* en *ng*, zooals in ꦲꦶꦤ꧀ꦤ ꦲꦚ꧀ꦚꦂ en ꦲꦁꦔꦤ꧀. Bij de *n* en *nj* is dit gebruik standvastiger, als bij de *ng;* doch ook bij de *n* en *nj* wordt het niet door alle schrijvers altijd in acht genomen. De grond der verdubbeling is gelegen in den neusklank dier letters, die zich van zelf aan den vorigen klinker mededeelt, doch zonder dat daarom deze klinker korter en scherper wordt. Men spreke dus die woorden ook niet anders uit, als *inå*, *ánjar*

Digitized by Google

die met onze letters moeijelijk is uit te drukken. Het best zal men er de *tj* voor gebruiken; waartusschen echter een lisping gehoord moet worden, die naar den klank van een *s* gelijkt, doch niet zoo sterk, dat het noodig zou zijn er een *s* tusschen te voegen[a]; b. v. ꦱꦼꦕ꧉ *sĕtjå* (*opregt*), ꦱꦸꦕꦶ꧉ *soetji* (*zuiver, rein*).

---

en *pångan*. Tot den vorm der woorden behoort die verdubbeling ook eigenlijk niet. — Bij de *nj* wordt enkel de neusklank, de *n*, verdubbeld, en dus ꦤ꧀ꦚ in plaats van ꦚ꧀ꦚ geschreven, zooals wij ook in plaats van een dubbelde *sch* slechts *ssch* schrijven. — De verdubbeling vindt geen plaats, zoo dikwijls als de voorgaande klinker de *ă* is, omdat deze klinker volstrekt een opene lettergreep vordert. Zij wordt bij de ꦤ ook meestal achterwegen gelaten, wanneer deze letter met het klankteeken Soekoe verbonden is, omdat de letter dan reeds een onderteeken heeft; als ook, wanneer er een andere ꦤ onmiddellijk in hetzelfde woord voorafgaat, zooals het schijnt, om dezelfde letter niet te veel te vermenigvuldigen; b. v. ꦧꦤꦸꦚ꧀ꦚ꧉ (zeldsaam ꦧꦤ꧀ꦤꦸꦚ꧀ꦚ꧉) ꦲꦤꦲꦤꦧꦤꦸ꧉ (liever dan ꦲꦤꦲꦤ꧀ꦤꦧꦤ꧀ꦤꦸ꧉). Om gelijke reden schrijft men ook liever ꦧꦼꦭꦤꦤꦸ꧉ dan ꦧꦼꦭꦤ꧀ꦤꦤ꧀ꦤꦸ꧉ — Vele schrijvers zijn 2°. ook gewoon alle medeklinkers te verdubbelen na een Pĕpĕt; b. v. in ꦒꦼꦱꦁ꧉ ꦠꦼꦩ꧀ꦩꦼꦤ꧀꧉ en ꦱꦼꦫ꧀ꦫꦠ꧀꧉ Hier heeft de verdubbeling geen andere reden, dan de kortheid van dien klinker: men spreke echter niet anders uit, dan alsof de letter niet verdubbeld ware, namelijk *gĕsang*, *tĕmĕn* en *sĕrat*, en wel met den klemtoon op de laatste lettergreep. — Ook vindt men nog wel in andere gevallen medeklinkers door sommige schrijvers verdubbeld, doch niet zoo regelmatig en dikwijls. T. R.

[a] Op de hier bedoelde wijze wordt de *tj* in den Frieschen tongval uitgesproken. T.R.

Digitized by Google

14. ꦫ *Rå*, zooals in ꦫꦠꦸ *ràtoe* (*vorst*), ꦧꦫꦠ꧀ *barat* (*wind*), heeft volmaakt den klank van onze *r*.

15. ꦏ *Kå*, is volkomen gelijk aan onze *k*; b. v. in ꦏꦭꦶ *kàli* (*rivier*), ꦲꦏꦶꦁ *aking* (*droog*). Wanneer zij echter de sluitletter van een woord uitmaakt, dan wordt zij zeer kort en eenigzins stootend uitgesproken [a]; b. v. in ꦧꦥꦏ꧀ *bapak* (*vader*), ꦩꦸꦭꦸꦏ꧀ *moeloek* (*stijgen*). Op deze wijze wordt de letter ook uitgesproken, als zij verdubbeld is: men hoort dan ook niet den klank, die aan onze *k* eigen is; b. v. ꦧꦧꦏ꧀ꦏꦤ꧀ *schors*, *bast*, luidt *baba-an*, ꦲꦸꦤ꧀ꦢꦏ꧀ꦲꦸꦤ꧀ꦢꦏ꧀ꦏꦤ꧀ *een trap*, wordt uitgesproken *oenda-oenda-an*.

16. ꦢ *Då*, wordt nagenoeg als onze *d* uitgesproken, doch eenigzins zachter door de tong tegen de tanden aan te brengen; b. v. in ꦢꦺꦮ *dewå* (*een god*), ꦢꦶꦤ *dìnnå* (*dag*), ꦲꦢꦺꦴꦭ꧀ *adol* (*verkoopen*).

17. ꦠ *Tå*, heeft nagenoeg den klank van onze *t*; zij wordt slechts, even als de ꦢ in vergelijking van onze *d*, een weinig zachter

---

[a] Namelijk zoo, alsof men poging doet om de *k* uit te spreken, maar de letter in de keel blijft steken. Men kan dien klank der letter in ons schrift eenigermate uitdrukken door een Apostroph, en dus de woorden, die de Schrijver tot voorbeelden gebruikt, *bapa'*, *moeloe'* *baba''an* en *oenda'oenda''an* schrijven. Wanneer de klinker *i* voorafgaat, krijgt deze voor het gehoor den klank der *é*, zoodat b. v. de woorden ꦏꦼꦝꦶꦏ꧀ *weinig*, en ꦧꦼꦕꦶꦏ꧀ *goed, best*, uitgesproken worden, als ware het *këdé'* en *bëtjé'*. T. R.

uitgesproken; b. v. in ꦠꦺꦴꦪ *tojå* (*water*), ꦠꦠ꧀ꦏꦭ *tatkålå* (*tijd*)[a].

18. ꦱ *Så*, ꦮ *Wå*, ꦭ *Lå* en ꦥ *På*, zijn alle gelijk aan onze *s*, *w*, *l* en *p*; b. v. in ꦱꦠꦿꦸ *sàtroe* (*vijand*), ꦮꦭꦁ *walang* (*sprinkhaan*), ꦭꦪꦂ *lajar* (*zeil*), ꦥꦱꦂ *pasar* (*markt*). — De *s* is altijd hard[b].

19. ꦝ *Då*, wordt een weinig harder, dan onze *d*, uitgesproken, door de tong achter tegen het verhemelte te brengen; b. v. in ꦝꦺꦤ꧀ꦝ *dĕndå* (*boete*), ꦝꦩ꧀ꦥꦂ *dampar* (*vorstelijke zetel*).[c]

20. ꦗ *Djå*, heeft den klank van de Engelsche *j* in *judge*, *just*, en kan het best door onze *dj* uitgedrukt worden, die dan echter zoo uitgesproken moeten worden, dat tusschen de beide letters een lisping hoorbaar is[d]; b. v. in ꦗꦫꦤ꧀ *djaran* (*paard*), ꦠꦿꦗꦸ *tràdjoe* (*schaal*).

21. ꦪ *Jå*, is aan de Engelsche *y* gelijk, en wordt uitgesproken als onze *j* in *jaar*, *jong*; b. v. in ꦪꦸꦱ꧀ꦮ *joeswå* (*ouderdom*), ꦲꦪꦩ꧀ *ajam* (*een hoen*).

---

[a] Het onderscheid tusschen deze ꦢ en ꦠ, en de ꦝ en ꦛ, bestaat hierin, dat de beide eersten de *dentale*, de beide laatsten de *linguale* *d* en *t* zijn.

T. R.

[b] De Schrijver wil zeggen, dat de ꦱ nooit, zooals de Fransche *s*, tusschen twee klinkers als *z* wordt uitgesproken. T. R.

[c] Zie de aanmerking bij § 17. Ik onderscheid deze letter van de ꦢ alleen door een stip boven de *d*. T. R.

[d] Vergelijk het gezegde over de ꦱ, § 13. T. R.

Digitized by Google

22. ꦚ *Njå,* wordt uitgesproken als onze *nj;* b. v. in ꦚꦤ *njånå* (*vermoeden*), ꦚꦥꦸ *njàpoe* (*vegen*). [a]

23. ꦩ *Må,* zooals in ꦩꦝꦸ *màdoe* (*honig*), ꦢꦩꦂ *damar* (*flambouw*), heeft den klank van onze *m.*

24. ꦒ *Gå,* is in klank volkomen gelijk aan de *g* in de Fransche woorden *grand*, *garde*, en niet aan dien, welken deze letter in Nederduitsche woorden, als *gaan* of *dragen*, heeft. Daar evenwel het gebruik van onze *g* in dezen geen dubbelzinnigheid te weeg kan brengen, dewijl in het Javaansche alphabet slechts één zoodanige letter bestaat, zoo kan zij ook door ons voor de Javaansche ꦒ geschreven worden; b. v. in ꦒꦭꦏ꧀ *galà'* (*wild*), ꦗꦒꦁ *djagang* (*gracht*).

25. ꦧ *Bå,* wordt even zoo uitgesproken als onze *b;* b. v. in ꦧꦤ꧀ꦠꦭ꧀ *bàntal* (*hoofdkussen*), ꦭꦺꦴꦧꦺꦴꦏ꧀ *lòbò'* (*wijd*).

26. ꦛ *Ṫå,* wordt uitgesproken als *t,* door de tong achter tegen het verhemelte te brengen [b]; b. v. in ꦧꦛꦁ *baṫang* (*kreng*), ꦧꦸꦛꦏ꧀ *boeṫa'* (*kaal*), ꦧꦛꦶ *bàṫi* (winst).

27. ꦔ *Ngå,* wordt het best door *ng* uitgedrukt. De klank van deze letter komt juist overeen met de Engelsche *ng* in de woorden *king*, *song*, of zooals in het Nederduitsch *tang*, *bang*, wordt uitgesproken,

---

[a] Men zie over deze letter de aanmerking bij § 77. T. R.

[b] Zie de aanmerking bij § 17, en vergelijk het gezegde over de ꦝ, § 19. Ook deze letter onderscheid ik van de ꦠ slechts door een stip boven de *t*.

Digitized by Google

zonder dat de *g* afzonderlijk hoorbaar is*; b. v. in ꦔꦗꦼꦁ *ngàdjĕng* (*vóór*), ꦔꦭꦼꦩ꧀ *ngàlĕm* (*prijzen*), ꦥꦔꦤ꧀ *pángan* (*spijs*).

28. De Pasángans en kapitale letters worden even als de gewone Aksårå's uitgesproken.

29. De vier aangenomene letters worden door de Javanen zeer gebrekkig uitgesproken, daar hun spraakorgaan geheel ongeschikt is, om de Arabische klanken, die er meê beteekend worden, voort te brengen.

30. De ꦏ꦳ *Chå*, die eigenlijk in plaats van de خ geschreven wordt, behoorde ook in de uitspraak den zuiveren klank van deze Arabische letter te behouden: doch, daar de Javanen dien klank niet dan met groote moeite kunnen nabootsen, veranderen zij dien dikwijls in

---

* Met deze woorden wordt de ware uitspraak van onze *ng* in zulke woorden, als *tang, bang, wangen* en dergelijke, door den Schrijver aangeduid. Tegenwoordig moet men daarop wel uitdrukkelijk opmerkzaam maken, omdat de verkeerde uitspraak van de *ng* in zulke woorden, als waren het, even als in *wangedrag*, twee afzonderlijke letters, hoe langer hoe meer veld wint. De *ng* is in onze taal meestal, even als de *ch*, een zamengesteld teeken, waarmeê slechts één enkele klank wordt aangeduid, en wel dezelfde klank, die de *n* krijgt vóór een *k*, b. v. in *klank* en *klanken*, of ook vóór een *g* in zulke woorden, als *wangedrag*. Het is de klank van de *gutturale n*, die in de Indische talen slechts met één teeken geschreven wordt, maar die men in de Germaansche talen, omdat er in het Romeinsch schrift geen afzonderlijk teeken voor bestaat, door *ng* gewoon is uit te drukken. T. R.

Digitized by Google

den klank der ꦏ *Kå*, waarvan die der خ ook niet zeer veel verschilt. Zoo b. v. in de woorden خميس, *chamîs*, en خليفة, *chalîfa*, die zij gewoonlijk ꦏꦼꦩꦶꦱ꧀ *kěmis* (*Donderdag*), en ꦏꦭꦶꦥꦃ *kalifah* (*Stedehouder*), schrijven en uitspreken. — Somtijds bedient men zich ook van de ꦏ꦳ *Chå*, om de Arabische letter ح voor te stellen; zoo als blijkt uit de woorden حاجي *hâdjî* (*een pelgrim*), حرام, *harâm* (*verboden*), حلال, *halâl* (*veroorloofd*), die zij ꦏ꦳ꦗꦶ *chàdji*, ꦏ꦳ꦫꦩ꧀ *charam*, en ꦏ꦳ꦭꦭ꧀ *chalal*, schrijven, en meestal *kàdji*, *karam* en *kalal* uitspreken. Dit is echter geen vaste regel, daar voor de ح ook in vele woorden de ꦲ gebruikt wordt; b. v. in حاصل, ꦲꦱꦶꦭ꧀ *hasil* (*winst*, *voordeel*); en het woord احد, *ahad* (*Zondag*), van sommigen door ꦲꦏ꦳ꦢ꧀ *achad* of *akad*, wordt uitgedrukt, terwijl anderen het in ꦔꦲꦢ꧀ *ngahad*, verbasteren.* — Daar dus hiervoor geen vaste regel te stellen is, dient men het gebruik, als het verkieslijkste rigtsnoer, te volgen, en die Arabische letters zoo te schrijven, als zij thans in ieder woord algemeen door de Javanen uitgesproken worden.

31. ꦥ꦳ *Fâ*, wordt geschreven voor de Arabische ف, die als onze *f* wordt uitgesproken. — ꦗ꦳ *Zå*, wordt voor de ز gebruikt en is aan

---

* De oorzaak van deze erge verbastering is misschien, dat in sommige gewesten op Java, zooals in de Soenda-landen, ook de ꦔ꦳ in plaats van de ꦄ als *Aksårå-pàndjen* gebruikt wordt. — Het best wordt dat woord door anderen ꦄꦲꦢ꧀ *ahad*, geschreven en uitgesproken. T. R.

Digitized by Google

onze *z* gelijk. — Meestal echter wordt de ware uitspraak van de ꦢ꦳ en ꦗ꦳ niet in acht genomen, en in ꦢ en ꦗ veranderd. [a]

32. De ꦒ꦳ *Ghâ*, die voor de Arabische letter غ, *Ghain*, gebruikt wordt, kan door de Javanen zeer bezwaarlijk worden uitgesproken. Zij spreken deze letter dus meestal als de gewone ꦒ uit; b. v. in het woord غائب *ghaïb*, ꦒ꦳ꦲꦶꦧ꧀ *gaïb* (*verborgen, onzigtbaar*). [b]

---

[a] Zoo wordt b. v. in plaats van زمان *zamân* (*tijd*), en فرعون, *fir'aun* (de Arabische eigennaam van Pharao), eenvoudig ꦗꦩꦤ꧀ *djaman*, en ꦥꦶꦫꦔꦺꦴꦤ꧀ *Pirângon*, geschreven en uitgesproken. T. R.

[b] Wat de Schrijver van de gewoonlijk min naauwkeurige uitspraak der vier door hem in de tafel van het alphabet opgegevene aangenomene letters zegt, dat mag men ook toepassen op de ꦢ꦳, waarmeê men in naauwkeurig schrift de Arabische ذ (*Dzal*) beteekent. Zie de aanmerking bij § 5. T. R.

Digitized by Google

DERDE HOOFDSTUK,

OVER DE KLINKERS OF KLANKTEEKENS.

33. Ieder letter van het Javaansche alphabet is een medeklinker met een daaraan verbonden klinker, waarmeê de medeklinker tegelijk wordt uitgesproken en zoo een lettergreep uitmaakt. Deze klinker kan in de uitspraak eenige wijziging ondergaan, en door bijgevoegde spelteekens verandert worden, maar luidt, wanneer hij onveranderd blijft, als onze scherpkorte *o* in *bord*, *zot;* of als de *a* in de Engelsche woorden *call*, *water;* of wel als de Fransche *o* in *école*[a]; b. v. in ꦧꦠ *båtå* (*baksteen*), ꦫꦗ *rådjå* (*vorst*), ꦮꦤ *wånå* (*bosch*).

---

[a] De eigenlijke klinker der letter is de klank tusschen onze *a* en *o*. In vele distrikten van Java, en vooral langs de stranden, gaat deze klank geheel in *a* over, terwijl hij in de zoogenaamde Vorstenlanden meer van onze *o* heeft. G. — Maar, wat nu hier en in de volgende paragraphen van de Javaansche letters als medeklinkers met een oorspronklijk daarmeê verbondenen klinker gezegd wordt, dat zal misschien duidelijker, en ook juister uitgedrukt worden, als men de Javaansche Aksårås, en zoo ook de Pasángans, als *medeklinkers* beschouwt, en daarbij aanneemt, dat van de verschillende *klinkers*, waarmeê men een medeklinker hebbe uit te spreken, de *a*-klank in het Javaansche, even als in het Indische schrift, door geen afzonderlijk teeken wordt aangeduid; zoodat, wanneer de letter

Digitized by Google

34. **De letters, die met dezen oorspronklijken klinker moeten worden uitgesproken en dus geen schrijfteeken, waardoor de klank gewijzigd**

---

geen ander vokaalteeken bij zich heeft, dan daardoor van zelf te kennen gegeven wordt, dat zij met den *a*-klank moet worden uitgesproken: want, is de letter geheel *vokaalloos*, dan wordt dit ook in het schrift op een bijzondere wijze aangeduid. Zoo is dus in het Javaansche schrift ieder letter, wanneer zij alleen en zonder teeken geschreven wordt, een medeklinker met den klinker *a*. Deze *a*-klank wordt echter, gelijk in andere Indische tongvallen, zoo ook in het Javaansch (ofschoon niet, zooals door den heer Gericke wordt aangemerkt, in alle distrikten, en ook niet in het Soendasch of de taal der Wester-Javanen), aan het eind der woorden, wanneer de laatste lettergreep niet door een medeklinker gesloten is, en desgelijks, wanneer de voorlaatste lettergreep mede niet gesloten is en op den *a*-klank uitgaat, dan ook in deze, zoo nasaal uitgesproken, dat hij even zoo luidt als de *a* in het Engelsche woord *water*, of als de *o* in het Fransche *école*. Men heeft tot hiertoe dezen klank meestal eenvoudig door een *o* uitgedrukt: doch, behalven dat zóó deze klank van dien der ware en zuivere *o*, die in het Javaansch door de *Taling-Taroeng* geschreven wordt, niet kan onderscheiden worden, zoo heeft ook de *o* in een opene, niet door een medeklinker geslotene lettergreep, zooals in *boter, Cato*, bij ons nooit dien aan den Javaanschen tongval in de genoemde gevallen eigen klank der *a*. Het best drukt men dien uit door de in het Zweedsche schrift gebruikelijke *å* (een a met een kleine *o* er boven): op deze wijze toch geeft men te kennen, dat het eigenlijk een *a* is, maar die in de uitspraak een middelklank tusschen *a* en *o* wordt. Zoo heb ik dan ook in deze

Digitized by Google

wordt, bij zich hebben, noemt men ꦲꦏ꧀ꦱꦫꦭꦼꦒꦼꦤ꧀ꦤ꧈ (*aksårå lĕgĕnnå*) of ꦲꦏ꧀ꦱꦫꦲꦁꦒ꧀ꦭꦼꦒꦼꦤ꧀ꦤ꧈ (*aksårå ánglĕgĕnnå*) *eenzame, ledige, letters*, dat is: *letters, die geen teekens hebben.* [a]

35. Die oorspronklijke klinker wordt evenwel door onze korte *a* vervangen:

1°. wanneer er in hetzelfde woord een vokaallooze medeklinker volgt; zooals in ꦥꦩꦤ꧀꧈ *paman* (*oom*), ꦲꦫꦤ꧀꧈ *aran* (*naam*), [ꦲꦱ꧀ꦠ꧈ *ástå* (*hand*), ꦱꦱ꧀ꦠ꧀ꦫ꧈ *sástrå* (*schrift*)]; of wel een schrijfteeken, waarmeê een vokaallooze medeklinker wordt aangeduid; b. v. in ꦱꦂꦠ꧈ *sártå* (*en, benevens*), ꦕꦃꦪ꧈ *tjàhjå* (*glans*), ꦭꦪꦂ꧈ *lajar* (*zeil*), ꦮꦪꦃ꧈ *wajàh* (*tijd, uur*), ꦥꦝꦁ꧈ *padang* (*helder*). — Het teeken *Tjåkrå*, ꦿ, heeft die uitwerking niet, en laat den klinker vóór den medeklinker, waarmeê dit teeken verbonden wordt, onveranderd [b]; b. v. in ꦕꦏꦿ꧈ *tjåkrå* (niet *tjakrå*), *een pijl*, ꦱꦱꦿ꧈ *Såsrå* (een eigennaam).

---

uitgaaf van dit werk van het begin af aan dien Javaanschen vokaalklank door dat teeken å uitgedrukt, en zal dat in het vervolg altijd doen. — Indien bij een drukkerij dat teeken *å* niet voorhanden is, dan kan men daarvoor des noods ook *oa* laten zetten. T. R.

[a] In een door een Javaan zamengesteld woordenboek van min gebruikelijke woorden, meest Kawiwoorden, wordt ꦭꦼꦒꦼꦤ꧀ꦤ꧈ door ꦮꦸꦮꦸꦢ꧈ d. i. *naakt* en *bloot zijn*, verklaard. En dit is de ware beteekenis van het woord. Hier tegenover staat de benaming ꦱꦤ꧀ꦝꦔꦤ꧀꧈ zooals wij later zullen zien. T. R.

[b] Natuurlijk: want de voorgaande lettergreep blijft *open*. Zie de aanmerking bij § 33. T. R.

Digitized by Google

2°. wanneer in hetzelfde woord een letter met een klankteeken volgt; b. v. in ꦩꦗꦸ *màdjoe* (*voorwaarts gaan*), ꦫꦲꦶ *ràhi* (*aangezigt*), ꦢꦭꦶꦩ *dalimå* (*granaatappel*), ꦏꦢꦾ *kadyå* (*als, gelijk*), ꦮꦢꦾ *wadyå* (*volk, heer, leger*).

3°. wanneer de letter gevolgd wordt door twee andere, die geen teekens bij zich hebben; zooals in ꦲꦒꦩ *agåmå* (*godsdienst*), ꦤꦒꦫ *nagårå* (*stad*). *

4°. In verdubbelde woorden, waarvan het laatste zijn eindklinker *å*, omdat er een schrijfteeken op volgt, in *a* verandert, gaat ook de eindklinker *å* van het eerste woord in *a* over; b. v. in ꦏꦶꦫꦏꦶꦫꦤ꧀ꦤꦺ *kira-kiránné* (niet *kirå-kiránné*), *naar gissing, vermoedelijk*, ꦢꦸꦒꦢꦸꦒꦤ꧀ꦤꦼꦤꦾ

---

* De Schrijver maakt hier geen uitzonderingen. De heer Gericke zegt in zijn *Eerste gronden*, dat in woorden, die uit drie Aksårå-lĕgĕnnås bestaan, de klank der eerste Aksårå *dikwijls* in *a* veranderd wordt. Dit woord *dikwijls* onderstelt ten minsten uitzonderingen; en werkelijk vind ik door den heer Gericke het Kawi-woord ꦤꦗꦏ (een titel van *hofgrooten* of *raadslieden van den vorst*) in zijn *Leer- en leesboek* met Romeinsche letters (*nojoko*) geschreven. Zoo iets kan echter geen plaats hebben, dan wanneer in zulke woorden de klemtoon op de eerste lettergreep valt, hetgeen evenwel gewoonlijk geen plaats heeft. In vele woorden wordt zelfs, gelijk de heer Gericke ook heeft aangemerkt, de *a* in de eerste lettergreep dikwijls nog meer verkort en in Pĕpĕt veranderd; zooals in het woord ꦤꦒꦫ dat dikwijls ꦤꦼꦒꦫ *nĕgårå*, uitgesproken en geschreven wordt. T. R.

Digitized by Google

doega-doegannĕn (niet *doegå-doegannĕn*), *overdenk*, *bedenk*; woorden, die, van hun aanhechtsels ontbloot, *kirå-kirå* en *doegå-doegå* luiden.

5°. wanneer in verdubbelde werkwoorden het laatste woord van klinkers verandert; zooals in ꦧꦺꦴꦭꦧꦭꦶ꧈ *bola-bàli* (niet *bolå-bàli*), *gedurig wederkomen*, ꦮꦶꦫꦮꦶꦫꦶ꧈ *wira-wiri* (niet *wirå-wiri*), *heen en weêr gaan.*

36. Uit dit een en ander blijkt, dat alleen de klank van de letters, die een vokaalloozen medeklinker of eenig teeken voorafgaan, in *a* verandert; doch niet van die, welke daarop volgen [*], zooals in de woorden ꦔꦥꦸꦫ꧈ *ngapoerå* (*vergiffenis schenken*), ꦏꦮꦸꦭ꧈ *kawoelå* (*dienaar*), ꦱꦸꦮꦂꦒ꧈ *soewargå* (*hemel*), ꦏꦥꦸꦭꦒ꧈ *kapoelågå* (*cardamum*).

37. Indien een woord uit vier letters zonder teekens bestaat, dan hebben zij alle den klank *å*; b. v. in ꦲꦫꦲꦫ꧈ *årå-årå* (*een vlak veld*),

---

[*] De heer Gericke merkt hierbij aan, dat alleen het woord ꦲꦺꦴꦫ꧈ (*ora*) *neen, niet,* daarop een uitzondering maakt, daar de laatste letter van dit woord niet met een *å*, maar met een zuivere *a*, wordt uitgesproken. Dit geldt echter ook van het woord ꦧꦺꦴꦗ꧈ *boja*, dat in Kawi hetzelfde beteekent als ꦲꦺꦴꦫ꧈ *ora*, in Ngoko. — Het woord ꦲꦺꦴꦫ꧈ heeft ook nog dit eigenaardige, dat, als het door ꦲꦤ꧈ *er is*, gevolgd wordt, dit dan, als ware het een aanhechtsel, door middel van een *n* er aangevoegd wordt, zoodat men ꦲꦺꦴꦫꦤ꧀ꦤꦤ꧈ *orànnånå*, in plaats van ꦲꦺꦴꦫꦲꦤ꧈ *ora ånå*, zegt en schrijft, gelijk b. v. ꦒꦂꦮꦤ꧀ꦤꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *gàrwànnipoen* (*zijn echtgenoot*), uit ꦒꦂꦮ꧈ *gàrwå*, en ꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *ipoen*, is zamengesteld. T. R.

Digitized by Google

ꦥꦠꦫꦤ꧈ *påtårånå* (*vorstelijke zetel*), ꦢꦱꦫꦛ꧈ *Dåsåråtå* (een eigennaam). Deze woorden behooren echter meest alle tot de Kawitaal: want in het gewoon Javaansch wordt zelden een woord van vier letters of lettergrepen aangetroffen, tenzij het die lengte door bijvoeging van aanhechtsels verkrijgt; en dan wijzigt zich de uitspraak van zelf naar de bovenstaande regels. Bovendien zijn de woorden van vier letters meestal zamengesteld uit twee woorden van twee letters, en daaruit volgt, dat zij, gelijk zulke woorden van twee letters zonder teekens, met den klank *å* moeten worden uitgesproken.

38. Behalven dezen met de letter verbondenen, veranderlijken klank heeft de Javaansche taal nog vijf klinkers, die door teekens, ꦱꦤ꧀ꦝꦁꦔꦤ꧀꧈ *Sándángan*, dat is *kleeding* of *toebehooren*, genoemd [a], geschreven worden. Deze teekens hebben op zich zelf staande geen beteekenis; maar, boven, onder of naast een letter geplaatst, benemen zij haar den klinker *å* of *a*, en stellen daarvoor een anderen in de plaats. In klank komen zij volmaakt overeen met de op zich zelf staande klinkletters, die in de tafel van het alphabet opgegeven zijn.

---

[a] De vertaling van het woord ꦱꦤ꧀ꦝꦁꦔꦤ꧀꧈ door *toebehooren* is minder juist. *Kleeding* of *bekleedsels* worden deze vokaalteekens en de overige spelteekens genoemd in tegenoverstelling van de benaming ꦲꦏ꧀ꦱꦫꦊꦒꦺꦤ꧈ dat is *naakte* of *bloote letter*, zooals een letter genoemd wordt, die geen teeken bij zich heeft (zie § 34 en de aanm.). Maar, krijgt zij een vokaal- of spel-teeken bij zich, dan wordt zij daarmeê als het ware bekleed. T. R.

Digitized by Google

39. De klankteekens hebben geen bepaalde volgorde en bekleeden bij de Javanen geen plaats in het alphabet [a]. Zij worden daarbij nimmer door hen opgegeven, maar enkel als bijkomende schrijfteekens aangemerkt, gelijk de Arabieren de hunne ook beschouwen: ofschoon zij daarmeê niet gelijk gesteld kunnen worden, daar zij in het Javaansche schrift geheel onmisbaar zijn.

40. De eerste op zich zelf staande klinkletter ꦄ staat gelijk met den aan de letters verbondenen klinker, wanneer deze den zuiveren klank van *a* heeft [b]. Zij komt alleen in Arabische woorden

---

[a] De heer Gericke heeft bij een alphabetische rangschikking der woorden de Javaansche klinkers in die volgorde geplaatst, die de klinkletters in het Europesche alphabet hebben. Het komt mij echter eigenaardiger voor, ze in die orde op elkander te laten volgen, die zij hebben in het Sanscritsche alphabet, waaraan zij ontleend zijn. In deze orde heb ik ze dan ook boven in de tafel van het alphabet gerangschikt, ofschoon de heer Gericke in de eerste uitgaaf, en misschien ook reeds de Schrijver zelf in zijn handschrift, ze daar naar de volgorde van het Europesche alphabet geplaatst had. Dat de *Taling* en de *Taling-Taroeng* naast elkander behooren te staan, is immers klaar. T. R.

[b] De heer Gericke heeft in plaats van dezen eersten volzin slechts het volgende uitgegeven: »De eerste op zich zelven staande klinker is de ꦄ *a;*" doch heeft daarbij de aanmerking gevoegd: »De Schrijver stelt dezen klinker gelijk met den »oorspronkelijken vokaalklank der Haksoros, doch daar dit nimmer plaats kan »hebben, zoo heb ik vermeend, voor zijne verklaring van denzelven eene andere,

Digitized by Google

voor [a], en wordt slechts in het begin van een woord gebruikt; zooals in ꦄꦭ꧀ꦭꦃ *Allàh* (*God*), ꦄꦩꦶꦤ꧀ *Amin* (*Amen*), ꦄꦏ꦳ꦢ꧀ *achad* (*één*), ꦄꦢꦩ꧀ *Adam* (eigennaam).

41. Voor het klankteeken *Pĕpĕt* bestaat er geen op zich zelf staande klinkletter. De klank van dit teeken, die eigenlijk een verkorting van den *a*-klank is, behoort uitsluitend tot de Javaansche taal, daar in woorden, die deze en andere talen van den Archipel met elkander gemeen hebben, deze vokaal dikwijls in het Javaansch wordt gebezigd, waar in andere talen de *a* gebruikt wordt.

42. De beteekenis van het woord ꦥꦼꦥꦼꦠ꧀ (*pĕpĕt*) *gesloten*, kan niet op de figuur van dit teeken zien; want die zou eerder *open* mogen heeten; maar wel op de uitspraak, daar deze kort en dof is, en slechts

---

»meer overeenkomstige in de plaats te moeten stellen.” Het bovenstaande, dat ik er voor in de plaats gesteld heb, komt waarschijnlijk nader aan hetgeen de Schrijver geschreven of bedoeld had. Het is althans iets, wat hier ter plaatse zeer gepast is. T. R.

[a] Dit is minder juist. Het gebruik van deze klinkletter bepaalt zich volstrekt niet enkel tot Arabische woorden. Zij wordt ook, en dit is het oorspronklijk gebruik er van, in Kawi-woorden geschreven, die in het Sanscritsch met één van de beide eerste op zich zelf staande klinkletters van het Sanscritsche schrift beginnen. Ook wordt zij veelal gebruikt in Europesche woorden of namen, die met een *a* beginnen; zooals in ꦄꦩ꧀ꦱ꧀ꦠꦼꦂꦢꦩ꧀ *Amsterdam*. T. R.

Digitized by Google

een geringe opening van den mond vereischt *. De Nederduitsche zacht-korte *e* in *begaan*, *dewijl*, en de *e* in de Fransche woorden *je*, *le*, komt volmaakt met den klank der Pĕpĕt overeen; zooals in ꦗꦼꦗꦼꦒ꧀ *djĕdjĕg* (*steil*), ꦗꦼꦫꦺꦴ *djĕrro* (*diep*), ꦲꦢꦼꦩ꧀ *àdĕm* (*koud*).

43. De Pĕpĕt wordt in deze gedaante ꦼ los boven de letter geschreven. Dit teeken kan echter nimmer boven de ꦫ en ꦭ te staan komen, dewijl er voor de lettergrepen *rĕ* en *lĕ* eigene teekens zijn, namelijk de *På-tjĕrĕ'* ꦉ (als Pasángan ꦿ) *rĕ*, en de *Ngå-lĕlĕt* ꦊ *lĕ*.

* Het werkwoord ꦢꦼꦢꦼꦒ꧀ ꦤꦼꦢꦼꦒ꧀ beteekent *toestoppen, sluiten, digt-maken, een weg afsluiten of versperren.* De klank, die door het teeken Pĕpĕt wordt aangeduid, is eigenlijk niets anders, dan een korte *a*, doch die niet vrij uit den mond wordt uitgesproken, maar zoo, dat door inhouding van den adem en digtsluiting van den mond de uitgang, als het ware door versperring, afgesloten en de *a* dus binnen 's monds gehouden wordt. Dat de klank van de Pĕpĕt *volmaakt*, zooals de Schrijver vervolgens zegt, met dien van onze *e* in *begaan* of *dewijl*, en van de Fransche in *je* of *le*, overeenkomt, is wel wat al te onbepaald gezegd. Wanneer men de Pĕpĕt door een Javaan hoort uitspreken, dan is de klank *doffer:* zij wordt meer achter in den mond uitgesproken. In ons schrift met Romeinsche letters zou men de Pĕpĕt het best door *ă* uitdrukken: doch, daar de klank zoo na aan dien van onze *e* in woorden als *begaan* en *dewijl* komt, zoo is men reeds sedert lang gewoon, de *e* daarvoor te gebruiken. Maar dan moet men, zooals de Schrijver op vele plaatsen gedaan heeft en ik altijd doe, *ĕ* schrijven. T. R.

Digitized by Google

Wanneer echter de *Ngâ-lĕlĕt* als Pasángan geschreven zou moeten worden, dan gebruikt men in plaats daarvan weêr de gewone figuur van de Pasángan *Lâ* met de Pĕpĕt er boven.[a]

44. Bij dit vokaalteeken is ook nog deze bijzonderheid op te merken, dat, als het op de eerste lettergreep van een tweelettergrepig woord staat, de toon dan in de uitspraak, tegen den algemeenen regel, op de tweede lettergreep valt; zooals in het woord ꦱꦼꦂꦫꦠ꧀ *sĕrràt* (*brief*), terwijl ꦱꦂꦫꦠ꧀ uitgesproken wordt met den klemtoon op de eerste lettergreep: *sárat*. Hetzelfde heeft plaats, als beide lettergrepen dezen klinker hebben; b. v. ꦠꦼꦠꦼꦥ꧀ *tĕtĕp* (*bevestigd*), ꦉꦩ꧀ꦥꦼꦒ꧀ *rĕmpĕg* (*gedrongen*).

45. De ꦲꦶ *i*, staat gelijk met het teeken *Oeloe* (ꦲꦸꦭꦸ), bij verbastering dikwijls *Woeloe* (ꦮꦸꦭꦸ) genoemd. Dit teeken, waarvan de benaming *hoofd* beteekent[b], heeft deze figuur ꦶ, en wordt los boven de letter geplaatst. Het geeft daaraan den klank van onze *i;* b. v.

[a] Zoo schrijft men b. v. ꦚ꧀ꦭꦼꦧꦺꦴꦤ꧀ꦤꦶ *nylĕbònni*, en nooit ꦚ꧀ꦊꦧꦺꦴꦤ꧀ꦤꦶ. Intusschen vindt men de ꦊ ook wel als Pasángan gebruikt; en dit schijnt verkieslijk te zijn, wanneer zij de eerste letter van een woord is, die met den medeklinker, waarop het voorgaande woord uitgaat, als Pasángan verbonden moet worden; b. v. ꦏꦮꦤ꧀ꦊꦏ꧀ꦱ *kawan lĕksâ*, en niet ꦏꦮꦤ꧀ꦭꦼꦏ꧀ꦱ *veertig duizend*. T. R.

[b] Deze beteekenis heeft het woord in het Soendasch en Maleisch. De benaming ziet op de figuur van dit boventeeken in tegenstelling der Soekoe. T. R.

Digitized by Google

ꦥꦶꦥꦶ *pipi* (*wang*), ꦠꦭꦶ *tàli* (*touw*), ꦭꦶꦩ *limå* (*vijf*). Wanneer echter de Oeloe in de laatste lettergreep van een woord onmiddellijk door een vokaalloozen medeklinker gevolgd wordt, dan verandert de klank in dien van onze korte *i* in *zin*, *min*; b. v. in ꦲꦱꦶꦤ꧀ *asin* (*gezouten*), ꦩꦭꦶꦃ *malih* (*meer*), ꦲꦶꦱꦶꦤ꧀ *isin* (*beschaamd*).

46. De ꦸ *oe*, staat gelijk met het klankteeken, dat vast onder aan den laatsten neêrhaal van de letter geschreven wordt, en den eigenaardigen naam van *Soekoe* (ꦱꦸꦏꦸ), *voet*, draagt. Het heeft den klank van onze *oe* in *boek*, *doek*, en kan hiermeê dan ook in ons schrift uitgedrukt worden; b. v. ꦥꦸꦥꦸ *poepoe* (*dij*), ꦒꦸꦫꦸ *goeroe* (*onderwijzer*). In de laatste lettergreep van een woord en onmiddellijk door een vokaalloozen medeklinker gevolgd, wordt echter de klank, even als bij het voorgaande klankteeken, in een zachteren veranderd en korter, dan de gewone klank *oe*, uitgesproken; b. v. in ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ *såmpoen* (*gedaan*, *reeds*), ꦫꦩ꧀ꦥꦸꦁ *råmpoeng* (*beslist*).

47. Omtrent de figuur van de Soekoe dient te worden aangemerkt, dat dit teeken in vlug schrift meestal regt naar beneden geschreven wordt, terwijl men bij meerdere sierlijkheid daaraan een ronde buiging achteruit geeft.

48. De klinkletter ꦌ *e*, heeft denzelfden klank, als die door het klankteeken *Taling* (ꦠꦭꦶꦁ) of *Talíngan* (ꦠꦭꦶꦔꦤ꧀) beteekend wordt. Aan deze benaming is geen gepaste beteekenis te geven, dan wanneer men haar op de figuur van het teeken (ꦺ) toepast, daar

ꦠꦭꦶꦔꦤ꧀ *oor* beteekent. De plaats van dit teeken is vóór de letter, en geeft daaraan den klank der zachtlange *e;* b. v. in ꦱꦺꦭ *selå* (*steen*), ꦱꦢꦺ *sade* (*verkoopen*).* — De verkorting van klank in de laatste lettergreep van een woord, als deze door een vokaalloozen medeklinker gesloten wordt, heeft even als bij de Oeloe, ook bij de Talîngan plaats. De klank verandert dan in dien van onze scherpkorte *e* in *pen, den;* b. v. in ꦲꦩ꧀ꦧꦺꦤ꧀ *ámben* (*slaapbank*), ꦱꦫꦺꦃ *sarèh* (*zacht, bedaard*).

49. De op zich zelf staande klinker ꦎ *o,* komt overeen met de *Taling-Taroeng.* Het teeken ꦴ wordt *Taroeng* (ꦠꦫꦸꦁ) of *Taroëngan* (ꦠꦫꦸꦔꦤ꧀) genoemd; een benaming, waarvan de beteekenis *vechten* niet geacht kan worden van eenige toepassing op dat teeken te zijn, zoodat het niet is na te gaan, waarom die naam daaraan gegeven is. De Taroeng wordt achter de letter geschreven, maar heeft alleen, als vokaalteeken, geen beteekenis. Als vokaalteeken gaat zij altijd vergezeld van een vóór de letter geschrevene Taling; en het op deze wijze zamengestelde teeken, dat *Taling-Taroeng* (ꦠꦭꦶꦁꦠꦫꦸꦁ) of *Talîngan-*

---

* De Taling mag van de letter, waarbij zij behoort, nimmer afgescheiden worden, zoodat, wanneer de regel van een bladzijde nog wel de Taling bevatten kan, maar niet meer de Aksårå, waarbij de Taling behoort, dan wel de Taling op dien regel tot aanvulling van de nog overige ruimte geschreven worden mag, maar op den volgenden regel vóór de Aksårå herhaald moet worden. T. R.

Digitized by Google

Taroéngan (ꦠꦫꦺꦴꦁꦔꦤ꧀) genoemd wordt, geeft aan de letter den klank der Nederduitsche scherplange *o* in *boom, stroom;* zooals in ꦧꦺꦴꦝꦺꦴ꧈ *bodo* (*dom*), ꦭꦺꦴꦒꦿꦺꦴ꧈ *logro* (*wijd*).* De *Taling-Taroeng* ondergaat ook dezelfde verkorting van klank, waarvan boven bij de andere klankteekens gesproken is, en wordt in woorden, als ꦲꦭꦺꦴꦤ꧀꧈ *alon* (*zacht, langzaam*), en ꦲꦩꦺꦴꦂ꧈ *amor* (*gemengd*), uitgesproken als onze scherpkorte *o* in *zon* en *tor*.

50. De overeenkomst van den oorspronklijken klinker der Aksårås met dezen laatsten klinker is oorzaak, dat Javanen, die minder naauwkeurig in het schrijven zijn, dikwijls, en meestal, wanneer de volgende letter ook den klank van deze *o* heeft, de *Taling-Taroeng* weglaten, en b. v. ꦧꦭꦺꦴꦁ꧈ schrijven in plaats van ꦧꦺꦴꦭꦺꦴꦁ꧈ *bòlong* (*een gat*), en ꦧꦏꦺꦴꦂ꧈ in plaats van ꦧꦺꦴꦏꦺꦴꦂ꧈ *bòkor* (*een kom*);

---

* Ook hier bij de Taling-Taroeng moet worden aangemerkt, dat de beide teekens, waarmeê deze klinker geschreven wordt, van de letter, waarbij zij behooren, niet afgescheiden mogen worden. Zoo mag men niet op het einde van den éénen regel de Taling, en op den volgenden de Aksårå met de Taroeng, of op het einde van den éénen regel de Taling en de Aksårå, en op den volgenden alleen de Taroeng schrijven. Wel mag men op het einde van een regel alleen de Taling schrijven, om de nog overige ruimte aan te vullen; maar, zoo de regel niet tevens de Aksårå en de Taroeng bevatten kan, dan moet men op den volgenden regel de Taling herhalen. T. R.

Digitized by Google

woorden, die, zóó geschreven, door iemand, die daar onkundig van is, verkeerdelijk *balong* en *bakor* zouden worden uitgesproken.

51. Als algemeene regel kan gesteld worden, dat, als de eerste lettergreep van een woord de Taling-Taroeng heeft en door een vokaalloozen medeklinker gesloten wordt, terwijl de volgende lettergreep uit een letter bestaat, die geen teeken bij zich heeft, of ꦭꦼꦒꦼꦤ꧀ꦤ *lĕgĕnnå*, is, alsdan de Taling-Taroeng, volkomen den klank van een Lĕgĕnnå hebbende, daarmeê geheel gelijk gesteld wordt, en ook weggelaten wordt, zoodra de laatste letter van het woord eenig aanhechtsel ontvangt. Zoo komt b. v. van ꦧꦺꦴꦤ꧀ꦢ *bòndå* (*vleugelen, binden*), ꦧꦤ꧀ꦢꦤ꧀ *båndan* (*een gebondene of gevangene*), van ꦫꦺꦴꦤ꧀ꦝ *ròndå* (*een weduw*), ꦫꦤ꧀ꦝꦤ꧀ꦤꦺ *råndånné* (*zijn weduw*). *

---

* Dit zal duidelijker worden, wanneer men hierbij het volgende aanmerkt. Zulke woorden, als ꦧꦺꦴꦤ꧀ꦢ en ꦫꦺꦴꦤ꧀ꦝ hebben eigenlijk in beide lettergrepen een *a* (zoo is b. v. het Javaansche woord ꦠꦺꦴꦤ꧀ꦝ *tònḍå* (*teeken, bewijs*), het Maleische تند *tanda:* maar nu wordt in den Javaanschen tongval, wanneer de *a* in de laatste lettergreep zoo nasaal wordt uitgesproken, dat zij even als de *a* in het Engelsche *water* luidt, ook de *a* in de voorlaatste lettergreep op dezelfde wijze uitgesproken, niet alleen, als deze lettergreep door geen medeklinker gesloten is (zie de aanmerking bij § 33), maar ook, als zij door een neusklank (*n*, *ng* of *m*) gesloten is. Om dan echter dien klank in dit geval ook in het schrift uit te drukken, doet men dit door de Taling-Taroeng, die men dus dan ook niet als de *o* in ons *rond* of *verbonden*, maar zoo als in het

Digitized by Google

52. Omtrent de verkorting van de vokaalklanken, wanneer zij in de laatste lettergreep van een woord staan en deze door een medeklinker gesloten is, van welke bijzonderheid bij elk teeken gesproken is, moet nog aangemerkt worden, dat die verkorting nooit van toepassing is op de eerste lettergreep der woorden, hoewel deze ook door een medeklinker gesloten is, maar dat de klinker dáár den vollen klank behoudt; b. v. *síndjang* (*kleed*), *síntĕn* (*wie, welke*), *béndjing* (*morgen*), *boémboeng* (*een koker*), *boéntoet* (*staart*). Bijzonder is deze volle uitspraak van de vokaal gebruikelijk in woorden, waaraan het aanhechtsel *an*, gevoegd is, en waarin zelfs de klinker van de tweede lettergreep den vollen klank terugkrijgt; zooals in *bónkó''an*, van *bónkò'* (een *bundel*), *póndó''an*, van

---

Fransche *donner* of *école*, moet uitspreken. Zoo is ook het Javaansche hetzelfde woord als het Maleische بڠس *bangsa*, en dus *bòngsâ* uit te spreken: — want dien scherpkorten klank van de Taling-Taroeng drukt men in ons schrift wel het best door *ò* uit: ik doe dit althans. — Het spreekt dan ook van zelf, dat, als die neusklank van de *a* in de laatste lettergreep door een aanhechtsel verandert en een zuivere *a* wordt, dan ook in de voorlaatste lettergreep de zuivere *a* terugkeert; b. v. in *rándánné*, van *róndâ*, *bángsánné* (*zijn natie*), van *bòngsâ* (*natie*), *ámbánné* (*de breedte er van*) van *òmbâ* (*breed, breedte*). T. R.

ꦥꦺꦴꦤ꧀ꦢꦺꦴꦏ꧀ *póndò'* (*woning*), ꦢꦺꦫꦺꦲꦤ꧀ *dérè''an* (*een* (*kamiriboom*), ꦒꦶꦭꦶꦫꦤ꧀ *gilĭrran*, van ꦒꦶꦭꦶꦂ *gilir* (*aflossen*).

53. De regel, dat de klinker in de eerste lettergreep, als deze door een medeklinker gesloten is, vol wordt uitgesproken, gaat evenwel niet altijd door, daar in vele woorden de klinker zoowel in deze, als in de laatste lettergreep kort van klank is. Alhoewel deze onderscheiding voor geen bepaalden regel vatbaar is en voornamelijk door oefening geleerd moet worden, zal het echter van nut zijn, hierin eenige hoofdpunten te bepalen, waaraan men zich over het algemeen in de uitspraak zal dienen te houden.

1°. Wanneer de eerste lettergreep van een woord een Taling-Taroeng heeft en door een medeklinker gesloten is, terwijl daarop een ꦲꦏ꧀ꦱꦫꦭꦼꦒꦼꦤ *aksårå lĕgĕnna*, (*letter zonder teeken*) volgt, dan is de *Taling-Taroeng* kort van klank; zooals in ꦧꦺꦴꦤ꧀ꦢ *bòndå* (*rijkdom*), ꦒꦺꦴꦤ꧀ꦢ *gòndå* (*reuk*), ꦲꦺꦴꦩ꧀ꦧ *òmbå* (*breed*), ꦧꦺꦴꦁꦒ *bònggå* (*wederspannig*).[a]

2°. De Taling daarentegen is, op dezelfde wijze geplaatst zijnde, vol van klank[b]; zooals in ꦩꦺꦤ꧀ꦢ *méndå* (*schaap*), ꦫꦺꦤ꧀ꦢ *réndå* (*passement*).

3°. Indien echter de Taling gevolgd wordt door een andere Taling in een lettergreep, die ook door een medeklinker gesloten is, dan is

---

[a] Zie de aanmerking bij § 51. T. R.

[b] Volgens den algemeenen regel, § 52. T. R.

Digitized by Google

de klank van de eerste kort; zooals in ꦭꦺꦁꦏꦺꦠ꧀꧈ *lenket* (*kleven*), ꦢꦺꦩ꧀ꦥꦺꦠ꧀꧈ *dempet* (*tegen aan liggen*), ꦏꦺꦩ꧀ꦧꦺꦠ꧀꧈ *kembet* (*in een zaak betrokken worden*).

4°. Zoo ook, als de eerste lettergreep niet door een medeklinker gesloten is; zooals in ꦧꦺꦲꦺꦠ꧀꧈ *bèèt* (*zekere vogel*), ꦱꦺꦭꦺꦃ꧈ *sèlèh* (*nederzetten*).

5°. Heeft daarentegen de tweede lettergreep een Taling-Taroeng, dan is de klank van de Taling in de eerste vol; b. v. in ꦭꦺꦁꦏꦺꦴꦁ꧈ *lénkong* (*een bogt*), ꦧꦺꦁꦏꦺꦴꦁ꧈ *bénkong* (*krom*).[a]

6°. Wanneer een Taling Taroeng gevolgd wordt door een Taling-Taroeng, en deze laatste in een door een medeklinker geslotene lettergreep staat, dan is de eerste Taling-Taroeng zacht[b]; zooals in ꦫꦺꦴꦏꦺꦴꦏ꧀꧈ *ròkò'* (*een cigaar*), ꦢꦺꦴꦏꦺꦴꦏ꧀꧈ *dòkò'* (*zetten*), ꦭꦺꦴꦧꦺꦴꦏ꧀꧈ *lòbò'* (*wijd*).

7°. De Taling en Taling-Taroeng worden kort uitgesproken, wanneer zij gevolgd worden door een Oeloe of Soekoe; zooals in ꦧꦺꦫꦶ꧈

[a] Ook dit is volgens den algemeeneu regel, § 52; waar tevens uit de daar gebruikte voorbeelden ꦧꦺꦴꦁꦏꦺꦴꦏ꧀꧈ *bónkò'*, en ꦥꦺꦴꦤ꧀ꦝꦺꦴꦏ꧀꧈ *pónḍò'*, te zien is, dat dan ook de klank van de Taling-Taroeng in de eerste lettergreep vol is. T. R.

[b] Uit vergelijking van § 46 en van de volgende 54ste § kan men zien, dat *kort* en *zacht* in de taal van den schrijver, wanneer hij van den klank of de uitspraak der klinkers spreekt, woorden van bijkans één en dezelfde beteekenis zijn. T. R.

Digitized by Google

bèri (*schenkblad*), ꦱꦺꦮꦸ *sèwoe* (*duizend*), ꦏꦺꦴꦫꦶ *kòri* (*poort*), ꦮꦺꦴꦭꦸ *wòloe* (*acht*), ꦧꦺꦴꦭꦸ *bòloe* (*een soort van gebak*); maar behouden den vollen klank, wanneer er een andere klinker, dan Oeloe of Soekoe, op volgt; b. v. in ꦧꦺꦢ *bédå* (*anders*), ꦏꦺꦫ *kérå* (*scheel*), ꦏꦺꦴꦮꦺ *kówé* (*gij*), ꦠꦺꦴꦭꦺ *tólé* (*jonge*).*

---

* Ik kan hier bijvoegen, dat hetgeen de schrijver hier van de Taling en Taling-Taroeng zegt, ook op de *a* toepasselijk is. Zoo heeft de *a* in woorden als ꦏꦫꦺꦴ *karo (tweede)*, en ꦧꦢꦺ *badé (zullen)*, haar *vollen* klank (om mij van de uitdrukkingen van den schrijver te bedienen), en luidt als onze *a* in *waarom* en *baden;* maar wordt *korter* of *zachter* uitgesproken in woorden als ꦏꦫꦶ *kàri (achterblijven)*, ꦱꦩꦶ *sàmi (zamen)*, ꦮꦤ꧀ꦤꦶ *wànni (stoutmoedig)* of ꦢꦭꦸ *dàloe (nacht)*, — namelijk zooals in de Fransche woorden *mari*, *ami*, *banni*, en *jaloux*.

Er zullen zeker meer zulke regels voor de uitspraak van het Javaansch gegeven kunnen worden; maar dit zal het best kunnen geschieden door zulken, die, met een fijn gehoor begaafd, in de gelegenheid zijn, om die uitspraak van de Javanen zelf af te luisteren. Ik wil bij de door den schrijver gemaakte opmerkingen slechts nog deze ééne voegen, dat de Taling en Taling-Taroeng in de voorlaatste opene lettergreep ook kort worden uitgesproken in woorden, die in de laatste door een medeklinker geslotene lettergreep een Pĕpĕt hebben, zooals ꦩꦺꦱꦼꦩ꧀ *mèsĕm (glimlachen)*, ꦧꦺꦴꦠꦼꦤ꧀ *bòtĕn (niet, neen)*, en ꦧꦺꦴꦱꦼꦤ꧀ *bòsĕn (zich vervelen)*, — zoo namelijk, dat de klank niet veel verschilt van dien van onze *e* en *o* in *messen* en *botten* of *bossen*. T. R.

Digitized by Google

54. Het is welligt niet overtollig hierbij aan te merken, dat de boven vermelde wijzigingen in de uitspraak der klinkers eigenlijk slechts zoo vele zachte nuances van den toon der klanken zijn, die niet beschouwd moeten worden als een verlenging of verkorting in het aanhouden van den klank bij het uitspreken.[a] De verkorting der vokaalklanken is eigenlijk een meerdere zachtheid in de uitspraak, en is enkel daarop, en geenzins op de klankmaat der lettergrepen, van uitwerking.

55. De Javaansche taal heeft geen tweeklanken en het letterstelsel laat ook niet toe, die te schrijven: de vereeniging van twee of meer klankteekens bij één en denzelfden medeklinker is daarmeê onbestaanbaar. Om tweeklanken, die in vreemde woorden voorkomen, te schrijven, splitst men ze, en voegt een der letters ꦮ, ꦲ of ꦪ er tusschen, naar gelang van den overgang van het eerste tot het laatste gedeelte van den tweeklank.[b]

---

[a] Deze opmerking van den Schrijver is zeer juist, en getuigt van zijn fijn en scherpzinnig oordeel. Die zachte nuances in den toon der vokaalklanken in het Javaansch worden namelijk veroorzaakt, doordien de vokaal nu eens meer vóór, dan eens meer achter, of nu eens meer boven, dan eens meer onder in den mond, of ook nu eens meer vrij en onbelemmerd, dan eens meer afgebroken en binnen's monds, of eindelijk nu eens meer zuiver, dan meer nasaal, worden uitgesproken: en hierin heeft de laatste lettergreep van een woord grooten invloed op de vorige. T. R.

[b] Zoo wordt b. v. de naam *Baud* in het Javaansch ꦧꦲꦺꦴꦮꦸꦢ꧀ *Baoed*, geschre-

56. Het niet aanwezig zijn van twee- of drie-klanken draagt grootelijks bij tot de eenvoudigheid en duidelijkheid in de spelling en uitspraak. Omtrent de uitspraak der klinkers kan geen onzekerheid bestaan, daar zij geen dubbelde beteekenis hebben, en altijd den juisten klank aanwijzen, dien men wil aanduiden.[a] Indien deze eigenschap geacht wordt een voornaam deel van de volledigheid van een schrift uit te maken, dan kan het Javaansche letterstelsel onder diegene gerangschikt worden, die het best de in de taal aanwezige klanken uitdrukken.

VIERDE HOOFDSTUK,

OVER DE OVERIGE SÁNDÁNGANS OF SPELTEEKENS, ALSMEDE OVER DE PASÁNGANS.

57. Er zijn nog zeven teekens, die even als de voorgaande klankteekens, *Sándángans* genoemd worden, en waaraan men de bijzondere

ven; en van het Nederduitsche woord *duit* hebben de Javanen ꦢꦸꦮꦶꦠ꧀ *doewit*, gemaakt. — Ook in Javaansche woorden, zooals ꦥꦿꦲꦸ *praoe (vaartuig)*, en ꦥꦲꦶꦠ꧀ *paït (bitter)*, smelten de klinkers, die slechts door een ꦲ van elkander gescheiden worden, bij een versnelde uitspraak zoodanig tot één klank te zamen, dat deze zeer weinig van de tweeklanken *au* en *ai* verschilt. T. R.

[a] Die *zachte nuances van toon* bij de uitspraak der klinkers, waarover hier boven gesproken is, worden hier door den Schrijver niet in aanmerking genomen. T. R.

Digitized by Google

benaming van *Spelteekens* geven kan, als dienende tot onderscheidene einden in het spellen der woorden.

58. Het eerste van die teekens heet ꦥꦠꦺꦤ꧀꧈ *Paten*[a], wat *doodend* beteekent en op de kracht van dit teeken ziet. Men noemt het ook wel ꦥꦁꦏꦺꦴꦤ꧀꧈ *Pánkon*, dat wil zeggen *die op den schoot draagt*, waarmeê waarschijnlijk op de plaatsing van het teeken gedoeld wordt, daar het in deze figuur ꧀ achter de letter geschreven wordt met het benedenste gedeelte daaronder. De letter, waarbij dit teeken geplaatst is, wordt daardoor van haar vokaalklank beroofd, terwijl alleen de medeklinker overblijft, die zich met de voorgaande letter vereenigt en daarmeê één lettergreep uitmaakt; b. v. in ꦠꦩꦤ꧀꧈ *taman* (*tuin*, *hof*), ꦲꦶꦭꦠ꧀꧈ *ilat* (*tong*), ꦮꦼꦢꦸꦱ꧀꧈ *wĕdoes* (*schaap*).

59. De *Pasángans*, die op de tafel van het alphabet voorkomen, staan met het teeken Paten in de naauwste betrekking: het zijn er de plaatsvervangers van[b]. Wanneer namelijk midden in een woord een

---

[a] *Paten* wordt in de beleefde taal of Krâmâ ꦏꦶꦱꦱ꧀꧈ *Kisas*, genoemd, waarvan de beteekenis dezelfde is. G. — ꦥꦠꦺꦤ꧀꧈ is namelijk een Ngoko-woord. Het beteekent *doodend*, of *iets dat doodt* of *waarmêe iets gedood wordt:* maar in het Javaansch zegt men ook *dooden* (ꦩꦠꦺꦤ꧀ꦤꦶ꧈ *matènni*) voor *dooven*, *uitdooven*, *uitblusschen:* men zou het dus *klinker-doover* kunnen overzetten. — Het woord ꦥꦁꦏꦺꦴꦤ꧀꧈ wordt in Krâmâ en Ngoko beide gebruikt. T. R.

[b] Dit kan alleen gezegd worden van de Pasángans, in zoo ver zij de Aksârâs, waaronder of waarnaast zij staan, van haar vokaalklank berooven: de Pasángans

Digitized by Google

vokaallooze medeklinker voorkomt, zou de Paten vereischt worden, om dezen medeklinker van haar klinker te beroóven. Om echter door het plaatsen van dat teeken geen afscheiding in het woord te maken, geeft men met weglating van de Paten aan de letter, die op dien vokaalloozen medeklinker volgt, een andere gedaante of plaats, of ook beide tegelijk, en noemt haar dan ꦥꦱꦔꦤ꧀ *Pasángan* [a], terwijl zij daardoor de kracht van een Paten verkrijgt, om namelijk den voorgaanden medeklinker van haar vokaalklank te berooven. Als Pasángan wordt dan deze letter meestal, in plaats van op den regel, onder de vokaallooze letter geschreven; zooals in ꦲꦸꦤ꧀ꦠ *oéntå* (*kameel*), en niet ꦲꦸꦤ꧀‌ꦠ ꦭꦸꦩ꧀ꦧꦸꦁ *loémboeng* (*padischuur*), en niet ꦭꦸꦩ꧀‌ꦧꦸꦁ Alleen de Pasángans ꧀ꦲ, ꧀ꦱ, ꧀ꦥ en ꧀ꦚ behouden haar plaats in de rij der andere letters,

---

oefenen daarenboven de kracht uit van wezenlijke Aksårås. G. — Men zou ook beter doen met omgekeerd de Paten de plaatsvervangster der Pasángans te noemen: want, om een Aksårå, zooals de Schrijver het uitdrukt, van haar vokaalklank te berooven, dat wil zeggen, om aan te duiden, dat zij niet met den *a*-klank moet worden uitgesproken en enkel medeklinker is, wordt overal, waar dit kan, de volgende letter als Pasángan er aangevoegd; en alleen daar, waar dit niet kan, zooals aan het einde van een volzin of zinsnede, wordt in plaats van een Pasángan de Paten gebruikt. T. R.

[a] Men kan deze benaming *voegletter* vertalen. Zij wordt zoo genoemd, omdat zij dient, om de letter aan de voorgaande letter, zonder tusschenkomst van een klinker, aan te voegen. T. R.

Digitized by Google

zooals in *mĕksâ* (*dwingen*), *lámpit* (*een mat*). De *Nâ*, *Wâ*, *Njâ* en *Tâ-gĕdé*, worden door verlenging van den laatsten neêrhaal der vokaallooze letter daaraan vastgehecht; zooals in *ánnà'* (*kind*), *swárgâ* (*hemel*), *bánnjà'* (*gans*). Zulks kan ook met de *Tjâ*, *Ḋâ*, *Djâ*, *Bâ*, *Ṫâ* en *Tjâ-gĕdé* geschieden; doch dit treft men zelden aan, en zulks hangt van de willekeur van den schrijver af. — Al de overige Pasángans kunnen niet aan de letter vastgehecht worden, maar moeten er los onder geplaatst worden. Uit de tafel is te zien, dat de *Râ*, *Jâ*, *Gâ* en *Ngâ* als Pasángans geen andere gedaante aannemen; wat misschien vooronderstеld zou kunnen worden eenige onduidelijkheid te veroorzaken en aanleiding te kunnen geven tot verwarring: doch dit kan het geval niet zijn, daar de plaatsing van deze letters onder den regel genoegzaam aantoont, dat het Pasángans zijn.

60. Het gebruik der Pasángans strekt zich zoo ver uit, dat, wanneer een woord met een vokaalloozen medeklinker eindigt, de eerste letter van het volgende woord (indien er geen zinsnijding tusschenbeiden is) in een Pasángan veranderd en de Paten weggelaten wordt; b. v. *sámpoen pĕdjàh*, en niet *hij is dood*; *noémpà' kapal*, en niet *te paard rijden*. — Deze wijze van schrijven zal in het begin eenige moeijelijkheid in het lezen en onderkennen der zoo vereenigde, geheel en al als één woord geschrevene woorden veroorzaken; doch oefening

Digitized by Google

en toenemende kennis der woorden zal de moeijelijkheid daarvan weldra wegnemen, en de eenvoudigheid en duidelijkheid van het schrift doen ondervinden.

61. Het is ontegenzeglijk, dat de invoering der Pasángans in het schrijven van deze taal veel beknoptheid medebrengt, en als een verbetering van het Sanscritsche letterstelsel mag worden aangemerkt, volgens 't welk de vokaallooze letters slechts gedeeltelijk geschreven en met de volgende letter zoo inééngesmolten worden, dat daardoor dikwijls eén zeer onduidelijke vereeniging van letters geboren wordt.

62. Omtrent de verbinding der Pasángans met schrijfteekens (*Sándángans*) moet het volgende opgemerkt worden:

1°. Al de teekens boven en op den regel, te weten de *Pĕpĕt*, *Oeloe*, *Taling*, *Taling-Taroeng*, *Wignjan*, *Lajar* en *Tjĕtjà'*, hebben, als zij met een onder den regel geschrevene Pasángan verbonden moeten worden, hun plaats boven en naast de letter, die door de Pasángan van haar klinker beroofd is. Dewijl deze letter een bloote medeklinker is, die geen schrijfteeken bij zich hebben kan, zoo blijkt het van zelf, dat een daarbij geplaatst teeken niet bij haar, maar bij de onderstaande Pasángan behoort: b. v. *mándi* (*vergiftig*), *kándĕl* (*dik*), *lámbé* (*lip*), *Ambon* (*Amboina*), *pándjang* (*lang*), *ngántih* (*spinnen*), *sántĕr* (*snelstroomend*).

2°. De teekens onder den regel, namelijk de *Soekoe*, *Tjåkrå*, *Kĕrĕt* en *Pĕnkal*, worden achter aan de Pasángans aangehecht; b. v.

pĕntoeng (*knods*), *djòntrå* (*spinnewiel*), *estri* (*een vrouw*), *naréndrå* (*Vorst*). — Hierbij moet opgemerkt worden, dat in het schrijven de ophaal van de *Pínkal* tot aan de lijn, waar langs men schrijft*, wordt opgetrokken (b. v.), en dat de *Tjåkrå* meestal zoover verlengd wordt, dat zij boven den regel uitsteekt en de vokaallooze letter, die er boven staat, omvangt. Somtijds hecht men dit laatste teeken niet aan de Pasángan vast, wanneer namelijk de figuur van deze letter zulks moeijelijker maakt, of als zij een Soekoe bij zich heeft; b. v. *sĕmbrånå* (*scherts, kortswijl*), *pánnrimå* (*tevredenheid, dankbaarheid*), *tan wroeh* (*niet weten*).

3°. Wanneer de Pasángans *Kå*, *Tå* en *Lå* teekens bij zich hebben, die aan den laatsten neêrhaal aangehecht moeten worden, dan nemen zij meestal de gewone figuur van deze letters weêr aan, terwijl het uit haar plaatsing onder den regel genoegzaam blijkt, dat het Pasángans zijn; b. v. *kapal koelå* (*mijn paard*), *boéntoet* (*staart*), *sántri* (*priester*), *gloedoeg* (*donder*). Sommigen laten de Pasángan haar gedaante behouden, wanneer de Tjåkrå er bij geplaatst wordt, en schrijven dan b. v. doch keurige schrijvers beschouwen dit als niet fraai.

---

* De Javanen zijn gewoon, als zij net willen schrijven, het papier vooraf te linieren; maar dan schrijven zij de letters niet, zooals wij, op de lijn, maar er onder tegen aan, zoodat de letters aan de lijn als het ware hangen. T. R.

Digitized by Google

4°. Daar de ꧀ꦲ ꧀ꦱ ꧀ꦥ en ꧀ꦚ op den regel geschreven worden, nemen zij de teekens op dezelfde wijze bij zich, als de gewone letters, met deze uitzondering alleen, dat de Taling vóór den van zijn vokaalklank beroofden medeklinker geplaatst wordt, om door tusschenvoeging van dat teeken die letter en de Pasángan niet van elkander af te scheiden, hetgeen zelfs dan in acht genomen wordt, wanneer de Pasángan het begin van een ander woord uitmaakt; b. v. ꦭꦩ꧀ꦥꦶꦠ꧀ *lámpit* (*een maat*), ꦲꦼꦩ꧀ꦥꦿꦶꦠ꧀ *èmprit* (zeker vogeltje), ꦲꦶꦩ꧀ꦥꦺꦤ꧀ *ímpen* (*een droom*), ꦲꦺꦴꦩ꧀ꦥꦺꦴꦁ *ómpong* (*zonder tanden*), ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦱꦺꦢ *sámpoen sédå* (*hij is overleden*).[a]

63. De zachtheid der taal gedoogt geen opeenhooping van mede-

---

[a] Daar de Pasángan nooit van de letter, waarmeê zij verbonden wordt, afgescheiden worden mag, zoo mag men die vier Pasángans ook niet aan het begin van een regel schrijven, terwijl men de letter, waar zij bij behoort, aan het einde van den voorgaanden regel geschreven heeft. Kan de Pasángan niet meer met de letter, waar zij bij behoort, op den vorigen regel staan, dan moet men met de Pasángan ook deze letter op den volgenden regel brengen; of, indien er op die wijze te veel opene ruimte aan het einde van den regel zou blijven, dan mag men die vier Pasángans ook even als de anderen *onder* de letter plaatsen, en dus ꦠꦤ꧀ꦥ schrijven, in plaats van ꦠꦤ꧀ꦥ *tánpå* (*zonder*); ja des noods ook ꦲꦺꦴꦩ꧀ꦥꦺꦴꦁ, ꦲꦼꦩ꧀ꦥꦿꦶꦠ꧀ en ꦠꦤ꧀ꦱꦸ in plaats van ꦲꦺꦴꦩ꧀ꦥꦺꦴꦁ, ꦲꦼꦩ꧀ꦥꦿꦶꦠ꧀ en ꦠꦤ꧀ꦱꦸ T. R.

klinkers zonder tusschenvoeging van een vokaalklank. Er worden zeer weinig woorden aangetroffen, waarin meer dan twee medeklinkers op elkander volgen, en de weinige woorden, waarin dat plaats heeft, bepalen zich tot zulke, die de tot derden medeklinker hebben; zooals 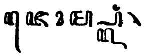 *djómplang* (*overhelling*). Om zulke woorden te schrijven, is men dikwijls genoodzaakt van den algemeenen regel af te wijken en in het midden van het woord de Paten te gebruiken, dewijl anders drie letters onder elkander geschreven zouden moeten worden, hetgeen tegen de gewoonte is en ook onduidelijkheid zou kunnen veroorzaken; b. v. 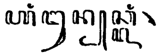 *angoéntjlang* (*een lans of stok werpen*), 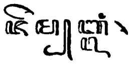 *djĕmblang* (*een dikke buik*). Sommigen verkiezen echter van de Paten geen gebruik te maken, maar scheiden liever de twee laatste medeklinkers van elkander af door tusschenvoeging van den klinker Pĕpĕt, en schrijven dus 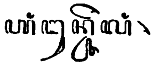 en 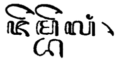[a]

---

[a] Er zijn in het Javaansch een menigte woorden, waarin drie medeklinkers bij elkander komen, maar zoo dat de derde medeklinker de *r* is; zooals b. v. 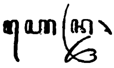 *éndrå:* doch, daar deze *r* dan niet als Pasángan, maar met de Tjåkrå geschreven wordt, zoo schijnen zij daarom de aandacht van den Schrijver ontgaan te zijn. — Ook de *Pínkal* treft men in vele woorden als derden medeklinker aan, zooals in 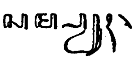 *sámpjoeh*, *ámbjoe'*, en dergelijke: doch de *Pínkal* kan men als halfklinker beschouwen. — Eindelijk vindt men in Kawi somtijds ook de *Wå* achter twee andere medeklinkers, zonder vokaalklank

Digitized by Google

64. Ook de eerste letter van een woord kan door een Pasángan van haar klinker beroofd worden, zoodat zij daarmeê één lettergreep vormt; b. v. *gloéndoeng* (*rollen*), *nglajar* (*zeilen*), *klámbi* (*buis*).[a] Doch aan het einde van een woord kan een Pasángan haar klinker nooit verliezen: want zoo zou het woord op twee medeklinkers uitgaan, die de Javanen niet kunnen uitspreken.[b]

---

tusschen beiden. Dan wordt de als Pasángan met de voorafgaande letter verbonden, en deze in haar gewone figuur als Pasángan onder de eerste geschreven; b. v. *ándwårå-wáti* (naam van een rijk). Ook de *Wå* kan men als halfklinker beschouwen: doch zoo worden in het Sanscritsch, behalven de *w* en *j*, ook de *l* en *r* genoemd. T. R.

[a] In de meeste woorden, die zoo met twee medeklinkers aanvangen, heeft de eerste medeklinker eigenlijk een Pĕpet, en is het slechts door versnelde uitspraak, dat deze korte klinker verloren gaat. Zoo zegt en schrijft men b. v. dikwijls *sláwé*, voor *sĕláwé*, en dit voor *saláwé* (*vijftig*). En, ofschoon meestal, wanneer een woord zoo met twee medeklinkers aanvangt, de tweede medeklinker een *l* (zooals in de aangehaalde voorbeelden), *r*, *w* of *j* is (zooals in *prang*, *oorlog*, *swårå*, *geluid*, *hart*, *gemoed*), zoo kunnen toch door zulk eene verkorting en uitlating van een Pepĕt ook andere medeklinkers met een vorigen vereenigd worden. Zoo vindt men, althans in poëzie, somtijds *pdang*, voor *pĕdang* (*zwaard*), en *btji'*, voor *bĕtji'* (*goed*, *bĕst*). T. R.

[b] Zoo zeggen en schrijven de Javanen b. v. *Nédĕrlan*, voor

Digitized by Google

65. De overige zes teekens, namelijk *Wîgnjan* (of *Ságnjan*), *Tjĕtjà'*, *Lajar*, *Tjåkrå*, *Kĕrĕt* en *Pînkal*, waarover nog gehandeld moet worden, zouden in het Javaansche schrift zeer wel gemist kunnen worden. Zij dienen enkel tot meer gemak en beknoptheid in het schrijven, en zijn eigenlijk de plaatsvervangsters van eenige letters, als deze gebruikt zouden moeten worden, om met een andere voorafgaande letter een lettergreep te vormen. [a]

66. De ꦮꦶꦒ꧀ꦚꦤ꧀ *Wîgnjan* [b], eigenlijk ꦱꦒ꧀ꦚꦤ꧀ *Ságnjan*, genaamd, heeft deze figuur ꦃ, en wordt als plaatsvervangster van een vokaallooze ꦲ gebruikt, om een lettergreep te sluiten; b. v. ꦭꦸꦮꦃ *loeràh* (*hoofd, gebieder*), ꦲꦺꦴꦩꦃ *omàh* (*huis*), ꦕꦃꦲꦾ *tjàhjå* (*glans, luister*). Als zij in hetzelfde woord door een ꦲ gevolgd wordt, laat men dikwijls, ter voorkoming van een te harde uitspraak [c], de Wîgnjan

---

Nederland of *Nederlandsch*, ꦭꦶꦠ꧀ꦤꦤ꧀ *litnan*, voor *luitenant*, en ꦒꦸꦥꦺꦂꦩꦺꦤ꧀ *goefĕrmen*, voor *gouvernement*. T. R.

[a] In het Javaansche schrift zijn al deze teekens ontleend uit het Sanscritsche schrift; een schrift, waarvan de uitvinder zeker niet van het beginsel is uitgegaan, om zoo weinig mogelijk schrijfteekens te gebruiken. T. R.

[b] De *Wîgnjan*, geen eigene plaats in het Alphabet bekleedende, wordt met de Aksårå ꦲ gelijk gesteld, waarvan zij den consonant uitdrukt. G.

[c] Liever: omdat, wanneer in het Javaansch een medeklinker verdubbeld wordt, de voorgaande klinker niet, zooals in het Nederduitsch, scherp-kort wordt uitge-

Digitized by Google

achterwegen, en schrijft b. v. ꦧꦲꦒꦾ voor ꦧꦃꦲꦒꦾ *geluk, voorspoed.* Dit kan evenwel geen plaats hebben, wanneer de ꦲ het begin van een volgend woord uitmaakt, daar dan de uitgang van het eerste woord een verandering ondergaan zou. Men schrijft derhalven niet ꦲꦺꦴꦩꦲꦚꦂ maar ꦲꦺꦴꦩꦃꦲꦚꦂ *omàh ánnjar* (*een nieuw huis.*)

67. De ꦕꦼꦕꦏ꧀ *Tjĕtjà'* [a], of ꦕꦼꦕꦼꦏ꧀ *Tjĕtjĕ',* wordt door een enkel boven de letter geschreven punt [b] aangeduid; zooals in ꦱꦁꦲ

---

gesproken (zie de aanmerking bij § 11), terwijl toch anders vóór een Wîgnjan de klinker altijd scherp van klank is. Zoo vindt men ook veelal ꦱꦏꦺꦲꦺ en niet ꦱꦏꦺꦃꦲꦺ geschreven, omdat men *sakéhé*, en niet *sakèhhé,* uitspreekt, ofschoon men anders dit woord, als zamengesteld uit ꦱꦏꦺꦃ *sakèh,* en het aanhechtsel ꦲꦺ *é*, volgens de aangenomene gewoonte in de spelling ꦱꦏꦺꦃꦲꦺ behoort te schrijven. T. R.

[a] De *Tjĕtjà'* kan als een vokaallooze ꦔ beschouwd worden, waarom zij bij een alphabetische rangschikking der woorden met deze letter gelijk gesteld wordt. G.

[b] In sierlijk Javaansch schrift vindt men in plaats van een punt een klein gebogen streepje. G. — De naam ꦕꦼꦕꦏ꧀ beteekent *stip* of *punt,* en ook in het Sanscritsche schrift is de Anoeswara, waarmêe dit teeken overeenkomt, een eenvoudige stip. In de meeste gewesten van Java schrijft men dan ook dit teeken enkel met een stip: doch in het schrift, dat thans algemeen voor het beste en fraaiste gehouden wordt, zooals het aan het hof van Solo in gebruik is, gebruikt men daarvoor een klein gebogen schrapje, zooals bij de drukletters, waarmêe dit boek gedrukt is. T. R.

Digitized by Google

tijang (*mensch*), *mĕnkå* (*straks*), *koemámbang* (*drijvend*). Wanneer op dit teeken in hetzelfde woord een volgt, dan kan het, even zooals van de Wîgnjan gezegd is, achterwegen blijven*, en, ofschoon het ook geschreven wordt, als overtollig beschouwd worden, daar deze dubbelde *ng* niet zoo hard wordt uitgesproken, als de verdubbeling eigenlijk zou schijnen mede te brengen, maar even zacht

---

* De etymologie der woorden maakt de plaatsing der *Tjĕtjà'* dikwijls noodzakelijk, daar de volgende daaruit meestal ontstaan is. G. — De heer Gericke bedoelt woorden zooals *sánlángan*, van *sánlang*, met het aanhechtsel *an*; want, als aan een woord, dat op een medeklinker uitgaat, een met een klinker (of liever, met een spiritus lenis of) beginnend aanhechtsel gevoegd wordt, dan eischt de in de spelling aangenomene regel of gewoonte, dat die medeklinker in het schrift verdubbeld wordt. Doch de uitspraak van den klinker vóór dien verdubbelden medeklinker is dan niet zoo scherp, als in Nederduitsche woorden vóór een dubbelden medeklinker, of zooals in de laatste lettergreep van het woord *sánlang*. Integendeel, de klank van dien klinker is dan, omdat het nu niet meer de laatste lettergreep van het woord is, even vol, alsof de medeklinker niet verdubbeld ware. — Hetgeen hier in deze § door den Schrijver opgemerkt is, mag tot bevestiging strekken van hetgeen boven in de aanmerking bij § 11 omtrent de verdubbeling der medeklinkers in het Javaansch gezegd is, en vindt wederkeerig in het daar aangemerkte zijn verklaring. T. R.

Digitized by Google

blijft, alsof er slechts één enkele *ng* geschreven ware; b. v. ꦩꦁꦔꦔ꧀ꦤ of ꦩꦔꦔ꧀ꦤ *mángan* (*eten*), ꦢꦁꦔꦔ꧀ꦤ of ꦢꦔꦔ꧀ꦤ *dángan* (*ledigheid*).

68. De ꦭꦪꦂ *Lajar*[a], ook ꦲꦸꦭꦸꦭꦪꦂ *Oeloe lajar*, genaamd, is een schuinsche streep, die los boven de letter geschreven wordt en achter den klinker van deze letter[b] een *r* voegt; zooals in ꦮꦂꦠ *wártå* (*berigt, tijding*), ꦠꦸꦏꦂ *toekar* (*vechten*), ꦩꦶꦂꦱ *mírså* (*weten*), ꦗꦼꦂꦫꦺꦴ *djĕrro* (*diep*).

69. De ꦕꦏꦿ *Tjåkrå*, wordt door verlenging van den laatsten neêrhaal onder aan de letter gehecht en voegt een *r* tusschen haar medeklinker en klinker, hetzij deze laatste al of niet door een teeken gewijzigd is; zooals in ꦧꦿꦤ *brånå* (*schatten*), ꦔꦿꦱ *ngråså* (*gevoelen*), ꦒꦿꦶꦪ *grijå* (*huis*). Hieruit volgt, dat de Pasángan *Rå* nooit in het midden van een woord gebruikt wordt, maar alleen dan,

---

[a] De Lajar en de volgende Tjåkrå behooren bij een alphabetische rangschikking der woorden onder de Aksårå ꦫ, waarvan zij den medeklinker beteekenen. G. — Zoo ook de Kĕrĕt, welk teeken bij de oude Javaansche drukletters vermist wierd, zoodat in de eerste uitgaaf van dit werk daarvan geen behoorlijke melding gemaakt kon worden. In deze uitgaaf heb ik dit gebrek der eerste uitgaaf maar stilzwijgend verholpen. T. R.

[b] Staat de Lajar boven een Aksårå, die haar oorspronklijken klinker blijft behouden, dan verandert dit teeken dien klinker altijd in een zuivere *a*. G. — Zie § 35, 1°. T. R.

Digitized by Google

wanneer een volgend woord met die letter begint; zooals in *sámpoen rámpoeng* (*het is beslist*), en niet

70. [De *Kĕrĕt*, is een naar beneden omgekrulde Tjåkrå, en wordt geschreven in plaats van een Tjåkrå met de Pĕpĕt, even als *På-tjĕrĕ'*, in plaats van de met Pĕpĕt (§ 2); b. v. in *Krĕsnå* (eigennaam), *àsrĕp* (*koud*, *koel*), *ngrĕksâ* (*bewaken*, *beschermen*).]

71. De *Lajar*, *Tjåkrå* en *Kĕrĕt* zijn bekend onder den naam van *Répå*, een Sanscritsche benaming van de letter *r*, die door deze teekens wordt aangeduid.

72. De *Pînkal*, wordt ook door verlenging van den laatsten neêrhaal der letter daaraan vastgehecht, terwijl de ophaal van het teeken zich tot het boveneinde van de letters verheft. En op dezelfde wijze, als de Tjåkrå de plaatsvervangster van de is en een *r* tusschen de letter, waarmeê zij verbonden wordt, en haar medeklinker invoegt, is de Pînkal de plaatsvervangster van de [a] en moet derhalven even als deze letter worden uitgesproken; b. v. in de woorden *moeljå* of *moeliå* (*heerlijk*), *bjar* of *biar* (*dageraad*), *gĕbjog* (*wand*, *beschot*). Sommigen vermeenen, dat dit de ware uitspraak niet is, en geven er een zeer moeijelijken klank aan, die naar den klank

[a] De Pînkal wordt voornamelijk in woorden van Kawischen oorsprong gebruikt. In het alphabet kan zij onder de gerangschikt worden. G.

der bij elkander gevoegde letters *jw* gelijkt: doch kundige Javanen verzekeren, dat de eerstgenoemde de ware uitspraak is.[a]

---

[a] Met dat al is het zeker, dat de Pînkal in [Javanese script] *God*, dat ook [Javanese script] geschreven wordt, en in [Javanese script] of [Javanese script] dat in Kawi hetzelfde, als [Javanese script] in Ngoko is, en *dat niet* beteekent, ongeveer als *jw* wordt uitgesproken, of liever, daar in [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] een [Javanese script] voorafgaat, in deze woorden als *w*, en alleen, als het eerste van deze woorden [Javanese script] geschreven wordt, als *jw*. Men vindt dan die woorden ook dikwijls met de Pasângan *Wå*, in plaats van de Pînkal, [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] geschreven. Er is zelfs grond om te vermoeden, dat deze woorden eigenlijk zoo met een Pasângan Wå behooren geschreven te worden, en dat het slechts aan verwarring van de Pasângan Wå met de Pînkal is toe te schrijven, dat zij ook hiermeê geschreven worden. Men moet namelijk weten, dat de Pasângan Wå door velen zoo met een neêrhaal van achteren geschreven wordt, dan zij van de figuur der Pînkal niet anders verschilt, dan dat deze achter de letter, en tot aan het boveneinde van de letter toe, wordt opgehaald, terwijl de Pasângan Wå met haar ophaal onder den regel blijft. Hetzelfde is ook op andere woorden toepasselijk, die men met een Pînkal geschreven vindt, terwijl men daarvoor veeleer een Pasângan Wå verwachten zou; zooals in [Javanese script] een Kawivorm voor het gewone [Javanese script] hetwelk uit [Javanese script] *kalakoean*, zamengetrokken is: want uit dit *kalakoean* kan zeer wel [Javanese script] *kalâkwan*, ontstaan, maar niet [Javanese script] ten minsten als men dit *kalâkjan* zou moeten uitspreken. — In de meeste woorden moet echter de Pînkal buiten allen twijfel als *j* uitgesproken

Digitized by Google

73. **Daar de Pînkal altijd op een medeklinker volgt, is haar klank in de uitspraak meestal gelijk aan dien van de *i*, zooals uit de gegevene voorbeelden ook duidelijk heeft kunnen blijken. Het zal dan ook verkieslijk zijn, de *i* in plaats van de *j* voor dit teeken te gebruiken, omdat, wanneer de letter *j* op de *t* of de *d* volgt, die zamenvoeging ligt voor de ꦕ *Tjå* en ꦗ *Djå* zou kunnen genomen worden; zooals in ꦮꦢꦾ *wadiå* (*heer, leger*), en ꦏꦢꦾ *kadiå* (*gelijk, als*). Indien men deze woorden *wadjå* en *kadjå* schreef, zou men op het denkbeeld kunnen komen, dat zij ꦮꦗ en ꦏꦗ moesten gespeld worden.***

---

worden, of, wil men liever? als de *i* in het Fransche *dieu*, of als de *y* in *il-y-a*. De vergelijking van het Sanscritsche schrift bewijst dan ook ten duidelijksten, dat de Pînkal niets anders dan de letter *j* is. In het Javaansche schrift vervangt de Pînkal op dezelfde wijze de ꦪ als de Tjåkrå de ꦫ. Zoo wordt b. v. ꦔꦾꦱꦤꦶ *ngjasànni*, op dezelfde wijze van ꦪꦱ *jåså*, gevormd, als ꦔꦿꦱꦤꦶ *ngrasànni*, van ꦫꦱ *råså*. T. R.

* Bij deze en dergelijke woorden zou die verwarring, als men ten minsten eenige kennis van de taal heeft, wel niet kunnen plaats hebben: want ꦮꦗ en ꦏꦗ zouden niet *wadjå* en *kadjå*, maar *wådjå* en *kådjå* luiden. Bij andere woorden intusschen zou die verwarring zeer wel kunnen plaats hebben. Zoo zou men, als men voor ꦱꦼꦤ꧀ꦢꦢꦾꦤ꧀ *sĕnnadjan*, en voor ꦱꦼꦠꦾ *sĕtjå*, geschreven vond, zeer ligt op het denkbeeld kunnen komen, dat deze woorden in Javaansch schrift ꦱꦼꦤ꧀ꦢꦗꦤ꧀ en ꦱꦼꦕ geschreven zouden moeten worden, gelijk men

Digitized by Google

74. Er valt omtrent de schrijfteekens alleen nog aan te merken, dat zij niet zonder onderscheid bij elkander geplaatst kunnen worden, omdat hieruit dikwijls tegenstrijdigheden en wanklanken ontstaan zouden. Ten aanzien van de spelteekens is het een algemeene regel, dat de *Wignjan*, *Tjĕtjà'*, *Lajar*, *Tjåkrå* en *Pinkal* met ieder klankteeken vereenigd kunnen worden, dewijl deze enkel op den klinker invloed hebben, en die spelteekens de bijvoeging van een medeklinker te kennen geven, zoodat zij geen betrekking op elkander hebben en hun vereeniging geen tegenstrijdigheid kan te weeg brengen.

75. Voorts zijn omtrent de zamenvoeging van verschillende teekens de volgende bijzonderheden in acht te nemen:

---

die woorden ook werkelijk op deze wijze met een ꦢ en een ꦗ zelfs door Javanen geschreven vindt. — Daarentegen, als men *wadiå* en *kadiå* schrijft, dan is het, alsof deze woorden niet uit twee, maar uit drie lettergrepen bestaan, en men zou dus ligt *wa-di-å* en *ka-di-å* spellen en uitspreken; wat geheel verkeerd zou zijn. — Daar de Pinkal niets anders, dan de plaatsvervangster van de ꦪ is, zoo dient men haar ook, even als deze letter, in ons schrift door een *j* uit te drukken. Alleenlijk kan men, indien er een *d* of *t* voorafgaat, om alle verwarring voor te komen, daarvoor een *y* gebruiken, die men dan uit moet spreken zooals in het Fransche *il-y-a*. Zoo kan men dan *wádyå*, *kádyå*, *sĕnnádyan* en *sĕtyå* schrijven: en, verkiest iemand voor de Pinkal altijd de *y* te gebruiken, ook daar is niets tegen; of het zou dit moeten zijn, dat de *y* wel een Fransche en Engelsche, maar geen Nederduitsche letter is. T. R.

Digitized by Google

1°. De Lajar wordt, als zij tegelijk met de Oeloe gebruikt wordt, in handschrift meestal aan dit teeken aangehecht, zoodat beide teekens in één trek geschreven worden; b. v. in ꦒꦩ꧀ꦧꦶꦂ꧈ *gámbir* (zeker struikgewas), ꦠꦶꦂꦠ꧈ *tírtå* (*water*), ꦱꦶꦂꦤ꧈ *sírnå* (verdwijnen).

2°. Als de Tjĕtjà' met de Oeloe vereenigd wordt, dan moet zij naast dit teeken geschreven worden, en niet er in, dewijl zij op deze wijze een, alleen in gezangen gebruikelijk, scheidteeken zou voorstellen; b. v. ꦲꦏꦶꦁ꧈ *aking* (*droog*), ꦲꦶꦁ꧈ *ing* (*te*), ꦲꦶꦁꦏꦁ꧈ *ínkang* (*die, welke*). Doch, als zij met de Pĕpĕt vereenigd wordt, dan schrijft men de Tjĕtjà' daarin; zooals in ꦢꦠꦼꦁ꧈ *dàtĕng* (*komen*), ꦩꦤ꧀ꦢꦼꦁ꧈ *mándĕng* (*aanstaren*).

3°. Om de Tjåkrå en de Soekoe met elkander te vereenigen, wordt eerst dit laatste teeken op de gewone wijze geschreven, en vervolgens meestal met denzelfden trek de Tjåkrå naar den linkerkant om de letter heên gehaald; zooals in ꦥꦿꦸꦁꦒꦸ꧈ *proénggoe* (*metaal*), ꦱꦠꦿꦸ꧈ *sàtroe* (*vijand*). De Tjåkrå wordt dan echter ook wel los vóór de letter geplaatst, en dus b. v. ꦱꦠꦿꦸ꧈ geschreven.

4°. Op gelijke wijze wordt de Pînkal, als zij van een Soekoe vergezeld gaat, eerst aan de letter gehecht, en vervolgens door verlenging van den laatsten neêrhaal der Pînkal de Soekoe daaraan gevoegd; b. v. ꦲꦸꦧꦾꦸꦁ꧈ *oébjoeng* (*zamenvloeijen, zich verzamelen*). — De Taroeng wordt achter de Pînkal geschreven; b. v. ꦒꦼꦧꦾꦺꦴꦒ꧀꧈ *gĕbjog* (*wand, beschot*).

5°. De *Wígnjan̄*, *Tjĕtjà'* en *Lajar* kunnen, daar zij vokaallooze sluitletters voorstellen, nooit met elkander bij dezelfde letter te staan komen,

Digitized by Google

maar wel met de Tjåkrå of Pînkal vereenigd worden; zooals in ꦥꦱꦿꦃ *pásràh* (*overgave*), ꦧꦾꦂ *bjar* (*dageraad*).

76. Eindelijk zal het niet overtollig zijn aan te merken, dat de letters ꦲ *hå*, ꦫ *rå* en ꦔ *ngå* nooit door een Paten of Pasángan van haar vokaalklank beroofd worden, dewijl zij als vokaallooze medeklinkers door de teekens Wîgnjan, Lajar en Tjĕtjà' vervangen worden. Alleen de ꦔ maakt hierop een uitzondering, als zij aan het begin van een lettergreep met de letter ꦭ vereenigd wordt; zooals in ꦔ꧀ꦭꦪꦂ *nglajar* (*zeilen*), ꦔ꧀ꦭꦢꦺꦤ꧀ꦤꦶ *ngladènni* (*bedienen*). — Ook moet nog opgemerkt worden, dat de uitspraak der letters ꦕ *tjå*, ꦮ *wå*, ꦢ *då*, ꦗ *djå*, ꦪ *jå*, ꦚ *njå* en ꦛ *tå* niet gedoogt, dat zij door een Paten of Pasángan van haar klinkers beroofd worden, dewijl de klanken, die daaruit ontstaan zouden, in de taal niet aanwezig zijn en meestal niet uitgesproken kunnen worden. Alleen de Pasángan *Lå* maakt hierop eene uitzondering, zooals in het woord ꦚ꧀ꦭꦮꦺ *njlawé* (*bij vijf en twintig*).[a]

[a] Ook de Pasángan *wå* vindt men somtijds met een van die letters verbonden, althans in Kawi-woorden, zooals ꦗ꧀ꦮꦭ en ꦪ꧀ꦮ of ꦲꦪ꧀ꦮ. Beter zou men nog als regel kunnen stellen, dat die door den Schrijver genoemde letters geen lettergreep kunnen sluiten. Hierop is slechts één uitzondering, en die haar bijzonderen grond heeft. Dikwijls namelijk vindt men de ꦚ als sluitletter van een lettergreep onmiddellijk vóór een ꦕ of ꦗ, zooals in ꦫꦺꦚ꧀ꦕꦁ *réntjang*, en ꦧꦺꦚ꧀ꦗꦶꦁ *béndjing*. De ꦚ is in dat geval echter niets anders dan de

Digitized by Google

VIJFDE HOOFDSTUK,

OVER DE PÅDÅ'S.

77. Behalven de letters, klank- en spelteekens, waarover tot hiertoe gehandeld is, behooren tot het Javaansche schrift nog eenige teekens,

---

plaatsvervangster van de ꦤ. Wanneer namelijk op de *n* onmiddellijk een *Tjă* of Djă volgt, dan assimileert zich van zelf de *n* in de uitspraak zoodanig met deze *palatale* letters, dat zij zelf een *palatale n* wordt; en de *palatale n* is de ꦚ, gelijk de *linguale n* de ꦟ, en de ꦤ eigenlijk alleen de *dentale* is. Velen schrijven in dat geval eenvoudig de ꦤ; anderen nu eens de ꦤ, en dan eens de ꦚ, geheel naar willekeur; maar volgens het oordeel van geletterde Javanen en naar het voorbeeld van de keurigste schrijvers behoort men dan altijd de ꦚ te gebruiken. Men doet wel, geloof ik, met dezen spelregel te volgen, gelijk ik dien dan ook in deze uitgave van dit werk volgen zal en reeds gevolgd ben: want de regel heeft zijn goede reden. Wanneer men echter zulk een woord als ꦥꦠꦚ꧀ꦗꦁ of ꦥꦚꦚ꧀ꦕꦶ in ons schrift met Romeinsche letters uitdrukt, dan moet men voor de ꦚ eenvoudig een *n* schrijven, daar wij voor de *palatale n* geen afzonderlijk teeken hebben, en de *n* van zelf voor de *dj* en *tj* in de uitspraak dien palatalen klank krijgt. — Ook bij een alphabetische rangschikking der woorden, zooals in een woordenboek, behooren zulke woorden geen andere plaats in te nemen, als wanneer zij met een ꦤ geschreven wierden; vooral, omdat zij zoo dikwijls met een ꦤ geschreven worden. T. R.

Digitized by Google

die onder den algemeenen naam van *Pådå* (ꦥꦢ꧈) begrepen worden. Het zijn de volgende:

꧅ *Pådå loehoer* (ꦥꦢꦭꦸꦲꦸꦂ꧈ *hooge Pådå*). Met dit teeken begint de meerdere in rang of aanzien zijn brieven aan een mindere.

꧄ *Pådå mâdyå* (ꦥꦢꦩꦢꦾ꧈ *middel-Pådå*) wordt op dezelfde wijze aan het begin van een brief gebruikt, wanneer men aan iemand van gelijken rang schrijft.

꧃ *Pådå ândap* (ꦥꦢꦲꦤ꧀ꦢꦥ꧀꧈ *lage Pådå*) gebruikt de mindere aan het begin van een brief aan een meerdere.

De benamingen ꦭꦸꦲꦸꦂ꧈ *hoog*, ꦩꦢꦾ꧈ *midden*, en ꦲꦤ꧀ꦢꦥ꧀꧈ *laag*, zien op het onderscheid van rang, dat door het onderscheid in de figuur van deze drie verschillende Pådås wordt aangeduid, wanneer zij aan het begin van een brief geschreven worden. Overigens wordt één van deze drie, gewoonlijk de eerste, en zonder dat er eenig onderscheid van rang meê beteekend wordt, ook aan het begin van boeken en geschriften in proza geschreven, en in gedichten of gezangen aan het begin van ieder nieuw couplet, in het Javaansch een ꦥꦢ꧈ *pådå*, dat is eigenlijk *een voet*, genaamd. Geletterde Javanen verzekeren, dat deze teekens, die men ook wel een weinig anders geschreven vindt, zamengesteld zijn uit letters, die als verkortingen van zekere woorden met elkander een zin geven. De verklaring, die zij er van geven, heb ik echter tot hiertoe niet te weten kunnen komen.

Digitized by Google

꧅꧉꧅ *Poërwå-pådå* (ꦥꦸꦂꦮꦥꦢ꧈ *aanvang-pådå*) schrijft men aan het begin van een gedicht;

꧄꧉꧄ *Mádyå-pådå* (ꦩꦢꦾꦥꦢ꧈ *midden-pådå*) aan het begin van een nieuwen zang, dat wil zeggen, waar de zangwijze, en dus ook de versmaat, met een andere verwisseld wordt; en

꧃꧉꧃ *Wasånå-pådå* (ꦮꦱꦤꦥꦢ꧈ *eind-pådå*) aan het einde van een geheel gedicht.

In deze zamenstellingen wordt het teeken ꧅ in fraai geschreven handschriften gewoonlijk met bloem- en lofwerk versierd, of ten minsten van achteren door eenig sieraad verlengd. De verschillende zangwijzen en versmaten worden daarom door de Javanen in Ngoko ꦏꦼꦩ꧀ꦧꦁ꧈ *kĕmbang*, in Kråmå ꦱꦼꦏꦂ꧈ *sĕkar*, dat is *bloemen*, genoemd.

꧋ *Pådå-bab* (ꦥꦢꦧꦧ꧀꧈), door anderen *àdĕg-àdĕg* (ꦄꦢꦼꦒ꧀ꦄꦢꦼꦒ꧀꧈) genoemd, wordt geschreven aan het begin van een nieuw hoofdstuk of artikel, en van elke nieuwe afdeeling van een brief of opstel, waar een nieuwe regel begonnen wordt.

꧈ *Pådå-lìngså* (ꦥꦢꦭꦶꦁꦱ꧈) is het gewone scheidteeken in het Javaansch. Het wordt geschreven aan het einde van een geheelen volzin, of van een zinsnede, waar in een volzin een aanmerkelijk rustpunt is. Waar men een grooter afscheiding te kennen geven wil, dan aan het einde van een volzin, b. v. aan het einde van een geheel geschrift, hoofdstuk of artikel, daar wordt de Pådå-lìngså ook wel verdubbeld en ꧉ geschreven.

Digitized by Google

: *Pådå andĕgging tjĕlàtoe* ([illegible] *rustteeken*) wordt somtijds in plaats van een *Pådå língså* gebruikt, doch voornamelijk dáár, waar de zinsnede niet ten einde is en men toch eene kleine afscheiding wil maken. Over het algemeen is deze Pådå als scheidteeken weinig in gebruik. Het meeste gebruik wordt er nog van gemaakt voor en achter cijferletters, om die zoo van de voorgaande en volgende woorden te onderscheiden en af te scheiden. Anderen noemen dit teeken [illegible] *dīrgå moeraras*.

78. De *Pådå-língså* wordt ook wel in gedichten of gezangen gebruikt, om er het einde der verzen meê aan te wijzen. Ik zou in plaats van *verzen* gezegd hebben *dichtregels:* maar de Javanen schrijven de verzen van een gedicht niet ieder afzonderlijk op een regel, zooals wij gewoon zijn te doen, maar doorloopend achter elkander, even als proza, en wijzen dan het einde van ieder vers door middel van een teeken aan. Sommigen gebruiken daartoe eenvoudig de Pådå-língså: doch er bestaan afzonderlijke teekens voor. Is namelijk de klinker in de laatste lettergreep van het vers een *Oeloe,* dan wordt in dit klankteeken een Tjĕtjà' geschreven, op deze wijze [illegible]; en dit teeken heet dan *Oeloe moĕntà'* ([illegible]) of volgens anderen *Oeloe mĕli'* ([illegible]). Is de klinker in de laatste lettergreep een *Soekoe*, dan wordt de ophaal van dit klankteeken boven met een haakje door de neêrhaal getrokken, op deze wijze [illegible]; en men noemt de Soekoe dan *Soekoe mĕndoet* ([illegible]). Indien de klinker in de laatste lettergreep een

Digitized by Google

Taling of *Taling-Taroeng* is, dan wordt boven de Taling een teeken geschreven, dat men *Dírgå moeré* ([illegible]) noemt, op deze of dergelijke wijze [illegible]. Is eindelijk de klinker in de laatste lettergreep een *a*, of *å*, dan is, indien de laatste letter een Paten bij zich heeft, deze *Paten* alleen genoeg, om het einde van het vers aan te wijzen; maar anders wordt de Taroeng [illegible] tot scheidteeken gebruikt, die dan *Pådå watjan anglĕgĕnnå* ([illegible]) genoemd wordt.

79. In oude versmaten is ieder couplet van een gedicht verdeeld in eenige onderdeelen, meestal in vier, die elk uit twee of meer verzen bestaan. Van deze verzen noemt men het laatste *sèlèh* ([illegible]), en het eerste, of de eersten, *lámpàh* ([illegible]). Achter ieder *Lámpàh* wordt dan een *Pådå-watjan-anglĕgĕnnå* of een *Pådå-língså* geschreven, en achter ieder *Sèlèh* nog daarenboven dit teeken [illegible], dat *Pisèlèh ing tĕmbang gĕdé* ([illegible]) genoemd wordt. T. R.]

[ZESDE HOOFDSTUK,

VOORBEELD TOT OEFENING IN HET LEZEN EN IN DE UITSPRAAK.

80. Tot oefening in het lezen volgt hier het begin van een werk, dat gewoonlijk [illegible] genoemd wordt, eerst in Javaansch schrift, en dan met Romeinsche letters op zulk eene wijze overgeschreven, dat de uitspraak zoo naauwkeurig, als mogelijk is, wordt

Digitized by Google

aangewezen. Wat de hierbij gebruikte teekens, zooals de accenten bij de klinkers, te kennen geven, en hoe men sommige letters, zooals de *g*, *dj* en *tj*, een weinig anders, dan in het Nederduitsch, hebbe uit te spreken, wordt hier als uit de voorgaande hoofdstukken genoegzaam bekend voorondersteld.

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

Něgàri Bàli wóntěn tijang; boedînnipoen lánkoeng dénning rosâ. Padamělllánnipoen sabin. Namánnipoen djåkå Pirángon. Mirěng chabar, jen něgàri Měssir awis tědå. Djåkå Pirángon làdjěng késàh dàtěng něgàri Měssir; běktå dagángan pántoen oetàwi oewos. Sàrěng doemoègi něgàri Měssir, kapánggih tijang doesoen ing Karas. Doesoen ing Karas poênnikå toemoet něgàri Bàli. Ánnåmå kjàï Aman. Ánoênggil póndò' djåkå Pirángon kalih kjàï Aman. Sàmi asadé dědagángánnipoen. Kjàï Aman sàrěng mîrså tjàhjánnipoen djåkå Pirángon; kjàï Aman anggrahitå, jen ki-djåkå Pirángon badé dados Ràtoe. Làdjěng anoet kjàï Aman dàtěng ki djåkå Pirángon. Sakársánnipoen ki-djåkå Pirángon kjàï Aman amitoeroet. Dàtěng ing poêndi-poêndi, kjàï Aman bòtěn kántoen. Sámpoen mándjing soedårå wèdi. Lamoennángsal dagángannàgěng, batînnipoen dipoen tědå tijang kalih. Làdjěng késàh dàtěng padoesoênnan, měnděet dagángan kěràï, oetàwi timoen, sěmónkå sasaménnipoen. Làdjěng dipoen sadé dàtěng pěkěn Měssir. Sakělánkoeng larîssipoen. Koêmroeboet kang sàmi toêmbas. Sánking kataïpoen kang sàmi toêmbas, ki-djåkå Pirángon ngántos bîngoeng. Katàh înkang bòtěn màwi jåtrå. Sánking kataïpoen înkang sàmi toêmbas, ki-djåkå Pirángon badé njapih înkang sàmi toêmbas; bòtěn gadàh gěgaman. Sa-oêndoêrripoen sánking pěkěn, ki-djåkå Pirángon apirěmbággan kalih kjàï Aman. Aman, pajo pådå toèkoe pědang di-gawé gěgaman.

Dodóllå mánnèh, kowé ijå ora di-đoewitti mánnèh. Kjàï Aman amitoeroet sa-kadjĕngipoen ki-djåkå Pirángon. Làdjĕng sàmi toêmbas pĕđang tijang kalih poênnikå wàhoe. Ki-djåkå Pirángon apirĕmbággan malih. Aman, édjràhkoe olèhkoe adol timoen ånå barang ikoe tĕkå toênnå, krånå-ngåpå akèh kang oránđoewit. Jen mĕnkónno, Aman; pajo påđå nĕbas pakoeboêrran bahé. Annánging gole''å înkang gĕdé Ådjå kóngsi tánggoeng. Ijå àkoe đèrè' bahé kang dàdi karêpmoe. Toemoêntĕn sàmi ngoepados tijang kakalih wàhoe. Bòtĕn dàngoe kjàï Aman sámpoen pikántoe' pakoeboêrran àgĕng. Làdjĕng tînnĕnggå tijang kakalih. Sàrĕng mĕnkàtĕn, wóntĕn tijang pĕdjàh; badé dipoen pĕnđĕm pakoeboêrran, înkang katĕnggå ki-djåkå Pirángon wàhoe. Ki-djåkå Pirángon bòtĕn soekå, jen bòtĕn dipoen soekànni pánnĕbás-sipoen sitti, kataïpoen sadåså rînggit. Jen bòtĕn njoekànni jåtrå sadåså rînggit, bòtĕn soeka kapĕnđĕm wóntĕn ngrikoe. Làdjĕng sàmi ánnjoekànni, tijang înkang mĕnđĕm djisim wàhoe, ártå sadåså rînggit. Sàbĕn-sàbĕn wóntĕn tijang mĕnđĕm djisim, lampaïpoen înggih kados îng-àdjĕng poênnikå wàhoe. Sàrĕng làmi-làmi, dados kasoegijánnipoen, ki-djåkå Pirángon kalih kjàï Aman. T. R.]

TWEEDE DEEL,

OVER DE WOORDVORMING.

EERSTE HOOFDSTUK,

VERDEELING DER WOORDEN IN OORSPRONKLIJKE EN AFGELEIDE.

81. De woorden der Javaansche taal kunnen het eigenaardigst onderscheiden worden in *oorspronklijke woorden*, of *stamwoorden*, en afgeleide woorden. Deze onderscheiding strekt zich uit tot een aanzienlijk gedeelte der taal, en is voor een grondige kennis der taal van het grootste belang.

82. De oorspronklijke woorden of stamwoorden zijn zulke, die, uit de taal zelf gevormd, in hun oorspronklijken staat, zonder bijvoegsel of verbuiging, een eigen beteekenis hebben; zooals ꦧꦸꦩꦶ꧈ *aarde*, ꦠꦔꦤ꧀꧈ *hand*, ꦒꦮꦺ꧈ *doen*, ꦲꦧꦁ꧈ *rood*, ꦥꦸꦠꦶꦃ꧈ *wit*, ꦭꦤ꧀꧈ *en*, *benevens*, ꦭꦮꦁ꧈ *poort*.

83. Van deze stamwoorden worden de afgeleide woorden gevormd door het voorzetten of aanhechten van letters of lettergrepen, die niet op zich zelf kunnen staan of althans als woorden op zich zelf niet in gebruik zijn, maar den zin van het oorspronklijke woord veranderen,

Digitized by Google

wijzigen of nader bepalen; b. v. ꦏꦫꦠꦺꦴꦤ꧀ *rijk*, *gebied*, ook *paleis*, van ꦫꦠꦸ *vorst;* [illegible] *verzamelen*, van ꦏꦸꦩ꧀ꦥꦸꦭ꧀ *vereenigd*, *bijéén;* [illegible] *verlichten*, van ꦥꦝꦁ *licht*, *helder;* ꦥꦒꦮꦺꦪꦤ꧀ *een bepaald werk*, *beroep*, van ꦒꦮꦺ *doen*, *werken*.

84. De meeste stamwoorden der Javaansche taal bestaan uit twee lettergrepen, waarvan op de eerste in de uitspraak altijd[a] de klemtoon valt; zooals ꦗꦫꦤ꧀ *djáran* (*paard*), ꦲꦺꦴꦩꦃ *ómàh* (*huis*), ꦠꦸꦏꦸ *toèkoe* (*koopen*), ꦤꦸꦭꦶ *noèli* (*vervolgens*). — Woorden van drie lettergrepen, die den klemtoon op de middelste hebben, zooals ꦕꦫꦶꦠ *tjarítå* (*verhaal*, *geschiedenis*), ꦥꦟ꧀ꦝꦶꦠ *pándítå* (*leeraar*), ꦱꦸꦭꦪ *soelåjå* (*verschil*, *twist*), ꦥꦿꦏꦫ *prakårå* (*zaak*), worden weinig aangetroffen.[b] — Woorden, die vier lettergrepen hebben, zijn zeldzaam,

---

[a] Een uitzondering maken de woorden, die in de eerste lettergreep een Pĕpĕt hebben: zie § 44. T. R.

[b] Uit de aangehaalde voorbeelden, zooals ꦕꦫꦶꦠ ꦥꦟ꧀ꦝꦶꦠ en ꦥꦿꦏꦫ blijkt, dat de Schrijver tot de stamwoorden ook zulke rekent, die uit het Sanscritsch ontleend zijn, indien zij maar, alhoewel zij in het Sanscritsch afgeleide woorden zijn, geen Javaansche verlenging of verbuiging ondergaan hebben. En, wat den klemtoon betreft, deze valt in woorden van drie lettergrepen niet altijd op de tweede, maar ook wel op de eerste lettergreep; zooals in ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ *sámpéjan* (*gij*, *u*), ꦏꦭꦮꦤ꧀ *kálawan* (*en*, *met*, *benevens*). En dit is altijd

Digitized by Google

en, zooals boven (§ 37) reeds aangemerkt is, meestal zamengesteld of van Kawischen oorsprong; b. v. ꦩꦫꦠꦸꦮ꧈ *mårå-toewå* (*schoonvader*), ꦲꦫꦲꦫ꧈ *årå-årå* (*een veld, heide*), ꦒꦺꦴꦤ꧀ꦢꦥꦸꦫ꧈ *gòndå-poerå* (zeker gewas, waaruit welriekende olie gemaakt wordt.) — Zeer gering is ook het getal der woorden van één lettergreep; zooals ꦏꦁ꧈ en ꦱꦶꦁ꧈ *die, welke*, ꦪꦺꦤ꧀꧈ *als, indien*, ꦠꦺꦴ꧈ *immers*, enz. Deze enkele klanken schijnen voor het gehoor der Javanen zeer onaangenaam te zijn; ten minsten trachten zij de welluidendheid van zulke woorden altijd te bevorderen door er een lettergreep, die tot de beteekenis niets afdoet, voor te zetten; zooals in ꦲꦼꦩꦺꦃ꧈ *ĕmèh*, voor ꦩꦺꦃ꧈ *omtrent, bijna*, ꦲꦼꦫꦺꦃ꧈ *ĕrèh*, voor ꦫꦺꦃ꧈ *oorzaak, beweegreden*, ꦲꦼꦩꦱ꧀꧈ *ĕmas*, voor ꦩꦱ꧀꧈ *goud* *.

---

het geval, wanneer de tweede lettergreep een Pĕpĕt heeft; zooals in ꦱꦸꦥꦼꦤ꧀ꦤ꧈ *soepĕnnå* (*droom*). Heeft ook de eerste lettergreep een Pĕpĕt, dan valt de klemtoon meer op de laatste; zooals in ꦭꦼꦒꦼꦤ꧀ꦤ꧈ *lĕgĕnnå* (*bloot, naakt*). T. R.

* Indien het stamwoord met een ꦮ begint, dan wordt de ꦲ met Soekoe in plaats van Pĕpĕt er voorgezet; b. v. in ꦲꦸꦮꦶꦠ꧀꧈ voor ꦮꦶꦠ꧀꧈ *boom*, ꦲꦸꦮꦺꦴꦁ꧈ voor ꦮꦺꦴꦁ꧈ *mensch*. — Bovendien zijn er nog twee andere zeer gewone wijzen, waarop in de Javaansche taal een éénlettergrepig stamwoord zonder verandering van beteekenis tot een tweelettergrepig woord gevormd wordt, namelijk door het voorzetsel *a*, of door den eersten medeklinker met haar klinker te herhalen. Zoo wordt b. v. van het stamwoord ꦩꦺꦴꦁ꧈ niet slechts ꦲꦼꦩꦺꦴꦁ꧈

85. Voorts bestaan er nog *zamengestelde woorden*, die gevormd worden:

1°. door zamenstelling van twee woorden van verschillende beteekenis; b. v. *djoèroe-moèdi* (*stuurman*), *djoèroe-toelis* (*schrijver*), *påtrå-mĕnggålå* (naam van zekeren bloem). Tot dit soort van woorden behooren vele namen van plaatsen op Java; zooals *Soerå-kártå*, *Båjå-làli*; als ook vele eigennamen van personen; zooals *Singå-djåjå*, *Soerå-pàti*.

2°. door verdubbeling van hetzelfde woord; zooals *oémboel-oémboel* (zeker soort van Javaansche *wimpels*), *oéndà'-oéndà''an* (*een trap*), *awángawang* (*het uitspansel*).

TWEEDE HOOFDSTUK,

OVER DE ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

86. De zelfstandige naamwoorden zijn in deze taal aan geen verandering of verbuiging tot aanduiding van geslacht, getal of naamval onderhevig.

ĕmong, maar ook *among*, en *mòmong*, gevormd. Op dezelfde wijze worden ook zeer dikwijls tweelettergrepige woorden tot drielettergrepige verlengd. T. R.

Digitized by Google

87. De toepassing van het onderscheid van *geslacht* op voorwerpen, waaraan de natuur dit onderscheid niet toekent, zooals die in andere talen plaats heeft, is in het Javaansch onbekend; en dit kan geenszins als een gebrek, maar mag veeleer als een voordeel der taal beschouwd worden, daar het beginsel, om aan ieder ding een zeker geslacht toe te kennen, niet alleen vele moeijelijkheden te weeg brengt, maar ook onnatuurlijk genoemd mag worden.

88. Alleen bij de levende wezens, waarbij het onderscheid van geslacht werkelijk bestaat, wordt dit gewoonlijk op een zeer eenvoudige wijze aangeduid, namelijk door bijvoeging van woorden, die bepaaldelijk het geslacht te kennen geven; zooals voor het mannelijke ꦭꦤꦁ [Ng.] of ꦗꦭꦺꦂ [Kr.] *man, mannelijk,* en voor het vrouwelijke ꦮꦢꦺꦴꦤ꧀ [Ng.] [Javanese script] [Ng.?] of ꦲꦺꦱ꧀ꦠꦿꦶ [Kr.] *vrouw, vrouwelijk:* b. v. ꦗꦫꦤ꧀ꦭꦤꦁ (*djaran lånnang*) *een hengst,* ꦩꦺꦤ꧀ꦢꦗꦭꦺꦂ (*méndå djàlĕr*) *een ram,* ꦏꦺꦧꦺꦴꦮꦢꦺꦴꦤ꧀ (*kĕbó wadon*) *een wijfjes buffel,* ꦥꦸꦠꦿꦲꦺꦱ꧀ꦠꦿꦶ (*poetrå éstri*) *een dochter* (eig. *een kind van het vrouwelijk geslacht*).

89. Sommige dieren hebben voor elk geslacht eene afzonderlijke benaming; zooals ꦗꦒꦺꦴ *haan,* ꦧꦧꦸꦤ꧀ *hen;* ꦧꦤ꧀ꦠꦺꦁ *een wilde stier,* [Javanese script] of [Javanese script] *een wilde koe;* [Javanese script] *een kwartel van het mannelijke geslacht,* [Javanese script] het *wijfje* daarvan. Het getal van zulke woorden is echter zeer beperkt.

90. Het *getal* (de *numerus*) der naamwoorden wordt in de Javaansche taal door geen uiterlijken vorm, hetzij door verbuiging, uitgang, of ander-

Digitized by Google

zins, gekenmerkt. Ofschoon in het algemeen mag worden aangenomen, dat een woord zonder nadere bepaling iets enkels te kennen geeft en dit dan ook tevens uit het verband genoegzaam blijkt, zoo kan echter de zin ook menigmaal aan een woord een meervoudige beteekenis geven.

91. Duidelijk wordt het meervoud te kennen gegeven, wanneer bij een naamwoord tot nadere bepaling een woord, dat een meerdere of mindere hoeveelheid beteekent, of wel een bepaald telwoord, gevoegd wordt; b. v. ꦥꦼꦏ꧀ꦱꦶꦏꦛꦃ꧈ (*pěksi kaiàh*) *vele vogelen*, ꦮꦺꦴꦃꦱꦮꦺꦠꦫ꧈ (*oewòh sawètårå*) *eenige vruchten*, ꦱꦏꦺꦲꦶꦁꦮꦺꦴꦁ꧈ (*sakéhing wong*) *alle menschen*, ꦱꦫꦸꦥꦤ꧀ꦤꦶꦁꦥꦿꦏꦫ꧈ (*saroepánning prakårå*) *alle* (of *allerlei*) *zaken*, ꦥꦿꦲꦸꦠꦼꦭꦸ꧈ (*pràhoe tĕloe*) *drie prauwen* of *vaartuigen*, ꦗꦫꦤ꧀ꦥꦥꦠ꧀꧈ (*djaran papat*) *vier paarden*. — Op gelijke wijze wordt het enkelvoud dikwijls bepaaldelijk aangewezen door het telwoord ꦱꦶꦗꦶ꧈ [of ꦱꦮꦶꦗꦶ꧈] *één*, of het daarvoor in de plaats tredend voorzetsel ꦱ *sa*; b. v. ꦲꦺꦴꦩꦃꦱꦶꦗꦶ꧈ (*omàh sidji*) *één huis*, ꦗꦩ꧀ꦧꦸꦱꦮꦶꦗꦶ꧈ (*djámboe sawidji*) *één djamboe* (zekere vrucht), ꦭꦮꦺꦱꦠꦸꦏꦼꦭ꧀꧈ (*lawe satoèkĕl*) *een streng garen.*

92. Het onbepaalde meervoud wordt somtijds te kennen gegeven door herhaling van het woord; b. v. ꦫꦠꦸꦫꦠꦸ꧈ *vorsten*, ꦠꦸꦮꦤ꧀ꦠꦸꦮꦤ꧀꧈ *heeren*, ꦩꦤ꧀ꦠꦿꦶꦩꦤ꧀ꦠꦿꦶ꧈ *mantries* (*hoofden*), ꦭꦪꦁꦭꦪꦁ꧈ *brieven*, ꦱꦏ꧀ꦱꦶꦱꦏ꧀ꦱꦶ꧈ *getuigen*. Deze wijze van het meervoud uit te drukken is echter niet algemeen in gebruik en moet niet verward worden met

Digitized by Google

de verdubbeling van zelfstandige naamwoorden, waarover later gehandeld zal worden.[a]

93. Meer gebruikelijk is het, door middel van hulpwoorden het meervoud aan te duiden; vooral door het woord ꦥꦢ Ng. of ꦱꦩꦶ Kr., dat *zamen*, *allen*, beteekent, vóór het met het naamwoord verbonden werkwoord te plaatsen: b. v. ꦏꦮꦸꦭꦤ꧀ꦤꦶꦁꦱꦸꦤ꧀ꦲꦶꦁꦏꦁꦥꦢꦭꦏꦸꦢꦒꦁ (*kawoelånningsoen ìnkang pådå làkoe dagang*) *mijn onderdanen*, *die* (*allen*) *handel drijven;* ꦧꦼꦏꦼꦭ꧀ꦭꦺꦥꦢꦫꦸꦩꦼꦏ꧀ꦱ (*bĕkĕllé pådå roemĕksåhå*) *de Bĕkĕls* (dorpshoofden) *zullen* (hen) *gezamentlijk bewaken;* ꦥꦁꦒꦺꦤꦤ꧀ꦠꦶꦪꦁꦲꦮꦺꦴꦤ꧀ꦱꦩꦶꦲꦤ꧀ꦢꦼꦭꦶ (*pánggénnan tijang awon sàmi åndeli'*) *ter plaatse waar de boosdoeners zich* (*allen*) *schuil houden.*

94. Van meer dan één vorst of van andere verhevene personen sprekende, bedient men zich, om het meervoud aan te duiden, van het woord ꦥꦫ *alle;* b. v. ꦥꦫꦫꦠꦸ (*pårå ràtoe*) *alle*, of *de*, *vorsten;* ꦥꦫꦚ꧀ꦕꦏ (*pårå ntjåkå*) *de rijksgrooten.*[b]

---

[a] Door zulk een herhaling van een naamwoord wordt eigenlijk te kennen gegeven, wat wij door het bijvoegen van het woord *verschillende* of *onderscheidene* gewoon zijn uit te drukken: b. v. ꦫꦠꦸꦫꦠꦸ beteekent eigenlijk *vorsten en vorsten*, dat wil zeggen: *verschillende, onderscheidene vorsten.* T. R.

[b] Het woord ꦥꦫ beteekent eigenlijk niet *alle*, maar *zamen*, *gezamentlijk*. Zoo beteekent ꦲꦥꦫ als werkwoord, *zamen iets doen;* b. v. ꦲꦥꦫꦥꦢꦸ *apårå-pàdoe*, *zamen twisten.* — Het wordt ook niet enkel gebruikt, wanneer men

Digitized by Google

95. *Lidwoorden*, die in andere talen tot de naamvallen in een naauw verband staan, zijn er in het Javaansch niet; wat echter naar den aard der taal tot het regt verstand van een rede geen zwarigheid veroorzaakt. Het onafscheidelijk aanhechtsel ꦚ꧈ Ng. en ꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ Kr., dat later meermalen voor zal komen, vervangt dikwijls de plaats van ons bepalend lidwoord* *de* of *het*, en zou met dien naam bestempeld kunnen

van *vorsten* of *verhevene personen* spreekt, zooals de Schrijver zegt; het wordt bepaaldelijk gebruikt vóór benamingen of titels van rangen of standen van personen, al zijn die juist zoo aanzienlijk niet, en beteekent dan zoo veel als ons meervoud met het bepalend lidwoord: b. v. ꦥꦫꦥꦿꦗꦸꦫꦶꦠ꧀꧈ (*pårå pradjoerit*) *de krijgslieden*, al zijn het dan ook maar gemeene soldaten, waarvan men spreekt. T. R.

* De aanhechtsels (*suffixa*) ꦚ꧈ en ꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ kunnen nooit als iets anders, dan als eigenlijke bezittelijke voornaamwoorden beschouwd worden: voor het bepalend lidwoord zou men veeleer de betrekkelijke voornaamwoorden ꦏꦁ꧈ of ꦲꦁ꧈ en ꦲꦶꦁꦏꦁ꧈ kunnen houden. G. — De Schrijver erkent dan ook zelf, dat het aanhechtsel ꦚ꧈ of ꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ eigenlijk de meeste overeenkomst met het bezittelijk voornaamwoord (namelijk van den derden persoon) heeft; maar, wat hij zegt, dat het dikwijls de plaats van ons bepalend lidwoord *de* of *het* vervangt, en dus in het Javaansch dáár gebruikt wordt, waar wij het bepalend lidwoord gebruiken, dat blijft met dat al wel degelijk waar. Dikwijls kan men het niet wel anders, dan door het bepalend lidwoord, vertalen. Eigenlijk

Digitized by Google

worden, zoo het een op zich zelf staand woord was. Doch men zal zien, dat dit aanhechtsel ook als bezittelijk voornaamwoord gebruikt wordt, en dit is eigenlijk het rededeel, waarmeê het de naaste verwantschap heeft.

96. Daarentegen heeft de taal het voorzetsel ꦱꦶ Ng. en ꦥꦸꦤ꧀ Kr., dat op zich zelf niets beteekent, doch voor een eigennaam of titel geplaatst, de kracht van een bepalend lidwoord heeft *; b. v. ꦱꦶꦠꦿꦸꦤ *Si Troénnå*, ꦱꦶꦗꦪ *Si Djåjå*, ꦱꦶꦲꦢꦶꦥꦠꦶ *Si Àdi-pàti* (*de Rijksbestierder*), ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦼꦩꦁ *Poen Dĕmang* (*de Dĕmang*). Ook gebruikt men dit vóórzetsel vóór woorden, die juist geen eigennamen zijn, doch de plaats daarvan bekleeden; b. v. ꦱꦶꦲꦢꦶ *de jongere broeder*, ꦱꦶꦱ꧀ꦮꦂꦒꦶ *de zalige, de overledene.*

---

is het een aanwijzend voornaamwoord, dat als bepaling aan een naamwoord gehecht wordt, en zoo *daarvan*, *er van*, *van dien* of *van die* beteekent. T. R.

* Daar het geheel oneigenaardig is vóór eigennamen en titels een bepalend lidwoord te onderstellen, zullen de voorzetsels ꦱꦶ en ꦥꦸꦤ꧀ die tot nadere aanwijzing van den persoon dienen, als eigenlijke voornamen aangemerkt moeten worden. G. — Tegen deze aanmerking van den heer Gericke zou iemand wel kunnen aanvoeren, dat toch in het Grieksch, en ook in de moedertaal van den heer Gericke, het bepalend lidwoord wel vóór eigennamen gebruikt wordt; b. v. ὁ Ἀλέξανδρος, der Alexander: doch ook met dit gebruik van het bepalend lidwoord in het Grieksch en Hoogduitsch heeft het Javaansche ꦱꦶ of ꦥꦸꦤ꧀ niets gemeens. T. R.

Digitized by Google

97. Het moet niet onopgemerkt blijven, dat dit voorzetsel alleen in den gemeenzamen stijl gebruikt wordt, en dat men het derhalven niet vóór den naam van een verheven of geëerd persoon zet, tenzij het in een bespottenden of minachtenden zin geschiedt.[a] Het wordt alleen gebruikt, wanneer men *van* iemand spreekt; of zoo *tot* iemand spreekt, alsof men van een afwezige of derde sprak.[b]

98. De *naamvallen* worden niet aangewezen door veranderingen, die het zelfstandig naamwoord aan het einde ondergaat, maar enkel uit de woordvoeging opgemaakt, of door middel van voorzetsels, en somtijds door middel van een onafscheidelijk aanhechtsel, te kennen gegeven. Ofschoon de taal derhalven geen naamvallen heeft in dien zin, waarin deze benaming door ons verstaan wordt, is het evenwel zeker, dat de naamwoorden in de woordvoeging in dezelfde betrekkingen komen, die

---

[a] Indien de meerdere van zijn mindere sprekende dit voorzetsel voor zijn naam gebruikt, dan ligt daarin voor den laatsten, al is deze nog zoo aanzienlijk en geëerd, geen de minste bespotting of minachting. Zoo noemt de Soesoehoenan in zijn wetten zijn Rijksbestierder ꦱꦶꦲꦢꦶꦥꦠꦶ (Zie het *Leesboek tot oefening in de Javaaansche taal*, bl. 30). T. R.

[b] Het wordt ook gebruikt, wanneer men tot zijn meerdere sprekende zijn eigen naam opgeeft. Voorbeelden kan men vinden in het *Leesboek* op bl. 3 en 24. — Voor het overige moet omtrent dit voorzetsel nog aangemerkt worden, dat het alleen voor namen van *mannen* gebruikt wordt. T. R.

Digitized by Google

in andere talen door de naamvallen aangewezen worden; en het is daarom noodig, de daarbij gebruikelijke bijvoegsels en omschrijvingen op te geven, terwijl het doelmatig zijn zal, de onderscheidene betrekkingen, waarin de naamwoorden in den zin te staan komen, met de in andere talen gewone naamvallen in vergelijking te brengen.

99. Bij ontstentenis van een lidwoord wordt het zelfstandig naamwoord in den eersten naamval in een onbepaalden zin, geheel alleen, zonder eenig hulpwoord of aanhechtsel, gebruikt; b. v. ꦗꦫꦤ꧀ꦚꦤ꧀ꦝꦼꦂ꧈ (*djaran njándĕr*) *een paard rent;* ꦧꦺꦴꦕꦃꦔꦗꦶ꧈ (*botjàh ngàdji*) *een kind leert.* Zoo blijft het onderwerp geheel onbepaald: het wordt eerst meer bepaald door bijvoeging van het onafscheidelijk, en hier voor bepalend lidwoord dienend, aanhechtsel ꦲꦺ꧈ Ng. of ꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ Kr.: b. v. ꦗꦫꦤ꧀ꦤꦺꦚꦤ꧀ꦝꦼꦂ꧈ (*djaránné njándĕr*) *het paard rent;* ꦧꦺꦴꦕꦃꦲꦺꦔꦗꦶ꧈ (*botjáhé ngàdji*) *het kind leert;* ꦠꦶꦪꦁꦔꦶꦥꦸꦤ꧀ꦱꦼꦥꦸꦃ꧈ (*tijángipoen sĕpoèh*) *de man is oud.*[a]

100. In den tweeden naamval, of in een bezittelijken zin, ontvangt

---

[a] Ofschoon men dikwijls in zulke zinnen, als de hier aangevoerde, dat aanhechtsel door het bepalend lidwoord kan of moet vertalen; zoo kan men het toch in het Javaansch niet als zoodanig beschouwen. Zie de aanmerking bij § 95. Voorbeelden, zooals het laatste door den Schrijver aangevoerde, vindt men op bl. 21 en 23 van het *Leesboek.* Letterlijk zou men moeten vertalen: *zijn mensch is oud;* en dat wil zeggen: *hij is een oud mensch.* T. R.

Digitized by Google

het naamwoord, dat het voorwerp van eigendom of bezitting te kennen geeft [a], het meergenoemde aanhechtsel ꦤꦺ Ng. of ꦆꦥꦸꦤ꧀ Kr., dat dan de plaats van een bezittelijk voornaamwoord bekleedt: b. v. ꦒꦝꦲꦶꦥꦸꦤ꧀ꦠꦸꦮꦤ꧀ (*gadahipoen toewan*) *de bezitting van den heer;* [b] ꦧꦮꦲꦶꦥꦸꦤ꧀ꦥꦔꦺꦫꦤ꧀ (*bawahipoen Pángeran*) *het gebied van den Prins;* ꦠꦔ꧀ꦒꦤ꧀ꦤꦺꦱꦶꦠꦿꦸꦤ꧀ꦤ (*tángánné Si-Troénnå*) *de hand van Troénnå;* ꦒꦺꦴꦝꦺꦴꦔꦺꦮꦶꦠ꧀ꦆꦏꦸ (*godóngé wit ikoe*) *de bladen van dien boom.*

101. Wanneer een werking of aanwijzing van tijd of plaats het onderwerp der rede uitmaakt, dan gebruikt men dat zelfde aanhechtsel, of wel ꦲꦺ [Kr. Ng.], dat op dezelfde wijze aan het woord gehecht wordt [c]; b. v. ꦢꦮꦸꦲꦺꦥꦔꦺꦫꦤ꧀ (*dawoehé Pángéran*) *het bevel*

---

[a] Het is derhalven het naamwoord in den eersten naamval, dat aan het einde door een aanhechtsel (*suffixum*) een verandering ondergaat, en op die wijze de betrekking aanwijst, waarin het tot het volgende naamwoord staat. G.

[b] Letterlijk: *de bezitting van hem, den heer.* Ook in andere talen, zooals in het Syrisch, is zulk een woordvoeging gebruikelijk. Men kan haar in zekeren zin vergelijken met de in onze volkstaal zeer gewone wijze van uitdrukking, zooals b. v. *de heer zijn bezitting.* T. R.

[c] Het onderscheid tusschen de aanhechtsels ꦤꦺ of ꦆꦥꦸꦤ꧀ en ꦲꦺ bestaat vooreerst hierin, dat, terwijl ꦤꦺ bepaaldelijk tot de Ngokotaal en ꦆꦥꦸꦤ꧀ tot de Kråmåtaal behoort, ꦲꦺ daarentegen zoowel in Kråmå, als in Ngoko, gebruikt wordt. Ten anderen wordt ꦲꦺ het meest of liefst gebruikt:

van den Prins; ꦏꦤ꧀ꦝꦤ꧀ꦤꦺꦮꦺꦴꦁꦏꦸꦤ꧀ꦤ꧈ (*kåndånné wong koénnå*) *het verhaal der ouden;* ꦥꦥꦏꦼꦩ꧀ꦩꦶꦁꦤꦼꦒꦫ꧈ (*papakĕmming nĕgårå*) *de jaarboeken des lands;* ꦏꦂꦱꦤ꧀ꦤꦶꦁꦫꦠꦸ꧈ (*kårsånning Ràtoe*) *de wil van den Vorst;* ꦕꦲꦾꦤ꧀ꦤꦶꦁꦱꦽꦔꦺꦔꦺ꧈ (*tjahjånning srĕngéngé*) *de glans der zon;* ꦱꦏꦸꦭꦺꦴꦤ꧀ꦤꦶꦁꦤꦒꦫ꧈ (*sakoelónning nagårå*) *ten Westen der stad.*

102. Dikwijls worden deze aanhechtsels weggelaten en het woord, dat in andere talen in den tweeden naamval staat, onmiddellijk, zonder iets er tusschen, achter het te bepalen naamwoord gevoegd; hetgeen ook geschiedt, wanneer het een maat of hoeveelheid beteekent:

1°. wanneer het naamwoord, dat door een volgend zelfstandig naamwoord bepaald wordt, van een werkwoord afgeleid is, dat met hetzelfde volgende zelfstandige naamwoord in den voorwerpelijken (lijdenden) vorm door middel van dat zelfde ꦲꦶꦁ꧈ als voorzetsel in den zin van *door* of *van* verbonden zou kunnen worden, of wanneer dat eerste naamwoord wel niet van een werkwoord afgeleid is, maar toch een dergelijke beteekenis heeft; zooals b. v. ꦏꦂꦱꦤ꧀ꦤꦶꦁꦫꦠꦸ꧈ zooveel beteekent als *het door* (of *van*) *den Vorst gewilde*, en ꦕꦲꦾꦤ꧀ꦤꦶꦁꦱꦽꦔꦺꦔꦺ꧈ *de van* (of *door*) *de zon verspreide glans;* — en 2°. wanneer een van beide naamwoorden, vooral wanneer het laatste, een plaats of tijd te kennen geeft, omdat namelijk ꦲꦶꦁ ook als voorzetsel bij plaats- of tijdsbepalingen in den zin van *te*, *in*, *op*, enz. in gebruik is. — Dit is het, wat ik omtrent het onderscheid tusschen die twee aanhechtsels in het spraakgebruik tot hiertoe heb kunnen opmerken. Aan vaste regels is het spraakgebruik in dezen niet gebonden. T. R.

Digitized by Google

b. v. (*regol karaton*) *de poort van het paleis;* (*ajahan dàlĕm*) *de dienst van den Vorst;* (*bĕras sabagor*) *een zak rijst;*[a] (*lakon rong djam*) *twee uren gaans.*

103. In plaats van den derden naamval gebruikt men vóór het naamwoord een voorzetsel, dat de strekking der handeling aanduidt, zooals of die allen *voor, aan* of *naar* beteekenen: b. v. (*ánga-toĕrràkĕn bĕkti ing ratoĕnné*) *hulde bewijzen aan den Vorst.*

104. Deze naamval wordt ook aangewezen door het werkwoord, dat de handeling beteekent en met het onafscheidelijk aanhechtsel Ng. of Kr. in den bedrijvenden vorm gebruikt wordt; b. v. (*adikoe dà' toeko'ake djaran* (*ik koop een paard voor mijn broeder.*)

105. De vierde naamval wordt dikwijls zonder voorzetsel aangeduid: b. v. (*matènni wong*) *een mensch dooden;* (*njoemĕd dijan*) *een licht aansteken;* (*nglapá''i djaran*) *een paard zadelen.* Somtijds echter wordt het voorzetsel voor het zelfstandig naamwoord geplaatst: b. v. (*koelå níngàlli ing sámpejan*) *ik zie u.*

106. Een punt van veel grooter omvang, dan het voorgaande, is

---

[a] Letterlijk *rijst, een zak.* T. R.

Digitized by Google

de wijze, waarop zelfstandige naamwoorden van andere rededeelen gevormd worden. De kennis van deze afleidingen is van veel belang, omdat zij niet alleen de taal van een menigte woorden voorzien, maar ook door meerdere uitbreiding, nadere bepaling of anderzins, aan de beteekenis der woorden velerhande wijzigingen geven. Zij dragen tevens veel bij tot duidelijkheid en juistheid der uitdrukking, als ook tot fraaiheid van den stijl.

107. De afgeleide zelfstandige naamwoorden worden van oorspronkelijke zelfstandige naamwoorden, van bijvoeglijke naamwoorden, van werkwoorden, en somtijds van kleinere rededeelen, gevormd, door bijvoeging namelijk van zekere onafscheidlijke voorzetsels of aanhechtsels, die op zich zelf geen beteekenis hebben. De meesten echter worden op die wijze van werkwoorden of bijvoeglijke naamwoorden gevormd; de afleidingen van oorspronklijke zelfstandige naamwoorden of van andere rededeelen zijn minder in getal.

108. De afleiding geschiedt op de volgende wijze:

1°. door het achteraanvoegen van ꦲꦤ꧀ *an*, indien het grondwoord op een medeklinker, of van ꦤ꧀ *n*, indien het op een klinker uitgaat; en wel:

a. van oorspronklijke zelfstandige naamwoorden; zooals ꦥꦔꦤꦤ꧀ *lekkernij, versnapering*, van ꦥꦔꦤ꧀ *spijs, voedsel;* ꦭꦼꦩꦃꦲꦤ꧀ *grond, gebied, land*, van ꦭꦼꦩꦃ *grond, aarde;* ꦏꦤ꧀ꦝꦒꦤ꧀ *een kistje, doosje*, of *iets dat daarvan de gedaante heeft*, van ꦏꦤ꧀ꦝꦒ

kist; ꦭꦩ꧀ꦥꦃꦲꦤ꧀ *gang, bedrijf,* van ꦭꦏꦸ *gang, wandel, handeling, gedrag;* ꦏꦭꦺꦤ꧀ *beek, waterleiding, geut,* van ꦏꦭꦶ *rivier;* ꦱꦼꦒꦫꦤ꧀ *een meer,* van ꦱꦼꦒꦫ *de zee.*

b. van bijvoeglijke naamwoorden; zooals ꦲꦤ꧀ꦝꦥꦤ꧀ *varken* (of *het lage, verachte dier*), van ꦲꦤ꧀ꦝꦥ꧀ *laag, nederig;* ꦏꦸꦤꦶꦁꦔꦤ꧀ *geel koper* (*het gele voorwerp*), van ꦏꦸꦤꦶꦁ *geel;* ꦥꦼꦛꦏꦤ꧀ *zilver,* van ꦥꦼꦛꦏ꧀ *wit;* ꦭꦼꦒꦺꦤ꧀ *palmwijn,* van ꦭꦼꦒꦶ *zoet.*

c. van werkwoorden; zooals ꦧꦺꦴꦪꦺꦴꦁꦔꦤ꧀ *buit in den oorlog* (inzonderheid van weggevoerde vrouwen), van ꦧꦺꦴꦪꦺꦴꦁ *wegvoeren;* ꦠꦶꦁꦒꦭꦤ꧀ *nalatenschap,* van ꦠꦶꦁꦒꦭ꧀ *verlaten, nalaten;* ꦱꦩ꧀ꦥꦶꦫꦤ꧀ *een gespannen touw, stok* of *rek, om kleederen over te hangen,* van ꦱꦩ꧀ꦥꦶꦂ *overhangen, iets over een touw hangen;* ꦭꦸꦁꦒꦸꦃꦲꦤ꧀ *zitplaats,* van ꦭꦸꦁꦒꦸꦃ *zitten;* ꦲꦸꦠꦸꦱꦤ꧀ *zendeling,* van ꦲꦸꦠꦸꦱ꧀ *zenden, uitzenden.*

2°. door het achteraanvoegen van het genoemde aanhechtsel ꦲꦤ꧀ of ꦤ꧀ en het voorplaatsen van ꦏ *ka:*

a. van oorspronklijke zelfstandige naamwoorden; zooals ꦏꦫꦠꦺꦴꦤ꧀ *paleis, vorstelijk verblijf,* van ꦫꦠꦸ *vorst;* ꦏꦥꦸꦠꦿꦤ꧀ *de woning van den zoon van een vorst of prins,* van ꦥꦸꦠꦿ *zoon;* ꦏꦼꦩꦱꦤ꧀ *goudsmid,* of *de werkplaats van een goudsmid,* van ꦩꦱ꧀ *goud;* ꦏꦥꦠꦺꦤ꧀ *de dood, de staat* of *het verblijf na dit leven,* van ꦥꦠꦶ *de dood, het sterven.*

Digitized by Google

b. van bijvoeglijke naamwoorden; zooals [Javanese] *nederigheid, onderdanigheid,* van [Javanese] *laag, nederig;* [Javanese] *schuld, misdrijf,* van [Javanese] *verkeerd, schuldig;* [Javanese] *dapperheid,* van [Javanese] *dapper.* — De woorden [Javanese] *waarheid, zekerheid,* en [Javanese] *gedrag, handelwijze,* zijn denkelijk van de Maleische taal overgenomen, dewijl zij, van de Javaansche grondwoorden [Javanese] *waar, zeker,* en [Javanese] *gang, handeling,* afgeleid, [Javanese] en [Javanese] zouden moeten luiden.[a]

c. van werkwoorden; zooals [Javanese] *wording, uitkomst, uitwerksel,* van [Javanese] *worden;* [Javanese] *een post, een ambt,* van [Javanese] *zitten.*

3°. door het voorzetten van [Javanese] *pa:*

a. van oorspronklijke zelfstandige naamwoorden; zooals [Javanese] *tijding,* van [Javanese] *nieuws;* [Javanese] *een bedrijf,* van [Javanese] *werk, daad.*

b. van bijvoeglijke naamwoorden; zooals [Javanese] Ng. en [Javanese] Kr. *moeijelijkheid, bezwaar,* van [Javanese] Ng. en [Javanese] Kr. *moeijelijk, bezwaarlijk.*[b]

c. van werkwoorden; zooals [Javanese] *een keus,* van [Javanese] *uit-*

---

[a] Zie over deze beide woorden de aanmerking bij § 116. T. R.

[b] Over de in deze woorden ingevoegde *k* wordt beneden gehandeld. T. R.

Digitized by Google

kiezen;[a] [Javanese] *een geschenk of gift bij een feest,* van [Javanese] *geven, bijdragen;* [Javanese] *een last, bevel,* van [Javanese] (*kón*) *gelasten, laten doen.*

4°. door het achteraanvoegen van [Javanese] of [Javanese] en het voorzetten van [Javanese] *pa:*

a. van oorspronklijke zelfstandige naamwoorden; zooals [Javanese] *tolpoort, heffingsplaats,* van [Javanese] *tol;* [Javanese] *de buurt of wijk der Chinezen,* van [Javanese] *een Chinees;* [Javanese] *de stal van een olifant,* van [Javanese] *een olifant;* [Javanese] *verzameling van dorpen, een uitgestrektheid land, waarin vele dorpen liggen,* van [Javanese] *een dorp;* [Javanese] *gebergte, bergachtig land,* van [Javanese] *berg;* [Javanese] *jatibosch,* van [Javanese] *jatiboom.*

b. van bijvoeglijke naamwoorden; zooals [Javanese] *een kleed, waarin men zich baadt,* van [Javanese] *nat;* [Javanese] *een kleed, waarmeé men zich na het baden afdroogt,* van [Javanese] *droog.*

c. van werkwoorden; zooals [Javanese] *werk, bezigheid,* van [Javanese] *doen, werken;* [Javanese] *slaapplaats,* van [Javanese] *slapen;* [Javanese] *bidplaats,* van [Javanese] *bidden;* [Javanese] *de grond, die geschikt is om beplant te worden,* van [Javanese] *planten;* [Javanese] *overblijfsel,* van [Javanese] *nalaten, achterlaten.*

---

[a] Dit voorbeeld zou volgens den Schrijver onder 5°. *c.* behooren, en het woord eigenlijk [Javanese] geschreven moeten worden. Zie de aanmerking bij § 125. T. R.

Digitized by Google

5°. door het voorzetten van ꦥꦩ꧀ ꦥꦚ꧀ of ꦥꦁ zonder onderscheid van beteekenis, maar overeenkomstig den klank der eerste letter van het grondwoord:

a. van oorspronklijke zelfstandige naamwoorden; zooals ꦥꦩꦸꦗ *wensch*, van ꦥꦸꦗ *gebed;* ꦥꦚꦼꦤꦶꦥꦤ꧀ *de afstand van een geweerschot*, van ꦱꦼꦤꦶꦥꦤ꧀ *een geweer;* ꦥꦁꦒꦭꦶꦃ *overlegging, gedachte*, van ꦒꦭꦶꦃ *het hart.*

b. van bijvoeglijke naamwoorden; zooals ꦥꦩ꧀ꦧꦸꦫꦶ *de mindere in rang*, van ꦧꦸꦫꦶ *achter;* ꦥꦔꦗꦼꦁ *de voornaamste*, van ꦔꦗꦼꦁ *voorste.*[a]

c. van werkwoorden; zooals ꦥꦚ꧀ꦗꦂꦮ *uitlegging, verklaring*, van ꦗꦂꦮ *verklaren;* ꦥꦚꦲꦸꦂ *betaling, voldoening*, van ꦱꦲꦸꦂ *betalen;* ꦥꦔꦁꦒꦺ *kleeding*, van ꦲꦁꦒꦺ *zich kleeden;* ꦥꦁꦒꦮꦺ *daad, handeling, gewrocht*, van ꦒꦮꦺ *doen, verrigten.*

6°. door het voorzetten van ꦥꦶ *pi:*

a. van oorspronklijke zelfstandige naamwoorden; zooals ꦥꦶꦏꦗꦼꦁ *begeerte, verlangen*, van ꦏꦗꦼꦁ *de wil;* ꦥꦶꦠꦸꦤ van ꦠꦸꦤ *schade, verlies.*

b. van bijvoeglijke naamwoorden; zooals ꦥꦶꦏꦸꦏꦸꦃ *stevigheid, hechtheid, standvastigheid*, van ꦏꦸꦏꦸꦃ *stevig, sterk, standvastig;* ꦥꦶꦲꦁꦏꦸꦃ *trotschheid*, van ꦲꦁꦏꦸꦃ *trotsch.*

---

[a] Over de woorden, die hier als van andere zelfstandige of van bijvoeglijke naamwoorden afgeleid onder de letters *a* en *b* worden opgegeven, zie men beneden de aanmerking bij § 125. T. R.

Digitized by Google

c. van werkwoorden; zooals ꦥꦶꦠꦸꦢꦸꦃ *aanwijzing*, van ꦠꦸꦢꦸꦃ *aanwijzen;* ꦥꦶꦠꦸꦠꦸꦂ *onderrigt*, van ꦠꦸꦠꦸꦂ *zeggen;* ꦥꦶꦠꦸꦭꦸꦁ *hulp, bijstand*, van ꦠꦸꦭꦸꦁ *helpen;* ꦥꦶꦮꦺꦮꦺꦃ *geschenk*, van ꦮꦺꦮꦺꦃ *geven, schenken.*[a]

7°. worden sommige naamwoorden gevormd door het voorplaatsen van ꦥꦿ *pra*, of ꦥꦼꦂ *pĕr;* zooals ꦥꦿꦠꦤ꧀ꦢ *bewijs*, van ꦠꦤ꧀ꦢ *teeken, merk;* ꦥꦿꦠꦺꦭ *opgaaf*, van ꦠꦺꦭ of ꦠꦺꦠꦺꦭ *duidelijk, klaar;* ꦥꦼꦂꦲꦶꦥꦺꦪꦤ꧀ *de betrekking tusschen twee zwagers, wier vrouwen zusters zijn*, van ꦲꦶꦥꦺ *zwager;* ꦥꦿꦧꦺꦢ *verschil, onderscheid*, van ꦧꦺꦢ *anders, verschillend.*

109. Deze beschrijving van de wijze, waarop afgeleide zelfstandige naamwoorden gevormd worden, heeft zich tot hiertoe alleen tot de regelmatige afleidingen bepaald. De lettergrepen, die daartoe gebruikt worden, zijn echter aan eenige veranderingen onderworpen, naarmate

---

[a] Men vindt het voorzetsel *pi* ook voor woorden, die het aanhechtsel *an* achter zich hebben; zooals ꦥꦶꦫꦼꦩ꧀ꦧꦸꦒꦤ꧀ Ng. en ꦥꦶꦫꦼꦩ꧀ꦧꦒꦤ꧀ Kr. = ꦫꦼꦩ꧀ꦧꦸꦒꦤ꧀ en ꦫꦼꦩ꧀ꦧꦒꦤ꧀ *met een ander, of met elkander, raadplegen;* van ꦫꦼꦩ꧀ꦧꦸꦒ꧀ en ꦫꦼꦩ꧀ꦧꦒ꧀ of ꦥꦶꦫꦼꦩ꧀ꦧꦸꦒ꧀ en ꦥꦶꦫꦼꦩ꧀ꦧꦒ꧀ *raad, voorstel;* ꦥꦶꦠꦼꦥꦸꦔꦤ꧀ Ng. en ꦥꦶꦠꦼꦥꦁꦔꦤ꧀ Kr. *gemeenschap, gezellige verkeering*, van ꦠꦼꦥꦸꦁ en ꦠꦼꦥꦁ of ꦥꦶꦠꦼꦥꦸꦁ en ꦥꦶꦠꦼꦥꦁ *aansluiting, verbinding, vereeniging;* ꦥꦶꦠꦼꦩ꧀ꦧꦸꦔꦤ꧀ *de woorden, die tot een taal behooren*, van ꦠꦼꦩ꧀ꦧꦸꦁ of ꦥꦶꦠꦼꦩ꧀ꦧꦸꦁ *taal, woord, wat iemand zegt of spreekt.* T. R.

Digitized by Google

de klank der naaste letter, waarbij zij gevoegd worden, zulks vordert. Om dit zoo duidelijk als mogelijk te maken, zal ieder van deze lettergrepen afzonderlijk nagegaan, en de veranderingen, die zij uit noodzakelijkheid, of om de welluidendheid, of wel enkel door het spraakgebruik, ondergaan, zoo naauwkeurig mogelijk aangewezen worden, en daarbij tevens aangemerkt worden, wat zij in het algemeen beteekenen en welke wijzigingen zij daardoor aan de afgeleide woorden plegen te geven. Dikwijls evenwel zal men afwijkingen van den oorspronklijken zin dier afgeleide vormen aantreffen, die, door het gebruik gewettigd, met geen mogelijkheid onder bepaalde regels te brengen zijn.

110. Wanneer het woord, waaraan de lettergreep ꦲꦤ꧀ *an*, gehecht wordt, op een medeklinker uitgaat, wordt deze verdubbeld en de ꦲ van het aanhechtsel weggelaten: b. v. ꦮꦁꦱꦸꦭ꧀ꦭꦤ꧀ *antwoord*, van ꦮꦁꦱꦸꦭ꧀ *terugkeeren;* ꦢꦮꦃꦲꦤ꧀ *bezitting, eigendom*, van ꦢꦮꦃ *bezitten;* ꦱꦩ꧀ꦧꦸꦁꦔꦤ꧀ *aanlassching*, van ꦱꦩ꧀ꦧꦸꦁ *aanlasschen, aanvoegen;* ꦲꦠꦸꦂꦫꦤ꧀ *aanbod*, van ꦲꦠꦸꦂ *aanbieden.*

111. In woorden, die op een Wîgnjan (ꦃ) uitgaan, wordt dit teeken, omdat het overtollig zijn zou [a], wel eens achterwegen gelaten; zooals in ꦢꦮꦲꦤ꧀ voor ꦢꦮꦃꦲꦤ꧀ *bezitting, eigendom;* ꦗꦫꦲꦤ꧀ voor ꦗꦫꦃꦲꦤ꧀ *plundering, roof.*

112. In woorden, die op een Soekoe en een Wîgnjan uitgaan, gaat

[a] Zie de aanmerking [c] bij § 66. T. R.

het laatste teeken en de ꦲ van het aanhechtsel somtijds over in een ꦮ; b. v. ꦒꦝꦸꦮꦤ꧀ *gadoewan*, voor ꦒꦝꦸꦲꦤ꧀ *gadoehan* (*iets dat men in tijdelijk bezit heeft*); en desgelijks in een ꦪ, als het woord op een Woeloe en Wîgnjan uitgaat; zooals in ꦏꦱꦶꦪꦤ꧀ voor ꦏꦱꦶꦃꦲꦤ꧀ *liefde*. — Deze afwijkingen vindt men voornamelijk bij minder naauwkeurige schrijvers, en moeten ook afgekeurd worden, omdat de oorsprong van het woord daardoor verdonkerd wordt, ofschoon het gebruik die schrijfwijze bij sommige woorden gewettigd heeft, zooals in ꦮꦭꦸꦮꦤ꧀ voor ꦮꦭꦸꦃꦲꦤ꧀ *verbod*, ꦠꦶꦠꦶꦪꦤ꧀ voor ꦠꦶꦠꦶꦃꦲꦤ꧀ *rijpaard*.

113. Indien het grondwoord op een vokaalklank eindigt, vervalt de klinker van het aanhechtsel geheel en wordt alleen de medeklinker *n* achter het woord gehecht*: b. v. ꦱꦼꦒꦫꦤ꧀ (*sĕgaran*) *een meer*, van ꦱꦼꦒꦫ (*segårå*) *de zee*; ꦮꦗꦤ꧀ *een braadpan*, van ꦮꦗ *staal*; ꦫꦫꦩꦺꦤ꧀ *vrolijkheid, levendigheid*, van ꦫꦫꦩꦺ *vrolijk, levendig*.

---

* Als algemeene regel kan alleen gesteld worden, dat, als het grondwoord op den *a*-klank, en dus op *ꦲ*, uitgaat, dan de *a* van het aanhechtsel *an* gewoonlijk met die voorgaande *a*-klank tot één *a* zamensmelt; zooals in het eerste voorbeeld ꦱꦼꦒꦫꦤ꧀ *sĕgaran*, voor ꦱꦼꦒꦫꦲꦤ꧀ *segaraän*. Ook met een voorgaande *é* vloeit de *a* van dat aanhechtsel wel niet altijd, of meestal, maar toch dikwijls, in een; zooals in het laatste voorbeeld ꦫꦫꦩꦺꦤ꧀ *raramen*, voor ꦫꦫꦩꦺꦲꦤ꧀ *raraméän*. T. R.

Digitized by Google

114. Wanneer de klinker, waarop het woord uitgaat, een Oeloe of Soekoe is, verandert de eerste in een Taling, en de laatste in een Taling-Taroeng*; zooals in ꦏꦥꦸꦠꦿꦺꦤ꧀ (*kapoetren*) *het verblijf der prinsessen*, van ꦥꦸꦠꦿꦶ *een prinses;* ꦥꦱꦸꦕꦺꦤ꧀ *de plaats om zich (vóór het gebed) te reinigen*, van ꦱꦸꦕꦶ *rein;* ꦥꦠꦸꦫꦺꦴꦤ꧀ (*patoeron*) *slaapplaats*, van ꦠꦸꦫꦸ *slapen.*

115. Somtijds echter blijft het aanhechtsel *an* achter een klinker in zijn geheel en wordt dan tusschen de beide klinkers een letter ingevoegd, die van zelf uit den overgang van den éénen klinker tot den anderen ontstaat. Als namelijk de klinker, waarop het woord uitgaat, een Soekoe is, dan is deze letter een ꦮ꧀ b. v. ꦥꦱꦧꦸꦮꦤ꧀ *een gezelschap van welgekleede menschen*, van ꦱꦧꦸ *fraai, schoon.* En, indien de klinker een Taling is, dan is het een ꦪ꧀ b. v. ꦥꦒꦮꦺꦪꦤ꧀ *werk*, van ꦒꦮꦺ *werken;* ꦥꦫꦤ꧀ꦠꦺꦪꦤ꧀ *een ketting-ganger*, van ꦫꦤ꧀ꦠꦺ *ketting;* ꦥꦱꦫꦺꦪꦤ꧀ *slaapplaats*, van ꦱꦫꦺ *slapen.* Deze wijze van aanhechting is achter de Taling zelfs meer algemeen, dan die andere boven (§ 113) vermelde, waardoor achter dezen klinker enkel de medeklinker *n* gevoegd wordt, en zij is zeer dienstig, om deze woorden te onderscheiden van zoodanige, waarvan het grondwoord met Oeloe geschreven wordt, zooals ꦏꦭꦺꦤ꧀ *een beek, geut*, van ꦏꦭꦶ *een rivier.*

---

* Dat wil zeggen, dan smelt de *i* met de *a* van het aanhechtsel tot een *e*, en de *oe* met de *a* tot een *o* ineen. T. R.

Digitized by Google

116. **Somtijds wil het gebruik, dat van de algemeene regels geheel wordt afgeweken, zoodat men b. v.** ꦥꦒꦮꦺꦲꦤ꧀ **schrijft voor** ꦥꦒꦮꦺꦪꦤ꧀ *werk*, **van** ꦒꦮꦺ *werken;* ꦏꦢꦢꦺꦲꦤ꧀ **voor** ꦏꦢꦢꦺꦪꦤ꧀ *wording, uitkomst, afloop*, **van** ꦢꦢꦶ *worden;* ꦥꦿꦗꦚ꧀ꦗꦶꦲꦤ꧀ **ook** ꦥꦿꦗꦚ꧀ꦗꦶꦪꦤ꧀ *belofte, verbindtenis*, **van** ꦗꦚ꧀ꦗꦶ *beloven, zich verbinden.*[a]

---

[a] Hiertoe behooren ook de beide woorden, die boven reeds (§ 108, 2°. *b.*) door den Schrijver als onregelmatige vormen zijn aangehaald; namelijk ꦏꦚꦠꦲꦤ꧀ *waarheid*, *zekerheid*, voor ꦏꦚꦠꦤ꧀ van ꦚꦠ *waar*, *zeker*, en ꦏꦭꦏꦸꦲꦤ꧀ *gedrag*, *handelwijze*, voor ꦏꦭꦏꦸꦮꦤ꧀ van ꦭꦏꦸ *gang*, *handeling*. Dáár zegt de Schrijver, dat hij om dezen onregelmatigen vorm vermoedt, dat deze twee woorden uit de Maleische taal zijn overgenomen. Doch deze reden wettigt naar mijn oordeel dat vermoeden niet genoegzaam. Wij zien hier, dat dergelijke vormen ook in andere Javaansche woorden aangetroffen worden. Zij worden door de Javanen gewoonlijk verkeerd met een Wignjan geschreven. Het zijn afgeleide woorden, die gevormd zijn door middel van het aanhechtsel ꦄꦤ꧀ doch zoo, dat dit aanhechtsel in zijn geheel en onveranderd gelaten wordt; terwijl dan toch, wanneer het grondwoord op een *i* uitgaat, deze klinker, even als anders ook, in *e* verandert, zooals in ꦏꦢꦢꦺꦲꦤ꧀ *kadadéän*, van ꦢꦢꦶ *dàdi*. Het waarschijnlijkst komt het mij voor, dat deze vormen in een in de volkstaal nog overgebleven verschillend dialect haar oorsprong hebben. Ook in het Soendasch blijft op dezelfde wijze het aanhechtsel *an* meestal in zijn geheel en onveranderd. T. R.

Digitized by Google

117. Wanneer, terwijl de laatste lettergreep van het grondwoord uit een *aksårå lĕgĕnnå* bestaat, de voorgaande lettergreep een Taling-Taroeng heeft en door een *n, m,* of *ng* gesloten is, dan verandert ook deze Taling-Taroeng, als het aanhechtsel *an* er achter gevoegd wordt, in *a:* b. v. van ꦧꦺꦴꦤ꧀ꦢ (*bòndå*) *vleugelen, binden,* komt ꦧꦤ꧀ꦢꦤ꧀ (*bándan*) *een gebondene;* van ꦱꦺꦠꦺꦴꦂ *opbrengen, leveren,* ꦱꦺꦠꦫꦤ꧀ *opbrengst.*[a]

118. Er blijft nog alleen over op te merken, dat door het aanhechtsel ꦲꦤ꧀ *an,* de algemeene omvang der beteekenis van het grondwoord tot een kleiner kring of een bijzonder voorwerp bepaald wordt. Het geeft ook een onderdeel van een geheel, of een vergelijking met de zaak, die door het grondwoord beteekend wordt, of ook een verkleining van deze beteekenis te kennen: hetgeen alles uit de gegevene voorbeelden genoegzaam blijkt. Indien dit aanhechtsel achter een woord gevoegd wordt, dat een tijdsbestek te kennen geeft, dan beteekent het een menigte van zulke tijdvakken: b. v. ꦠꦲꦸꦤ꧀ꦤꦤ꧀ *jaren,* van ꦠꦲꦸꦤ꧀ *jaar;* ꦮꦸꦭꦤ꧀ꦤꦤ꧀ *maanden,* van ꦮꦸꦭꦤ꧀ *maand.*[b]

---

[a] Zie hierover de aanmerking bij § 51.

[b] Op gelijke wijze wordt door dit aanhechtsel een meervoud der getallen te kennen gegeven; b. v. ꦲꦠꦸꦱ꧀ꦱꦤ꧀ *honderden,* van ꦲꦠꦸꦱ꧀ *honderd;* ꦲꦺꦮꦺꦴꦤ꧀ *duizenden,* van ꦲꦺꦮꦸ *duizend;* ꦪꦸꦠꦤ꧀ *millioenen,* van ꦪꦸꦠ *millioen.* G. — Van een werkwoord afgeleid, heeft een naamwoord

Digitized by Google

119. Het voorzetsel ꦏ *ka*, dat in afgeleide zelfstandige naamwoorden meest altijd van het aanhechtsel ꦲꦤ꧀ *an*, vergezeld gaat, smelt met de ꦲ, als deze de eerste letter van het grondwoord is, dikwijls [a] inéén; zoodat deze weggelaten wordt en de vokaalklank en schrijfteekens op de ꦏ overgaan: b. v. ꦏꦉꦥꦤ꧀ *de wil* (niet ꦏꦲꦉꦥꦤ꧀), van ꦲꦉꦥꦤ꧀ *willen;* ꦏꦠꦸꦂ *aanbod* (niet ꦏꦲꦠꦸꦂ), van ꦲꦠꦸꦂꦫꦶ *aanbieden.*

120. Wanneer de klinker Oeloe of Ṣoekoe de ꦲ vergezelt, worden meestal dezelfde regels ten aanzien der verandering van die klanken in acht genomen, als wanneer, zooals hierboven (§ 114) is opgegeven, een woord, dat op die klinkers uitgaat, het aanhechtsel *an* ontvangt [b]; b. v. ꦏꦺꦴꦭꦺꦏꦤ꧀ *een draaikolk,* van ꦲꦸꦭꦺꦏꦤ꧀ *omdraaijen.*

121. Wanneer de eerste letter van het grondwoord een ꦮ of ꦪ is, wordt de vokaalklank van het voorzetsel dikwijls weggelaten; en dan

---

met dit aanhechtsel meestal de beteekenis van het *voorwerp* der werking. — Zie voorts ook § 145. T. R.

[a] In plaats van *dikwijls* had de Schrijver wel *gewoonlijk* of *meestal* kunnen zeggen. Voorbeelden van het tegendeel zijn ꦏꦲꦤꦤ꧀ *bestaan, aanwezen,* van ꦲꦤ *er is;* ꦏꦲꦠꦸꦂꦫꦤ꧀ of ꦏꦠꦸꦂꦫꦤ꧀ *aangeboden, aaubieding,* van ꦲꦠꦸꦂꦫꦶ ꦔꦠꦸꦂꦫꦶ *aanbieden.* T. R.

[b] Te weten: de *a* smelt met een volgende *i* tot *e*, en met een volgende *oe* tot *o* inéén. T. R.

Bayerische Staatsbibliothek München

Digitized by Google

worden die letters, de eerste als Tjåkrå, de andere als Pasángan, met de ꦏ vereenigd: b. v. ꦏꦿꦠꦺꦴꦤ꧀ *paleis,* voor ꦏꦫꦠꦸꦮꦤ꧀ ꦏꦱꦸꦏꦤ꧀ *vermaak, verlustiging,* voor ꦏꦲꦱꦸꦏꦤ꧀

122. De afleiding door *ka* en *an* geeft doorgaans aan het naamwoord een afgetrokkene beteekenis, zooals van een eigenschap of hoedanigheid, of bepaalt de algemeene beteekenis van het woord tot iets meer bijzonders. Ook wordt daardoor de plaats, waar, of de staat, waarin iets geschiedt of verrigt wordt, of ook wel de werker of uitvoerder van een handeling te kennen gegeven.[a] Bepaaldelijk dient zij ook, om een woning of huis aan te duiden, door van den naam van den bewoner op die wijze een naamwoord te vormen; b. v. ꦏꦢꦼꦩꦔꦤ꧀ *het huis van den Děmang,* ꦏꦱꦱꦿꦤꦼꦒꦫꦤ꧀ *de woning van Såsrå-Něgårå.*

123. Het voorzetsel ꦥ *pa,* wordt op dezelfde wijze als ꦏ *ka,* met de eerste letter van het grondwoord vereenigd: b. v. ꦥꦠꦸꦫꦤ꧀ *opgaaf, verklaring,* van ꦄꦠꦸꦂ *aanbod;* [illegible] *een regter,* van [illegible] *op iemand steunen;* [illegible] *een gereedschap,* van ꦫꦏꦶꦠ꧀ *gereed zijn.*

124. Dit voorzetsel verandert bovendien in naamwoorden, die van werkwoorden[b] afgeleid zijn, dikwijls in ꦥꦔ꧀ ꦥꦩ꧀ of ꦥꦤ꧀

---

[a] De eigenlijke beteekenis van dezen vorm wordt § 144 aangegeven. — Zie voorts ook § 147. T. R.

[b] Alle naamwoorden dus, die met ꦥꦔ꧀ ꦥꦩ꧀ of ꦥꦤ꧀ beginnen, zijn

Digitized by Google

overeenkomstig den klank van de letter, waarmeê het grondwoord begint. Te weten:

[Javanese] *pan*, wordt gebruikt voor de letters [Javanese], [Javanese], [Javanese], [Javanese] en [Javanese]: b. v. [Javanese] *onderwerping*, van [Javanese] *zich onderwerpen;* [Javanese] *uitdaging*, van [Javanese] *uitdagen;* [Javanese] *het*

---

van *werkwoorden* afgeleid, en wel van zulke werkwoorden, die het voorzetsel [Javanese] [Javanese] of [Javanese] in plaats van [Javanese] *a*, aannemen. De Schrijver heeft boven (§ 108, 5°. *a.* en *b.*) wel eenige voorbeelden opgegeven, als van naamwoorden afgeleid, die dus bewijzen zouden, dat die regel niet doorgaat: doch die afleidingen zijn niet juist. [Javanese] *wensch, bede*, komt niet van [Javanese] *gebed*, maar van [Javanese] of [Javanese] *bidden;* [Javanese] *de afstand van een geweerschot*, niet van [Javanese] *geweer*, maar van [Javanese] *met een geweer schieten;* [Javanese] *overlegging, gedachte*, niet, zooals de Schrijver ook hier weêr in deze § zegt, van [Javanese] *het hart*, maar van [Javanese] *behartigen, overleggen;* en [Javanese] *de mindere in rang*, komt wel van [Javanese] *achter*, doch dit is geen bijvoeglijk naamwoord, maar een bijwoord, en bijwoorden hebben in het Javaansch ook de beteekenis van werkwoorden. Hetzelfde kan men ook zeggen van [Javanese] *de voornaamste*, van [Javanese] want dit woord beteekent minder als bijvoeglijk naamwoord *de voorste*, zooals de Schrijver daar opgeeft, dan als bijwoord *vóór, vooraan, voorop.* Buitendien kan dit laatste voorbeeld niets bewijzen, dáár men even goed zonder *Tjĕtjà'* [Javanese] schrijft. T. R.

overvaren, *oversteken* (van een rivier), van ꦚꦧꦿꦁ *overvaren;* ꦥꦚꦏꦶꦫ *gissing*, *meening*, van ꦔꦏꦶꦫ *gissen*, *meenen;* ꦥꦚꦏꦶꦮꦸ *verdenking*, van ꦔꦏꦶꦮꦸ *verdenken;* ꦥꦔꦸꦭꦸꦏꦩ꧀ *uitdieping*, van ꦔꦸꦭꦸꦏꦩ꧀ *uitdiepen;* ꦥꦚꦸꦮꦸꦏꦩ꧀ [of beter ꦥꦤꦸꦮꦸꦏꦩ꧀] *verzoek*, van ꦤꦸꦮꦸꦏꦩ꧀ *verzoeken;* ꦥꦩꦶꦤ꧀ꦢꦺꦴꦭ꧀ *meening*, van ꦩꦶꦤ꧀ꦢꦺꦴꦭ꧀ *vermeenen;* ꦥꦩꦶꦤ꧀ꦢꦺꦴꦭ꧀ꦲꦩ꧀ *aftrekking*, *inhouding*, van ꦩꦶꦤ꧀ꦢꦺꦴꦭ꧀ꦲꦩ꧀ *inhouden*, *aftrekken*.

ꦥꦩ꧀ *pam*, wordt gebruikt vóór werkwoorden, die met een ꦧ of ꦮ beginnen; zooals ꦥꦩ꧀ꦧꦺꦴꦭꦺ *bestelling*, *last*, van ꦧꦺꦴꦭꦺ *bestellen*, *belasten*, *opdragen;* ꦥꦩ꧀ꦧꦼꦭꦱꦶꦏꦩ꧀ *weêrspannigheid*, *onwilligheid*, van ꦧꦼꦭꦱꦶꦏꦩ꧀ *wederspannig*, *tegenstrevig zijn*, ꦥꦩ꧀ꦧꦪꦂ *betaling*, van ꦩ꧀ꦧꦪꦂ *betalen*.

ꦥꦁ *pang*, staat vóór de letters ꦏ en ꦒ: b. v. ꦥꦁꦏꦫꦶ *uitgraving*, van ꦏꦫꦶ *uitgraven*, *graven;* ꦥꦁꦏꦫꦶꦩ *gedachte*, van ꦏꦫꦶꦩ *het hart;* ꦥꦁꦒꦿꦸꦒꦸ *gehoor*, van ꦒꦿꦸꦒꦸ *hooren;* ꦥꦒꦼꦪꦺꦴꦩꦤ꧀ *schuilplaats*, van ꦒꦼꦪꦺꦴꦩꦤ꧀ *onder een dak schuilen*.

125. Daar deze bijvoeging der medeklinkers *n*, *m* en *ng* bij het voorzetsel ꦥ *pa* dikwijls een dubbelden medeklinker doet ontstaan, wanneer namelijk het grondwoord met een van die medeklinkers aanvangt, zoo wordt die bijvoeging, ter vermijding van de daaraan verbondene verwarring van klank [a], veeltijds door kiesche schrijvers achterwegen

---

[a] Het is moeijelijk te gissen, wat de Schrijver hiermeê zeggen wil; maar men kan er veilig voor in de plaats stellen: »omdat de verdubbeling in de uitspraak

Digitized by Google

gelaten; en, hoezeer de afleiding van het woord het tegendeel moge vorderen, is het evenwel verkieslijk niet altijd een dubbelen medeklinker te schrijven, zoo om de zachtheid van de uitspraak, als omdat men die verdubbeling niet als noodzakelijk beschouwen kan, daar het woord toch

---

toch zoo weinig gehoord wordt." Zie de aanmerking bij § 11. — Bovendien is de meening van den Schrijver, dat het voorzetsel niet enkel *pa*, maar ook dikwijls *pan*, *pam* of *pang* is, en dat dien ten gevolge de eerste letter van het grondwoord, wanneer het dit voorzetsel aanneemt, dikwijls verdubbeld wordt, eigenlijk niet waar. Dit kan hier niet aangetoond en uiteengezet worden, maar zal blijken uit hetgeen beneden over de werkwoorden bij § 219 zal aangemerkt worden. Het voorzetsel is eigenlijk altijd eenvoudig *pa*, en waar het ꦥꦤ꧀ꦤ꧀ (ook ꦥꦚ꧀ꦚ꧀ en ꦥꦔ꧀ꦔ꧀) ꦥꦩ꧀ꦩ꧀ of ꦥꦁ geschreven wordt, daar behoort de neusklank *n*, *m* of *ng* niet tot het voorzetsel, maar tot het werkwoord, waarvan het naamwoord afgeleid is: en de verdubbeling van die neusletter in het schrift heeft, waar die plaats heeft, haar grond niet daarin, dat het voorzetsel *pan*, *pam* of *pang* luidt, maar alleen in de aangenomene gewoonte van spelling, en zij behoort niet plaats te hebben, dan alleen waar deze gewoonte van spelling dit meêbrengt. Het is ook enkel en alleen om deze gewoonte van spelling, en geenszins om de reden, die door den Schrijver aan het einde van deze § wordt opgegeven, dat men het woord *panåtå* niet ꦥꦤꦠ maar ꦥꦤ꧀ꦤꦠ schrijft. Daarentegen schrijft men b. v. ꦥꦩꦕ en niet ꦥꦩ꧀ꦩꦕ ofschoon men *pamåtjå*, en niet *påmåtjå*, uitspreekt. T. R.

Digitized by Google

genoegzaam kenbaar is en er geen misverstand uit geboren kan worden. Zoo schrijft men *onderwerping*, voor *leerling*, voor *bestuur, regering*, voor *gehoor*, voor Het weglaten van de Tjĕtjà' tot verdubbeling van de *ng* is echter minder gebruikelijk, daar dit teeken volgens den algemeenen regel niet zwaar uitgesproken en dikwijls zonder noodzaak door de Javanen geschreven wordt. De verdubbeling wordt ook meestal bewaard, wanneer de letters van het grondwoord *lĕgĕnnå*, of zonder schrijfteeken zijn. Men schrijft derhalven beter *pánnåtå* (*regeling*), dan *panåtå*, omdat dit laatste ligt *pånåtå* uitgesproken worden kan.

126. Het voorzetsel *pa*, gaat veelal van het aanhechtsel *an*, vergezeld: maar hierbij moet opgemerkt worden, dat men dan in woorden, die afgeleid zijn van werkwoorden, die met een of beginnen, in plaats van *pa*, nooit of gebruikt. Zoo schrijft men Ng. en Kr. *werk*, van Ng. en Kr. *werken*; *toetssteen*, van *toetsen*; *opening, begin*, van *openen, beginnen*; en daarentegen *gewrocht*, *het toetsen*, *het openen*; doch nooit enz.*

---

* Wat de Schrijver in deze paragraaf zegt, gaat zeker niet volkomen door.

Digitized by Google

127. Het spreekt van zelf, dat deze regel alleen op de bovengenoemde

---

In een afschrift van het woordenboek der Javaansche taal, door den heer Gericke tezamengesteld, vind ik behalven [Javanese] Ng. *beroep, bedrijf,* ook [Javanese] Ng. *werk, daad;* behalven [Javanese] Kr. *bezigheid, beroep,* ook [Javanese] Kr. *ambacht, beroep, kostwinning;* [Javanese] *toetssteen*, en juist niet [Javanese] — voorts [Javanese] *een schuilplaats,* [Javanese] *regering, bestuur* (een woord, dat beneden door den Schrijver zelf wordt aangehaald, waar hij over de voornaamwoorden van den tweeden persoon spreekt), [Javanese] *een waterplaats,* [Javanese] Kr. en [Javanese] Ng. *ballingschap,* [Javanese] Ng. en [Javanese] Kr. *een jagtplaats,* [Javanese] benevens [Javanese] *een plaats, waar zich troepen bevinden,* [Javanese] *een plaats, waar iets opgehangen wordt,* benevens [Javanese] *een stellaadje, waarop iets opgehangen wordt,* [Javanese] *een werktuig, waarmeê iets glad gemaakt wordt, een strijkijzer,* [Javanese] *een braadpan,* [Javanese] *onderhoud, levensonderhoud,* [Javanese] *een wijkplaats,* [Javanese] benevens [Javanese] *iets dat rond is en draait, een handmolen.* — Dat men, wel niet altijd, maar toch meestal [Javanese] en [Javanese] zegt, is buitendien niet te verwonderen, daar de werkwoorden, waarvan zij afgeleid zijn, ook meestal niet het voorzetsel [Javanese] en [Javanese] maar [Javanese] aannemen, en men ook zonder het aanhechtsel [Javanese] niet alleen [Javanese] en [Javanese] maar ook [Javanese] en [Javanese] zegt. — Met dat al is het toch niet te onderstellen, dat de Schrijver, wiens bedrevenheid in de

Javaansche taal zoo groot was, zich zoo geheel en al vergist zou hebben, dat er aan den regel, dien hij geeft, niets waars zou zijn. Ja, veilig, geloof ik, mag men, hetgeen de Schrijver in de paragraaf zegt, als den regel der taal beschouwen, maar niet als een regel, waarop geen uitzonderingen bestaan zouden. Als regel mag men namelijk aannemen, dat in zulke afgeleide naamwoorden, die behalven het aanhechtsel *an* ook het voorzetsel *pa* aannemen, dit *pa* doorgaans niet in *pan*, *pam* of *pang* veranderd wordt, al is het, dat het stamwoord een werkwoord is, dat het voorzetsel *an*, *am* of *ang* aanneemt; en de grond van dien regel is, dat zulke naamwoorden meestal niet regelregt van dit *werkwoord*, maar van een met het aanhechtsel *an* daarvan gevormd *naamwoord*, zijn afgeleid. Zoo is [Javaansch] *toetssteen*, niet regelregt van [Javaansch] [Javaansch] *toetsen*, afgeleid, maar van het naamwoord [Javaansch] dat ook reeds *toetssteen* beteekent. Evenwel is het niet te verwonderen, dat zulke naamwoorden, omdat het stamwoord toch een *werkwoord* is, ook wel als van een werkwoord afgeleid uitgesproken worden, en dat men dus b. v. ook wel [Javaansch] in plaats van [Javaansch] zegt. Men mag dit dan dikwijls als een fout of misbruik beschouwen: maar in sommige woorden althans is dit misbruik, indien het dat is, een algemeen gebruik geworden, zooals in [Javaansch] ofschoon dit woord in het Soendasch nog [Javaansch] luidt en *rang*, *staat*, beteekent, hetgeen, om dit in het voorbijgaan te zeggen, wel meer, dan *regering*, *bestuur*, de ware beteekenis van het woord schijnt te zijn. Zeker is het een fout, indien men in plaats van [Javaansch] *een plaats waar zich troepen bevinden*, b. v. *een legerplaats*, [Javaansch] zegt; want dit woord komt van [Javaansch] *troepen*, en niet van [Javaansch] [Javaansch] als werkwoord,

vijf [a] letters van toepassing is, en niet op de ꦤ, ꦩ, ꦕ en ꦫ, daar deze met de voorzetsels *pan*, *pam* en *pang* dubbelde medeklinkers worden, en dus het onderscheid niet merkbaar is, zooals daarvan boven reeds de noodige uitlegging gegeven is. [b]

---

dat *zich in gelederen scharen* en *exerceren* beteekent. [Javanese script] beteekent *exercitie*, *wapenhandel*. — Dat zulke woorden werkelijk regelregt van werkwoorden afgeleid kunnen zijn, kan de volgende paragraaf bewijzen. T. R.

[a] Als zesde letter moet de [Javanese script] hier nog bijgevoegd worden: zij is door den Schrijver over het hoofd gezien, omdat de naamwoorden, die van een met deze letter beginnend woord afgeleid zijn, zoo zeldzaam aangetroffen worden. Een voorbeeld is echter [Javanese script] *een aanleg, boomgaard, met jong verplant plantsoen*, van [Javanese script] *jong verplant plantsoen*, van het werkwoord [Javanese script] [Javanese script] *jonge boomen verplanten;* en een ander, tegen den door den Schrijver gegeven regel met *pan*, [Javanese script] dat echter als werkwoord gebruikt wordt en *aanstaren* beteekent, van [Javanese script] of [Javanese script] *het zwart in de oogen*, *oogappel*. T. R.

[b] Zie § 125, maar daarbij de aanmerking. Voorbeelden zijn: [Javanese script] Ng. en [Javanese script] Kr. *school*, van [Javanese script] Ng. en [Javanese script] Kr. *onderwijzen;* [Javanese script] of [Javanese script] *schuilplaats*, *beschermer*, van [Javanese script] *schuilen*, of [Javanese script] *beschermen;* [Javanese script] of [Javanese script] Ng., zooals [Javanese script] Kr., *onderhoud*, *levensonderhoud*, van [Javanese script] *doen leven;* [Javanese script] *een merk*, *teeken*, van [Javanese script]

Digitized by Google

128. In de beteekenis maakt het ook eenig verschil, of het voorzetsel ꦥ *pa*, al, of niet, van het aanhechtsel *an* vergezeld gaat. Daarvan vergezeld beteekent het woord een voorwerp, of een gebruik of einde; terwijl het in het tegenovergestelde geval een uitwerking, of de wijze, hoe iets geschiedt, te kennen geeft.[a]

129. Als een onregelmatigheid moet hier aangeteekend worden, dat in de woorden ꦥꦏꦺꦮꦸꦲꦤ꧀ Ng. en ꦥꦏꦺꦮꦼꦢꦤ꧀ Kr. *moeijelijkheid, zwarigheid*, van ꦲꦺꦮꦸꦃ Ng. en ꦲꦺꦮꦼꦢ꧀ Kr. *moeijelijk, bezwaarlijk*, een *k* tusschen het voorzetsel *pa* en het grondwoord gevoegd is; waarvan zich geen ander voorbeeld opdoet, dan dit.[b]

---

een merk of teeken maken; ꦥꦩꦼꦭꦃꦲꦤ꧀ *een werktuig, waarmeê men iets splijt,* van ꦩꦼꦭꦃ *splijten.* T. R.

[a] Wat de Schrijver hier van de beteekenis van het voorzetsel *pa* zegt, is zeer onvolledig. Zoo beteekent het met het aanhechtsel *an* zeer dikwijls de plaats *waar* iets is of geschiedt, of een werktuig of middel, *waardoor* iets gedaan wordt; en zonder dat aanhechtsel ook den persoon, *door wien* iets geschiedt, b. v. in ꦥꦤꦸꦭꦶꦱꦤ꧀ Ng. en ꦥꦚꦼꦫꦠꦤ꧀ Kr. *beschrijving*, maar ook *een schrijver*, van ꦤꦸꦭꦶꦱ꧀ Ng. ꦚꦼꦫꦠ꧀ Kr. *schrijven.* Doch dit vereischt een nader, opzettelijk onderzoek, zooals ook de beteekenis en het gebruik der afgeleide naamwoorden, die door het aanhechtsel *an* en het voorzetsel *ka* gevormd zijn; een onderzoek, waartoe het mij thans aan tijd ontbreekt. T. R.

[b] Het is te verwonderen, dat de Schrijver zich het zeer bekende woord

Digitized by Google

130. Zoowel in het schrift, als in de uitspraak, voornamelijk in het gewoon gesprek, worden de voorzetsels ꦏ *ka* en ꦥ *pa*, als ook de verlengingen van het laatste, dikwijls in ꦏꦼ *kĕ*, ꦥꦼ *pĕ*, ꦥꦼꦤ꧀ *pĕn*, ꦥꦼꦩ꧀ *pĕm* en ꦥꦼꦁ *pĕng* veranderd; wat aan de beteekenis niets afdoet.

131. ꦥꦶ꧈ *pi*, wordt voor het grondwoord gezet, zonder daaraan, wanneer het een zelfstandig naamwoord is, eenige verandering van beteekenis te geven. Het schijnt geen ander nut te hebben, dan dat een bijvoeglijk naamwoord of werkwoord daardoor tot een zelfstandig naamwoord gevormd wordt. Het staat ook gelijk met het voorzetsel ꦥ꧈ *pa*, daar men zoowel ꦥꦏꦸꦏꦸꦃ꧈ en ꦥꦏꦼꦱꦃ꧈ als ꦥꦶꦏꦸꦏꦸꦃ꧈ en ꦥꦶꦏꦼꦱꦃ꧈ zou kunnen schrijven. De laatste schrijfwijze van deze en meer andere woorden is echter algemeen aangenomen.* In den

---

ꦥꦏꦺꦴꦭꦺꦃ꧈Ng. en ꦥꦏꦔ꧀ꦱꦭ꧀꧈Kr. van ꦲꦺꦴꦭꦺꦃ꧈Ng. en ꦲꦔ꧀ꦱꦭ꧀꧈Kr. *erlangen*, *bekomen*, niet herinnerde. Op dezelfde wijze treft men een tusschen twee bij elkander komende klinkers ingevoegde *k* ook in ꦥꦏꦺꦴꦤ꧀꧈ aan: zie de aanmerking bij § 146. T. R.

* Opmerkelijk is het, dat men dit voorzetsel *pi* niet aantreft vóór woorden, die met een van die letters beginnen, waarvoor in plaats van *pa* meestal *pan*, *pam* of *pang* gebruikt wordt: althans van ꦥꦶꦭꦸꦔ꧀ꦒꦸꦃꦲꦤ꧀꧈ *zitten*, en ꦥꦶꦏꦺꦴꦔ꧀ꦒꦺꦴꦤ꧀꧈ *oorsprong*, *afkomst*, is de afleiding onzeker. Het voorzetsel *pi* wordt dus niet gebruikt tot het afleiden van zelfstandige naamwoorden van zulke werkwoorden, die een bedrijvigen vorm hebben: overigens schijnt het van het voorzetsel ꦥ꧈

Digitized by Google

eerbiedigen stijl wordt het dikwijls ook zonder noodzaaklijkheid voor een woord geplaatst, daar de Javaan het als welvoeglijk beschouwt zijn woorden, wanneer hij tot een meerdere spreekt, zoo veel mogelijk uit te breiden.

132. De voorzetsels ꦥꦿ *pra,* en ꦥꦼꦂ *pĕr,* hebben geen andere strekking, dan het voorgaande, en komen zelden voor. Het schijnt zelfs, dat zij oorspronklijk niet tot de Javaansche taal behooren, maar van het Maleische voorzetsel *per* ontleend zijn. [a]

---

pa, eigenlijk niet te verschillen, maar alleen dáár gebruikt te worden, waar de beteekenis van het grondwoord door dit voorzetsel niet veranderd wordt. Het wordt zelfs voor werkwoorden gebruikt, zonder dat deze daardoor de beteekenis van zelfstandige naamwoorden ontvangen; zooals in ꦥꦶꦠꦏꦺꦴꦤ꧀ Ng. en ꦥꦶꦠꦏꦺꦤ꧀ Kr. = ꦠꦏꦺꦴꦤ꧀ en ꦠꦏꦺꦤ꧀ *vragen.* T. R.

[a] Bij § 108, 7°. maakt de heer Gericke een aanmerking, die mij voorkomt hier beter op haar plaats te zijn. Zij is de volgende: »Het voorzetsel ꦥꦿ »*pra* moet eigenlijk beschouwd worden, als afgeleid van het woord ꦥꦫ »(*pårå*) *allen*, *gezamentlijk;* b. v. in ꦥꦿꦥꦠꦤ꧀ *een kruisweg*, dat duidelijk »blijkt zamengesteld te zijn uit ꦥꦥꦠ꧀ of ꦥꦠ꧀ *vier*, en ꦥꦫ *pårå;* »dus: *vier wegen die zamenloopen.* Zoo ook ꦥꦿꦗꦚ꧀ꦗꦶꦪꦤ꧀ *verbindtenis*, »*gezamentlijke overeenkomst*, van ꦗꦚ꧀ꦗꦶ *een belofte.*" — Zeker is het ten minsten, dat ꦥꦿ *pra*, een verkorting is van ꦥꦫ in de beteekenis van *deel*, *gedeelte.* Zoo beteekent ꦥꦿꦥꦠ꧀ *vierde deel;* b. v. ꦠꦶꦒꦁꦥꦿꦥꦠ꧀ *drie vierde;*

Digitized by Google

133. Het voorzetsel, dat een grondwoord, wanneer het tot een werkwoord gestempeld wordt, als werkwoord ontvangt, wordt natuurlijker wijze weggelaten, wanneer van dat grondwoord een afgeleid zelfstandig naamwoord gevormd wordt; b. v. van [illegible] *verdeelen*, komt [illegible] *aandeel, gedeelte;* van [illegible] *zien*, [illegible] *gezigt.*

134. Er blijft ten aanzien der zelfstandige naamwoorden alleen nog over te vermelden, dat zij dikwijls door herhaling of verdubbeling gevormd worden, of wel door zamenvoeging van twee naamwoorden, waardoor dan aan de beteekenis een zekere wijziging gegeven wordt. Men kan de eersten, waarin het grondwoord enkel herhaald wordt, *verdubbelde*, en de anderen, die uit twee verschillende bij elkander gevoegde woorden bestaan, *zamengestelde* naamwoorden noemen.

135. De eenvoudige verdubbeling van een naamwoord geeft somtijds een onbepaald meervoudig getal te kennen [a]; in andere gevallen echter wordt aan het woord door de verdubbeling een andere beteekenis gegeven, zoodat het een benaming van een bijzonder voorwerp wordt, hetzij dan dat deze benaming met de beteekenis van het grondwoord in

---

en zoo zegt men naar willekeur [illegible] of [illegible] voor *een derde.* — In de meeste woorden is het voorzetsel uit het Sanscritsch, en niet, zooals de Schrijver zegt, uit het Maleisch, ontleend; b. v. in [illegible] *zaak, geding, artikel, hoofdstuk*, Ml. ڤرْکار, Sanscr. *prakara.* T. R.

[a] Zie § 92, en de aanmerking dáár. T. R.

verband staat, of niet; zooals blijken zal uit de volgende voorbeelden. ꦲꦭꦸꦤ꧀ꦲꦭꦸꦤ꧀ *plein of voorhof van een paleis of woning van een aanzienlijk persoon* (door de Hollanders verkeerd *Passeerbaan* genoemd), kan niet gerekend worden in eenig verband te staan met het enkele woord ꦲꦭꦸꦤ꧀ *een golf, baar.* ꦲꦸꦩ꧀ꦧꦸꦭ꧀ꦲꦸꦩ꧀ꦧꦸꦭ꧀ beteekent *een soort van langen wimpel, die aan een bamboes opgestoken wordt,* terwijl ꦲꦸꦩ꧀ꦧꦸꦭ꧀ een benaming is van *iets dat opstijgt,* zooals een *fontein, bron.*[a] — Voorts zijn er vele verdubbelde woorden, waarvan het enkele niet bestaat; zooals ꦲꦫꦲꦫ *een veld, weide,* ꦲꦭꦶꦲꦭꦶ *een ring*[b], ꦲꦁꦒꦶꦲꦁꦒꦶ *geneesmiddel,* ꦲꦮꦁꦲꦮꦁ *het uitspansel, de dampkring,* ꦲꦺꦥꦺꦴꦏ꧀ꦲꦺꦥꦺꦴꦏ꧀ *een sirih-doos,* en meer dergelijke. — Van andere en wel van de meeste verdubbelde woorden staat de beteekenis in verband met die van het enkele woord, waarvan zij gevormd zijn; b. v. ꦲꦤꦶꦲꦤꦶ *een soort van sikkel, waarmeê de padi gesneden wordt,* van ꦲꦤꦶ of eigenlijk ꦔꦤꦶ *padi snijden.*

136. Behalven deze regelmatig verdubbelde naamwoorden is er nog een andere soort, waarvan de vokaalklanken een verwisseling ondergaan; zooals ꦲꦺꦴꦤꦁꦲꦤꦶꦁ een soort van gewas, ꦲꦺꦴꦮꦁꦲꦮꦶꦁ zeker blad, ꦲꦺꦴꦤ꧀ꦠꦁꦲꦤ꧀ꦠꦶꦁ *een eenig kind,* ꦲꦺꦴꦭꦮ

---

[a] Zulk een lange wimpel zal dan wel zoo genoemd zijn geworden van het *opstijgen* of *in de hoogte vliegen* door den wind. T. R.

[b] Het enkele ꦲꦭꦶ beteekent in het Soendasch een *ring.* T. R.

ꦭꦫꦶ zekere bloem, ꦧꦭꦸꦁꦧꦭꦸꦁ voor ꦧꦭꦸꦁ *beenderen, gebeente.*[a]

137. De *zamengestelde* naamwoorden kunnen desgelijks in twee soorten onderscheiden worden; namelijk in zulke, die uit twee verschillende woorden van gelijke beteekenis bestaan; zooals ꦱꦸꦏꦥꦶꦫꦼꦤ꧀ꦤ (*soekåpirĕnnå*) *genoegen, welbehagen,* ꦱꦶꦃꦠꦽꦱ꧀ꦤ (*sih-trĕsnå*) *liefde, genegenheid;* en in zulke, waarvan elk woord een andere beteekenis heeft, zoodat echter uit de vereeniging van beiden een nieuwe beteekenis geboren wordt; zooals ꦗꦸꦫꦸꦠꦸꦭꦶꦱ꧀ *een schrijver,* van ꦗꦸꦫꦸ *bestierder, werker,* en ꦠꦸꦭꦶꦱ꧀ *schrijven;* ꦗꦸꦫꦸꦩꦸꦢꦶ *stuurman,* van ꦗꦸꦫꦸ en ꦩꦸꦢꦶ *roer;* ꦱꦔ꧀ꦒꦭꦔꦶꦠ꧀ de naam van zekeren bloem, van ꦱꦔ꧀ꦒ *ondersteunen, stutten,* en ꦭꦔꦶꦠ꧀ *de lucht;* ꦩꦫꦠꦸꦮ *een schoonvader* (*die als oudere verwant toegenaderd is*), van ꦩꦫ *naderen,* en ꦠꦸꦮ *oud.*

138. Voorts moet nog aangemerkt worden, dat de eerste letter van een woord dikwijls verdubbeld wordt, waardoor aan de beteekenis zeer veel nadruk wordt bijgezet. Deze herhaling geschiedt nogtans dikwijls zonder noodzaaklijkheid, en dient dan alleen tot bevordering van de fraaiheid en den nadruk in de voordragt; b. v. ꦄꦗꦏꦼꦤ꧀ꦤꦩꦩꦤ꧀ꦤꦶꦱꦶꦁꦫꦸꦫꦸꦧ (*ådjå kĕnnå mamånnĭssing roeroebå*) *laat u niet door het*

---

[a] Vergelijk hetgeen beneden § 236 over dergelijke werkwoorden gezegd zal worden. T. R.

Digitized by Google

zoet der verleiding wegslepen. In vele woorden echter heeft de herhaling altijd plaats, en kan niet nagelaten worden zonder de beteekenis van het woord te verduisteren; zooals b. v. in [illegible] *een dreigend onheil,* [illegible] *onopregtheid,* [illegible] *een aangenomene houding.*[a]

139. Al wat in dit hoofdstuk over de verbinding der zelfstandige naamwoorden met voorzetsels en aanhechtsels en de verandering van letters of klanken, die in sommige gevallen daarbij plaats heeft, gezegd is, dat is ook op de verdubbelde naamwoorden van toepassing. Er moet hieromtrent slechts aangemerkt worden, dat de voorzetsels voor het eerste en de aanhechtsel achter het laatste woord geplaatst worden, zoodat er geen scheiding ontstaan kan. De naamwoorden, waarvan de eerste letter verdubbeld is, kunnen niet verdubbeld worden, en moeten zij verdubbeld worden, dan vervalt die herhaling van de eerste letter.

---

[a] Door den heer Gericke wordt in zijn *Eerste gronden*, § 24, aangemerkt, dat door de eerste letter van een zelfstandig naamwoord te verdubbelen en het aanhechtsel *an* er achter te voegen, een soort van meervoud gevormd wordt; b. v. [illegible] *bevelen,* [illegible] *koopwaren,* [illegible] *bladeren,* [illegible] *gedaanten.* T. R.

DERDE HOOFDSTUK,

OVER DE BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN.

140. In de eenvoudige woordvoeging wordt het bijvoeglijke naamwoord achter het zelfstandige geplaatst; b. v. ꦧꦚꦸꦲꦢꦼꦩ꧀꧈ (*bannjoe àdĕm*) *koud water*, ꦭꦝꦶꦁꦭꦤ꧀ꦝꦼꦥ꧀꧈ (*lading lándĕp*) *een scherp mes*, ꦎꦩꦃꦒꦼꦝꦺ꧈ (*omàh gĕdé*) *een groot huis*, ꦭꦫꦺꦲꦭꦶꦠ꧀꧈ (*lare alit*) *een klein kind.*

141. Dikwijls wordt meer uitdrukkelijk op de eigenschap of hoedanigheid van het onderwerp gewezen door het bijvoeglijk naamwoord te doen voorgaan; hetgeen geschiedt zonder de beide woorden door een werkwoord te verbinden: doch alsdan is het zelfstandig naamwoord altijd van een aanwijzend voornaamwoord of een daarmeê gelijkstaand aanhechtsel vergezeld: b. v. ꦎꦩ꧀ꦧꦢꦭꦁꦒꦸꦁꦲꦶꦏꦸ꧈ (*òmbå dĕláng-goeng ikoe*) *breed* (is) *die weg*, of *die weg* (is) *breed*; ꦧꦶꦒꦂꦗꦫꦤ꧀ꦤꦺ꧈ (*bigar djaránné*) *het paard* (is) *wild.*[a]

142. De nadruk wordt ook dikwijls vermeerderd door tusschenvoe-

[a] In de woordvoeging, waarvan de Schrijver hier melding maakt, is het bijvoeglijk naamwoord het *praedicaat.* Zij heeft dus niets gemeens met die, waarover in de voorgaande en volgende paragrafen gesproken wordt en waarin het bijvoeglijk naamwoord de *bepaling* van een zelfstandig naamwoord is. T. R.

Digitized by Google

ging van de woorden [Ng.] of en [Kr.Ng.] *die, welke;* b. v. (*prakårå kang roèbĕd*) een zaak die moeijelijk is; (*krånå ora kĕnnå pĕngoèloe ikoe angåndĕl maring wong kang ålå*) *want de hoogepriester kan een mensch, die slecht is, niet vertrouwen.*

143. De bijvoeglijke naamwoorden zijn, even als de zelfstandige, aan geen verandering van geslacht, getal of naamval onderhevig, en al wat daaromtrent in het voorgaande hoofdstuk gezegd is, dat is ook op dit rededeel van toepassing. In de herhaling van een bijvoeglijk naamwoord ligt insgelijks veelal een onbepaald meervoud opgesloten [*]; doch in andere gevallen moet zij niet daarvoor gehouden worden, maar dient zij, om aan het woord meer nadruk in de rede bij te zetten: b. v. (*ómàh gĕdé-gĕdé*) *groote huizen,* (*pradjoerit bĕtji'-bĕtji'*) *goede soldaten;* (*sĕrroe-sĕrroe*) *zeer hard.*

144. De afleiding van bijvoeglijke naamwoorden van andere rede-deelen bepaalt zich voornamelijk tot zulke, die van werkwoorden gevormd zijn door het voorzetsel *ka* en het aanhechtsel *an;* welke afleidingen wel als bijvoeglijke naamwoorden in de rede voorkomen, doch eigenlijk als deelwoorden van den lijdenden vorm van het werkwoord beschouwd moeten worden; zooals *geacht,*

---

[*] Vergelijk § 92 en de aanmerking daarbij. T. R.

Digitized by Google

geëerd; eigenlijk *die veel aanhangers of volgelingen heeft*, van ꦲꦶꦫꦶꦁ *volgen, naast, of op zijde, gaan.*

145. Van bijvoeglijke naamwoorden leidt men door het achteraanvoegen van *an* ook andere af: b. v. ꦲꦶꦉꦔꦤ꧀ *onbeplant* (rijstveld na den oogst), van ꦲꦶꦉꦁ *zwart;* ꦏꦸꦤꦶꦔꦤ꧀ *beplant* (rijstveld, op het tijdstip dat de padi rijp, dus *geel,* is), van ꦏꦸꦤꦶꦁ *geel.*

146. Geheel onregelmatig is de afleiding der woorden ꦏꦥꦺꦤꦏꦤ꧀ (Ng.) en ꦱꦏꦺꦕ (Kr.) *aangenaam, gemakkelijk, behaaglijk,* van ꦥꦺꦤꦏꦤ꧀ en ꦲꦺꦕ *lekker* (van smaak). Hiervan doet zich geen ander voorbeeld op.[a]

147. Door het voorzetsel ꦏ *ka,* en het aanhechtsel ꦲꦤ꧀ *an,* bekomt een bijvoeglijk naamwoord ook den zin, die in onze taal door het voorzetsel *te* wordt uitgedrukt: zooals ꦏꦗꦼꦩ꧀ꦧꦫꦤ꧀ *te breed,* van ꦗꦼꦩ꧀ꦧꦂ *breed;* ꦏꦒꦼꦝꦺꦤ꧀ *te groot,* van ꦒꦼꦝꦺ *groot;* enz. Het aanhechtsel verandert ook wel in ꦼꦤ꧀ *ĕn,* b. v. ꦏꦕꦼꦤ꧀ꦝꦏꦼꦤ꧀ *te kort.*[b]

---

[a] Beide woorden zijn zamengesteld: ꦱꦏꦺꦕ uit ꦲꦺꦕ en het onafscheidelijk voorzetsel ꦱ *sa*, met een tusschen de bij elkander komende klinkers gevoegde *k*, zooals in ꦱꦏꦺꦭꦺꦴꦂ (§ 129) zoodat het eigenlijk *ganisch lekker* beteekent; en ꦏꦥꦺꦤꦏꦤ꧀ uit ꦥꦺꦤꦏꦤ꧀ en ꦏꦶ Kw. *zeer, buitengewoon.* T. R.

[b] Zoo ook ꦏꦱꦺꦴꦫꦺꦤ꧀ Ng. of ꦏꦱꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤꦼꦤ꧀ Kr. *te laat op den avond,* van ꦱꦺꦴꦫꦺ Ng. of ꦱꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. *avond.* T. R.

148. *Om de trappen van vergelijking* te kennen te geven, ondergaan de bijvoeglijke naamwoorden geen verandering van uitgang of anderzins. De *vergelijkende* trap wordt gewoonlijk aangeduid door het bijvoeglijke naamwoord onmiddellijk vóór het zelfstandige te zetten: dat men vergelijkender wijzé spreekt, moet dan uit den zamenhang begrepen worden: b. v. ꦢꦸꦮꦸꦂꦲꦸꦮꦶꦠ꧀ꦲꦶꦏꦸ꧈ (*doewoer oewit ikoe*) *die boom is hooger* [eig. *hoog — is die boom*], ꦫꦺꦴꦱ꧉ꦗꦫꦤ꧀ꦏꦸ꧈ (*rosâ djarankoe*) *mijn paard is sterker.*

149. Indien de persoon of zaak, waarmeê men vergelijkt, genoemd wordt, dan zet men vóór dit naamwoord één der woorden ꦏꦫꦺꦴ꧈ ꦏꦠꦶꦩ꧀ꦧꦁ꧈ ꦭꦮꦤ꧀꧈ of ꦏꦭꦶꦃ꧈ die dan in zulk een zamenhang zooveel als

---

[a] ꦏꦭꦶꦃ꧈ is het Krâmâ van ꦏꦫꦺꦴ꧈Ngoko: *de tweede*, *het tweede*, *ten tweeden; met*, *benevens*. Ook ꦭꦮꦤ꧀꧈ is Ngoko, en beteekent *met*, *benevens*. ꦏꦠꦶꦩ꧀ꦧꦁ꧈ is, geloof ik, ook enkel in Ngoko in gebruik. In plaats van ꦏꦭꦶꦃ꧈ wordt, zooals de heer Gericke in zijn *Eerste gronden* heeft aangemerkt, ook het daarvan afgeleide ꦏꦭꦶꦪꦤ꧀꧈ gebruikt. Hij geeft er dit voorbeeld van: ꦏꦛꦃꦲꦶꦏꦁꦩꦠꦶꦏꦭꦶꦪꦤ꧀ꦏꦁꦲꦸꦫꦶꦥ꧀꧈ *er waren meer dooden dan levenden.* Ook ꦠꦺꦭꦠꦺꦴꦁ꧈Ng. en ꦠꦺꦭꦠꦺꦴꦁ꧈Kr.Ng. worden, zooals mede door den heer Gericke daar is aangeteekend, in vergelijkingen gebruikt; en deze woorden komen in eigenlijke beteekenis volkomen met ons *dan* overeen. Hij geeft er dit voorbeeld van: ꦲꦭꦤ꧀ꦠꦺꦏ꧉ꦠꦺꦴꦁ꧉ꦠꦺꦭꦠꦺꦴꦁꦠꦺꦏꦠꦺꦴꦁ꧈ *het is dáár slechter dan hier.* T. R.

dan beteekenen: b. v. ꦮꦶꦠ꧀ꦲꦶꦏꦶꦮꦶꦱ꧀ꦝꦸꦮꦸꦂꦏꦫꦺꦴꦮꦶꦠ꧀ꦲꦶꦏꦸ꧈ (*oewit iki wis doewoer karo oewit ikoe*) *deze boom is hooger dan die boom.*

150. Ook plaatst men, om sterker te vergrooten, vóór de bijvoeglijke naamwoorden de volgende woorden: ꦭꦁꦏꦸꦁ꧈[Kr.] en ꦭꦸꦮꦶꦃ꧈[Ng.] *meer,* ꦔꦸꦁꦏꦸꦭꦶ꧈[Kr.] en ꦔ꧀ꦭꦸꦮꦶꦲꦶ꧈[Ng.] *overtreffen;* b. v. ꦭꦁꦏꦸꦁꦱꦸꦒꦶꦃ꧈ *rijker,* ꦭꦸꦮꦶꦃꦒꦼꦝꦺ꧈ *grooter,* ꦭꦸꦮꦶꦃꦧꦼꦕꦶꦏ꧀꧈ *beter.*[a]

151. De *overtreffende* trap wordt doorgaans op dezelfde wijze als de vergelijkende uitgedrukt, en moet dan uit den zin verstaan worden: b. v. ꦠꦸꦭꦶꦱꦤ꧀ꦏꦁꦭꦸꦮꦶꦃꦧꦼꦕꦶꦏ꧀꧈ (*toelíssan kang loewih bĕtji'*) *het fraaiste schrift;* ꦲꦁꦭꦁꦏꦸꦔꦶꦲꦒꦼꦁ꧈ (*ánglánkoèngi àgĕng*) *zeer groot, buitengewoon groot.*[b] — Ook wordt het woord ꦱꦁꦏ꧈ of ꦱꦁꦏ꧈Ng. of ꦱꦁꦏꦶꦁ꧈Kr.[c]

---

[a] De heer Gericke geeft in zijn *Eerste gronden* van het gebruik dier beide werkwoorden ꦔꦸꦁꦏꦸꦭꦶ꧈Kr. en ꦔ꧀ꦭꦸꦮꦶꦲꦶ꧈Ng., waarbij hij ook nog ꦏꦭꦁꦏꦸꦁ꧈Kr.Ng. voegt, het volgende voorbeeld: ꦲꦒꦼꦁꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦔꦸꦁꦏꦸꦭꦶꦏꦸꦭ꧈Kr. ꦒꦼꦝꦺꦩꦸꦔ꧀ꦭꦸꦮꦶꦲꦶꦲꦏꦸ꧈Ng. *uw grootte overtreft mij;* d. i. *gij zijt grooter dan ik.* T. R.

[b] Eigenlijk: *groot overtreffend.* T. R.

[c] Naar alle waarschijnlijkheid is het woord ꦱꦁꦏꦶꦁ꧈ van ꦱꦁꦏ꧈ afgeleid; waarom het beter is ꦱꦁꦏꦶꦁ꧈ *sánking*, te schrijven, gelijk het door de meeste Javanen wordt uitgesproken. G. — ꦱꦁꦏ꧈ en ꦱꦁꦏ꧈ zijn werkelijk één en hetzelfde woord: het onderscheid ligt eigenlijk slechts in de plaatsing van den klemtoon op de eerste of laatste lettergreep. ꦱꦁꦏ꧈ *sònkâ*, wordt na-

Digitized by Google

er dikwijls bijgevoegd; b. v. [Javanese script] (*ánglánkoèngi saking bagoes*) *uitstekend schoon.* [a]

---

melijk in plaats van [Javanese script] *såkå*, gezegd, daar men de eerste lettergreep met een neusklank sluit; wat in dergelijke woorden zeer dikwijls geschiedt, gelijk b. v. het Javaansche [Javanese script] hetzelfde woord is als het Maleische ماس *tijd, getijde*, dat in het Javaansch eigenlijk [Javanese script] *måså*, zou moeten luiden. [Javanese script] nu is óf zamengesteld uit [Javanese script] en [Javanese script] gelijk men ook in Ngoko veelal [Javanese script] zegt; óf, wat mij thans waarschijnlijker voorkomt, het is de Krâmâ-vorm [Javanese script] *sàki*, met de Tjĕtjà' tot uitgang der verbinding met het volgende naamwoord, gelijk men dienzelfden uitgang ook, zooals wij beneden zien zullen, bij de telwoorden aantreft. Zoo ook bij de voorzetsels [Javanese script] en [Javanese script] *naar, tot*, van [Javanese script] of [Javanese script] *komen* (: het laatste, [Javanese script] is in deze beteekenis in het Javaansch wel niet in gebruik, maar is nog bewaard in het Maleisch). Ja ook in [Javanese script] dat hetzelfde als [Javanese script] en [Javanese script] beteekent, treft men dien uitgang aan: want het grondwoord is ongetwijfeld [Javanese script] dat even als [Javanese script] in den zin van *kom, komaan!* gebruikt wordt. — Dat [Javanese script] nu, om tot dit woord terug te keeren, spreekt men tegenwoordig gewoonlijk *sánking* uit, zoodat ook de eerste lettergreep door een neusklank gesloten wordt, gelijk men ook in plaats van [Javanese script] *såkå*, in den zin van *afkomst, oorsprong*, altijd [Javanese script] *sònkå*, zegt. Geletterde Javanen willen echter, dat men altijd [Javanese script] zal *schrijven*, en de heer Gericke is ook zelf gewoon deze spelling te volgen. T. R.

[a] Eigenlijk: *overtreffende* (*uitmuntende* of *te boven gaande*) *van schoon* (*van wegen de schoonheid*). Zoo ook in het door den heer Gericke gegeven voorbeeld van

Digitized by Google

152. De meeste nadruk wordt echter aan den overtreffenden trap gegeven door achter het bijvoeglijke naamwoord [Javanese script] [Kr.] of [Javanese script] [Ng.] *zelf, alleen, eenig,* of [Javanese script] [Kr.Ng.] *geheel, gansch,* te laten volgen; b. v. [Javanese script] *de grootste,* [Javanese script] *de kleinste.*

153. Een herhaling van het woord met bijvoeging van het aanhechtsel [Javanese script] [Ng.] of [Javanese script] [Kr.] geeft ook een zekeren overtreffenden trap te kennen; zooals in de woorden [Javanese script] *het langste, ten langsten* (van den tijd), [Javanese script] *het hoogste, ten hoogsten,* enz.[a]

154. In den verhevenen stijl, bijzonder wanneer van de Godheid, een vorst of ander verheven persoon gesproken wordt, bedient men zich veel van het Kawi-woord [Javanese script] dat in dezen zin een *verhevenheid* of *uitmuntendheid* te kennen geeft en in de Javaansche taal enkel in zamenstelling met een ander woord gebruikt wordt: b. v. [Javanese script] (*Goësti Allah kang måhå soètji*) *de allerheiligste God;* [Javanese script] (*kángdjĕng rådjå kang måhå àgĕng*) *de grootste, verhevenste koning*[b]; [Javanese script] *de heerlijkste.*

Ngoko: [Javanese script] *de slechtste;* eigenlijk: *overtreffende van wegen slechtheid.* T. R.

[a] Deze uitdrukkingen beteekenen letterlijk: *zijn lengte lang, zijn hoogte hoog.* T. R.

[b] Zoo noemen de Javanen bij uitsluiting den Koning der Nederlanden. G. —

Digitized by Google

155. Omtrent de bijvoeglijke naamwoorden valt alleen nog te zeggen, dat zij in de woordvoeging, even als de bijwoorden en werkwoorden, dikwijls het onafscheidbaar voorzetsel ꦲ *a* bij zich nemen; hetgeen de kracht der uitdrukking bevordert en tot aanvulling en verfraaijing van den stijl zeer dienstig is[*]; b. v. ꦭꦩꦸꦤ꧀ꦲꦤꦮꦺꦴꦁꦥꦠꦿꦥ꧀ꦥꦺꦲꦧꦼꦕꦶꦏ꧀ (*lamoen ånå wong patráppé abĕtji'*) *indien iemand een goed gedrag heeft.*

VIERDE HOOFDSTUK,

OVER DE TELWOORDEN.

156. De *telwoorden* onderscheidt men in *bepaalde* en *onbepaalde*. — De eersten geven een bepaalde hoeveelheid of juist getal te kennen,

---

In het Sanscritsch wordt even zoo in zamenstellingen *mahâ* gebruikt. Het beteekent *groot*, *verheven*, in zamenstellingen zooals ons *grootmagtig*, *grootachtbare*, en dergelijke. T. R.

[*] De eenvoudige waarheid is, dat door dat voorzetsel aan een woord, dat anders bijvoeglijk naamwoord is, de vorm van een onbedrijvig werkwoord (of *toestandswoord*) gegeven wordt; wat veelal niet zonder nadruk geschiedt. Zoo luidt het gegeven voorbeeld letterlijk: indien het is dat iemand zijn gedrag *goed is;* of: indien er iemand is (en) zijn gedrag *is goed.* ꦧꦼꦕꦶꦏ꧀ beteekent *goed*, maar ꦲꦧꦼꦕꦶꦏ꧀ *goed zijn.* In het gegevene voorbeeld is het met ꦥꦠꦿꦥ꧀ꦥꦺ niet als *bepaling*, maar als *praedicaat* verbonden. T. R.

Digitized by Google

en worden verdeeld in *hoofdgetallen*, *rangschikkende* en *gebrokene getallen*.

157. De *hoofdgetallen* zijn:

ꦱꦶꦗꦶ of ꦱꦮꦶꦗꦶ Ngoko, ꦱꦼꦠꦸꦁꦒꦭ꧀[a] Krâmâ . . . . *één.*

ꦭꦺꦴꦫꦺꦴ Ng., ꦏꦭꦶꦃ Kr. . . . . *twee.*

ꦠꦼꦭꦸ Ng., ꦠꦶꦒ Kr. *drie.*

ꦥꦥꦠ꧀ Ng., ꦱꦏꦮꦤ꧀ Kr. . . . . *vier.*

ꦭꦶꦩ Ng., ꦒꦁꦱꦭ꧀ Kr. . . . . *vijf.*

ꦤꦼꦤꦼꦩ꧀ . . . . *zes.*

ꦥꦶꦠꦸ . . . . *zeven.*

ꦮꦺꦴꦭꦸ . . . . *acht.*

ꦱꦔ . . . . *negen.*

ꦱꦼꦥꦸꦭꦸꦃ Ng., ꦱꦢꦱ Kr. . . . . *tien.*[b]

ꦱꦼꦧꦼꦭꦱ꧀ . . . . *elf.*

---

[a] De heer Gericke geeft in zijn *Eerste gronden* § 18 ꦱꦼꦠꦸꦁꦒꦶꦭ꧀ of ꦱꦼꦠꦸꦁꦒꦭ꧀ als Krâmâ op, en in het afschrift van zijn woordenboek vind ik alleen ꦱꦼꦠꦸꦁꦒꦶꦭ꧀ als Krâmâ, en ꦱꦼꦠꦸꦁꦒꦭ꧀ als Mâdyâ aangeteekend. Intusschen is het zeker, dat deze laatste vorm ook in Krâmâ gebruikt wordt, vooral in het gesprek. T. R.

[b] In Kawi heeten de getallen van 1 tot 10: ꦌꦏ 1, ꦢ꧀ꦮꦶ of ꦢ꧀ꦮꦶꦠꦶ 2, ꦠꦿꦶ 3, ꦕꦠꦸꦂ 4, ꦥꦚ꧀ꦕ 5, ꦱꦢ꧀ 6, ꦱꦥ꧀ꦠ 7, ꦲꦱ꧀ꦠ 8, ꦤꦮ 9, ꦢꦱ 10. Dit zijn de Sanscritsche telwoorden. T. R.

Digitized by Google

ꦫꦺꦴꦮꦼꦭꦱ꧀꧈Ng., ꦏꦭꦶꦃꦮꦼꦭꦱ꧀꧈Kr. . . . . *twaalf.*

ꦠꦼꦭꦸꦮꦼꦭꦱ꧀꧈Ng., ꦠꦶꦒꦮꦼꦭꦱ꧀꧈Kr. . . . . *dertien.*

ꦥꦠ꧀ꦮꦼꦭꦱ꧀꧈Ng., ꦏꦮꦤ꧀ꦮꦼꦭꦱ꧀꧈Kr. . . . . *veertien.*

ꦭꦶꦩꦮꦼꦭꦱ꧀꧈Ng., ꦒꦔ꧀ꦱꦭ꧀ꦮꦼꦭꦱ꧀꧈Kr. . . . . *vijftien.*

ꦤꦼꦩ꧀ꦧꦼꦭꦱ꧀꧈ . . . . *zestien.*

ꦥꦶꦠꦸꦮꦼꦭꦱ꧀꧈ . . . . *zeventien.*

ꦮꦺꦴꦭꦸꦮꦼꦭꦱ꧀꧈ . . . . *achttien.*

ꦱꦔꦮꦼꦭꦱ꧀꧈ . . . . *negentien.*

ꦫꦺꦴꦁꦥꦸꦭꦸꦃ꧈Ng., ꦏꦭꦶꦃꦢꦱ꧈Kr. . . . . *twintig.*

ꦱꦼꦭꦶꦏꦸꦂ꧈ . . . . *één en twintig.*

ꦫꦺꦴꦭꦶꦏꦸꦂ꧈Ng., ꦏꦭꦶꦃꦭꦶꦏꦸꦂ꧈Kr. . . . . *twee en twintig.*

ꦠꦼꦭꦸꦭꦶꦏꦸꦂ꧈Ng., ꦠꦶꦒꦭꦶꦏꦸꦂ꧈Kr. . . . . *drie en twintig.*

ꦥꦠ꧀ꦭꦶꦏꦸꦂ꧈Ng., ꦏꦮꦤ꧀ꦭꦶꦏꦸꦂ꧈Kr. . . . . *vier en twintig.*

ꦱꦼꦭꦮꦺ꧈ . . . . *vijf en twintig.*

ꦤꦼꦩ꧀ꦭꦶꦏꦸꦂ꧈ . . . . *zes en twintig.*

ꦥꦶꦠꦸꦭꦶꦏꦸꦂ꧈ . . . . *zeven en twintig.*

ꦮꦺꦴꦭꦸꦭꦶꦏꦸꦂ꧈ . . . . *acht en twintig.*

ꦱꦔꦭꦶꦏꦸꦂ꧈ . . . . *negen en twintig.*

ꦠꦼꦭꦸꦁꦥꦸꦭꦸꦃ꧈Ng., ꦠꦶꦒꦁꦢꦱ꧈Kr. . . . . *dertig.*

ꦠꦼꦭꦸꦁꦥꦸꦭꦸꦃꦱꦶꦗꦶ꧈Ng., ꦠꦶꦒꦁꦢꦱꦱꦼꦠꦸꦁꦒꦭ꧀꧈Kr. . *één en dertig.*

ꦠꦼꦭꦸꦁꦥꦸꦭꦸꦃꦭꦺꦴꦫꦺꦴ꧈Ng., ꦠꦶꦒꦁꦢꦱꦏꦭꦶꦃ꧈Kr. *twee en dertig.*

ꦥꦠꦁꦥꦸꦭꦸꦃ꧈Ng., ꦏꦮꦤ꧀ꦢꦱ꧈Kr. . . . . *veertig.*

ꦱꦺꦏꦼꦠ꧀꧈ . . . . *vijftig.*

Digitized by Google

[illegible] Ng., [illegible] Kr. . . . *één en vijftig.*

ꦱꦮꦶꦢꦏ꧀ . . . . *zestig.*

ꦥꦶꦠꦸꦁꦥꦸꦭꦸꦃ Ng., ꦥꦶꦠꦸꦁꦢꦱ Kr. . . . . *zeventig.*

ꦮꦺꦴꦭꦸꦁꦥꦸꦭꦸꦃ Ng., ꦮꦺꦴꦭꦸꦁꦢꦱ Kr. . . . . *tachtig.*

ꦱꦔꦔ꧀ꦥꦸꦭꦸꦃ Ng., ꦱꦔꦔ꧀ꦢꦱ Kr. . . . . *negentig.*

ꦱꦠꦸꦱ꧀ . . . . *honderd.*

ꦱꦺꦮꦸ . . . . *duizend.*

ꦫꦺꦴꦁꦲꦺꦮꦸ Ng., ꦏꦭꦶꦃꦲꦺꦮꦸ Kr. . . . . *twee duizend.*

ꦱꦭꦼꦏ꧀ꦱ . . . . *tien duizend.*

ꦱꦏꦼꦛꦶ . . . . *honderd duizend.*

ꦱꦪꦸꦠ . . . . *een millioen.*[a]

---

[a] De heer Gericke voegt hierbij in zijn *Eerste gronden* § 18 nog de volgende: [illegible] 10,000,000; [illegible] 100,000,000; [illegible] 1000,000,000; [illegible] 10,000,000,000; en [illegible] 100,000,000,000. Deze beide laatste woorden beteekenen echter volgens het woordenboek van den heer Gericke hetzelfde, namelijk *billioen*, en het onderscheid is slechts dit, dat [illegible] een gewoon Javaansch en [illegible] een Kawi-woord is. De heer Gericke heeft er wel niet bijgevoegd, wat hij onder *billioen* verstaat, maar volgens het meermalen aangehaalde, door één Javaan zamengestelde woordenboek is [illegible] = [illegible] en [illegible] = [illegible] d. i. 10,000,000,000, en dus [illegible] 100,000,000,000; en even zoo wordt [illegible] in ditzelfde woordenboek door [illegible] 00000000000 verklaard. T. R.

Digitized by Google

158. Tot goed verstand van deze telwoorden en van de veranderingen, die zij in de verbinding met andere woorden ondergaan, is het noodzakelijk, ze nader te beschouwen en elke bijzonderheid er van aan te teekenen.

159. Het telwoord ꦱꦶꦗꦶ꧈ is zamengetrokken uit het onafscheidelijk voorzetsel ꦱ *sa*, dat een *eenheid* beteekent, en het woord ꦲꦶꦗꦶ꧈ *stuk*, dat ook ꦮꦶꦗꦶ꧈ uitgesproken wordt en dan een *korrel* beteekent; terwijl op dezelfde wijze in *Båså-krâmå* de benaming van dit getal uit ꦱ *sa* en ꦠꦸꦁꦒꦭ꧀ *eenig, eenheid,* is zamengesteld. Gewoonlijk wordt, om de eenheid aan te duiden, slechts dit voorzetsel ꦱ *sa* voor het naamwoord geplaatst; zooals ꦱꦉꦪꦭ꧀ *een Spaansche mat,* ꦱꦱꦱꦶ꧈ *een maand;* en men bedient zich van het woord ꦱꦶꦗꦶ꧈ of ꦱꦠꦸꦁꦒꦭ꧀ alleen dan, wanneer het niet in verbinding met een naamwoord voorkomt, of wel om aan de bepaling der eenheid een bijzonderen nadruk bij te zetten. Vraagt men b. v. ꦏꦺꦴꦮꦺꦲꦁꦒꦮꦧꦠꦸꦂꦥꦶꦫ꧈ (*kówé ánggâwå batoer pirå*) *hoeveel bedienden brengt gij mede?* dan is het antwoord ꦱꦶꦗꦶ꧈ of ꦱꦠꦸꦁꦒꦭ꧀ *één.* ꦗꦫꦤ꧀ꦏꦸꦲꦩꦸꦁꦱꦶꦗꦶ꧈ (*djarankoe amoeng sidji*) *ik heb slechts één paard.*

160. Het telwoord ꦭꦺꦴꦫꦺꦴ꧈ *twee,* is eigenlijk een verdubbeling van den oorspronklijken vorm ꦫꦺꦴ꧈ met verwisseling van de letters ꦫ en ꦭ, die in meer woorden van deze taal voorkomt.[a] En zoo zijn

[a] Vooral wanneer, zooals in ꦫꦺꦴꦫꦺꦴ꧈ (dat ook nog wel in dezen onver-

ook ꦥꦥꦥꦠ꧀ *vier*, en ꦲꦼꦲꦼꦤꦼꦩ꧀ *zes*, door herhaling der eerste letter van ꦥꦥꦠ꧀ en ꦲꦼꦤꦼꦩ꧀ gevormd. Deze verdubbeling komt alleen voor, wanneer de telwoorden geplaatst worden *achter* het woord van datgeen, waarvan men het getal te kennen geeft: b. v. ꦏꦶꦠꦧ꧀ꦲꦼꦲꦼꦤꦼꦩ꧀ *zes boeken*.[a]

161. *Vóór* het naamwoord of ander telwoord, waarmeê zij verbonden worden, geplaatst, nemen de telwoorden ꦭꦺꦴꦫꦺ *twee*, ꦠꦼꦭꦸ en ꦠꦶꦒ *drie*, ꦥꦥꦠ꧀ *vier*, ꦭꦶꦩ *vijf*, ꦥꦶꦠꦸ *zeven*, ꦮꦺꦴꦭꦸ *acht*, en ꦱꦔ *negen*, een *Tjĕtjà'* tot uitgang aan; b. v. ꦫꦺꦴꦁꦥꦶꦏꦸꦭ꧀ *twee pikols*, ꦠꦼꦭꦸꦁꦥꦿꦲꦸ *drie vaartuigen*, ꦠꦶꦒꦁꦥꦿꦏꦫ *drie zaken*, ꦥꦠꦁꦢꦶꦤ[b] *vier dagen*, ꦭꦶꦩꦁꦥꦱꦁ *vijf paren*,

---

anderden vorm wordt aangetroffen) twee lettergrepen, die beide met een ꦏ beginnen, op elkander volgen. T. R.

[a] In dit geval wordt ook wel de eerste letter van de overige tweelettergrepige telwoorden herhaald. Dit is inzonderheid het geval met ꦱꦶꦗꦶ, b. v. ꦮꦺꦴꦁꦱꦱꦶꦗꦶ *twee menschen*. — In plaats van ꦲꦼꦤꦼꦩ꧀ als het niet zóó, als een bijvoeglijk naamwoord, achter een zelfstandig naamwoord geplaatst wordt, zegt men ook ꦲꦼꦤ꧀ꦤꦼꦩ꧀ om er zóó den tweelettergrepigen vorm aan te geven (§ 84): b. v. ꦮꦂꦤꦶꦥꦔꦺꦴꦠ꧀ꦲꦼꦤ꧀ꦤꦼꦩ꧀ (*wárni pàngot ĕnnĕm*) *kromme messen zes*. Zie het *Leesboek tot oefening*, bl. 10. T. R.

[b] Men ziet, dat ꦥꦥꦠ꧀ *vier*, het eenige van die telwoorden, dat op een medeklinker uitgaat, niet enkel de *Tjĕtjà'*, maar *ang* tot uitgang aanneemt. De

Digitized by Google

ꦥꦶꦠꦸꦁꦮꦸꦭꦤ꧀ *zeven maanden*, ꦮꦺꦴꦭꦸꦁꦲꦠꦸꦱ꧀ *acht honderd*, ꦱꦔꦁꦥꦸꦭꦸꦃ *negentig*. — Deze uitgang, die evenwel in de zamenstelling der telwoorden van 11 tot 19 en van 21 tot 29 niet gebruikt wordt[a], schijnt alleen te dienen, om de welluidendheid te bevorderen en het telwoord met het volgende woord te verbinden. — In Krâmâ verliest in dit geval ꦱꦏꦮꦤ꧀ *vier*, de eerste lettergreep[b];

---

overigen, die insgelijks op een medeklinker uitgaan, nemen dien uitgang niet aan. Ook bepaalt zich dit tot telwoorden beneden de *tien*. Maar het vraagwoord, waarmeê naar een getal gevraagd wordt, ꦥꦶꦫ *hoe veel?* krijgt in hetzelfde geval insgelijks de Tjĕtjà' tot uitgang; b. v. ꦥꦶꦫꦁꦢꦶꦤ *hoeveel dagen?* ꦥꦶꦫꦁꦲꦠꦸꦱ꧀ *hoeveel honderd?* Overigens treft men dezen uitgang ook nog in eenige voorzetsels aan: zie de aanmerking [c] bij § 151. T. R.

[a] Deze zamenstelling is ook van een anderen aard. T. R.

[b] Deze eerste lettergreep in ꦱꦏꦮꦤ꧀ is het voorzetsel ꦱ *sa*, dat, zooals de Schrijver hierboven (§ 159) gezegd heeft, een *eenheid*, of liever en eigenlijk *één geheel*, beteekent, en even zoo in ꦱꦥꦸꦭꦸꦃ en ꦱꦢꦱ *tien*, ꦱꦭꦮꦺ of ꦱꦼꦭꦮꦺ 25, ꦱꦺꦏꦼꦠ꧀ 50, ꦱꦮꦶꦢꦏ꧀ 60, ꦱꦠꦸꦱ꧀ 100, ꦱꦺꦮꦸ 1000, ꦱꦊꦏ꧀ꦱ 10,000, en de verdere *ronde* getallen voorkomt. In dit ꦱꦏꦮꦤ꧀ heeft men namelijk nog een spoor van een vroeger gebruikelijk *vier*tallig stelsel in het tellen, dat later voor het *tien*tallig stelsel plaats heeft gemaakt. Zie Crawfurd's *History of the Indian Archipelago*, Vol. I, p. 255; W. von Humboldt *über die Kawi-Sprache auf der Insel Java*,

Digitized by Google

b. v. [Javanese script] *vier dagen*, [Javanese script] *vier jaren*, [Javanese script] *veertig*.

162. De woorden [Javanese script] en [Javanese script] beteekenen *tiental*, en dienen tot het vormen van de benamingen der tienheden, door er telwoorden der eenheden vóór te zetten, zooals uit de bovenstaande opgaaf der telwoorden te zien is. Hierbij treft men echter deze bijzonderheid aan, dat de getallen *vijftig* en *zestig* eigene benamingen hebben: [Javanese script] en [Javanese script]

163. Van *twintig* tot *dertig* worden de telwoorden gevormd door het woord [Javanese script] voorafgegaan van de benamingen der eenheden, met uitzondering alleen van [Javanese script] 25.[a] Dikwijls gebruikt men voor *vier en twintig* ook dit woord met bijvoeging van het woordje [Javanese script][b] b. v. [Javanese script] *vier en twintig mangas;* en om 25 uit te drukken, voegt men dan dikwijls bij [Javanese script] het woord [Javanese script] dat *vol, gesloten,* beteekent.

B. II, S. 263, en hetgeen de uitgever Dr. Buschmann daarbij gevoegd heeft, S. 266. Het beteekent eigenlijk *een geheele troep* of *schaar.*

[a] [Javanese script] of [Javanese script] van [Javanese script] *draad*, beteekent *een draad;* en zoo beteekent [Javanese script] van [Javanese script] *een band of omwindsel.* De eigenlijke beteekenis van [Javanese script] waarvan [Javanese script] komt, is onbekend, zooals ook die van [Javanese script] T. R.

[b] [Javanese script] schijnt hetzelfde te beteekenen als [Javanese script] Ng. *nabij, digt bij*, zoodat [Javanese script] zooveel zeggen wil als *op één na vijf en twintig.* T. R.

Digitized by Google

164. De overige getallen tusschen de tienheden worden zeer eenvoudig uitgedrukt door de benaming der tienheid met het telwoord der eenheid er achter; b. v. ꦠꦼꦭꦸꦁꦥꦸꦭꦸꦃꦥꦶꦠꦸ 37, ꦱꦺꦏꦼꦠ꧀ꦠꦼꦭꦸ 53, ꦱꦮꦶꦢꦏ꧀ꦥꦥꦠ꧀ 64, ꦮꦺꦴꦭꦸꦁꦥꦸꦭꦸꦃꦥꦥꦠ꧀ 84. Somtijds bedient men zich van dezelfde zamenstelling ook voor de getallen van 21 tot 29; b. v. ꦫꦺꦴꦁꦥꦸꦭꦸꦃꦫꦺꦴꦫꦺꦴ 22, ꦏꦭꦶꦃꦢꦱꦱꦏꦮꦤ꧀ 24, enz.*

165. *Honderd* en *duizend* worden uitgedrukt door de woorden ꦲꦠꦸꦱ꧀ en ꦲꦺꦮꦸ voorafgegaan van een telwoord, waardoor de hoeveelheid bepaald wordt; b. v. ꦏꦭꦶꦃꦲꦠꦸꦱ꧀ *twee honderd,*

* »Met het woordje ꦫꦠꦺꦴ vóór de telwoorden van 1 tot 9 te plaatsen, »telt men in sommige distrikten van Java van 31 tot 39; b. v. ꦫꦠꦺꦴꦱꦮꦶꦗꦶ 31, ꦫꦠꦺꦴꦏꦭꦶꦃ 32, ꦫꦠꦺꦴꦠꦶꦒ 33, ꦫꦠꦺꦴꦱꦏꦮꦤ꧀ 34, enz. Van de telwoorden, die Ngoko zijn, gebruikt men in dit geval »alleen de laatste lettergreep; b. v. ꦫꦠꦺꦴꦗꦶ 31, ꦫꦠꦺꦴꦫꦺꦴ 32, ꦫꦠꦺꦴꦭꦸ 33, ꦫꦠꦺꦴꦥꦠ꧀ 34, enz." Gericke, *Eerste Gronden*, § 20. — Dit ꦫꦠꦺꦴ is een Kawi-woord, dat door den heer Gericke in zijn woordenboek door *geheel en al*, *niets overlaten*, en in dat door een Javaan te zamen gestelde woordenboek door ꦠꦺꦴꦏ꧀ *juist*, verklaard wordt. — Voorts bestaan er, zooals de heer Gericke insgelijks in zijn *Eerste gronden* heeft aangeteekend, voor 45, 55 en 65 nog de volgende bijzondere benamingen: ꦏꦥꦠ꧀ꦱꦼꦠꦼꦔꦃ Ng. ꦏꦱꦏꦮꦤ꧀ꦱꦼꦠꦼꦔꦃ Kr. 45, ꦏꦭꦶꦩꦱꦼꦠꦼꦔꦃ Ng. ꦒꦁꦱꦭꦮꦱꦼꦠꦼꦔꦃ Kr. 55, ꦏꦤꦼꦩ꧀ꦱꦼꦠꦼꦔꦃ 65. T. R.

Digitized by Google

[Javanese script] *drie duizend.* — Het woord [Javanese script] dat de Javanen voor *tien duizend* gebruiken, beteekent in het Sanscritsch *honderd duizend.*

166. De uitdrukkingen [Javanese script] *anderhalf,* [Javanese script] *derdehalf,* [Javanese script] *twaalfdehalf,* [Javanese script] 99½, zijn zeer algemeen aangenomen. Ook is het gebruikelijk voor *honderd en vijftig* en *duizend vijfhonderd* zich te bedienen van de woorden [Javanese script] (Ng.) [Javanese script] (Kr.) *anderhalf* (honderd of duizend). Tot meerdere duidelijkheid voegt men er meestal de woorden [Javanese script] en [Javanese script] bij; b. v. [Javanese script] 150 *soldaten,* [Javanese script] 1500 *Spaansche matten.*[a]

167. De *rangschikkende* getallen worden op de volgende wijze uitgedrukt: [Javanese script][b] *de eerste,* [Javanese script] of [Javanese script]

---

[a] Zoo zegt men dan ook b. v. [Javanese script] 350, [Javanese script] 650, [Javanese script] 2500, en desgelijks [Javanese script] 35000, enz. Als men het woord [Javanese script] niet nader bepaalt, dan verstaat men het volgens den heer Gericke van zelf van een *half honderd.* T. R.

[b] Dit woord moet [Javanese script] geschreven worden en komt waarschijnlijk van [Javanese script] dat anders als voorzetsel gebruikt wordt, met het voorzetsel [Javanese script] en het aanhechtsel [Javanese script]. Het wordt in Krâmâ en in Ngoko gebruikt, doch behoort toch meer tot de Ngoko-taal: het bepaalde Krâmâ-woord is [Javanese script]. Deze woorden beteekenen *een maal, een keer* en *eerst, eerstelijk,* en met het betrekkelijk voornaamwoord [Javanese script] of [Javanese script] er voor *de eerste, het eerste.* Ook [Javanese script]

[Javanese][a] *de tweede;* terwijl de anderen gevormd worden door het voorzetsel [Javanese] [Ng.] of [Javanese] [Kr.] vóór het telwoord te plaatsen; zooals [Javanese] *de derde,* [Javanese] *de vierde,* [Javanese] *de vijfde,* [Javanese] *de duizendste.*

168. De benamingen der *gebrokene* getallen worden gevormd door het woord [Javanese] *deel, gedeelte,* vóór een telwoord te plaatsen; zooals [Javanese] (*sapårå limå*) $\frac{1}{5}$, [Javanese] $\frac{2}{5}$, [Javanese] $\frac{1}{8}$, [Javanese] $\frac{1}{10}$. Het woord [Javanese] is in [Javanese] $\frac{1}{4}$, [Javanese] $\frac{3}{4}$, in [Javanese] *pra,* verkort; terwijl het ook gebruikelijk is te zeggen [Javanese] of [Javanese] [Ng., [Javanese] Kr.] $\frac{1}{3}$, [Javanese] $\frac{2}{3}$. Voor al de overige gebrokene getallen worden de benamingen op de genoemde wijze regelmatig gevormd, uitgezonderd nog de woorden [Javanese] $\frac{1}{2}$, [Javanese] (Ng.) en [Javanese] (Kr.) *de helft.*

169. Hetgeen wij door het woord *maal* of den uitgang *-voud* of *-voudig* te kennen geven, wordt uitgedrukt door het voorzetten van het woordje [Javanese] [Ng.] of [Javanese] [Kr.] zooals [Javanese] *twee malen, tweevoudig,* [Javanese] *vier malen, viervoudig,* [Javanese] *hon-*

---

of [Javanese] en [Javanese] Ng., [Javanese] Kr. en [Javanese] of [Javanese] Md., beteekenen *eerst* en *eerste.* T. R.

[a] Deze woorden zijn beide Ngoko-woorden: in Krâmâ zegt men [Javanese] T. R.

derd malen, honderdvoudig; of ook van de woorden [Javanese script] of [Javanese script] *dubbeld*, zooals [Javanese script] *driedubbeld*, [Javanese script] *tienvoudig*.

170. Ook moet nog aangemerkt worden, dat de telwoorden de voorzetsels aannemen, die tot het vormen van werkwoorden dienen, en dat de eerste letter van het grondwoord dan dezelfde verandering ondergaat, als bij het werkwoord. Deze vorm geeft te kennen, dat het telwoord stuksgewijze betrekking heeft op hetgeen, waarvan gesproken wordt, en is vooral in geldelijke rekening gebruikelijk: b. v. [Javanese script] (*àkoe toèkoe pĕlĕm sapoeloèh rĕgánné nĕloèng doewit*) *ik heb tien mangas gekocht voor drie duiten ieder;* [Javanese script] (*ngĕrong roepijàh*) *twee ropijen het stuk;* [Javanese script] *voor een Spaansche mat het stuk.*[a]

171. De *cijferletters*, bij de Javanen in gebruik, zijn de volgende:

꧑	꧒	꧓	꧔	꧕	꧖	꧗	꧘	꧙	꧐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0.

Deze teekens, die men ziet dat voor het grootste gedeelte gewone letters zijn[b], worden op dezelfde wijze als de getallen in de Europesche

---

[a] Hierover nader bij de behandeling van het werkwoord § 255.

[b] De ꧔ en de ꧕ zijn door een verandering van de letter [Javanese script] gevormd: de eerste wordt door de Javanen [Javanese script] *Må lajar*, d. i. *zeilende Må*, of [Javanese script] *Må miring*, d. i. *overhellende Må*, en de andere [Javanese script] *Må koeroeng*, d. i. *ingeslotene Må*, genoemd. T. R.

talen geschreven. Om de verwarring, die door de gelijkheid met de letters ontstaan zou kunnen, voor te komen, worden de cijfers altijd op eenigen afstand van elkander geschreven, en meestal twee punten of een scheidteeken er vóór en achter gezet; b. v. : ꧒ ꧕ : 25, : ꧑ ꧔ : 14, \ ꧑ ꧘ ꧓ ꧒ \ 1832.

VIJFDE HOOFDSTUK,

OVER DE VOORNAAMWOORDEN.

172. De voornaamwoorden ondergaan, even als de zelfstandige naamwoorden, geen verandering of verbuiging tot aanwijzing van geslacht, getal of naamval. De onderscheidene betrekkingen, waarin zij te staan komen, worden insgelijks uit de woordvoeging opgemaakt, of door bijvoeging van daartoe dienende woorden te kennen gegeven.

A. *Persoonlijke voornaamwoorden.*

173. Levenlooze voorwerpen komen in de Javaansche taal niet als personen voor, en kunnen bij gevolg niet door een persoonlijk voornaamwoord beteekend worden.

174. De zonderlinge onderscheiding van den rang en de meerdere of mindere waardigheid der personen, die de gesprekken en geschriften der Javanen zoo zeer kenmerkt, vindt bijzonder plaats in het gebruik

Digitized by Google

der persoonlijke voornaamwoorden, aangezien deze onmiddellijk op den persoon, die spreekt of toegesproken wordt, betrekking hebben, en dus zeer geschikt zijn, om zijn meerderheid of minderheid te kennen te geven. Er zijn derhalven verscheidene bewoordingen om den eersten of tweeden persoon te beteekenen, waarvan het gebruik zich alleen rigt naar den graad van meerderheid en gezag, of van nederigheid en eerbied, waarmeê men spreekt of schrijft. Een volledige kennis van die woorden, en van het gebruik, dat van elk daarvan behoort gemaakt te worden, is bijgevolg zeer noodzakelijk, om den geest der taal en zeden van het volk, waarmeê men onderhandelen wil, in acht te kunnen nemen. Er zal derhalven van elk dier woorden een genoegzame omschrijving gegeven worden.

1°. *Voornaamwoorden van den eersten persoon.*

175. ꦲꦏꦸ꧈ *ik*, is de eigenlijke gewone uitdrukking voor den eersten persoon, en wordt in den gemeenzamen stijl tot een gelijke gebruikt, doch voornamelijk door een meerdere tot een mindere van rang, en behoort dus tot de Ngoko-taal, b. v. ꦲꦏꦸꦲꦫꦼꦥ꧀ꦠꦸꦫꦸ꧈ (*àkoe àrĕp toèroe*) *ik wil slapen*, ꦲꦏꦸꦠꦸꦏꦸꦲꦺꦴꦩꦃꦩꦸ꧈ (*àkoe toèkoe omàhmoe*) *ik koop uw huis.*

176. Vóór een bedrijvig werkwoord gebruikt men in plaats van dit voornaamwoord het onafscheidbaar voorzetsel ꦢꦏ꧀꧈ of ꦠꦏ꧀꧈ dat met het werkwoord verbonden wordt en op zich zelf geen beteekenis

Digitized by Google

heeft. Het voorwerp staat dan meestal vóór het werkwoord, of het moet in het voorafgaande opgesloten zijn. Alleen, wanneer aan het werkwoord meer nadruk bijgezet moet worden, kan het voorwerp daar achter geplaatst worden; doch dan bedient men zich bij voorkeur van ꦲꦏꦸ꧀ b. v. ꦲꦏꦸꦲꦩꦱꦿꦏꦏꦺꦢꦸꦮꦶꦠ꧀ꦲꦶꦏꦶꦩꦫꦁꦏꦺꦴꦮꦺ꧀ (*akoe amásrákake doewit iki marang kowe*) en omgekeerd, ꦏꦺꦴꦮꦺꦢꦏ꧀ꦥꦱꦿꦲꦶꦢꦸꦮꦶꦠ꧀ꦲꦶꦏꦶ꧀ (*kowe dà' pásràki doewit iki*) *ik geef het geld over aan u.*[a]

177. ꦏꦮꦸꦭ꧀ of ꦏꦮꦸꦭ꧀ is een Kawiwoord, dat *dienaar* beteekent, en wordt, zooals in meer Oostersche talen gebruikelijk is, als een voornaamwoord van den eersten persoon gebezigd, en wel in Kråmå, namelijk, als men tot een meerdere spreekt. — Deze oorspronklijke vorm van het woord bepaalt zich alleen tot het schrift in den nederigen stijl, doch wordt in het gesprek, en wanneer men minder eerbiedig schrijft, verkort in:

ꦏꦸꦭ꧀ *ik.* Dit voornaamwoord is het algemeen gebruikelijke in Kråmå, en wordt ook gerigt tot personen van juist geen hoogeren rang, dan dien van den spreker, doch die men toch eenige onderscheiding toekent en niet in Ngoko wil toespreken. Het komt b. v. in deze zinsnede voor: ꦏꦸꦭꦩꦠꦸꦂ꧀ *ik zeg,* of eigenlijk: (uw) *dienaar zegt.* —

[a] Zoo moet men namelijk in het eerste geval vertalen; maar daarentegen in het laatstgenoemde: *u geef ik het geld over.* T. R.

Digitized by Google

[Javanese] of [Javanese] wordt ook gebruikt in de uitdrukking [Javanese] [Javanese] die letterlijk *ik verzoek, ik smeek,* beteekent, en bij de Javanen herhaaldelijk, in het begin van ieder zinsnede, gebruikt wordt, wanneer zij tot een voornaam persoon spreken, terwijl zij daarmeê te kennen willen geven: *ik verzoek verlof* (om te spreken), *het zij mij vergund* (te zeggen).

178. [Javanese] behoort mede tot het Kawi, en is aan die taal ontleend als een voornaamwoord van den eersten persoon, dat door iemand van aanzien tot zijn ondergeschikte gebruikt wordt. Het wordt als zoodanig gebruikt in de hedendaagsche lastbrieven, bevelschriften, akten, enz.; als ook, ofschoon zonder onderscheiding van rang, in boeken, gedichten en gezangen. In het gesprek is het niet anders in gebruik, dan in de taal, die men [Javanese] (*båså kraton*) dat is *hof-taal,* noemt; die namelijk gesproken wordt tusschen onderdanen, wanneer zij in tegenwoordigheid van den vorst zijn, en ook door zendelingen, die een last van den vorst aan zijn onderdanen overbrengen.

179. [Javanese] [a] mede aan het Kawi ontleend, wordt bij uitsluiting door een vorst tot zijn onderdanen gebruikt. Het bepaalt zich overigens tot den verhevenen stijl in boeken en gedichten. In sommige oostelijke distrikten is dit woord echter in de dagelijksche taal algemeen in gebruik.

---

[a] Ook wel [Javanese] want dit, zooals ook die andere langere, meer gewone vorm, wordt meestal met een *Så-gĕdé* geschreven. T. R.

Digitized by Google

180. Dit zijn de voornaamwoorden van den eersten persoon, die het meest op die plaatsen, waar het zuiverste Javaansch gesproken wordt, in gebruik zijn. In andere streken van het eiland hoort men echter verscheidene bijzondere uitdrukkingen, zooals in het distrikt Bagëlen [illegible][a] [illegible] en meer andere. Daarenboven worden er in Javaansche boeken vele aangetroffen, die tot het Kawi en Maleisch[b] behooren, als [illegible] [illegible][c] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] enz. — Deze menigvuldigheid van uitdrukkingen wordt nog vermeerderd door de ongemeene zucht van de Javanen, om in het gesprek tot hun meerderen de meest mogelijke onderdanigheid ten toon te spreiden en een gezocht nederigen stijl te gebruiken; een zucht, die hen al hun vernuft doet besteden, om bewoordingen bijéén te brengen, die hun persoon tegenover dengenen,

---

[a] Dit woord wordt door den heer Gericke in zijn woordenboek als een Kawi-woord opgegeven. T. R.

[b] De Schrijver bedoelt hiermeê de drie laatste woorden: maar dit moet men niet zoo verstaan, alsof deze woorden, omdat zij ook zoo in het Maleisch gebruikt worden, daarom door de Javanen aan die taal ontleend zouden zijn. Het zijn alle drie Kawi-woorden. [illegible] en [illegible] beteekenen eigenlijk zooveel als [illegible] *onderdaan*, *dienaar*: [illegible] is zoowel Soendasch als Maleisch. T. R.

[c] Ook [illegible] T. R.

dien zij toespreken, in de diepste laagheid doen voorkomen. Zoo bedienen zij zich van uitdrukkingen, die eer als zinnebeeldige en gezochte uitdrukkingen van de nederigheid der sprekers, dan wel als gewone, tot de spraakkunst behoorende, voornaamwoorden beschouwd moeten worden; b. v. ꦲꦧ꧀ꦢꦶꦢꦊꦩ꧀ (*kabdi dàlĕm*) *een slaaf* of *dienaar*,[a] ꦒꦼꦧꦭ꧀ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ (*gĕbal sámpéjan*) *het stof uwer voeten.*

2°. *Voornaamwoorden van den tweeden persoon.*

181. ꦏꦺꦴꦮꦺ *gij*, staat in Ngoko gelijk met ꦲꦏꦸ *ik*, en is alzoo de gewone uitdrukking voor den tweeden persoon in de taal tot een mindere, of in den gemeenzamen stijl tusschen gelijkstaande personen. Voor een bedrijvig werkwoord geplaatst, ondergaat dit voornaamwoord een verandering in ꦏꦺꦴ[b] — Op plaatsen, waar de Javaansche taal nader aan het Soendasch grenst, als te Tĕgal en Bagĕlen, zegt men

---

[a] Eigenlijk *de slaaf of dienstknecht van het paleis*, d. i. *van den vorst*, of *uw* slaaf of dienstknecht. Zie over ꦢꦊꦩ꧀ beneden § 187 en 203. T. R.

[b] De verkorting ꦏꦺꦴ van het voornaamwoord ꦏꦺꦴꦮꦺ wordt wel in gesprekken gehoord, maar komt zelden in geschriften voor. G. — Maar in gesprekken dan staat dat ꦏꦺꦴ gelijk met ꦢꦏ꧀ of ꦠꦏ꧀ (§ 176). Het is wel de oorspronklijke vorm, het Maleische كوْ in اڠكوْ en دِيكوْ, zoodat ꦏꦺꦴꦮꦺ zamengesteld is uit ꦏꦺꦴ en het aanhechtsel ꦲꦺ *é*; gelijk dan ook de ꦮ in de uitspraak weinig gehoord wordt. T. R.

voor [Javanese script] met verandering van uitgang [Javanese script] of [Javanese script][a]

182. ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦢꦊꦩ꧀ is een woord uit de Kawitaal, dat *voeten* beteekent en in Krâmâ gebruikt wordt als voornaamwoord van den tweeden persoon, wanneer het woord tot een meerdere gerigt wordt. Het staat gelijk met ꦏꦮꦸꦭ of ꦏꦸꦭ in den eersten persoon. — Deze uitdrukking levert een sterk bewijs op van de onderdanigheid, waarmeê de Javanen hun meerderen toespreken, daar zij naar de letterlijke beteekenis van het woord niet den persoon, maar zijn *voeten*, aanspreken.[b]

183. ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ *gij*, behoort mede tot de Krâmâ-taal, doch is minder nederig, dan het voorgaande. Het wordt meestal gebruikt tot een persoon, die, hoewel minder van rang, dan de spreker, toch uithoofde van zijn meerderen ouderdom of om andere betrekkingen onderscheiding verdient; of omgekeerd, wanneer de persoon, die toegesproken wordt, hooger van rang, maar jonger van jaren is. — Door weglating der eerste lettergreep wordt ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ verkort in ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀[c]

---

[a] Dit zou in het Javaansch een Krâmâ-vorm zijn. Is het dan ook op die plaatsen als Krâmâ in gebruik? Voor zoo ver ik weet, is het geen Soendasch. T. R.

[b] Men schijnt hiermeê te kennen te geven, dat men zijn blik tot den persoon niet hooger, dan tot de voeten, durft opheffen. T. R.

[c] Het is mij nog niet voorgekomen, dat ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ als persoonlijk

Digitized by Google

184. [Javanese script] of eigenlijk [Javanese script] *gij*, is gebruikelijk, wanneer men een gelijke van rang in een zeer gemeenzamen stijl toespreekt, of een mindere, dien men uit aanmerking van bejaardheid of andere hoedanigheden achting toedraagt. De wijze, waarop men spreekt, wordt dan [Javanese script] (*mádyå*) *middeltaal*, genoemd.

185. De vergelijking der woorden [Javanese script] en [Javanese script] zoo ten aanzien van den vorm als van het gebruik, dat er van gemaakt wordt, geeft in den geest der taal alle aanleiding om te stellen, dat [Javanese script] niets anders dan een verkorting van [Javanese script] is. Doch het aanwezen van het gelijkluidende woord in het Maleisch, namelijk دكاو *dikaw*, zou aan den anderen kant kunnen doen vermoeden, dat het hiermeê in verband staat, te meer, daar men het Javaansche voornaamwoord [Javanese script] ook in het Maleisch aantreft. Indien echter de hierboven gegevene afleiding van het woord [Javanese script] juist is, vindt men daarin (vermits [Javanese script] in het Maleisch niet bestaat) een reden, óf om de verwantschap tusschen deze gelijkluidende woorden der beide talen te ontkennen, en ons aan de stelling van

---

voornaamwoord gebruikt wordt. Het wordt alleen als bezittelijk voornaamwoord, in plaats van [Javanese script] achter het zelfstandig naamwoord geplaatst: b. v. [Javanese script] *uw vader*. G. — Hiermeê stemt overeen wat de Schrijver zelf beneden § 202 over het gebruik van dit woord heeft aangemerkt. — [Javanese script] is een verlengde vorm van [Javanese script] T. R.

Digitized by Google

den heer Marsden in zijn Spraakkunst bl. 46 [bl. 80 der vertaling van den heer Elout] te houden, dat namelijk ديکو een verandering van het Maleische اڠکو, *ankau*, is; of wel om aan te nemen, dat die verwantschap werkelijk bestaat, en dat het gemelde Maleische voornaamwoord van de Javaansche taal is overgenomen, waardoor de bedoelde afleiding van den Engelschen taalkundige vervallen zou.[a]

186. ꦗꦼꦁꦔꦤ꧀ꦢꦶꦏꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ wordt alleen tot prinsen en andere aanzienlijke personen gerigt, en geeft een verhevener rang van dengeen, dien men toespreekt, te kennen, dan die door het enkele woord ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ beteekend wordt. — ꦗꦼꦁꦔꦤ꧀ꦢꦶꦏꦤ꧀ is waar-

---

[a] Het Javaansche ꦢꦶꦏ *dikå*, heeft met het Maleische ديکو, *dikau*, niets gemeen: zie de aanmerking [b] bij § 181. Niet onwaarschijnlijk is het, dat ꦢꦶꦏ en de verlengde vorm ꦥꦤ꧀ꦢꦶꦏ zamenhangen met ꦢꦶꦏ ꦥꦤ꧀ꦢꦶꦏ ꦔꦤ꧀ꦢꦶꦏ dat in hoog Krâmâ *zeggen*, *spreken*, beteekent, ofschoon ik niet zeggen durf, waarin die zamenhang bestaat. ꦗꦼꦁꦔꦤ꧀ꦢꦶꦏ is zamengesteld uit ꦗꦼꦁ en ꦥꦤ꧀ꦢꦶꦏ en dit ꦗꦼꦁ is hetzelfde woord, dat gewoonlijk met het voorzetsel ꦏꦁ doch ook wel zonder dat, als titel van mannen van gezag gebruikt wordt. Het wordt in een door een Javaan vervaardigd woordenboek door ꦱꦸꦏꦸ *voet*, verklaard. Indien het waar is, dat dit de eigenlijke beteekenis van het woord is, waarvoor ik echter geen zekerheid heb, dan zou het overeenkomen met ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ T. R.

Digitized by Google

schijnlijk afgeleid van ꦗꦼꦤꦼꦁ of ꦗꦸꦩꦼꦤꦼꦁ *staan*, en beteekent alzoo *hetgeen waarop men staat*, dat is *de voeten.*[a]

187. ꦢꦊꦩ꧀ is een woord, dat eigenlijk *huis*, *woning* van een groote, of *paleis* beteekent, doch met andere woorden verbonden, daarmeê een voornaamwoord van den tweeden persoon uitmaakt, zonder dat het mij tot nog toe gebleken is, in welk verband dat met de eigenlijke beteekenis van woord staan kan.[b] In den zin van een bezittelijk voornaamwoord wordt ꦢꦊꦩ꧀ ook alleen op zich zelf gebruikt[c]; b. v.

---

[a] De afgeleide beteekenis van ꦗꦼꦤꦼꦁ of ꦗꦸꦩꦼꦤꦼꦁ is *bewind voeren*, *regeren*, zooals in ꦗꦸꦩꦼꦤꦼꦁꦫꦠꦸ *als vorst regeren.* ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ kan derhalven vertaald worden door *bewind*, *gezag*, *regering*, en ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ꦢꦊꦩ꧀ door *uw regering*, *uw gezag*, voor *gij*. G. — Over de eigenlijke beteekenis van het woord vergelijke men de aanmerking bij § 126. Het wordt ook, zooals ook door den heer Gericke in zijn *Eerste gronden* is aangeteekend, met het voornaamwoord van den eersten persoon verbonden, en dus ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ꦏꦮꦸꦭ voor *ik* of *mij* gezegd. T. R.

[b] De eenvoudige oorsprong van het gebruik van dit woord in de plaats van een voornaamwoord van den tweeden persoon zal wel zijn, dat men tot een vorstelijk persoon sprekende uit ontzag in plaats van zijn persoon het paleis noemt, om daardoor te kennen te geven, dat men zijn persoon te heilig acht, om dien zelfs maar te noemen. T. R.

[c] Zie beneden § 203. — Eigenlijk wordt ꦢꦊꦩ꧀ alleen in den derden

Digitized by Google

[illegible] (*soemòngå kårså dàlĕm*) *uw wil worde geëerbiedigd;* en heeft dan altijd betrekking op een persoon van aanzien. — De verbindingen van dit woord zijn de twee volgende:

1°. [illegible] verheft den rang van den persoon, dien men toespreekt, nog meer dan [illegible] en wordt alleen gerigt tot personen van vorstelijken bloede of anderen, die de hoogste ambten bekleeden.

2°. [illegible] is de hoogste uitdrukking, die men voor den tweeden persoon in het Javaansch gebruiken kan, en wordt alzoo bij uitsluiting tot een vorst gerigt, of somtijds tot den prins, die op den vorst in rang volgt. Het gebruik heeft dit voornaamwoord ook in een eeretitel veranderd, om van een vorst sprekende daarmeê zijn persoon aan te duiden.

---

persoon gebruikt; en zoo zegt men b. v. [illegible] *knecht van het paleis,* voor *knecht van den vorst,* [illegible] *het rijk van den vorst,* ook wanneer men niet tot den vorst spreekt. En zoo wil dan ook, al is het dat men tot den vorst zelf spreekt, b. v. [illegible] eigenlijk zoo veel zeggen als *'s vorsten wil,* even als of men niet *tot,* maar *van* den vorst sprak. Het woord kan niet gebruikt worden, om den vorst regtstreeks te noemen, zooals b. v., wanneer de vorst het onderwerp in een stelling is. Dan wordt het verbonden met de woorden [illegible] of [illegible] die ook anders zoo gebruikt worden. T. R.

Digitized by Google

188. Het gebruik van de drie laatste voornaamwoorden [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] rigt zich wel, zooals bij ieder aangemerkt is, naar de meerdere of mindere verhevenheid en aanzienlijkheid van den persoon, tot wien men spreekt, maar wordt ook veelal gewijzigd door de waardigheid van den persoon, die spreekt. Zoo zal b. v. een onderdaan van lagen of gemiddelden rang tot zijn prins [Javanese script] zeggen, doch zijn jongere broeder kan met [Javanese script] volstaan; en een prins of regent zal niet, even als een onderdaan van de lagere klasse, tot den eersten aanverwant van den vorst de uitdrukking [Javanese script] gebruiken. Dezelfde aanmerking is toepasselijk op de voornaamwoorden, waarover vroeger gesproken is.

189. [Javanese script] * *gij*, wordt in den tweeden persoon gebruikt, zooals [Javanese script] in den eersten, en staat daarmeê in alle opzigten gelijk.

190. [Javanese script] komt op dezelfde wijze overeen met [Javanese script] *ik*, en wordt op plaatsen, waar dit woord in dagelijksch gebruik is, ook even zoo algemeen gebezigd.

191. Even als er voor den eersten persoon door zamenstelling uitdrukkingen gevormd worden tot vernedering van den persoon van den spreker, zoo bedienen de Javanen zich ook van onderscheidene bewoordingen, die den persoon, die toegesproken wordt, schijnen te

---

* Men schrijft ook [Javanese script] T. R.

verheffen, of waardoor uit ontzag vermeden wordt hem een voornaamwoord toe te voegen; zooals [Javanese script] (*ìnkang salirå*) *het lichaam, uw persoon, gij.*[a]

3°. *Voornaamwoorden van den derden persoon.*

192. Zeer bevreemdend is het, dat er, bij de buitengewone en overtollige menigte van voornaamwoorden van den eersten en tweeden persoon, voor den derden persoon geen eigenlijke uitdrukking in de Javaansche taal bestaat. Dit gemis, dat dikwijls een gaping en ge-

---

[a] In Kawi worden nog, zooals de heer Gericke in zijn *Eerste gronden* heeft aangeteekend, als voornaamwoorden van den tweeden persoon [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] gebruikt. — [Javanese script] wordt, zoo ver ik weet, alleen als onafscheidelijk aanhechtsel in den zin van een bezittelijk voornaamwoord gebruikt; b. v. in [Javanese script] (*kársántå*) *uw wil;* en schijnt de verlengde vorm te zijn van [Javanese script] dat ook in Kawi als voornaamwoord van den tweeden persoon in gebruik is. [Javanese script] en [Javanese script] wordt beide in het meermalen genoemde Javaansche Kawi-woordenboek door [Javanese script] verklaard. — [Javanese script] en [Javanese script] worden alleen tot vorstelijke personen gebruikt. [Javanese script] is het welbekende Maleische [Arabic script] of [Arabic script]. Het wordt in dat Kawi-woordenboek verklaard door [Javanese script] en door [Javanese script] *voet.* Er kan dus geen twijfel aan zijn, of het is eigenlijk het Sanscritsche p å d o e k å, *schoen, muil.* — [Javanese script] beteekent *Heer.* T. R.

Digitized by Google

brekkigheid in den stijl veroorzaakt, waarmeê de Europeaan zich bezwaarlijk vereenigen kan, en die het hem dikwijls moeijelijk maakt, zijn gedachten naar de hem eigene wijze van denken en spreken behoorlijk in het Javaansch uit te drukken, wordt bij den inlander evenwel niet bespeurd. Over het algemeen verstaat men den persoon of de zaak, waarvan gesproken wordt, uit den zamenhang; waaraan de werkwoorden zeer veel toebrengen. Dikwijls herhaalt men ook den naam, wanneer dit tot meerdere duidelijkheid vereischt mag worden. De duidelijkheid, die de werkwoorden in dezen te weeg brengen, bestaat daarin, dat, wanneer de derde persoon de lijder is, of het voorwerp, waarop de werking overgaat en dat in andere talen in den derden naamval staat, het werkwoord dan een transitief werkwoord is, dat geen zin heeft zonder een voorwerp, waarop die werking overgaat, al wordt het niet genoemd.[a]

193. De persoon, waarvan men spreekt, wordt echter somtijds op een meer stellige wijze uitgedrukt door het woord ꦝꦺꦮꦺ꧈ Ng. en ꦥꦶꦪꦩ꧀ꦧꦏ꧀꧈ Kr., of, met het aanhechtsel, ꦝꦺꦮꦺꦏꦺ꧈ en ꦥꦶꦪꦩ꧀ꦧꦏꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *zelf, zijn zelf, hij zelf:* zooals ꦝꦺꦮꦺꦲꦺꦱꦶꦁꦠꦸꦠꦸꦂ꧈ (*déwé''é sing toetoer*) *hij* (*zelf*) *heeft het gezegd;* ꦥꦶꦪꦩ꧀ꦧꦏꦶꦥꦸꦤ꧀ꦆꦁꦏꦁꦲꦢꦩꦼꦭ꧀꧈ (*pijámba''ipoen ìnkang adàmĕl*) *hij* (zelf) *heeft het*

---

[a] Men zie hetgeen beneden over de werkwoorden met het aanhechtsel ꦤꦶ gezegd wordt. T. R.

Digitized by Google

gedaan. — Het dikwijls herhalen van deze wijze van uitdrukking verraadt echter een gedwongenheid van stijl, die vermeden moet worden: want de Javanen beschouwen die als oneerbiedig, wanneer van een meerdere gesproken wordt, en bedienen er zich zelden van, anders dan in een volstrekt bepaalden zin. Liever geven zij den derden persoon door den zamenhang te kennen, of zij verkiezen het naamwoord te herhalen.

194. Gelijk in vele andere talen, is het om de welvoeglijkheid ook in dezen gebruikelijk, somtijds den naam, den titel of eenige andere aanduiding van een aanzienlijk persoon, waarvan men spreekt, in den loop der rede te herhalen; b. v. [illegible] (*koelå inggih dèrè' poénnåpå saparéntàhipoen Más Toemĕnggoeng*) *ik zal Mas Toemĕnggoeng's* (of *uwe*[a]) *bevelen nakomen.*

195. In de gemeenzame wijze van spreken duidt men den derden persoon, wanneer deze het voorwerp is, dat de werking ondergaat, ook aan door bij het werkwoord het aanhechtsel [illegible] Ng. of [illegible] Kr. te voegen, wat echter in geschriften niet gebruikelijk is; b. v. [illegible] *tà'giti''é*) *ik zal* (hem) *slaan.*

196. De persoonlijke voornaamwoorden ondergaan, even als de andere rededeelen, geen verandering of verbuiging tot aanwijzing van het meervoudig getal, waarvoor in de taal ook geen bijzondere uitdruk-

---

[a] Dit zal wel een schrijffout zijn in plaats van *zijne*. T. R.

Digitized by Google

kingen bestaan; of liever, men bedient zich van de hierboven genoemde voornaamwoorden, zoowel in het meervoud, als in het enkelvoud. Er is dus geen kenteeken, of het één of meer personen zijn, die spreken of toegesproken worden; wat over het algemeen uit den zamenhang, of wel door een omschrijving, waardoor het meervoud bepaaldelijk wordt uitgedrukt, blijken moet. Bijzonder bedient men zich hiertoe van de woorden ꦥꦝ Ng. ꦱꦩꦶ Kr. en ꦏꦧꦺꦃ Ng. ꦱꦼꦢꦪ Kr. *alle,* die achter het voornaamwoord geplaatst worden; zooals ꦲꦏꦸꦥꦝꦲꦉꦥ꧀ꦭꦸꦔ (*àkoe pådå àrĕp loéngå*) *wij* (allen) *willen gaan.*[a]

B. *Bezittelijke voornaamwoorden.*

197. De bezittelijke voornaamwoorden zijn in het Javaansch zeer eenvoudig en staan met de persoonlijke voornaamwoorden in het naauwste verband, daar het meestal dezelfde uitdrukkingen zijn, die door achter een zelfstandig naamwoord geplaatst te worden, den zin van onze bezittelijke voornaamwoorden verkrijgen. Alleen in de taal tot een mindere zijn er zekere onafscheidelijke aanhechtsels, die op zich zelf niets beduiden, doch achter aan een naamwoord gevoegd de beteekenis van een bezittelijk voornaamwoord hebben. Deze zijn:

---

[a] Vergelijk § 93. Alleen ꦥꦝ of ꦱꦩꦶ kan men eigenlijk beschouwen als hulpwoord, om het meervoud uit te drukken, en deze woorden beteekenen *zamen, gezamentlijk.* ꦏꦧꦺꦃ en ꦱꦼꦢꦪ beteekenen bepaald *alle.* T. R.

Digitized by Google

1°. voor den eersten persoon ꦏꦸ zooals in ꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ *mijn kind*, ꦱꦶꦫꦃꦏꦸ *mijn hoofd;*

2°. voor den tweeden persoon ꦩꦸ zooals in ꦲꦺꦴꦩꦃꦩꦸ *uw huis*, ꦒꦮꦺꦩꦸ *uw werk.*[a]

198. Voor den derden persoon heeft men desgelijks het aanhechtsel ꦤꦺ in Ngoko, en ꦲꦶꦥꦸꦤ꧀ in Krâmâ, dat naar den gewonen regel van verbinding zóó aan het naamwoord gehecht wordt, dat, als dit op een medeklinker uitgaat, deze dan verdubbeld en de ꦤ weggelaten wordt; b. v. ꦠꦔꦤ꧀ꦤꦺ (*tángánné*) *zijn hand*, van ꦠꦔꦤ꧀ *hand;* ꦥꦼꦝꦁꦔꦺ (*pĕdángé*) *zijn sabel*, van ꦥꦼꦝꦁ *sabel*, ꦱꦼꦂꦠꦠ꧀ꦠꦶꦥꦸꦤ꧀ (*sĕrráttipoen*) *zijn brief*, van ꦱꦼꦂꦠꦠ꧀ *brief*. Gaat het naamwoord op een klinker uit, dan plaatst men een *n* daar achter, die dan

---

[a] Deze beide aanhechtsels worden zoo naauw met het naamwoord, waar achter zij gevoegd worden, verbonden, dat zij daarmeê slechts één woord uitmaken. Daarom wordt dan ook de *å*-klank in een naamwoord door deze aanhechtsels in een zuivere *a* veranderd; b. v. in ꦠꦼꦏꦏꦸ *tĕkàkoe* (*mijn komst*) en ꦠꦼꦏꦩꦸ *tĕkàmoe* (*uw komst*), van ꦠꦼꦏ *tĕkå* (*komst*). Zoo ook in ꦏꦚ꧀ꦕꦩꦸ *kántjàmoe* (*uw ambtgenoot*), van ꦏꦺꦴꦚ꧀ꦕ *kòntjå:* zie § 51 en de aanmerking daarbij. — Ook smelt de *n* van het aanhechtsel ꦤꦏꦸ met de letters *k* en *m* van ꦏꦸ en ꦩꦸ inéén; zooals in ꦥꦤꦸꦭꦶꦱ꧀ꦱꦏꦸ (*panoelissàkoe*) (*mijn lessenaar*), in plaats van ꦥꦤꦸꦭꦶꦱꦤ꧀ꦏꦸ van ꦥꦤꦸꦭꦶꦱꦤ꧀ en ꦥꦒꦮꦺꦪꦩꦸ *pagawéàmoe* (*uw bedrijf*), van ꦥꦒꦮꦺꦪꦤ꧀ ' T. R.

Digitized by Google

even zoo verdubbeld wordt: b. v. ꦒꦮꦺꦤꦺ꧈ (*gawénné*) *zijn werk*, van ꦒꦮꦺ꧈ ꦲꦠꦶꦤꦺ꧈ (*atinné*) *zijn hart*, van ꦲꦠꦶ꧈ ꦒꦿꦶꦪꦤꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ (*grijánnipoen*) *zijn huis*, van ꦒꦿꦶꦪ꧈[a] — Veeltijds wordt de bezitter genoemd, en in dat geval kan het aanhangsel eerder gerekend worden de beteekenis van een lidwoord te hebben; b. v. ꦭꦥꦏ꧀ꦏꦺꦱꦶꦗꦗ꧈ (*lapá''é Si-Djåjå*) *het zadel van Djåjå*, ꦏꦂꦱꦤꦺꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶꦄꦭ꧀ꦭꦃ꧈ (*karsánné Goésti Allàh*) *de wil van God, den Heer.*[b]

199. Omtrent den oorsprong van de bezittelijke aanhechtsels ꦤꦺ꧈

---

[a] Hierbij moet opgemerkt worden, wat de heer Gericke in zijn *Eerste Gronden* § 16 heeft aangeteekend, dat, als het zelfstandig naamwoord op een Oeloe of Soekoe uitgaat, dan veelal de eerste in een Taling en de laatste in een Taling-Taroeng verandert; b. v. ꦫꦺꦴꦥꦺꦴꦤꦺ꧈ van ꦫꦸꦥ꧈ *gedaante*, ꦥꦺꦴꦝꦺꦴꦤꦺ꧈ van ꦥꦝꦸ꧈ *twist*, ꦲꦺꦝꦺꦴꦤꦺ꧈ van ꦲꦶꦝꦸ꧈ *speeksel*, ꦱꦺꦏꦺꦴꦤꦺ꧈ van ꦱꦶꦏꦸ꧈ *voet*. — Dit heeft op dezelfde wijze *altijd* plaats, wanneer van een woord, dat op *i* of *oe* uitgaat, een werkwoord met het aanhechtsel ꦤꦶ gevormd wordt, zooals ꦥꦠꦺꦤꦶ꧈ *dooden*, van ꦥꦠꦶ꧈ *dood*. De oorzaak van deze verandering is, omdat de klinker, ofschoon de lettergreep eigenlijk niet door een medeklinker gesloten is, dan toch in de uitspraak veelal wat korter afgebroken wordt; en wel *altijd* in zulke werkwoorden met het aanhechtsel ꦤꦶ꧈ omdat, wanneer een woord op *i* uitgaat, de klinker in de voorgaande opene lettergreep altijd kort is, volgens § 53, 7°. T. R.

[b] Zie over deze woordvoeging § 100 en daarbij de aanmerking [b].

Digitized by Google

en [Javanese script] is weinig met zekerheid te bepalen. Hoewel het eerste gerekend kan worden een verkorting van [Javanese script] te zijn, mag men deze gissing toch niet als zeker aannemen, daar [Javanese script] niet op een dergelijke wijze is af te leiden. Zoo komt men dus op de gedachte, of deze aanhechtsels ook dezelfde zijn, die men in de Maleische taal aantreft; en deze onderstelling schijnt zeer gegrond te zijn.[a] Daarentegen vindt men geen spoor tot verklaring van het aanhechtsel [Javanese script] en [Javanese script] dat in de meest bekende talen van den Archipel niet voorkomt, en derhalven aan het Javaansch alleen eigen is.[b]

---

[a] Maar daarom zijn deze aanhechtsels niet aan de Maleische taal *ontleend.* [Javanese script] dat ook in het Maleisch gebruikt wordt, is de verlengde vorm van [Javanese script] T. R.

[b] De aanhechtsels [Javanese script] en [Javanese script] worden in de Javaansche taal op dezelfde wijze gebruikt, als het bezittelijk voornaamwoord [Javanese script] *nja* in het Maleisch. G. — En ook dit, zooals door den heer Gericke in zijn *Eerste Gronden* is aangemerkt, is in het Javaansch, doch alleen in Kawi, in gebruik; b. v. [Javanese script] (*tĕmboengnjâ*) en [Javanese script] (*basânjâ*) *zijn taal,* van [Javanese script] en [Javanese script] En ook dit mag men niet beschouwen als aan het Maleisch *ontleend.* Het is een woord, dat beide verwante talen met elkander gemeen hebben, maar dat in de éene in dagelijksch gebruik, in de andere een poëtisch woord is. Eén ander als bezittelijk voornaamwoord van den derden persoon in Kawi gebruikelijk aanhechtsel, dat volkomen op dezelfde wijze, als [Javanese script] en [Javanese script] met

Digitized by Google

de zelfstandige naamwoorden verbonden wordt, is, zooals de heer Gericke in zijn *Eerste gronden* insgelijks aangeteekend heeft, ꦲꦶꦫ꧈ b. v. ꦫꦮꦸꦃꦲꦶꦫ꧈ *zijn komst*, van ꦫꦮꦸꦃ꧈ ꦮꦺꦏ꧀ꦢꦭꦲꦶꦫ꧈ van ꦮꦺꦏ꧀ꦢꦭ꧈ *tijd*, ꦲꦧ꧀ꦢꦺꦲꦶꦫ꧈ van ꦲꦧ꧀ꦢꦶ꧈ *knecht*, *onderdaan*, en met de verandering van de Oeloe in Taling, volgens de aanmerking [a] bij § 198, ꦫꦪꦺꦲꦶꦫ꧈ van ꦫꦪꦶ꧈ *jongere broeder* of *zuster*. Men ziet, dit aanhechtsel is volmaakt hetzelfde als dat, wat in laag Ngoko, en op sommige plaatsen algemeen, als bezittelijk voornaamwoord van den *tweeden* persoon, in plaats van ꦤꦶꦫ꧈ gebruikt wordt (§ 200); en men kan hieruit afleiden, dat dit voornaamwoord eigenlijk een voornaamwoord van den *derden* persoon is, maar dat ongeveer op dezelfde wijze, als het Hoogduitsche er, wanneer men tot iemand van de lagere klasse spreekt, ook als voornaamwoord van den *tweeden* persoon gebruikt wordt. Die op zich zelf staande vorm ꦤꦶꦫ꧈ die gebruikt wordt, wanneer het voornaamwoord geen bepaling van een zelfstandig naamwoord is, komt natuurlijk als voornaamwoord van den *derden* persoon niet voor, omdat de Javaansche taal het gebruik van een voornaamwoord van den *derden* persoon, anders dan als bepaling van een zelfstandig naamwoord, niet kent: maar toch wordt het in Kawi op zulk een wijze gebruikt, dat men het veelal gevoeglijk door *hij* vertalen kan; namelijk bij, meestal vóór, zelden achter eigennamen of titels van personen; b. v. ꦤꦶꦫꦥꦿꦧꦸꦗꦪꦧꦪ꧈ *hij, vorst Djåjå-båjå*; d. w. z. *de genoemde vorst Djåjå-båjå*. — Het onderscheid tusschen de beide vormen ꦲꦶꦫ꧈ en ꦤꦶꦫ꧈ schijnt eigenlijk geen ander te zijn, dan dat het eerste met een *spiritus lenis*, en het andere met een *spiritus dentalis*, wordt uitgesproken. T. R.

Digitized by Google

200. Op dezelfde wijze worden de voornaamwoorden ꦲꦶꦁꦱꦸꦤ꧀ *ik,* en ꦱꦶꦫ *gij,* als bezittelijke voornaamwoorden aan het naamwoord vastgehecht, doch zóó, dat dan ꦲꦶꦫ in plaats van ꦱꦶꦫ gebruikt wordt; b. v. ꦏꦒꦸꦁꦔꦤ꧀ꦤꦶꦁꦱꦸꦤ꧀ (*kagoéngánníngsoen*) *mijn eigendom,* van ꦏꦒꦸꦁꦔꦤ꧀ ꦧꦭꦤ꧀ꦤꦶꦁꦱꦸꦤ꧀ (*balánníngsoen*) *mijn leger,* van ꦧꦭꦤ꧀ ꦫꦠꦸꦤ꧀ꦤꦶꦫ (*ratoénnirå*) *uw vorst,* van ꦫꦠꦸ ꦱꦒꦸꦃꦲꦶꦫ (*sagoehirå*) *uw belofte,* van ꦱꦒꦸꦃ

201. De overige persoonlijke voornaamwoorden worden als bezittelijke voornaamwoorden gebruikt door ze eenvoudig onmiddellijk achter het zelfstandige naamwoord te plaatsen; b. v. ꦧꦥꦏ꧀ꦏꦸꦭ (*bapà' koelå*) *mijn vader,* ꦲꦠꦸꦂꦏꦮꦸꦭ (*atoer kawoelå*) *mijn verklaring,* ꦭꦪꦁꦢꦶꦏ (*lajang dikå*) *uw brief,* ꦫꦪꦶꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ (*ràji sámpéjan*) *uw jongere broeder,* ꦥꦿꦺꦤ꧀ꦠꦃꦩꦤ꧀ꦤꦶꦫ (*paréntàh mánnirå*) *mijn bevel,* ꦏꦠꦼꦩꦼꦤꦤ꧀ꦥꦼꦏꦼꦤ꧀ꦤꦶꦫ (*katěměnnan pěkěnnirå*) *uw opregtheid.*

202. Hier is het de plaats om aan te merken, dat, wanneer men tot een meerdere spreekt en iemand noemt, wiens rang boven of gelijk met den pessoon, die men toespreekt, niet toelaat, hem met de *voeten* van dezen gelijk te stellen, zooals het voornaamwoord ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ zou aanduiden [*], dan om de welvoeglijkheid in plaats hiervan het woord

---

[*] Ik twijfel zeer, of deze door den Schrijver gegevene reden wel de ware is: zij is het zeker niet, indien het woord [illegible] even als ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ eigenlijk *voet* beteekent: zie de aanmerking bij § 185. Het voornaamwoord

Digitized by Google

ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀꧈ (183) gebruikt wordt; b. v. ꦫꦩꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀꧈ *uw vader,* ꦏꦏꦁꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀꧈ *uw oudere broeder,* en niet ꦫꦩꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦢꦭꦼꦩ꧀꧈ enz.

203. Spreekt men tot een vorst of ander aanzienlijk persoon, tot wien men de uitdrukkingen ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦢꦭꦼꦩ꧀꧈ of ꦥꦢꦸꦏꦏꦁꦗꦼꦁꦢꦭꦼꦩ꧀꧈ (187) gebruikt, dan wordt het bezittelijk voornaamwoord enkel door ꦢꦭꦼꦩ꧀꧈ uitgedrukt, met weglating van de woorden, waarmeê het anders verbonden wordt*: b. v. ꦏꦂꦱꦢꦭꦼꦩ꧀꧈ *uw wil,* ꦥꦸꦠꦿꦢꦭꦼꦩ꧀꧈ *uw zoon.* Hetzelfde heeft plaats met ꦥꦢꦸꦏꦏꦁꦗꦼꦁꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦢꦭꦼꦩ꧀꧈ (§ 186) waarvan het eerste woord insgelijks vervalt; b. v. ꦧꦼꦂꦏꦃꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦢꦭꦼꦩ꧀꧈ *uw zegening.*

ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦢꦭꦼꦩ꧀꧈ wordt ook anders zeer dikwijls zóó gebruikt, dat het een hoogst ongepasten zin zou geven, indien men op de eigenlijke beteekenis van het woord zag. De ware reden van het gebruik van ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀꧈ in het door den Schrijver omschreven geval zal wel zijn, dat het een minder hoog Krâmâ-woord, als ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦢꦭꦼꦩ꧀꧈ is (§ 183). Een opmerkelijk voorbeeld van het gebruik van ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀꧈ vindt men in het *Leesboek tot oefening in de Javaansche taal*, bl. 13, waar de Soesoehoenan van Soerakarta in een brief aan den Luitenant-Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indiën, dien hij anders bestendig ꦲꦺꦪꦁꦱꦼꦥꦸꦃ꧈ *Grootvader*, betitelt, zijn drie gemalinnen ꦮꦪꦃꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀꧈ *Uw kleinkinderen*, noemt. T. R.

* Zie de aanmerking ° bij § 187. T. R.

Digitized by Google

204. Wanneer het een of ander bepaaldelijk gezegd wordt, het eigendom of de bezitting van iemand te zijn, dan bedient men zich van de woorden [illegible] of [illegible] (Ngoko) en [illegible] (Krâmå) of, als men van een aanzienlijk persoon spreekt, [illegible] die alle *eigendom, bezitting,* beteekenen, en waarbij dan een voornaamwoord of aanhechtsel, dat den zin van een bezittelijk voornaamwoord heeft, gevoegd wordt; zooals [illegible] (*doewekkoe djaran*) *mijn paard,* of eigenlijk *mijn eigendom het paard;* [illegible] (*kagoéngánné wong gĕdé*) *het eigendom der grooten.* Vooral is deze uitdrukking gebruikelijk, wanneer het voorwerp, dat iemand bezit, niet genoemd wordt; b. v. [illegible] *het uwe,* [illegible] *het mijne,* [illegible] *het uwe* (als men tot een vorst spreekt).

C. *Wederkeerende voornaamwoorden.*

205. Voor de wederkeerende voornaamwoorden bestaan in het Javaansch geen bijzondere uitdrukkingen. Zij worden aangeduid door de verbinding en onderlinge betrekking der woorden, of uit de beteekenis van het werkwoord van zelf verstaan. Somtijds gebruikt men ook, om de wederkeerende werking uit te drukken, de woorden [illegible] [illegible] [illegible] (Ng.), [illegible] en [illegible] (Kr.) *zelf, zich zelf,* of van [illegible] (Ng.), [illegible] (Kr.) *zijn eigen lichaam, zich zelf.*[*]

---

[*] Volgens den heer Gericke in zijn *Eerste gronden* worden alle drie woorden,

Digitized by Google

D. *Vragende voornaamwoorden.*

206. De vragende voornaamwoorden, die meest allen ook in een aanwijzenden en betrekkelijken zin gebruikt worden, bepalen zich tot de volgende:

1°. ꦲꦥ꧈ (Ng.) ꦥꦸꦤꦥ꧈ (Kr.) en ꦤꦥ꧈ (Md.)[a] beteekenen *wat? welke?* b. v. ꦏꦺꦴꦮꦺꦲꦉꦥ꧀ꦲꦥ꧈ (*kowe àrĕp åpå*) *wat wilt gij?* ꦮꦺꦴꦁꦲꦥ꧈ (*oewong åpå*) *welk man? wie?* ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦠꦸꦩ꧀ꦧꦱ꧀ꦥꦸꦤꦥ꧈ (*sámpéjan toémbas poénnåpå*) *wat hebt gij gekocht?*

2°. ꦱꦥ꧈ (Ng.) ꦱꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀꧈ (Kr.) *wie?* b. v. ꦲꦶꦏꦸꦱꦥ꧈ of ꦥꦸꦤꦶꦏꦱꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀꧈ *wie is dat?*[b]

3°. ꦲꦺꦤ꧀ꦢꦶ꧈ (Ng.) ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ꧈ (Kr.) zijn eigenlijk het bijwoord *waar, alwaar;*

---

die *lichaam* beteekenen, ꦲꦮꦏ꧀꧈ Ng. ꦱꦫꦶꦫ꧈ Kr. en ꦧꦢꦤ꧀꧈ Kr.Ng., met bezittelijke voornaamwoorden verbonden op die wijze gebruikt; b. v. ꦲꦮꦏ꧀ꦏꦸ꧈ *mijn lichaam, ik zelf,* ꦧꦢꦤ꧀ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀꧈ *uw lichaam, gij zelf,* ꦱꦫꦶꦫꦤꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *zijn lichaam, hij zelf.* T. R.

[a] De heer Gericke geeft in zijn *Eerste gronden* ꦩꦺꦤꦥ꧈ als Mádyå op. Beide vormen zijn in gebruik. T. R.

[b] Uit de voorbeelden ziet men, dat de vragende voornaamwoorden in het Javaansch niet, zooals in de meeste andere talen, de eerste plaats in den zin bekleeden, maar achteraan geplaatst worden. Vooraan geplaatst hebben deze zelfde woorden den zin van aanwijzende of betrekkelijke voornaamwoorden. T. R.

Digitized by Google

doch worden ook in den zin van vragende voornaamwoorden gebruikt; b. v. ꦭꦪꦁꦲꦺꦤ꧀ꦝꦶ *welke brief?* ꦗꦫꦤ꧀ꦤꦺꦤ꧀ꦝꦶ *welk paard?* Deze woorden nemen echter veelal de aanwijzende woorden ꦲꦶꦏꦸ ꦏꦸꦮꦶ of ꦲꦶꦏꦶꦏꦺ vóór zich.

E. *Aanwijzende voornaamwoorden.*

207. Het zijn de volgende:

1°. ꦲꦶꦏꦶ (Ng.) ꦥꦸꦤꦶꦏꦶ (Kr.) ꦤꦶꦏꦶ (Md.) *deze, dit,* wijzen een persoon of zaak aan, die gesteld wordt nabij te zijn; zooals ꦠꦲꦸꦤ꧀ꦲꦶꦏꦶ *dit jaar,* ꦗꦫꦤ꧀ꦥꦸꦤꦶꦏꦶ *dit paard,* ꦠꦶꦪꦁꦥꦸꦤꦶꦏꦶ *deze man.*

2°. ꦲꦶꦏꦸ of ꦲꦶꦏꦺꦴ (Ng.) ꦥꦸꦤꦶꦏꦸ of ꦥꦸꦤꦶꦏꦺꦴ[a] (Kr.) ꦤꦶꦏꦸ of ꦤꦶꦏꦺꦴ (Md.) *die, dat,* worden gebruikt tot aanwijzing van iets, dat meer verwijderd is; b. v. ꦲꦺꦴꦩꦃꦲꦶꦏꦸ of ꦒꦿꦶꦪꦥꦸꦤꦶꦏꦸ *dat huis;* ꦒꦸꦤꦸꦁꦏꦸꦮꦶꦏꦺꦴ *die berg.*[b]

---

[a] Alleen de laatste van deze beide Krâmâ-vormen met Soekoe schijnt bepaaldelijk *die, dat,* te beteekenen; terwijl de eerste evenzeer voor *deze, dit,* gebruikt wordt. Zoo zegt men ook voor ꦱꦲꦶꦏꦶ Ng. *thans, tegenwoordig, nu,* in Krâmâ niet slechts ꦱꦥꦸꦤꦶꦏꦶ maar ook, en wel gewoonlijk, ꦱꦥꦸꦤꦶꦏꦸ T. R.

[b] In zijn *Eerste gronden* heeft de heer Gericke aangemerkt: »ꦲꦶꦏꦃ ꦏꦶ »ꦏꦃ *die daar,* en ꦲꦶꦏꦶꦏꦶ *deze,* komen insgelijks als aanwijzende voor- »naamwoorden voor." Het zijn alle drie Ngoko-woorden: in Krâmâ zegt men

Digitized by Google

F. *Betrekkelijke voornaamwoorden.*

208. Als betrekkelijke voornaamwoorden worden gebruikt ꦱꦶꦁ (Ng.) ꦏꦁ (Kr.Ng.*) en ꦆꦁꦏꦁ (Kr.) *die, dat, welke, hetwelk;* b. v. ꦗꦫꦤ꧀ꦱꦶꦁꦠꦏ꧀ꦠꦸꦏꦸ (*djaran sing tà' toekoe*) *het paard, dat ik gekocht heb;* ꦠꦶꦪꦁꦆꦁꦏꦁꦭꦸꦩꦩ꧀ꦥꦃ (*tijang ìnkang loemàmpàh*) *iemand, die gaat.*

ZESDE HOOFDSTUK,

OVER DE WERKWOORDEN.

209. Het werkwoord is in de Javaansche taal zeer moeijelijk en ingewikkeld, zoowel wat den uiterlijken vorm, als de behoorlijke

ꦥꦸꦤꦶꦏꦸ In zijn woordenboek, namelijk in het afschrift er van, dat ik gebruik, heeft de heer Gericke tusschen deze drie vormen geen onderscheid gemaakt, en ze alle drie *die daar, gene,* vertaald. Als men echter in aanmerking neemt, dat zij uit ꦏ ꦏꦸ en ꦏꦶ met het aanhechtsel ꦥꦸꦤ꧀ zijn zamengesteld, en ze met ꦆꦏ ꦆꦏꦸ en ꦆꦏꦶ vergelijkt, dan schijnt men veeleer te moeten stellen, dat ꦏꦶꦥꦸꦤ꧀ meer bepaald *deze hier* beteekent. T. R.

* ꦏꦁ wordt gewoonlijk alleen in Ngoko gebruikt: ꦱꦶꦁ bepaalt zich meer tot het dagelijksche gesprek. Gelijk ꦏꦁ in geschriften nu en dan ook in Krâmâ gebruikt wordt, zoo treft men ꦆꦁꦏꦁ ook wel eens in Ngoko aan. T. R.

Digitized by Google

toepassing in de rede betreft. De werkwoorden bezitten namelijk, behoudens hun eenvoudigheid in vele opzigten, eigenschappen, die dikwijls de fijnste onderscheidingen, ten aanzien der omstandigheden der werking, beteekenen, en waarvan dus voor een groot gedeelte het goed verstand der rede afhangt. Er worden daarentegen veranderingen of bijzondere vormen van het werkwoord aangetroffen, waarvan bezwaarlijk rekenschap te geven is, omdat de beteekenis van die vormen niet aan vaste regels onderworpen kan worden, daar zij dikwijls alleen aan sommige werkwoorden eigen zijn, zonder op anderen te kunnen worden toegepast.

A. *Over den vorm en de verschillende soorten der werkwoorden.*

210. Naar den uiterlijken vorm verdeelt men de Javaansche werkwoorden het eenvoudigst in *oorspronklijke* en *afgeleide*. Onder de eersten verstaat men zulke, die uit hun eigen aard de beteekenis van een werkwoord hebben, zonder daartoe eenig bijvoegsel of ander rededeel te behoeven; zoals [illegible] *doen, maken,* ꦠꦸꦫꦸ *slapen,* [illegible] *verkoopen.* Tot de afgeleide werkwoorden behooren de zoodanige, die van een oorspronklijk werkwoord of van een ander rededeel gevormd zijn door het bijvoegen van aanhechtsels, die aan het woord een bijzondere beteekenis of strekking geven; b. v. ꦫꦸꦧꦸꦃ *omvallen,* [illegible] *omverhalen;* ꦥꦼꦝꦁ *sabel,* [illegible] *met de sabel houwen;* ꦥꦝꦁ *licht,* [illegible] *verlichten.* — De meeste oorspronklijke werkwoorden kunnen zoo tot afgeleide gevormd worden, zoodra de betee-

Digitized by Google

kenis van het woord slechts eenigzins toelaat er die wijziging aan te geven, die zulke aanhechtsels medebrengen.

211. Het is van belang, al de veranderingen en wijzigingen, die de werkwoorden door die bijvoegsels ondergaan, en den bijzonderen invloed, dien zij op de beteekenis hebben, naauwkeurig en ieder afzonderlijk na te gaan; en dit leidt tot de volgende verdeeling, te weten:

1°. *oorspronklijke* werkwoorden, of zulke, die geen wijzigend aanhechtsel bij zich hebben, hetzij dat de beteekenis *bedrijvig* of *onbedrijvig* is;

2°. *transitive** werkwoorden met het aanhechtsel ꦲꦶ

3°. *causative** werkwoorden met het aanhechtsel ꦲꦏꦺ (Ng.) of ꦲꦏꦼꦤ꧀ (Kr.);

4°. *bedrijvige* werkwoorden met de voorzetsels ꦩꦤ꧀ of ꦩꦼꦤ꧀ ꦩꦁ of ꦩꦼꦁ en ꦩꦂ of ꦩꦼꦂ

---

* Hier heb ik de door den Schrijver gebruikte benamingen noodzakelijk moeten veranderen. De Schrijver had de tweede soort eenvoudig *bedrijvende* (ik zeg liever *bedrijvige*), en de derde *overgaande* (ik zeg liever *transitive*) werkwoorden genoemd. Maar ieder, die maar eenigzins met de Javaansche taal bekend is, zal gaarne toestemmen, en uit hetgeen de Schrijver zelf er beneden van zegt, is het ook te zien, dat deze benaming van *overgaande* (*transitive*) werkwoorden juist de meest gepaste benaming voor de tweede soort is, en dat men de derde soort niet wel beter, dan met den naam van *causative* werkwoorden, bestempelen kan. T. R.

Digitized by Google

5°. *onbedrijvige* werkwoorden met het voorzetsel ꦩ (*m* of *ma*);

6°. *verdubbelde* en *zamengestelde* werkwoorden;

7°. *onregelmatige* vormen van het werkwoord.

1°. *Over de oorspronklijke werkwoorden.*

212. Het werkwoord in zijn oorspronklijken of natuurlijken staat, namelijk zonder aanhechtsels, waardoor de beteekenis gewijzigd wordt, heeft uit zijn eigen aard een *bedrijvige* of *onbedrijvige* beteekenis, zonder dat deze aan den uiterlijken vorm te onderkennen is. Voorbeelden zijn: ꦤꦩ꧀ꦥꦤꦶ *ontvangen*, ꦒꦼꦥꦸꦏ꧀ *slaan*, ꦒꦮꦺ *doen*, *maken*, ꦏꦺꦴꦤ꧀ꦢꦺꦴ *gelasten*, *bevelen*, ꦭꦸꦁꦒꦸꦃ *zitten*, ꦠꦸꦫꦸ *slapen*, ꦩꦶꦏꦶꦂ *denken*, *peinzen*, ꦒꦸꦪꦸ *lachen*.

213. Deze eenvoudige vorm van het werkwoord is het grondwoord van dit rededeel*, waarvan al de andere vormen of wijzigingen afgeleid

---

* Maar daarom juist niet het eerste en eigenlijke grondwoord zelf. Zoo is onder de voorbeelden, die de Schrijver in de vorige paragraaf heeft aangehaald het werkwoord ꦩꦶꦏꦶꦂ *denken*, *peinzen*, niet het eigenlijke grondwoord of de grondvorm. Deze grondvorm is het naamwoord ꦥꦶꦏꦶꦂ *gedachte*, *gepeins*: maar dit zelfde woord ondergaat, als werkwoord gebruikt, de verandering der eerste letter ꦥ in ꦩ. Dat de Schrijver zulk een werkwoord, dat een verandering van de eerste letter van den grondvorm ondergaan heeft, of ook het voorzetsel aanneemt, waarover § 215 en vervolgens gesproken wordt, een *oorspronklijk* werk-

Digitized by Google

worden, en waartoe ook die woorden gerekend moeten worden, die van andere rededeelen ontleend zijn en als werkwoorden gebruikt worden. Het is dikwijls moeijelijk te onderkennen, of zulk een grondwoord, daar het geen uiterlijk kenteeken van een werkwoord bezit, tot dit rededeel, of wel tot een ander behoort, vooral wanneer de beteekenis twijfelachtig en het woord voor tweeërlei uitlegging vatbaar is. Zoo zijn de woorden ꦠꦶꦥꦸ꧈ *bedriegen* en *bedrog* of *verraad*, ꦲꦸꦏꦸꦂ꧈ *meten* en *maat*, ꦥꦶꦕꦪ꧈ *vertrouwen* en *vertrouweling*, zoo wel zelfstandige naamwoorden als werkwoorden, en het moet er voor gehouden worden, dat deze grondwoorden tot beide soorten behooren, naar gelang zij in de rede voorkomen.

214. Alle[a] werkwoorden nemen, behalven de wijzigende aanhechtsels, een voorzetsel bij zich, dat als eigenlijk kenteeken van het werkwoord aangemerkt worden mag. Daar het oorspronklijke werkwoord

---

woord of ook wel *grondwoord* noemt, is een niet zeer gelukkige uitdrukking, die daarom ook door den Schrijver zelf niet overal volgehouden wordt, zooals in § 218, 1⁰., waar door den heer Gericke in de aanmerking de juiste waarheid gezegd en de minder gelukkige wijze, waarop de Schrijver zich gewoonlijk uitdrukt, in het voorbijgaan afgekeurd en verbeterd wordt. T. R.

[a] Dat dit te algemeen gezegd is, kan men zien uit § 216, waar de Schrijver, in plaats van *alle, meest alle* zegt en zelfs uitdrukkelijk aanmerkt, dat een aantal werkwoorden dit voorzetsel niet aanneemt. T. R.

Digitized by Google

dit voorzetsel ook aanneemt, zoo wordt het daardoor dikwijls van een zelfstandig naamwoord onderscheiden, doch moet daarom niet verward worden met de afgeleide werkwoorden, waardoor alleen zulke verstaan worden, die van aanhechtsels voorzien zijn of bijzondere vormen aangenomen hebben, waardoor de beteekenis van het woord veranderd of gewijzigd wordt.

215. Het voorzetsel, dat het eigenlijk kenteeken van het werkwoord is, heeft deze drie vormen, ꦲꦔ꧀ ꦲꦩ꧀ en ꦲꦤ꧀ die alleen in uitgang verschillen en hetzelfde voorzetsel zijn, maar dat zich wijzigt naar gelang van den klank der letter, waarmeê het woord begint.

216. Men kan aan deze voorzetsels geen bepaalde beteekenis toeschrijven. Zij kunnen bij meest alle werkwoorden geplaatst, en ook weggelaten worden, zonder dat in beide gevallen de beteekenis van het woord eenigermate veranderd of versterkt wordt; b. v. ꦲꦤ꧀ꦗꦼꦤꦼꦁꦔꦼꦁ en ꦗꦼꦤꦼꦁꦔꦼꦁ *staan,* ꦲꦔꦼꦏ꧀ꦏꦤ꧀ en ꦏꦼꦏ꧀ꦏꦤ꧀ *voornemens zijn,* ꦲꦔꦼꦧꦿꦺꦴꦁ en ꦧꦼꦧꦿꦺꦴꦁ *schreeuwen,* ꦲꦤ꧀ꦗꦁꦏ en ꦗꦁꦏ *pogen, trachten.* — In andere gevallen veranderen de voorzetsels *onbedrijvige* werkwoorden in *bedrijvige;* zoooals ꦲꦤ꧀ꦥꦗꦺꦴꦒꦺ [of ꦥꦗꦺꦴꦒꦺ] *bewegen, in beweging zetten,* van ꦥꦲꦺꦴꦒꦺ *bewegen, zich bewegen;* ꦲꦤ꧀ꦥꦗꦺꦴꦮꦃ [of ꦥꦗꦺꦴꦮꦃ] *iets veranderen,* van ꦥꦲꦺꦴꦮꦃ *veranderlijk zijn.* — Daarentegen kan een aantal woorden dit voorzetsel niet aannemen, of zij moeten tevens vergezeld gaan van een de beteekenis wijzigend aanhechtsel. Zulke zijn ꦲꦔꦸꦱꦸꦁ *zich baden,* ꦲꦸꦱꦸꦁ

zitten, ꦥꦭꦶꦔ꧀ꦒꦶꦃ꧈ *spelen*, ꦫꦧꦶ꧈ *trouwen, een vrouw nemen*, ꦧꦭꦶ꧈ *terugkeeren*, ꦢꦸꦢꦸꦏ꧀꧈ *bezitten*, ꦲꦸꦫꦶꦱ꧀ꦩꦶꦫꦶ꧈ *zoeken*, ꦲꦤꦺꦂ꧈ *beminnen*. — Dezelfde voorzetsels dragen tevens veel bij tot aanvulling en sieraad van den stijl, en worden in een eerbiedig en met zorg opgesteld geschrift veel gebruikt, doch in den gemeenzamen stijl, en bijzonder in het gesprek, meestal achterwegen gelaten; wat almede tot bewijs verstrekt, dat het gebruik er van tot wijziging van de beteekenis of den nadruk van het woord niet volstrekt noodzakelijk is.

217. Omtrent het gebruik der drie genoemde voorzetsels, naar gelang van de eerste letter van het woord, zijn de volgende regels in acht te nemen:

1°. ꦲꦔ꧀꧈ wordt gebruikt vóór de letters ꦏ꧈ ꦢ꧈ ꦱ꧈ ꦯ꧈ en ꦧ꧈ zooals in ꦲꦔꦸꦗꦶ꧈ *de bijzonderheden van een zaak vermelden*, van ꦏꦗꦶ꧈ ꦲꦔꦺꦢꦸꦢꦸꦏꦶꦔ꧀꧈ *trekken*, van ꦢꦸꦢꦸꦏ꧀꧈ ꦲꦔꦼꦭꦸꦢꦸꦏ꧀꧈ *uitgraven*, van ꦢꦸꦢꦸꦏ꧀꧈ ꦲꦔꦿꦧꦺꦴꦠ꧀꧈ *rooven, plunderen*, van ꦫꦧꦺꦴꦠ꧀꧈ ꦲꦔꦸꦤ꧀ꦢꦸꦁ꧈ *bidden, verzoeken*, van ꦧꦸꦤ꧀ꦢꦸꦁ꧈

2°. ꦲꦔ꧀꧈ vóór ꦲ꧈ en ꦧ꧈ zooals in ꦲꦔꦥꦺꦴꦫꦶꦔ꧀꧈ *begeeren*, *bejagen*, van ꦥꦲꦫꦶꦔ꧀꧈ ꦲꦔꦺꦴꦫꦶ꧈ *werpen*, van ꦧꦫꦶ꧈

3°. ꦲꦤ꧀꧈ vóór ꦩ꧈ en ꦮ꧈ zooals in ꦲꦤ꧀ꦩꦠꦸ꧈ *brengen*, van ꦩꦠꦸ꧈ ꦲꦤ꧀ꦥꦮꦥꦮ꧈ *dienen*, van ꦥꦮꦥꦮ꧈

218. Het is duidelijk te zien, dat deze voorzetsels geplaatst worden vóór zulke letters, die met den uitgang van het voorzetsel inéén smelten, en dat de zachtheid der taal niet toelaat, dat zij vereenigd worden met

Digitized by Google

de overige hierboven niet genoemde letters ꦲ꧈ ꦤ꧈ ꦕ꧈ ꦏ꧈ ꦢ꧈ ꦥ꧈ ꦠ꧈ ꦮ꧈ ꦭ꧈ ꦝ꧈ ꦗꦿ꧈ Om den wanklank voor te komen, die daaruit ontstaan zou, verandert men die letters in zachtere, die zich met die voorzetsels welluidend laten verbinden. Namelijk:

1°. wanneer het grondwoord met een ꦲ of ꦏ begint, worden deze met een ꦔ verwisseld, en nemen dan het voorzetsel ꦲꦁ aan; zooals ꦲꦁꦔꦱꦸ꧈ *aanhitsen*, van ꦲꦱꦸ꧈ * ꦲꦁꦔꦼꦥꦸꦁ꧈ *omsingelen*, van ꦏꦼꦥꦸꦁ꧈

2°. indien de eerste letter een ꦥ of ꦮ is, veranderen deze in een ꦩ, en krijgen het voorzetsel ꦲꦩ꧀꧈ zooals ꦲꦩ꧀ꦩꦼꦩꦭꦶ꧈ *zich onthouden, iets vermijden*, van ꦥꦼꦩꦭꦶ꧈ ꦲꦩ꧀ꦩꦶꦂꦠꦸ꧈ *bedriegen, verraden*, van ꦥꦶꦠꦸ꧈ ꦲꦩ꧀ꦩꦼꦱꦸ꧈ *vergen*, van ꦮꦼꦱꦸ꧈ — In plaats van de ꦩ wordt echter over 't algemeen de ꦏ gebruikt, indien de tweede letter van het grondwoord insgelijks een ꦥ of ꦮ is; in welk geval de verandering der eerste letter in ꦩ een wanklank veroorzaken zou. Men zegt en schrijft dus b. v. ꦲꦁꦏꦸꦥꦸꦥꦸꦭ꧀ꦭꦶ꧈ *losmaken*, van ꦥꦸꦥꦸꦭ꧀ꦭꦶ꧈ ꦲꦁꦏꦸꦮꦭ꧈ *verdwalen*, van ꦮꦮꦭ꧈ en niet ꦲꦩ꧀ꦩꦸꦥꦸꦥꦸꦭ꧀ꦭꦶ꧈ ꦲꦩ꧀ꦩꦸꦮꦭ꧈ Hetzelfde heeft dikwijls plaats met sommige andere woorden, die met een ꦮ beginnen, bijzonder met zulke, waarvan de tweede letter een

---

* Uit dit en de volgende voorbeelden ziet men, dat het grondwoord (de *radix*) het zelfstandige naamwoord is, en dat de voorzetsels het in een werkwoord veranderen. G. — Vergelijk de aanmerking bij § 213. T. R.

Digitized by Google

[Javanese] of [Javanese] is; zooals [Javanese] *verzoeken*, van [Javanese] [Javanese] *veranderen*, van [Javanese] [*]

3°. is de eerste letter een [Javanese] of [Javanese], dan wordt zij veranderd in [Javanese], en neemt het daarmeê overeenstemmende voorzetsel [Javanese] aan; zooals

---

[*] Zoo ook; wanneer de tweede letter een [Javanese] met Pînkal is, daar de klank dan nagenoeg dezelfde is als die der [Javanese]. Zoo in [Javanese] *voornemens zijn*, liever dan [Javanese] van [Javanese]. In woorden, waarvan de tweede letter een [Javanese] is, treft men de verwisseling der [Javanese] met de [Javanese] in het Javaansch juist niet dikwijls aan. Een ander voorbeeld is [Javanese] *met een stuk hout werpen*, = [Javanese] van [Javanese]. En dit voorbeeld bewijst voor de [Javanese] ook meer en beter, dan het door den Schrijver gegevene voorbeeld [Javanese] daar dit woord eigenlijk [Javanese] luidt. Men moet den regel dan ook algemeener stellen, en zeggen, dat het plaats heeft, wanneer de tweede lettergreep met een lipletter begint of met den aan de lipletters verwanten klinker *oe* wordt uitgesproken; zooals in [Javanese] *scheiden*, = [Javanese] van [Javanese] [Javanese] *opnemen*, = [Javanese] van [Javanese] [Javanese] *aanlasschen*, = [Javanese] van [Javanese] [Javanese] en [Javanese] *teruggeven*, *antwoorden*, = [Javanese] en [Javanese] van [Javanese]. Of die verwisseling der [Javanese] met [Javanese] in het gewone hedendaagsche Javaansch ook nog in andere gevallen plaats heeft, durf ik niet met zekerheid zeggen: maar in Kawi is zij én in deze, én in andere gevallen zeer gewoon; zooals in [Javanese] *juist*, *van pas maken*, van [Javanese]. T. R.

Digitized by Google

[Javanese script] *opstapelen*, van [Javanese script] [Javanese script] *aankloppen*,. van [Javanese script]

4°. de letters [Javanese script] en [Javanese script] worden verwisseld met [Javanese script], en hiervoor het voorzetsel [Javanese script] geplaatst; zooals [Javanese script] *beantwoorden*, *vergelden*, *wreken*, van [Javanese script] [Javanese script] *wasschen*, van [Javanese script] [Javanese script] *scheiden*, van [Javanese script]

5°. wanneer de eerste letter een [Javanese script], [Javanese script] of [Javanese script] is, nemen deze enkel een [Javanese script] voor zich met het voorzetsel [Javanese script]; terwijl dan de [Javanese script] in Tjåkrå, de [Javanese script] in Pasángan Lå en de [Javanese script] in Pînkal verandert; b. v. [Javanese script] *gevoelen*, van [Javanese script] [Javanese script] *troosten*, van [Javanese script] [[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *bevestigen*, van [Javanese script] en [Javanese script]].

219. Indien de voorzetsels [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] achterwegen gelaten worden, dan blijft er toch altijd in de uitspraak der eerste letter van het grondwoord nog een spoor van over. Vóór de eerste letter van het werkwoord wordt dan namelijk de klank der laatste letter van het voorzetsel, ofschoon deze in het schrift wordt weggelaten, toch even zoo uitgesproken, alsof het voorzetsel er vóór stond. De [Javanese script], [Javanese script] en [Javanese script] spreekt men dus uit, alsof er een *n*, de [Javanese script], alsof er een *m*, en de [Javanese script], alsof er een *ng* vóór stond. B. v. het woord [Javanese script] *verdenken*, wordt bij weglating van het voorzetsel [Javanese script] geschreven, doch *ndalih* uitgesproken; en op dezelfde wijze [Javanese script] *ndángir*, voor [Javanese script] *omspitten*; [Javanese script] *ndjaloe'*, voor [Javanese script] *ver-*

Digitized by Google

zoeken; ꦔ꧀ꦒꦢꦺ *nggade,* voor ꦲꦁꦒꦢꦺ *in pand hebben;* ꦩ꧀ꦧꦭꦁ *mbalang,* voor ꦲꦩ꧀ꦧꦭꦁ *werpen.*

220. Het spreekt van zelf, dat dit geen plaats kan hebben, wanneer de eerste letter een ꦔ, ꦩ, ꦚ of ꦤ is, dewijl daardoor een verdubbeling van den medeklinker in het begin van een woord ontstaan zou, die niet uitgesproken worden kan; waarom dan het voorzetsel eenvoudig weggelaten en in de uitspraak volstrekt niet gehoord wordt; zooals ꦔꦭꦶꦂ voor ꦲꦔ꧀ꦔꦭꦶꦂ *een zaak omstandig verhalen;* ꦩꦔ voor ꦲꦔꦶꦫꦔ *gissen, meenen;* ꦚꦸꦫꦸ voor ꦲꦚ꧀ꦚꦸꦫꦸ *wreken;* ꦤꦤꦔꦶ voor ꦲꦤ꧀ꦤꦤꦔꦶ *beklagen, betreuren.*

221. Er dient nog aangemerkt te worden, dat deze vier laatstgenoemde letters, wanneer zij in plaats van een ꦲ, ꦕ, ꦏ, ꦠ, ꦱ, ꦢ, ꦮ of ꦥ staan, bij weglating van het voorzetsel behouden blijven, en dus van zelf aanwijzen, dat er een voorzetsel bij het woord verondersteld moet worden; b. v. ꦔꦼꦠ꧀ꦠꦼꦂ *leiden,* voor ꦲꦔ꧀ꦔꦼꦠ꧀ꦠꦼꦂ van ꦠꦼꦠ꧀ꦠꦼꦂ; ꦩꦼꦏꦼꦭ꧀ *vasthouden,* voor ꦲꦩ꧀ꦩꦼꦏꦼꦭ꧀ van ꦥꦼꦏꦼꦭ꧀; ꦚꦸꦩ꧀ꦩ *drinken,* voor ꦲꦚ꧀ꦚꦸꦩ꧀ꦩ van ꦱꦸꦩ꧀ꦩ. In woorden, die met ꦢ, ꦠ of ꦲ beginnen, wordt de voorgeplaatste letter ꦤ insgelijks behouden; zooals in ꦤꦿꦱ *gevoelen,* voor ꦲꦤ꧀ꦤꦿꦱ; ꦤꦿꦁꦏꦸꦭ꧀ *omhelzen,* voor ꦲꦤ꧀ꦤꦿꦁꦏꦸꦭ꧀; ꦤ꧀ꦢꦭꦶ *zeilen,* voor ꦲꦤ꧀ꦢꦭꦶ

222. De oorspronklijke werkwoorden nemen dikwijls het voorzetsel ꦲ *a* voor zich, hetgeen alleen dient, om meer nadruk aan het woord

Digitized by Google

te geven, of tot sieraad van den stijl, of ook tot aanvulling; b. v. [Javanese script] (*mĕnnåwå àrĕp aràbi*) *indien gij wilt trouwen.* Dit voorzetsel wordt veel in gedichten gebruikt, en is daarin zeer dienstig tot het voltallig maken van de versmaat. Het wordt altijd vóór het oorspronklijke werkwoord zelf geplaatst, en kan niet van de voorzetsels [Javanese script] en [Javanese script] vergezeld gaan.[a]

---

[a] Wat de Schrijver tot hiertoe over de oorspronklijke werkwoorden met of zonder voorzetsels gezegd heeft, is minder bevredigend; hetgeen vooral ook een gevolg is van de niet zeer gelukkige onderstelling, dat de verandering der eerste letter in zoo vele werkwoorden veroorzaakt zou worden door het in schrift uitgedrukt of weggelaten voorzetsel [Javanese script] of [Javanese script] Het was niet wel doenlijk, het gebrekkige in de behandeling van dit gedeelte door afzonderlijke aanmerkingen op de verschillende paragrafen te verhelpen; en daarom wil ik hier aan het einde zoo kort als mogelijk aanteekenen, wat naar mijn oordeel tot beter inzigt in den aard van het Javaansche werkwoord leiden kan.

Het onderscheid tusschen *bedrijvige* en *onbedrijvige* (gewoonlijk zegt men *onzijdige*) werkwoorden is in de Javaansche taal zeer aanmerkelijk. De eersten alleen zijn de eigenlijk gezegde WERK*woorden*, die een *werking*, daad, verrigting of handeling beteekenen; de laatsten zou men beter TOESTANDS*woorden* kunnen noemen.

Alle woorden zijn *benamingen* van bepaalde begrippen; bijgevolg zijn alle woorden in den grond *naamwoorden*. Alle *grondwoorden* zijn *naamwoorden*. Van zulke naamwoorden, die een *eigenschap* of *hoedanigheid* beteekenen, het mogen dan zelfstandige

Digitized by Google

of bijvoeglijke naamwoorden zijn, verschillen de *toestandswoorden* veelal ook niet in vorm. Het zijn dezelfde woorden; maar, als zij gebruikt worden, om het *praedicaat* in een stelling uit te drukken, dan zijn het *onbedrijvige werkwoorden*, beter *toestandswoorden*. Zoo beteekent het woord *ziek, ziekte* en *ziek zijn*.

De eigenlijk gezegde werkwoorden nemen een eigenen vorm aan. Wanneer namelijk het grondwoord niet met een neusklank, en dus met een , , of begint, dan neemt het een neusklank, en dus naar gelang van den klank der letter, waarmeê het aanvangt, één van die letters vóór zich. Doch dan kunnen sommige letters achter dien neusklank in de uitspraak haar eigen klank niet behouden, maar gaan geheel verloren, zoodat alleen die neusletter blijft en voor de eerste letter van het grondwoord in de plaats treedt. Zoo gaan 1°. de keelletters en verloren achter den voorgezetten keel-neusklank (§ 218, 1°. vrg. 221), en men zegt b. v. in plaats van zooals het eigenlijk zou moeten zijn, van Even zoo gaan 2°. de lipletters en verloren achter den lip-neusklank (§ 218, 4°.), en men zegt b. v. in plaats van van 3°. de tandletter en de tongletter achter den in het tegenwoordige Javaansche schrift niet onderscheidenen tand- of tong-neusklank (§ 218, 3°.), zoodat men b. v. zegt, in plaats van van en 4°. de verhemelteletter , zooals ook de , achter den verhemelte-neusklank , of de daarvoor somtijds in plaats tredende (§ 218, 2°.), en men zegt b. v. in plaats van van De drie halfklinkers , en nemen den keel-neusklank vóór zich, maar blijven, daar zij er

Digitized by Google

zich in de uitspraak gemakkelijk meê vereenigen laten (§ 218, 5⁰.), zooals in ꦔꦸꦫꦸꦁ van ꦔꦸꦫꦸꦁ. Ook blijven de keelletter ꦏ, de lipletter ꦧ, de tandletter ꦢ, de tongletter ꦝ en de verhemelteletter ꦗ; zij nemen ook, zooals de Schrijver zegt (§ 219) den met haar klank overeenkomstigen neusklank vóór zich: maar deze wordt in het schrift niet uitgedrukt; zeker omdat men er in de uitspraak slechts weinig van hoort.

Voorts nemen de *toestandswoorden* zoowel als de eigenlijk gezegde *werkwoorden* dikwijls het voorzetsel ꦲ *a* vóór zich, hetgeen in proza alſeen geschiedt, om aan het woord wat meer nadruk te geven, of tot sieraad van den stijl (§ 222). In dit geval alleen kan men de *toestandswoorden* van de *naamwoorden* onderkennen. In de eigenlijk gezegde *werkwoorden* komt dan vóór de letters ꦏ, ꦧ, ꦢ, ꦝ en ꦗ de neusklank, die anders niet geschreven wordt, ook in het schrift te voorschijn, en wordt dan ꦲꦁ ꦲꦩ꧀ꦧ ꦲꦤ꧀ꦢ ꦲꦟ꧀ꦝ of ꦲꦚ꧀ꦗ geschreven, zoodat b. v. het werkwoord ꦗꦭꦸꦏ꧀ dat men als *ndjaloè'* uitspreekt, met dit voorzetsel ꦲꦚ꧀ꦗꦭꦸꦏ꧀ geschreven wordt. Daar echter dit voorzetsel op zich zelf eenvoudig *a*, en niet *an*, *am* of *ang* luidt, zoo volgt hieruit, dat, als het gezet wordt vóór een werkwoord, dat ook in het schrift met een neusletter begint, deze letter dan eigenlijk geen dubbelde medeklinker wordt. Wel wordt zij in vele gevallen verdubbeld: maar dit heeft dan enkel en alleen zijn grond in een aangenomene gewoonte van spelling, volgens de aanmerking bij § 11. Zoo schrijft men b. v. ꦲꦤ꧀ꦤꦸꦭꦶꦱ꧀ voor ꦲꦤꦸꦭꦶꦱ꧀ van ꦤꦸꦭꦶꦱ꧀ ꦲꦩ꧀ꦩꦤꦃ voor ꦲꦩꦤꦃ van ꦩꦤꦃ en ook veelal ꦲꦁꦔꦔꦤ꧀ voor ꦲꦔꦔꦤ꧀ van ꦔꦔꦤ꧀ doch gewoonlijk niet, zooals de Schrijver

Digitized by Google

doet, [illegible] en [illegible] maar liever [illegible] en [illegible] van [illegible] en [illegible]

Hieraan zijn dus de eigenlijk gezegde werkwoorden van de toestandswoorden te onderkennen, dat zij óf met een neusletter beginnen, óf, indien de eerste letter een [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] of [illegible] is, dan het voorzetsel [illegible] *a* met een neusklank aannemen. Wel treft men eenige woorden aan, die een uitzondering op den regel schijnen te maken. Zoo nemen de woorden [illegible] Ng. en [illegible] Kr. *doen*, *maken*, *werken*, ofschoon deze beteekenis die van een eigenlijk gezegd *werk*woord schijnt te zijn, het eenvoudige voorzetsel [illegible] *a* aan, en men zegt [illegible] en [illegible] Doch veilig, geloof ik, mag men stellen, dat deze woorden in het Javaansch dan ook eigenlijk niets anders, dan *toestands-woorden* zijn, en dus eigenlijk niet zoo zeer *doen*, maar veel meer zoo veel als *bezig zijn*, beteekenen. Daarentegen moet het in den eersten opslag vreemd schijnen, dat b. v. de woorden [illegible] Ng. en [illegible] Kr. *geschieden*, *worden*, het voorzetsel [illegible] met een neusklank aannemen, zoodat men [illegible] en [illegible] zegt. Doch ook dit laat zich verklaren. Daar toch, waar iets *geschiedt* of *wordt*, inderdaad een *werking* plaats heeft, zoo kunnen deze woorden in het Javaansch wel degelijk als *werkwoorden* beschouwd worden. Sommige woorden zijn in beide vormen, én als toestandswoorden, én als werk-woorden, in gebruik, al naar dat zij beschouwd worden. Zoo zegt men b. v. [illegible] of [illegible] en [illegible] of [illegible] Ng. en desgelijks [illegible] of [illegible] en [illegible] of [illegible] Kr. *verlaten*. T. R.

Digitized by Google

2°. *Over de transitive werkwoorden met het aanhechtsel* ꦲꦶ꧈ *i.*

223. De wijze, waarop het aanhechtsel ꦲꦶ met een werkwoord verbonden wordt, verschilt, even als bij de aanhechtsels ꦲꦤ꧀꧈ en ꦤꦲꦤ꧀꧈ of ꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ aan zelfstandige naamwoorden, naar gelang van de letter, waarop het grondwoord uitgaat. Is namelijk deze uitgang een medeklinker, dan wordt deze verdubbeld; zooals b. v. in ꦲꦚꦕꦏ꧀ꦏꦶ꧈ *omhakken*, van ꦕꦕꦏ꧀꧈ ꦲꦚꦸꦮꦸꦤ꧀ꦤꦶ꧈ *verzoeken*, van ꦱꦸꦮꦸꦤ꧀꧈ ꦤꦸꦩ꧀ꦥꦏ꧀ꦏꦶ꧈ *berijden*, van ꦠꦸꦩ꧀ꦥꦏ꧀꧈ Indien het woord daarentegen op een klinker eindigt, dan plaatst men daar achter een *n*, die dan insgelijks verdubbeld wordt, terwijl dan tevens de Oeloe in een Taling en de Soekoe in een Taling-Taroeng verandert; b. v. ꦱꦸꦤꦺꦤ꧀ꦤꦶ꧈ *geven*, van ꦱꦸꦤꦶ꧈ ꦲꦸꦤꦺꦤ꧀ꦤꦶ꧈ *berispen*, van ꦲꦸꦤꦶ꧈ ꦲꦶꦱꦺꦤ꧀ꦤꦶ꧈ *vullen*, van ꦲꦶꦱꦶ꧈ [ꦔ꧀ꦭꦏꦺꦴꦤ꧀ꦤꦶ꧈ *ten uitvoer brengen*, *volvoeren*, van ꦭꦏꦸ꧈].

224. De wijziging, die het aanhechtsel ꦲꦶ aan de beteekenis van het werkwoord geeft, bestaat hierin, dat het den overgang der handeling aanduidt op een voorwerp, dat in andere talen in den derden naamval zou uitgedrukt worden. Het geeft bepaaldelijk te kennen, dat de persoon, tot of van wien, of de zaak, waarover men spreekt, de werking ondergaat, en mag derhalven gezegd worden, den bedrijvigen zin van het werkwoord stellig aan te duiden, zooals genoegzaam blijkt uit de volgende voorbeelden: [illegible]꧈

(*sámpéjan koelå atoerri kapal*) *ik geef u een paard;* [Javanese script] (*kénkénnan koelå sámpoen koelå bĕktànni sĕrrat*) *ik heb aan mijn zendeling een brief medegegeven.* — Evenwel kan het aanhechtsel [Javanese script] ook slaan op een voorwerp, dat in andere talen in den vierden naamval uitgedrukt zou worden, daar dit evenzeer de handeling, die door het werkwoord beteekend wordt, ondergaat: b. v. [Javanese script] (*Poen Djåjå bade ámmahossi siti koelå*) *Djåjå zal mijn land pachten;* [Javanese script] (*koelå ánggĕntossi Poen Troénnå*) *ik vervang Troenå.*[a]

---

[a] Vele van deze werkwoorden kunnen uit den aard der beteekenis met geen ander voorwerp verbonden worden dan met zulk een, dat in andere talen in den vierden naamval wordt uitgedrukt, en deze verschillen dan niet van andere werkwoorden van een transitive beteekenis; zooals [Javanese script] *zien.* Doch de bijzonderheid van deze bij uitnemendheid *transative* werkwoorden is vooreerst, dat zij altijd en door den vorm zelf op een voorwerp doelen, waarop de werking, die er door beteekend wordt, overgaat, en ten anderen, dat zij den overgang beteekenen niet slechts op zulk een voorwerp, dat men in andere talen in den vierden naamval uitdrukt, maar ook op zulk een, dat in andere talen in den derden naamval of door middel van een voorzetsel met het werkwoord verbonden wordt. Zoo beteekent b. v. [Javanese script] *op* of *tot* iemand of iets *nederdalen*, zoodat het naamwoord of voornaamwoord, dat het voorwerp beteekent, waarop of waar naar toe de nederdaling geschiedt, zonder voorzetsel met het werkwoord verbonden

Digitized by Google

225. Ook geeft het aanhechtsel ꦲꦶ dikwijls het meervoud van het voorwerp te kennen[a]: want ꦠꦶꦪꦁ ꦥꦸꦤꦶꦏ ꦱꦩꦶ ꦲꦩ꧀ꦩꦼꦤꦺꦃ ꦲꦸꦮꦶꦠ꧀ (*tijang poénnikå sàmi ámmennèh' oewit*) beteekent: *die menschen beklimmen één boom;* terwijl deze uitdrukking, ꦠꦶꦪꦁ ꦥꦸꦤꦶꦏ ꦱꦩꦶ ꦲꦩ꧀ꦩꦼꦤꦺꦲꦶ ꦲꦸꦮꦶꦠ꧀ (*tijang poénnikå sàmi ámmennè"i oewit*) vertaald moet worden: *deze menschen beklimmen de boomen.*

3°. *Over de causative werkwoorden met het aanhechtsel ꦲꦏꦺ (Ng.) of ꦲꦏꦼꦤ꧀ (Kr.).*

226. Het aanhechtsel ꦲꦏꦺ (Ng.) of ꦲꦏꦼꦤ꧀ (Kr.)[b] wordt op dezelfde wijze, als het voorgaande, aan het werkwoord gevoegd, met dit onderscheid alleen, dat, als het grondwoord op een klinker uitgaat, dan daar achter, in plaats van een ꦏ, een ꦏꦏ gevoegd wordt, en wel

---

wordt. En zoo wordt dan ook dat voorwerp met den lijdenden of voorwerpelijken vorm van het werkwoord als onderwerp verbonden. T. R.

[a] Eigenlijk kan het *meervoud* van het voorwerp onmogelijk door dat aanhechtsel van het werkwoord aangeduid worden: doch wat het is, dat hier den Schrijver voor den geest zweefde, en waarin dus het eigenlijke onderscheid tusschen die beide tot voorbeelden aangevoerde uitdrukkingen bestaat, durf ik niet met zekerheid zeggen. Vergel. § 288. T. R.

[b] In Kawi luidt dit aanhechtsel meestal ꦏꦼꦤ꧀ zonder onderscheid van Ngoko of Krâmâ. T. R.

Digitized by Google

zoo, dat de [illegible] van het aanhechtsel dan gewoonlijk in het schrift behouden wordt; zooals in [illegible] *doen zien*, van [illegible] *zien;* [[illegible] *doen worden*, van [illegible] *worden;*] [illegible] *doen uitgaan, uitbrengen*, van [illegible] *uitgaan.* Het is echter ook wel gebruikelijk, de eerste letter van het aanhechtsel dan in de Pasáṅgan Kå te veranderen, en dus b. v. [illegible] te schrijven. In woorden, die uit zich zelf op een medeklinker uitgaan, is het verkieslijk, dezen te verdubbelen en de eerste letter van het aanhechtsel weg te laten; zooals in [illegible] *verpachten*, [illegible] *doen terugwijken.*

227. Door het aanhechtsel [illegible] of [illegible] wordt aan het werkwoord een overgaande of veroorzakende zin gegeven, waardoor aangeduid wordt, dat de handeling veroorzaakt wordt, en het voorwerp, waarop de werking wordt uitgeoefend, daardoor iets lijdt of ondergaat, ten behoeve van, of met betrekking tot, een anderen persoon of een andere zaak; b. v. [illegible] (*ánnjocka' hàken kapal ing tijang*) *aan iemand een paard schenken;* [illegible] (*sĕrrat poennikå bádé koelå bĕkta'hàken àdi koelå* (*dezen brief zal ik aan mijn broeder mede-geven;* [illegible] (*Poen Krâmå koelå gĕntóssàken Saridjå*) *Krâmå laat ik Saridjå vervangen.*

228. Voorts wordt door [illegible] en [illegible] nog uitgedrukt, dat het voorwerp een verandering van gedaante ondergaat of in een

Digitized by Google

zekeren toestand gebracht wordt; zooals [illegible] *doen zijn* of *worden*, [illegible] *vervrolijken*, [illegible] *doen overeind staan, opzetten, oprigten.*[a]

229. De bovengemelde aanhechtsels kunnen echter niet bij alle werk-

---

[a] De eigenlijke beteekenis van dit aanhechtsel kan men altijd door *doen*, *maken*, *laten* of *zorgen* uitdrukken. Zoo in de voorbeelden, in deze § en boven § 226 door den Schrijver aangevoerd. In het spraakgebruik wordt echter deze eigenlijke beteekenis niet altijd op dezelfde wijze aangewend. Zoo beteekent het eerste in § 226 aangebrachte voorbeeld [illegible] niet enkel *doen zien* of *doen hooren* of *doen weten*, d. i. maken, dat een *ander* iets ziet of hoort of weet; maar ook maken, dat men *zelf* iets ziet of hoort of weet, of, met één woord, *vernemen*. Zoo beteekent ook [illegible] *maken*, *dat men* (*zelf*, of *een ander*) *hoort*. Voorts wordt dan ook van dezen causativen vorm der werkwoorden, wanneer de beteekenis op twee verschillende voorwerpen slaat, zulk een gebruik gemaakt, dat zij met den transitiven vorm verwisseld kunnen worden; zooals blijkt uit de voorbeelden in § 227 aangevoerd, vergeleken met de gelijke voorbeelden, die men aantreft in § 224. Een ander voorbeeld hiervan vindt men in § 176. Zie ook § 104. Dit spraakgebruik had den Schrijver verleid, om de werkwoorden met dit aanhechtsel *overgaande* (*transitive*) werkwoorden te noemen: zie de aanmerking bij § 211. De heer Gericke heeft ze in zijn *Eerste Gronden* (§ 26) te regt *veroorzakende* werkwoorden (*verba causalia*) genoemd. T. R.

Digitized by Google

woorden gebruikt worden, daar de beteekenis van het woord voor de wijziging, die de aanhechtsels er aan geven, vatbaar moet zijn.

4°. *Over de bedrijvige werkwoorden met de voorzetsels* [Javanese script] [Javanese script] *en* [Javanese script] *of* [Javanese script] [Javanese script] *en* [Javanese script]

230. In de Javaansche taal wordt aan de werkwoorden een bedrijvige beteekenis gegeven door het voorzetten van [Javanese script] en [Javanese script] of met een dofferen klinker [Javanese script] en [Javanese script] die dezelfde voorzetsels schijnen te zijn, die in het Maleisch zoo algemeen gebruikt worden. Zij kunnen eigenlijk niet gerekend worden tot het gewone hedendaagsche Javaansch te behooren, maar behooren veeleer tot het Kawi, en worden in het Javaansch voornamelijk gebruikt in gedichten en andere deftige opstellen, waaraan men een meer hoogdravenden en naar het Kawi zweemenden stijl wil geven.

231. Ofschoon de voorzetsels [Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] die in beteekenis van deze niet verschillen, eigenlijk meer tot de Javaansche taal behooren, zijn er echter vele woorden, die welluidender met [Javanese script] of [Javanese script] luiden, en bij verscheidene is het zelfs gebruik geworden, zich altijd van deze laatsten te bedienen.

232. De verbinding met het grondwoord geschiedt somtijds op dezelfde wijze, als bij de aanhechtsels [Javanese script] en [Javanese script] zooals [Javanese script] *ruiken, zoenen,* [Javanese script] *verstaan, begrijpen,* [Javanese script] *hulde bewijzen,* [Javanese script] *met een knods slaan.* Dikwijls wordt echter een-

12

voudig de [Javanese] voor het grondwoord gezet; zooals in [Javanese] *een opstel maken, verhalen,* [Javanese] *uittrouwen, uithuwelijken.**

---

* Het voorzetsel is altijd eigenlijk eenvoudig [Javanese] *ma.* Zoo ook in de drie eerste door den Schrijver hier bijgebrachte voorbeelden, waarin de verdubbeling van de [Javanese] en [Javanese] volstrekt niet tot den eigenlijken vorm van het woord behoort, maar alleen in de aangenomene gewoonte van spelling haar grond heeft. Het wordt slechts *man*, wanneer het werkwoord met een [Javanese], [Javanese] of [Javanese], en *mang*, wanneer het met een [Javanese] begint, gelijk in [Javanese] even zooals het voorzetsel [Javanese] *a* dan *an* of *ang* wordt. Het zou ook *mam* worden, wanneer het gezet wierd vóór een werkwoord, dat met een [Javanese] begint, even zooals dat voorzetsel [Javanese] *a* dan *am* wordt; maar dat wordt, omdat het onwelluidend zijn zou, vermeden. Het voorzetsel verschilt ook volstrekt niet van het gewone voorzetsel [Javanese] *a*, behalven dat het eigenlijk tot de verouderde Kawi-taal behoort. Maar, wordt het vóór een *bedrijvig* werkwoord geplaatst, dan begint dit met een neusletter, die dan in het schrift veelal verdubbeld wordt, of het wordt *man* of *mang,* wanneer het werkwoord met een [Javanese], [Javanese], [Javanese], of [Javanese] begint. Maar hieruit volgt dan ook, dat ten minsten de beide laatste door den Schrijver aangevoerde voorbeelden, [Javanese] en [Javanese] hier niet toe behooren. De gewone vorm van deze werkwoorden zonder voorzetsel is [Javanese] en [Javanese] van de grondwoorden [Javanese] en [Javanese] Met het voorzetsel [Javanese] *ma* zou het dus [Javanese] en [Javanese] worden. [Javanese] en [Javanese] zijn dus niet van den gewonen vorm dezer werkwoorden, en evenmin onmiddellijk van de grondwoorden [Javanese] en [Javanese] afgeleid, maar

Digitized by Google

233. Veeltijds hebben deze voorzetsels een beteekenis, die een beweging, rigting, of verandering van plaats te kennen geeft. Zoo zijn ꦩꦁꦔꦭꦺꦴꦂ꧈ ꦩꦁꦔꦶꦢꦸꦭ꧀꧈ ꦩꦁꦔꦺꦠꦤ꧀꧈ en ꦩꦁꦔꦸꦭꦺꦴꦤ꧀꧈ *noord-, zuid-, oost-* en *west-waarts gaan,* afgeleid van ꦭꦺꦴꦂ꧈ *Noord,* ꦏꦶꦢꦸꦭ꧀꧈ *Zuid,* ꦮꦺꦠꦤ꧀꧈ *Oost,* en ꦏꦸꦭꦺꦴꦤ꧀꧈ *West.** Desgelijks

---

van de naamwoorden ꦥꦭꦂꦏ꧈ en ꦥꦺꦏꦸꦩ꧈ met verandering van de lipletter ꦥ in de lip-neusletter ꦩ, zooals dit bij eigenlijk gezegde of bedrijvige werkwoorden altijd geschiedt. T. R.

* Niet juist regtstreeks van deze grondwoorden, maar van de daarvan door middel van het voorzetsel ꦲꦶꦁ gevormde bijwoorden: ꦲꦶꦁꦔꦭꦺꦴꦂ꧈ *ten Noorden,* van ꦲꦭꦺꦴꦂ꧈ de verlengde vorm van ꦭꦺꦴꦂ꧈ ꦲꦶꦁꦏꦶꦢꦸꦭ꧀꧈ ꦲꦶꦁꦮꦺꦠꦤ꧀꧈ en ꦲꦶꦁꦏꦸꦭꦺꦴꦤ꧀꧈ Deze en dergelijke bijwoorden worden echter veelal bij verkorting zoo uitgesproken, dat van het voorzetsel ꦲꦶꦁ alleen de *ng* behouden blijft, en zij dus den vorm van een werkwoord krijgen. Zoo zegt men dan ꦔꦭꦺꦴꦂ꧈ in plaats van ꦲꦶꦁꦔꦭꦺꦴꦂ꧈ en ꦔꦶꦢꦸꦭ꧀꧈ en ꦔꦸꦭꦺꦴꦤ꧀꧈ in plaats van ꦔ꧀ꦏꦶꦢꦸꦭ꧀꧈ en ꦔ꧀ꦏꦸꦭꦺꦴꦤ꧀꧈ daar de keelletter ꦏ evenmin als de ꦲ in ꦔꦭꦺꦴꦂ꧈ van ꦲꦭꦺꦴꦂ꧈ achter den keel-neusklank der ꦔ in de uitspraak behouden kan blijven. Op gelijke wijze zegt men ook ꦔꦺꦠꦤ꧀꧈ in plaats van ꦔ꧀ꦮꦺꦠꦤ꧀꧈ voor ꦲꦶꦁꦮꦺꦠꦤ꧀꧈ Deze werkwoorden nemen dan natuurlijk, even als de andere werkwoorden, ook het gewone voorzetsel ꦲ *a* aan, en men zegt dus ook b. v. ꦲꦔꦭꦺꦴꦂ꧈ *Noordwaarts gaan;* doch veel gebruikelijker is in deze en vele dergelijke andere woorden, ook in

Digitized by Google

het gewone hedendaagsche Javaansch, het voorzetsel ꦩ *ma*. Het komt mij echter waarschijnlijk voor, dat men dit voorzetsel dan ook niet houden moet voor het in Kawi in plaats van ꦄ *a* gebruikelijke ꦩ *ma*, maar dat men zulke werkwoorden beschouwen moet als afgeleid van naamwoorden met het voorzetsel ꦥ *pa*, zoodat b. v. ꦩꦏꦸꦭꦺꦴꦤꦤ꧀ afgeleid is van ꦥꦏꦸꦭꦺꦴꦤꦤ꧀ *wat ten Westen is, de Westkant.* Dit naamwoord is mij werkelijk in de Bråtå-joedå voorgekomen. Zoo zijn ook de beide volgende door den Schrijver aangevoerde voorbeelden ꦩꦶꦏꦸꦤ꧀ꦢꦂ en ꦩꦔꦸꦤꦺꦴꦂ afgeleid van de naamwoorden ꦥꦶꦏꦸꦤ꧀ꦢꦂ en ꦥꦔꦸꦤꦺꦴꦂ die ook beide in gebruik zijn. Het eerste is gevormd van het bijwoord ꦶꦏꦸꦤ꧀ꦢꦂ voor ꦲꦶꦁꦶꦏꦸꦤ꧀ꦢꦂ van ꦲꦶꦁꦏꦸꦤ꧀ꦢꦂ verlengde vorm van ꦏꦸꦤ꧀ꦢꦂ het andere van ꦥꦸꦂ zonder tusschenkomst van het voorzetsel ꦲꦶꦁ omdat dit woord zonder dit voorzetsel als bijwoord gebruikt wordt. En dat b. v. van ꦩꦔꦸꦤꦺꦴꦂ het grondwoord werkelijk ꦥꦔꦸꦤꦺꦴꦂ is, kan men daaruit zien, dat de passive vorm van dit werkwoord ꦢꦶꦥꦔꦸꦤꦺꦴꦂ is. Even zoo is het gelegen met andere dergelijke werkwoorden, die desgelijks met ꦩ *ma* beginnen. Daarentegen hebben weêr andere dergelijke werkwoorden, die niet op dezelfde wijze van een met ꦥ *pa* beginnend naamwoord gevormd zijn, het voorzetsel ꦩ *ma* ook niet. Zoo vormt men b. v. van den eigennaam van het eiland Java ꦗꦮ Ng. of ꦗꦮꦶ Kr. met het voorzetsel ꦲꦶꦁ het werkwoord ꦔꦺꦗꦮ of ꦔꦺꦗꦮꦶ met het gewone voorzetsel ꦲꦔꦺꦗꦮ of ꦲꦔꦺꦗꦮꦶ *naar Java gaan;* en van ꦠꦼꦔꦼꦤ꧀ *regter* (b. v. hand) of *regts,* zonder tusschenkomst van het voorzetsel, enkel door de eerste letter in de overeenkomstige neusletter te veranderen, ꦤꦼꦔꦼꦤ꧀ *naar den regter kant gaan*, of als bijwoord gebruikt,

Digitized by Google

[Javanese] *nederwaarts gaan* of *gekeerd zijn, afdalen, nederhangen,* van [Javanese] *beneden, onder;* [Javanese] *stijgen, opwaarts gaan, naar boven gekeerd zijn,* van [Javanese] *hoog, boven.*

234. Het voorzetsel [Javanese] of [Javanese] wordt ook in het Javaansch gebruikt, hoewel niet zoo menigvuldig als het voorgaande, waarmeê het over het algemeen in beteekenis overeenstemt; zooals in de woorden [Javanese] *teekenen, kenmerken,* [Javanese] *handel drijven.**

---

naar den regter kant, en zegt met het gewone voorzetsel [Javanese]. Ook het tegenovergestelde [Javanese] *naar den linker kant gaan*, of *naar den linker kant*, wordt met het gewone voorzetsel [Javanese] uitgesproken: maar, of dit onmiddellijk van het grondwoord [Javanese] *linker* en *links*, dan wel door middel van het voorzetsel [Javanese] en dus van [Javanese] gevormd is, zoodat [Javanese] in plaats van [Javanese] gezegd wordt; dat is niet te onderkennen. T. R.

* De eigenlijke vorm van het voorzetsel [Javanese] of [Javanese] is [Javanese] *mra*, en alle werkwoorden met dit voorzetsel zijn afgeleid van naamwoorden met het voorzetsel [Javanese] of [Javanese] (zie § 132 en daarbij de aanmerking). Zoo schrijft men dan ook niet alleen [Javanese] maar ook, en eigenlijk, [Javanese] en het is afgeleid van het naamwoord [Javanese] *teeken, bewijs*, dat men ook [Javanese] uitspreekt en schrijft. Zulke *werk*woorden hebben natuurlijk altijd een *bedrijvige* beteekenis, daar het eigenlijk gezegde werkwoorden zijn, die gevormd worden door de eerste letter van het grondwoord, de lipletter [Javanese], in de lipneusletter [Javanese] te veranderen. T. R.

Digitized by Google

5°. *Van de onbedrijvige werkwoorden met het voorzetsel* ꦩ (*m* of *ma*).

235. Werkwoorden met dit voorzetsel hebben een volstrekt onbedrijvigen vorm, en mogen in een meer bepaalden zin zoo genoemd worden, dan de onzijdige werkwoorden, waarvan hierboven gesproken is, daar deze geen uiterlijke kenteekens hebben, waardoor de onzijdige beteekenis aangeduid wordt, terwijl die andere duidelijk te onderkennen zijn. Het kenteeken bestaat namelijk in een vóór het grondwoord geplaatste ꦩ *m*. — Is de eerste letter van het grondwoord een ꦮ, dan wordt deze door een ꦩ vervangen: b. v. ꦩꦸꦭꦸꦠ꧀ *vlammen*, van ꦮꦸꦭꦸꦠ꧀ *vlam*; ꦩꦸꦤ꧀ꦢꦸꦂ *terugwijken*, van ꦮꦸꦤ꧀ꦢꦸꦂ *achterwaartsche beweging*, *terugwijking*; ꦩꦸꦩ꧀ꦧꦸꦭ꧀ *oprijzen*, *opstijgen*, van ꦮꦸꦩ꧀ꦧꦸꦭ꧀ *oprijzing*, *opstijging*; ꦲꦩꦩ꧀ꦥꦼꦂ *gelijken*, van ꦲꦮꦩ꧀ꦥꦼꦂ *gelijkenis*; ꦲꦩꦼꦱꦼꦩ꧀ *glimlachen*, van ꦲꦮꦼꦱꦼꦩ꧀ *glimlach*.[a] — De op deze wijze afgeleide woorden

[a] Het laat zich zeer betwijfelen, of deze en dergelijke onbedrijvige werkwoorden wel door middel van een *voorzetsel* van het grondwoord gevormd zijn. De ware vorm van het voorzetsel zou toch, zooals uit de volgende § blijkt, niet de enkele letter *m*, maar de lettergreep *ma* zijn: maar dan zou, indien het grondwoord met een *oe* of *i* begint, uit de vereeniging van de *a* van het voorzetsel met de *oe* een *o*, en met de *i* een *e* ontstaan, zooals dit b. v. werkelijk het geval in ꦲꦩꦺꦴꦗꦂ *zeggen*, *spreken*, van ꦮꦸꦗꦂ *wat iemand zegt*, *taal*, *spraak*, met het Kawi-voorzetsel *ma* (dit ꦲꦩꦺꦴꦗꦂ is namelijk een Kawi-woord). Er is dus

Digitized by Google

moeten wel onderscheiden worden van zulke, waarvan het grondwoord met een ꦥ of ꦧ begint, en die door de verandering van deze letters in ꦩ denzelfden vorm, maar een bedrijvige beteekenis krijgen; zooals [Javanese] *beschimpen, schelden,* van [Javanese] [Javanese] *wasschen,* van [Javanese] [Javanese] *beantwoorden, vergelden,* van [Javanese] enz.

236. Indien het grondwoord met een andere letter dan ꦧ begint, dan blijft deze onveranderd en neemt het voorzetsel ꦩ *ma* voor zich, waarvan de klinker ook wel in de uitspraak verloren gaat[a]; b. v.

---

reden om te vermoeden, dat zulke onbedrijvige werkwoorden, als hier door den Schrijver aangehaald worden, eigenlijk niets anders zijn dan verkortingen van dien vorm van het werkwoord, die beneden het *onbedrijvig deelwoord* genoemd wordt, en gevormd wordt door het invoegen van *oem* achter de eerste letter van het grondwoord. Zoo wordt dus van het grondwoord [Javanese] eigenlijk [Javanese] gevormd; maar dan smelt de lipklank *oe* met de lipletter *m* zóó ineén, dat die in de uitspraak weinig of in het geheel niet hoorbaar is, en zóó wordt het dan [Javanese] Dit vermoeden wordt des te waarschijnlijker, wanneer men opmerkt, dat beide vormen nevens elkander en in dezelfde beteekenis in gebruik zijn. Zoo zegt men b. v. [Javanese] of [Javanese] *aanrukken, aanvallen,* van [Javanese] en [Javanese] of [Javanese] *staan,* van [Javanese] Nog een anderen zeer sterken grond voor dit vermoeden zullen wij beneden § 243 aantreffen. T. R.

[a] De *a* wordt namelijk dikwijls in de uitspraak verkort, en dan schrijft men

Digitized by Google

ꦩꦼ, met Pĕpĕt. Zoo wordt dan het eerste door den Schrijver aangevoerde voorbeeld ook ꦩꦼꦭꦸꦩꦃ geschreven. Dan gaat vervolgens deze korte klinker ook wel geheel verloren, wanneer de eerste letter van het grondwoord een ꦫ of ꦭ is, daar deze beide letters zich gemakkelijk met een voorgaanden medeklinker zonder tusschenkomst van een klinker vereenigen. Zoo zegt en schrijft men dan ꦩꦿꦁꦏꦏ꧀ voor ꦩꦼꦫꦁꦏꦏ꧀ en dit voor ꦩꦫꦁꦏꦏ꧀.

Voorts mag men het er veilig voor houden, dat alle zulke met ꦩ *ma* beginnende werkwoorden, als hier door den Schrijver bedoeld worden, en die niet tot het Kawi, maar tot het gewone Javaansch behooren, afgeleid zijn van naamwoorden, die gevormd zijn door het voorzetsel ꦥ *pa*, waarvan de lipletter *p*, wanneer het naamwoord tot een werkwoord omgestempeld wordt, in een *m* verandert. Zoo is ꦩꦭꦏꦸ *gaan*, gevormd van ꦥꦭꦏꦸ *iemand die gaat, een reiziger;* ꦩꦭꦪꦸ Ng. ꦩꦭꦗꦼꦁ Kr. *wegloopen, vlugten*, van ꦥꦭꦪꦸ Ng. ꦥꦭꦗꦼꦁ Kr. *loop, vlugt*. Het zijn dan bij gevolg ook eigenlijk geen *onbedrijvige* werkwoorden of *toestandswoorden*, maar eigenlijk gezegde, en dus *bedrijvige, werkwoorden*. De meeste hebben dan ook werkelijk een bedrijvige beteekenis, zooals van *gaan, kruipen, wegloopen* enz.; en, indien andere meer een *toestand* schijnen te beteekenen, zooals een zekere houding, dan beteekenen zij toch eigenlijk, zooals ꦩꦭꦸꦩꦃ niet in dien houding *zich bevinden*, maar die houding *maken*. — Wat dus de Schrijver in het begin van de vorige § zegt, dat de werkwoorden, waarover hij hier handelt, een volstrekt onbedrijvigen vorm hebben en meer bepaald, dan andere, onbedrijvige werkwoorden mogen genoemd worden, dat bepaalt zich alleen tot zulke, waarover hij in de vorige § spreekt, en die eigenlijk niet door een voorzetsel, maar door het invoegen van *oem*, gevormd zijn. T. R.

Digitized by Google

[Javanese script] *op den rug liggen*, van [Javanese script] [Javanese script] of [Javanese script] *kruipen*, van [Javanese script] [Javanese script] of [Javanese script] *gaan*, van [Javanese script]

237. Men plaatst vóór dit soort van werkwoorden, die, daar het onbedrijvige werkwoorden zijn, nooit de aanhechtsels [Javanese script] en [Javanese script] of [Javanese script] aannemen[a], somtijds het voorzetsel [Javanese script] en schrijft b. v. [Javanese script] [Javanese script] enz. Doch dit is niet alleen geenzins noodzakelijk, maar moet ook afgekeurd worden, omdat hierdoor een overtollige bijeenvoeging van twee voorzetsels ontstaat, en [Javanese script] zooals wij vroeger gezien hebben, aan bedrijvige werkwoorden eigen is. Daar deze voorzetsels evenwel in goede geschriften aangetroffen worden, tot aanvulling van de versmaat ook zeer dienstig en geheel niet onwelluidend zijn, zoo is het eigenaardiger te stellen, dat dit het eenvoudige voorzetsel [Javanese script] *a* is, en dan behoort men [Javanese script] [Javanese script] enz. te schrijven.[b]

---

[a] Dit bepaalt zich alleen tot die onbedrijvige werkwoorden, waarover de Schrijver in § 235 handelt, en niet tot die, waarvan hij in § 236 spreekt. Deze zijn, zooals in de voorgaande aanmerking gezegd is, eigenlijk *bedrijvige* werkwoorden, en nemen dan ook die aanhechtsels wel aan; b. v. [Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *ergens naar toe loopen, ergens heen vlugten;* [Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *iets door scherts te verkrijgen trachten;* [Javanese script] Ng. —— [Javanese script] Kr. *iets aan een haak laten hangen.* T. R.

[b] Zoo zou men ook behooren te schrijven, al was het, dat het een bedrijvig werkwoord was. Zie de aanmerking bij § 222. T. R.

Digitized by Google

6°. *Over de verdubbelde en zamengestelde werkwoorden.*

238. Een soort van veel grooter omvang maken die werkwoorden uit, die door herhaling of verdubbeling van het grondwoord, of door het zamenvoegen van twee onderscheidene woorden, gevormd zijn. De eersten zijn *verdubbelde*, de andere *zamengestelde* werkwoorden.

239. Door de *verdubbeling* of herhaling van een werkwoord wordt te kennen gegeven, dat de werking, die het beteekent, bij herhaling, of wel bij aanhoudendheid, plaats heeft. Men onderscheidt er twee soorten van:

1°. werkwoorden, die uit een eenvoudige verdubbeling van het grondwoord bestaan, zonder de minste verandering, met uitzondering alleen van de vereischte voorzetsels of aanhechtsels; zooals [illegible] *gissen, nadenken, overdenken,* [illegible] *aanhoudend schieten,* [illegible] *weigeren, ongehoorzaam, brutaal* of *driest zijn,* [illegible] *gedurig de wacht houden, op schildwacht staan.*

2°. werkwoorden, die bij de verdubbeling een verandering van klinkers ondergaan; zooals [illegible] *zwaaijen, heen en weêr slingeren,* van [illegible] [illegible] *gedurig terugkeeren, heen en weêr gaan,* van [illegible] In zulke door herhaling gevormde woorden zijn de klinkers van het laatste woord meestal de oorspronklijke.

240. De *zamengestelde* werkwoorden zijn insgelijks van twee soorten:

1°. zamengestelde woorden van gelijke beteekenis, die tot versterking

Digitized by Google

van de beteekenis of tot nadruk, of eenvoudig door het spraakgebruik, bij elkander gevoegd worden; b. v. [Javanese script] *verstoren, verontrusten* (hiervan worden de grondwoorden niet afzonderlijk aangetroffen), [Javanese script] *plunderen,* van [Javanese script] en [Javanese script] dat beide *plunderen* beteekent.

2°. zamengestelde woorden van verschillende beteekenis, die, bij elkander gevoegd, een eigene beteekenis geven; zooals [Javanese script] *iemand in de rede vallen, een gesprek onwelvoeglijk storen, iets ongepasts aanvoeren,* van [Javanese script] *ongepast, onwelvoeglijk,* en [Javanese script] *spreken, zeggen;* [Javanese script] *een bezoek afleggen,* van [Javanese script] *naderen,* en [Javanese script] *gezelschap.*

241. In het gebruik van de voorzetsels en aanhechtsels rigten de verdubbelde werkwoorden zich geheel naar de enkele. Zij kunnen die namelijk op de gewone wijze bij zich nemen, wanneer zij als enkele werkwoorden daarvoor vatbaar zijn. De vóórzetsels worden dan vóór het eerste woord geplaatst, en de aanhechtsels aan het laatste gevoegd, zonder dat de beide woorden van elkander afgescheiden mogen worden; b. v. [Javanese script] *gedurig terug plaatsen,* [Javanese script] *ondervragen, navragen,* [Javanese script] *gedurig stooten, aanstooten.*

242. Wanneer het grondwoord met een [Javanese script] begint, blijft deze letter bij de herhaling onveranderd; dat wil zeggen, dat zij bij de herhaling niet die verandering ondergaat, die het voorzetsel meêbrengt en waaraan

Digitized by Google

het eerste woord onderworpen is; b. v. [illegible] *doen herinneren, te binnen brengen,* van [illegible] [illegible] *herhaaldelijk doen opstijgen* of *in de hoogte werpen,* van [illegible] [illegible] *aanhitsen.* — Ook kan men in plaats van de [illegible], waarmeê het tweede woord begint, de sluitletter van het eerste woord, indien het namelijk op een medeklinker uitgaat, verdubbelen, en aldus schrijven: [illegible] [illegible] Dit geschiedt alleen om de welluidendheid te bevorderen. Het heeft ook meestal plaats bij woorden, die op een Tjĕtjà' uitgaan, terwijl bij andere sluitletters gewoonlijk de eerste schrijfwijze gevolgd wordt.[a]

243. Wanneer zulk een werkwoord den onbedrijvigen vorm, die met een [illegible] begint, aangenomen heeft, dan blijft deze letter ook bij de herhaling[b]; zooals in [illegible] *gedurig stijgen, rijzen,* [illegible] *aanhoudend voorwaarts gaan,* [illegible] *zwaaijen.*

244. Indien het grondwoord met een andere letter dan [illegible] begint, dan rigt deze zich bij de herhaling van het woord naar de regels, die omtrent de verandering van de eerste letters zijn opgegeven.[c] Wanneer

---

[a] Zie § 11 en daarbij de aanmerking. T. R.

[b] Dit alleen is bewijs genoeg, dat de [illegible] in zulke onbedrijvige werkwoorden geen voorzetsel is: zie de aanmerking bij § 235. Een voorzetsel kan onmogelijk meê herhaald worden. T. R.

[c] B. v. [illegible] *bekladden, bemorsen,* van [illegible] *schrappen,* van het grondwoord [illegible] *een schrap.* T. R.

Digitized by Google

de letter namelijk in het eerste woord onveranderd blijft, dan blijft zij het ook in het herhaalde; b. v. [illegible] *likken*, van [illegible] [illegible] *graven*, *delven*, van [illegible] [illegible] *slaan*, *afrossen*, van [illegible] [illegible] *vernielen*, *bederven*.

245. Bij de verdubbeling van woorden, die met een [illegible], [illegible] of [illegible] beginnen en een [illegible] vóór zich nemen, geschiedt dit alleen bij het eerste en niet bij het tweede woord; b. v. [illegible] *plunderen*; van [illegible] [illegible] *kleven*, *aankleven*, van [illegible]

246. Indien het verdubbelde werkwoord op een klinker uitgaat en van het aanhechtsel [illegible] vergezeld is, wordt zoowel achter het eerste, als achter het tweede woord een *n* gevoegd en de klinker op dezelfde wijze veranderd; b. v. [illegible] *uitlachen*, van [illegible] [illegible] *vullen*, van [illegible] — Om de welluidendheid der verdubbelde woorden, die met een [illegible] beginnen, te bevorderen, wordt dikwijls, in plaats van de [illegible] in het tweede woord, de letter, waarmeê het eerste woord eindigt, verdubbeld, en men schrijft alzoo: [illegible] *vullen*, [illegible] *opwachten*.

247. Bij de aanhechting van [illegible] en [illegible] is hetzelfde in acht te nemen, als met [illegible] uitgezonderd alleen, dat men in plaats van *n* een *k* achter het grondwoord voegt; b. v. [illegible] *doen lachen*, [illegible] *uittrouwen*.

Digitized by Google

248. Even als bij de zelfstandige naamwoorden strekt zich de verdubbeling van het werkwoord dikwijls alleen tot de eerste lettergreep uit; en dan heeft bij beide letters die verandering plaats, die de eerste letter van een werkwoord gewoonlijk ondergaat: b. v. [illegible] *bevreesd maken, vrees aanjagen,* van [illegible] *bevreesd;* [illegible] *haten,* ook *hatelijk handelen,* van [illegible] *haat, nijd.*

249. Wanneer echter het grondwoord met een [illegible], [illegible], of [illegible] begint, blijven deze onveranderd en nemen alleen in de eerste lettergreep de [illegible] voor zich; zooals in [illegible] *verlengen, vertragen,* van [illegible] [illegible] *pijnigen,* van [illegible]

250. Indien de eerste letter geen schrijfteeken heeft, dan spreekt men de herhaalde lettergreep somtijds om de welluidendheid met een Pĕpĕt uit; b. v. [illegible] [illegible][a] Eindigt de eerste lettergreep met een medeklinker, dan wordt deze niet herhaald, maar alleen de eerste letter; zooals in [illegible] *beperken, bepalen,* van [illegible] *bepaling.*[b]

---

[a] Daarentegen wordt de eerste lettergreep, indien zij een Pĕpĕt heeft, bij de verdubbeling dikwijls met *a* uitgesproken; b. v. [illegible] *vinden.* Even zoo wordt ook de eerste letter, als zij een anderen klinker heeft, dikwijls met een *a* of met Pĕpĕt herhaald; b. v. [illegible] of [illegible] *wonen.* T. R.

[b] Beter voorbeeld is [illegible] *bewaken:* want in [illegible] gaat de eerste lettergreep eigenlijk niet op een medeklinker uit, maar wordt de *ng* slechts uit een aangenomene gewoonte van spelling verdubbeld. T. R.

Digitized by Google

251. Grondwoorden, die met de letter ꦲ beginnen, kunnen nimmer tot dezen vorm van het werkwoord gebracht worden; hetgeen alleen moet worden toegeschreven aan dezelfde reden, waarom men vóór deze letter zelden het voorzetsel ꦲ *a* gebruikt, den wanklank namelijk, dien de herhaling der ꦲ zou te weeg brengen. In de beteekenis van het woord kan de oorzaak niet gezocht worden: want het woord ꦔꦲꦤ꧀ꦢꦺꦴꦤ꧀ (Ng.) *wonen*, kan den bedoelden vorm niet aannemen, terwijl in het woord ꦏꦺꦴꦲꦤ꧀ (Kr.) dat hetzelfde beteekent, de herhaling van de eerste lettergreep meer voorkomt, dan de eenvoudige vorm, daar men gewoonlijk ꦏꦼꦏꦺꦴꦲꦤ꧀ zegt.

7°. *Over eenige onregelmatige vormen van het werkwoord en sommige bijzonderheden of afwijkingen van den algemeenen regel.*

252. De tot hiertoe opgegevene vormen van het werkwoord bepalen zich tot de regelmatige, die aan vaste regels onderworpen kunnen worden, en bestaan in afleidingen van een oorspronklijk werkwoord of naamwoord, dat door het bijvoegen van aanhechtsels of anderzins een gewijzigde beteekenis ontvangt. Van deze algemeene vormen en afleidingen zijn echter eenige afwijkingen, die niet onder een bepaalden regel te brengen zijn, maar slechts op weinige woorden, ja somtijds op niet meer dan één enkel woord, van toepassing zijn. — In de eerste plaats zullen wij onze aandacht vestigen op eenige vormen van het werkwoord, die op vele, doch niet op alle woorden, van toepassing

Digitized by Google

zijn, en daarna over sommige bijzonderheden of afwijkingen van den algemeenen regel handelen.

253. Vele woorden, die reeds van andere afgeleid zijn, kunnen op de gewone wijze tot werkwoorden gevormd worden, namelijk door het bijvoegen van de bij dit rededeel gebruikelijke voorzetsels en aanhechtsels. B. v. van [illegible] *genoeg*, *gedaan*, *uitgescheiden*, vormt men eerst het afgeleide naamwoord [illegible] *het uitscheiden*, *ophouden*, en hiervan het werkwoord [illegible] of [illegible] *doen uitscheiden*, *ophouden*. — Van het Arabische woord كافر (*kâfir*) *ongeloovige*, dat in het Javaansch [illegible] geschreven en veel gebruikt wordt, leidt men op dezelfde wijze [illegible] af, waardoor de Javanen verstaan: *misrekening*, *teleurstelling*, *niet geslaagd* of *nergens te regt gekomen* (als een ongeloovige, die van Mohammed verstooten is, en, zooals zij vermeenen, ook van zijn eigen Heer geen heil te wachten heeft).* Van [illegible] komt vervolgens het werkwoord [illegible] *teleurstellen*, *iemands oogmerken mislukken doen*. — Op dezelfde wijze worden van de afgeleide woorden [illegible] *geraas*, *gedruisch*, [illegible] *verblijfplaats*, *tent* of *loods*, en vele dergelijke woorden, de

---

* Deze afleiding van dat Arabische woord zal de Schrijver wel met te veel vertrouwen van den een of anderen Javaan hebben aangenomen. Waarschijnlijker is het, dat het gevormd is van het Kawi-woord [illegible] *verlegen*, *ongerust*, = [illegible] zoodat het eigenlijk beteekent: *geheelenal in verlegenheid gebragt*. T. R.

Digitized by Google

werkwoorden ꦧꦿꦸꦁꦱꦁꦔꦤ꧀ *geraas, gedruisch maken* (zooals van een menigte menschen), en ꦧꦺꦴꦤ꧀ꦝꦺꦴꦁꦔꦤ꧀ *vertoeven, pleisteren*, gevormd.

254. Een geheel bijzondere afleiding is die van vele werkwoorden, die een wederkeerige of wederzijdsche handeling beteekenen; namelijk door het aanhechtsel ꦲꦤ꧀ en somtijds met verdubbeling der eerste lettergreèp; b. v. ꦥꦿꦁꦔꦤ꧀ of ꦥꦥꦿꦁꦔꦤ꧀ *oorlogen*, van ꦥꦿꦁ *oorlog;* ꦒꦸꦭꦸꦠ꧀ꦠꦤ꧀ of ꦒꦸꦒꦸꦭꦸꦠ꧀ꦠꦤ꧀ *te zamen vechten, met elkander worstelen*, van ꦒꦸꦭꦸꦠ꧀ *vechten, worstelen;* ꦧꦭꦁꦔꦤ꧀ of ꦧꦧꦭꦁꦔꦤ꧀ *over en weder werpen, elkander gooijen*, van ꦧꦭꦁ *werpen;* ꦭꦮꦤ꧀ꦤꦤ꧀ of ꦭꦭꦮꦤ꧀ꦤꦤ꧀ *zich wederkeerig verdedigen, vechten*, van ꦭꦮꦤ꧀ *zich verzetten, zich verdedigen.* Deze vorm kan aan vele woorden gegeven worden, die vatbaar zijn voor de beteekenis van een wederkeerige handeling.

255. De telwoorden nemen ook den vorm van werkwoorden aan; zooals ꦲꦤꦼꦭꦸ van ꦠꦼꦭꦸ *drie;* ꦲꦚꦠꦸꦱ꧀ van ꦱꦠꦸꦱ꧀ *hondèrd;* ꦲꦚꦼꦮꦸ van ꦱꦼꦮꦸ *duizend;* ꦥꦶꦫ of ꦲꦩꦶꦫ en ook ꦲꦩꦶꦫꦤꦶ van ꦥꦶꦫ *hoeveel.* Men bedient zich van deze woorden, die van het werkwoord alleen den vorm aangenomen hebben, doch eerder tot de telwoorden behooren, om uit te drukken, wat in het Nederduitsch, als men van prijzen of hoeveelheden spreekt, te kennen gegeven wordt door *ieder, elk, het stuk:* b. v. ꦲꦸꦮꦺꦃꦲꦶꦏꦶꦫꦒꦤꦺꦲꦤꦼꦭꦸꦁꦝꦸꦮꦶꦠ꧀ of ꦤꦼꦭꦸꦁꦝꦸꦮꦶꦠ꧀ (*oewòh iki rĕgánné ánnĕloeng doewit*, of *nĕloeng doewit*) *deze vruchten kosten drie duiten het stuk;*

[Javanese script] (*batoerkoe wis tà' gàndjar ngli-mang réal*) *ik heb mijn bedienden elk met vijf Spaansche matten beloond;* [Javanese script] (*désâ ikoe mirâ wóngé*) *hoeveel volk is in elk van die desas?*[a] — Deze woorden komen ook in een andere beteekenis voor; zooals [Javanese script] (van [Javanese script] *drie*) *iets drie malen doen* of *herhalen, in drieën verdeelen,* ook *de derde maand der zwangerschap van een vrouw vieren.*

256. Sommige werkwoorden hebben behalven de regelmatige ook nog bijzondere vormen, die alleen aan dat woord eigen zijn en zelden op een ander woord toegepast kunnen worden. Het grondwoord [Javanese script] heeft bij voorbeeld den gewonen vorm [Javanese script] of [Javanese script] *inhouden, bevatten, beladen zijn,* en daarbij den bijzonderen vorm [Javanese script] of [Javanese script] *beladen* (als bedrijvig werkwoord), *belasten.*[b] Op gelijke wijze komen van het Krâmâ-

---

[a] Verg. § 170. En zoo wordt dan insgelijks van [Javanese script] of [Javanese script] *één,* [Javanese script] of [Javanese script] *twee,* [Javanese script] of [Javanese script] *vier,* en [Javanese script] *acht,* [Javanese script] en [Javanese script] en van [Javanese script] of liever van [Javanese script] *zès,* [Javanese script] gevormd. Dat zulke van telwoorden afgeleide werkwoorden even als de telwoorden zelf (§ 163), indien zij met een volgend naamwoord verbonden worden, een Tjĕtjà' (of *ang*) tot uitgang aannemen, blijkt uit de hier en § 171 aangevoerde voorbeelden van zelf. T. R.

[b] Het eigenlijke grondwoord is [Javanese script] waarvan de verlengde tweeletter-

Digitized by Google

woord ꦲꦧꦺꦴꦠ꧀ *zwaar, beladen zijn*, de werkwoorden ꦲꦁꦔꦧꦺꦴꦠ꧀ ꦲꦩꦸꦧꦺꦴꦠ꧀ en ꦲꦩꦺꦴꦠ꧀ die alle *beladen* (als bedrijvig werkwoord) beteekenen.[a] Geheel onregelmatig is voorts de afleiding ꦩꦺꦩꦺ of ꦲꦩꦸꦩꦺꦩꦺ *iets in de zon dragen*, van het grondwoord ꦥꦺꦥꦺ. Het heeft echter ook den gewonen vorm ꦩꦺꦥꦺ of ꦲꦩꦸꦩꦺꦥꦺ. Men heeft ook ꦲꦔꦼꦥꦺ van ꦥꦺ of ꦲꦼꦥꦺ dat dezelfde beteekenis heeft.[b]

257. Een der voornaamste afwijkingen in den vorm der werkwoorden

---

grepige vorm ꦲꦩꦺꦧꦺꦴꦠ꧀ is. Van het eerste wordt nu regelmatig door herhaling van de eerste letter ꦩꦺꦩꦺꦧꦺꦴꦠ꧀ van het andere, door verandering der keelletter ꦲ in de keel-neusletter ꦔ, ꦔꦩꦺꦧꦺꦴꦠ꧀ gevormd. T. R.

[a] Het grondwoord is ꦧꦺꦴꦠ꧀ de verlengde vorm ꦲꦧꦺꦴꦠ꧀ of door herhaling der eerste letter ꦧꦧꦺꦴꦠ꧀ Van deze drie vormen worden nu, door de eerste letter in de overeenkomstige neusletter te veranderen, de werkwoorden ꦩꦺꦴꦠ꧀ ꦔꦧꦺꦴꦠ꧀ en ꦩꦧꦺꦴꦠ꧀ gevormd. T. R.

[b] De grondvorm is ꦥꦺ met den verlengden vorm ꦲꦼꦥꦺ vanhier het werkwoord ꦔꦼꦥꦺ. Van hetzelfde ꦥꦺ is door verdubbeling ꦥꦺꦥꦺ gevormd: vanhier het werkwoord ꦩꦺꦥꦺ wanneer men dit tweelettergrepig woord als een enkel woord neemt; maar ꦩꦺꦩꦺ wanneer men het neemt als een woord, dat door herhaling van het grondwoord gevormd is. — Men kan dus in de voorbeelden, die de Schrijver in deze § aanhaalt, geenerlei onregelmatigheid, maar slechts rijkdom van vormen zien. T. R.

Digitized by Google

heeft plaats, wanneer de grondwoorden met een ꦲ zonder klankteeken beginnen, in welk geval deze meestal[a] de Pĕpĕt aanneemt; hetgeen alleen om de welluidendheid schijnt gedaan te worden[b], daar de beteekenis van het woord hierdoor niet verandert. B. v. van [illegible] komt [illegible] *smelten;* [illegible] en [illegible] *verhuizen, van plaats veranderen,* van [illegible] [illegible] en [illegible] *padi snijden,* van [illegible] — Dit bepaalt zich echter tot zeer weinige woorden. Een menigte van dezelfde soort kan niet zoo met een Pĕpĕt worden uitgesproken; b. v. [illegible] *willen,* [illegible] *prijzen,* [illegible] *beschermen, beschaduwen.* — Over het algemeen heeft het alleen plaats bij woorden, waarvan de eerste letter ꦲ zonder klankteeken, of [illegible] is. Hiervan heeft echter een afwijking plaats in het woord [illegible] waarvan het causative werkwoord [illegible] maar ook [illegible] *overreiken,* uitgesproken en geschreven kan worden.[c]

---

[a] Dit *meestal* zal wel *somtijds* moeten heeten: want de Schrijver zegt straks zelf, dat het *zich tot zeer weinige woorden bepaalt.* T. R.

[b] De ware oorzaak is ongetwijfeld, dat het grondwoord een éénlettergrepig woord is, maar dat door het voorzetten van ꦲ *a* of ꦲꦼ tot een tweelettergrepig verlengd wordt. Wat dus de Schrijver hier zegt, behoort bij § 260, en er is hier ook geen de minste afwijking of onregelmatigheid. T. R.

[c] Hier verandert dus door verkorte uitspraak de *oe* in *ĕ*, terwijl dit anders gewoonlijk met de *a* plaats heeft. Men treft dit echter ook in sommige andere woorden aan. T. R.

Digitized by Google

258. De afleiding van het woord [Javanese] *eerbied, hulde, onderdanigheid*, is geheel onregelmatig, daar het de lettergreep [Javanese] *nga* vóór zich neemt, en zoo het werkwoord [Javanese] of [Javanese] *eerbiedigen, hulde bewijzen*, vormt, terwijl de regelmatige vorm [Javanese] niet in gebruik is.[a]

259. Van het woord [Javanese] of [Javanese] wordt met het aanhechtsel [Javanese] naar den algemeenen regel [Javanese] *kleeden, toerusten, optooijen*, gevormd: maar, ofschoon deze vorm veel voorkomt, zoo geeft men echter dikwijls, vooral in het gesprek, daaraan een onregelmatigen vorm, door de laatste letter van het grondwoord in [Javanese] *k* te veranderen, en zegt [Javanese] En van [Javanese] *vragen*, zegt men op dezelfde wijze altijd onregelmatig [Javanese] *doen vragen* of *onderzoeken*, terwijl de gewone vorm [Javanese] niet bekend is.[b]

---

[a] Zonder voorbeeld is dit niet. Zoo zegt men in plaats van [Javanese] of [Javanese] *met elkander spelen, dobbelen, dobbelpartij*, van [Javanese] ook [Javanese] In het Soendasch is dit voorzetsel [Javanese] *nga* veel in gebruik. Het behoort dus waarschijnlijk tot een bijzonder dialect. T. R.

[b] Men mag daaruit met waarschijnlijkheid opmaken, dat de woorden [Javanese] of [Javanese] en [Javanese] niet de eigenlijke grondwoorden zijn, maar door middel van het aanhechtsel [Javanese] afgeleid zijn van de in onbruik ge-

Digitized by Google

260. Vele grondwoorden en bepaaldelijk zulke, die slechts uit één lettergreep bestaan, nemen in den vorm van een werkwoord, zonder verandering van de eerste letter, ꦲ *a* of ꦲꦼ *ĕ* voor zich; en, terwijl dan deze ꦲ als eerste letter de gewone verandering ondergaat, wordt er ook weêr het gewone voorzetsel vóórgeplaatst; zooals [Javanese] *verdeelen, uitdeelen*, van [Javanese] *verdeelen, verdeeling*.[a]

261. Een werkwoord, of liever een woord, dat den vorm van een werkwoord heeft, wordt dikwijls in de woordvoeging als een zelfstandig

---

raakte grondwoorden [Javanese] of [Javanese] en [Javanese] zooals b. v. ook [Javanese] *vrouwelijk*, *vrouw*, van het ongebruikelijke [Javanese] gevormd is, gelijk de vergelijking van het Sanscritsch bewijst. Van [Javanese] of [Javanese] is het grondwoord misschien niet geheel verloren geraakt. Want, daar men in plaats van het afgeleide [Javanese] of [Javanese] ook [Javanese] geschreven vindt, zoo is het waarschijnlijk, dat het grondwoord bewaard is in het Kawi-woord [Javanese] dat door den heer Gericke *werktuig, hulpmiddel*, verklaard wordt. T. R.

[b] Hiertoe behooren dan ook die werkwoorden, waarover de Schrijver § 257 spreekt.

Voorts behoort tot de ongewone vormen of afleidingen van het werkwoord ook dit, dat van [Javanese] *open*, *open zijn*, waarvan de grondvorm [Javanese] is, [Javanese] Ng. of [Javanese] Kr. *open maken*, *openen*, gevormd wordt, even als of [Javanese] een onbedrijvig werkwoord van het grondwoord [Javanese] was, terwijl de regelmatige vorm [Javanese] of [Javanese] in de beteekenis van *laten openen* gebruikt wordt. T. R.

Digitized by Google

of bijvoeglijk naamwoord, of wel als een ander rededeel, gebruikt; hetgeen alleen aan den zin te onderkennen is. Zoo komen ꦔꦤꦼꦔꦼꦤ꧀ *regts gaan, een regtsche rigting nemen,* en ꦔꦶꦮ *links gaan,* meestal als bijwoorden voor. Hetzelfde heeft plaats met de woorden ꦔꦭꦺꦴꦂ *een noordwaartsche rigting nemen,* ꦔꦶꦢꦸꦭ꧀ *zich zuidwaarts rigten,* ꦩꦸꦁꦒꦃ *opwaarts,* ꦩꦸꦝꦸꦤ꧀ *nederwaarts.*[*] Eveneens kan het woord ꦔꦱꦶꦲꦶ dat *beminnen* beteekent, in dezen zin: ꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶꦄꦭ꧀ꦭꦃꦲꦶꦁꦏꦁꦱꦏꦼꦭꦁꦏꦸꦁꦩꦸꦫꦃꦱꦂꦠꦲꦔꦱꦶꦲꦶ (*Goésti Allàh ìnkang sakĕlánkoeng moeràh sártå angasihhi*) *de Heer God, die zeer barmhartig en liefderijk is,* als een bijvoeglijk naamwoord aangemerkt worden.

262. Er dient nog aangemerkt te worden, dat een aantal woorden wel den vorm, maar niet den gewonen zin van een werkwoord bezitten, maar een bijzondere beteekenis hebben, die meestal een vergelijking met iets of het bezitten van een eigenschap of hoedanigheid te kennen geeft. b. v. ꦔꦮꦠꦸ *met een steen werpen,* en ook *zoo hard als een steen zijn,* van ꦮꦠꦸ *steen;* ꦚꦼꦭ *in den tusschentijd* of *inmiddels iets verrigten,* van ꦱꦼꦭ *tusschentijd;* ꦩꦥꦠꦶꦃ *Patih zijn,* of *als Patih dienen,* van ꦥꦠꦶꦃ zekere bediening.

B. *Over de vervoeging der werkwoorden.*

263. Het werkwoord ondergaat in het Javaansch slechts eenige wei-

---

[*] Zie over deze woorden § 233, en daarbij de aanmerking [*]. T. R.

Digitized by Google

nige veranderingen, om de verschillende wijzen, waarop het in de rede gebruikt wordt, te onderscheiden. Het zal derhalven noodzakelijk zijn, het gebruik der werkwoorden in het Javaansch te doen kennen, en ten einde hen, die aan de vervoegingen der werkwoorden in Europesche talen gewoon zijn, te gemoet te komen, hetgeen in deze talen gebruikelijk is, op het Javaansche werkwoord, zoo veel zulks geschieden kan, toe te passen.[a]

1°. *Over de wijzen der werkwoorden.*

264. Men onderscheidt gewoonlijk vier wijzen, waarop een werkwoord, of wat het beteekent, kan uitgedrukt worden: de *onbepaalde*, de *aantoonende*, de *gebiedende* en de *aanvoegende wijs*.

265. De *onbepaalde* wijs is de eenvoudige benaming van het werkwoord, zooals het bij de behandeling van de verschillende vormen hierboven voorgesteld is; b. v. [illegible] *koopen*, [illegible] *zitten*, [illegible] *slapen*, [illegible] *zien*, [illegible] *brengen*, [illegible] *beknorren*, [illegible] *verzamelen*, [illegible] *beschaamd maken*. — Ofschoon de voorzetsels [illegible] [illegible] en [illegible] ook bij andere wijzen en tijden gebruikt worden, schijnen zij toch bijzonder eigen te zijn aan

[a] Beter en wetenschappelijker zou het geweest zijn, indien de Schrijver zich hier aan het Javaansche taaleigen gehouden had en dat met vergelijking van het spraakgebruik der Europesche talen verklaard had. T. R.

Digitized by Google

de onbepaalde wijs, waarvan de overige vervoegingen in deze taal gerekend moeten worden af te stammen, daar alle werkwoorden, die volgens de gegevene regels deze voorzetsels kunnen aannemen, die in de onbepaalde wijs altijd bij zich hebben, of, zoo zij al niet uitgedrukt zijn, gerekend moeten worden daarvan vergezeld te zijn.*

266. Tot de onbepaalde wijs behooren de *deelwoorden*, waarvan men in het Javaansch twee soorten, beide zonder tijdsbepaling, onderscheidt. Zij verschillen zeer in beteekenis. De eerste duidt een hoedanigheid of toestand aan, en mag derhalven een *onbedrijvig* deelwoord genoemd worden; de andere geeft een lijden of het ondergaan van een handeling te kennen, en mag dus een *lijdend* deelwoord heeten; terwijl in het Javaansch geen deelwoord bestaat, dat als *bedrijvig* aangemerkt mag worden, om de uitvoering van een handeling te kennen te geven, zooals door het bedrijvig deelwoord in onze taal beteekend wordt. De Javanen drukken het laatste uit door de onbepaalde wijs, somtijds vergezeld van een hulpwoord, dat de voortduring of het nog plaats hebben der handeling aanwijst.

267. Het *onbedrijvig deelwoord* wordt over het algemeen door een verandering in den vorm van een werkwoord afgeleid, en wijkt in vele

* Wat de Schrijver hier van die voorzetsels zegt, moet van de verandering der eerste letter van het grondwoord in een neusletter bij de eigenlijk gezegde of bedrijvige werkwoorden verstaan worden. Zie de aanmerking bij § 222. T. R.

Digitized by Google

opzigten van de eigenschappen van een deelwoord af. Het wordt namelijk ook van zelfstandige of bijvoeglijke naamwoorden of andere grondwoorden afgeleid, en in een andere beteekenis, dan in die van een deelwoord gebruikt, daar het somtijds als zelfstandig naamwoord of als bijwoord, doch het meest als bijvoeglijk naamwoord voorkomt. De ware beteekenis van een woord in den vorm van het deelwoord is, dat iets voorzien of begaafd is met de hoedanigheid, die door het grondwoord (hetzij werkwoord of ander rededeel) te kennen gegeven wordt, of zich in den daardoor beteekenden staat bevindt.

268. De regelmatige afleiding van zulk een deelwoord, dat alle aanhechtsels, die een werkwoord anders vergezellen, doet wegvallen, bestaat hierin, dat de eerste letter van het woord van haar klinker afgescheiden en met een Soekoe (*oe*) uitgesproken wordt, terwijl de oorspronklijke klinker van die eerste letter een ꦩ voor zich krijgt en daarmeê de tweede lettergreep vormt: zooals ꦏꦸꦩꦩ꧀ꦧꦁ *drijvende, in een drijvenden staat zijn*, van ꦏꦩ꧀ꦧꦁ *drijven;* ꦠꦸꦩꦸꦁꦏꦸꦭ꧀ *gebogen, in een gebogene houding zitten*, van ꦠꦸꦁꦏꦸꦭ꧀ *zich buigen;* [illegible] *nederhangend, naslepend*, van [illegible] *slepen, naslepen, nederhangen;* ꦗꦸꦩꦼꦤꦼꦁ *staande, in een staande houding*, van ꦗꦼꦤꦼꦁ *staan;* [illegible] *zeggende, berigtende*, van [illegible] *zeggen, berigten;* ꦏꦸꦩꦏꦶ *zich als een oud man aanstellende, verwaand zijnde*, van ꦏꦏꦶ *een oud man.*

269. Sommige werkwoorden, die den klinker Pépĕt in plaats van

Digitized by Google

de *a* bij de eerste letter [illegible] aannemen (§ 257 en 260), kunnen dien in het deelwoord naar verkiezing behouden of niet. Men zegt zoowel [illegible] als [illegible] *koud zijnde*, van [illegible] *koud;* [illegible] als [illegible] *schenkende, gietende*, van [illegible] *schenken, gieten;* [illegible] als [illegible] *schreeuwende*, van [illegible] *schreeuwen, roepen.* Doch andere en wel de meeste woorden van dezen aard mogen niet met de Pĕpĕt gebruikt worden; zooals [illegible] *gesmolten zijnde*, van [illegible] *smelten;* [illegible] *trachtende, pogende*, van [illegible] *trachten, pogen;* [illegible] *verwijderd zijnde*, van [illegible] *ver;* [illegible] *opgedroogd zijnde*, van [illegible] *droog.*

270. De beteekenis van dezen vorm van het werkwoord, die hier het *onbedrijvig deelwoord* genoemd wordt, beantwoordt niet altijd volkomen aan hetgeen deze benaming zou meêbrengen. De voornaamste afwijking hiervan is, dat vele woorden in dezen vorm niet slechts als deelwoorden, maar ook in de andere wijzen van het werkwoord, gebruikt worden, zelfs in een bedrijvige beteekenis. Zoo heeft men de volgende woorden, die dagelijks in het gesprek, maar ook in goede geschriften, zeer algemeen zijn: [illegible] *staan*, [illegible] *gaan*, [illegible] *gevoelen*, [illegible] *bewaken*, [illegible] *gehecht, verkleefd zijn*, [illegible] *wonen, gezeten* of *gevestigd zijn*, [illegible] *lachen*, [illegible] *verstaan*, [illegible] *aanrukken, aanvallen*, [illegible] *opstuiven*, [illegible] *bruischen*, enz. Van sommige dezer woorden

Digitized by Google

zijn de gewone vormen in de taal niet bekend: b. v. [illegible] of [illegible] dat de oorspronklijke vorm van het werkwoord [illegible] *staan*, moet zijn, wordt nooit in dezen zin door de Javanen gebruikt. Anderen daarentegen, zooals [illegible] *gaan*, [illegible] *gevoelen*, [illegible] *bewaken*, [illegible] *aankleven*, enz., zijn wel bekende woorden, doch minder in gebruik.

271. Vele woorden van dezen vorm worden als bijvoeglijke naamwoorden gebruikt; b. v. [illegible] *opgerold*, van [illegible] *oprollen*; [illegible] *hoorbaar, helder, duidelijk* (van klank), van [illegible] *hooren*. Anderen daarentegen zijn zelfstandige naamwoorden of bijwoorden; zooals [illegible] *dat geworden* of *geschapen is*, een *schepsel*, van [illegible] *worden*; [illegible] een *staartster*, ook *staartpeper*, van [illegible] *rook*; [illegible] *bereid*, *gereed*, van [illegible] *toebereiden*, *gereed maken*.[a]

---

[a] Uit alles, wat de Schrijver over dezen vorm met den achter den eersten medeklinker van het grondwoord ingevoegden klank *oem* gezegd heeft, blijkt duidelijk, dat de benaming van *deelwoord*, alsof het een bijzondere *wijs* van het werkwoord was, niet zeer gepast is. Het is de bepaalde vorm van een *toestandswoord*, gelijk de bepaalde vorm van een eigenlijk gezegd *werkwoord* in een vóór den eersten letter van het grondwoord aangenomenen neusklank bestaat. Zie de aanmerking bij § 222. Dat de vorm der woorden, waarover in § 235 gesproken wordt, niets anders dan een verkorting van dezen bepaalden vorm der toestands-

Digitized by Google

272. De *lijdende* vorm van het werkwoord heeft, ofschoon er ook geen tijdsbepaling in opgesloten ligt, meer overeenkomst met ons verleden deelwoord, dan het voorgaande. Dikwijls wordt er de onbepaalde wijs door uitgedrukt, wanneer het woord zoo in den zin geplaatst is, dat de bijvoeging van de hulpwoorden *zijn* of *worden* in het Nederduitsch gevorderd zou worden, die men echter in het Javaansch niet uitdrukt.

273. Het *lijdend* deelwoord heeft twee vormen, die in beteekenis niet verschillen, maar waarvan de éene eigenlijk tot de Javaansche taal, en de andere tot het Kawi behoort. De laatste wordt echter in Javaansche boeken en geschriften, zelfs in brieven en andere dagelijksche opstellen, zoo veel gebruikt, dat hij het burgerregt verkregen heeft en hier niet voorbijgegaan kan worden. In beide vallen de voorzetsels van het werkwoord weg, en neemt de eerste letter weêr haar oorspronklijke gedaante

---

woorden is, heb ik in de aanmerking bij die § reeds opgemerkt. — Wat de beteekenis, of, laat ik liever zeggen, het gebruik van dezen vorm betreft, zoo verdient in het bijzonder nog aangeteekend te worden, wat door den heer Gericke in zijn *Eerste gronden* aan het einde van § 23 is opgemerkt, dat een woord van dezen vorm, wanneer het van een zelfstandig naamwoord afgeleid wordt, een *gelijkheid* aanduidt aan datgeen, wat het zelfstandig naamwoord beteekent; b. v. ꦏꦸꦩꦸꦏꦸꦱ꧀꧈ *gelijk rook*, van ꦏꦸꦏꦸꦱ꧀꧈ *rook*, en ꦒꦸꦩ꧀ꦭꦸꦝꦸꦒ꧀꧈ *gelijk den donder*, van ꦒ꧀ꦭꦸꦝꦸꦒ꧀꧈ *de donder*. ꦏꦸꦩꦸꦏꦸꦱ꧀꧈ zou men namelijk eigenlijk kunnen vertalen door *in den toestand van rook* of *damp*. T. R.

Digitized by Google

aan. De aanhechtsels vervallen daarbij niet, doch ondergaan in sommige gevallen een verandering, die beneden nader zal worden opgegeven.

274. De *gewone* vorm van het lijdend deelwoord bestaat in het voorzetsel [Javanese] *ka* [Kr. Ng.], of [Javanese] [Ng.] of [Javanese] [Kr.] voor het werkwoord geplaatst[a]; b. v. [Javanese] *gestoken*, van [Javanese] *steken;* [Javanese] *gevraagd, verzocht,* van [Javanese] *vragen, verzoeken;* [Javanese] *vergolden, gewroken,* van [Javanese] *vergelden, wreken;* [Javanese] *geslagen* of *geslagen worden,* van [Javanese] *slaan;* [Javanese] of (met weglating der [Javanese][b])

---

[a] In Mádyâ gebruikt men, zooals de heer Gericke in zijn *Eerste gronden* § 26 heeft opgemerkt, [Javanese] in plaats van [Javanese] of [Javanese] b. v. [Javanese] *in beslag genomen worden,* van [Javanese] *in beslag nemen.* Dit [Javanese] hetwelk eigenlijk niets anders, dan een van [Javanese] met het aanhechtsel [Javanese] afgeleid naamwoord is, wordt ook veel, zonder onderscheid van rang, in Kawi, en ook, ten minsten in geschriften, in Ngoko, gebruikt. — Voorts moet [Javanese] of [Javanese] en [Javanese] niet als *voorzetsel*, maar als *hulpwoord* beschouwd worden. Het komt volkomen overeen met het Nederduitsche *worden*. Het is namelijk de eenlettergrepige grondvorm van het verlengde tweelettergrepige [Javanese] *worden, geschieden, gebeuren.* T. R.

[b] Hetgeen bewijst dat het oorspronklijke grondwoord het éénlettergrepige woord [Javanese] en [Javanese] hiervan slechts de verlengde tweelettergrepige vorm is. T. R.

Digitized by Google

[illegible] *opgerigt* of *opgerigt worden*, van [illegible] *oprigten, doen staan;* [illegible] *gepacht* of *gepacht worden*, van [illegible] *pachten.*

275. De *tweede* vorm van het lijdend deelwoord ontstaat door de eerste letter van het grondwoord met een *Oeloe* uit te spreken en deze lettergreep met het overige gedeelte van het woord door het tusschenvoegen van een dubbelde *nn* ([illegible]) te vereenigen: b. v. [illegible] *geplunderd*, van [illegible] *plunderen;* [illegible] *gebonden*, van [illegible] *binden;* [illegible] of [illegible] *verzameld*, van [illegible] *verzamelen;* [illegible] of [illegible] *opgesloten*, van [illegible] *opsluiten, gevangen zetten.*[a] — Wanneer het grondwoord met een [illegible] begint, dan wordt er in plaats van de [illegible] een dubbelde Ngå tusschen ingevoegd[b]; zooals in [illegible]

---

[a] In de twee laatste voorbeelden is de tweede door den Schrijver opgegevene spelling de gewone en naar den aangenomenen regel; en de verdubbeling van de [illegible], waar zij niet met Soekoe verbonden is, heeft ook enkel en alleen in een aangenomene gewoonte van spelling haar grond. Zie de aanmerking bij § 11. Deze lijdende vorm bestaat in den achter den eersten medeklinker in het grondwoord ingevoegden klank *ìn*, op dezelfde wijze, als door het invoegen van *oëm* de bepaalde vorm der toestandswoorden ontstaat; zie de aanmerking bij § 271. T. R.

[b] Ook hier behoort de verdubbeling niet wezenlijk tot den vorm. En de oorzaak, waarom men in dit geval in plaats van de *n* den keel-neusklank *ng* ge-

Digitized by Google

[Javanese script] *uitgezonden*, van [Javanese script] of [Javanese script] *uitzenden;* [Javanese script] *teruggeplaatst*, van [Javanese script] *terugplaatsen.*

276. Eenige woorden worden in dezen vorm somtijds in een anderen zin, dan in dien van het lijdend deelwoord gebruikt, en zijn zoo in de dagelijksche taal aangenomen. Zoo zegt men [Javanese script] (Ng.) en [Javanese script] (Kr.) *gelasten*, in den zin der onbepaalde wijs.

277. Voorts ontstaat uit het lijdend deelwoord in den laatsten vorm nog een aan de Javaansche taal eigene verbuiging van het werkwoord, die in een zamenstelling van het grondwoord in zijn oorspronklijke gedaante, zonder voorzetsel, met dit van hetzelfde woord gevormde lijdend deelwoord bestaat, en een wederkeerige of wederzijdsche werking beteekent; zooals [Javanese script] *elkander helpen, bijstaan*, van [Javanese script] *helpen, bijstaan;* [Javanese script] *op elkander schieten*, van [Javanese script] *schieten.*[a] — Somtijds wordt op een soortgelijke wijze een

---

bruikt, schijnt deze te zijn, dat in de werkwoorden, waarvan het grondwoord met een [Javanese script] begint, deze keelletter in de keel-neusletter [Javanese script] veranderd wordt, en deze keelklank dan in den lijdenden vorm op de ingevoegde neusletter overgaat. Dit gebeurt echter niet, wanneer het grondwoord met een [Javanese script] begint, ofschoon deze ook in het werkwoord in [Javanese script] verandert. In Kawi vindt men ook wel de [Javanese script] in plaats van de [Javanese script] in den lijdenden vorm van werkwoorden, waarvan het grondwoord met een [Javanese script] begint. T. R.

[a] Zoo ook in het door den heer Gericke in zijn *Eerste gronden* § 26 aangevoerde

Digitized by Google

wederkeerige werking te kennen gegeven door het lijdend deelwoord te doen voorafgaan van een woord, dat de tegenovergestelde beteekenis heeft; b. v. ꦲꦢꦺꦴꦭ꧀ꦠꦶꦤꦸꦏꦸ꧈ (*adol-tinoekoe*) *verkoopen en koopen.**

---

voorbeeld ꦲꦺꦴꦫꦩꦠ꧀ꦏꦶꦤꦺꦴꦫꦩꦠꦤ꧀꧈ *groeten en gegroet worden*, d. i. *elkander groeten*, van ꦲꦺꦴꦫꦩꦠ꧀꧈ volgens § 247; waaruit tevens blijkt, dat men dezen wederkeerigen vorm werkelijk als één zamengesteld woord beschouwen moet. T. R.

* Eigenlijk: *verkoopen en gekocht worden.* — Voorts zal het, na hetgeen boven in de aanmerking bij § 271 over het daar zoo genoemde *onbedrijvig deelwoord* gezegd is, naauwelijks noodig zijn aan te merken, dat ook de vormen, die hier door den Schrijver met den naam van *lijdend deelwoord* bestempeld worden, geen *deelwoorden* zijn. Het zijn, even als die vorm met den ingevoegden klank *oem*, *toestandswoorden*. Dat ꦢꦶ꧈ met het daarvan gevormde ꦢꦶꦤꦢꦺꦤ꧀꧈ en ꦏꦢꦢꦺꦤ꧀꧈ een *hulpwoord* is, dat *worden*, *geschieden* beteekent, is in de aanmerking * bij § 274 reeds gezegd: en de beide vormen met het voorzetsel ꦏ *ka* en met den ingevoegden klank *in* (of *ing*) verschillen van dien met den ingevoegden klank *oem* slechts in zoo ver, dat het *lijdende*, *passive*, of liever *objective* (*voorwerpelijke*) toestandswoorden zijn, in tegenoverstelling van dien met *oem*, die een *subjectiven* (*onderwerpelijken*), ofschoon daarom juist geen *activen* of *bedrijvigen*, zin heeft. — Ook de *wederkeerige* vorm is een *toestandswoord*, waarom dan ook het eerste gedeelte van dezen zamengestelden vorm niet den vorm van een eigenlijk gezegd, bedrijvig, *werkwoord* heeft.

Eindelijk moet hier nog opgemerkt worden, dat de beide lijdende vormen met

14

278. Tot hiertoe is alleen gesproken van de vormen der deelwoorden, die van bedrijvige werkwoorden afstammen; doch ook de onbedrijvige werkwoorden kunnen als deelwoorden gebruikt worden, en hebben dan meer overeenkomst met ons *verleden* deelwoord, daar zij een toestand beteekenen, waaraan alleen het begrip van den verledenen tijd verbonden is, zonder dat van een lijden of het ondergaan van een handeling. Zij veranderen daarom echter niet van vorm.[b] B. v. ꦩꦠꦶ꧀ beteekent *sterven* en *gestorven*, ꦠꦼꦏ꧀ *komen* en *aangekomen*.

279. De *aantoonende* wijs is die, waardoor men de werking, die het werkwoord beteekent, naar de verscheidenheid der tijden regtstreeks te

---

het voorzetsel ꦏ *ka* en met den ingevoegden klank *in* (of *ing*) dikwijls met het aanhechtsel ꦲꦏꦺꦤ꧀ gebruikt worden, en zoo een naamwoord vormen, dat het *voorwerp* beteekent van die werking, die door het grondwoord in den vorm van een werkwoord wordt uitgedrukt. Deze vorm wordt gewoonlijk ook als voorwerpelijk toestandswoord gebruikt, wanneer het werkwoord den transitiven vorm met het aanhechtsel ꦲꦶ heeft: b. v. ꦏꦲꦸꦤ꧀ꦢꦁꦔꦏꦺꦤ꧀ of ꦏꦶꦤꦸꦤ꧀ꦢꦁꦔꦏꦺꦤ꧀ *die geroepen* of *ontboden wordt*, van het grondwoord ꦈꦤ꧀ꦢꦁꦔꦏꦺꦤ꧀ waarvan het werkwoord ꦔꦸꦤ꧀ꦢꦁꦔꦶ *roepen*, *ontbieden*, beteekent. T. R.

[a] Dus: de Javaansche taal heeft geen bijzonderen vorm voor het deelwoord in onderscheiding van het werkwoord of toestandswoord; en evenmin onderscheidt zij door verandering van vorm of verbuiging het verledene van het tegenwoordige. T. R.

Digitized by Google

kennen geeft. Het werkwoord behoudt daarbij in het Javaansch den vorm der onbepaalde wijs, hetzij met of zonder bijvoeging van hulpwoorden, waardoor het onderscheid der tijden bepaald wordt aangewezen: b. v. ꦲꦏꦸꦩꦁꦏꦠ꧀꧈ (*àkoe mánkat*) *ik vertrek;* ꦲꦏꦸꦭꦸꦁꦒꦸꦃ꧈ (*àkoe loénggoeh*) *ik zit;* ꦏꦸꦭꦲꦤꦶꦁꦔꦭꦶ꧈ (*koelå ánníngàlli*) *ik zie;* ꦏꦸꦭꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦲꦚꦸꦏꦲꦏꦺꦤ꧀꧈ (*koelå sámpoen ánnjoeka'àkĕn*) *ik heb gegeven.* — De vragende wijs behoort hier ook toe, en wordt meestal te kennen gegeven door een vraagwoord, zooals ꦲꦥ꧈ (Ng.) of ꦥꦸꦤꦥ꧈ (Kr.) dat eigenlijk *wat?* beteekent; b. v. ꦥꦸꦤꦥꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦤꦶꦔꦭꦶ꧈ (*poénnåpå sámpéjan níngàlli*) *ziet gij?* ꦲꦥꦏꦺꦴꦮꦺꦮꦶꦱ꧀ꦩꦔꦤ꧀꧈ (*åpå kówé wis mángan*) *hebt gij gegeten?*

280. De *gebiedende* wijs bestaat alleen in de Ngoko-taal, die tot een mindere gesproken wordt, daar alleen in deze betrekking een bevel kan worden gegeven; hetgeen in de Kråmå-taal, die men tot een meerdere in rang of jaren spreekt, geen plaats kan hebben. Wanneer in de laatste wijze van spreken een verzoek of verlangen te kennen gegeven wordt, dan bedient men zich van de aanvoegende of wenschende wijs[a], of wel van een hulpwoord, dat den wensch beteekent. — In gedichten of andere geschriften, waarin Kråmå-woorden voorkomen, die om de

---

[a] Maar de Schrijver zegt zelf beneden, dat de aanvoegende wijs in het Javaansch van de gebiedende wijs niet verschilt; en een bepaalde wenschende wijs of *optatief* bestaat er in het Javaansch ook niet. T. R.

Digitized by Google

welluidendheid, versmaat of anderzins gebruikt worden, zonder juist een onderscheid in den rang der personen te kennen te geven, maakt men ook wèl van de gebiedende wijs gebruik; doch dit is op het dagelijksch gesprek niet van toepassing.

281. De gebiedende wijs wordt van het grondwoord gevormd door middel van bijzondere aanhechtsels, die verschillend zijn naar gelang van het verschil der aanhechtsels van het werkwoord, waardoor de beteekenis bepaald of gewijzigd wordt. De voorzetsels van het werkwoord vervallen daarbij, en de eerste letter neemt haar oorspronklijke gedaante weêr aan.[a] Het is geenszins noodzakelijk, den persoon, dien

---

[a] Dit is niet volstrekt noodzakelijk, en gebeurt niet altijd. De voorbeelden, die de Schrijver in de volgende paragrafen aanhaalt, [Javanese] *eet*, [Javanese] *drink*, [Javanese] *trek aan*, van de grondwoorden [Javanese] [Javanese] en [Javanese] kunnen bewijzen, dat de neusklank, waarmeê het grondwoord in den vorm van een werkwoord uitgesproken wordt, ook in de gebiedende wijs behouden kan worden. Ook kan het voorzetsel ꦲ *a* vóór de gebiedende wijs gebruikt worden. Zoo vindt men b. v. in den tweeden brief op bl. 6 van het *Leesboek tot oefening* [Javanese] *breng mede*, van [Javanese] of [Javanese] *medebrengen*. En wat de Schrijver zegt, dat de gebiedende wijs van het *grondwoord* gevormd wordt, dat moet niet verstaan worden van die bepaalde vormen der toestandswoorden, die door het invoegen van *oem* en *in* of het voorzetsel ꦏ *ka* gevormd en door den Schrijver met den naam van *onbedrijvige* en

men beveelt, daarbij uit te drukken; doch, als dit tot meerderen nadruk geschiedt, dan wordt die vóór het werkwoord genoemd.

282. In woorden, die geen aanhechtsel hebben, wordt de gebiedende wijs gevormd door het achteraanvoegen van ꦲ *å*, of liever van den klinker *å*, die naar gelang van den uitgang van het grondwoord of met den medeklinker ꦲ, of met een anderen, uitgesproken wordt.

283. Eindigt het woord met een *Aksårå lĕgĕnnå*, dan wordt eenvoudig ꦲ *å* achter het woord gevoegd; zooals ꦒꦮꦲ꧈ (*gåwå-å*) *breng*, van ꦒꦮ꧈ *brengen*; ꦲꦤꦲ꧈ (*ånå-å*) *het zij*, van ꦲꦤ꧈ *zijn*, *wezen*.

284. Wanneer het woord op een medeklinker uitgaat, dan wordt deze verdubbeld; b. v. ꦥꦔꦤ꧀ꦤ꧈ *eet*, van ꦥꦔꦤ꧀꧈ *eten*; ꦭꦸꦁꦒꦸꦃꦲ꧈ *zit*, van ꦭꦸꦁꦒꦸꦃ꧈ *zitten*.

285. Als het woord op een klinker uitgaat, blijft deze onveranderd en wordt het aanhechtsel met dien medeklinker uitgesproken, die van zelf uit den overgang van den eenen klinker tot den anderen ontstaat. Te weten:

1°. bij den uitgang op een *Oeloe* of *Taling* wordt het aanhechtsel ꦪ *jå*; b. v. ꦠꦔꦶꦪ꧈ *sta op*, van ꦠꦔꦶ꧈ *opstaan*; ꦢꦢꦶꦪ꧈ *het worde*, *geschiede*, van ꦢꦢꦶ꧈ *worden*, *geschieden*; ꦔꦺꦴꦩ꧀ꦧꦺꦪ꧈ *drink*, van ꦔꦺꦴꦩ꧀ꦧꦺ꧈ *drinken*; ꦒꦮꦺꦪ꧈ *doe*, van ꦒꦮꦺ꧈ *doen*.

---

lijdende deelwoorden bestempeld worden. Woorden van deze vormen behouden die in de gebiedende wijs. T. R.

Digitized by Google

2°. achter een *Soekoe* of *Taling-Taroeng* wordt het aanhechtsel ꦮ *wå* uitgesproken; b. v. ꦠꦸꦫꦸꦮ *slaap*, van ꦠꦸꦫꦸ *slapen;* ꦠꦸꦏꦸꦮ *koop*, van ꦠꦸꦏꦸ *koopen;* ꦏꦼꦤ꧀ꦝꦼꦁꦮ *trek aan*, van ꦏꦼꦤ꧀ꦝꦼꦁ *aantrekken.*

286. Even zoo wijzigt zich de uitspraak van het aanhechtsel naar den voorgaanden klinker dikwijls ook, wanneer het woord op een *Wignjan* uitgaat, in welk geval deze dan wegvalt; b. v. ꦭꦸꦁꦒꦸꦮ voor ꦭꦸꦁꦒꦸꦃꦮ *zit;* ꦧꦭꦶꦪ voor ꦧꦭꦶꦃꦪ *keer terug.*

287. Deze vorm der gebiedende wijs schijnt zich te bepalen tot woorden zonder aanhechtsel, die een onbedrijvige beteekenis hebben, of wel een werking te kennen geven, maar zonder dat daarbij op een bepaald voorwerp gedoeld wordt, waarop de werking overgaat. Is dit laatste het geval, dan gebruikt men het aanhechtsel ꦲꦤꦺ dat op dezelfde wijze, als het voorgaande met het woord verbonden wordt[a]: b. v. ꦝꦮꦸꦲꦤꦺ *gelast hem*, van ꦝꦮꦸꦃ (*kón*) *gelasten;* ꦲꦸꦤ꧀ꦝꦁꦔꦤꦺ *roep hem* (op een bepaald persoon doelende), van ꦲꦸꦤ꧀ꦝꦁ *roepen.*

288. Van werkwoorden met het transitive aanhechtsel ꦲꦶ wordt de gebiedende wijs gevormd door voor dit aanhechtsel ꦲꦤ *ånå*, in

[a] Indien het grondwoord op een klinker uitgaat, dan wordt dit aanhechtsel daaraan door middel van een tusschengevoegde *n* verbonden; b. v. ꦠꦸꦁꦒꦸꦤꦺ van ꦠꦸꦁꦒꦸ *bewaken, op iets passen.* T. R.

Digitized by Google

de plaats te stellen en dit op dezelfde wijze met het grondwoord te verbinden: b. v. [Javanese] *zuiver, maak schoon,* van [Javanese] *zuiveren, schoon maken;* [Javanese] *vul,* van [Javanese] *vullen;* [Javanese] *wond, kwets,* van [Javanese] *wonden, kwetsen.* — Aan dezen uitgang der gebiedende wijs is dikwijls hetzelfde begrip van meervoudigheid verbonden, dat aan het aanhechtsel [Javanese] is toegekend (§ 225); b. v. [Javanese] *roep* (hem [a]).

289. Wanneer het werkwoord het causative aanhechtsel [Javanese] of [Javanese] heeft, dan wordt dit vervangen door [Javanese] of bij verkorting [Javanese] b. v. [Javanese] van [Javanese] *laten brengen;* [Javanese] of [Javanese] van [Javanese] *overlaten, overgeven.*

290. De nadruk der gebiedende wijs wordt versterkt door bijvoeging van het onafscheidelijk en op zich zelf niets beteekenend aanhechtsel [Javanese] waarvan men zich in het Javaansch op dezelfde wijze bedient, als in het Nederduitsch van het woordje *toch;* b. v.

---

[a] Dit moet een druk- of schrijf-fout zijn voor *hen.* — Ook de heer Gericke zegt in zijn *Eerste gronden* § 28, dat van de twee uitgangen [Javanese] en [Javanese] de eerste altijd op een voorwerp in het enkelvoud en de tweede op een voorwerp in het meervoud slaat; b. v. [Javanese] *roep dien man;* [Javanese] *roep die menschen.* De Schrijver spreekt hier en in § 225 niet zoo algemeen en zegt *dikwijls.* Doch zie de aanmerking bij § 225. T. R.

Digitized by Google

[Javanese] (*mårå-tå*) *kom toch,* [Javanese] *sta toch op,* [Javanese] *eet toch.*[a]

291. Om een verbod uit te drukken, wordt van de aanhechtsels, waardoor de gebiedende wijs gevormd wordt, in het geheel geen gebruik gemaakt, en bedient men zich alleen van een hulpwoord, dat het verbod te kennen geeft en het werkwoord vooraf gaat: [[Javanese] Ng. of [Javanese] Kr.] b. v. [Javanese] *wees niet bevreesd;* [Javanese] (*ådjå-tå ngoëndang adimoe*) *roep uw broeder niet;* [Javanese] *vergeet het niet.*

292. De *aanvoegende* wijs heeft met de gebiedende veel overeenkomst. Zij wordt op dezelfde wijze door de aanhechtsels [Javanese] [Javanese] en [Javanese] gevormd, en kan er om die reden dikwijls meê verwisseld of verward worden. In de woordvoeging is deze wijs dikwijls te onderkennen aan de woorden [Javanese] [Ng.] of [Javanese] [Kr.] [Javanese] [Ng.] of [Javanese] [Kr.] [Javanese] [Javanese] [Javanese] enz., die haar voorafgaan: b. v. [Javanese] (*soepados koelå áng-sállå bàti*) *opdat ik voordeel behale;* [Javanese] (*mënnàwi koelå sag'ddå*) *indien ik in staat ware.*[b]

---

[a] Uit de voorbeelden blijkt, dat het werkwoord dan niet in de gebiedende wijs wordt uitgesproken. T. R.

[b] Het zal naauwelijks noodig zijn hier aan te merken, dat hetgeen hier de *aanvoegende* wijs genoemd wordt, in het Javaansch niet alleen, zooals de Schrijver

Digitized by Google

2°. *Over de tijden der werkwoorden.*

293. De tijden worden in het Javaansche werkwoord niet door verbuiging of een verandering in den uitgang aangeduid, maar, wanneer de beteekenis bedrijvig is, in den vorm der onbepaalde wijs door bijvoeging van hulpwoorden, die den verledenen en toekomenden van den tegenwoordigen tijd onderscheiden. Alleen valt omtrent den vorm van

---

zegt, met de gebiedende wijze veel overeenkomst heeft, maar dat zij er volstrekt niet van verschilt, en dat derhalven deze onderscheiding, zooals ook die van *onbepaalde* en *aantoonende* wijs, op de Javaansche taal van geenerlei toepassing is. In de Javaansehe taal worden slechts twee wijzen van spreken door den vorm der woorden onderscheiden. Men spreekt er óf *stellender*, óf *wenschender* wijs, en dit laatste is, indien men in den tweeden persoon iemand aanspreekt, *bevelen* of *gebieden*. Daar men nu een meerdere, tot wien men in Krâmâ spreekt, niet *bevelen* of *gebieden* kan, zoo volgt daaruit, dat deze wijs in den tweeden persoon in Krâmâ niet gebruikt wordt. Maar des te menigvuldiger is in Krâmâ deze zelfde wijs in den eersten of derden persoon. Een paar voorbeelden van den eersten persoon geeft de Schrijver hier: andere, en zoo ook van den derden persoon, kan men in overvloed vinden in de in Krâmâ geschrevene brieven bl. 6 en vlgg. van het *Leesboek*. Alleen het laatste op bl. 15 wil ik hier aanvoeren: [illegible] *ik zal trachten, dat zij* (namelijk mijn kinderen en kindskinderen) *dragen een altijd opregt hart.* T. R.

het woord hierbij aan te merken, dat de werkwoorden, die naar den algemeenen regel in de onbepaalde wijs een voorzetsel aannemen en veelal een verandering van de eerste letter ondergaan, dezen vorm blijven behouden.

294. De *tegenwoordige* tijd wordt gewoonlijk door het enkele werkwoord zonder bepaalde aanwijzing van tijd uitgedrukt: b. v. ꦏꦸꦭꦒꦢꦃ (*koelå gadah*) *ik bezit;* ꦭꦠꦸꦩꦸꦫꦸꦧ꧀ (*làtoe moeroeb*) *het vuur vlamt.* — Een meer stellige bepaling, dat de handeling, terwijl men spreekt, nog voortduurt, wordt verkregen door middel van een bijwoord, dat deze beteekenis heeft; zooals de woorden ꦭꦒꦶ[Ng.] of ꦱꦮꦼꦒ꧀[Kr.] *pas, zoo even,* ꦲꦶꦱꦶꦃ(Ng.] of ꦠꦏ꧀ꦱꦶꦃ[Kr.] *nog,* ꦏꦫꦺꦴ[Ng.] of ꦏꦭꦶꦃ[Kr.] ꦱꦫꦺꦴ of ꦱꦫꦶꦫ[Kw.] en ꦧꦫꦺꦴ of ꦧꦫꦶꦁ[Kr.] *met,* ꦤꦭꦶꦏ[Ng.] of ꦱꦤꦭꦶꦏ[Kr.] *toen,* enz.

295. De *verledene* tijd bepaalt zich in de Javaansche taal hoofdzakelijk tot den *volmaakt verledenen* tijd, die eenvoudig uitdrukt, dat de daad geëindigd is, zonder betrekking tot eenigen anderen tijd, en wordt over het algemeen te kennen gegeven door het voorzetten van het hulpwoord ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ in Krâmâ en ꦮꦸꦱ꧀ of ꦲꦸꦮꦶꦱ꧀ in Ngoko, dat beide *reeds, voorbij, gedaan, geschied,* beteekent. — In de *båså mádyå,* of de taal tusschen in rang gelijkstaande personen, wordt het woord ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ meestal in ꦲꦼꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ veranderd: doch deze uitdrukking, en in het geheel die taal of wijze van spreken, bepaalt zich meest tot het gesprek en den gemeenzamen briefstijl, en wordt in geschriften

Digitized by Google

weinig aangetroffen. Het Ngoko-woord ꦮꦸꦱ꧀ bepaalt zich daarentegen meer tot den deftigen stijl en geschriften, en men bedient zich daarvan zelden in het gesprek.

296. De onderscheiding van den *onvolmaakt verledenen* en den *meer dan volmaakt verledenen* tijd is eigenlijk van geen toepassing op de Javaansche taal, daar er geen bijzondere uitdrukkingen zijn, waardoor die tijden bepaald aangewezen worden. Vooral de eerste wordt zeer onvolledig uitgedrukt, en meestal op dezelfde wijze voorgesteld, als de tegenwoordige tijd, zonder eenige aanduiding, dat de zaak voorbij is: b. v. ꦲꦏꦸꦠꦸꦫꦸ *ik slaap* of *ik sliep;* ꦏꦺꦴꦮꦺꦥꦢꦸ *gij twist* of *gij twistet.* Wanneer er echter een naauwkeurige onderscheiding van deze tijden vereischt wordt, bijzonder ten aanzien van den *meer dan volmaakt verledenen* tijd, dan wordt die door den zamenhang of door omschrijving te kennen gegeven.

297. De *toekomende* tijd wordt even als de verledene door een hulpwoord aangeduid; te weten door ꦧꦏꦭ꧀ in Ngoko, en ꦧꦢꦺ in Kråmå; woorden, die in beteekenis volmaakt overeenkomen met *zal, zullen,* en alleen dienen, om eenvoudig te kennen te geven, dat iets toekomstig is: b. v. ꦏꦸꦭꦧꦢꦺꦩꦤ꧀ꦠꦸꦏ꧀ (*koelå bádé mántoe'*) *ik zal naar huis gaan;* ꦲꦏꦸꦧꦏꦭ꧀ꦠꦸꦏꦸ (*ákoe bakal toekoe*) *ik zal koopen.** —

---

* Niet altijd worden deze hulpwoorden of die voor den verledenen tijd, ꦮꦶꦱ꧀ of ꦮꦸꦱ꧀ Ng. en ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ Kr. zoo, als in deze voorbeelden,

Digitized by Google

onmiddellijk vóór het werkwoord of toestandswoord geplaatst: dikwijls worden zij vóór het voornaamwoord van den eersten of tweeden persoon gezet, dat met het werkwoord of toestandswoord verbonden wordt, en, indien het dan een eigenlijk gezegd *werkwoord* is, dan gaat de bij de eerste letter aangenomene neusklank verloren, en keert het werkwoord, uitgezonderd de aanhechtsels, tot den vorm van het grondwoord terug: b. v. [Javanese script] *ik heb ontvangen*, van [Javanese script] *ontvangen;* [Javanese script] *ik zal schrijven*, van [Javanese script] *schrijven.* Een voorbeeld van deze twee verschillende woordvoegingen kort na elkander vindt men op bl. 14 van het *Leesboek:* [Javanese script] — — [Javanese script] *ik heb den brief van Grootvader ontvangen*, — — *en ik heb den inhoud er van wel verstaan.*

Doch ook zonder dat één van die hulpwoorden voorafgaat, vindt men dikwijls het voornaamwoord op dezelfde wijze met een werkwoord verbonden; evenwel niet altijd; zoodat de vraag ontstaat, of dit geheel naar willekeur geschiedt, dan of er eenig onderscheid van beteekenis tusschen is. De Schrijver spreekt nergens hiervan. De heer Gericke heeft in zijn *Eerste gronden*, § 29 en 32, *d.* gesteld, dat bij die verbinding het hulpwoord, dat den verledenen of toekomenden tijd te kennen geeft, vóór het voornaamwoord weggelaten, maar verondersteld wordt, en noemt het daarom § 33 en vlgg. den *onbepaalden tijd:* doch ik meen van hem vernomen te hebben, dat hij zelf die verklaring niet meer voor de ware of juiste hield. Daarmeê komt dan ook niet overeen, dat men die verbinding dikwijls aantreft, waar onmogelijk een van die hulpwoorden vóór het voornaamwoord als

Digitized by Google

— Men bedient zich ook wel van andere woorden, om den toekomenden tijd uit te drukken, zooals [Javanese script] [Ng.] [Javanese script] [Kr.] *willen*, [Javanese script] [Ng.]

---

weggelaten ondersteld mag worden. Zoo kunnen b. v. op bl. 6 van het *Leesboek*, in den tweeden brief, de woorden [Javanese script] onmogelijk beteekenen: *ik* HEB *u opgeroepen;* noch ook *ik* ZAL *u oproepen.* Naar hetgeen ik zelf tot hiertoe heb kunnen opmerken, dan komt het mij voor, dat men stellen mag, dat die verbinding alleen dan gebruikt wordt, wanneer men van een werking spreekt, als *nog niet volbracht* of *volvoerd.* Het zou dan een soort van *Imperfectum* zijn, maar volstrekt geen *Praeteritum imperfectum:* het begrip van *tijd* is er niet aan verbonden. De andere verbinding, waarbij de eerste letter van het werkwoord achter het voornaamwoord den neusklank behoudt, zou dan daarentegen een *Perfectum*, ofschoon daarom juist geen *Praeteritum perfectum*, zijn, en beteekenen, dat de werking als *volbracht* of *volvoerd* wordt voorgesteld. Spreekt men dus van iets, als verleden en voorbij, zoodat het thans niet meer geschiedt, dan moet men dit *Perfectum* gebruiken; en spreekt men daarentegen van iets als toekomstig en dat nog gebeuren moet, dan wordt het *Imperfectum* vereischt. Waar wij in den tegenwoordigen tijd spreken, daar kunnen beide vormen gebruikt worden, al naar dat de werking als volbracht, of als nog niet volbracht, maar nog steeds voortdurend, wordt voorgesteld. — De heer Gericke heeft § 32, *f.* aangemerkt, dat men dat *Imperfectum*, zooals ik het hier noem, in Krâmâ ook wel in plaats van de gebiedende wijs gebruikt; b. v. [Javanese script] *gij schrijft* of *zult schrijven*, voor *schrijf.* T. R.

Digitized by Google

[Javanese] [Kr.] of [Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *kunnen,* [Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *straks, aanstonds.* Deze woorden doelen echter bepaald op de omstandigheid, die er door beteekend wordt: b. v. [Javanese] *ik wil slapen;* [Javanese] *ik zal* (hem) *roepen.*

3°. *Voorbeeld van vervoeging van een transitief werkwoord met het voorzetsel* [Javanese][a]

Onbepaalde wijs: . . . . . [Javanese] *roepen.*

Onbedrijvig deelwoord: . [Javanese] *roepende.*

Lijdend deelwoord: . . . [Javanese] of [Javanese] *geroepen.*

Tegenwoordig deelwoord: [Javanese] *roepende.*[b]

Verleden deelwoord: . . . [Javanese] *geroepen hebbende.*

Toekomend deelwoord: . [Javanese] *zullende roepen.*

---

[a] Men moet dit als niets anders beschouwen, dan als een voorbeeld, waaruit men zien kan, hoe de onderscheidene wijzen en tijden van een Nederduitsch werkwoord in het Javaansch veelal uitgedrukt kunnen worden, en daarbij wel in acht nemen, wat bij hetgeen de Schrijver over de wijzen en tijden der werkwoorden gezegd heeft, telkens hierboven is aangemerkt. T. R.

[b] [Javanese] beteekent *als, toen, terwijl.* Vrg. § 294. T. R.

Digitized by Google

Aantoonende wijs.

Tegenwoordige tijd: [illegible] *ik roep;*

[illegible] *gij roept;*

[illegible] *wij roepen;*

[illegible] *gij roept;*

Verledene tijd: . . . [illegible] *ik heb geroepen,* of

[illegible] *ik heb* (hem [a]) *geroepen.*

Toekomende tijd: . [illegible] *ik zal roepen,* of

[illegible] *ik zal* (hem) *roepen.*

Aanvoegende wijs: . [illegible] of [illegible] *dat ik roepe.*

---

[a] [illegible] wordt in het Javaansch gebruikt in plaats van den een of anderen eigennaam, zooals wij gewoon zijn daarvoor een kapitale letter met een starretje te schrijven, of *een zeker* of *zeker iemand* zeggen. Over het voorzetsel [illegible] zie men § 96. Men kan het dus vertalen: *N* heb ik geroepen;* of *zeker iemand heb ik geroepen.* T. R.

ZEVENDE HOOFDSTUK,

OVER DE BIJWOORDEN.

298. De woorden der Javaansche taal, die tot deze soort behooren, zijn moeijelijk te bepalen, daar ook andere woorden als bijwoorden gebruikt kunnen worden, hetzij door er eenvoudig den zin van zulke woorden aan toe te kennen, of door het bijvoegen van aanhechtsels, die vereischt worden, om er dien zin aan te geven.

299. Een volledige kennis van de bestaande bijwoorden, en van het gebruik er van, moet door oefening verkregen worden. Het zal voldoende zijn, ons hier tot de volgende aanmerkingen te bepalen.

1°. Vele andere rededeelen worden van de bijwoorden ontleend, alleen door ze als zoodanig in den zin te gebruiken, zonder eenige verandering van het woord zelf; zooals [illegible] *toen, tijdens, wanneer* (eigenlijk *de tijd.*)[a]

---

[a] Dit is veeleer een *voegwoord* te noemen. Hetzelfde geldt van meer andere woorden, die door den Schrijver in dit hoofdstuk als *bijwoorden* aangehaald worden. Het zal onnoodig zijn, dit telkens aan te merken. Doch niet alleen naamwoorden, maar ook werkwoorden, en vooral toestandswoorden, worden, ook met het voorzetsel ꦲ *a*, menigvuldig als *bepalingen van werkwoorden of toestandswoorden*, en dus als *bijwoorden*, gebruikt. T. R.

Digitized by Google

2°. Verscheidene bijwoorden worden gevormd door verdubbeling van het woord, waardoor een *herhaling, voortduring* of *onbepaaldheid* te kennen gegeven wordt: b. v. ꦏꦫꦶꦏꦫꦶ꧈ *eindelijk, laatstelijk, gevolglijk;* ꦢꦸꦫꦸꦁꦢꦸꦫꦸꦁ꧈ *alvorens, voordat;* ꦲꦚꦂꦲꦚꦂ꧈ *pas, onlangs;* ꦒꦺꦤ꧀ꦠꦶꦒꦺꦤ꧀ꦠꦶ꧈ *beurtelings.*

3°. Andere bijwoorden worden gevormd door het voorzetsel ꦱ *sa*, dat in dit geval *overeenkomstig, naar mate, naar gelang, dienvolgens*, beteekent; b. v. ꦱꦥꦸꦤꦶꦏ꧈ *bijaldien,* ꦱꦥꦠꦸꦠꦺ꧈ *naar behooren,* ꦱꦪꦺꦏ꧀ꦠꦺꦴꦱꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *in waarheid.*

4°. Ook het aanhechtsel ꦥꦸꦤ꧀꧈ wordt somtijds tot het vormen van bijwoorden gebruikt; zooals in ꦮꦼꦏꦱꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *eindelijk, ten laatsten.*

5°. Verscheidene bijwoorden, die een tijd of plaats te kennen geven, nemen het voorzetsel ꦲꦶꦁ vóór zich; zooals ꦲꦶꦁꦏꦺꦤꦺꦏꦺꦤꦺ꧈ *hier,* ꦲꦶꦁꦏꦤꦏꦤ꧈ *dáár,* ꦲꦶꦁꦏꦭꦲꦶꦁꦏꦭ꧈ *tijdens,* ꦲꦶꦁꦠꦺꦩ꧀ꦧꦺ꧈ *voortaan.*

300. Er blijft alleen nog over, de meest gebruikelijke bijwoorden op te geven, gerangschikt onder de algemeene benamingen van *bijwoorden van tijd, van plaats* en *van verschillenden aard,* zonder de verschillende soorten, waarin zij naar hun beteekenis verdeeld kunnen worden, met naauwgezetheid te onderscheiden.

1°. *Bijwoorden van tijd.*

ꦢꦸꦫꦸꦁ꧈ [Ng., ꦢꦺꦫꦺꦁ꧈Kr.] *nog niet;* ꦱꦢꦸꦫꦸꦁꦺ꧈ [Ng., ꦱꦢꦺꦫꦺꦁꦶꦥꦸꦤ꧀꧈Kr.] *voordat, alvorens;* ꦲꦶꦱꦶꦃ꧈ [Ng., ꦱꦲꦺꦴꦱꦶꦃ꧈Kr.]

voorbij, geleden; [Javanese] [Ng., [Javanese] Kr.] *nadat;* [Javanese] [Ng., [Javanese] of [Javanese] Kr.] *nu;* [Javanese] [Ng., [Javanese] Kr.] *straks, zoo even, onlangs;* [Javanese] [Ng.] *voorheen, te voren;* [Javanese] [[Javanese] of [Javanese] Ng., [Javanese] Kr.] *eerst;* [Javanese] [Ng., [Javanese] Kr.] *aanstonds, dadelijk;* [Javanese] [Ng.] *tegenwoordig;* [Javanese] [Ng., [Javanese] Kr.] [Javanese] [Kr.Ng.] *naderhand;* [Javanese] [Ng., [Javanese] Kr.] *terwijl;* [Javanese] *te gelijker tijd;* [Javanese] [Ng., [Javanese] Kr.] *altijd, altoos, zoo lang als;* [Javanese] of [Javanese] *somwijlen, somtijds;* [Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *vroeg;* [Javanese] [Ng.] *morgen;* [Javanese] *gisteren;* [Javanese] *overmorgen;* [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *wanneer?* [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] [Javanese] of [Javanese] *toen, ten tijde dat, tijdens;* [Javanese] [Ng., [Javanese] Kr.] *zoodra;* [Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *pas, nu, eerst;* [Javanese] *telkens.*

2°. *Bijwoorden van plaats.*

[Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *hier;* [Javanese] of [Javanese] [Ng.] [Javanese] of [Javanese] [Kr.] *dáár;* [Javanese] of [Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *waar?* [Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *ver;* [Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *nabij;* [Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *hier, herwaarts;* [Javanese] of [Javanese] [Ng., [Javanese] Kr.] *dáár, derwaarts;* [Javanese] [Ng.] [Javanese] [Kr.] *voorbij;* [Javanese] [Ng., [Javanese] Kr.] *langs;*

Digitized by Google

ꦝꦸꦮꦸꦂ꧈[Ng.] ꦲꦶꦁꦒꦶꦭ꧀꧈[Kr.] *boven;* ꦔꦶꦱꦺꦴꦂ꧈[Ng.] ꦔꦤ꧀ꦝꦥ꧀꧈[Kr.] *beneden;* ꦗꦧ꧈[Ng.] ꦗꦮꦶ꧈[Kr. *buiten;* ꦗꦼꦫꦺꦴ꧈[Ng.] ꦭꦼꦧꦼꦠ꧀꧈ [Kr.] *binnen;* ꦥꦶꦁꦒꦶꦂ꧈ *bezijden;* ꦔꦫꦼꦥ꧀꧈[Ng.] ꦔꦗꦼꦁ꧈[Kr. *vóór;* ꦧꦸꦫꦶ꧈[Ng.] ꦮꦶꦁꦏꦶꦁ꧈[Kr.] *achter;* enz.

3°. *Bijwoorden van verschillenden aard.*

ꦩꦁꦏꦺꦴꦤꦺꦴ꧈ ꦩꦁꦏꦺꦤꦺ꧈ [of ꦩꦺꦏꦺꦴꦤ꧈Ng.] ꦩꦼꦏꦠꦼꦤ꧀꧈[Kr.] *dus, aldus, zoo, alzoo, op die wijs;* ꦏꦥꦿꦶꦪꦺ꧈[Ng.] ꦏꦥꦿꦶꦪꦺꦤ꧀꧈ [Md.] ꦏꦢꦺꦴꦱ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦝꦶ꧈[Kr.] *hoe, hoedanig?* ꦩꦸꦁ꧈ ꦲꦩꦸꦁ꧈ of ꦩꦸꦁ꧈ *slechts, alleen;* ꦝꦺꦮꦺ꧈[Ng.] ꦥꦶꦪꦩ꧀ꦧꦏ꧀꧈[Kr.] *alleen, eenig;* ꦧꦁꦔꦺꦠ꧀꧈[Ng.] ꦱꦔꦺꦠ꧀꧈[Kr.] *zeer;* ꦥꦶꦱꦤ꧀꧈ [beter ꦥꦶꦱꦤ꧀꧈] *geheel, gansch;* ꦱꦪꦱꦪ꧈ *allengskens;* ꦭꦸꦮꦶꦃ꧈ of ꦭꦸꦮꦶꦃ꧈ en ꦭꦸꦮꦶꦃ꧈ *eerder, liever;* ꦲꦶꦪ꧈ of ꦪ꧈[Ng.] ꦲꦶꦁꦒꦶꦃ꧈ ꦲꦶꦁꦒꦶꦃ꧈ of ꦒꦶꦃ꧈ [Kr.] *ja, wel, ook;* ꦲꦺꦴꦫ꧈ [*ora*, Ng.] ꦩ꧀ꦧꦺꦴꦠꦼꦤ꧀꧈[Kr.] *neen, niet;* ꦢꦸꦢꦸ꧈[Ng.] ꦢꦺꦢꦺ꧈[Kr.] *het is niet;* ꦲꦗ꧈[Ng.] ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀꧈[Kr.] *dat niet* (verbiedend); ꦠꦩ꧀ꦠꦸ꧈[Kr.Ng.] ꦱꦪꦏ꧀ꦠꦺꦴꦱ꧀꧈[Kr.] *zekerlijk;* ꦭꦸꦥꦸꦠ꧀꧈[Ng.] ꦭꦼꦥꦠ꧀꧈[Kr.] *verkeerd;* ꦧꦼꦤꦼꦂ꧈[Ng.] ꦊꦂꦱ꧀꧈ [Kr.] *regt, juist;* ꦠꦼꦩꦼꦤ꧀꧈ en ꦠꦼꦩꦼꦤ꧀ꦠꦼꦩꦼꦤ꧀꧈ *opregtelijk;* ꦏꦼꦫꦥ꧀꧈ [Kr.Ng.] ꦲꦱꦿꦶꦁ꧈ [Kr., ꦏꦼꦫꦥ꧀꧈Ng.] *dikwijls;* ꦲꦫꦁ꧈[Ng.] ꦲꦮꦶꦱ꧀꧈[Kr.] *zelden;* enz.

Digitized by Google

ACHTSTE HOOFDSTUK,

OVER DE VOORZETSELS.

301. De meest gebruikelijke voorzetsels zijn:

1°. *te, op, aan, in, tot.* Dit voorzetsel duidt doorgaans een aanwezigheid of een bepaling van tijd of plaats aan: b. v. (*sámpoen wóntěn ing negàri*) *hij is reeds in de stad;* *sangět roèwěd ing mánnàh*) *hij was zeer verlegen in zijn hart;* (*nalikå padóllé ing dînnå ikoe*) *tijdens den verkoop op dien dag;* (*wóntěn ing Sěmawis*) *zich te Samarang bevinden.* — Dikwijls wordt vóór bijwoorden van tijd en plaats gebruikt, en geeft dan aan de bepaling van de aanwezigheid meer nadruk; b. v. *hier,* *dáár,* *boven,* *buiten,* *waar?*

2°. *sa,* dat sommigen verkeerdelijk *sà',* schrijven, is een onafscheidelijk voorzetsel, en dient veel tot het vormen van bijwoorden; zooals [Ng.] [Kr.] *thans, nu;* *zoo lang als;* *zoodra.* Vóór naamwoorden of werkwoorden geplaatst, heeft het de beteekenis van *als, ingevolge, overeenkomstig, naar, bij*[a]:

[a] Over de ware beteekenis en het verschillend gebruik van dit voorzetsel, als

Digitized by Google

b. v. ꦱꦏꦂꦱꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀꧉ *sakársâ sámpéjan) ingevolge uw wil;* ꦱꦢꦠꦼꦔꦶꦥꦸꦤ꧀ꦆꦁꦱꦼꦩꦮꦶꦱ꧀꧉ (*sadàtĕngipoen ing Sĕmawis*) *bij zijn komst te Samarang.*

3°. ꦩꦫꦁ꧉ ꦩꦫꦶꦁ꧉ ꦩꦼꦚꦁ꧉[Ng.] ꦢꦠꦼꦁ꧉[Kr.] *naar, aan, tot,* hebben alle dezelfde beteekenis van een rigting of beweging naar een plaats: b. v. ꦲꦏꦸꦮꦺꦮꦺꦃꦩꦫꦁꦏꦺꦴꦮꦺ꧉ (*àkoe wèwèh marang kówé* (*ik geef aan u;* ꦭꦤ꧀ꦩꦼꦤꦮꦏꦺꦴꦮꦺꦠꦸꦠꦸꦂꦩꦫꦁꦱꦮꦶꦗꦶꦮꦺꦴꦁ꧉ (*lan mĕnnâwå kówé toetoer marang sawidji wong*) *en zoo gij tot iemand zegt.* Dit voorzetsel heeft dikwijls veel overeenkomst met het boven vermelde ꦆꦁ꧉ en kan er dan meê verwisseld of verbonden worden: b. v. ꦧꦫꦁꦏꦁꦏꦥꦿꦠꦾꦪꦏꦺꦆꦁꦮꦺꦴꦁꦆꦏꦸ꧉ (*barang kang kapratjajà"áké ing wong ikoe*) *het goed, dat dien man is toevertrouwd;* ꦱꦼꦂꦫꦠ꧀ꦏꦁꦢꦠꦼꦁꦆꦁꦏꦸꦭ꧉ *sĕrràt kang dàtĕng ing koelå*) *een aan mij gerigte brief.*

4°. ꦱꦏ꧉[Ng.] ꦱꦏꦶꦁ꧉ of ꦱꦁꦏꦶꦁ꧉[Kr.] *van, uit,* zooals in ꦱꦏꦶꦁ (ꦲꦺꦴꦩꦃ꧉ *van huis;* ꦲꦁꦏꦠ꧀ꦏꦸꦠꦼꦏꦆꦁꦏꦺꦤꦺꦲꦺꦱꦸꦏ꧀꧉ (*ánkatkoe tĕkkå ing kénné ésoek* (*ik ben vroeg van hier vertrokken;* ꦭꦤ꧀ꦱꦢꦸꦭꦸꦂꦭꦤꦁꦠꦼꦏꦧꦥ꧉ (*lan sadoeloer lánnang tĕkkå båpå*) *en de broeders van* (*denzelfden*) *vader.* Dit voorzetsel is in het gebruik vrij regelmatig. Er valt alleen omtrent aan te merken, dat het somtijds zonder werkwoord aangetroffen wordt en dan de veronderstelde beweging in zich

---

ook van andere, die hier door den Schrijver besproken worden, kan men het *Woordenboek op het Leesboek* nazien. T. R.

sluit; b. v. [illegible] *koelå sánking nĕgàri*) *ik* (kom) *van de stad.*[1]

5°. De voorzetsels [illegible] [Ng.] of [illegible] [Kr.Ng.] en [illegible] [Ng.] of [illegible] [Kr.] *door,* worden gebruikt vóór de naamwoorden, die den werker te kennen geven, vooral, wanneer het werkwoord in den lijdenden vorm gebezigd wordt; b. v. [illegible] (*dĕrrapon kĕnnåhå di-ánggo sĕmbàjang dénning wong Islam*) *opdat het door de Mohammedanen gebruikt kunne worden ter verrigting van de Godsdienst.*

302. Hier volgt nog een opgaaf van voorzetsels, die dikwijls voorkomen en regelmatig in het gebruik zijn: [illegible] *tot, tot aan;* [illegible] of [illegible] [beter [illegible] Ng., [illegible] Kr.] *tot;* [illegible] [of [illegible] Ng.] [illegible] of [illegible] [Kr.] *nabij;* [illegible] [Ng.] [illegible] [Kr.] *ver;* [illegible] *over, van de overzijde;* [illegible] [Ng.] [illegible] en [illegible] [Kr.] *met, benevens, bij;* [illegible] of [illegible] [Ng.] [illegible] of [illegible] [Kr.] [illegible]

---

[1] [illegible] is namelijk eigenlijk een *toestandswoord,* dat van *daan komend* of *van daan komen* beteekent. Zoo zijn ook [illegible] of [illegible] en [illegible] eigenlijk toestandswoorden, die *komend* of *komen* beteekenen. Over den uitgang van [illegible] en van de drie laatstgenoemde voorzetsels zie men de aanmerking bij § 151. T. R.

Digitized by Google

[Kr.Ng.] *zonder;* [illegible] [Ng.] [illegible] [Kr. *boven;* [illegible] [Ng.] [illegible] [Kr.] *beneden;* [illegible] [Ng.] [illegible] [Kr.] [illegible] [Kr.Ng.] *tusschen;* [illegible] of [illegible] *volgens,* enz.

NEGENDE HOOFDSTUK,

OVER DE VOEGWOORDEN.

303. Men kan de voegwoorden in twee soorten verdeelen, namelijk in *verbindende* en *scheidende.* — De eerste zijn zulke, die de woorden of leden der rede verbinden, en een bevestiging, bijvoeging of oorzaak te kennen geven. Zulke zijn; [illegible] [Ng.] [illegible] [Kr.] [illegible] [Kw.] *en;* [illegible] [Ng.] [illegible] [Kr.] *en, voorts;* [illegible] *daarom, derhalven, zoo;* [illegible] of [illegible] [Kr.Ng.] [illegible] [Ng.] [illegible] [Kr.] *want, dewijl, omdat, vermits;* enz.

304. Onder de *scheidende* voegwoorden kan men al de andere rangschikken, die een scheiding, voorwaarde, uitsluiting of tegenstelling te kennen geven, en tevens tot verbinding der rede dienen; zooals [illegible] [Ng.] [illegible] [Kr.] *of;* [illegible] of [illegible] *maar, doch, evenwel, nogtans;* [illegible] of [illegible] *ofschoon, alhoewel;* [illegible] [Ng.] [illegible] [Kr.] *tenzij, behalven, uitgezonderd;* enz.

Digitized by Google

TIENDE HOOFDSTUK,

OVER DE TUSSCHENWERPSELS.

305. De tusschenwerpsels zijn in de Javaansche taal niet menigvuldig; althans bepalen zij zich meestal tot het gesprek, en worden zelden in geschriften aangetroffen. De voornaamsten zijn deze: ꦲ꧈ (aanroeping) *o!* ꦲ ꦲꦭ꧀ꦭꦃ꧈ ꦲ ꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶ ꦲꦭ꧀ꦭꦃ꧈ *o God!* ꦲꦺꦃ꧈ *he! o!* ꦲꦢꦸꦃ꧈ (van droefheid) *ach! helaas!* ꦲꦺꦭꦲ꧇꧈ ꦧꦺꦭꦲ꧇꧈ ꦧꦺꦪꦸ꧈ [Ng., ꦪꦺꦴ ꦲꦪꦶ꧈Kr., ꦪꦺꦴ ꦲꦺꦧꦼ꧇ꦲꦶꦏ꧈Kr.h., ꦲꦪꦺꦴꦤ꧀ꦲꦶꦏ꧀ꦭ꧈Md.] *kom! komaan!* ꦲꦺꦴꦲ꧇ ꦲꦶꦠꦮ꧀ꦭ꧈ (van verwondering) *ziedaar!* ꦲꦶꦪꦸꦭ꧈ *foei!*

BIJVOEGSELS.

Bladz. 75.

Bij de aanmerking bij § 84 nog het volgende te voegen: Wanneer zoo een eenlettergrepig woord tot een tweelettergrepig, of een tweelettergrepig tot een drielettergrepig gevormd wordt door den eersten medeklinker met zijn klinker te verdubbelen, dan wordt somtijds de eerste lettergreep door een neusletter gesloten. Zoo b. v. in ꦧꦩ꧀ꦧꦒꦶ꧈ in plaats van ꦧꦧꦒꦶ꧈ *deelen, verdeelen,* van ꦧꦒꦶ꧈ ꦢꦤ꧀ꦢꦁ꧈ in plaats van ꦢꦢꦁ꧈ *een pot of ketel waarin rijst gekookt wordt,* van ꦢꦁ꧈ ꦗꦚ꧀ꦗꦲꦶꦠ꧀꧈ *naaijen,* in plaats van ꦗꦗꦲꦶꦠ꧀꧈ van ꦗꦲꦶꦠ꧀꧈

Bladz. 76.

Bij § 88 moet de volgende aanmerking gemaakt worden: In sommige aan het Sanscritsch ontleende woorden, die op *å* uitgaan, wordt het vrouwelijke geslacht van het mannelijke onderscheiden door den Sanscritschen vrouwelijken uitgang *i:* b. v. ꦢꦺꦮ꧈ *god,* ꦢꦺꦮꦶ꧈ *godin;* ꦥꦸꦠꦿ꧈ *zoon* en bepaaldelijk *vorstenzoon;* ꦥꦸꦠꦿꦶ꧈ *vorstendochter.* Zoo nog in eenige, doch zeer weinige, andere woorden.

Bladz. 198.

Bij de aanmerking bij § 260 nog het volgende: Zoo is ook ꦩꦼꦠꦼꦔꦏꦺꦤ꧀꧈ *bezwangeren,* afgeleid van ꦩꦼꦠꦼꦁ꧈ *zwanger,* van het grondwoord

Digitized by Google

[Javanese] *buik*, terwijl [Javanese] *verdonkeren*, *verduisteren* beteekent, van [Javanese] *donker*, *duister*.

In sommige werkwoorden, die afgeleid zijn van grondwoorden, waarvan de eerste letter een [Javanese] is, wordt deze letter niet in een [Javanese] veranderd, maar even als vóór de andere halfklinkers [Javanese], [Javanese] en [Javanese], de keelneusletter [Javanese] er vóór gezet. Zoo in [Javanese] Kr. h. *kaauwen*, van [Javanese] *tand;* [Javanese] Ng., [Javanese] Kr., *geheim houden;* van [Javanese] Ng., [Javanese] Kr., *geheim*, *geheimenis;* en met het voorzetsel [Javanese] *a*, [Javanese] Ng., [Javanese] Kr., *over iets beschikken*, van [Javanese] *geoorloofd*, *geregtigd*, *verlof;* [Javanese] *besluiten*, *eindigen*, van [Javanese] *einde*, *besluit*.

VERBETERINGEN.

Blz.	3, r.	1 v. o.	lees:	.... [Javanese] ....
»	9, »	1 v. o.	»	§ 124.
»	18, »	9 v. o.	»	zeldzaam
»	21, »	3 v. o.	»	§ 76.
»	24, »	7 v. o.	»	فِرْعَوْن
»	41, »	6 v. o.	»	[Javanese]
»	45, »	5 v. o.	»	*matènni*
»	48, »	10 en 11	»	*Sán-ḍangans*
»	60, »	8 v. o.	»	van de [Javanese] is
»	72, »	2 en 3	»	en *afgeleide woorden*.

Digitized by Google

Blz. 74, r. 2 v. o. lees: met zijn klinker

» 76, » 12 en 13 » [Javanese script] of [Javanese script] [Ng.]

» 78, » 11 » *ándĕlli'*

» 90, » 1 v. o. » § 124.

» 101, » 13 v. o. » § 222

» 111, » 2 v. o. » § 239

» 149, » 9 v. o. » [Javanese script]

» 152, » 6 v. o. » persoon

» 163, » 7 v. o. » 2°. [Javanese script]

» 173, » 9 v. o. » *transitive*

» 174, » 3 » *ámmènnè'*

» 185, » 6 v. o. » [Javanese script]

IN HET LEESBOEK:

Blz. 5, r. 3 v. o. lees: [Javanese script] in plaats van [Javanese script]

» 11, » 8 » [Javanese script] in plaats van [Javanese script]

» » » 4 v. o. » [Javanese script] in plaats van [Javanese script]

» » » 2 v. o. » [Javanese script] in plaats van [Javanese script]

» 12, » 11 v. o. » Ng. [Javanese script]

» 17, » 3 v. o. » Mĕndang

» 21, » 8 » [Javanese script]

» 32, » 7 v. o. » [Javanese script] in plaats van [Javanese script]

» 33, » 11 v. o. » [Javanese script] in plaats van [Javanese script]

Digitized by Google

Blz. 34, r. 1 v. o. lees: [illegible] in plaats van [illegible]

» 37, » 3 » [illegible] in plaats van [illegible]

IN HET WOORDENBOEK:

Blz. 5, r. 10 v. o. lees: *onverschillig; nalatigheid.* 34.

» 38, » 12 » [illegible] in plaats van [illegible]

» 43, » 14 » 29, 33 (op beide plaatsen in Ngoko).

» 71, » 2 v. o. » [illegible] Kr.

» 106, » 5 v. o. » [illegible] Ng. (Kr. [illegible])

» » » 4 v. o. » [illegible] Ng. (Kr. [illegible])

» 107, » 3 » *eerlijk, braaf.*

» 111, » 2 » *midden* in iets; *half.*

» 136, » 10 » [illegible] Kw. *noemen;*

» 142, » 4 v. o. » [illegible] [illegible] Ng.

» » » 2 v. o. » [illegible] gew. [illegible] Kr.

» 150, » 11 » [illegible] Kr.; Ng. [illegible] [illegible]

» » » 13 » *leering, onderwijs.* 13.

» 153, » 11 » [illegible] Kr. (Ng. [illegible])

» 197, » 2 v. o. » [illegible]

» 208, » 9 » (Kr. [illegible])

» 238, » 8 v. o. » (Ml. باوه onder). 34.

» 239, » 9 v. o. » [illegible] Kr. Ng.

Digitized by Google

LEESBOEK

TOT OEFENING IN DE

JAVAANSCHE TAAL.

Digitized by Google

Digitized by Google

Gesprekken.

꧑꧈

[illegible]

꧒꧈

[illegible]

꧓꧈

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

꧖꧈

[illegible]

꧗꧈

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Brieven.

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

꧑꧈

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

꧋ꦱꦶꦏꦿꦶꦤ꧀ꦠꦺꦴꦏ꧀ꦗꦶꦏ꧀ꦱꦸꦲꦶ ꧇ ꦮꦤ꧀ ꧔ ꧇ ꦥꦸꦭꦲꦤ꧀ꦲꦸꦒꦼꦩ꧀ꦥꦼꦤ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦥꦸ꧈ꦥꦸꦗꦶ
ꦲꦤ ꧇ ꦮꦤ꧀ ꦭ ꧑ ꦗꦸ ꧇ ꧉

꧔꧈

꧅ꦥꦤ꧀ꦢꦶꦏꦁꦲꦶꦁꦏꦁꦱꦶꦤꦢꦺꦴꦥꦸꦤꦶꦏꦼꦤꦢꦺꦴꦏꦶꦩ꧀ꦥꦸꦭꦸꦏꦶꦤꦮꦼꦤ꧀ꦱꦶꦩꦶꦂꦤꦤꦶꦏꦸꦠ꧀
ꦲꦸꦠ꧀ꦱꦶꦫꦾꦲꦶꦁꦏꦁꦥꦸꦱꦶ꧈ꦱꦲꦶꦁꦲꦶꦁꦏꦁꦱꦶꦲꦶꦁꦥꦸꦲꦸꦠ꧀ꦩꦼꦫꦺꦏꦩꦤ꧀ꦩꦤ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦤꦺꦴꦁ
ꦲꦩꦸꦁꦏꦸꦩꦸꦠ꧀ꦥꦤꦤꦏꦼꦤꦤ꧀ꦤꦶꦩ꧀ꦭꦸꦥꦸꦠ꧀ꦒꦿꦮꦤꦤ꧀ꦒꦿꦺꦴꦱꦶꦫ ꦪꦲꦩꦲꦶꦁꦲꦶꦁ꧉
ꦲꦧꦸꦩ꧀ꦮꦸꦭꦤ꧀ꦪꦲꦶꦁꦏꦁꦲꦶꦁ꧈ ꧔ ꧈ ꦲꦶꦁꦏꦁꦲꦶꦁꦲꦸꦮꦺꦴꦤ꧀ꦢꦶꦏꦤꦶꦱꦶ
ꦲꦶꦁꦱꦸꦤꦏꦺꦴꦤꦲꦶꦁꦏꦺꦴꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦤꦸꦁ꧈ꦲꦶꦁꦏꦁꦲꦤ꧀ꦢꦺꦴꦥꦸꦤ꧀ꦏꦶꦤꦺꦴꦫ ꦲꦺꦴꦫꦤꦺꦴꦫ
ꦲꦶꦁꦲꦸꦲꦸꦥꦿꦺꦴꦁꦱꦶꦤꦼꦤ꧀ꦲ꧈ꦲꦩꦤ꧀ꦤꦲꦲꦶꦁꦲꦶꦁꦏꦁꦲꦤ꧀ꦪꦼꦁꦲꦸꦮꦤ꧀ꦲꦶꦁꦏꦁ
ꦏꦺꦴꦢꦺꦴꦏꦁꦲꦤ꧀ꦲꦒꦸꦁ꧈ꦲꦒꦸꦁ꧈ꦥꦸꦪꦼꦁꦏꦺꦴꦥꦲꦶꦁꦏꦁꦢꦺꦴꦥꦲꦶꦁꦏꦁꦩꦼꦤ꧀ꦠꦸꦮꦲꦲꦶꦁ
ꦏꦁꦲꦶꦱꦲꦤ꧀ꦲꦲꦶꦭꦶꦤꦸꦢꦲꦿꦲꦢꦤ꧀ꦲꦿꦶꦢꦏꦁꦲꦸꦱꦶꦢꦲꦤ꧀ꦲꦸꦤ꧀꧈ꦲꦸ
ꦪꦺꦴꦏꦁꦱꦲꦶꦁꦏꦺꦴꦲꦸꦁꦏꦺꦴꦮꦺꦴꦲꦶꦁꦲꦶꦏꦤꦶꦢꦲꦲꦶꦤꦸꦁ꧈ꦭꦶꦤꦸꦁꦱꦸꦭꦶꦏꦁꦢꦤ꧀
ꦲꦿꦤꦲꦶꦁꦢꦲꦲꦶꦤꦸꦁꦲꦲꦶꦁꦲꦶꦥꦿ꧈ꦲꦶꦁꦏꦁꦪꦲꦶꦪꦲꦶꦭꦶꦲꦸꦏꦺꦴꦏꦁꦏꦺꦴꦲꦸꦲꦶꦁ
ꦪꦸꦱꦸꦏꦶꦥꦲꦤ꧀ꦤꦲꦶꦲꦸꦏꦺꦴꦏꦺꦴꦤꦶꦭꦸꦩꦲꦶꦁꦲꦭꦭꦢꦤꦸꦱ꧈ꦲꦏꦶꦥꦸꦲꦸ꧉
ꦱꦲꦺꦴꦲꦺꦴꦪꦁꦏꦺꦴꦥꦲꦤꦲꦲꦶꦁ꧈ꦢꦲꦏꦶꦩꦸꦱꦶꦤꦼꦁꦲꦸꦱ꧈ꦲꦶꦁꦱꦭꦪꦺꦴꦭꦪꦺꦴ
ꦏꦶꦥꦸꦤ꧀꧉

꧋ꦤꦶꦱꦪꦼꦁꦏꦶꦲꦶꦥꦸꦤ꧀ꦥꦸꦏꦶꦲꦥꦸꦢꦲꦶꦤꦢꦪ꧈ꦱꦲꦶꦥꦸꦲꦸꦤ꧀꧈ ꦢꦲꦪꦁ
ꦲꦤꦺꦴꦲꦸꦪꦲꦲꦶꦁꦲꦶꦁꦏꦁꦥꦶꦱꦲꦲꦶꦤꦭꦶꦤꦸꦁꦱꦸꦭꦶꦏꦁꦢꦤ꧀ꦲꦿꦤꦸꦁ꧈ ꦪꦏꦺꦴ
ꦏꦶꦏꦼꦤꦸꦁꦭꦱꦪꦼꦏꦸꦲꦲꦸꦢꦪꦼꦏꦶꦲꦏꦺꦴꦱꦲꦶꦏꦤꦪꦲꦸꦤꦸꦪꦲꦸꦢꦭꦸ꧈
ꦲꦸꦭꦶꦪꦶꦪꦶꦲꦸꦪꦶꦏꦺꦴꦢꦲꦺꦴꦤꦤꦤ꧀ꦥꦸꦱꦸꦤ꧀꧈ ꦢꦤꦶꦤꦶꦢꦪꦲꦲꦸꦲꦸꦪꦶ
ꦱꦱꦤꦶꦱꦲꦶꦱꦸꦤꦏꦁꦏꦺꦴꦪꦲꦶꦏꦶꦲꦸꦤ꧀꧈ ꦱꦏꦶꦭꦏꦼꦪꦲꦸꦤ꧀ꦢꦪꦲ
ꦱꦲꦏꦶꦲꦲꦶꦲꦶꦥꦸꦲꦸꦏꦶꦥꦸꦲꦲꦶꦤꦶꦭꦶ꧈ꦲꦸꦲꦶꦤ꧀꧈ꦢꦪꦲꦸꦏꦪꦲꦱꦢ
ꦢꦲꦤꦲꦶꦪꦤꦶꦤꦲꦶꦁꦱꦥꦸꦏꦶꦲꦱꦪꦲꦸꦤꦶꦥꦶꦪꦸꦪꦏꦺꦴꦏꦁꦲꦺꦴꦢ꧈

Digitized by Google

[illegible]

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

Verhalen.

[illegible]

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

꧗꧈

꧋ꦭꦶꦂꦏꦤ꧀ꦥꦸꦤꦶꦏꦤ꧀ꦲꦏꦺꦫꦲꦢꦶꦁꦠꦺꦴꦠꦶꦂꦩꦠꦠꦶꦢꦸꦤ꧀ꦲꦏ꧈ ꦫꦤ꧀ꦢꦸꦭꦸꦂꦢꦸꦠꦺꦴꦠꦺꦴꦤ꧀ꦏꦸꦠꦶꦂꦩꦠ
ꦲꦏꦸꦁꦢꦸꦭ꧈ ꦱꦤ꧀ꦏꦤ꧀ꦤꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦏꦶꦂꦏꦶꦤꦶꦏꦸꦩꦠꦶꦂꦠꦺꦴꦠꦺꦴꦠꦶꦂꦩꦠꦠꦱꦫ꧈ ꦭꦶꦂꦏꦤ꧀
ꦥꦸꦤꦶꦏꦤ꧀ꦤꦺꦏꦺꦂꦏꦶꦤꦶꦲꦢꦺꦤ꧀ꦠꦺꦴꦠꦺꦴꦤꦶꦂꦤꦶ꧈ ꦤꦸꦭꦸꦢꦸꦢꦸꦭꦸꦠꦶꦂꦥꦸꦭꦸꦢꦸꦏꦺꦫꦺꦴꦠꦶ
ꦤꦸꦤꦶꦥꦸꦤꦶꦤꦺꦏꦺ꧉ ꦤꦢꦸꦭꦸꦢꦸ꧈ ꦤꦺꦏꦺꦤꦺꦏꦺꦫꦺꦴꦤꦸꦤꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦩꦲꦤꦸ
ꦤ꧈ ꦱꦏꦶꦤꦸꦱꦶꦥꦸꦫꦶꦤꦸꦤꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦩꦲꦤꦸꦏꦤꦸꦫꦶ꧈ ꦢꦸꦢꦸꦠꦶꦂꦥꦸ
ꦏꦺꦫꦺꦴꦤꦸꦤꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦩꦥꦸꦫꦸꦠꦶꦢꦸꦭꦸ꧈ ꦥꦸꦠꦶꦠꦶꦤꦩꦤꦠꦶꦢꦸꦠꦶꦢꦸ
ꦤꦤ꧈ ꦫꦶꦤꦸꦤꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦏꦶꦤ꧀ꦏꦤ꧀ꦲꦏꦸꦏꦶꦤꦤ꧀ꦏꦤꦶ꧈ ꦱꦺꦏꦶꦤꦸꦠꦶꦂꦠꦤ꧀꧇
ꦠꦤ꧀꧇ꦠꦲꦏ꧀ꦤꦤ꧈ ꦏꦤ꧀ꦏꦶꦠꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦏꦶꦠꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦥꦸꦠꦶꦂ꧈ ꦏꦤ
ꦲꦏꦸꦫꦶꦤꦸꦤꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦏꦤꦶꦏꦶꦫꦶꦢꦸꦢꦸ꧈ ꦱꦱꦠꦢꦸꦤꦶꦥꦸꦫꦶꦤꦸꦤꦶꦥꦸꦤꦶꦤ꧀
ꦭꦶꦂꦏꦤ꧀ꦠꦤ꧀꧇ꦱꦠꦶꦂꦢꦸ꧈ ꦭꦶꦂꦏꦤ꧀ꦠꦤ꧀꧇ꦏꦶꦠꦶꦂ꧇ꦠꦤ꧀꧇꧈ ꦭꦶꦤꦸꦫꦶ
ꦤꦸꦤꦶꦥꦸꦤꦶꦤ꧀ꦠꦶꦂꦱꦢꦸ꧈ ꦱꦤꦤꦸꦱꦺꦠꦏ꧀ꦠꦤ꧀꧇ꦏꦤꦶꦠꦶꦠꦶꦥꦸꦲꦏ꧀
ꦠꦶꦠꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦭꦶꦂ꧈ ꦏꦠꦏꦠꦶꦂꦲꦏꦺꦫꦲꦢꦶꦁꦠꦺꦴꦠꦸ꧈ ꦢꦸꦢꦸꦤꦶꦂꦠꦶꦂ
ꦠꦏꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦠꦫ꧈ ꦱꦥꦸꦥꦸꦠꦶꦱꦠꦫꦫꦲꦏꦺꦫꦲꦢꦶꦁꦠꦺꦴꦠꦶꦠꦶꦠꦶꦏꦺꦢꦶ
ꦱꦢꦸꦲꦏ꧀꧇ꦭꦶꦂ꧈ ꦠꦤꦠꦶꦠꦏ꧀ꦭꦶꦂꦤꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦏꦺꦫꦲꦢꦶꦁꦠꦺꦴꦠꦶꦏꦱ꧇
ꦠꦶꦤꦶ꧇ꦭꦶꦥꦸꦢꦸ꧈ ꦤꦺꦏꦺꦤꦠꦶꦢꦸꦤꦶꦢꦸꦢꦸꦏꦤꦠꦢꦸ꧈ ꦭꦶꦂꦏꦤ꧀ꦱꦤ꧀
ꦠꦏꦶꦠꦶꦠꦺꦴ꧇ꦤꦢꦸ꧈ ꦥꦸꦠꦶꦤꦶꦠꦫꦠꦸꦠꦶꦢꦸꦤꦶꦫꦶꦱꦤꦤ꧈ ꦢꦸ
ꦢꦸꦏꦶꦲꦏ꧀ꦱꦶꦤꦶꦤꦠꦏꦏ꧀꧇ꦤꦠꦢꦸ꧇ꦏꦶꦲꦏ꧀ꦤꦠꦤꦺꦴꦫꦲꦏ꧀ꦤꦤ꧈
ꦢꦸꦢꦸꦏꦶꦢꦸꦏꦺꦫꦲꦢꦶꦁꦠꦺꦴꦠꦲꦏ꧀ꦫꦠꦢꦸ꧇ꦏꦶꦲꦏ꧀ꦭꦶꦱꦶꦠꦶꦭꦶꦠꦶꦭꦸ꧈
ꦤꦫꦢꦸꦢꦸꦏ꧀ꦏꦤꦶꦤꦶꦤꦸꦠꦶꦤꦠꦶ꧇ꦤꦢꦸꦲꦏ꧀ꦏꦤꦢꦸꦤꦶꦥꦸꦲꦏ꧀ꦤꦤ꧈
ꦱꦺꦏꦤꦶꦢꦸꦭꦸꦠꦢꦸ꧇ꦏꦶꦲꦏꦤꦶꦥꦸꦢꦸꦏꦺꦫꦲꦢꦶꦁꦠꦺꦴꦠꦢꦸ꧈ ꦠꦤꦶꦏꦫ
ꦏꦺꦫꦲꦢꦶꦁꦠꦺꦴꦠꦢꦸꦠꦶꦤꦫꦢꦸꦢꦸꦢꦸ꧈ ꦤꦫꦢꦸꦢꦸꦢꦸꦏꦺꦤ꧀ꦠꦶꦲꦏ꧀ꦏꦶꦠꦢꦸꦲꦏ꧀
ꦢꦸꦥꦸꦠꦶꦠꦶ꧈ ꦤꦤꦤ꧇ꦤꦢꦸꦠꦢꦸ꧈ ꦤꦢꦸꦢꦸꦥꦸꦠꦶꦠꦶꦠꦶꦢꦸꦫꦶ꧈ ꦤꦲꦏ꧀

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

꧖.

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

Wetten.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

꧖꧈

[illegible]

꧘꧈

[illegible]

꧙꧈

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ꦲ꧈

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

꧇꧑꧐꧇

[illegible]

Uittreksels uit de Dåså-Nåmå.

꧇꧑꧇

[illegible]

ꦏ꧀ꦮꦭꦶꦱꦸꦠ꧀ꦤꦾꦲꦶꦁꦥꦔꦼꦤ꧀꧈ ꦥꦮꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦏ꧀ꦮꦭꦶꦱꦸꦠ꧀ꦤꦾꦲꦶꦁꦥ
ꦔꦼꦭꦶꦲꦶꦁ꧈ ꦥꦥꦼꦭꦔꦼꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦏ꧀ꦮꦭꦶꦱꦸꦠ꧀ꦤꦾꦲꦶꦁꦱꦶꦭꦤ꧈ ꦥ
ꦮꦶꦥꦶꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧉

꧇꧑꧑꧇

꧋ꦲꦸꦥꦩꦶꦤꦢꦤꦲꦤꦏꦶꦁꦲꦶꦁ꧈ ꦥꦪꦲꦸꦠꦸꦤ꧀ꦤꦾꦲꦶꦁꦥꦥꦪ꧈ ꦲꦸꦪ
ꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦲꦸꦠꦸꦤ꧀ꦤꦾꦲꦶꦁꦥꦥꦼꦥꦥꦼꦲꦶꦁ꧈ ꦔꦼꦤ꧀ꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈
ꦥꦪꦲꦸꦠꦸꦤ꧀ꦤꦾꦲꦶꦁꦥꦔꦼꦥꦪꦔꦼꦲꦶꦁ꧈ ꦥꦮꦶꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦲꦸꦠꦸꦤ꧀ꦤꦾꦲꦶꦁꦲꦸ
ꦱꦸ꧈ ꦲꦶꦁꦔꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦲꦸꦠꦸꦤ꧀ꦤꦾꦲꦸꦱꦼꦢꦼꦱꦲꦶꦁꦔꦶꦁꦢꦸ꧈ ꦥꦭꦼꦢꦤ
ꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦲꦸꦠꦼꦴꦱꦲꦶꦁꦲꦸꦠꦸ꧈ ꦲꦸꦠꦸꦱꦲꦸꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦲꦸ
ꦲꦸꦠꦶꦔꦥꦲꦶꦁ꧈ ꦱꦶꦲꦸꦲꦸꦥꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦲꦸꦲꦸꦤꦲꦸꦤꦤ꧀ꦤꦾ
ꦲꦸꦠꦸ꧈ ꦥꦶꦔꦼꦲꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦲꦸꦲꦸꦠꦶꦁꦲꦸꦲꦶꦁꦔꦲꦶꦁ꧈ ꦮꦔꦸꦥꦤ꧀ꦲꦶꦁꦲꦶꦤ
ꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦲꦸꦲꦸꦠꦶꦢꦶꦔꦶꦥꦔꦼꦤ꧀꧈ ꦲꦶꦁꦢꦲꦸꦲꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧉

꧇꧑꧒꧇

꧋ꦲꦸꦥꦩꦶꦤꦢꦤꦲꦤꦏꦶꦥꦤꦤ꧈ ꦥꦪꦲꦸꦭꦶꦢꦶꦲꦸꦭꦏꦶꦮꦶꦲꦶꦁ꧈
ꦲꦶꦤꦲꦶꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦥꦲꦸꦤꦶꦤꦤ꧀ꦤꦾꦥꦪꦥꦮꦲꦸꦪꦲꦶꦁ꧈ ꦲꦼꦭ
ꦢꦮꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦥꦲꦸꦤꦲꦶꦥꦸꦤꦥꦼꦤꦼꦲꦶꦥꦤꦤꦥꦔꦼꦤ꧀꧈ ꦲꦶꦮ
ꦢꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦥꦲꦸꦤꦤꦥꦼꦤꦼꦲꦶꦤꦤꦥꦪꦼꦲꦶꦁ꧈ ꦱꦸꦔꦶꦔꦤ
ꦮꦥꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦥꦲꦸꦤꦭꦭꦲꦤꦲꦤꦶꦁ꧈ ꦔꦤꦲꦸꦤꦤꦮꦥꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦥ
ꦥꦲꦸꦤꦭꦔꦼꦤ꧀ꦥꦭꦥꦲꦸꦤ꧀꧈ ꦲꦸꦮ꧀ꦲꦤꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦥꦲꦸꦤꦲꦸꦲꦶ꧈ꦲꦼ
ꦲꦶꦤꦲꦸꦲꦸꦲꦶꦁ꧈ ꦥꦭꦤꦲꦸꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧈ ꦥꦪꦥꦲꦸꦤꦢꦶꦢꦶꦮꦶꦱꦸꦥꦔꦥ
ꦥꦔ꧈ ꦔꦤꦲꦸꦮꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ꧉

꧖꧈

[illegible]

꧗꧈

[illegible]

Uittreksel uit de Rapali.

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

Digitized by Google

[illegible]

Digitized by Google

Bij den Uitgever dezes is verschenen:

Crusius, G. Ch., Grieksch-Nederduitsch woordenboek voor de gedichten van Homerus, benevens eene verklaring der moeijelijke plaatsen, der gebruiken en instell. van het heldentijdvak. Voor Nederl. scholen bewerkt door Dr. Hm. Pol. 1837. gr. 8°. . . . . f 5.40
Jaarsveldt, J. van, beoefenende en vergelijkende Hoogduitsche Spraakkunst, ten gebruike voor Nederlanders. 1841. gr. 8°. . . . " 1.60
——— theoret.-pract. u. vergleich. Holländische Sprachlehre für Deutsche, zum Gebrauch in Schulen und für den Selbstunterricht. 1838. gr. 8°. " 1.80
Pol, H., Geschiedenis der oude Volken en Staten, ter dienste van scholen en huisselijk onderwijs. 1841. gr. 8°. . . . . " 2.25
——— Geschiedenis der Middeleeuwen. 1841. gr. 8°. . . . . . . " 2.45
——— Geschiedenis der Volken en Staten van den nieuwen tijd. 1842. gr. 8°. . . . . " 3.75
Wilde, A. de, Nederd.-Maleisch- en Soendasch woordenb. Benev. twee stukk. tot oefen. in h. Soendasch, uitgeg. door T. Roorda. 1841. gr. 8°. . " 3.75

Ackersdijck, Nederlands Financiën. Nationale Schuld. 1843. gr. 8°. "—.50
Archief v. Geneeskunde. Onder medewerk. v. eenige Vaderl. Geleerden, uitgeg. door Dr. J. P. Heije. 1841 en 1842. gr. 8°. 1e. en 2e. dl. . . "12.75
Hetzelfde Werk, 3e. dl. 1e. en 2e. stuk. . . . . " 2.55
Backer, C., Iets over Gooiland, de ontginning v. hetzelve, en de regten v. het domein, als eigenaar en d. gebruikers. 1838. gr. 8°. . . . "—.90
Bedenkingen over het verzekeren d. Oostind. produkten, voor rekening v. d. Staat verzonden. 1840. gr. 8°. . . . . "—.30
Belasting op de rente van de Nationale Schuld. Belasting op de Inkomsten. 1841. gr. 8°. . . . . "—.35
Bernatz, J. M., Tafereelen v. h. heilige Land, bevatt. 40 uitgez. afbeeldingen d. belangr. plaatsen, in de heil. Schrift vermeld, m. eene verklar. beschrijv. d. Dr. G. H. von Schubert.
Uitgave N°. 1 op gr. velijn pap. . . . "28.—
——— N°. 2 " Chineesch " . . . . "22.60
——— N°. 3 " fijn velijn " . . . . "18.—
——— N°. 4 " ord. velijn " . . . . "15.—
Beschouwing v. h. ontwerp v. wet, inhoud. h. eerste boek v. h. Wetboek van Strafregt. 1839. gr. 8°. . . . . " 1.25
Bijdragen tot geneeskundige staatsregeling. 1842. gr. 8°. 1e. en 2e. deel . . . . " 5.55
Hetzelfde Werk, 3e. dl. 1e. stuk. . . . . " 1.08
Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving, verz. en uitgeg. door Mr. C. A. den Tex en Mr. J. v. Hall. 1826—1836. gr. 8°. 1e—10e deel, met Registers. . . . . "40.80
Hetzelfde. 1837—1838. gr. 8°. 11e en 12e deel, met Register. . . "16.40
Boeke, J. Eenvoudige en beknopte handleiding bij de voorbereiding tot den Doop. 1841. gr. 12°. . . . . "—.10
——— Schriftuurlijke katechismus. 1837. gr. 12°. . . . . "—.30
——— Handleiding bij het onderwijs in de christelijke geloofs- en pligtenleer. Ten gebruike in Doopsgezinde gemeenten. 1837. gr. 12°. "—.70
——— Twee Gesprekken ov. beleefdheid en beschaving. 1836. gr. 12°. " 1.20
Boot, J. C. G., Notice s. l. manuscrits trouvés à Herculanum. gr. 8°. "—.80
Breggen Cornz., F. van der, de Inwijdingsrede van Hermann Boerhave, ter aanprijzing van de beoefening der Hippocratische leere. gr. 8°. . . . . "—.70

Digitized by Google

—

Cappelle, A. G. van, Commentatio de Regibus et Antiquitatibus Pergamenis. 8°. maj. ƒ 2.20
Cobet, C. G., Observat. crit. in Platonis Comici reliq. 1840. 8°. maj. „ 2.50
Cramer, A. M., Het leven en de verrigtt. v. Menno Simons. (Met een gegrav. Portr. v. Menno.) 1837. gr. 8°. . . . . „ 2.60
Fontes tres jur. civ. rom. antiq. Legum XII tabul., legis Juliae et Papiae Poppaeae et edicti perpet. fragm. 1840. 8°. maj. . . . . „ 1.40
Fortuijn, C. J., Verzameling v. wetten, besluiten en andere regtsbronnen v. Franschen oorsprong, in zooverre deze ook, sedert de invoer. der nieuwe wetgeving, in Nederland van toepassing zijn. 3 deelen. (1669—1813). 1839—1841. gr. 8°. . . . . „22.45
Geuns, J. v., Natuur- en geneesk. beschouwing v. moerassen en moerasziekten, in verband m. de vraag: Of de droogmaking v. h. Haarlemmermeer nadeel. gevolgen hebben zal v. de gezondheid der bewoners van nabijgelegene plaatsen en d. arbeiders aan het meer. Met eene kaart van het Haarlemmermeer. 1839. gr. 8°. . . . . „ 4.—
Greve, Fr. de, Oratio de Jona Dn. Meijero, Jurisconsulto de patria deque jurisprud. et nomoth. praecl. merito. 1839. 8°. maj. . . . „ —.75
Hall, M. C. v., Het leven en karakter van den Admiraal Jhr. Jan Hendrik van Kinsbergen. Met gegrav. Portret en Fac-similé's. Tweede druk. 1843. gr. 8°. „ 5.30
——— Bijvoegselen tot den eersten druk van het Leven en karakter van den Admiraal Jhr. Jan Hendrik van Kinsbergen, uit den tweeden druk verzameld, met afbeeld. 1843. gr. 8°. . . . . . „ —.60
Hall, F. A. v., de wettigheid van den maatregel omtr. d. uitgestelde schuld gehandhaafd. 1841. gr. 8°. . . . . „ —.40
Handleiding tot de Studie der Oudheid, door J. C. Spakler en J. Heemskerk Az. Deel I. (Inleiding, Taalkunde, Kritiek en Uitlegkunde, Letterkunde der Grieken en Romeinen). 1843. gr. 8°. „ 4.60
van Hasselt, W. J. C., Nederl. Wetgeving op de Scheepvaart, of verzameling van wetten, besluiten, enz. de scheepvaart betreffende. 3 deelen. 1843. gr. 8°. . . . . „15.50
Hengel, W. A. v., Comment. perpet. in epist. Pauli ad. Philipp. 1838. 8°. maj. . . . . „ 3.90
Heusde, Ph. G. v., Characterismi princ. philos. vett., Socratis, Platonis, Aristotelis. Ad. crit. philosoph. rationem commend. 1839. 8°. maj. „ 3.30
——— De school van Polybius of geschiedkunde voor de 19de eeuw. 1841. gr. 8°. . . . . „ 3.20
Holland, aan de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, ten opzigte van de voldoening van derzelver schulden, ten voorbeeld voorgesteld. 1842. gr. 8°. . . . . „ —.50
Holtius, A. C., Het Wisselregt in de XIVde eeuw, volg. de consilia v. Baldus; eene bijdrage tot de geschiedenis der regtsgeleerde dogmatiek. 1840. gr. 8°. . . . . „ —.60
Jaarboeken, Ned., v. Regtsgeleerdheid en Wetgeving. Verzam. en uitgeg. d. Mr. C. A. den Tex en Mr. J. v. Hall. gr. 8°. 1e—4e deel . . . „28.65
Regtsgel. Bijblad, behoorende tot de Nederl. Jaarb. voor Regtsgel. en Wetgeving. Verzam. en uitgegeven door Mr. C. A. den Tex en Mr. J. v. Hall. 1839—1842. gr. 8°. 1e—4e deel . . . . „23.35
Jaarboeken, Ned., v. Regtsgel. 1843. gr. 8°. 5e dl. N°. 1 en 2. . . . „ 3.70
Regtsgel. Bijblad, behoorende tot de Nederl. Jaarb. voor Regtsgel. 1843. gr. 8°. . . . . „
James, J. A., Bestuur en aanmoediging v. ieder, die ernstig de zaligheid zoekt. Naar het Engelsch door P. J. L. Huët. Tweede druk. 1842. 12°. . . . . „ —.60
——— best papier en gecartonneerd. . . . . „ 1.20
——— Gids v. Jongelingen, die het ouderlijke huis verlaten. Uit h. Engelsch d. Samuel Muller. 1841. 12°. . . . . „ 1.40
——— de verwelkte Bloem. Een kort berigt omtrent Clementine Cuvier, dochter van Baron Cuvier; naar het Engelsch, door P. J. L. Huët. 1843. 12mo. gecart. . . . . „ 1.60

Digitized by Google

Iets ov. d. Vraag: of er v. ied. Onteigening te alg. nutte eene afzonderl. wet moet worden gevorderd? 1841. gr. 8°. . . . . *f*—.50

Het Instituut, of Verslagen en Mededeelingen, uitgegeven door de vier Klassen v. .h. Koninkl. Nederl. Instituut v. Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten over het jaar 1841. gr. 8°. in 4 Nos. . . . . 〃 4.35

Hetzelfde Werk, over het jaar 1842. N°. 1 en 2. . . . . 〃 3.50

Karsten, S., Oratio de antiq. liter. doctrina c. philosophia conjung. habita A. D. VII Maji, A°. 1840, quum in Acad. Rheno-Traject. liter. hum. et philos. theoret. profess. solenni ritu auspicar. 1840. 8°. maj. . . . . 〃—.50

Kemper, J. de Bosch, Wetboek van Strafvordering, naar deszelfs beginselen ontwikk., en in verband gebragt met de algem. regtsgeleerdheid, met een bijvoegsel bevatt. formul. en voorbeeld. der ambtsverr. v. regters-commiss. enz. 1838—1840. gr. 8°. 3 deelen met nalez. en registers . . . . 〃20.20

——————— gedachten over de beoefening en toepassing der aanstaande Nederlandsche Wetgeving. 1838. gr. 8°. . . 〃—.90

Leerredenen, Tweetal, ter gelegenh. d. gedachtenisviering v. h. eerste eeuwgetijde d. Doopsgez. Kweekschool, d. 6en Dec. 1835, uitgespr. d. Am. Doyer en J. Boeke. 1836. gr. 8°. . . . . *f*—.80

Lelijveld, P. v., *περὶ ἀτίμιας*. De infamia jure Attico. 1835. 8°. maj. 〃 3.60

Lennep, D. J. v., Illustris Amstel. Athen. memorabilia, prodita deinceps orat. J. P. d'Orville in centes. Athen. natal. et D. J. v. Lennep in alt. Athen. saecul. Acced. v. Lennepii in utramq. orat. annot. 1832. 4°. maj. 〃 5.80

Lentz, L. C., Knospen. Christliche Gedichte. 1840. gr. 12°. . . 〃 1.—

Meijer, J. D., Consultatiën. 1842. gr. 8°. . . . . 〃 4.25

——— ——— Leerstellingen omtr. de regterlijke magt, in den jare 1817 geuit en uit zijne schriften in 1842 herinnerd. 1842. gr. 8°. 〃 1.75

Molenaar, J., Leerredenen. 1836. gr. 8°. . . . . 〃 3.60

Muller, S., Leerredenen. 1836. gr. 8°. . . . . 〃 3.80

——————— Leerrede ter gedacht. d. 25 jar. Evangeliebediening in de Doopsgez. Gemeente te Amsterdam. 1839. gr. 8°. . . . . 〃—.60

Muurling, G., Orat. de Wess. Gansfortii, Germ. theol., princip. atque virtut., etiamnunc proband. et sequend. 1840. 8°. maj. . . 〃—.60

Orientalia. Edidd. Th. G. J. Juijnboll, T. Roorda et H. E. Weijers. 1840. 8°. maj. Vol. I. . . . . 〃 7.80

Philosoph. Gr. vett., praesertim qui ante Platonem floruerunt oper. reliq. Rec. et illustr. S. Karsten. 1830—38. 8°. maj. Vol. I. p. 1, 2; II. . . . . 〃12.50

Singulis sub titulis:

Xenophanis Coloph. carm. reliq. De vita ejus et stud. dissert. fragm. explic. plac. illustr. S. Karsten. 1830. . *f* 2.40

Pharmenidis Eleatae carm. reliq. etc. 1835. . . . . 〃 3.60

Empedoclis Agrigent. carm. reliq. etc. 1838. . . . 〃 6.50

Poll, J. van de, Verzameling v. Vaderlandsche wetten en besluiten, uitgevaard. sedert 22 Jan. 1798 tot 10 Julij 1810, in zooverre zij ook, sedert de invoering d. nieuwe Wetgeving in Nederland, middellijk of onmiddellijk van toepassing zijn. 1840. gr. 8°. . . . . 〃 6.60

Rheinwald, Verhaal van de verhuizing der Evangelischen uit het Zillerdal naar Silezië. 1838. gr. 8°. . . . . 〃 1.20

Riehm, J. C., Leerrede, uitgespr. ten aanhoore v. Z. M. Koning Willem II, v. H. M. de Koningin en de verdere leden des Koninkl. Huizes, op d. 29en Nov. 1840. gr. 8°. . . . . 〃—.50

Scheltema, S. P., Over opvoeding en het behoud van kinderlijken zin. 1842. gr. 8°. . . . . 〃 2.—

Schneevoogt, G. E. V. Bedenk. tegen de scheiding van geneeskund. gestichten en bewaarpl. van krankzinnigen, aangen. bij het wetsontwerp v. 1840. gr. 8°. . . . . 〃—.50

Digitized by Google

Schubert, G. H. v., Reis naar h. Oosten, gedur. de jaren 1836 en 1837. Uit h. Hoogd. vertaald. 1839. gr. 8°. 1e deel. . . . . . f 5.20
Spiegel, L. P. J. van de, Résumé des Négociations, qui accompagnèrent la Révolution des Pays-Bas Autrichiens; avec les pièces justificatives. 1841. gr. 8°. " 4.70
Spijker, H. J., Jehova is Koning! Leerrede ov. Ps. XCIX. vs. 1a., uitgespr. d. 29en Novbr. 1840. gr. 8° . . . . "—.50
Tex, C. A. den, Encyclopaedia jurisprudentiae. In us. Lect. Academ. 1839. 8°. maj. . . . . " 5.75
Thorbecke, J. R., Aanteekening op de grondwet. Tweede uitgave. 1841. gr. 8°. 1e deel. . . . . " 4.20
Tijdgenoot, de, Verzameling v. Stukken betreff. den tegenwoordigen toestand des Vaderlands. 1841—1842. 4°. . . . . "12.—
——————— Voor 1843. . . . . "
Vaillant, C. E., Handboek voor den Ambtenaar van den Burgerlijken Stand. Bewerkt volgens het Ned. Burgerlijk Wetboek met aanwijzing van de onderscheidene decisiën enz., benev. Formulieren tot de inschrijving der Akten. Tweede (vermeerderde) uitgave, gr. 8°. . " 4.90
Verhandeling ov. de vraag: Welke verdiensten hebb. de Nederl. vooral in de 14e, 15e en 16e eeuw in h. vak v. toonkunst verworven, enz., door R. G. Kiesewetter en T. J. Fétis, bekr. en uitgeg. door h. Kon. Nederl. Instit. 1829. gr. 4°. . . . . f 7.20
Vriese, W. H. de, Hortus Spaarnbergensis. Enumer. stirp. quas, in villa Spaarnberg prope Haarlem, alit A. v. d. Hoop. 1839. 8°. maj. . . . . " 2.90
Vrolik, G., Over de wijze waarop de opene ruimte in den schedel, na panboring of ander beenverlies, wordt aangevuld. Met eene plaat. 1837. gr. 4°. "—.90
——————— Bemerk. üb. d. Weise, wie d. Oeffnung in d. Schädel, nach d. Trepanat. od. ander. Knochenverlust, ausgefüllt wird. Mit 1 Kupf. 1837. gr. 4°. . . . . "—.90
——————— Schreiben an M. J. Weber üb. dessen Lehre v. d. Ur- u. Racenformen d. Schädel. u. Becken d. Menschen. 1830. gr. 4°. "—.40
——————— Over eene volkomene Gewrichtsverstijving der Heilig- Darm- en Schaambeenderen, zonder voorafgegane ziekelijke aandoening. Met 2 platen. 1841. lang-Folio.. . . . . " 1.40
——————— über eine vollkommene Verwachsung der Gelenke an den Kreuz-Darm- u. Schaambeinen, ohne vorhergegangene krankhafte Beschaffenheit. Mit 2 Kk. Q.-Folio. . . . . " 1.40
Vrolik, W., Beschrijving der beenderen van het menschelijk ligchaam, naar aanleiding van Blumenbach. 1834. gr. 8°. . . . . . " 2.40
——————— Handboek der ziektekundige ontleedkunde. 1840. gr. 8°. 1e. en 2e. deel. . . . . "11.60

Ook onder den titel:

——————— de Menschelijke Vrucht, besch. in hare regelm. en onregelmat. ontwikkeling. 2 deelen. gr. 8°. . . . . "11.60
——————— Recherches d'anatomie comparée sur le Chimpansé. 1841. gr. Fol. . . . . "24.75
Warin, A., Gedachten en Schetsen. 1840. gr. 8°. . . . . "—.60
—— Bijdragen tot eenvoud. huisbouwkunde. 1841. gr. 8°.. . . . . "—.90
Wat kan de dubbele kamer doen? 1°. Augustus 1840. gr. 8°. . . . . "—.40
Wetboek van Koophandel, met aanteekeningen van Mrs. C. D. Asser, W. E. J. Berg, M. H. Godefroi, J. W. Tijdeman en Jo. de Vries, Jz. 1841. gr. 8°. 1e. Boek . . . . " 2.20

Digitized by Google

WOORDENBOEK

OP HET

LEESBOEK TOT OEFENING IN DE JAVAANSCHE TAAL.

1

Digitized by Google

GEDRUKT BIJ C. A. SPIN.

Digitized by Google

ꦤꦺ꧈ Ng. ꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ Kr. aanhechtsel aan naamwoorden, dat den zin van een bezittelijk voornaamwoord van den derden persoon heeft: *er van; van hem, van haar, van hen; zijn, haar, hun.* ꦥꦶꦫ꧇꧒꧇ꦥꦶꦫ ꦲꦱꦶꦭꦺ꧈ hoeveel is de opbrengst *er van?* 3. ꦮꦺꦴꦁꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *zijn* volk. 16. — Dikwijls wordt het ook achter aan een naamwoord gehecht, dat door een volgend naamwoord bepaald wordt; b. v. ꦥꦺꦴꦩꦃꦲꦺ ꦥꦠꦶꦃ ꦲꦩꦤ꧀ ꦭꦤ꧀ ꦥꦺꦴꦩꦃꦲꦺ ꦏꦚꦕꦤꦺ꧈ het huis van Patih Aman en al de huizen van zijn medeambtenaren. 19. ꦥꦔꦒꦺꦌꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ꦫꦠꦸꦩꦺꦱꦶꦂ꧈ het gewaad van den koning van Mesr. 16. ꦲꦤꦏꦶꦥꦸꦤ꧀ꦠꦶꦪꦁꦲꦶꦱ꧀ꦭꦩ꧀꧈ het kind van een Muzelman. 19.

ꦤꦺꦴ꧈ een woordje van aanspraak of toeroep, zoo veel als het Latijnsche *heus!* Men kan het door *hoor!* of *hoort!* of *hui! hei!* of *ei!* vertalen; b. v. ꦤꦺꦴꦏꦁꦥꦫꦧꦸꦥꦠꦶꦩꦺꦱꦶꦂ꧈ *hoort,* regenten van Mesr! 17.

ꦲꦏꦢ꧀꧈ Ar. Ml. أحد, benaming van den eersten dag der week. ꦲꦶꦁꦢꦶꦤꦲꦏꦢ꧀꧈ op Zondag. 8.

ꦲꦤꦏ꧇꧒꧇ꦤ꧀꧈ zie ꦲꦤꦏ꧀꧈

ꦲꦸꦭꦶꦃꦥꦸꦭꦶꦃ꧈ zie ꦥꦸꦭꦶꦃ꧈

Digitized by Google

ꦲꦪꦺꦴꦩ꧀ Kr.Ng. *schaduw, schaduwachtig.*

ꦔꦪꦺꦴꦩ꧀ *ergens onder schuilen, zich voor de zon of den regen verbergen.*

ꦔꦪꦺꦴꦩꦶ *beschaduwen, een schuilplaats verleenen, beschermen.*

ꦥꦔꦪꦺꦴꦩꦤ꧀ *een plaats die schaduw verleent, schuilplaats; beschermer, verzorger.* 43.

ꦲꦤ Ng. ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Md. ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. *ergens zijn, wezen, voorhanden, aanwezig zijn, bestaan;* b. v. ꦥꦶꦫꦏꦺꦃꦲꦤꦏꦺꦕꦸ hoeveel roovers *zijn er?* 4. ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤꦲꦶꦁꦔꦗꦼꦁ hij moet vooraan *zijn.* ꦭꦩꦸꦤ꧀ꦲꦤꦧꦺꦴꦕꦃꦲꦚꦂ indien *er* nieuw aangekomene knapen *zijn.* 26. ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦠꦶꦚꦺꦴꦮ꧀ꦥꦼꦗꦃ *er was* een Chinees die stierf, of *het had plaats,* dat er een Chinees stierf. 9. ꦲꦶꦏꦶꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦠꦶꦁꦁꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦥꦶꦁꦠꦸꦤ꧀ꦲꦶꦏꦶ *daar zijn* reeds deze vijf dagen; d. i. het is nu reeds vijf dagen. 5. ꦩꦸꦒꦶꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤꦲꦥꦶꦤ꧀ꦢꦤ꧀ꦛꦸꦏꦶꦁꦥꦸꦤ꧀ꦥꦶꦤ꧀ꦠꦶꦁꦠꦶꦤ꧀ꦠꦤ꧀ moge het *zijn,* dat gij een weinig berigt geeft. 8. ꦲꦤꦲꦶꦁꦢꦭꦤ꧀ op straat, eig. op straat *zijnde.* 17. ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦏꦶꦁꦱꦩꦫꦁ *te* Samarang. 5. ꦭꦶꦁꦒꦃꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦲꦶꦁꦱꦺꦴꦭ zitten *op* den steen. 21. ꦲꦤꦲꦤꦲꦶꦁꦤꦒꦫꦤ꧀ꦲꦤꦲꦶꦁꦢꦺꦱ *hetzij* in de stad, *hetzij* in het een of ander dorp. 29. — ꦲꦤꦺꦁ Kw. in plaats van ꦲꦤꦲꦶꦁ Somtijds wordt er dan ook nog wel ꦲꦶꦁ achter gevoegd; b. v. ꦭꦶꦁꦒꦃꦲꦤꦺꦁꦔꦶꦁꦭꦶꦁꦒꦂ zitten *in* de kapel. 41. — NB. In plaats van ꦲꦺꦴꦫꦲꦤ *er niet zijn,* zegt men ꦲꦺꦴꦫꦤꦤ 4, en elders.

Digitized by Google

[illegible] Ng. [illegible] of [illegible] en [illegible] of [illegible] Kr. *voorts, verder.* 7, 9, 12, 34, 36.

[illegible] Ng. (of Kr.Ng.? ook [illegible] Kr.Ng.) *aanwezen, bestaan; toestand.* 45.

[illegible] [illegible] Kr.Ng. *padi (rijst) snijden, oogsten.* [illegible] indien de te veld staande rijst reeds alle *geoogst is.*

[illegible] *het snijden van de rijst, de oogst.* [illegible] als het *oogst* is; als de rijst gesneden wordt. 3.

[illegible] Kr.Ng. *lichaamsgebrek; zedelijk gebrek; nalatigheid, onachtzaamheid, onverschilligheid.* (= [illegible] en [illegible] Ml. هين *laag, gering, verachtelijk;* Sanscr. h î n a, *gebrekkig, berispelijk,* enz.) 43.

[illegible] *minachten.*

[illegible] *nalatig, onachtzaam, onverschillig.*

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *klank, geluid; het luiden, de inhoud,* b. v. van een brief. [illegible] naar al *het luiden* (al overeenkomstig den inhoud) van dezen mijn lastbrief. 6. [illegible] wat al in het bewijsschrift *bevat is.* 37.

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *geluid geven, geluid maken, spreken; inhouden, bevatten, melding maken.* [illegible] hetgeen in den brief *luidt* (hetgeen in den brief staat). 14.

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *geluid maken, lezen.* 10.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] [Javanese] Kr.Ng. *op iets treden, zich op iets bevinden.*

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *kind* (Ml. انق). [Javanese] met mijn *kinderen* en vrouw. 7 (in Krâmâ, omdat hij van zijn eigen kinderen spreekt).

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *maagschap, bloedverwantschap; magen, bloedverwanten* (Ml. سانق). [Javanese] *de gansche maagschap.* [Javanese] al mijn *onderscheidene bloedverwanten.* 45.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *vriendschap.* (Het wordt ook verklaard door [Javanese] en [Javanese]). 43.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *aangenaam van smaak, smakelijk, welsmakend, lekker* (Ml. اينق).

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *aangenaam, lekker maken,* (het hart) *verkwikken.* 42.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *zich aangenaam, wel gevoelen; vermakelijk, aangenaam.*

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *zich vermaken.*

[Javanese] Ng. *vermaken, veraangenamen.* [Javanese] *het moge* zijn lichaam *veraangenamen;* d. i. het moge hem een aangenaam gevoel baren. 42.

[Javanese] zie [Javanese]

Digitized by Google

ꦲꦺꦤ꧀ꦝꦶ Ng. ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ Kr. *waar?* ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ ꦢꦊꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ *waar* is uw huis? ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ ꦢꦤꦺꦥꦸꦤ꧀ꦱꦸꦩꦸꦂ *waar* bevindt zich de put? 22. ꦲꦤꦺꦲꦺꦤ꧀ꦝꦶ ... ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ ... dan moeten zij te verstaan geven, *waar* het spoor der roovers zich bevindt. 35. ꦲꦶꦁꦏꦁꦲꦺꦤ꧀ꦝꦶ ... ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ van *waar* (eig. een mensch van waar, d. i. van wat land of plaats) zijt gij? 25. — Veelal zegt men met het voorzetsel ꦲꦶꦁ er voor ꦲꦶꦁꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ Kr. en zoo altijd ꦲꦶꦁꦏꦺꦤ꧀ꦝꦶ of ꦏꦺꦤ꧀ꦝꦶ Ng. *waar?* ... ꦲꦶꦁꦏꦺꦤ꧀ꦝꦶ *waar* is uw woning? 3. — ꦱꦏꦏꦺꦤ꧀ꦝꦶ *van waar?* 23. — ꦩꦺꦫꦺꦏꦺꦤ꧀ꦝꦶ Ng. ꦢꦠꦼꦁꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ Kr. *waarheen?* — ꦲꦶꦁꦏꦺꦤ꧀ꦝꦶꦲꦺꦤ꧀ꦝꦶ of ꦏꦺꦤ꧀ꦝꦶꦲꦺꦤ꧀ꦝꦶ Ng. ꦲꦶꦁꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ Kr. *waar ook; overal.* ꦲꦶꦁꦏꦺꦤ꧀ꦝꦶꦲꦺꦤ꧀ꦝꦶ ... waar ook de plaats is, dat men het vindt. 29. — ꦲꦺꦤ꧀ꦝꦶ en ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ worden ook als vragende voornaamwoorden van personen en zaken gebruikt, en beteekenen dan *wie? wat? welke?* ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶꦲꦶꦁꦏꦁ ... *wie* het is, die het (contract) niet volbrengt, die worde enz. 37. — ꦲꦺꦤ꧀ꦝꦶꦲꦤꦺ ... zie ꦲꦤ

ꦲꦶꦤ꧀ꦢꦸ Kr.Ng. *Indiaansch.* — Kw. ꦲꦶꦤ꧀ꦢꦸ of ꦲꦶꦤ꧀ꦢꦸ *schrift op goud gegraveerd.* Zie bl. 38.

ꦲꦶꦤ꧀ꦢꦿ Kw. 1°. *hoog, verheven;* 2°. *een berg op een afstand gezien.* Zie bl. 40. Ook eign. van een Bathârâ. (Sanscr. i n d r a, *uitmuntend,* en eign. van den God des hemels, den vorst der goden van den tweeden rang. Het wordt verklaard door ꦥꦸꦤꦶꦏꦶ en ꦢꦺꦮꦠ als ook door ꦲꦸꦭꦸꦁ).

ꦩꦸꦭꦶꦃ ꦮꦁꦱꦸꦭ꧀ Kr. (Ng. ꦩꦸꦭꦶꦃ ꦮꦁꦱꦸꦭ꧀ Kr.Ng. ꦩꦸꦤ꧀ꦢꦸꦂ ꦩꦸꦤ꧀ꦢꦸꦂ) *terugkeeren, terugkomen, te huis komen.* (Ml. پولڠ).

Digitized by Google

[Javanese] of [Javanese] Kr.h., z. v. a. het voorgaande. [Javanese] nadat de Vorst (in zijn paleis) *teruggekeerd* was. 26.

[Javanese] Kr.Ng. *iemand doen achteruitgaan, verminderen, uit een post ontslaan, afzetten.* [Javanese] zijn vorige Patih wierd vervolgens *afgezet.* 17.

[Javanese] de eign. *Hendrik.* 11.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *gelooven, vertrouwen.*

[Javanese] *op* iets *vertrouwen.* [Javanese] men *vertrouwe* niet *op* (zijn) krachten. 43.

[Javanese] Kr.Ng. *zwijgen.*

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese] en [Javanese]) *rusten, ophouden, eindigen; zwijgen.* [Javanese] *het ophouden, eindigen,* van den oorlog. 12.

[Javanese] *Indiën, Indisch.*

[Javanese] I°. Ng. (Kr. [Javanese]) *roepen, oproepen, ontbieden.* 23.

II°. Kr. (ook [Javanese] Kr.; Ng. [Javanese] Kr. h. [Javanese]) *vragen.*

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. 1°. *wachten.* [Javanese] *lang wachten, met verlangen wachten.* [Javanese] hij *wachtte met* groot *verlangen* op de komst van zijn bode. 28. — 2°. *tot aan toe, aan* iets *toe komen.* [Javanese] indien het *er aan toe komt,* dat men handgemeen wordt; indien men handgemeen *raakt.* 30.

Digitized by Google

[illegible] dat de hofbeambten niet *te* weten *komen*. 19. [illegible] indien zij een regtzaak hebben, en het *er toe komt*, dat het voor het hoog geregt gebracht wordt. 37. [illegible] *tot* vijftig *toe*. 4. [illegible] *tot* meer dan twee maanden *toe*, langer dan twee maanden. 36. [illegible] *voor altoos*. 12. [illegible] *tot* langen tijd *toe* was zijn zijn midden in het woud; hij was lang in het woud. 20.

[illegible] Kr.Ng. *Kameel*. (Ml. اونت).

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *tusschenruimte, tusschentijd; meening, gissing*. (Ml. انتر, Sanscr. a n t a r a. Het wordt verklaard door [illegible] en [illegible] Vrg. [illegible]). [illegible] toen het reeds *eenigen tijd geduurd* had, dat hij niet kwam. 28.

[illegible] I°. Kr. (ook [illegible] Kr.; Ng. [illegible]) *verkrijgen, erlangen, bekomen, ontvangen*. [illegible] *niet erlangen*. 44.

[illegible] of [illegible] Kr. (Ng. [illegible] of [illegible]) *verkrijgen, erlangen, bekomen, ontvangen; toepassing, bevinding*. 40. [illegible] *niet erlangen*. 13. [illegible] *tijdingen bekomen, nieuws vernemen*. 5.

Digitized by Google

II°. [illegible] Kr.Ng. *terugkeeren, naar huis gaan.*

[illegible] of [illegible] Ng. (Kr. [illegible]) *op zijn, ten einde zijn.*

[illegible] indien zijn fakkel *ten einde is*. 33.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kr.Ng. *last, bevel aan velen; proclamatie, oproeping.* (Ml. [illegible]).

[illegible] toen de regenten van Mesr *den last* (*de proclamatie*) van koning Pirangon hoorden, wierden zij alle bevreesd. 17.

[illegible] *aan velen een bevel uitvaardigen, proclameren.* 17.

[illegible] koning Pirangon *hield* wederom (de volgende) *proclamatie.* 17. [illegible] Kr.

[illegible] Ng. *bevelschrift, lastbrief.*

[illegible] Kr. h. (Kr. [illegible] Ng. [illegible]) *aanbod, voorstel, mededeeling; wat iemand zegt.* (Ml. [illegible].) — [illegible] Kr.h. *zeggen, spreken.*

[illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *drinken.*

[illegible] Kr.h. (ook [illegible] Kr.h.; Kr. [illegible] Ng. [illegible] of [illegible]) *aanbieden, geven.* [illegible] *kennis geven.* 9. — Kr. (Ng. [illegible]) *te drinken geven, drenken.*

[illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *de vroege morgen, uchtend.* [illegible] toen het *uchtend* was, riep hij terstond de regenten en Mantris op. 17. [illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *morgen uchtend.*

Digitized by Google

ꦲꦚꦂ Ng. (Kr. ꦲꦺꦁꦒꦭ꧀) *nieuw, versch.* ꦮꦺꦴꦁꦲꦚꦂ *een nieuweling, vreemdeling.* Zoo ook ꦮꦺꦴꦁꦲꦚꦂ 26.

ꦲꦤꦸꦥ꧀ꦱꦼꦥ꧀ zie ꦤꦼꦥ꧀ꦱꦼꦥ꧀

ꦲꦤꦸꦥ꧀ꦱꦼꦥ꧀ zie ꦤꦼꦥ꧀ꦱꦼꦥ꧀

ꦲꦶꦚꦶꦱꦼꦥ꧀ zie ꦚꦶꦱꦼꦥ꧀

ꦲꦁꦒꦸꦠ꧀ ꦩꦁꦒꦸꦠ꧀ Kr.Ng. *met het hoofd knikken.*

ꦔꦁꦒꦸꦠꦶ *iemand met het hoofd toeknikken.* ꦤꦧꦶꦱꦸꦁꦒꦼꦧ꧀ ꦩꦱꦼꦩ꧀ꦧꦸꦁ ꦔꦁꦒꦸꦠꦶ ꦥꦸꦠꦿꦤꦺ Nabi Soengeb glimlachte en *knikte* zijn kind *toe.* 25.

ꦲꦸꦩ꧀ꦥ꧀ꦭꦸꦏ꧀ Kr.Ng. *schuim van water.*

ꦩꦸꦩ꧀ꦥ꧀ꦭꦸꦏ꧀ *schuimen.* 39.

ꦲꦤꦸꦁ zie ꦲꦤ

ꦲꦶꦚꦶꦁ zie ꦚꦶꦁ

ꦲꦶꦚꦶꦁ zie ꦚꦶꦁ

ꦲꦸꦤꦶꦁꦤ Kr. (ook ꦱꦸꦩꦺꦴꦤ en ꦥꦶꦥꦸꦤꦶꦁ Kr.; Ng. ꦮꦼꦫꦸꦃ en ꦱꦼꦩꦼꦂ꧈) *kennen, weten; kennis.* ꦥꦸꦤꦶꦏꦶ ꦩꦶꦥꦸꦁꦥꦸꦤꦶꦁꦤ ꦱꦢꦶꦏ꧀ *deze geeft mij kennis.* 9. Zoo ook ꦤꦶꦂꦥꦸꦤꦶꦁꦤ en ꦥꦿꦩꦸꦤꦶꦁꦤ *kennis geven, berigten.* 6, 9.

ꦥꦸꦤꦶꦁꦤꦶ Kr. (ꦤꦥꦸꦤꦶ) *kennis van iets dragen, iets weten, met iets bekend zijn.* ꦏꦥꦸꦤꦶꦁꦤꦤ꧀ of ꦏꦸꦤꦶꦁꦤꦤ꧀ *bekend geworden, te weten gekomen, ter kennis gebracht.* ꦏꦥꦸꦤꦶꦁꦤꦤ꧀ꦲꦶꦁꦥꦿꦶꦪꦤꦶ *bekend geworden* aan het Bestuur (of Geregt). 34. ꦱꦸꦩꦿꦁꦒꦸꦤꦶ ꦏꦲꦗꦼꦁꦥꦸꦤꦶꦁꦤ ꦥꦸꦤꦶ ꦥꦸꦤꦶꦁꦤꦤ꧀ꦲꦶꦁꦥꦸꦱꦼꦤ꧀ꦏꦤ꧀ *tot zoo ver slechts zij het ter kennis van U gebracht.* 10.

Digitized by Google

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *aangenaam van smaak*, *smakelijk*, *welsmakend*, *lekker*. [Javanese script] wat naar gedachte *goed van smaak* was, wierd gegeten. 20.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *zich aangenaam, wel gevoelen, gezond zijn; vermakelijk*, *aangenaam van gevoel* (eig. *gansch lekker*). [Javanese script] Adji-Såkå was niet *wel* te moede; eig. niet *gansch lekker* was zijn hart. 28.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *verdwijnen*, *vergaan*, *verliezen; verloren*, *verlies*. [Javanese script] voorzeker, *er zal niets verloren gaan* (*er zal geenerlei vermindering* of *afneming plaats hebben*), wat betreft mijn herinnering aan Grootvader. 12.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *wat verloren is;* en *die een verlies lijdt* of *iets verloren heeft*. [Javanese script] ik zal *verliezen* een Grootvader. 12.

[Javanese script] Kr.Ng. *zeggen, spreken*. (Ml. ﺗﺠﻮﺭ). [Javanese script] alhoewel gij *moet spreken*. 44. — [Javanese script] *gezegd worden*. 16. — [Javanese script] Adji-Såkå *wordt gezegd*, dat hij met groot verlangen wachtte op de komst van zijn bode. [Javanese script] voorts zijn reis,— *er wordt* niet *gesproken* van onder weg. 28.

[Javanese script] ook [Javanese script] Kw. 1°. *jongere broeder* of *zuster* (= [Javanese script]). 2°. *dag*

Digitized by Google

(= [Javanese] Ml. [Arabic script]). — Ook is [Javanese] cign. van een Bathârâ (Sanscr. hari, een naam van Wisnu. — Het wordt ook beide, [Javanese] en [Javanese] verklaard door [Javanese] en [Javanese]).

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] 1°. Kw. aanhechtsel aan naamwoorden = [Javanese] en [Javanese] b. v. [Javanese] de naam *er van*. 41. — 2°. Kw. en Ng. h. = [Javanese] *uw*. In het Javaansch wordt het namelijk tegenwoordig uitsluitend door een vorst tot zijn onderdanen gebezigd. Alleen in sommige oostelijke gewesten is het in de dagelijksche taal algemeen in gebruik. [Javanese] *uw* vorige koning is gestorven. 17. [Javanese] (voor [Javanese]) *uw* onkwetsbaarheid. 41.

[Javanese] wordt gezegd, wanneer dit voornaamwoord niet achter aan een naamwoord gehecht wordt; b. v. [Javanese] tot (of aan) *u*. 41. [Javanese] hoort *gij* allen! 17. [Javanese] boet *gij* hem met vijftig realen. 30.

[Javanese] (*hora*) Ng. (Kr. [Javanese]) *niet*, *neen*. [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *het moet volstrekt, zonder mankeren*. [Javanese] *het moet volstrekt* (*zonder mankeren*) geschieden. 6. [Javanese] *het moet zonder mankeren*, vast meêgebracht worden. 28.

[Javanese] Kw. hetzelfde als het voorgaande. 42 vlgg.

[Javanese] of [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *trachten*, *pogen*, *streven*. 41. [Javanese] *tracht* naar al het goede er van. 44.

[Javanese] ongebruikelijk.

[Javanese] Ng. *iemand aanspreken, door vermaning van het kwaad terughouden.* [Javanese] die geschikt is om *vermaand te worden, vermaan* dien. 42.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *schuim.*

[Javanese] *schuimen, schuimbekken.*

[Javanese] Kr.Ng. *open vlakte, plein, onbegroeid veld, heide.* 20.

[Javanese] Ng. (ook [Javanese] Ng.; Kr. [Javanese] en [Javanese]) *naam.* 39.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] en [Javanese]) *noemen, benoemen; daarvoor houden.* [Javanese] indien zij geen menschen *noemen.* 33.

[Javanese] Kw. *een lang uitgestrekte wolk.* Zie bl. 39.

[Javanese] Kr.Ng. 1°. *langs, bij langs.* — 2°. *den onderbuik wrijven, strijken.* (Ml. [Arabic script]; vrg. [Javanese]).

[Javanese] Kr.Ng. *eieren voordat zij gelegd zijn; vruchten of veldgewassen voordat zij tot rijpheid gekomen zijn.* 38.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr. (ook [Javanese] Kr.; Ng. [Javanese]) *willen, begeeren.* (Het wordt verklaard door [Javanese] en [Javanese]).

[Javanese] Kr. (ook [Javanese] Kr.; Ng. [Javanese]) *wil, begeerte, lust, verkiezing.* 16. [Javanese] de *wil* des Scheppers. 29. [Javanese] *al wat gij wilt, al wat gij verkiest.*

Digitized by Google

[Javanese] indien uw *wil* er genoegen in neemt. 4.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *verkiezen, verlangen, begeeren.*

[Javanese] of [Javanese] Kr. (ook [Javanese] Kr.; Ng. [Javanese]) *vóór, in tegenwoordigheid van.* [Javanese] *vóór* hem. 26. [Javanese] vóór den Koning Pirangon. 18.

[Javanese] Kw. *zacht, langzaam, bedaard* (= [Javanese]).

[Javanese] [Javanese] Kr.Ng. *twee dingen tegelijk doen, twee functies tegelijk bekleeden.* [Javanese] *vorst en priester tegelijk zijn.* 24.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] en [Javanese]) *willen, begeeren.* [Javanese] ik *wil* naar het rijk van Mĕndhang. 25.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] en [Javanese]) *wil, begeerte, lust.* [Javanese] volgt gij in alles *wat* ik *begeer?* 17.

[Javanese] of [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] en [Javanese]) *vóór, in tegenwoordigheid van; vooraan, vooraf, aanstaande.* [Javanese] (een bode) moet *vooruit* (moet vooruit gaan). 23. [Javanese] in de maand Bĕsar *aanstaande.* 5.

[Javanese] Ng. 1°. (Kr. [Javanese]) *verlangen, begeeren.* [Javanese] daarom *begeer ik* het. 25.

2°. (Kr. [Javanese]) *voorbrengen.*

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *leven; het leven.* [Javanese] *leven* zij nog? 3. [Javanese] of [Javanese] een *levend* mensch. 14, 42.

Digitized by Google

ꦲꦂꦗ꧈ zie ꦲꦸꦗ꧈

ꦲꦂꦗꦸꦤ꧈Kw. *water, dat zich op een steen verzameld heeft.* Zie bl. 39. — 2°. eign. van den derden zoon van Pandhoe. — 3°. naam van een berg in het oostelijk gedeelte van Java.

ꦲꦫꦶꦪ꧈ of ꦲꦂꦪ꧈ zie ꦫꦶꦪ꧈

ꦲꦺꦫꦤ꧀꧈Kr.Ng. *verbaasd, verwonderd zijn* (Ar. Ml. حيْران of هيْران). 27.

ꦲꦸꦂꦩꦠ꧀꧈ of ꦲꦺꦴꦂꦩꦠ꧀꧈ Ar. Ml. حرمة, *eerbied, groete.*

ꦔꦸꦂꦩꦠꦶ꧈Kr.Ng. *achten, eerbiedigen.* — ꦏꦲꦸꦂꦩꦠꦤ꧀꧈ *geëerd, geacht; eerbiedenis, eerbiedige groete.* 14. [illegible] benevens de *eerbiedenis* en de menigvuldige groetenissen. 11. [illegible] en de vele groeten (en) *eerbiedenissen.* 14.

ꦲꦂꦒ꧈Kw. een *berg.*

ꦲꦫꦧ꧀꧈ Ar. عرب, *Arabië, Arabisch.* [illegible] de *Arabische* letters. 28.

ꦲꦸꦫꦸꦧ꧀꧈Kr.Ng. *vlam.*

ꦩꦸꦫꦸꦧ꧀꧈ *vlammen, flonkeren, glinsteren.* 40.

ꦲꦶꦉꦁ꧈Ng. (Kr. ꦕꦼꦩꦺꦁ꧈) *zwart.* 39.

ꦲꦶꦉꦁꦔꦤ꧀꧈Kr.Ng. verbonden met ꦧꦼꦭꦏ꧀꧈ of ꦱꦶꦠꦶ꧈ *onbebouwde* (eig. *zwarte*) grond. 38. [illegible] *de tijd, wanneer de velden zwart zijn, wanneer er geen veldvruchten op staan.* 38.

ꦲꦶꦫꦶꦁ꧈Kr.Ng. *flank, zijde.*

ꦩꦶꦫꦶꦁ꧈ *hellen, overhellen, overhangen, op zijde liggen.* (Ml. ميرڠ). 44.

Digitized by Google

ꦲꦶꦫꦶꦁ Ng. ꦔꦶꦫꦶꦁ Kr. *vergezellen.*

ꦏꦺꦴꦫꦶꦁ Kr.Ng. *beschroomd, bevreesd, verlegen; schroom, vrees, ontzag.*

ꦏꦺꦴꦫꦶꦁꦲꦶ *bevreesd maken.*

ꦏꦺꦴꦫꦶꦁꦲꦏꦼ *beschroomd, bevreesd; gevreesd.* ꦢꦶꦏꦺꦴꦫꦶꦁꦲꦏꦼ *gevreesd worden.* 41.

ꦲꦏꦸ zie ꦏꦸ

ꦲꦶꦏ of ꦲꦶꦏꦸ Ng. ꦥꦸꦤꦶꦏ of ꦥꦸꦤꦶꦏꦸ Kr. ꦤꦶꦏ of ꦤꦶꦏꦸ Md. *die, dat.* Doch het schijnt, dat in Krâmâ alleen de laatste van deze beide vormen, met Soekoe, bepaaldelijk *die, dat* beteekent, en dat de eerste in een meer algemeenen zin gebruikt wordt, en dus even zeer *deze, dit,* als *die, dat,* te kennen geeft (vrg. ꦏꦺꦴꦤ of ꦏꦸꦤ). ꦲꦶꦏꦶꦤ꧀ꦢꦶꦤꦶꦥꦸꦤꦶꦏ op *dien* dag. 26. ꦏꦸꦭꦥꦸꦤꦶꦏ ik *deze*, ik *hier*. 21. ꦥꦸꦤꦶꦏꦩꦭꦶꦃ wederom *dit*. 36. [illegible] wat is *dit*, dat *deze* beide menschen weenen? 21. ꦱꦶꦏꦤꦶꦏꦸ gij *die*, gij *daar*. 22, 25. — ꦲꦶꦏꦸ of ꦏꦤ꧀ꦲꦶꦏꦸ Ng. ꦥꦸꦤꦶꦏ of ꦲꦶꦏꦤ꧀ꦥꦸꦤꦶꦏ Kr. *nu dan, alsdan.* 32, 5, 19, 21, 12, 14, 18.

ꦲꦶꦏꦶ Ng. ꦥꦸꦤꦶꦏꦶ Kr. ꦤꦶꦏꦶ *deze, dit* (vrg. ꦏꦶꦤꦲꦶ onder ꦏꦤꦲ). [illegible] indien gij het niet gelooft, *dit* is het bewijs er van. 17. [illegible] is *dit* het, dat het rijk van Mëndhang heet? 25. ꦭꦪꦁꦲꦶꦏꦶ *deze* brief. 6. [illegible] de weg van *dit,* de weg *hier*. 20. — [illegible] voor [illegible] 41.

ꦱꦲꦶꦏꦶ Ng. ꦱꦥꦸꦤꦶꦏ of ꦱꦥꦸꦤꦶꦏꦶ Kr. *thans, nu.* 15. ꦲꦶꦁꦱꦥꦸꦤꦶꦏ *tegenwoordig.* 12, 19. ꦢꦸꦩꦸꦒꦶꦁꦱꦥꦸꦤꦶꦏ *tot nu toe.*

ꦲꦏꦺꦴꦤ꧀ zie ꦏꦺꦴꦤ꧀

ꦲꦏꦺꦴꦤ꧀ꦤꦺ en ꦲꦏꦺꦴꦤ꧀ꦤꦺ zie ꦏꦺꦴꦤ꧀ꦤꦺ

ꦲꦶꦏꦼꦠ꧀ Ng. (Kr. ꦲꦸꦣꦼꦁ en ꦱꦶꦫꦃ) *hoofddoek*, zoo als de Javanen dien dragen (Ml. ايكت). 26, 27 (ook in Kråmå).

ꦲꦏ꧀ꦱꦫ Ng. (Kr. ꦱꦱ꧀ꦠꦿ) *letter* (Sanscr. a k s a r a); bepaaldelijk de hoofdletters van het Javaansche Alphabet, in tegenoverstelling van de Pasangans en Sandhangans. ꦲꦏ꧀ꦱꦫꦗꦮꦶ Javaansche *letters.* 28 (in Kråmå).

ꦲꦶꦏ꧀ꦭꦱ꧀ Ar. Ml. إخلاص, *zuiverheid, opregtheid; zuivere, opregte gezindheid.* ꦲꦶꦏ꧀ꦭꦱꦶꦁꦠꦾꦱ꧀ꦱꦸꦕꦶꦲꦠꦶ *opregte gezindheid* van een zuiver hart. 11.

ꦲꦸꦏꦸꦩ꧀ Ar. Ml. حكم, *vonnis, straf; de priesterlijke regtbank.* ꦲꦸꦏꦸꦩ꧀ꦧꦿꦠ꧀ꦱꦁꦔꦠ꧀ꦥꦶꦤꦼꦠꦶ een zeer zware *straf.*

ꦱꦲꦸꦏꦸꦩ꧀ꦩꦶꦤ꧀ Kr.Ng. *vonnis, straf.* 34.

ꦲꦏꦶ zie ꦏꦶ

ꦲꦢꦸ ꦔꦢꦸ Ng. (Kr. ꦲꦢꦺꦴꦤ꧀ ꦔꦢꦺꦴꦤ꧀) *met elkander laten vechten; ophitsen, opstoken; partijen tegenover elkander verhooren.* ꦔꦢꦸꦗꦒꦺꦴ hanen *laten vechten.* 32.

ꦥꦢꦸ Ng. (Kr. ꦥꦢꦺꦴꦤ꧀) *twist, strijd, krakeel.* — ꦥꦢꦸ ꦲꦥꦥꦢꦸ of ꦥꦥꦢꦸ *twisten, strijden.* 29.

ꦥꦥꦢꦸꦮꦤ꧀ ꦲꦥꦥꦢꦸꦮꦤ꧀ *met elkander twisten.* 33.

Digitized by Google

ꦲꦢ꧀ꦮꦤ꧀ꦢ꧀ꦮ zie ꦢ꧀ꦮꦤ꧀ꦢ꧀ꦮ

ꦢꦲꦢ꧀ꦮ Kw. *verschil, onderscheid.* 42.

ꦲꦸꦢꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦗꦮꦃ) *regen; regenen* (Ml. هوجن). 39.

ꦲꦶꦢꦼꦂ ꦲꦺꦢꦼꦂ Kr.Ng. *omgaan, omloopen* (Ml. ايدر).

ꦔꦶꦢꦼꦫꦶ *omheengaan, in een kring gaan, rondloopen, omringen.* 39.

ꦲꦸꦢꦏ Kw. *water, dat zich in een kom bevindt* (Sanscr. o e d a k a, *water*). Zie bl. 39.

ꦲꦢꦠ꧀ Kr.Ng. *gewoonte, gebruik, manier* (Ar. Ml. عادة). ꦱꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦤ꧀ꦒꦃꦤ꧀ ꦥꦼꦥꦏ꧀ꦭꦶꦥꦤ꧀ꦲꦢꦠꦺꦥꦶꦫ uw hoogland, de *gewoonte* van opbrengst, hoe veel is die? hoeveel is dat gewoon op te brengen? 4. ꦲꦶꦁꦏꦁꦲꦢꦠ꧀ op de gewone plaats. 26.

ꦲꦢ꧀ꦮꦤ꧀ꦢ꧀ꦮ zie ꦢ꧀ꦮꦤ꧀ꦢ꧀ꦮ

ꦄꦢꦩ꧀ eign. *Adam.*

ꦲꦝꦼꦒ꧀ ꦔꦝꦼꦒ꧀ Ng. (Kr. ꦗꦼꦗꦼꦒ꧀) *staan.*

ꦔꦝꦼꦒ꧀ꦒꦏꦺ Ng. ꦔꦝꦼꦒ꧀ꦒꦏꦼꦤ꧀ Kr. *stellen, oprigten, tot stand brengen.* ꦲꦤꦔꦝꦼꦒ꧀ꦒꦏꦺꦥꦶꦪꦶꦏꦤ꧀ een hanegevecht *tot stand brengen.* ꦲꦔꦝꦼꦒ꧀ꦒꦏꦺꦥꦼꦥꦶꦠꦤ꧀ die een speelpartij *tot stand brengen.* 32, 33.

ꦲꦠꦶ Ng. (Kr. ꦩꦤꦃ Kr. h. ꦥꦁꦒꦭꦶꦃ) het *hart, gemoed* (Ml. هاتي).

ꦲꦠꦶꦤꦺ zijn *hart.* 45.

ꦔꦠꦶꦲꦠꦶ Ng. ꦔꦥꦠꦶꦥꦠꦶꦤ꧀ Kr. *voorzigtig zijn; voorzigtig, bedachtzaam.* ꦔꦠꦶꦲꦠꦶꦲ *wees voorzigtig.* 19.

ꦎꦢꦾ Kw. *water, dat zich in vruchten bevindt.* Zie bl. 39.

Digitized by Google

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kr.Ng. *hard, onbuigzaam, stevig.*

[illegible] Kr.Ng. *honderdtal* (Ml. راتس). [illegible] *honderd.* [illegible] Ng. [illegible] *tweehonderd.* 30.

[illegible] Kr. (ook [illegible] Kr.; Ng. [illegible]) *iemand zenden, afvaardigen; iemand een last opdragen* (Ml. اوتس). [illegible] toen hij Dorå *zond.* 29.

[illegible] Kr. (ook [illegible] Kr.; Ng. [illegible]) *afgevaardigde, zendeling, bode* (Ml. اوتوسن). 23, 28.

[illegible] en gew. [illegible] Ng. [illegible] Kr. *en, of* (Ml. اتو; Sanscr. athô, *en ook;* atha-wâ, en uta-wâ, *of*). [illegible] binnen de stad *en* buiten de stad. 16. [illegible] de huizen der krijgslieden *en* van al het gemeen. 18. [illegible] *en,* indien er een nieuw aangekomen knaap is, hij wordt gewis binnen geleverd. 25. [illegible] tien *of* twintig. 4. [illegible] geiten, *of* ezels en kamelen. 20. [illegible] verban hem naar Lodåjå, *of* naar Ngajah. 30.

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *best, uitmuntend, voortreffelijk, volmaakt, braaf, deugdzaam* (= [illegible] Ml. اتم; Sanscr. oettama, *hoogste, beste, voortreffelijkste*). 41.

Digitized by Google

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *getal.*

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *tellen, optellen, rekenen, berekenen* (Ml. ايتڠ of هيتڠ).

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *berekening, uitrekening.*

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *uitrekenen; de kwade dagen optellen en daaruit iets kwaads voorspellen; iemand van eenig kwaad verdacht houden.* [Javanese] 43.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *schuld aan geld* (Ml. هوتڠ).

[Javanese] Kr.Ng. *schuldeischer, geldschieter, crediteur.*

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *geld leenen, te leen geven, geld borgen.* 10.

[Javanese] zie [Javanese] II°.

[Javanese] zie [Javanese] I°.

[Javanese] Ng. (ook [Javanese] Ng.; Kr. [Javanese]) *schaamte, zich schamen, beschaamd.* 23, 41.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kw. *beweging, schudding, overdenking, gedachte.* 44.

[Javanese] Kw. *zich bewegen, verroeren; iets overwegen, overdenken.*

[Javanese] *bij zich zelf overdenken.*

[Javanese] Ar. اسحاق, eign. *Isaäk.*

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *hand;* en *een el, ter lengte van den benedenarm van den elleboog tot den top van den middelsten vinger* (Ml. هست, Sanscr. hasta). [Javanese] zijn ééne *hand.* 26.

Digitized by Google

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *waar, wezenlijk, in waarheid.* — [Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *waar, waarachtig, zeker, gewis.* [Javanese script] indien dit *waar* is. 8. [Javanese script] *het is zeker,* dat hij er toe besluit. 24.

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *bevestigen, goedkeuren, eerbiedigen, huldigen, eerbiedig gehoorzamen.* 43. [Javanese script] indien gij niet *eerbiedigt* (*eerbiedig gehoorzaamt*). 6.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *vrouw, vrouwelijk* (Ml. استري). [Javanese script] die propheet Soengeb had twee kinderen, beide *van het vrouwelijk geslacht.* 20. [Javanese script] mannen en *vrouwen.* 21.

[Javanese script] Ar. Ml. اسلام, het *Islamisme,* de *Mohammedaansche godsdienst; Mohammedaansch.* [Javanese script] *Mohammedaan, Muzelman.* [Javanese script] de *Muzelmannen.* 18. [Javanese script] weinigen waren *Muzelmannen.* 17.

[Javanese script] Kw. *top van een berg, bergtop.* Zie bl. 40.

[Javanese script] Kr. Ng. *glimlach, vriendelijke lach; grimlach.*

[Javanese script] *glimlachen; grimlachen, meesmuilen.* [Javanese script] de propheet Soengeb *glimlachte* en knikte zijn kind toe. 25.

[Javanese script] Kr. Ng. *jaargetijde, saizoen.* 44.

[Javanese script] I°. Kw. *gedachte, verbeelding; begeerte, wensch* (Het wordt

Digitized by Google

verklaard door [Javanese] en [Javanese] Sanscr. iṣṭi, *wensch, begeerte*). [Javanese] wat al het hart *wenscht*, is vervat in den brief. 13.

[Javanese] Kw. *begeeren, wenschen.*

[Javanese] II°. Kw. *olifant* (= [Javanese]).

[Javanese] Kr.Ng. *duizendtal.* [Javanese] *duizend.*

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *moeijelijk, ongemakkelijk.* 41.

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *moeijelijkheid, bezwaar.* 41.

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *veranderen, van iets afgaan* (Ml. [Arabic script]; vrg. [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *schudden, bewegen, zich verroeren*). [Javanese] niet *veranderen* in zijn bedoelingen. 12.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *kwaad, boos, slecht, lelijk, gemeen* (Het wordt ook verklaard door [Javanese]). [Javanese] *slecht* mensch. [Javanese] *slechte* lans. 10. [Javanese] alle *slechte en gemeene* dolken. 9. [Javanese] *kwaad* voor goed vergelden. 12.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *iets kwaads, het kwade.* [Javanese] hij kan thans geen *kwaad* meer doen. 12.

[illegible] zie [illegible]

ꦲꦮꦏ꧀ Ng. (Kr. [illegible] of [illegible]) *lichaam*. Met een voornaamwoord verbonden geeft het daaraan zekeren nadruk of een wederkeerige beteekenis; b. v. [illegible] *hij*, *hem*, of *zich*. 41 vlgg.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

ꦲꦮꦺꦠ꧀ Kr.Ng. *duurzaam, onverslijtbaar, onverganklijk, eeuwig, altoosdurend*. 43.

[illegible] zie [illegible]

ꦲꦮꦱ꧀ Kr.Ng. *helder zien, voorzien, voorzeggen, voorspellen, propheteren* (Het wordt verklaard door [illegible] vrg. [illegible]).

[illegible] of [illegible] *bezwering: het bezweren van een wapen, om er zeker meé te treffen*. 42.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

ꦲꦭ Ng. (Kr. [illegible]) *kwaad, boos, slecht, lelijk, gemeen* (Het wordt ook verklaard door [illegible] en [illegible]). 42, 43. [illegible] een *slecht* mensch.

ꦲꦸꦭꦸ Soendasch, [illegible] of [illegible] Ml., *hoofd*.

ꦥꦔꦸꦭꦸ Kr.Ng. *opperpriester* (Ml. [illegible], *hoofd*, *hoofdman*, *overste*, *opperste*).

ꦲꦸꦭꦃ Kw. *daad, verrigting* (= [illegible]).

Digitized by Google

[Javanese] *iets doen, verrigten,* z. v. a. [Javanese] 42. [Javanese] *een gebed doen, bidden.*

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]; Kr.Ng. [Javanese]) *terugkeeren, naar huis gaan.* [Javanese] zij zijn reeds *terug-gekeerd* (*naar huis gegaan*) 22. [Javanese] of [Javanese] met zijn *terugkeer* (zoodra hij terugkeert). 6.

[Javanese] Kr.Ng. (spijzen) *bereiden, gereedmaken,* (den grond) *bearbeiden;* iets *doen, verrigten* (vrg. [Javanese]). [Javanese] hoeveel is het rijstveld, dat gij *bearbeidt?* 3.

[Javanese] *gedrag, houding, manier van doen.*

[Javanese] Ng. 1°. (Kr. [Javanese] en [Javanese]) *verkrijgen, erlangen, bekomen, magtig worden* (Ml. اوليه, ڤروليه). 29. [Javanese] uw hoogland, hoeveel is de gewoonte van *verkrijgen?* d. i. hoeveel verkrijgt gij daar gewoonlijk van? hoeveel is het gewoon op te brengen? 3.

2°. (Kr. [Javanese]) *de wijze waarop iets geschiedt* of *plaats heeft; de toestand, waarin iemand zich bevindt.* [Javanese] dat de hofgrooten niet te weten komen uw *wijze* (of *toestand*) van gaan en uw *wijze* (of *toestand*) van verbergen. 19. [Javanese] ten aanzien van uw *toestand* van den weg hier niet te weten. 20. [Javanese] uw *toestand* van (het vee) te drenken

Digitized by Google

was reeds te laat; d. i. toen gij het vee drenktet, was het reeds te laat. 22. Desgelijks bl. 29.

ꦥꦲꦭ꧀ꦭꦥꦲꦭꦸꦥꦲꦭ꧀ꦭꦥꦲꦭꦸꦲꦤ꧀ *wat men van iets krijgt, opbrengst.* ꦥꦲꦭ꧀ꦭꦥꦲꦭꦸꦥꦲꦭ꧀ꦭꦥꦲꦭꦸꦲꦥꦺꦴꦤ꧀ꦠꦶꦤꦶ꧀ hoeveel is de *opbrengst* er van?

ꦲꦭꦸꦤ꧀ Kw. *baar, golf* (Ml. آلن of آلون, of هالن of هالون).

ꦲꦥꦭꦤ꧀ zie ꦥꦭꦤ꧀.

ꦲꦭꦸꦂ꧈ ꦔꦭꦸꦂ Kr.Ng. *langer maken, rekken, uitrekken.*

ꦩꦭꦸꦂ *voortgaan, voortgang nemen.* 33. ꦩꦭꦸꦂꦫꦏꦿꦏꦥꦏ꧀ꦱ꧀ꦩ ꦫꦶꦥꦿꦢꦠ꧀ꦠ *de aanklagt moet voortgang nemen en voor de Pradåtå gebracht worden.* 32.

ꦲꦭꦸꦒꦼꦭ꧀ Kw. *berg.* Zie bl. 40.

ꦲꦭꦶꦠ꧀ Kr. (Ng. ꦕꦶꦭꦶꦏ꧀) *klein, gering.* ꦭꦫꦺꦲꦭꦶꦠ꧀ een *kleine* knaap. ꦲꦒꦸꦁꦲꦭꦶꦠ꧀ aanzienlijk of *gering.* 37. ꦠꦶꦪꦁꦲꦭꦶꦠ꧀ *gering* mensch; de *gemeene* man. 16. ꦥꦫꦲꦭꦶꦠ꧀ꦠ꧀ꦱꦼꦱꦺꦴꦤ꧀ *de onderscheidene geringen.* 18.

ꦲꦭꦶꦫꦶꦱꦤ꧀ zie ꦫꦶꦱꦤ꧀.

ꦲꦭ꧀ꦭꦃ Ar. Ml. الله, *God.* ꦲꦭ꧀ꦭꦃꦠꦲꦭ Ar. Ml. الله تعالى, *de hooge God, de Allerhoogste.* 17. ꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶꦲꦭ꧀ꦭꦃ *de Heere God.*

ꦲꦭꦶꦥ꧀ (Ar. الف) benaming van het eerste jaar van een Windoe.

ꦲꦭꦶꦥꦤ꧀ zie ꦲꦭꦶꦥ꧀.

ꦲꦭꦼꦩ꧀꧈ ꦔꦭꦼꦩ꧀ Kr.Ng. *roemen, loven, prijzen, aanprijzen, aanbevelen.* ꦲꦭꦼꦩꦤ꧀ *lof, roem, vleijerij.* 41.

ꦲꦭꦸꦩ꧀ Kr.Ng. *verwelkt, verflensd.*

Digitized by Google

[Javanese] Kr.Ng. *festoen.*

[Javanese] *scherm, bedekking, bescherming, behangsel; geheim, bedekt.* [Javanese] sluijer en *behangsel.* 45.

[Javanese] *bedekken, verbergen.* [Javanese] indien (een wolk) de maan *bedekt.* 39.

[Javanese] *een bedekte, beschermde plaats.* Bij verkorting [Javanese] 45?

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. (zie boven) *verdwijnen, verliezen, verlies* (Ml. هيلڠ. Het wordt ook verklaard door [Javanese] en [Javanese]). 42.

[Javanese] 1°. naam van een roofvogel, *kuikendief.*

2°. [Javanese] Kr.Ng. *overgeven, overreiken.*

[Javanese] Ng. — [Javanese] Kr. *aanreiken, toereiken, overreiken, overgeven, uitleveren.* [Javanese] het is mij niet geoorloofd het *over te geven.* 28.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] en [Javanese]) *indachtig zijn, gedenken, zich herinneren; weder tot zich zelf komen.* 43.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. [Javanese] Md. *wat?* In deze beteekenis wordt het doorgaans achteraan geplaatst: vooraan geplaatst is het een eenvoudig vraagwoord, of heeft het de beteekenis van ons *wat* in een zinsnede, die slechts een deel van een volzin is (Ml. اڤ). [Javanese] *wat* is uw bedrijf? 3. [Javanese] *wat* al de wensch is van het hart, is vervat in den brief. 13.

Digitized by Google

[Javanese script] en, *wat* zijn bezittingen waren, wierd onderzocht. 9. [Javanese script] *wat* het is, dat uw begeerte wordt, voorzeker ik gehoorzaam u. [Javanese script] volgt gij mij? 15. [Javanese script] uw ouders, leven zij nog? 3. [Javanese script] de Pangeran, is hij welvarend? 4. [Javanese script] wanneer juist zijt gij aangekomen? 5. [Javanese script] *wat* is dit? [Javanese script] *wat* is de oorzaak daarvan? 21. — ꦲꦥꦲꦥ꧈Ng. ꦥꦸꦤꦥꦥꦸꦤꦥ꧈Kr. *wat ook.* [Javanese script] van *wat* aard het *ook* zij. 34.

ꦥꦸꦤꦥꦲ꧈Kr. (Ng. [Javanese script]) *waarom? eig. wat moet het?* [Javanese script]Ng. [Javanese script] of [Javanese script] en [Javanese script]Kr. *verder, voorts, wederom* (eig. vragender wijs: *en verder?* of *wat verder?*) 34, 42.

ꦱꦥ꧈Ng. (Kr. [Javanese script]) *wie?* 42. [Javanese script] *wie* was het, die het deksel van den put opendeed? 22. [Javanese script] *wie* (wij zeggen: *hoe*) is uw naam? 3, 23.— [Javanese script]Ng. (Kr. [Javanese script]) *wie het ook zij.* [Javanese script] *wie het ook zij,* die het vraagt, gij moet het niet geven. 25.

ꦲꦥꦶ꧈Kw. *vuur* (Ml. اڤي of اڤي). 45.

[Javanese script]Ng. [Javanese script]Kr. *loon, belooning voor een vast werk of bepaalde dienst.* 26, 27.

Digitized by Google

ꦲꦢꦏꦸ꧀ zie ꦢꦏꦸ꧀

ꦲꦢꦶꦪꦏꦸ꧀ zie ꦠꦲ꧀

ꦲꦢꦶꦿ꧀ Kw. *willen, begeeren.* ꦲꦺꦴꦏꦢꦶꦿ꧀ *niet willen.*

ꦲꦢꦺꦤꦏꦸ꧀ Kr.Ng. *ongeluk, ramp, tegenspoed, nederlaag in een oorlog* (Het wordt verklaard door ꦲꦺꦴꦏꦏꦸꦒꦧꦏꦸ꧀).

ꦲꦸꦢꦩ꧀ Ng. ꦲꦸꦢꦩꦶ꧀ Kr., ook wel bij verkorting ꦢꦩ꧀ en ꦢꦩꦶ꧀ *gelijkenis, voorbeeld* (= ꦢꦺꦴꦏꦸꦩꦧꦏꦸ꧀ Ml. اوڤام; Sanscr. oepamâ, *gelijkenis*). 44, 45. — ꦱꦲꦸꦢꦩ꧀ en ꦱꦲꦢꦩꦶ꧀ *bij voorbeeld; ingeval, bijaldien.* ꦱꦲꦸꦢꦩꦶꦠꦪꦺꦴꦫꦏꦂꦠ ꦲꦲꦶꦤꦸꦲꦸꦮꦺꦴꦁ *bij voorbeeld* er is iemand te Soerakarta; of *ingeval* er iemand te Soerakarta is. 34 vlgg. ꦠꦲꦏꦲꦸꦢꦩꦶꦲꦺꦴꦤꦸꦲꦸꦮꦺꦴꦁꦠꦏꦺꦤꦏ ꦒꦏꦤꦏꦤꦶꦫꦺꦴꦁꦤꦺꦴꦱꦶꦤ꧀ indien *bij voorbeeld* (of *bij geval*) een dorpeling niet wil helpen. 35.

ꦲꦢꦶ꧀ Ng. (Kr. ꦫꦪꦶ꧀) *jongere broeder* of *zuster* (In de taal van het Noorderstrand ꦲꦢꦶꦤꦺꦏ꧀ Ml. اديق en ادڠ).

ꦲꦸꦝꦸꦤ꧀ ꦩꦸꦝꦸꦤ꧀ of ꦏꦸꦝꦸꦤ꧀ Ng. (ook ꦝꦩꦝꦸꦒꦸꦤ꧀ Ng.; Kr. ꦠꦺꦝꦏ꧀) *nederdalen, nedergaan, nederkomen, afgaan, afkomen, afklimmen, afstijgen.*

ꦲꦝꦼꦥ꧀ ꦔꦝꦼꦥ꧀ Kr.Ng. *om iemand heén zitten* (Ml: هادڤ, ڤڠهادڤ). ꦲꦶꦁꦔꦝꦼꦥ꧀ꦲꦤꦏ꧀ꦥꦸꦠꦸ꧀ *omringd* van zijn kinderen en kleinkinderen; of liever, volgens de beteekenis van het woord in het Maleisch, met zijn kinderen en kleinkinderen *voor zijn aangezigt* zittende. 41.

Digitized by Google

ꦲꦢꦼꦤ꧀ꦢꦼꦤ꧀ Ng. (ook ꦢꦼꦤ꧀ꦢꦺꦴ Ng.; Kr. ꦱꦸꦩꦼꦂ en ꦲꦸꦤꦶꦁ) *kennen, weten; kennis, begrip.* 41. ꦲꦢꦼꦤ꧀ꦢꦼꦤ꧀ꦲꦶꦫꦶꦁ *weten van schaamte.* 41.

ꦲꦢꦼꦩ꧀ Ng. (Kr. ꦲꦱꦿꦼꦥ꧀) *koud, koude; koel, koelte, koelheid; frisch, aangenaam.* 45.

ꦲꦝꦁ ꦲꦝꦁ Kr.Ng. *iemand op weg afwachten; op den weg, waar iemand langs, of op de plaats, waar iemand heen zal komen, zich plaatsen, om hem op te wachten* (Ml. ‌ of ‌). ꦲꦝꦁꦲꦝꦁ … het volk van Ki-Djåkå Pirangon *bezette* al de wegen (om den Koning van Mesr op te wachten en gevangen te nemen). 16.

ꦔꦝꦁ *iemand den weg afsnijden, beletten, tegenhouden, dwarsboomen.* … 42.

ꦲꦗ Ng. (Kr. ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀) *het moet niet, dat niet* (Vrg. ꦲꦗꦲ). ꦲꦗꦏꦸꦫꦁ er *moet geen* gebrek zijn. 15. ꦲꦗꦔꦤ꧀ꦠꦺꦴ … dat de hofgrooten *niet* te weten komen. 19. ꦲꦗꦠꦺꦴ *dat* toch *niet, wilt* toch *niet.* 41. — ꦲꦗꦠꦺꦴ … zie …

ꦲꦗꦶ ook ꦗꦶ 1°. Ng. … Kr. *prijs, waarde; van waarde, kostbaar.*

2°. Kw. *koning, vorst, vorstin* (= ꦫꦗ en ꦫꦠꦸ). ꦲꦗꦶꦱꦏ zie ꦱꦏ

3°. Kw. een *tooverformulier* (= ꦩꦤ꧀ꦠꦿ Sanscr. dji, *overtreffend, overwinnend, overwinnaar,* en *een dèmon).*

ꦲꦗꦼꦁ ꦔꦗꦼꦁ Ng. ꦲꦗꦼꦁ ꦔꦗꦼꦁ Kr. *naderen, aanrukken.*

Digitized by Google

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *doen naderen, nader brengen.*

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *naderen.* [Javanese] toen ik *naderde* in het bereiken van Pråmårâgå. 7. — Een ander [Javanese] zie onder [Javanese]

[Javanese] 1°. Kr.Ng. *zaad, zaadkorrel* (z. v. a. [Javanese]). — 2°. Ng. (Kr. [Javanese] Md. [Javanese]) de *eenheid.*

[Javanese] eig. *een korrel;* van hier Ng. (Kr. [Javanese] Md. [Javanese]) *één,* van personen zoowel als van zaken (Vrg. [Javanese] onder [Javanese]). [Javanese] *één* vrouw. 31. [Javanese] elken dag *één.* 25 (in Madyå).

[Javanese] Ng. *rede, spraak, taal* (Ml. [Arabic]). 41, 43.

[Javanese] Ng. *iemand in drift aanspreken, bekijven.*

[Javanese] Kw. *spreken, zeggen* (= [Javanese]).

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr. (ook [Javanese] en [Javanese] Kr.; Ng. [Javanese] en [Javanese]) *inhoud* van een gesprek of brief. [Javanese] ik heb den ganschen *inhoud* er van (van den brief) wel begrepen. 14.

[Javanese] Kr. Ng. *bestendig, onveranderlijk.*

[Javanese] 1°. Kw. *onveranderlijk, zonder beweging* (= [Javanese] en [Javanese]). [Javanese] = [Javanese] en [Javanese]

2°. Ng. [Javanese] Kr. (vrg. [Javanese] onder [Javanese]) *pacht.*

Digitized by Google

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *pachten, huren, in huur nemen.*

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *verpachten, verhuren, in huur geven.* 37.

ꦆꦗꦧ꧀ Ar. إيجاب, *sluiting, toeslag van een koop;* in de Redekunst *bevestiging.* Zoo van de *sluiting van een huwelijk.* 5. [Javanese script] de menschen hebben *verzekerd* den verren afstand van het rijk van Mesr van Midian. 24.

ꦲꦗꦼꦁ Kr. I°. (van ꦲꦪꦸꦤ꧀ Kw.; ook [Javanese script] Kr.; Ng. ꦲꦉꦥ꧀) *willen, begeeren.*

II°. Zie ꦲꦗꦼꦁ

ꦏꦗꦼꦁ Kr. (ꦏꦪꦸꦤ꧀ Kw.; ook [Javanese script] Kr.; Ng. ꦏꦉꦥ꧀) *wil, begeerte.* 26.

ꦔꦗꦼꦁ Kr. (ꦔꦪꦸꦤ꧀ Kw.; ook [Javanese script] Kr.; Ng. ꦔꦉꦥ꧀) *vóór, in tegenwoordigheid van; vooraan, voorop, vooruit.* [Javanese script] *voorop, vooruit.* 23. [Javanese script] *vooruit* gaan. 23. [Javanese script] onze woning is daar *vóór ons uit.* 22.

ꦔꦗꦼꦁꦔꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦔꦉꦥꦤ꧀) *front, voorste gedeelte.* ꦲꦶꦔꦗꦼꦁꦔꦤ꧀ *vóór, in tegenwoordigheid van, voor de oogen van* iemand. 34.

ꦔꦗꦼꦁꦔꦏꦼꦤ꧀ Kr. (ꦔꦉꦥꦏꦼꦤ꧀ Ng.) *voorbrengen.* [Javanese script] hij *wierd voor* hem *gebracht.* 26. — Een ander ꦔꦗꦼꦁꦔꦏꦼꦤ꧀ zie onder ꦲꦗꦼꦁ

Digitized by Google

[illegible] Kr. (ook [illegible] Kr.; Ng. [illegible]) *hopen, verwachten, verlangen.*

[illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *hoop, verwachting, verlangen, wensch.* 14.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kw. *fraai, schoon, bevallig;* en z. v. a. [illegible] (= [illegible] [illegible] en [illegible]).

[illegible] en [illegible] Ng. (Kr. [illegible] Md. [illegible] Kr. h. [illegible]) *welaan! komaan!*

[illegible] Kr.Ng. *elkander te hulp roepen.* [illegible] indien zij water putten, *roepen zij elkander tot hulp.* 21.

[illegible] Ng. zooveel als het voorgaande.

[illegible] of bij verkorting [illegible] Ng. (Kr. [illegible]) een demonstrative partikel van een zeer uitgestrekt gebruik. Eigenlijk beteekent het *zoo, alzoo;* doch dikwijls kan of moet men het *ja* of *ook,* of ook wel *juist* of *zie!* vertalen (Ml. [illegible] en [illegible]). [illegible] *ja!* wat gij zult willen, voorzeker, ik gehoorzaam u. 15. [illegible] *juist* Moses! daarom begeer ik het. 25. [illegible] laat het gebeuren, dat ik tot een levering gemaakt word, *zie!* ik doe het (*ook zoo* doe ik het). 26. [illegible]

Digitized by Google

[illegible] *ook* moet Adipati Sâsrâ-diningrat dien overspeler vonnissen. 30. [illegible] *ook* moet gij hem voorts naar Lodâjâ bannen. ald. [illegible] kan er *ook* straatrooverij geschieden, als men veel in getal is? 5. [illegible] *ja!* (of *zie!*) ik ben de hooge God. 17.

[illegible] Kr. *hooger last* of *bevel.* [illegible] vorstelijk *bevel.* [illegible] *een hooger last* uitvoeren. 8.

[illegible] zie [illegible]

ꦲꦺꦴꦪꦺꦴꦢ꧀ Kr.Ng. *wortel van een boom* of *plant.* 39.

[illegible] of [illegible] of bij verkorting [illegible] Kw. z. v. a. [illegible] 41, vlgg.

ꦲꦪꦩ꧀ Kr.Ng. *een volwassen kip, hoen* (Ml. أيم of هايم). 42.

[illegible] zie [illegible]

ꦲꦺꦪꦁ Kr. h. (Kr. [illegible] Ng. ꦏꦏꦶ of ꦤꦶꦤꦶ) *grootvader* of *grootmoeder.* Ook een eeretitel, dien b. v. de Soesoehoenan van Soerakarta aan den Gouverneur-generaal van Nederlandsch Indiën geeft. 11.

ꦲꦶꦩ Kw. = [illegible] *wolk.*

ꦲꦶꦩꦲꦶꦩ Kw. *een dunne wolk, die de maan bedekt* (Het wordt ook verklaard door [illegible]). Zie bl. 39.

[illegible] Kw. *een wolk, die op het water drijft.* Zie bl. 39.

[illegible] Kw. *een wolk, die een kring om de zon maakt.* Zie bl. 39.

Digitized by Google

ꦲꦺꦴꦩꦃ Ng. (Kr. ꦒꦿꦶꦪ Kr. h. ꦢꦊꦩ꧀) *huis, woning; wonen* (Ml. [illegible]).
ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ ꦲꦺꦴꦩꦃꦲꦶꦏꦁ waar is uw *woning?* 22 (in Madyå). [illegible] de menschen die digt bij den weg *wonen*. 33. [illegible] de onderscheidene huizen der regenten. 19.

ꦲꦺꦴꦩꦃꦲꦺꦴꦩꦃ Ng. ꦲꦺꦴꦩꦲꦺꦴꦩ of ꦲꦺꦴꦩꦲꦺꦴꦩ Kr. *een huis bewonen, trouwen.* [illegible] *zijt gij reeds getrouwd?* 3.

ꦲꦺꦴꦩꦲꦺꦴꦩ en ꦲꦺꦴꦩꦲꦺꦴꦩ zie ꦲꦺꦴꦩꦃ

ꦲꦺꦴꦩꦲꦺꦴꦩ zie ꦲꦺꦴꦩ

ꦲꦺꦴꦩꦤ꧀ eigennaam 15.

ꦲꦒꦩ Ar. Ml. [illegible], *geloof, godsdienstig geloof.*

ꦲꦺꦴꦩꦤꦤ zie ꦲꦺꦴꦩ

[illegible] zie [illegible]

ꦲꦸꦩꦸꦂ Ng. (Kr. [illegible]) *leeftijd, ouderdom* (Ar. Ml. [illegible]). [illegible] hoeveel is uw *leeftijd?* hoe *oud* zijt gij? 3.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie ꦲꦺꦴꦩ

ꦲꦺꦴꦩ[illegible] Kr. Ng. *een gewigt van* 100 *Kati's of* 125 *oude ponden; een Pikol; een dragt, bestaande uit* 25 *Gèdèng's of dubbelde rijstbossen.* [illegible] twaalf *Pikols.* 5.

Digitized by Google

ꦲꦩꦶꦠ꧀ zie ꦩꦶꦠ꧀

ꦔꦲꦩꦸꦠ꧀ Kr. (ook ꦔꦲꦩꦼꦠ꧀ Kr.; Ng. ꦔꦲꦩꦭꦶ) *indachtig zijn, gedenken, zich herinneren; tot zich zelf komen; herinnering; herstelling van een flaauwte.* 43.

ꦲꦸꦩꦠ꧀ Ar. Ml. أمة, *volk, natie, gezindte.* ꦲꦸꦩꦠꦼꦤ꧀ꦤꦧꦶ *het volk* van den Propheet. 43.

ꦲꦸꦩꦠ꧀ zie ꦠ꧀

ꦲꦺꦴꦩꦤ꧀ zie ꦩꦤ꧀

ꦲꦩꦤ꧀ zie ꦩꦤ꧀

ꦲꦶꦩ꧀ꦥꦶ ꦲꦼꦩ꧀ꦥꦶ Ng. (Kr. ꦱꦸꦥꦺꦤ ꦱꦸꦥꦺꦤ) *droomen* (Ml. مِمْڤِي). 18.

ꦲꦶꦔꦩ꧀ꦥꦺꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦱꦸꦥꦺꦤ) *droom.* 19.

ꦥꦼꦔꦩ꧀ꦥꦺꦤ꧀ Ng. z. v. a. het voorgaande. ꦱꦔꦺꦴꦤ꧀ꦥꦼ

ꦔꦩ꧀ꦥꦺꦤ꧀ in den *droom.* 19.

ꦲꦸꦩ꧀ꦥꦼꦠ꧀ ongebruikelijk. Van hier ꦕꦸꦩ꧀ꦥꦼꦠ꧀ꦲꦸꦩ꧀ꦥꦼꦠ꧀ *iemand uitschelden, een kwaden naam geven.* 42.

ꦲꦺꦴꦩ꧀ꦥꦺꦠ꧀ zie ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦠ꧀

ꦲꦺꦴꦩ꧀ꦥꦺꦠ꧀ zie ꦥꦺꦠ꧀

ꦲꦸꦩ꧀ꦥꦺꦴꦤ꧀ ꦕꦸꦩ꧀ꦥꦺꦴꦤ꧀ Kr.Ng. *verbergen, geheimhouden, verzwijgen.*

ꦲꦸꦩ꧀ꦥꦺꦴꦤꦤ꧀ *verborgen, geheim; zich verbergen.* 19.

ꦲꦺꦴꦔꦩ꧀ꦥ꧀ꦭꦺꦴꦏ꧀ ꦲꦺꦔꦩ꧀ꦥ꧀ꦭꦺꦴꦏ꧀ Kr.Ng. *iets in den mond stoppen.*

ꦏꦸꦩ꧀ꦥꦺꦴꦔꦩ꧀ꦥ꧀ꦭꦺꦴꦏ꧀ *in den mond gestopt worden.* 26.

ꦔꦩ꧀ꦧ Ng. (Kr. ꦮꦶꦪꦂ) *breed, breedte; ruim, ruimte; wijd, wijdte.*

ꦲꦩ꧀ꦧꦤꦶꦏꦸꦭꦸꦏ꧀ꦲꦸꦏꦺꦴ *de ruimte (uitgestrektheid)* van uw hoofddoek, d. i. de ruimte, die uw hoofddoek beslaat. 27.

ꦔꦩ꧀ꦧꦺ꧈ ꦔꦺꦴꦩ꧀ꦧꦺ Ng. (Kr. ꦔꦸꦚ꧀ꦗꦸꦏ꧀꧈ ꦔꦸꦚ꧀ꦗꦸꦏ꧀ *drinken.* 22.

ꦔꦺꦴꦩ꧀ꦧꦺꦏꦏꦺ Ng. ꦔꦺꦴꦩ꧀ꦧꦺꦏꦏꦺꦤ꧀ Kr. *te drinken geven, drenken.* 20, 21, 23.

ꦲꦸꦧꦂ꧈ ꦔꦸꦧꦂ Kr.Ng. *loslaten, in vrijheid stellen.* 42.

ꦲꦩ꧀ꦧꦫ Kr.Ng. *in de lucht zweven; zouder bepaald doel iets verrigten* (Het wordt verklaard door ꦲꦩ꧀ꦧꦫ꧈ ꦔꦩ꧀ꦧꦫ Sanscr. ambara, *het luchtruim*).

ꦩꦺꦴꦩ꧀ꦧꦫ of ꦔꦸꦩ꧀ꦧꦫ Kw. *omzwerven; in de lucht zweven* (= ꦲꦸꦔꦼꦩ꧀ꦧꦫꦔꦩ꧀ꦧꦿꦁ). Ook naam van een gewest. ꦏꦧꦸꦥꦠꦺꦤ꧀ ꦔꦸꦩ꧀ꦧꦫ het regentschap van *Ngoembårå.* 7.

ꦔꦩ꧀ꦧꦺꦧꦤ꧀꧈ ꦔꦩ꧀ꦧꦺꦧꦤ꧀ Kr.Ng. *iemand medepligtig verklaren.*

ꦲꦩ꧀ꦧꦶꦭ꧀꧈ ꦔꦩ꧀ꦧꦶꦭ꧀ Kw. *nemen, aannemen* (= ꦔꦩ꧀ꦧꦶꦭ꧀ Ml. امبل, مغمبل).

ꦲꦩ꧀ꦧꦸ zie ꦧꦸ

ꦲꦩ꧀ꦧꦸꦁ en ꦲꦩ꧀ꦧꦸꦁ(ꦲꦸꦮꦱ꧀) zie ꦧꦸꦁ

ꦲꦩꦩꦤ꧀ zie ꦩꦶꦤ꧀

ꦲꦸꦩꦤ꧀ Ng. ꦲꦸꦩꦶꦤ꧀ Kr. *ook, insgelijks, desgelijks* (Ml. جوك). 41. ꦲꦸꦩꦶꦤ꧀ ꦏꦸꦭꦲꦸꦥꦪ ik zal *ook* trachten. 15.

ꦲꦩꦤ꧀ꦲꦩꦤ꧀ Kr.Ng. *gretig, gulzig, happig.* ꦱꦁꦤꦥꦠꦶ ꦲꦩꦤ꧀ꦲꦩꦤ꧀ de Vorst was *gretig.* 26.

ꦲꦩꦶꦁꦏꦸ zie ꦩꦶꦁꦏꦸ

ꦲꦩꦸꦁ zie ꦩꦶꦤ꧀

ꦲꦩꦤꦧ en ꦲꦩꦤꦧꦶ zie ꦩꦤꦧ

ꦲꦩꦶꦤ꧀ en ꦲꦩꦸꦤ꧀ zie ꦩꦸꦤ꧀

ꦲꦩꦼꦁ Kw. *geluid, stem; commandement.*

Digitized by Google

[illegible] Kr.Ng. *geluid, stem.* 45.

[illegible] Kr.Ng. (troepen) *commanderen.*

[illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *moeder* (Ml. ايبو. Het wordt verklaard door [illegible]). [illegible] *de moeder*, d. w. z. zijn, haar, hun, uw, mijn of onze moeder. 19.

[illegible] [illegible] Kr.Ng. *vliegen.* [illegible] *de vlugt* van een vogel.

[illegible] [illegible] Kr.Ng. *branden, verbranden.* [illegible] terstond *brandde het* (*was er brand*) in de Kraton. 19.

[illegible] Kr.Ng. *flambouw, fakkel, toorts.* 33.

[illegible] eign. Ar. ابرهيم, *Ibrahim, Abraham.* 24.

[illegible] de eigennaam *Huibert.* 11.

[illegible] Kr. (ook [illegible] en [illegible] Kr.; Ng. [illegible] en [illegible]) *dienaar, onderdaan* (Ar. Pers. عبد). [illegible] een menigte van mijn *onderdanen.* 12. [illegible] *onderdaan van den vorst.* 37. [illegible] al de *vorstelijke onderdanen* in geheel Mesr. 19.

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *rood* (Ml. ابڠ). 39.

[illegible] Kr.Ng. *omtrek, kring, rondte.*

[illegible] *omgaan, omrijden.* [illegible] *een toer om* den Kraton *maken.* 4.

[illegible] [illegible] Ng. (Kr. [illegible]) *branden, verbranden.* [illegible] terstond *verbrandde* het

Digitized by Google

huis van den Patih Aman. 19. — [illegible] *verbrand, afgebrand.* 19; ook in Krâmâ, 18.

[illegible] of [illegible] Ng. *wat verbrand is.* Ook in Krâmâ, 18.

[illegible] Kr.Ng. voorzetsel 1°. voor benamingen van plaats en tijd: *te, op, in;* b. v. [illegible] *te* Samarang. [illegible] *op* weg. [illegible] *binnen,* [illegible] *beneden* (van [illegible]). [illegible] (van [illegible]) Ng. [illegible] Kr. *waar?* [illegible] *in* den tegenwoordigen tijd. [illegible] *op* Donderdag. [illegible] *in* de maand *Besar.* — Vóór een woord, dat met een [illegible], dat is met een klinker, begint, gaat de Oeloe van [illegible] veelal verloren. Zoo zegt en schrijft men gewoonlijk [illegible] en [illegible] voor [illegible] en [illegible] Zoo ook [illegible] en [illegible] Kr. [illegible] Ng. *vóór, vooraan, voorop, vooruit.*

2°. wordt het menigvuldig gebruikt, om naamwoorden als bepalingen met naamwoorden of voorzetsels en werkwoorden te verbinden: b. v. [illegible] de vrouw *van* iemand. 30. [illegible] buiten het gehucht *van* Nabi Soengeb. 20. [illegible] indien ik u lever *aan* den Vorst. 26. [illegible] hij moet het voort aangeven *aan* het Geregt. 30. [illegible] een toer *om* de Kraton maken. 4. [illegible] waarover men overeengekomen was *omtrent* de hoeveelheid (*wat* de hoeveelheid *betreft*). 10.

Digitized by Google

ꦲꦏꦸꦏꦸꦤꦤ꧀ en ꦲꦏꦸꦏꦸꦤꦤ꧀ zie ꦏꦸꦏꦸꦤꦤ꧀

ꦲꦏꦸꦩ꧀ꦧꦸꦁ zie ꦏꦸꦩ꧀ꦧꦁ

ꦲꦁꦏ of ꦄꦁꦏ Kw. *getal, cijfer, nommer* (Ml. اڠک). ꦠꦲꦸꦤ꧀ꦲꦁꦏꦤꦺ ꦄꦁꦏ꧉ ꦧꦺ ꦧꦺ ꦒ ꧗ ꧐ ꧉ het jaar *Bé*, in *cijfers* 1750. bl. 6.

ꦲꦁꦏꦤꦶꦁꦠꦲꦸꦤ꧀ *jaartal.* 13.

ꦲꦁꦏꦫ Kr.Ng. *hoogmoedig, trotsch; hoogmoed, trotschheid.* 41.

ꦲꦸꦁꦏꦸꦂ ꦩꦸꦁꦏꦸꦂ Ng. ꦩꦼꦁꦏꦺꦂ Kr. *omdraaijen, den rug toekeeren.*

ꦲꦸꦁꦏꦸꦂ Ng. ꦮꦶꦁꦏꦶꦁ Kr. *achter, van achteren.*

ꦏꦲꦸꦁꦏꦸꦂ Ng. ꦏꦮꦶꦁꦏꦶꦁ Kr. *achter den rug.* ꦱꦱꦶꦱꦸꦫꦲꦶꦁꦏꦁꦱ ꦩꦼꦁꦏꦸꦮꦶꦁꦏꦶꦁ de maand Soerâ, die reeds *achter den rug* is (de *verleden* maand Soerâ). 8.

ꦲꦁꦏꦠ꧀ ꦔꦁꦏꦠ꧀ Kr.Ng. *opheffen, opligten* (Ml. اڠکت).

ꦩꦁꦏꦠ꧀ *optrekken, vertrekken, op reis gaan.* 23, 28. ꦩꦁꦏꦠꦺ *zij moeten vertrekken* (*op reis gaan*). 6.

ꦥꦔꦁꦏꦠ꧀ *verheffing.* ꦥꦔꦁꦏꦠꦺꦥꦸꦤꦶꦏꦱꦸꦱꦸꦲꦸꦤꦤ꧀ zijn *verheffing* tot Soesoehoenan. 13.

ꦲꦸꦁꦱꦼꦂ ꦔꦸꦁꦱꦼꦂ Kr.Ng. *wegschuiven.* ꦏꦥꦸꦁꦱꦼꦂ *wegge-schoven worden.* 22, 23.

ꦲꦸꦁꦏꦸꦭ꧀ ꦔꦸꦁꦏꦸꦭꦶ Kr.Ng. *overtreffen, te boven gaan.*

ꦲꦸꦁꦏꦧ꧀ ꦔꦸꦁꦏꦧ꧀ Kr.Ng. *een deksel opligten, openen.* 21, 23. ꦏꦸꦱꦲꦸꦁꦏꦧꦺꦠꦸꦠꦸꦥꦺ ꦲꦸꦁꦏꦧ꧀ꦏꦼꦥꦶꦤ꧀ ik zal het deksel er van *open doen.* 22.

ꦲꦸꦁꦏꦶꦁ zie ꦏꦶꦁ

ꦔꦼꦁꦺꦠꦤ꧀ Kr. (ook ꦔꦼꦁꦺꦠꦤ꧀ Kr.; Ng. ꦔꦼꦁꦲꦶꦠ꧀) *indachtig zijn,*

gedenken, zich herinneren; herinnering; uit een flaauwte weêr tot zich zelf komen (Ml. ايڠت). 18, 28.

ꦥꦔꦺꦠꦺꦠꦤ꧀ Kr. (ook ꦥꦔꦺꦔꦼꦠꦤ꧀ Kr.; Ng. ꦥꦔꦺꦭꦶꦁ) *herinnering, waarschuwing*. Zoo aan het begin van een (hoewel in Ngoko geschreven) bevelschrift, als opschrift. 6.

ꦏꦥꦔꦺꦠꦺꦠꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦏꦥꦔꦺꦭꦶꦔꦤ꧀) *het geheugen, de herinnering*. 12.

ꦲꦺꦭꦶꦁꦱꦤ꧀ zie ꦱꦤ꧀

ꦲꦺꦴꦭꦺꦃ Kr. (ook ꦲꦁꦱꦭ꧀ Kr.; Ng. ꦥꦼꦫꦺꦴꦭꦺꦃ) *verkrijgen, bekomen, ontvangen*. ꦲꦺꦴꦭꦺꦃꦏꦧꦂ tijding *krijgen*, berigt *ontvangen*. 8. ꦥꦲꦺꦏꦠꦃ꧈ ꦲꦺꦴꦭꦺꦃꦲꦺ꧈ ꦏꦠꦃ꧈ ꦲꦺꦴꦭꦺꦃꦲꦺꦤ꧀ꦥꦝꦩꦤꦺꦏꦱꦤ꧀ indien het veel zijn, dan is ook veel *het krijgen* van hun aandeel (dan krijgen zij ook veel voor hun aandeel). 4. ꦲꦺꦴꦭꦺꦃꦲꦺꦤ꧀ꦏꦤ꧀ꦥꦼꦁꦫꦺꦴꦁ *hetgeen* door roeven *verkregen wordt*. 33. ꦲꦶꦏꦶꦲꦺꦴꦭꦺꦃꦲꦺꦤ꧀ꦠꦼꦭꦸꦠꦲꦸꦤ꧀ dit heeft reeds drie jaar *gekregen* (dit is reeds drie jaar geleden). 3.

ꦲꦺꦮꦼꦃ Kr.Ng. *moeijelijk, ongemakkelijk, bezwaarlijk*. 45.

ꦲꦺꦴꦏꦺꦴꦤ꧀ zie ꦲꦺꦴꦏꦶ

ꦲꦺꦭꦺꦴ zie ꦲꦺꦭꦶ

ꦲꦺꦴꦥꦤ꧀ꦲ꧈ ꦲꦺꦥꦤ꧀ꦲ Ng. ꦲꦺꦴꦥꦤ꧀꧈ ꦲꦺꦥꦤ꧀ Kr. *zich kleeden,* (een kleed) *aantrekken; dragen, gebruiken*. ꦭꦲꦺꦥꦤ꧀ꦲꦶꦁꦱꦿꦶꦧꦒꦶꦤ꧀ꦢꦤꦶꦁꦩꦼꦱꦶꦂ ꦏꦺꦴꦥꦤ꧀ꦏꦭꦶꦲꦺꦁꦏꦶꦗꦏꦥꦶꦫꦔꦺꦴꦤ꧀ het gewaad van den koning van Mesr wierd vervolgens *aangetrokken* door Ki-Djåkå Pirangon. 16. ꦲꦺꦥꦤ꧀ꦏꦧꦼꦱꦥꦼꦠꦏ꧀ꦏꦺꦴꦩꦭ꧀ꦕꦩꦠꦏ꧀

den naam *dragen* van Pangeran-Arijå Praboe-Prang-Wĕdånå. 14.

[Javanese script]

ik zal trachten, dat zij een hart *dragen,* dat opregt is en erkentelijk. 15.

[Javanese script] Ng. [Javanese script] *de onderscheidene kleedingstukken, de kleeding, het gewaad.* [Javanese script]

het *gewaad* van den vorst, het vorstelijk *gewaad.* 40.

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *kleeding, gewaad.* 16, 17.

[Javanese script] Kr. hetzelfde als [Javanese script] Ng. *zoo, alzoo; ja, ook, zie!* enz. b. v. Leven uw ouders nog? Antw. [Javanese script] *ja,* zij leven nog. 3. Welaan, wij rijden om half vijf uit. Antw. [Javanese script] *ja zoo.* 4. [Javanese script]

indien het veel zijn, dan krijgen zij *ook* veel voor hun aandeel. 4.

[Javanese script]

mijn voornemen is heden avond *ook* te gaan paard rijden. 4. [Javanese script] overigens was, *ja,* mijn reis tot aan Prånå-rågå toe zonder ongeval. 7. Indien bij geval de dorpelingen niet willen helpen, [Javanese script]

dan wordt de boete bepaald naar de schatting van het Geregt. 35.

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *stijgen, klimmen, opklimmen, naar boven gaan, hooger worden in rang.* 42. [Javanese script] hun pleit moet voortgang hebben, *opklimmende* tot de priesterlijke vierschaar, d. i. voor de priesterlijke vierschaar:

Digitized by Google

want deze wordt in den tempel en dus op een langs trappen te beklimmen plaats gehouden. 34.

ꦲꦁꦒꦤꦤ꧀꧈ ꦲꦶꦁꦒꦤꦤ꧀꧈ en ꦲꦶꦁꦒꦤꦫꦤ꧀꧈ zie ꦒꦤꦫꦤ꧀꧈

ꦲꦁꦒꦼꦂ꧈Kr.Ng. *bepaling*, *wet*, *instelling* (Het wordt verklaard door ꦥꦶꦱꦸꦱꦸꦏ꧈). ꦲꦁꦒꦼꦂꦫꦶꦥꦿꦤꦠꦤ꧀ꦏꦸꦥꦼꦂꦤꦼꦩꦺꦤ꧀꧈ de *bepalingen* van het Gouvernement. 12.

ꦲꦁꦒꦂ꧈ zie ꦒꦂ꧈

ꦲꦶꦁꦒꦶꦭ꧀꧈Kr. (Ng. ꦝꦸꦮꦸꦂ꧈) *hoog*, *hoogte*. — ꦲꦶꦁꦔꦶꦁꦒꦶꦭ꧀꧈ of ꦔꦶꦁꦒꦶꦭ꧀꧈ *boven*. ꦭꦩ꧀ꦧꦺꦪꦤ꧀ꦲꦶꦁꦔꦶꦁꦒꦶꦭ꧀꧈ zijn *boven*lip. 26.

ꦲꦺꦁꦒꦭ꧀꧈Kr. I°. (Ng. ꦲꦚꦂ꧈) *nieuw*, *versch*. ꦠꦶꦪꦁꦔꦺꦁꦒꦭ꧀꧈ *een nieuweling*, *vreemdeling*. Zoo ook ꦠꦶꦪꦁꦲꦚꦂꦠꦼꦏ꧈ꦲꦺꦁꦒꦭ꧀꧈ *een nieuw aangekomene*, *een vreemdeling*. 23.

II°. (Ng. ꦒꦶꦒꦶꦭ꧀꧈ ꦲꦺꦁꦒꦤ꧀꧈ en ꦲꦺꦠꦸꦒꦭ꧀꧈Kr.Ng. ꦒꦶꦏꦺꦲꦭ꧀꧈) *spoedig*, *gaauw*, *gezwind*, *snel*, *vlug*. 29 (in Ngoko). ꦲꦺꦁꦒꦭ꧀ꦲꦺꦁꦒꦭ꧀ꦤꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *zoo spoedig mogelijk*, *ten spoedigsten*.

ꦲꦁꦒꦺ꧈ ꦔꦁꦒꦺ꧈Kr.Ng. *dragen*, *gebruiken*; *daarvoor houden*; *zich gedragen*; *behandelen*. ꦲꦁꦒꦺꦤ꧀꧈ *gebruik*, *behandeling*. ꦲꦁꦒꦺꦤꦺꦥꦸꦤ꧀ꦲꦁꦒꦤ꧀ꦠꦼꦤꦶꦏꦶꦗꦏꦥꦶꦫꦁꦒꦤ꧀ꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶ꧈ hun *gebruik* was Ki-Djåkå Pirangon Goesti te noemen. 16.

ꦲꦁꦔꦺ꧈ zie ꦔꦺ꧈

ꦲꦤ꧀

ꦲꦤ꧀ꦲꦸꦮꦶꦱ꧀꧈ zie ꦤꦲꦸꦮꦶꦱ꧀꧈

ꦤꦲꦸꦮꦶꦱ꧀꧈ de eigennaam *Nahuijs*. 11.

Digitized by Google

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese].

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kw. *verdwijnen;* als Sĕnkålå zoo veel als de cijfer *o* (= [Javanese] en [Javanese] In het Sanscrit is het een onafscheidelijk voorzetsel, dat *uit* en *zonder* beteekent). 25.

[Javanese] ongebruikelijk; in het Sanscrit n a r a, *man.*

[Javanese] Kw. *koning, vorst* (= [Javanese] zamengesteld uit [Javanese] en [Javanese]). Zie bl. 40.

[Javanese] Kw. *koning, vorst* (zamengesteld uit [Javanese] en [Javanese]). Zie bl. 40.

[Javanese] of minder goed [Javanese] of ook geheel verkeerd [Javanese] Kw. *koning, vorst* (= [Javanese] zamengesteld uit [Javanese] en î s w a r a, Sanscritsch, *heer*). Zie bl. 40.

[Javanese] ook bij verkorting [Javanese] ([Javanese] of [Javanese] *koning, vorst* (= [Javanese] zamengesteld uit [Javanese] en [Javanese]). Zie bl. 40.

Digitized by Google

ꦤꦤꦮꦫ꧀ zie ꦤꦩꦮꦫ꧀

ꦚꦿꦿꦤꦶ꧀ zie ꦚꦺꦿꦿꦤꦾ꧀

ꦤꦤꦫ(ꦤꦺ꧀ en ꦤꦫꦒꦿꦗ꧀ zie ꦤꦫ꧀

ꦤꦺꦫꦏꦾ꧀ zie ꦤꦺꦫꦏꦾ꧀

ꦤꦫꦏ꧀ Kr.Ng. *de hel* (Ml. نراك of نرك, Sanscritsch n a r a k a).

ꦤꦶꦫꦲ꧀ Kw. *wolken, zwarte en roode door elkander.* Zie bl. 39.

ꦚꦿꦿꦠꦾ꧀ zie ꦚꦺꦿꦿꦠꦾ꧀

ꦤꦶꦿꦱꦼꦤꦶꦏꦾ꧀ zie ꦤꦺꦿꦱꦾ꧀

ꦤꦶꦫꦱꦾ꧀ zie (ꦤꦺꦱꦾ꧀

ꦤꦫꦶꦗ꧀ zie ꦤꦺꦫꦶꦗ꧀

ꦤꦶꦏ꧀ ꦤꦶꦤꦶ꧀ en ꦤꦶꦏꦾ꧀ zie ꦤꦶꦏ꧀

ꦚꦏꦫꦶ꧀ zie ꦚꦺꦏ꧀

ꦤꦺꦝꦺꦂꦭꦤ꧀ꦝ꧀ *Nederland*, *Nederlandsch.* ꦤꦒꦫꦶꦤꦺꦝꦺꦂꦭꦤ꧀ꦝ꧀ *Nederland;* het koningrijk *Nederland.* ꦤꦺꦝꦺꦂꦭꦤ꧀ꦲꦶꦤ꧀ꦝꦶꦪ꧀ *Nederlandsch* Indiën. 11.

ꦤꦗꦤ꧀ of ꦤꦪꦤ꧀ gew. ꦱꦚ꧀ꦗꦤ꧀ of ꦱꦶꦚ꧀ꦗꦤ꧀ en ꦱꦚꦪꦤ꧀ of ꦱꦶꦚꦪꦤ꧀ Kr.Ng. *ofschoon, alhoewel.* 44.

ꦤꦛ꧀ I°. Kw. *vorst* (= ꦤꦠ꧀ Sanscritsch n â t h a, *heer, meester*), Zie bl. 40. ꦱꦁꦲꦾꦁꦤꦛ꧀ *de Vorst.* 26.

II°. Kr.Ng. zie ꦤꦺꦛꦺꦛ꧀

ꦤꦶꦛꦸ꧀ zie ꦚꦛꦸ꧀

ꦤꦶꦛꦸ꧀ zie ꦤꦺꦛꦸ꧀

ꦚꦛꦸ꧀ zie ꦚꦺꦛꦸ꧀

Digitized by Google

ꦲꦤꦸꦤꦤ꧀ꦢꦶꦁ꧈ zie ꦤꦤꦸ꧈

ꦲꦶꦤꦸꦤꦶꦁ꧈ zie ꦤꦶꦤꦶ꧈

ꦲꦤ꧈ zie ꦤ꧈

ꦲꦤꦺꦴꦱꦤ꧀꧈ zie ꦤꦺꦴꦱ꧈

ꦲꦶꦤꦶꦤꦶꦏ꧈ zie ꦤꦶꦤꦶꦏ꧈

ꦲꦤꦤ꧀ꦤꦶ꧈ zie ꦤꦤ꧈

ꦲꦤꦤꦸꦱ꧈ zie ꦤꦤꦸꦱ꧈

ꦲꦤꦶꦱꦤ꧀꧈ zie ꦤꦶꦤꦶꦱ꧈

ꦲꦤꦸꦱ꧈ zie ꦲꦤꦸꦱ꧀ꦱ꧈ onder ꦤꦱ꧈

ꦲꦤꦸꦱ꧈ ꦲꦤꦸꦱ꧈ ꦲꦤꦸꦱ꧈ ꦲꦤꦸꦱ꧈ of ꦲꦤꦸꦱ꧈Kw. *eiland* (= ꦥꦸꦭꦺꦴ꧈). ꦲꦤꦸꦱ ꦗꦮ꧈ *het eiland Java*. 11, 27.

ꦲꦤꦸꦱ꧀ꦱ꧈ zie ꦤꦱ꧈

ꦲꦤꦸꦱꦸꦏ꧈ zie ꦤꦸꦱꦸꦏ꧈

ꦲꦤꦸꦤ꧀ꦠꦶ꧈ zie ꦤꦸꦤꦸꦠ꧈

ꦲꦤꦸꦲꦏ꧈ zie ꦤꦸꦲꦏ꧈

ꦲꦶꦤꦪꦤ꧀꧈ zie ꦤꦶꦪꦤ꧈

ꦲꦤꦭ꧈Kw. *het hart* (= ꦠꦠꦶ꧈ Het wordt ook verklaard door ꦤꦶ꧈).

ꦲꦤꦭꦶ꧈ zie ꦤꦭꦶ꧈

ꦲꦶꦭꦶ꧈ zie ꦤꦶꦭꦶ꧈

ꦲꦤꦭꦏ꧈ zie ꦤꦭꦏ꧈

ꦲꦤꦭꦶꦏ꧈Kr.Ng. *ten tijde*, *tijdens*, *terwijl*, *wanneer*, *toen* (= ꦢꦸꦏ꧀ꦲꦶꦁ꧈ en ꦤꦤꦭ꧈). ꦲꦤꦭꦶꦏꦏꦸꦤꦢꦼꦤ꧀ꦲꦶꦁꦲꦺꦏꦠꦶ꧈ *tijdens* wij onder weg waren. 7. ꦲꦤꦭꦶꦏꦢꦺꦤꦥꦼꦤ꧀ꦱꦶꦏꦥꦥꦒꦏ꧈ *wanneer* zij elkander ontmoeten. 31.

Digitized by Google

ꦤꦸꦥꦶꦱ꧀ zie ꦤꦺꦴꦥꦶꦱ꧀

ꦤꦸꦥꦸꦠꦶ zie ꦤꦺꦴꦥꦸ

ꦤꦥ zie ꦲꦥ

ꦤꦸꦥꦶꦏꦭ꧀ en ꦤꦸꦥꦶꦏꦭꦶꦤꦶ zie ꦤꦺꦴꦥꦶꦏꦭ꧀

ꦤꦺꦥ꧀ꦱꦸ Kr.Ng. (ook ꦩꦸꦫꦺꦏ꧀ Ng.; Kr. ꦢꦸꦏ) *toorn, gramschap; vertoornd zijn* (Ar. Ml. نفس). 42, 43.

ꦤꦶꦥꦶꦱ꧀ zie ꦤꦺꦶꦥꦶꦱ꧀

ꦤꦺꦥꦂ zie ꦤꦺꦴꦥꦂ

ꦤꦺꦥꦂꦏ꧀ zie ꦤꦺꦴꦥꦂꦏ꧀

ꦤꦺꦥꦺ zie ꦤꦺꦴꦥꦺ

ꦤꦸꦗꦸ zie ꦤꦺꦴꦗꦸ

ꦤꦗꦸꦏ꧀ zie ꦤꦢꦸꦏ꧀

ꦤꦸꦗꦸꦩ꧀ Ar. Ml. نجوم, eig. *sterren*. ꦲꦶꦭ꧀ꦩꦸꦤꦸꦗꦸꦩ꧀ *sterrewichelaar, astroloog*. 19. Zoo ook bij misbruik enkel ꦤꦸꦗꦸꦩ꧀ b. v. ꦤꦸꦗꦸꦩ꧀ꦥꦠ꧀ꦥꦏ꧀ *vier sterrewichelaars*. ꦥꦫꦤꦸꦗꦸꦩ꧀ *de sterrewichelaars*. 18, 19.

ꦤꦪꦏ (nåjåkå) of ꦤꦶꦪꦏ Kw. *raadsman, raadslieden, hofgrooten* (Sanscr. n â j a k a, *aanvoerder, leidsman*. Het wordt verklaard door ꦥꦔꦒꦺꦥꦁ ꦥꦁꦒꦼꦥꦺ en ꦒꦼꦒꦼꦫꦶ). ꦲꦶꦁꦢꦭꦼꦩ꧀ꦥꦿꦤꦪꦏ *de huizen der grooten*. 18, 19.

ꦤꦶꦪꦠ꧀ Kr.Ng. *voornemen, oogmerk, bedoeling, plan*. ꦤꦶꦪꦠ꧀ꦲ ꦤꦶꦪꦠ꧀ *een oogmerk hebben, bedoelen* (Ar. Ml. نية). ꦤꦶꦪꦠ꧀ꦏꦸ *mijn voornemen, plan*. 4.

Digitized by Google

[Javanese] *bedoeling, oogmerk*. 12.

ꦤꦼꦩ꧀ Kr.Ng. *zes* (Ml. نم of انم). Zoo vóór andere naamwoorden of getallen; b. v. ꦤꦼꦩꦠꦸꦱ꧀ *zes* honderd. Achter een naamwoord ꦤꦼꦤꦼꦩ꧀ b. v. [Javanese] ꦤꦼꦤꦼꦩ꧀ *zes* boeken. Ook [Javanese] b. v. [Javanese] kromme messen, *zes*. 10.

ꦲꦼꦤꦺꦴꦩ꧀ gew. [Javanese] Ng. ꦲꦤꦺꦴꦩ꧀ gew. [Javanese] Kr. *jong, jeugdig*. [Javanese] *de jongste*. 20. [Javanese] titel van de derde gemalin van den Soesoehoenan van Soerakarta. 13.

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *jong, jeugdig; de jeugd*. [Javanese] nog *jeugdig*. 23.

ꦤꦩ Kr. (hooger Kr. [Javanese] en [Javanese] Kr. h.; Ng. [Javanese] en [Javanese]) *naam* (Sanscr. Ml. نام). ꦤꦩ [Javanese] *genaamd zijn*, *heeten*. [Javanese] zijn *naam* is Nabi Moesâ. 19. [Javanese] de oudste *was genaamd* Dèwi Soepoewah. 20. [Javanese] de huizen van hen, die Kafirs *genoemd worden*. 10. [Javanese] ꦤꦩ *de tien namen*, titel van een boek. 38.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] of [Javanese] en — [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

Digitized by Google

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] [Javanese script] en [Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] Ng. [Javanese script] of [Javanese script] ook [Javanese script] Kr. *stad, hoofdstad, rijksstad;* ook *rijk* of *land* (Ml. نكري, Sanscr. nagara, m. en nagarî, f. *stad*). [Javanese script] die zijn rijkszetel heeft in de *rijksstad* Soerakarta. 11. [Javanese script] binnen de *stad.* 33. [Javanese script] hetzij in de *stad,* hetzij in een dorp. 29. [Javanese script] het *rijk* (of *land*) Java. 12. [Javanese script] het *koningrijk* Nederland. 11. [Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] Kr.Ng. *propheet* (Ar. Ml. نبي). [Javanese script] *de propheet* Mozes. 19. [Javanese script] al mijn voorouders waren *Propheten* genaamd. 24. [Javanese script] al het volk van den *Propheet* (d. i. van Mohammed). 43.

[Javanese script] zie [Javanese script]

ꦲꦼꦤꦼꦁ gew. ꦩꦼꦤꦼꦁ ꦩꦼꦤꦼꦁ Ng. (Kr. ꦏꦼꦤ꧀ꦢꦼꦭ꧀) *stilstaan, stilhouden, ophouden, zwijgen*. 45. ꦏꦭꦤ꧀ ꦧꦚꦸ ꦩꦼꦤꦼꦁ ꦲꦶꦁ ꦱꦶꦭ꧀ indien het water *stilstaat* op een steen. 39. ꦏꦭꦤ꧀ ꦲꦺꦴꦫ꧀ ꦥꦤ꧀ꦠꦼꦱ꧀ ꦩꦼꦤꦼꦁ ꦲꦺ indien hij niet geschikt is, *houd u* dan *stil* (*zwijg* dan). 42.

ꦲꦼꦤꦶꦁ of ꦲꦼꦤꦼꦁ Kw. *klaar, helder, zuiver* (= ꦧꦼꦤꦼꦁ en ꦲꦼꦤ꧀ꦢꦃ Het wordt ook verklaard door ꦗꦼꦂꦲꦶꦃ ꦧꦼꦤꦼꦁ en ꦲꦼꦤ꧀ꦢꦃ). — Ook z. v. a. ꦲꦼꦤꦶꦁ (het wordt verklaard door ꦧꦼꦤ꧀ꦢꦼꦁ). Zoo in ꦕꦏ꧀ꦫꦲꦼꦤꦶꦁ zie ꦕꦏ꧀ꦫ

ꦲꦼꦤꦼꦢꦼꦁ zie ꦩꦼꦤꦼꦢꦼꦁ

ꦲꦼꦚ꧀ꦗꦼꦁ zie ꦩꦼꦚ꧀ꦗꦼꦁ

ꦲꦢꦶꦤ꧀ꦤ꧀ zie ꦩꦢꦶꦤ꧀ꦤ꧀

ꦲꦶꦢꦶꦤꦶꦁ zie ꦩꦶꦢꦶꦤ꧀ꦤ꧀

ꦲꦼꦤꦼꦠ꧀ ꦲꦼꦤ꧀ꦠꦼꦠ꧀ ꦲꦼꦤꦼꦠꦼꦤ꧀ en [illegible] zie ꦩꦼꦤ꧀ꦠꦼꦠ꧀

ꦲꦼꦤꦼꦠꦤ꧀ꦤ꧀ zie ꦩꦼꦤꦼꦠ꧀

ꦲꦶꦠꦼꦠꦤ꧀ꦤ꧀ zie ꦩꦶꦠꦼꦠꦤ꧀ꦤ꧀

ꦲꦼꦠꦼꦠ꧀ zie ꦩꦼꦠꦼꦠ꧀

ꦲꦢꦼ zie ꦢꦼ

ꦕ꧀

ꦕꦲꦾ Kw. *glans, schijn; het gelaat* (Ml. چهای of چای). 43.

ꦕꦶꦤ Ng. ꦕꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. *Chinees, Chineesch* (Ml. چين). ꦮꦺꦴꦁꦕꦶꦤ Ng. ꦠꦶꦪꦁꦕꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. *een Chinees*. 9. Ook ꦠꦶꦪꦁꦕꦶꦤ Kr. 37. ꦕꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦤꦺꦴ genoemde *Chinees*. 9.

ꦕꦤ꧀ꦝꦏ꧀ ꦕꦤ꧀ꦝꦏ꧀ Kr.Ng. *vatten, grijpen, pakken, achterhalen; vatten, begrijpen*. [illegible]

Digitized by Google

[illegible] zijn eene hand *vatte* zijn bovenlip. 26. [illegible] *gegrepen worden*. ald.

ꦗꦸꦁ Kr.Ng. 1°. *kleine stukken* of *brokken*. — ꦚꦗꦸꦁ 1°. *in kleine stukken hakken; iets door elkander vermengen.* 2°. *zich driftig maken.* (ꦗꦸꦁ wordt verklaard door [illegible] en [illegible] en [illegible] door [illegible]). 43.

2°. *hoeveelheid, getal.*

3°. *een uitgestrektheid lands, waarvoor in vroeger tijd één huisgezin geteld wierd.* [illegible] *één Djoeng rijstveld.* 3.

ꦕꦸꦕꦸꦏ꧀ Kr.Ng. *bek, snavel van een vogel.*

ꦚꦸꦕꦸꦏ꧀ *met den snavel pikken* (Ml. چوچق *prikken*). 42.

ꦕꦕꦢ꧀ Kr.Ng. *fout, lichaamsgebrek; misgeboorte, wangestalte* (= [illegible] en [illegible]).

ꦚꦕꦢ꧀ *laken, minachten, verachten.* 43, 44.

ꦕꦶꦫꦶ 1°. Kw. *kenteeken, kenmerk; naam* (Het wordt verklaard door [illegible]).

2°. Kr.Ng. *lichaamsgebrek, kreupel.*

ꦕꦼꦢꦏ꧀ (ook [illegible] [illegible] en [illegible]) Ng. ꦕꦼꦭꦏ꧀ (ook [illegible]) Kr. *nabij, digtbij, naast.* [illegible] die *het naast aan* de plaats zijn, waar hij dat goed vond. 29. [illegible] *digt bij* (*niet ver van*) de stad. 7. — [illegible] die *in de nabijheid zijn.* 34.

[illegible] (ook [illegible] [illegible] of [illegible] [illegible] of [illegible]) Ng. [illegible] of [illegible] Kr. *naderen.*

Digitized by Google

[Javanese] Kw. *zendeling, bode* (= [Javanese]). 29.

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *verhaal* (Ml. چريت of چرتر; Sanscr. tjarita, *geschiedenis*). — [Javanese] of [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *verhaald, verhaald worden.* 28.

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *een verhaal doen, verhalen.* [Javanese] nu zal ik mijn reis *verhalen.* 7.

[Javanese] Kw. *vreugde, blijdschap.*

[Javanese] of [Javanese] *zeer met iets ingenomen, over iets verheugd zijn.*

[Javanese] (ook [Javanese]) Kr. (Ng. [Javanese] en [Javanese]) *nabij, digt bij, naast.* [Javanese] *digt bij* den grooten weg. 21.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese] of [Javanese]) *iets of iemand naderen.*

[Javanese] Kr. Ng. *punt, spits; puntig; vork.* Ook *trasverkooper.* 43.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *vatten, pakken, grijpen, gevangen nemen, zich van iemand meester maken, houden.* [Javanese] indien de koning van Mesr voorbijkomt, *grijpt hem* terstond. 16. [Javanese] *gevat, gegrepen, gevangen genomen.* 30, 31.

[Javanese] Kr. Ng. *jonge spruit, scheut* (verg. [Javanese] *uitspruiten, uitschieten*).

[Javanese] *plant, gewas.*

Digitized by Google

ꦕꦶꦢꦿ Kr.Ng. *leugen, bedrog, trouweloosheid, verraad* (= ꦥꦁꦩꦸꦁꦏꦶꦫ꧀
en ꦧꦕꦸꦭ꧀ vrg. Ml. چدرا).

ꦚꦶꦢꦿ *valschheid plegen, verraderlijk op iemand aanvallen, geweldadigheid plegen.* ꦢꦶꦕꦶꦢꦿ *verraderlijk aangevallen.* 33.

ꦕꦠꦸꦂ 1°. Kw. *vier* (= ꦥꦥꦠ꧀ Sanscr. *tjatoer*).

2°. Kr.Ng. *schaakspel* (Ml. چاتور).

3°. Ng. *taal, spraak* (= ꦥꦶꦕꦫꦶꦠ).

ꦚꦠꦸꦂ Kr.Ng. *zeggen, spreken, verhalen.* ꦕꦶꦤꦠꦸꦂ *vertaald worden.*

ꦚꦠꦸꦫꦶ Kr.Ng. *tot iemand spreken.*

ꦕꦮꦶꦱ꧀ Kr.Ng. *in gereedheid gebracht, gereed gemaakt.*

ꦚꦮꦶꦱꦏꦺ Kr. (Kr.Ng. ꦥꦤꦏꦸꦭ꧀) *spijzen gereed maken.*

ꦚꦮꦶꦱꦏꦏꦼꦤ꧀ Kr. *laten gereed maken.* ꦢꦶꦕꦮꦶꦱꦏꦏꦼꦤ꧀ 26.

ꦕꦕꦸ en ꦧꦚꦕꦸ Kw. *een spitse berg* (= ꦒꦸꦤꦸꦁ). Zoo ook ꦲꦚꦕꦸ Zie bl. 40.

ꦕꦥꦸꦏꦤ꧀ Kr.Ng. *een onvoltooide kris* (Het wordt verklaard door ꦏꦢꦸꦭꦤ꧀). 10.

ꦕꦸꦭꦢꦤ꧀ zie ꦕꦸꦮꦢꦤ꧀

ꦕꦶꦕꦶꦭꦢꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦧꦕꦶꦭꦶꦏ꧀) *klein, gering.* 43. ꦥꦮꦺꦴꦁꦕꦶꦕꦶꦭꦢꦤ꧀ *gering mensch; de kleine man, het gemeen.* ald.

ꦕꦕꦶꦭꦶꦁꦤ꧀ Kr.Ng. *neiging tot dieverij, diefachtig; iets heimelijk wegnemen, stelen.* 41.

ꦕꦶꦥ꧀ꦠ ꦚꦶꦥ꧀ꦠ Kr.Ng. *zich voorstellen, denken; overdenken, overleggen; wenschen, begeeren.* ꦕꦶꦥ꧀ꦠꦤꦶꦁꦠꦾꦱ꧀ꦏꦸ *de voorstelling van mijn hart is; ik stel mij voor, mijn hart zegt mij.* 13.

Digitized by Google

[Javanese] [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese] [Javanese]) *vatten, grijpen, pakken, gevangen nemen, zich van iemand meester maken, houden.* [Javanese] *gevat, gegrepen, gevangen genomen.* 7, 10, 35. [Javanese] terstond *wierd* de koning van Mesr door Ki-Djåkå Pirangon *gevat.* 16. [Javanese] bijaldien het (boek) door Babah Tjangsing *gehouden wordt.* 10. [Javanese] de roovers moeten *gepakt worden.* 35.

[Javanese] (ook [Javanese] [Javanese] en [Javanese]) Ng. (Kr. [Javanese] en [Javanese]) *nabij, digt bij, naast.*

[Javanese] gew. ([Javanese] Ng. (ook [Javanese] Ng.; Kr. [Javanese] en [Javanese]) *gelooven, vertrouwen* (Ml. [Arabic script]). [Javanese] indien gij 't niet *geloofr.* 17.

[Javanese] en [Javanese] Kr.Ng. *zich van iets onthouden, matigen;* [Javanese] *tegenhouden, verbieden, beletten* ([Javanese] = [Javanese]). [Javanese] indien gij u niet *onthoudt.* 43. [Javanese] *het zich onthouden* van slapen. 43, 44. [Javanese] of [Javanese] *onthoud u.* 43.

[Javanese] [Javanese] Kr.Ng. (water of olie) *scheppen.*

[Javanese] naam van een dorp digt bij Prånå-rågå. 7.

[Javanese] Kw. *zich met wandelen vermaken, zich verlustigen* (= [Javanese]).

[Javanese] *zich met wandelen in een tuin vermaken.*

[Javanese] *ergens lustwandelen.* [Javanese] een berg *waar men tot verlustiging op wandelt.* 40.

[Javanese] eign. van een Chinees. 9.

Digitized by Google

ꦫ

ꦫꦶ 1°. Kw. hetzelfde als ꦲꦫꦶ zie ꦲꦫꦶ (Het wordt ook verklaard door ꦢꦸꦩꦢꦺꦴꦁ).

2°. Kw. een voorzetsel, dat zooveel als ꦲꦶꦁ beteekent. Zoo in ꦫꦶꦲꦶꦁꦱꦸꦏꦸ z. v. a. ꦲꦶꦁꦲꦶꦁꦱꦸꦏꦸ *nadat.* 11.

3°. ꦫꦶ gew. ꦲꦫꦶ Kr.Ng. *prikkel, doren, graat* van visch.

ꦫꦺꦴꦫꦺꦴ vóór een naamwoord ꦫꦺꦴꦁ achter een naamwoord ꦫꦺꦴꦫꦺꦴ en gew. ꦢꦸꦮꦫꦺꦴ Ng. (Kr. ꦏꦭꦶꦃ en ꦏꦏꦭꦶꦃ) *twee.* ꦫꦺꦴꦁꦲꦠꦸꦱ꧀ *twee* honderd. 30. ꦫꦺꦴꦁꦢꦺꦱ *twee* dorpen. 27. ꦢꦸꦮꦺꦴꦁ *twee* menschen. 31.

ꦏꦥꦶꦫꦺꦴ Ng. (Kr. ꦏꦥꦶꦏꦭꦶꦃ) *de tweede, ten tweeden; met, en, benevens;* bij vergelijking *dan.*

ꦫꦃ Kr. (Ng. ꦒꦼꦠꦶꦃ) *bloed.*

ꦫꦺꦃ Kr.Ng. *regeling, bestuur, leiding* (= ꦥꦿꦤꦠꦤ꧀ en ꦥꦫꦺꦃ). — ꦲꦫꦺꦃ Kr. *dewijl, vermits, aangezien, nademaal.* 7, 10.

ꦔꦫꦺꦃ of ꦲꦔꦫꦺꦃ Kr.Ng. *regelen, bestieren, regeren.*

ꦫꦺꦴꦃ Kr.Ng. 1°. *geest* (Ar. Ml. روح).

2°. ꦫꦺꦴꦃ of ꦥꦫꦺꦴꦃ *afstammeling, nakomeling* (Sanscr. ruh, *voortkomen, afkomen.* Het wordt verklaard door ꦠꦼꦒꦶꦃ).

ꦫꦃꦶꦤ of ꦫꦶꦤ Ng. ꦫꦃꦶꦪꦶꦤ꧀ of ꦫꦶꦪꦶꦤ꧀ Kr. (ook ꦲꦫꦶꦪꦤ꧀ Ng. ꦱꦶꦪꦁ Kr.) *dag,* in tegenoverstelling van den nacht (vrg. ꦮꦼꦔꦶ). 43. ꦥꦫꦃꦶꦤ ꦭꦤ꧀ꦮꦼꦔꦶ bij *dag* en bij nacht. 44.

Digitized by Google

[illegible] koning Pirangon zag, dat het buiten reeds *dag was.* 18 (waar [illegible] in Krâmâ gebruikt wordt).

[illegible] zie [illegible]

[illegible] of [illegible] Kw. [illegible] Kr.Ng. een titel bij de Javanen, die aan afstammelingen van vorsten gegeven wordt: *prins van den bloede.* [illegible] zie [illegible] onder [illegible] — [illegible] zie [illegible] — [illegible] zie [illegible] — [illegible] zie [illegible] — [illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Ng. [illegible] Kr. [illegible] Kw. *geluk, voorspoed, zegen; gelukzalig* ([illegible] wordt verklaard door [illegible] — Zie [illegible] en [illegible]). 41.

[illegible] Kw. *geluk, heil, welvaart.* 12, 14.

[illegible] of [illegible] Kw. [illegible] of [illegible] Kr. ongebr.: van hier [illegible] en [illegible] of [illegible] Kw. [illegible] Kr. [illegible] of [illegible] of [illegible] Md. (Ng. [illegible] of [illegible] en [illegible]) *eerst, de eerste, in de eerste plaats, te voren.* [illegible] *eerst,* (*de eerste*) *gaan,* d. w. z. *voorgaan.* 23.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kw. *regenwater* (= [illegible]).— Kr.Ng. *een meer, dat een afloop heeft door een rivier.*

Digitized by Google

ꦫꦏꦸꦥꦼꦠꦶꦁ (zamengesteld uit ꦫꦏꦸ en ꦥꦼꦠꦶꦁ) eigennaam van een man. 3.

ꦫꦏꦸ Kw. *vergenoegd, te vreden; vreugde* (= ꦱꦸꦏꦱꦸꦏ Het wordt ook verklaard door ꦱꦸꦏꦫꦼꦱꦼꦥ꧀).

ꦥꦶꦫꦏꦸ Kw. *vreugde, blijdschap.* — ꦱꦸꦏꦥꦶꦫꦏꦸ Kr. zie ꦱꦸꦏ

ꦫꦶꦏꦸ zie ꦫꦼꦏꦶꦏꦸ

ꦫꦏꦸꦤꦢꦶꦤꦶ Kw. *water, dat door een geut loopt.* Zie bl. 39.

ꦫꦺꦕꦃ Kr. (Ng. ꦧꦺꦕꦏ꧀) *helper, medehelper, volgeling, bediende, knecht*. 7,21.

[illegible] indien de *medehelpers* van hen, die de roovers vervolgen, veel in getal zijn. 35.

ꦫꦺꦕꦃꦲꦶꦥꦸꦤ꧀ zijn *bediende.* 25.

ꦫꦤ꧀ꦠꦺ Kr.Ng. *keten, ketting, boeijen* (Ml. رنتي). ꦥꦿꦤ꧀ꦠꦺ *ketenen, boeijen.* ꦏꦫꦤ꧀ꦠꦺ *geketend worden.* 34.

ꦥꦫꦤ꧀ꦠꦺꦪꦤ꧀ *iemand, die tot den kettingarbeid veroordeeld is, een kettingganger.* 24.

ꦫꦸꦤ꧀ꦠꦸꦃ Ng. ꦫꦸꦤ꧀ꦠꦸꦃ Kr. *vallen, nederstorten, instorten* (Ml. رنتوه).

ꦫꦶꦤ꧀ꦠꦶꦏꦤ꧀ zie ꦫꦼꦏꦶꦏꦸ

ꦫꦏꦸꦥꦼꦠꦶꦁ zie ꦫꦏꦸ

ꦫꦔ꧀ꦢ Kr.Ng. *een weduw, die kinderen heeft* (Ml. رندا). ꦫꦔ꧀ꦢꦲꦸꦭꦺꦴꦤ꧀ *een weduw met of zonder kinderen.* 31.

ꦫꦫ gew. ꦭꦫ Ng. (Kr. ꦱꦏꦶꦠ꧀ Kr.Ng. ꦒꦼꦫꦶꦁꦤ꧀) *ziek, krank, ongesteld; ziekte, pijn, zeer.* Ook *hartzeer* (= ꦥꦿꦶꦠꦺꦴꦱ꧀ꦱꦏꦶꦠ꧀ Ml. لارا).

ꦥꦸꦤꦶꦏ꧀ꦱꦏꦺꦭꦫ indien hij valt, dan wordt hij *bezeerd.* 44.

Digitized by Google

[Javanese] Ng. (Kr.Ng. [Javanese] of — [Javanese] *ziekte, pijn, hartzeer veroorzaken, zeer doen, schadelijk zijn.* [Javanese] *het moge* (hem) *zeer doen* in zijn hart; het moge hem hartzeer veroorzaken. 42.

[Javanese] gew. [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *kind, jonge* of *meisje.* [Javanese] of [Javanese] de beide *meisjes.* 21, 22. [Javanese] een kleine *knaap.* 26.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] gew. [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *uitscheiden, stilhouden, rusten.* 44.

[Javanese] of [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kw. *thans, nu.* 11.

[Javanese] Md. *gij* (= [Javanese]), alleen in de westersche distrikten in gebruik.

[Javanese] Kw. *ik.*

[Javanese] of [Javanese] en [Javanese] of [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *dáár ginds* (vrg. [Javanese] en [Javanese]). 5. [Javanese] de menschen van het dorp *dáár.* 7.

[Javanese] of [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *hier.*

[Javanese] *schrift op steen* (Sanscr. r ê k â of l ê k â, *schrift.*). Zie bl. 39.

2°. Kw. *tellen, optellen, rekenen.*

3°. Kr.Ng. *vindingrijk, listig, slim; list, slimheid.* — (Het wordt ook verklaard door [Javanese]).

[Javanese] Kr.Ng. *digt, naauw aan elkander; aankleven.* [Javanese] hij moet zijn gansche maagschap *aankleven.* 45.

Digitized by Google

[Javanese script] *verkleefd, gehecht zijn.*

[Javanese script] *aan iemand verkleefd zijn.*

[Javanese script] Kr.Ng. *gereed gemaakt, uitgerust, in orde gesteld; toestel, inrigting.*

[Javanese script] *gereed maken.*

[Javanese script] *in orde brengen, regelen.* 40.

[Javanese script] Kr.Ng. (Ng. [Javanese script] en [Javanese script]; Kr. [Javanese script]) *spoedig, gaauw, snel, vlug* (= [Javanese script]). [Javanese script] Dèwi Soepoewah drenkte *spoedig* haar vee. 22.

[Javanese script] Kr.Ng. *bewaken, beschermen, toezigt op iets houden* (Sanscr. r a k š â, *bewaring, bescherming, beveiliging*). [Javanese script] die moeten goed *bewaakt* (daar moet goed *toezigt op gehouden*) *worden.* 32.

[Javanese script] *bewaken, beschermen, toezigt houden; bescherming, toezigt, zorg voor iets.* [Javanese script] *bescherming* der wegen; *toezigt op* de wegen. 4. [Javanese script] de regenten, die *over* 's Vorsten rijk *het toezigt houden* te Prånårågå. 9.

[Javanese script] of [Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *berg, bergen.* [Javanese script] *het gebergte* Kĕndĕng. 25.

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] het Nederduitsche woord *ridder.* 11.

[Javanese script] Kw. *de wereld* (= [Javanese script]). — [Javanese script] zie [Javanese script] — [Javanese script] zie [Javanese script] — [Javanese script] zie [Javanese script]

Digitized by Google

ꦫꦠꦸ Kr.Ng. *vorst* of *vorstin*. 12, 24, 27. ꦫꦠꦸꦲꦶꦁꦩꦼꦱꦶꦂ *de vorst* van Mesr. 16. ꦫꦠꦸꦲꦶꦁꦩꦼꦤ꧀ꦝꦁ *de vorst* van Mĕndang. 25. ꦥꦫꦫꦠꦸꦲꦶꦁꦠꦤꦃꦗꦮꦶ *de vorsten* van Java. 12.

ꦔꦿꦠꦸ *iemand vorst noemen, als vorst erkennen.* ꦔꦿꦠꦸꦲꦏꦺꦲꦏꦸ mij *als vorst erkennen*. 17.

ꦔꦿꦗꦼꦁꦔꦶ *als vorst regeren.* ꦲꦏꦸꦲꦶꦤ꧀ꦝꦶꦠꦼꦁꦔꦿꦗꦼꦁꦔꦶ ꦏꦫꦠꦸꦲꦶꦁꦩꦼꦱꦶꦂꦲꦶꦏꦶꦱꦏꦺꦏꦸꦭꦤ꧀ ik wierd gelast dit gansche rijk van Mesr *als vorst te regeren*. 17.

ꦏꦿꦠꦺꦴꦤ꧀ *het rijk van een vorst, koningrijk; de woning of het paleis van een vorst.* ꦲꦶꦁꦗꦼꦫꦺꦴꦤꦶꦁꦏꦿꦠꦺꦴꦤ꧀ binnen de *kraton*. 28.

ꦫꦱ Ng. ꦫꦲꦺꦴꦱ Kr. *smaak, gevoel, gewaarwording, meening* (Ml. راس). Sanscr. rasa, *smaak* enz. râsa, *geluid, gesprek.*).

ꦔꦿꦱ Ng. ꦔꦿꦲꦺꦴꦱ Kr. *smaken, gevoelen, gewaarworden.*

ꦫꦸꦩꦱ Ng. ꦫꦸꦩꦲꦺꦴꦱ Kr. *gevoelen, gewaarworden, beseffen, bemerken.* 27, 29.

ꦏꦿꦱꦤ꧀ Ng. ꦏꦿꦲꦺꦴꦱꦤ꧀ Kr. *gevoel, bewustheid; zich aan een plaats wel gevoelen, aan een plaats gehecht zijn.*

ꦫꦱꦤ꧀ Ng. *een gesprek.*

ꦫꦫꦱꦤ꧀ of ꦔꦿꦱꦤ꧀ 1°. Kr.Ng. *binnen 's monds mompelen, neuriën.* 2°. Ng. ꦫꦫꦲꦺꦴꦱꦤ꧀ Kr. *met elkander in gesprek zijn; achterklap, kwaadsprekendheid.* ꦮꦺꦴꦁꦏꦁꦧꦼꦧꦫꦺꦔꦤ꧀ꦭꦸꦩꦏꦸꦲꦶꦏꦸꦏꦸꦢꦸꦫꦫꦱꦤ꧀ de menschen, die met elkander gaan, *moeten met elkander praten*. 33. ꦲꦗꦲꦸꦫꦺꦫꦫꦱꦤ꧀ *spreek geen kwaad*. 43.

Digitized by Google

[Javanese] Ng. *kwaad van iemand denken of spreken.*

[Javanese] Kr. z. v. a. het voorgaande; en *zijn gevoelen mededeelen, met iemand redekavelen; aanspraak op iets maken; een meisje ten huwelijk vragen.* 44.

[Javanese] Kr.Ng. *krachtig, sterk; kracht, sterkte.* 23, 24, 43.

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *ongeregeldheid, wanorde,* zoo als van rooverij aan den weg. 3, 4.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] [Javanese] Kr.Ng. *zich kleeden, aanhebben; zich iets toeëigenen.* [Javanese] indien een vorst *gekleed is* in het gewaad van een vorst. 40.

[Javanese] Kr.Ng. *zuiver, rein; opregt; klaar, duidelijk.* [Javanese] zij moeten zamen een contract maken, *klaar* en duidelijk. 37.

[Javanese] [Javanese] Ng. [Javanese] [Javanese] Kr. *bederven, verderven, verwoesten, vernielen, vernietigen* (Ml. روسق). 19. [Javanese] *verwoest, vernietigd worden.* 19.

[Javanese] Ar. Ml. رسول, *gezant, apostel, godsgezant.*

[Javanese] *Resident.* [Javanese] de Heer *Resident.* 5, 30.

[Javanese] Kr. h. (Kr. [Javanese] Ng. [Javanese]) *komen, aankomen; komst, aankomst.* [Javanese] van Samarang *komen.* 5.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

Digitized by Google

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *helper, makker, bediende.*

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *helpen, bijstaan.*

[Javanese] gew. [Javanese] Kr.Ng. *vergunning, verlof* (Ar. Ml. [Arabic]). — [Javanese] wordt verklaard door [Javanese] en [Javanese]). [Javanese] *vergund worden.* 42.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *veroorloven, vergunnen, inwilligen, toestaan.* [Javanese] Grootvader heeft Pangeran Rijå *vergund* (*veroorloofd*). 14. [Javanese] die ik de Boepatis *veroorloof.* 32 (in Ngoko). [Javanese] zijn moeder *gaf* hem vervolgens *verlof* (om te vertrekken). 19. — [Javanese] Kr.Ng. *vergund, toegestaan; vergunning.* [Javanese] *het is* mij niet *vergund* (*geoorloofd*). 28.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *gedaante, gestalte, vorm; kleur; de gedaante of vorm van iets hebben* (Ml. [Arabic], Sanscr. r o ê p a). 41. [Javanese] dat *de gedaante van* geld *heeft* (d. i. *aan geld*), 25 Spaansche matten. 5. [Javanese] *hetzij* paard, of buffel, of rund, enz. 29.

[Javanese] Kr.Ng. *koning, vorst* (Sanscr. Ml. [Arabic]). [Javanese] *de koning* van Mesr. 16. [Javanese] *de koning* Pirangon. 17.

[Javanese] Kw. *hofplaats, residentie van een vorst.*

[Javanese] of [Javanese] Kw. *bloeijend, welvarend, volkrijk; bloei, welvaart* van een land (vrg. [Javanese] bij [Javanese] Sanscr. r ĕ d j a of a r d j a,

Digitized by Google

verkrijgen, winnen). ꦩꦤꦺꦏꦤ꧀ꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦫꦲꦺꦴꦫꦩꦼꦭꦺꦴꦤ꧀ꦥꦏꦤ꧀ zeer *gezegend* was de vruchtbaarheid van den grond er van. 27. ꦩꦼꦤ꧀ꦲꦺꦴꦫꦩꦺꦴꦭꦃ *zegen, heil,* ondervinden. 42, 44.

ꦫꦗꦼꦧ꧀ beter ꦫꦗꦧ꧀ Ar. Ml: رجب, de naam der zevende maand van het Mohammedaansche jaar. 11.

ꦫꦶꦭꦭꦶꦫꦭ꧀ ꦫꦺꦴꦭꦭꦶꦫꦭ꧀ of ꦫꦶꦭꦩꦭꦶꦫꦭ꧀ Kr.Ng. *goedkeuren, toestemming geven* (ꦫꦶꦭꦩꦭꦶꦫꦭ꧀ = ꦲꦺꦴꦩꦺꦴꦫꦺꦴꦩꦺꦴ).

ꦫꦺꦴꦭꦭꦶꦫꦭꦤꦶ *iets goedkeuren, billijken.*

ꦫꦢꦺꦤ꧀ of ꦩꦫꦢꦺꦤ꧀ of ꦲꦢꦺꦤ꧀ Kr.Ng. titel van de afstammelingen van een vorst, *koninklijke prins* (Sanscr. â r y a, *geacht*, *achtingswaardig*, *van een goede familie*, en a r y a, *voortreffelijk*, en *iemand van de derde kaste of Vaisya's*). 13, 14.

ꦫꦢꦺꦤꦺꦴꦏ꧀ zie ꦫꦢꦺꦤꦺꦴꦏ꧀

ꦫꦩꦼꦠꦺꦴꦤ꧀ Kr. (Kr.Ng. ꦧꦼꦩꦼꦠꦺꦴꦤ꧀ en ꦧꦲꦺꦴꦩꦃ) *gezin, huisgezin, man en vrouw; alles wat tot een huisgezin behoort.* 42.

ꦫꦺꦪꦭ꧀ Port. Ml. ريال, *reaal, Spaansche mat, piaster* (ongeveer ƒ 2,40). ꦱꦺꦏꦼꦏꦺꦪꦭ꧀ vijftig *realen*. 30.

ꦫꦩ Kr. (Kr.Ng. ꦧꦥ Ng. ꦧꦥꦏ꧀) *vader*. ꦲꦶꦏꦁꦫꦩ *de vader*, d. i. mijn, onze, uw, zijn, haar, hun vader. 22. ꦫꦩꦏꦸꦭ *mijn vader*. 13.

ꦫꦩꦤꦼꦏ꧀ zie ꦫꦤꦼꦏ꧀

ꦫꦩꦺꦴꦤꦤ꧀ zie ꦫꦩ

ꦫꦼꦩꦼꦏ꧀ Kr. (Ng. ꦱꦼꦩꦼꦏ꧀) *behagen in iets scheppen, veel van iets*

Digitized by Google

houden, beminnen. ꦱꦶꦁꦲꦶꦁꦏꦁꦉꦩꦼꦤ꧀ꦢꦸꦮꦺꦥꦼꦢꦁꦢꦶꦥꦫꦶꦁꦔꦶꦥꦼꦢꦁ die gaarne een zwaard *had*, dien wierd een zwaard gegeven. 16.

ꦫꦩ꧀ꦧꦶꦩ꧀ꦧꦶꦭ꧀ zie ꦉꦩ꧀ꦧꦶꦭ꧀

ꦫꦩ꧀ꦥꦸꦁ Kr.Ng. *afgedaan, beslist.* ꦏꦢꦶꦫꦩ꧀ꦥꦸꦁ *afgedaan worden.*

ꦲꦺꦴꦫꦏꦺꦤꦢꦶꦫꦩ꧀ꦥꦸꦁ kan niet *afgedaan worden.* 36.

ꦔꦫꦩ꧀ꦥꦸꦁꦔꦶ *iets afdoen, beslissen.* 37. ꦥꦼꦱ꧀ꦛꦶꦪꦺꦤ꧀ꦔꦫꦩ꧀ꦥꦸꦁꦔꦶ het is zeker, dat hij *beslist.* 24. ꦏꦫꦩ꧀ꦥꦸꦁꦔꦤ꧀ *afgedaan worden.* 36,37.

ꦫꦩ꧀ꦧꦶꦪꦸꦁ zie ꦫꦪꦸꦁ

ꦉꦩ꧀ꦧꦼꦱ꧀ Kr.Ng. *druppelen, zijpelen, lekken.* 39.

ꦉꦩ꧀ꦧꦸꦭꦤ꧀ Kr.Ng. *de maan.* 15.

ꦉꦩ꧀ꦧꦸꦒ꧀ Ng. ꦉꦩ꧀ꦧꦒ꧀ Kr. *raad, voorslag, voorstel.* 10, 15.

ꦥꦶꦉꦩ꧀ꦧꦸꦒ꧀ Ng. ꦥꦶꦉꦩ꧀ꦧꦒ꧀ Kr. *raadgeving, voorstel, voorslag.* ꦥꦶꦉꦩ꧀ꦧꦸꦒꦤ꧀ of ꦱꦩ꧀ꦥꦶꦉꦩ꧀ꦧꦸꦒꦤ꧀ Ng. ꦥꦶꦉꦩ꧀ꦧꦒꦤ꧀ of ꦱꦩ꧀ꦥꦶꦉꦩ꧀ꦧꦒꦤ꧀ Kr. *met elkander raadplegen, beraadslagen.* 15.

ꦫꦩ꧀ꦥꦶꦱ꧀ zie ꦫꦶꦱ꧀

ꦉꦒ Ng. ꦉꦒꦶ Kr. *waarde, prijs* (S. Ml. هرڬ, ook رڬ). 9, 10.

ꦫꦒ Kw. *lichaam* (= ꦱꦫꦶꦫ Het wordt ook verklaard door ꦧꦢꦤ꧀ Ml. بدن).

ꦫꦒꦶ Kr.Ng. *gist, gest* (Ml. راڬي). Ook, om het rijm z. v. a. ꦫꦒꦼꦁ Kw. *lichaam.* 44.

ꦔꦫꦒꦼꦠ꧀ ꦔ(ꦔꦒꦼꦠ꧀) Kr.Ng. *iets van den grond ophalen.*

ꦫꦧꦶ Kr.Ng. *een vrouw nemen, trouwen (van een man).* ꦫꦧꦶꦤꦺꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸ *het trouwen* van mijn zoon. 5.

Digitized by Google

[Javanese script] Kr.Ng. naam van den vierden dag der week (Ml. ربع of اربع, Ar. اربعا). [Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *Woensdag*. 6.

[Javanese script] Ar. Ml. ربيع الاخر, de naam der vierde maand van het Mohammedaansche jaar. 7.

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] Ng. (Kr. [Javanese script] en [Javanese script]) *hooren.*

[Javanese script] (Kr. [Javanese script]) *doen hooren, iemand opwekken om te luisteren;* en *hooren, vernemen.* [Javanese script] *hoort* gij allen. 17.

[Javanese script] Kr.Ng. *grensscheiding van een hoofdplaats.* [Javanese script] verban (hem) buiten de *grenzen.* 30.

[Javanese script] Kr.Ng. *dubbel, -voud, -voudig.*

[Javanese script] *dubbeld, voering.* 45.

[Javanese script] een titel bij de Javanen van inlandsche hoofden van den tweeden rang. 6.

[Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] of [Javanese script] Kr.Ng. voorzetsel voor namen van mannen van jaren (Ml. كي of كياي. [Javanese script] wordt verklaard door [Javanese script]); b. v. [Javanese script] *Ki*-Djåkå Pirangon. [Javanese script] *Kyàhi* Aman. 15. Zoo ook [Javanese script] of [Javanese script] 26. — [Javanese script] een vorstelijke titel, vroeger op Java in gebruik. 41.

[Javanese script] en [Javanese script] Ng. (Kr. [Javanese script]) *ik, mij, mijn, wij, ons* (Ml. كو en اكو.

Digitized by Google

[Javanese] wordt verklaard door [Javanese]). 15. [Javanese] wordt gewoonlijk alleen als aanhechtsel aan naamwoorden gebruikt, om het bezittelijk voornaamwoord uit te drukken; b. v. [Javanese] *mijn* wil. 15. — In de Sěnkålå z. v. a. de cijfer 1. bl. 15.

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *zich iets toeeigenen, voor het zijne erkennen; bekennen, belijden* (Ml. اكو of هاكو, مڠاكو). [Javanese] indien er niemand is, die het *voor het zijne erkent*. 30. [Javanese] *bekennen* (iets) niet te weten. 35.

[Javanese] gew. [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *gij, u* (Ml. كو, اڠكو). 15, 23. [Javanese] wordt alleen vóór werkwoorden gebruikt; b. v. [Javanese] hoeveel is het rijstveld, dat *gij* bearbeidt? 3. Zoo ook 27, 28.

[Javanese] gew. [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *menigte, veel;* b. v. [Javanese] *vele* menschen. 4. [Javanese] of [Javanese] *het meeste, de meesten er van.* [Javanese] of [Javanese] *de gansche menigte er van, alle;* b. v. [Javanese] *alle* menschen van Mesr. 15.

[Javanese] of [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] of [Javanese]), *die daar, dat daar, daar ginds.* (Het stamwoord is [Javanese] of [Javanese] vrg. [Javanese] en [Javanese]). [Javanese] *dat daar* op de straat. 17. [Javanese] gij *die daar,* gij *daar.* 23.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] of [Javanese]) *deze hier* (vrg. [Javanese] onder [Javanese]).

[Javanese] zie [Javanese]

Digitized by Google

ꦲꦢꦶꦒꦸꦁ zie ꦲꦢꦶꦒꦸ

ꦲꦢꦶꦥꦠꦶꦭꦁ zie ꦥꦠꦶꦭ

ꦲꦢꦶꦥꦿꦮꦶꦫꦁ zie ꦲꦢꦶꦮꦶꦫꦁ

ꦲꦢꦶꦠꦾ zie ꦠꦾ

ꦲꦢꦸꦫꦸ, ꦲꦢꦸꦫꦸ of ꦏꦸꦫꦸ Kr. (zie ꦲꦢꦶꦤ꧀) *onderdaan;* en (Ng. ꦏꦸ en ꦲꦏꦸ) voornaamw. van den eersten persoon: *ik, mij, mijn, wij, ons.* ꦲꦢꦸꦫꦸ en ꦲꦢꦸꦫꦸ worden alleen in geschrift in nederigen stijl gebruikt: in het gesprek, en als men minder nederig schrijft, zegt men ꦏꦸꦫꦸ (ꦲꦢꦸꦫꦸ wordt verklaard door ꦲꦢꦸꦫꦸꦏꦺꦴꦤ꧀ ꦥꦱ꧀). ꦲꦶꦏꦺꦴꦲꦺꦴꦁꦠꦸꦂꦲꦢꦸꦫꦸ dat onder *mijn* gebied behoort. 9. ꦏꦸꦫꦸꦲꦠꦸꦂꦫꦺ *ik* stel voor. 4. ꦲꦸꦩꦃꦏꦸꦫꦸ *mijn* huis. 3.

ꦔꦢꦸꦫꦸ Kr.Ng. *onderdanig zijn, dienst doen.* 25, 45.

ꦏꦸꦩꦢꦸꦫꦸ Kr.Ng. *zich als een onderdaan gedragen.* 45.

ꦲꦢꦸꦩꦁ Kr.Ng. *een dorpspriester, gewone geestelijke.*

ꦲꦢꦸꦩꦤꦤ꧀ Kr.Ng. *een plaats, die door priesters bewoond wordt.* Ook naam van een dorp. 3.

ꦲꦸꦠꦸꦱ꧀ gew. ꦲꦸꦠꦸꦱ꧀ Ng. ꦲꦸꦠꦸꦤ꧀ gew. ꦲꦸꦠꦸꦤ꧀ Kr. *bevelen, gelasten.* 27. ꦲꦸꦠꦸꦱ꧀ Ng. ꦢꦸꦠꦸꦤ꧀ Kr. ꦲꦸꦠꦸꦱ꧀ Kw. *gelast worden.* 17, 23, 28, 42.

ꦔꦸꦠꦸꦱ꧀ Ng. ꦔꦸꦠꦸꦤ꧀ Kr. (ook ꦢꦸꦠꦲ Kr.) *afvaardigen, zenden.*

ꦲꦸꦠꦸꦱꦤ꧀ Ng. ꦲꦸꦠꦸꦤꦤ꧀ Kr. (ook ꦢꦸꦠꦲꦤ꧀ Kr.) *afgevaardigde, zendeling, bode.* 29.

Digitized by Google

[Javanese] of [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *dáár.* Zoo [Javanese] 29.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *hier.* [Javanese] *alhier.* 25.

[Javanese] gij moet *hier* zijn. 24.

[Javanese] of [Javanese] en [Javanese] of [Javanese] en [Javanese] Ng. [Javanese] of [Javanese] Kr. [Javanese] of [Javanese] en [Javanese] Md. *dus, zoo, aldus, alzoo, dusdanig, zoodanig.* 41. [Javanese] *de reden is aldus; om deze reden; trouwens.* 4, 24. [Javanese] een Grootvader, die gelijk een *zoodanige* is; zulk een Grootvader. 13. [Javanese] *zoo wederom, zoo ook.* 36. [Javanese] hij verwonderde zich over *zoodanigen* loop daarvan. 27.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *geraakt, getroffen, bereikt worden; kunnen, mogelijk zijn* (Ml. [Arabic]). [Javanese] *kunnen* beroofd worden. 4.

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *makker, metgezel, kameraad, deelgenoot, medebeambte, ambtgenoot.* 10. [Javanese] *medebeambten.* 19.

[Javanese] Kw. *goud* (= [Javanese] Sanscr. kântjana). [Javanese] titel der vorstin van den eersten rang. 13.

[Javanese] zie [Javanese].

[Javanese] of [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese].

Digitized by Google

ꦏꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ zie ꦏꦫꦶ

ꦏꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ zie ꦏꦶꦫ

ꦏꦶꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ zie ꦏꦶꦫꦶꦩ꧀

ꦏꦶꦤ꧀ꦠꦼꦭ꧀ Kr.Ng. *pad, padde;* ook eigennaam. 5.

ꦏꦼꦤ꧀ꦝꦭ꧀ eigennaam van een regentschap in de residentie Samarang, en van de hoofdplaats. 8.

ꦏꦤ꧀ꦝꦁ Kr.Ng. *hok, stal* of *kooi voor beesten.*

ꦔꦤ꧀ꦝꦁꦔꦏꦺ Ng. — ꦔꦼꦤ꧀ꦝꦁꦏꦼꦤ꧀ Kr. *beesten in een hok drijven.* 22.

ꦏꦼꦤ꧀ꦝꦼꦁ Kr.Ng. *de pees van een boog;* en eigennaam van de rei bergen langs het zuidelijk gedeelte van Java. 25.

ꦔꦼꦤ꧀ꦝꦼꦁ *in een lange rei voortgaan, zich in de lengte uitstrekken.*

ꦏꦶꦤ꧀ꦕꦶꦭꦤ꧀ zie ꦏꦶꦭꦤ꧀

ꦏꦼꦤ꧀ꦕꦂ Kw. *stralen werpen; de stralen der zon* (Het wordt verklaard door ꦏꦸꦩꦼꦭꦭꦤ꧀).

ꦏꦸꦩꦼꦤ꧀ꦕꦂ Kr.Ng. *hel schijnend* (= ꦭꦁꦱꦼꦁ en ꦏꦸꦩꦿꦲꦤ꧀ Het wordt ook verklaard door ꦏꦸꦩꦼꦭꦭꦤ꧀). 40.

ꦏꦸꦤꦶꦁ Ng. (Kr. ꦗꦼꦤꦂ) *geel.*

ꦏꦸꦤꦶꦁꦔꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦗꦼꦤꦂꦫꦤ꧀) *geel koper.*

ꦏꦸꦥꦸꦏꦶ eigennaam van een plaats. 9.

ꦏꦸꦤꦶꦔꦤ꧀ zie ꦭꦸꦤꦶꦔ

ꦏꦺꦕꦸ Kr.Ng. *roover* (Ml. كيچو *bedriegen*, *verschalken*). 35.

ꦔꦺꦕꦸ *op weg rooven.* ꦮꦺꦴꦁꦏꦁꦧꦼꦧꦫꦺꦔꦤ꧀ꦔꦺꦕꦸ die zamen *rooven.* 35.

ꦮꦺꦴꦁꦱꦶꦏꦸꦭꦲꦤꦺꦁꦔꦺꦕꦸ wat door *rooven* verkregen wordt. 34.

ꦢꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦺꦕꦸ *beroofd worden.* 34.

Digitized by Google

ꦏꦥꦸꦭꦏꦤ꧀ zie ꦥꦸꦭꦤ꧀

ꦢꦏꦢꦥꦏꦤ꧀ Kr.Ng. *een soort van spel met pitten van de Sawoe.* 32.

ꦢꦏꦤꦥꦭꦤ꧀ zie ꦭꦤ꧀ꦥꦭꦤ꧀

ꦏꦫ Kw. 1°. = ꦏꦢꦪ *daad, verrigting* (Sanscr. **kâra.** Het wordt verklaard door ꦥꦏꦢꦤꦺꦴꦢꦪꦤ꧀).

2°. = ꦩꦣꦸ *honing,* en ꦒꦸꦭꦒꦸꦭꦥꦱꦶꦂ *zuiker.*

ꦥꦿꦏꦫ Ng. ꦥꦿꦏꦮꦶꦱ꧀ Kr. *zaak, regtszaak, geding; stuk; artikel, hoofdstuk; aangaande, wat betreft* (Ml. ڤركارا). ꦱꦼꦛꦶꦏ꧀ꦥꦿꦏꦮꦶꦱ꧀ꦱꦏꦺꦴꦮꦶꦏꦤ꧀ een weinig *zaken* hebben. 5. ꦩꦧꦸꦮꦢꦤꦺꦴꦤ꧀ꦤꦥꦿꦏꦮꦶꦱꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦶꦁ indien er *regtszaken* van hen zijn. 36. ꦏꦩꦶꦱ꧀ꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦮꦤꦥꦿꦏꦮꦶꦱ꧀ oudsten vier *stuks;* d. i. vier oudsten. 9. ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤꦶꦏꦥꦿꦏꦮꦶꦱ꧀ꦱꦠꦸꦏꦺꦴꦤ꧀ꦠꦤ꧀ eenig berigt *aangaande* mijn zoon. 8.

ꦏꦫꦶ Ng. ꦏꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ Kr. *achterblijven, overblijven, terugblijven; overblijfsel, overschot, achterstal.* ꦏꦶꦲꦩꦤ꧀ꦩꦢꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦏꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ Ki Aman *bleef* niet *achter.* 16. ꦢꦏꦤꦢꦮꦏꦫꦶꦲꦶꦁꦏꦺꦤꦺꦢꦏꦢꦺꦴꦏ꧀ *blijf* gij hier *achter.* 25. ꦏꦫꦶꦢꦺꦴꦤꦩꦺꦢꦺꦴꦤ꧀ꦱꦶꦪꦶꦢ꧀ꦲꦶꦩꦿꦩ꧀ Ng. ꦏꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ꦢꦼꦭꦼꦩ꧀ꦥꦸꦤꦶꦏꦱꦶꦪꦶꦢ꧀ꦲꦶꦩꦿꦩ꧀ Kr. het huis van Sajid Imram *bleef over.* 18, 19.

ꦏꦢꦫꦤ꧀ zie ꦢꦫꦤ꧀

ꦏꦶꦫ Ng. ꦏꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. *meening, gissing, gedachte* (Ml. كيرا). ꦥꦏꦶꦫ Ng. ꦥꦏꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. *naar gissing, naar gedachte.* 20.

ꦏꦫꦺꦴꦥꦺꦴꦁ zie ꦫꦺꦴꦥꦺꦴꦁ

Digitized by Google

ꦏꦫꦶꦪꦶꦤ꧀ en ꦏꦫꦸꦪꦸꦤ꧀ zie ꦫꦸꦪꦸꦤ꧀

ꦏꦿꦩꦠꦤ꧀ zie ꦫꦠ꧀

ꦏꦫꦤ꧀ of ꦏꦿꦤ꧀ Ng. ꦏꦫꦤ꧀ꦤꦺꦤ꧀ of ꦏꦿꦤ꧀ꦤꦺꦤ꧀ Kr. *oorzaak*, *reden;* *omdat, dewijl* (Ml. کارن, Sanscr. Kârana of Karana). 24.

ꦏꦿꦤ꧀ꦗꦁ Kr.Ng. *een mand*, *korf* (Ml. کرنجڠ). 10.

ꦏꦫꦶꦏꦶꦭ꧀, ꦏꦼꦫꦶꦏꦶꦭ꧀ of ꦏꦿꦶꦏꦶꦭ꧀ Kr.Ng. *een kleine steen*, *keisteen*. 23.

ꦏꦼꦂꦠ Kw. *rust*, *vrede*, *geluk*, *voorspoed*. ꦫꦸꦩꦼꦤ꧀ꦢꦁꦏꦼꦂꦠꦏꦼꦫꦶꦪꦶꦤ꧀ꦠꦶꦏꦺꦴ bezeffende, dat het rijk van Mĕndang *rust* zou *genieten*. 27.

ꦏꦼꦂꦠꦶ of ꦏꦽꦠꦶ Kw. *bezigheid, werk* (= ꦥꦒꦮꦺꦪꦤ꧀ Sanscr. Krĕti, *daad, verrigting*).

ꦏꦫꦠꦺꦤ꧀ zie ꦫꦠ꧀

ꦏꦂꦢꦶ zie ꦲꦂꦢꦶ

ꦏꦿꦤꦺꦤ꧀ zie ꦫꦤ꧀

ꦏꦫꦸꦪꦸꦤ꧀ zie ꦫꦸꦪꦸꦤ꧀

ꦏꦫꦸꦥꦸꦏ꧀ zie ꦲꦫꦸꦥꦸꦏ꧀

ꦏꦂꦪ Kw. *daad*, *werk; maken, doen, werken* (Sanscr. Kârja). ꦏꦂꦪꦤꦶꦫꦏꦂꦪꦤ꧀ꦢꦤꦏꦂꦪꦤꦶꦁꦏꦲꦸꦩ꧀ zijn *werk* en *het werk* van velen. 45. ꦏꦶꦏꦂꦪ *gemaakt, geschapen*. 43.

ꦏꦫꦶꦪꦶꦤ꧀ of ꦏꦿꦶꦪꦶꦤ꧀ zie ꦫꦸꦪꦸꦤ꧀

ꦏꦶꦫꦶꦩ꧀, ꦢꦶꦏꦶꦫꦶꦩ꧀ Ng. ꦏꦶꦫꦶꦩꦏꦺ, ꦢꦶꦏꦶꦫꦶꦩꦏꦺ Ng. *zenden*, *verzenden* (Ml. كيرم). Zoo ꦲꦔꦶꦫꦶꦩꦏꦺ 13.

Digitized by Google

ꦢꦶꦏꦏꦶꦫꦶꦩ꧀ꦩꦏꦺ Ng. ꦢꦶꦏꦏꦶꦫꦶꦩ꧀ꦩꦏꦏꦺꦤ꧀ Kr. *doen zenden, verzenden.*

ꦏꦏꦶꦫꦶꦩ꧀ꦩꦏꦏꦺꦤ꧀ 12.

ꦏꦿꦸꦧꦸꦏꦤ꧀ Kr.Ng. *opstandeling, muiteling.* 11.

ꦏꦏꦸ Kr.Ng. *driftig, knorrig, gestreng.* 45.

ꦏꦸꦫꦁ Ng. ꦏꦶꦫꦁ Kr. *ontbreken, niet voorhanden zijn* (Ml. كورغ). ꦲꦗꦱꦃ ꦏꦸꦫꦁꦔ ꦱꦤ꧀ꦢꦁꦔꦤ꧀ꦥꦔꦤ꧀ꦤ꧀ dat niet *ontbreke* hun kleeding en voedsel (dat het hun niet ontbreke aan kleeding en voedsel). 15.

ꦩꦏꦸꦫꦢꦁꦔꦤ꧀ zie ꦩꦲꦫꦸꦁ

ꦏꦏꦶ 1°. Ng. (Kr. ꦲꦺꦪꦁ en ꦩ꧀ꦧꦃꦲꦸꦁ) *grootvader,* en in het algemeen een bloedverwant in het derde gelid: *oudoom* en *kleinzoon;* ook *jongeling* bij de vroegere Javanen. 42 vlgg.

2°. Kw. *gij,* als men tot een meerdere spreekt (= ꦱꦶꦫ).

ꦏꦸꦏꦸꦱ꧀ Kr.Ng. *damp, rook.* 39.

ꦏꦸꦧꦸꦏꦸꦱ꧀ *naar damp of rook gelijkend.*

ꦏꦏꦶꦱꦶꦏꦶꦭ꧀ 1°. Ng. (Kr. ꦱꦸꦏꦸ) *voet, poot.*

2°. Kr.Ng. *een halve Djoeng.* ꦱꦗꦸꦁꦱꦏꦏꦶꦱꦶꦏꦶꦭ꧀ *anderhalve Djoeng.* 3.

ꦩꦏꦏꦺꦴꦁ eigennaam van een Chinees. 9.

ꦏꦏꦩꦲꦺꦴꦏꦤ꧀ zie ꦏꦲꦺꦴꦏ꧀

ꦏꦏꦧꦃ of ꦏꦏꦧꦃ Ar. Ml. كعبة, naam van den tempel te Mekka.

ꦏꦏꦧꦃꦩꦧꦃꦲꦭ꧀ꦭꦃ Ar. كعبة الله, *de Caba* van Allah. 24.

ꦏꦏꦸꦁ Kr. h. (Kr. ꦗꦭꦼꦂ Ng. ꦭꦤꦁ) *mannelijk, van het mannelijk geslacht.* ꦧꦶꦩꦲꦺꦴꦱꦤ꧀ꦏꦏꦸꦁ er kwam ter wereld *een* (kind) *van het mannelijk geslacht.* 8.

Digitized by Google

ꦏꦢꦶ of ꦏꦢꦾ Kw. ꦏꦪ Ng. ꦏꦢꦺꦴꦱ꧀ Kr. *gelijk, gelijk als, zoo als*. ꦏꦢꦶꦒꦸꦤꦸꦁ *gelijk een berg*. 40. ꦏꦢꦾꦩꦁꦏꦤ *gelijk dit, aldus*. ꦏꦪꦺꦴꦏꦺꦴꦤꦺꦴ Ng. ꦏꦢꦺꦴꦱ꧀ꦩꦼꦏꦠꦼꦤ꧀ *zoo, zoodanig*. 30, 13, 35. ꦲꦏꦸꦒꦸꦩꦸꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦏꦢꦺꦴꦱ꧀ꦥꦸꦤꦶꦏꦥꦿꦶꦪꦪꦶ ik verwonder mij over zulk een begeerte van u. 26. ꦏꦪꦠꦸꦭꦢ꧀ *zoo als bij voorbeeld*. 32. ꦏꦢꦺꦴꦱ꧀ꦥꦸꦤꦥꦶ (Ng. ꦏꦺꦴꦥꦺꦴꦪ) *hoe? hoedanig?* 10.

ꦏꦸꦢ Kw. *een paard* (Ml. كودا). 42.

ꦏꦸꦢꦸ Ng. ꦏꦼꦢꦃ Kr. *iets volstrekt willen; het is volstrekt noodzakelijk*. 14, 42. ꦏꦸꦢꦸꦒꦮꦺꦴꦏꦶꦩꦺꦴꦤ꧀ꦠꦺꦴꦔꦺꦴꦧꦺꦴꦂ *het is volstrekt noodzakelijk* een fakkel meê te nemen. 42.

ꦏꦼꦢꦃ zie ꦏꦸꦢꦸ

ꦏꦢꦺꦴꦱ꧀ zie ꦏꦢꦶ

ꦏꦢꦾ zie ꦏꦢꦶ

ꦏꦠꦺꦴꦤ꧀ zie ꦠꦺꦴꦤ꧀

ꦏꦼꦢꦸ zie ꦼꦢꦸ

ꦏꦼꦫꦲ en ꦏꦼꦫꦲꦠꦶꦤꦾ zie ꦫꦲ

ꦏꦱ Kw. *de hemel, het uitspansel* (= ꦲꦏꦱ Sanscr. âkâsa, *de aether, de lucht*).

ꦏꦱꦶꦃ zie ꦱꦶꦃ

ꦏꦺꦏꦱꦃ Kr. (Ng. ꦭꦸꦔꦤ꧀) *gaan, heengaan, weggaan, vertrekken; gang, vertrek* (misschien van ꦱꦃ). ꦏꦺꦏꦱꦃꦢꦺꦴꦠꦺꦴꦣꦶꦱꦼꦩꦫꦁ naar Samarang *vertrekken (gaan)*. 5. ꦏꦺꦏꦱꦃꦏꦸꦱꦏꦶꦔꦫꦶꦩꦼꦱꦶꦂ mijn *vertrek* van de stad Mesr. 24.

Digitized by Google

ꦏꦱꦼꦥꦠꦤ꧀ zie ꦱꦼꦥꦠ꧀

ꦏꦱꦶꦥꦠꦤ꧀ zie ꦱꦶꦥꦠ꧀

ꦏꦱꦶꦥꦏꦺꦴꦤ꧀ zie ꦱꦶꦏꦺꦴ

ꦏꦱꦶꦥꦠꦤ꧀ zie ꦱꦶꦠꦶ

ꦏꦱꦂ of ꦏꦱꦺꦂ Kr.Ng. *ruw, ruig, grof, hard; ernstig* (Ml. كاسر).

ꦏꦱꦼꦥ꧀ Kr.Ng. *te laat.* 21, 22. ꦏꦱꦼꦥ꧀ꦲꦶꦁꦥꦸꦤꦶꦏꦃ *te laat* voor het bruiloftsfeest. 6. ꦱꦥꦿꦥ꧀ꦠꦼꦏꦤꦶꦁꦱꦸꦩꦸꦂ ꦮꦺꦴꦁꦔꦁꦱꦸ ꦏꦱꦼꦥ꧀ toen zij aan de put kwamen, menschen water putten — ’t was reeds te laat; d. w. z. kwamen zij te laat, daar er geen menschen meer waren, die water putten. 21.

ꦏꦶꦱꦶꦁ eigennaam. 42.

ꦏꦱꦶꦤꦶꦩꦤ꧀ zie ꦱꦶꦤꦶꦩ꧀

ꦏꦱꦺꦂ zie ꦏꦱꦂ

ꦏꦶꦮ Kr.Ng. *links.*

ꦔꦶꦮ Kr.Ng. *naar den linker kant, links gaan; slinks handelen, kwaad doen.* ꦠꦶꦔꦶꦮ *een slinksch* hart. 41, 43.

ꦏꦥꦮ zie ꦏꦥꦮ

ꦥꦏꦮ zie ꦥꦏ

ꦏꦮꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦥꦥꦠ꧀) vóór een naamwoord geplaatst, anders ꦱꦏꦮꦤ꧀ (Ng. ꦥꦥꦠ꧀) *vier.* ꦏꦮꦤ꧀ꦢꦶꦤꦤ꧀ *vier* dagen. ꦏꦮꦤ꧀ꦢꦱ *veertig.* 21. ꦏꦮꦤ꧀ꦲꦶꦗꦶ *vier* stuks. 9. ꦏꦮꦤ꧀ꦮꦼꦭꦱ꧀ *veertien.* ꦏꦮꦤ꧀ꦮꦼꦭꦱ꧀ꦢꦶꦤꦤ꧀ *veertien* dagen. 5. ꦏꦮꦺꦴꦁꦱꦼꦥꦸꦃꦏꦮꦤ꧀ *vier* oudsten. 10.

Digitized by Google

ꦏꦺꦮꦤ꧀ of ꦏꦺꦲꦺꦮꦤ꧀ Ar. Ml. حيوان, *levend wezen, dier.* —

ꦱꦠꦺꦴꦏꦺꦲꦺꦮꦤ꧀ zie ꦱꦠꦺꦴ

ꦏꦮꦶꦱ꧀ꦪꦤ꧀ zie ꦮꦶꦱ꧀ꦪꦤ꧀

ꦏꦮꦿꦸꦃ zie ꦮꦿꦸꦃ

ꦏꦮꦱ꧀ ꦏꦸꦮꦱ꧀ of ꦏ꧀ꦮꦱ꧀ Kr.Ng. *magtig, vermogend, in staat; magt bezitten* (Ml. كواس). 40.

ꦏꦸꦮꦮ Ng. ꦏꦸꦮꦮꦶ Kr. *in staat zijn, kunnen.* 53. ꦢꦠꦤ꧀ꦏꦸꦮꦮꦶ ꦩ꧀ꦧꦸꦏꦏꦶ niet *in staat zijn* om te openen. 22.

ꦏꦮ꧀ꦭ zie ꦏꦮꦸꦭ

ꦏꦺꦮꦭ Kw. *alleen, slechts, maar* (Sanscr. k ê w a l a).

ꦏꦸꦮꦸꦁ Kr.Ng. *een heldere glans.*

ꦏꦸꦏꦸꦮꦸꦁ *een regenboog.*

ꦮꦸꦮꦸꦮꦸꦁ *de glans van een regenboog, weërglans.* 40.

ꦏꦭ 1°. Kr.Ng. *de tijd; tijdens, toen, wanneer* (Het wordt ook verklaard door ꦮꦼꦏ꧀ꦠꦸ Ml. كال, Sanscr. k â l a). ꦏꦭꦢꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦫꦼꦧꦺꦴ *toen* 't op Woensdag was (op Woensdag). 6. ꦏꦭꦱꦩꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ *toen* het zoo veel was, of *tijdens* zoo veel (d. i. toen ter tijd). 22. ꦏꦭꦱꦏꦶꦠ꧀ *toen* hij ziek was. 9. ꦏꦭꦲꦗꦶꦱꦏꦩꦂꦢꦶꦁꦗꦮꦶ *toen* Adji Sâkâ naar Java ging. 25.

2°. Kr.Ng. *een vogelnet, lokaas* (= ꦥꦶꦭꦸꦠ꧀).

3°. eigennaam van een Batârâ (Het wordt verklaard door ꦲꦁꦏꦭ ꦏꦭꦤ꧀ꦠꦏ en ꦥꦏꦺꦴꦩꦺꦴꦠ꧀ als ook door ꦧꦠꦫꦏꦭ).

ꦏꦸꦮꦭ zie ꦏꦮꦸꦭ

Digitized by Google

ꦏꦭꦃ Ng. (Kr. ꦏꦮꦺꦴꦤ꧀) *verliezen, verlies, verloren* (Uit vergelijking van ꦲꦭ Ng. ꦲꦮꦺꦴꦤ꧀ Kr. *kwaad, slecht,* zou men kunnen vermoeden, dat ꦏꦭꦃ en ꦏꦮꦺꦴꦤ꧀ daarvan zijn afgeleid: waarschijnlijker komt het mij echter voor, dat ꦏꦭꦃ het Sanscr. k h â l a of k h â l a h, *laag, lager* is, en dat het Kr. ꦏꦮꦺꦴꦤ꧀ alleen in overeenstemming met ꦲꦭ en ꦲꦮꦺꦴꦤ꧀ daarvan is afgeleid). ꦲꦶꦭꦁꦏꦭꦃꦥꦿꦗꦚ꧀ꦗꦶꦩꦸ *verloren* is uw overeenkomst. 27.

ꦔꦭꦃ Ng. (Kr. ꦔꦮꦺꦴꦤ꧀) *verliezen, voor een ander onderdoen.*

ꦏꦭꦶꦃ zie ꦭꦶꦃ

ꦏꦺꦴꦭꦺꦴꦤꦺꦭ꧀ het Nederduitsche *kolnel, kolonel.* 11.

ꦏꦭꦏꦺꦴꦤ꧀ en ꦏꦭꦏꦺꦴꦤ꧀ zie ꦭꦏꦺꦴꦤ꧀

ꦏꦺꦴꦭꦶꦝꦻ Kr.Ng. *ezel* (Ml. كلدي). 20.

ꦏꦸꦭꦶꦠ꧀ Kr.Ng. *huid, vel, dop, schil, schors* (Ml. كولت). ꦮꦺꦴꦁꦧꦁꦱꦏꦸꦭꦶꦠ꧀ꦥꦸꦠꦶꦃ menschen van natiën met blank *vel,* d. i. blanken. 37.

ꦏꦭꦮꦤ꧀ zie ꦭꦮꦤ꧀

ꦏꦭꦶꦭꦤ꧀ zie ꦭꦶꦭ

ꦏꦭꦸꦮꦸꦏꦤ꧀ en ꦏꦭꦸꦮꦸꦮꦸꦏꦤ꧀ zie ꦭꦸꦮꦸꦮꦸꦏ꧀

ꦏꦭꦧꦤ꧀ zie ꦭꦧꦤ꧀

ꦏꦭꦶꦏꦶꦭꦤ꧀ zie ꦭꦶꦏꦶꦭ꧀

ꦏꦮꦸꦤꦤ꧀ zie ꦮꦸꦤꦤ꧀

ꦏꦥ꦳ꦶꦂ Ar. Ml. كافر, *ongeloovige, heiden* (al wie geen Mohammedaan is); *ongeloof, heidendom.* ꦏꦛꦃꦲꦶꦏꦁꦏꦥ꦳ꦶꦂ velen waren *de ongeloovi-*

gen; d. i. de meesten waren ongeloovigen. 17. ꦥꦫꦏꦥꦶꦂ *ongeloovigen.* 18.

ꦏꦥꦿꦶꦪꦺꦤ꧀ of ꦏꦺꦥꦿꦶꦪꦺꦤ꧀ Ng. ꦏꦥꦿꦸꦩꦶꦤ꧀ Md. (Kr. ꦏꦥꦿꦤ ꦩꦼꦁꦏꦺ) *hoe? hoedanig?* 3.

ꦏꦥꦢꦁ zie ꦥꦺꦢ꧀ II°.

ꦏꦥꦶꦫꦔꦤ꧀ zie ꦥꦶꦫ

ꦏꦥꦭ꧀ Kr. (Ng. ꦗꦫꦤ꧀) *paard* (S. Ml. …, *vaartuig, schip*).

ꦤꦸꦁꦒꦁꦏꦥꦭ꧀ *paard rijden.* 4. ꦏꦥꦭ꧀ꦗꦭꦼꦂ *een hengst.* 9.

ꦏꦥꦭ Kr.Ng. *opperhoofd, overste* (Ml. …, *hoofd, opperhoofd;* Sanscr. k a p â l a, *bekkeneel, hersenpan*).

ꦏꦺꦥ꧀ꦭꦏ꧀ Kr.Ng. *een soort van dobbelspel met duiten onder de gemeene Javanen.* 32.

ꦏꦥꦶꦤ꧀ zie ꦥꦶꦤ꧀

ꦏꦺꦥꦸꦁ Ng. ꦏꦺꦥꦁ Kr. *omringd, omsingeld, ingesloten; kring, omtrek* (Ml. …).

ꦔꦺꦥꦸꦁ Ng. ꦔꦺꦥꦁ Kr. *omsingelen, insluiten.* ꦏꦏꦺꦥꦁ *omsingeld worden.* 16.

ꦏꦥꦶꦫꦶꦠ꧀ en ꦏꦥꦸꦚ꧀ꦗꦸꦠ꧀ zie ꦥꦸꦚ꧀ꦗꦸꦠ꧀

ꦏꦺꦥꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦱꦶꦛꦶꦏ꧀) *weinig, weinige.* 4, 17, 35. ꦱꦏꦺꦥꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ *een weinig;* b. v. ꦥꦿꦏꦮꦶꦱ꧀ꦱꦏꦺꦥꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ *een weinig* zaken. 5. ꦮꦼꦂꦠꦱꦏꦺꦥꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ *een weinig* tijding. 8.

ꦏꦺꦧꦭ꧀ Kr.Ng. *onkwetsbaar.*

ꦏꦺꦧꦭꦤ꧀ *onkwetsbaarheid, onkwetsbaar zijn, een harden huid hebben.* Zoo ꦏꦏꦺꦧꦭꦤ꧀ 42.

Digitized by Google

[illegible] zie [illegible]

[illegible] [illegible] Kr.Ng. *op eenigen afstand volgen.* 35.

[illegible] *zij moeten op eenigen afstand gevolgd worden.* 35.

[illegible] Kw. *gehoorzaam, onderdanig.* 42.

[illegible] of [illegible] Kr.Ng. *gehoorzaam zijn.*

[illegible] Kr.Ng. 1°. *sluijer, hoofddeksel.* 45. — 2°. *dikke oogleden.* — 3°. *op naam van een ander iets doen.*

[illegible] zie [illegible] en [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *hout, boom* (Ml. كايو).

[illegible] of [illegible] Ng. [illegible] Kr. *geboomte.* 39.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] *kommandeur.* 11.

[illegible] *kommandant.* 13.

[illegible] Ng. *een kleine ronde vrucht, met een harde schil, die de Javanen tot spelen gebruiken* (Ml. كميري). [illegible] met *Kemiris* spelen. 32.

[illegible] Ar. Ml. خميس, benaming van den vijfden dag der week. 6.

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *Donderdag.*

Digitized by Google

[Javanese] het Nederduitsche *Kommissaris*. 11.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] of [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese] Kw. [Javanese]) *alleen, slechts, maar*. 20, 23.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *de plank, waarop het Javaansche papier bereid wordt*. 10.

[Javanese] Kr.Ng. *wasscher*. 43.

[Javanese] *linnen wasschen*.

[Javanese] Kr.Ng. *zich groot voordoen; trotsch, eerzuchtig*. 43.

[Javanese] Kr.Ng. *verschrikken, ontstellen*. 18, 22.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *buffel* (Ml. كربو). 29, 42.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] of [Javanese] Ar. Ml. خبر, *berigt, tijding, nieuwstijding*. 11.

[Javanese] Ng. (ook [Javanese] en [Javanese] Ng.; Kr. [Javanese] Kr.Ng. [Javanese]) *snel, vlug, spoedig, gaauw*. [Javanese] *vlug geschieden*, d. i. *vlug, gaauw*. 22.

[Javanese] zie [Javanese] .

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *honderdduizend*. [Javanese] = [Javanese]

Digitized by Google

ꦏꦸꦛ Ng. ꦏꦶꦛ Kr. *verschansing*, *vesting*, *burgt*, *stad*, *hoofdplaats* (= [illegible] en [illegible] Ml. كوت; Sanscr. k o e t a en k ô t a, *een vesting*). 16. [illegible] digt bij *de hoofdplaats* (*stad*). 7.

ꦏꦁ en ꦆꦁꦏꦁ Kr.Ng. (doch wordt ꦏꦁ zelden in Kr., en ꦆꦁꦏꦁ zelden in Ng. gebruikt; Ng. ꦱꦶꦁ) betrekkelijk voornaamwoord: *die*, *dat*, *welke*, *hetwelk*; *hetgeen*; en bepalend lidwoord: *de*, *het*. [illegible] hoeveel is het rijstveld, *dat* gij bearbeidt. 3. [illegible] of [illegible] *de* moeder; d. i. *mijn*, *onze*, *uw*, *zijn*, *haar* of *hun* moeder. 19. [illegible] *hetgeen* geplant wordt, *het* geplante. 3. [illegible] *die* het naast zijn. 29 (in Ngoko).

[illegible] [illegible] [illegible] en [illegible] zie [illegible]

[illegible] en [illegible] zie ꦱꦶꦁ

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *bereikt*, *geraakt*, *getroffen worden*; *kunnen*, *mogelijk zijn*. [illegible] *hij moet onderworpen worden* aan een eed. 35, 36. [illegible] *het kan niet bepaald worden*. 3.

ꦏꦺ

ꦏꦺ of ꦏꦺꦃ Kw. *aanstonds* (= [illegible] en [illegible]). 71?

ꦏꦼ I°. Ng. [illegible] Kr. [illegible] Kr.Ng. eigenlijk; *geschieden*, *gebeuren*,

Digitized by Google

worden; vanhier een voorzetsel als hulpwerkwoord, zooals het Nederduitsche *worden* (Ml. [illegible]); b. v. [illegible] terwijl de menschen veel in getal zijn, kan er rooverij *geschieden* (of geroofd *worden*)? 4. [illegible] de roovers moeten gevat *worden.* 35. [illegible] bereden *worden.* 4. [illegible] welke *het geschiedde* dat woonde op het grondgebied van Prånårågå. 9. [illegible] het moet gebracht *worden.* 30. — Dikwijls wordt het bevelender wijze gebruikt, hetzij voor een bijwoord, hetzij voor een werkwoord, zonder dit in de bevelende wijs te gebruiken; hetgeen dan een zachte wijze van bevelen is. Inzonderheid wordt [illegible] zoo gebruikt: b. v. [illegible] welaan, drenk spoedig (eigenlijk spoedig *geschieden!*) uw vee! 22. [illegible] bedachtzaam *geschieden!* er moet bedachtzaamheid gebruikt worden. 44. [illegible] behoedzaam *geschieden! men moet* behoedzaam zijn. 42. [illegible] *men moet* weten van zich te schamen. 41.

[illegible] Kr.Ng. *wegens, door, van.* [illegible] verdelgd worden *van* (of *door*) het kind van een Muzelman. 19.

[illegible] Kr.Ng. 1°. *uit hoofde dat, doordien, dewijl, daar.* 21, 22, 26, 27 en elders.

2°. *dan, voorts, nu.* 15, 20, 21, 29, 30. Zie ook [illegible] en [illegible] onder [illegible] en [illegible]

6

Digitized by Google

ꦢꦢꦶ꧈ Ng. ꦢꦢꦾ꧈ Kw. ꦢꦢꦺꦴꦱ꧀ Kr. *geschieden, gebeuren, worden*. 43. [Javanese text] wat dat uw begeerte *wordt* (wat gij begeeren moogt). 15. [Javanese text] Adji-Såkå herinnerde zich vervolgens, dat hij Javaansche letters zou gaan maken, *om* de wedergade *te worden* (eigenlijk: *zij moeten worden* de wedergade) van de Arabische letters. 28. ꦢꦢꦶꦪ꧈ Ng. ꦢꦢꦺꦴꦱꦺꦴ꧈ Kr. *het moge geschieden, het zij zoo, dat.* 26. — Dikwijls wordt dit werkwoord als voegwoord gebruikt, dat men *in dier voege dat, zoodat, dus*, of *in welker voege, waardoor*, kan vertalen. [Javanese text] gij hebt uw overeenkomst verloren, *zoodat* het geheele rijk van Mĕndang mijn eigendom is geworden. 27. [Javanese text] *zoodat* ik een grootvader verliezen zal. 12.

[Javanese text] Ng. [Javanese text] Kr. *doen geschieden, doen gebeuren, doen worden, doen plaats vinden, veroorzaken, bewerken.* 11, 12, 14, 31. [Javanese text] *hij veroorzake* het genoegen en de vreugde van uw hart. 8. — [Javanese text] Ng. [Javanese text] Kw. [Javanese text] Kr. *gemaakt worden.* 43. [Javanese text] Patih *gemaakt worden.* 17.

II°. ꦢꦶ꧈ gew. ꦲꦢꦶ꧈ Kw. *voortreffelijk, uitmuntend, fraai, schoon;*

Digitized by Google

puik, sieraad (= [illegible] Sanscr. â d i, *de eerste, voortreffelijk*). ꦲꦢꦶꦤꦶꦁꦫꦠ꧀ *puik der wereld;* bijnaam van Soerakarta en Djokjokarta. 11, 34, 35. Zoo ook ꦢꦶ in de eigennamen [illegible] en [illegible] zie [illegible] en [illegible]

ꦲꦢꦶꦥꦠꦶ Kr.Ng. titel van een regent, *landdrost,* en van den hoofdregent of *rijksbestierder* (eigenlijk *voortreffelijk heer;* Ml. اديفاتي). Zoo [illegible] 9. [illegible] 13.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] gew. [illegible] Ng. (Kr. [illegible] of [illegible]) *afgelegen, ver; verte, afstand* (Ml. جاوه). 33, 45. [illegible] *de verre afstand* van de rijksstad Mesr van Midian. 25.

[illegible] Kw. *vuur* (Sanscr. d a h a n a).

[illegible] zie [illegible]

[illegible] en [illegible] Kr.Ng. *zich met de zaken van een ander bemoeijen.* 43.

[illegible] zie ꦢꦶ I°.

[illegible] Kw. 1°. *een wilde buffel;* — 2°. *een donkere wolk;* — 3°. *opvijzelen, vleijen* (= [illegible] en [illegible]).

[illegible] eigennaam. 36.

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *dag* (Het wordt ook verklaard door [illegible]

Digitized by Google

en [Javanese] Sanscr. d i n a, *een dag*). [Javanese] *veertig dagen*. 30. [Javanese] *Donderdag*. 7.

[Javanese] zie [Javanese] I°.

[Javanese] of [Javanese] Ng. [Javanese] of [Javanese] Kr. *zich aankleeden, gereed maken* (Ml. [Arabic], *sieraden, versierselen, tooi*).

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *in gereedheid gebracht; goederen*. [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. eenig *goed*. 34.

[Javanese] zie [Javanese] onder [Javanese] I°.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ar. Ml. دنيا, *deze wereld, de goederen dezer wereld*. 43.

[Javanese] Kr.Ng. *bij iemand inwonen*.

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. 1°. *ergens indoen wonen*. — 2°. *aanwijzen, te kennen geven*. [Javanese] de roovers (of liever: *de plaats, waar* de roovers *zich ophouden*,) *aanwijzen*. 35.

[Javanese] zie [Javanese] I°.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *leugen, liegen*. Ook eigennaam. 25, 28.

[Javanese] eigennaam. 7.

[Javanese] [Javanese] of ([Javanese] Kw. *bedaard, geduldig; bedaardheid* (= [Javanese])

[Javanese] Kr.Ng. *zonde, misdrijf, misdaad* (Ml. [Arabic]).

[Javanese] Kr.Ng. *ondeugd, ondeugend* (zamengesteld uit het Sanscr. d o e r,

Digitized by Google

kwaad, en sîla, *aard, natuur).* ꦢꦸꦂꦱꦶꦭ Ng. ꦢꦸꦂꦱꦸꦱꦶꦭ Kr. *ondeugend mensch, kwaaddoener, slechtaard.* 7.

ꦢꦸꦮꦼꦠ꧀ of ꦢꦸꦮꦺꦠ꧀ Kr.Ng. naam van een struikgewas, dat wrange vruchten draagt. 45. — Ook naam van een dorp. 7.

ꦢꦫꦗꦠ꧀ Ar. Ml. درجة, *rang, rang van eer* of *aanzien; voorspoed, geluk.* 43.

ꦢꦸꦫꦶꦪꦠ꧀ Ar. ذُرِّيَّة, *gezin.* 42.

ꦢꦸꦂꦒ Kw. *gevaar in een bosch* (Het wordt verklaard door ꦢꦶꦫ en het Sanscr. dîrga beteekent *lang;* doerga daarentegen beteekent *slecht te naderen, ontoegankelijk, slécht om door te komen,* van een moeijelijken weg, b. v. door een woud; Jav. ꦢꦸꦂꦒ Kw. = ꦢꦭꦤ꧀ꦲꦁꦺꦭ꧀). 45.

ꦢꦸꦮꦺ Kw. *in eigendom hebben, bezitten.*

ꦢꦸꦮꦺꦏꦺ *iets bezitten.* ꦲꦶꦁꦏꦁꦢꦸꦮꦺꦏꦺꦱꦏꦺꦃꦏꦏꦺꦤ꧀ꦝꦼꦁꦔꦤ꧀ꦠꦤꦃꦗꦮ de *bezitter* (of *eigenaar*) van al de onderhoorigheden van het eiland Java. 11.

ꦢꦸꦫꦸ Ng. *dadelijk, daarna.* — ꦲꦢꦸꦫꦸ Kr.Ng. *onophoudelijk voortgaan, zonder ophouden; aanhoudend kwaad doen.* 44.

ꦢꦸꦫꦸꦁ Ng. ꦢꦺꦫꦺꦁ Kr. *nog niet;* b. v. ꦢꦺꦫꦺꦁꦫꦩ꧀ꦥꦸꦁ *nog niet* ten einde zijn. 67. ꦱꦢꦸꦫꦸꦁꦺ Ng. ꦱꦢꦺꦫꦺꦁꦺ Kr. *alvorens, voordat.* 13, 44.

ꦢꦏꦸ of ꦢꦺꦏꦸ Ng. *ik* (Zie over het gebruik van dit voornaamwoord de Spraakkunst). 63, 67. ꦢꦏꦸꦱꦺꦴꦭꦺꦃ *ik* bezoldig. 30

ꦢꦸꦏ꧀ Kw. *toen, wanneer, ten tijde* (= ꦏꦺꦴꦏꦺꦴꦩꦤ).

ꦢꦶꦏ꧈ I°. Md. (Kr. ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀꧈ Ng. ꦏꦺꦴꦮꦺ꧈ en ꦱꦶꦫ꧈) *gij, u, uw,* 20, 22, 26.

ꦲꦤ꧀ꦢꦶꦏ꧈ z. v. a. het vorige. Van hier ꦥꦔꦤ꧀ꦢꦶꦏ꧈ zie ꦥꦔ꧈

II°. ꦢꦶꦏ꧈ gew. ꦲꦤ꧀ꦢꦶꦏ꧈ Kr. h. (Kr. ꦮꦶꦕꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀꧈ Ng. ꦮꦼꦕꦤ꧀꧈ Kr.Ng. ꦠꦸꦠꦸꦂ꧈ ꦥꦶꦠꦸꦠꦸꦂ꧈) *het spreken; wat iemand zegt, zijn woorden; last, bevel.* — ꦱꦤ꧀ꦢꦶꦏ꧈ of ꦱꦏꦶꦁꦢꦶꦏ꧈ *al wat gij beveelt!* ꦱꦫꦶꦥꦿꦗꦸꦫꦶꦠ꧀ꦠꦸꦠꦸꦂꦱꦤ꧀ꦢꦶꦏ꧈ de krijgslieden zeiden: »Al wat gij beveelt!” 16.

ꦔꦤ꧀ꦢꦶꦏ꧈ Kr. h. *zeggen, spreken; bevelen, gelasten.* 18, 19, 22.

ꦥꦔꦤ꧀ꦢꦶꦏ꧈ Kr. h. *woord, gezegde, rede; bevel.* 40.

ꦢꦶꦏꦏꦏꦏꦺ꧈ Ng. ꦢꦶꦏꦏꦏꦏꦏꦼꦤ꧀꧈ Kr. *gelasten, laten doen, bevelen* (van een aanzienlijk persoon gesproken). 26, 28.

ꦢꦸꦏ꧈ Kr. h. (Ng. ꦤꦼꦱꦸꦤ꧀꧈ Kr.Ng. ꦧꦼꦤ꧀ꦢꦸ꧈) *toorn, gramschap* (Het wordt behalven door ꦤꦼꦱꦸꦤ꧀꧈ ook verklaard door ꦱꦸꦱꦃꦲꦠꦶꦤ꧀꧈ S. Ml. دوك, *mismoedigheid, droefheid;* Sanscr. d o e h k h a , *moeilijkheid, droefheid*).

ꦢꦶꦏꦏꦏꦏꦺ꧈ en ꦢꦶꦏꦏꦏꦏꦏꦼꦤ꧀꧈ zie ꦢꦶꦏ꧈

ꦢꦢꦶꦏ꧈ zie ꦢꦶꦏ꧈ I°.

ꦢꦸꦢꦸ꧈ Ng. ꦱꦤꦺꦱ꧀꧈ Kr. iets of iemand *niet zijn.* 41, 42. ꦥꦶꦤꦸꦏꦤ꧀ꦢꦸꦢꦸ ꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶꦥꦸꦤꦥꦶꦪ꧈ indien het *niet* mijn Heer zelf *is.* 28.

ꦢꦸꦢꦸꦃ꧈ Ng. ꦠꦼꦢꦃ꧈ Kr. *aanwijzing, teregtwijzing.*

ꦢꦸꦢꦸꦃꦲꦏꦺ꧈ Ng. ꦠꦼꦢꦃꦲꦏꦼꦤ꧀꧈ Kr. *aanwijzen, aanwijzing doen; teregtwijzen, onderrigten.* 20.

ꦢꦏꦢꦏꦏꦏꦺ꧈ zie ꦢꦶꦏ꧈ I°.

Digitized by Google

ꦢꦺꦢꦺꦴꦱꦤ꧀ en ꦢꦺꦢꦺꦴꦱ[illegible]ꦤ꧀ zie ꦢꦶꦤ꧀ I°.

ꦢꦢꦸꦤ꧀ zie ꦢꦶꦤ꧀, I°.

ꦢꦠ꧀ Kw. *strijd, twist.* 29.

ꦥꦿꦢꦠ꧀ Kr.Ng. naam van een Pandåpå op de Aloenaloen, waar tweemaal in de week regtszitting gehouden wordt: *de regtbank van den Vorst.* 30, 36.

ꦢꦠꦤ꧀ zie ꦠꦤ꧀

ꦢꦱ꧀ Kr. (Ng. ꦱꦼꦥꦸꦭꦸꦃ) in de zamenstelling met een ander telwoord of vóór een naamwoord geplaatst, anders ꦱꦢꦱ꧀ *tien* (Sanscr. d a s a).
[illegible] dit zijn de *tien* benamingen van water. 39.
[illegible] *twintig.* [illegible] *veertig.* [illegible] *tien* menschen. 4.

ꦢꦺꦱ꧀ Ng. (Kr. ꦢꦸꦱꦸꦤ꧀) *dorp* (Ml. دوسون). Het wordt ook verklaard door [illegible] Sanscr. d̥ê s a, *een oord, een streek*). ꦱꦢꦺꦱ ꦢꦺꦱꦢꦺꦱ꧀ een *dorp*, twee *dorpen*. 27. [illegible] *het een of ander dorp*. 29.

ꦢꦺꦴꦱ꧀ Kr.Ng. *zonde, misdrijf, misdaad* (Ml. دوسا, Sanscr. d ô s a).
ꦢꦺꦴꦱꦤ꧀ *zondig, misdadig.* [illegible] *zondaar, misdadiger.*

ꦢꦺꦴꦱꦤ꧀ zie ꦢꦺꦴꦱ꧀

ꦢꦂꦧꦺ Ng. (Kr. ꦒꦝꦃ) *bezitten, hebben.* [illegible] kinderen *hebben.* 3. [illegible] *te doen* (bezigheid, drukte,) *hebben;* d. w. z. een bruiloftsfeest te geven hebben. 5. [illegible] ik *heb* thans een voorslag aan u. 15.

Digitized by Google

ꦢꦸꦮꦺꦏ꧀ Ng. (Kr. ꦒꦢꦃꦲꦤ꧀ Kr. h. ꦏꦒꦸꦔꦤ꧀) *bezitting, eigendom.* ꦢꦸꦮꦺꦏ꧀ꦏꦸ mijn *eigendom*. 27. ꦢꦸꦮꦺꦏꦺꦏꦁꦤꦺꦩꦸ het *eigendom* van den vinder. 30.

ꦢꦺꦮ Kw. *een god, godheid* (Sanscr. d ê w a, Ml. ديوا).

ꦢꦺꦮꦶ *een godin;* en voorzetsel of ceretitel vóór namen van vrouwen van hoogen rang (Sanscr. d ê w i, Ml. ديوي); b. v. ꦢꦺꦮꦶꦱꦼꦏꦂꦠꦗꦶ 20.

ꦢꦸꦮꦺꦏ꧀ zie ꦢꦸꦮꦺ

ꦢꦺꦢꦺꦴꦁ Md. 1°. (Kr.Ng. ꦱꦼꦢꦺꦁ) *gematigd, middelmatig.*

2°. (Ng. ꦭꦒꦶ Kr. ꦱꦶꦢꦺꦴꦁ) *juist, op het oogenblik.*

3°. (Ng. ꦲꦪꦺꦴ en ꦲꦢꦃ Kr. ꦱꦩꦁꦒꦶ Kr. h. ꦱꦸꦢꦺꦤꦶꦥꦸꦤ꧀) *komaan! welaan!* 22, 23. ꦢꦺꦢꦺꦴꦁꦭꦒꦶꦲꦤꦸꦠ꧀ꦲꦏꦸ *komaan!* volg mij achterna! 20.

ꦢꦺꦴꦭꦤ꧀ ꦲꦢꦺꦴꦭꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦱꦢꦺ) *verkoopen.* 41.

ꦢꦭꦸ Kr. (Ng. ꦧꦼꦔꦶ) *nacht.* ꦱꦧꦼꦤ꧀ꦢꦭꦸ elken *nacht*. 16. ꦥꦿꦧꦸꦥꦶꦫꦔꦺꦴꦤ꧀ꦱꦩꦢꦭꦸꦱꦺꦫꦺ koning Pirangon sliep *'s nachts* (of *op een nacht*). 18.

ꦢꦸꦭꦸ Kw. *zien.*

ꦢꦭꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦩꦂꦒꦶ) *weg* (Ml. جالن). 20, 33. ꦲꦤꦺꦁꦱꦶꦗꦶꦤꦢꦭꦤ꧀ onder *weg*. 33. ꦩꦁꦒꦼꦤ꧀ꦠꦺꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦢꦭꦤ꧀ het beschermen der *wegen*. 4.

ꦝꦭꦸꦮꦁ Kr. (Ng. ꦝꦭꦸꦮꦶ) *Javaansch papier, dat van de schors van de Gloegoe bereid wordt.* 10.

Digitized by Google

ꦢꦸꦭ꧀ꦏꦲꦶꦗꦃ Ar. Ml. ذو الحجة, naam van de twaalfde maand van het Mohammedaansche jaar. 6.

ꦢꦸꦭꦶꦠ꧀ Kr.Ng. *met den vinger over iets heen strijken, afvegen.* Ook *kalkverkooper?* Zoo ꦥꦤ꧀ꦢꦸꦭꦶꦠ꧀ 43?

ꦢꦭꦶꦭ꧀ Ar. Ml. دليل, *wegwijzer, gids; de Koran.* 43.

ꦢꦊꦩ꧀ Kr. h. (Kr. ꦏꦢꦠꦺꦴꦤ꧀ Ng. ꦏꦢꦠꦸꦮꦤ꧀) *huis, woning van een aanzienlijke, vorstelijk paleis;* en *alles wat den vorst toebehoort.* 26. ꦢꦊꦩ꧀ꦢꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦁꦗꦼꦁꦠꦸꦮꦤ꧀ꦫꦼꦱꦶꦢꦺꦤ꧀ *ten huize* van den Heer Resident. 5. ꦏꦫꦠꦺꦴꦤ꧀ꦢꦊꦩ꧀ het rijk van *den vorst.* 9. — ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦢꦊꦩ꧀ wordt als voornw. van den tweeden persoon gebruikt, doch wordt alleen gerigt tot prinsen van den bloede of anderen, die de hoogste ambten bekleeden: *gij, u.* ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ꦢꦊꦩ꧀ is de hoogste uitdrukking, die men voor den tweeden persoon in het Javaansch gebruiken kan, en wordt bij uitsluiting tot den vorst gerigt, of somtijds ook tot den prins, die in rang op den vorst volgt. — Achter een naamwoord, om het bezittelijk voornaamwoord *uw* uit te drukken, wordt in plaats van ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦢꦊꦩ꧀ en ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ꦢꦊꦩ꧀ enkel ꦢꦊꦩ꧀ gebruikt; b. v. ꦱꦸꦥꦤꦢꦊꦩ꧀ꦥꦸꦤꦶꦏ deze droom van *Uw Majesteit.* 19. — ꦗꦺꦴꦤ꧀ꦢꦊꦩ꧀ Kr. (ook ꦗꦺꦴꦤ꧀ꦢꦊꦩꦺꦴꦤ꧀ Kr.; Ng. ꦗꦺꦴꦤꦶꦁꦗꦼꦫꦺ) *in, binnen.* ꦗꦺꦴꦤ꧀ꦢꦊꦩ꧀ꦱꦸꦫꦠ꧀ *in* den brief. 13. ꦗꦺꦴꦤ꧀ꦢꦊꦩ꧀ꦏꦭꦶꦃꦮꦸꦭꦤ꧀ *binnen* twee maanden. 36.

ꦢꦶꦩ꧀ Kw. 1°. *de zon* (= ꦱꦸꦂꦪ). — 2°. *een vorst* (= ꦫꦠꦸ). — 3°. *een olifant* (= ꦒꦗꦃ — Het wordt ook verklaard door ꦏꦼꦏꦼꦱ꧀

[illegible] en [illegible] — Sanscr. dîpa, *schijnen, lichten, een lamp*).

[illegible] eigennaam. 11.

ꦢꦶꦪꦸꦤ꧀ zie ꦢꦶ I°.

ꦢꦪ 1°. Kr.Ng. *winst, voordeel.* — 2°. z. v. a. ꦱꦢꦪ — 3°. Kw. *een Waringinboom voor de woning van een regent of de Kraton van een vorst* (Het wordt verklaard door [illegible] — Sanscr. dâja, *geven, gift*).

ꦱꦢꦪ of ꦱꦺꦢꦪ Kr. (Ng. ꦏꦧꦺꦃ) *al, alles, alle, geheel.* [illegible] *al* mijn vee. 23. [illegible] *alle* straten. 16. [illegible] zijn tulband was nog niet *geheel* uitgerold. 27.

ꦱꦺꦢꦪꦢꦪ Kr.Ng. *te veel van iemand vergen, onbarmhartig, meëdoogenloos zijn.* 42.

ꦢꦶꦪꦠ꧀ of ꦢꦶꦪꦠ꧀ Ar. دية, *bloedprijs; de onkosten voor de genezing van een zieke; een boete of verwijzing tot de betaling der onkosten voor de geneesmiddelen* (Het wordt ook verklaard door [illegible]). 30.

ꦢꦸꦩ꧀, ꦢꦶꦢꦸꦩ꧀ Kr.Ng. *deelen, verdeelen, uitdeelen.*

ꦢꦸꦩꦤ꧀ *deel, aandeel.*

ꦥꦝꦸꦩꦤ꧀ *aandeel, gedeelte.* 4.

ꦢꦩꦺꦭ꧀ Kr. (Ng. ꦒꦮꦺ) *doen, handelen, werken, maken, vervaardigen; werk, verrigting.* [illegible] thans kan hij geen kwaad meer *doen*. 12. [illegible]

Digitized by Google

ꦢꦩꦼꦭ꧀ꦱꦼꦁꦏꦭꦤ꧀ een chronogramma *maken.* 25. ꦥꦢꦢꦩꦼꦭ꧀ꦥꦿꦗꦚ꧀ꦗꦶꦪꦤ꧀ *zij moeten* zamen een contract *maken.* 37. ꦢꦩꦼꦭꦶꦥꦸꦤ꧀ꦥꦸꦠꦿꦶꦏꦏꦭꦶꦃ *het doen* (*het werk, de bezigheid*) van die twee dochters. 20. — ꦏꦢꦩꦼꦭꦤ꧀ of ꦢꦶꦥꦸꦤ꧀ꦢꦩꦼꦭꦏꦺꦤ꧀ *gemaakt, tot iets gemaakt worden, tot iets verstrekken.* 21. ꦏꦢꦩꦼꦭ꧀ꦫꦩ꧀ꦥꦸꦁ *afgedaan, afgemaakt worden.* 36. ꦲꦶꦁꦏꦁꦏꦢꦩꦼꦭꦤ꧀ *wat er gemaakt* (*opgemaakt*) *is.* 37. — Ook ꦢꦶꦢꦩꦼꦭꦤ꧀ *gemaakt worden,* in Madyâ, 25.

ꦥꦤ꧀ꦢꦩꦼꦭꦶꦥꦸꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦥꦔꦒꦮꦺꦤꦺ) *arbeid, werk, bezigheid, bedrijf.* 3, 24.

ꦢꦸꦩꦸꦒꦶ zie ꦢꦸꦒꦶ

ꦢꦼꦩꦁ Kr.Ng. *een dorpshoofd, dat hoofden van kleinere dorpen* (*Bĕkĕl's*) *onder zich heeft* (Ml. دمڠ). 5.

ꦢꦸꦒ Ng. ꦢꦸꦒꦶ Kr. I°. *gissen, vermoeden, denken, meenen.* Zoo ꦢꦸꦢꦸꦒ en ꦢꦸꦢꦸꦒꦶ 44. — ꦢꦸꦒꦢꦸꦒ en ꦢꦸꦒꦶꦢꦸꦒꦶ *heen en weêr gissen.*

II°. ꦢꦸꦒꦶ en gew. ꦢꦸꦩꦸꦒꦶ Kr. (Ng. ꦠꦸꦩꦼꦏꦤ꧀ en ꦠꦼꦏꦤ꧀) *iets,* b. v. een plaats, *bereiken; tot aan toe.* 28. ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦸꦩꦸꦒꦶꦱꦸꦩꦸꦂ toen zij de put *bereikten* (*aan* de put *kwamen*). 21. ꦭꦩ꧀ꦥꦃꦏꦸꦭꦢꦸꦩꦸꦒꦶꦲꦶꦁꦥꦿꦤꦫꦒ mijn reis *tot aan* Prânârâgâ *toe.* 7.

ꦢꦒꦁ Ng. (Kr. ꦢꦼꦒꦁ) *handel, koophandel* (Ml. دڬڠ). ꦮꦺꦴꦁꦢꦒꦁ *handelaar, koopman.* ꦭꦸꦩꦏꦸꦢꦒꦁ *met koopmanschap reizen, koophandel drijven.* ꦮꦺꦴꦁꦥꦶꦫꦲꦸꦮꦺꦴꦁꦭꦸꦩꦏꦸꦢꦒꦁ hoe veel zijn de menschen, als zij *met koophandel reizen?* 4. ꦭꦏꦸꦤꦺꦮꦺꦴꦁꦢꦒꦁ *het reizen der kooplieden.* 3.

Digitized by Google

ꦱꦢꦁꦸ꧀ I°. Kr. (Ng. ꦱꦸꦮꦺꦭ꧀) *een wijl tijds, lang duren* (Het wordt behalven door ꦱꦸꦮꦺꦭ꧀ ook door ꦭꦩꦤꦸꦩ꧀ verklaard). ꦎꦫꦱꦢꦁꦸ꧀ *het duurde niet lang, niet lang daarna.* 59. ꦱꦢꦁꦸꦱꦢꦁꦸ꧀ *een wijl en nog een wijl tijds, na eenigen tijd.* 29.

II°. Kr. h. (Kr. ꦏꦺꦴꦮꦤꦸꦩ꧀ Ng. ꦏꦺꦴꦮꦤꦱꦸꦩ꧀) *vragen.* ꦩꦁꦢꦁꦸꦏꦺꦤꦩꦏꦸꦱꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ gij *vraagt* naar mijn naam. 24.

III°. Kw. *de bloem van den Arenboom.*

ꦎꦱꦱꦢ꧀ Ar. Ml. صلوة, *gebed; bidden.*

ꦱꦢꦤꦸꦩ꧀Kr.Ng. *een zekere maat rijst, zoo veel als twintig menschen op eenmaal verzadigen kan.* ꦩꦏꦺꦴꦩ꧀ꦥꦸꦁꦱꦢꦤꦸꦩ꧀ 40 *Dangan's.* 5.

ꦱꦶꦢꦎꦫꦤꦸꦩ꧀Kr.Ng. *buitengewoon, buitengemeen.* 22.

ꦱꦸꦱꦤꦸꦩ꧀ en ꦱꦸꦎꦱꦱꦤꦸꦩ꧀ zie ꦱꦤꦸꦤꦸꦩ꧀

ꦏꦺꦴ꧀

ꦏꦺꦴ I°. Kw. *gij* (= ꦱꦶꦫ — Het wordt ook verklaard door ꦩꦺꦴꦮꦤꦸ). 105. Zoo ook ꦱꦶꦫꦏꦺꦴ 107.

II°. Kr.Ng. een demonstrative partikel, die men op verschillende wijzen vertalen kan; b. v. ꦏꦩꦏꦺꦴ zooals *namelijk*; zooals *bij voorbeeld.* 32. ꦩꦺꦴꦫꦏꦺꦴ dat *tock* niet. 41.

ꦏꦺꦴꦤꦸꦩꦸ꧀Kw. *zekerlijk, vast; opregt.*

ꦒꦶꦏꦺꦴꦤꦸꦩꦸ꧀Ng. *gehoorzaam zijn, gehoorzamen* (vrg. ꦎꦢꦎꦱꦸꦱꦏꦩ꧀ ꦎꦏꦩ꧀ van ꦎꦩꦺꦴꦱꦸ). ꦩꦒꦶꦧꦶꦩꦏꦸꦒꦶꦏꦺꦴꦤꦸꦩꦸꦒꦶꦏꦸꦎꦏꦩꦎꦩ꧀ voorzeker ik *gehoorzaam* u. 15.

Digitized by Google

[illegible] Kr.Ng. *jaar* (Ml. تاهون). [illegible] twaalf *jaar*. 22. [illegible] *het jaar* Bé. 4.

[illegible] Kw. *onderhoorigheid*. [illegible] al *de onderhoorigheden* van het eiland Java. 11.

[illegible] en [illegible] Kw. *neen, niet* (= [illegible] en [illegible]). 42, 43. — [illegible] Ng. zie [illegible]

[illegible] Kr.Ng. *zonder*. 25, 41.

[illegible] [illegible] gew. [illegible] Kw. *zien, gewaarworden.*

[illegible] Ng. (Kr. [illegible]) *gezien, wat gezien wordt, zigtbaar; gezien worden, verschijnen.* [illegible] indien hij uit de verte *gezien wordt*. 40. [illegible] *zoo kwam het voor* (eig. *het gezien worden er van was*) in den droom. 19.

[illegible] Kr.Ng. *schade, verlies, nadeel.* 44.

[illegible] Kr.Ng. *land, landschap, gewest.* [illegible] *het land* Java. 12.

[illegible] Ng. (Kr. [illegible]) *plant; het planten.* [illegible] dat reeds *met planten* bezet staat. 38.

[illegible] Ng. (Kr. [illegible]) *planten; aanstellen.*

[illegible] Kr.Ng. 1°. *hulp, bijstand; bijstaan.* 7.

2°. *beweging van het lichaam; zich in beweging zetten.*

3°. *houding, gedrag* (= [illegible]).

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

Digitized by Google

ꦠꦤ꧀ꦤ꧀ zie ꦠꦤ꧀

ꦠꦤꦥꦶ꧀ Kw. een voegwoord, waarvan mij de ware beteekenis niet volkomen zeker is. Men kan het *desgelijks* of *niet minder* vertalen. (Misschien is het zamengesteld uit ꦠꦤ꧀ en het Sanscr. voegwoord a p i). Ook ꦭꦤ꧀ꦠꦤꦥꦶ꧀ 42.

ꦠꦸꦤ꧀ꦝ꧀ Kr.Ng. *laag, afdeeling, verdieping.*

ꦥꦿꦠꦤ꧀ꦝ꧀ of (ꦥ꧀ꦿꦠꦤ꧀ꦝ꧀ Kr.Ng. *merk, teeken, bewijs* (Ml. ﺗﻨﺪ; vrg. ꦥꦿꦠꦤ꧀ꦝ꧀). 11, 14. [illegible] ꦠꦤ꧀ꦝꦥꦸꦤꦶꦏꦸ꧀ indien gij niet gelooft, is dit het *bewijs* er van. 17. ꦱꦸꦫꦠ꧀ꦥꦿꦠꦤ꧀ꦝ꧀ schriftelijk *bewijs*. 37.

ꦠꦸꦤ꧀ꦝꦸꦏ꧀ ꦤꦸꦤ꧀ꦝꦸꦏ꧀ Kr.Ng. *tegenloopen, aanstooten, aanranden.* 44.

ꦠꦤꦼꦩ꧀ Kr. (Ng. ꦠꦤ꧀ꦝꦸꦂ) *plant; het planten.* ꦠꦤꦼꦩ꧀ꦠꦤꦼꦩꦤ꧀ *veldgewassen, veldvruchten.* 38,

ꦤꦤꦼꦩ꧀ Kr. (Ng. ꦤꦤ꧀ꦝꦸꦂ) *planten, aanstellen.* ꦏꦠꦤꦼꦩ꧀ *geplant.* 3.

ꦠꦶꦤꦼꦩ꧀ zie ꦠꦶꦤꦼꦩ꧀

ꦠꦺꦴꦮ꧀ I°. Kw. *en, niet, benevens* (Het wordt verklaard door ꦠꦸꦮꦶꦤ꧀ en ꦭꦤ꧀). 41.

II°. ꦠꦺꦴꦮ꧀ gew. ꦥꦤꦺꦴꦮ꧀ Kr.Ng. *aanbod, aanbieding; voorstel, voorstelling; wat men tot iemand zegt, betuiging.* ꦥꦤꦺꦴꦮꦥꦚꦸꦮꦸꦤ꧀ *aanbieding* van verzoeken. 12. [illegible] mijn opregte *betuiging* aan Grootvader is . . . 15. [illegible] toen *zeide* de Patih: » Het »zij zoo." 27.

Digitized by Google

[illegible] *zeggen, spreken.* 19, 23. [illegible] de krijgslieden *zeiden:* »Al wat gij beveelt." 16. [illegible] *hij zeide* tot den Patih van Mĕndang. 26. — Zoo ook [illegible] (Kr.) [illegible] de vier sterrewichelaars *zeiden.* 19.

[illegible] of ook [illegible] *aangeboden, voorgesteld worden.* [illegible] toen hij den vorst *aangeboden* (*voorgesteld*) *wierd.* 26. [illegible] het hooge geregt *voorgesteld* (*voor* het hooge geregt *gebracht*) *worden.* 34, 37. [illegible] *hij* (de brief) *worde aangeboden* (*overhandigd*) aan mijn Vader. 6. [illegible] *hij* (de brief) *worde aangeboden* aan den Raden Adipati. 9.

[illegible] *iemand iets aanbieden, voorstellen, tot iets uitnoodigen* [illegible] ik *stel u voor* het zamen te doen. 4. — [illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *kennis geven, melden, berigten.* [illegible] ik *meld* u. 6.

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *doen* of *laten aanbieden.* [illegible] ik *laat* mijn dankerkentenis *aanbieden.* 14. [illegible] *laat* (hem) mij *aanbieden; laat* hem tot mij *brengen.* 16. [illegible] *hij moet* het (de regtszaak) voort *laten aanbieden* aan de regering. 30, 31.

Digitized by Google

[Javanese] [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] ook [Javanese] Ng. [Javanese] Kr.) *onderrigten, vertellen* ([Javanese] wordt behalven door [Javanese] ook door [Javanese] verklaard). [Javanese] *vertel* het opregt. 23. — [Javanese] *onderrigting*. 45. [Javanese] mijn *onderrigting*. 41.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] of [Javanese] ook [Javanese] Ng. [Javanese] Kr.) *onderrigting, vermaning; onderrigt geven.* [Javanese] mijn *onderrigting, vermaning*. 44. [Javanese] Kjàhi-Agĕng *gaf onderrigt* aan (*vermaande*) zijn kinderen en kleinkinderen. 41.

[Javanese] Kw. = [Javanese] (Sanscr. târa, *helder, klaar.* Het wordt ook verklaard door [Javanese], [Javanese] en [Javanese]).

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *zigtbaar, duidelijk*. 43.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] Kr.Ng. [Javanese] *slaap, slapen*. 27, 43, 44.

[Javanese] Ml. [Javanese], *dalen, afdalen, naar beneden gaan of komen.* — Ng. (Kr. [Javanese]) *afkomeling, afstammeling, kroost.* [Javanese] *al zijn nakomelingen.* 42.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] Kr.Ng. [Javanese]) *afkomen, nederdalen; afkomstig.*

[Javanese] Kr.Ng. *tot iemand nederdalen.* [Javanese] vervolgens *daalde tot hem neder* de engel Gabriël. 20.

[Javanese] Kr.Ng. *iemand tegen het lijf loopen, ergens tegen aan stooten.* 44.

Digitized by Google

ꦠꦶꦂꦡ ꦠꦺꦴꦪ Kw. *water* (Sanscr. tîrtha). Zie bl. 39.

ꦠꦸꦫꦸꦠ꧀ ꦤꦸꦫꦸꦠ꧀ Kr.Ng. *ergens langs heengaan, volgen, involgen, inwilligen, gehoorzamen* (Ml. توروت; vrg. ꦥꦸꦫꦸꦠ꧀). ꦱꦥꦫꦤ꧀ꦤꦺꦴꦤ꧀ꦤꦶꦁ ꦥꦔꦸꦤ꧀ꦕꦭ꧀ꦏꦸ ꦥꦶꦤꦂ ꦠꦸꦫꦸꦠ꧀ al waarheen ik gooi, *ga* gij daar *langs*. 23.

ꦥꦶꦠꦸꦫꦸꦠ꧀ *volgzaamheid, gehoorzaamheid.*

ꦩꦶꦠꦸꦫꦸꦠ꧀ *volgen, opvolgen, gehoorzaam zijn.* ꦥꦢ ꦩꦶꦠꦸꦫꦸꦠ꧀ ꦱꦏꦺꦃ ꦥꦔꦿꦶꦏꦶꦁ ꦱꦿꦶ ꦤꦫꦤꦠ꧀ *zij volgden* alle de bevelen van koning Pirangon *op*. 17. ꦱꦔꦸꦠꦸꦫꦸꦠ꧀ zie ꦱꦔꦸꦠ꧀ onder ꦠꦸꦠ꧀

ꦠꦸꦫꦸꦱ꧀ of ꦠꦺꦴꦫꦺꦴꦱ꧀ Kr.Ng. 1°. *regt door, door en door* (Ml. ترس of تروس). 43, 44.

2°. *voorkennis, voorwetenschap.*

ꦤꦺꦴꦫꦺꦴꦱ꧀ ꦱꦏꦫꦺꦥ꧀ Ng. — ꦱꦏꦺꦴꦤꦺꦴꦫꦺꦴꦱ꧀ Kr. *een zaak doorzetten, geheel tot stand brengen.* 44.

ꦠꦺꦴꦠꦺꦴꦱꦤ꧀ Kr.Ng. *blijk, teeken, bewijs* (vrg. ꦠꦺꦴꦠꦺꦴꦱꦤ꧀).

ꦠꦿꦥ꧀ Kr.Ng. *regel, orde; wijze, manier.*

ꦠꦠꦿꦥ꧀ Kw. *wijze, manier* (= ꦠꦥꦱꦶꦪ — Het wordt ook verklaard door ꦥꦶꦥꦶꦠ꧀ en ꦥꦔꦤꦶꦠ꧀).

ꦤꦿꦥ꧀ Kr.Ng. *regelen, in orde brengen.*

ꦤꦿꦥꦶ *regelen; teregtstellen, vonnissen.* ꦥꦤ꧀ꦤꦿꦥ꧀ꦥꦺꦤ꧀ ꦠꦶꦪꦁ ꦥꦭꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ ꦱꦭꦶꦁꦥꦸ *gij moet* dien overspeler *teregtstellen*. 30, vlgg.

ꦥꦠꦿꦥ꧀ *ordening, regeling; wijze, manier; regterlijke uitspraak, vonnis.*

Digitized by Google

[Javanese] *vonnissen, straffen.* 30, vlgg. [Javanese] dien *moet* gij *straffen* met een boete. 34. [Javanese] *gestraft worden* met een boete. 35, vlgg.

[Javanese] of [Javanese] Kr.Ng. *genoegen in iets nemen, tevreden zijn; tevredenheid, dank* (Ml. تريم). — [Javanese] Ml. كاسه تريم, *dankbetuiging, dankerkentenis.* 12, 14.

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *tevreden, tevredenheid; voldaan, te vreden zijn.* 44. [Javanese] *niet te vreden zijn.* 30, 32.

[Javanese] of [Javanese] Kr. 1°. *tevredenheid met iets of iemand, goedkeuring, toestemming.* — 2°. *dank, dankbaarheid.* 15, 43.

[Javanese] of [Javanese] Kr.Ng. *helder, klaar, duidelijk* (Ml. ترڠ). 30, 37, 43.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] Kr. h. [Javanese] en [Javanese]) *komen, aankomen; komst, aankomst; wegens, van, door; tot, aan;* in vergelijkingen *dan.* [Javanese] *het moet komen* in de maand Běsar. 5. [Javanese] mijn *komst.* 28. [Javanese] ik ben iemand *van* overzee (*van* den overwal). 25. [Javanese] *van* Jeruzalem. 19. [Javanese] (Kr. [Javanese]) *van waar?* 23. [Javanese] omdat *het komt aan* (d. w. z. omdat *het even zoo veel is als*) vragen te sterven. 26.

[Javanese] Ng. (ook [Javanese] Ng.; Kr. [Javanese]) *bereiken; tot aan toe.* [Javanese] vervol-

Digitized by Google

gens verbrandden de woningen der krijgslieden, *tot aan* de woningen van al dit gemeene volk *toe*. 19.

ꦠꦏꦺꦴꦤ꧀ Ng. ꦠꦏꦺꦤ꧀ Kr. *vragen.*

ꦤꦏꦺꦴꦤꦶ Ng. ꦤꦏꦺꦤꦶ Kr. *vragen*. 22, 25. ꦥꦫꦮꦺꦴꦁꦢꦺꦱꦤꦏꦺꦴꦤꦶ de menschen van het dorp *vroegen*. 25.

ꦠꦸꦏꦂ Kr.Ng. *krakelen, twisten, vechten.*

ꦠꦸꦏꦫꦤ꧀ en ꦠꦸꦠꦸꦏꦫꦤ꧀ *met elkander twisten* of *handgemeen worden.* 30, 32.

ꦠꦏ꧀ꦢꦶꦂ Ar. Ml. تقدير, *Gods onveranderlijke voorbeschikking, onvermijdelijk raadsbesluit.* Zoo ꦠꦏ꧀ꦢꦶꦫꦶꦥꦸꦤ꧀ *het raadsbesluit* van God. 44.

ꦠꦏꦶꦧꦼꦠ꧀ zie ꦲꦶꦧꦼꦠ꧀

ꦠꦏ꧀ꦭꦶꦩ꧀ Ar. Ml. تعظيم, *eerbewijzing, bewijzing van hoogachting, eerbiedige groete.* ꦱꦸꦫꦠ꧀ꦏꦁꦠꦤ꧀ꦢꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦠꦏ꧀ꦭꦶꦩ꧀ een brief met *de betuiging van eerbied.* 8.

ꦠꦸꦠ꧀ Kr.Ng. *volgen.* Zoo in de spreekwijze ꦠꦸꦠ꧀ꦮꦸꦫꦶ Ng. ꦠꦸꦠ꧀ꦮꦶꦏꦶꦂ Kr. *achter iemand volgen, iemand achterna gaan* of *komen.* ꦏꦺꦴꦮꦺꦴꦤꦺꦏ ꦠꦸꦠ꧀ꦮꦸꦫꦶ *volg* gij mij *achterna.* 20.

ꦤꦸꦫꦸꦠ꧀ Ng. *volgen, zich naar iemand of iets schikken, gehoorzamen.* ꦤꦸꦫꦸꦠ꧀ꦤꦸꦫꦸꦠ꧀ꦠꦏꦫꦼꦥꦺ ik *volg* al wat gij wilt. 15. — ꦢꦶꦠꦸꦫꦸꦠ꧀ *gevolgd worden* (= ꦢꦶꦠꦸꦩꦸꦠꦶ).

ꦲꦸꦠꦸꦠ꧀ Kr.Ng. zoo veel als het vorige. ꦲꦸꦠꦸꦠ꧀ꦠꦤꦼꦩ꧀ꦠꦤꦼꦩ꧀ de veldgewassen *volgen* (*schikken zich naar*) de rijst, die op den akker staat. 38. ꦤꦸꦤꦏꦺꦴꦤ꧀ꦤꦸꦫꦸꦠ꧀ꦠꦏꦫꦼꦥ꧀ *volgt* gij in alles wat ik wil? 15.

7*

ꦠꦸꦠ꧀ꦮꦸꦫꦶ Kr. (ook ꦤꦸꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ꦠꦸꦠ꧀ Kr.; Ng. ꦤꦸꦠ꧀ꦮꦸꦫꦶ) *medegaan, vergezellen, begeleiden, mededoen, volgen, gehoorzamen.*

ꦤꦸꦠꦸꦠ꧀ꦠꦸꦠꦶ Kr.Ng. *achterna zitten, achtervolgen, vervolgen.* 31.

ꦢꦶꦠꦸꦠꦸꦠ꧀ꦠꦸꦠꦶ *achtervolgd worden.* ald.

ꦠꦠ Kr.Ng. *orde, regel, schikking* (Het wordt verklaard door ꦠꦼꦠꦼꦥ꧀ ꦠꦶꦠꦶꦱ꧀ en ꦱꦶꦠꦼꦠ — Sanscr. t a t a, *uitgestrekt, uitgebreid*).

ꦤꦠ *in orde brengen, regelen.* — ꦥꦔꦠ Kw. zie bl. 45.

ꦥꦤꦠ *regelaar.* ꦥꦤꦠꦒꦩ *regelaar der godsdienst:* één der titels van den Soesoehoenan van Soerakarta. 11.

ꦠꦠꦸ Kr.Ng. *gewond, gekwetst; gewond, gekwetst worden; wond, kwetsuur.* 30, 31. ꦧꦼꦤ꧀ꦢꦺꦫꦏꦸ ꦠꦠꦸ ꦭꦔꦤ꧀ꦤꦶꦁ ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦏ꧀ *mijn bediende wierd gekwetst aan den bovenarm.* 7.

ꦤꦤꦠꦠꦸꦏꦺ *iemand wonden, kwetsen, een wond toebrengen.* 30.

ꦠꦶꦠꦶ Kw. *naauwkeurig, juist, oplettend* (= ꦥꦿꦶꦤꦠꦺ). Het wordt gebruikt aan het einde van een bevelschrift, als vermaning, om *naauwkeurig acht te geven.* 6.

ꦠꦶꦠꦶꦩꦁꦱ Kr.Ng. *tijdsbepaling, dagteekening.* ꦏꦠꦶꦠꦶꦩꦁꦱꦤ꧀ *gedateerd.* 14.

ꦤꦶꦠꦶ Kr.Ng. *naauwkeurig onderzoeken.*

ꦤꦶꦤꦠꦶꦏꦺ Kr.Ng. *naauwkeurig gadeslaan, acht geven.* ꦠꦶꦤꦠꦶꦏꦤ *geef naauwkeurig acht.* 43.

ꦠꦶꦠꦃ zie ꦠꦸꦠꦸꦃ

ꦠꦶꦠꦃ ꦤꦶꦠꦃ Kr.Ng. *maken, tot stand brengen, scheppen.* ꦠꦶꦤꦶꦠꦃ *geschapen.*

Digitized by Google

ꦠꦸꦠꦸꦃ ꦤꦸꦠꦸꦃ Ng. ꦠꦼꦠꦃ ꦤꦼꦠꦃ Kr. 1°. *snoeijen, een boom snoeijen.*— 2°. *verwijten, iemand verwijtingen doen.* 42, 45.

ꦠꦸꦠꦸꦁ zie ꦠꦸꦁ II.

ꦠꦠꦺꦴꦭꦺꦴꦤ꧀ zie ꦠꦺꦴꦭꦺꦴꦤ꧀

ꦠꦶꦠꦶꦏꦤ꧀ Kr.Ng. *teeken, bewijs.*

ꦤꦶꦠꦶꦏꦤ꧀ *bewijzen zoeken; opzoeken, opsporen.* ꦏꦠꦶꦠꦶꦏꦤ꧀ *opgespoord worden.* 34.

ꦠꦸꦠꦸꦏꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦕꦁꦏꦼꦩ꧀) *mond.* 27.

ꦠꦼꦠꦼꦭ꧀ Kr.Ng. *vast, zeker, gerust, veilig, bestendig* (Ml. تتڤ). ꦠꦼꦠꦼꦥ꧀ ... *vast* regeerde nu koning Pirangon over Mesr. 17. ꦠꦼꦠꦼꦭꦺ ... dan worde dat goed *voor vast* het eigendom van den vinder. 30.

ꦤꦼꦠꦼꦭꦶ *bevestigen, in stand houden, bekrachtigen.* ... die het (contract) niet *hield.* 37.

ꦠꦸꦠꦸꦭ꧀ Kr.Ng. *deksel,* b. v. van een put. 21.

ꦤꦸꦠꦸꦭ꧀ *digt maken, toestoppen, overdekken* (Ml. توتڤ). 45.

ꦠꦸꦮ Ng. (Kr. ꦱꦼꦥꦸꦃ) *oud, ouderdom* (Ml. توا). ꦮꦺꦴꦁꦠꦸꦮ *een oud mensch,* gewoonlijk van *de ouders.* 45. ꦮꦺꦴꦁꦠꦸꦮꦠꦸꦮ *de beide ouders.* 3.

ꦠꦸꦮꦸꦃ 1°. Ng. (Kr. ꦠꦸꦮꦃ) *al wat leeft en bestaat.* 2°. Kr.Ng. *al wat uit den grond voortkomt. Ook een kind.* ꦠꦼꦠꦸꦮꦸꦃ zie ꦠꦼꦠꦸꦮꦸꦁ

Digitized by Google

3°. **Kw.** *het leven* (= ꦲꦸꦫꦶꦥ꧀꧈ Het wordt ook verklaard door ꦠꦶꦩ꧀ꦧꦸꦭ꧀꧈).

ꦠꦸꦠꦸꦮꦸꦃ꧈Kr.Ng. *hetgeen bestaat, aanwezen heeft.* 42.

ꦠꦸꦮꦤ꧀꧈ Ml. توان, *heer, mijnheer.* ꦠꦸꦮꦤ꧀ꦉꦱꦶꦝꦺꦤ꧀꧈ *de heer Resident.* 5, 36. ꦠꦸꦮꦤ꧀ꦤꦧꦶ꧈ *heer Profeet.* 20.

ꦠꦸꦮꦶꦤ꧀꧈Kr. (Ng. ꦭꦤ꧀꧈) *en, met, benevens.* ꦱꦼꦏꦼꦢ꧀꧒ꦱꦼꦮꦼꦢꦺꦏꦼꦠꦸꦮꦶꦤ꧀ꦱꦮꦶꦢꦏꦼꦤ꧀꧈ tot 50 *en* 60 toe. 4.

ꦠꦸꦮꦸꦏ꧀꧈Kr. (Ng. ꦮꦫꦼꦒ꧀꧈) *zad, verzadigd zijn.* 20, 22.

ꦠꦶꦮꦱ꧀꧈Kr.Ng. *onheil, onspoed, tegenspoed, ongeluk* (Ml. تيوس).

ꦏꦺꦃꦠꦶꦮꦱ꧀꧈ *veel onspoed.* 3.

ꦤꦶꦮꦱꦏꦺ꧈ *iemand een schade toevoegen, ongelukkig maken.* ꦏꦠꦶꦮꦱꦤ꧀꧈ *die een ongeluk lijdt; verongelukt, ongelukkig.* 42. ꦭꦩꦸꦤ꧀ꦏꦠꦶꦮꦱꦤ꧀꧈ indien *hun een ongeluk wedervaart.* 34.

ꦠꦮꦁ꧈Kw. *het uitspansel, luchtgewelf.*

ꦠꦮꦁꦩꦔꦸ꧈ naam van een plaats. 7.

ꦠꦭꦶ꧈ of ꦠꦠꦭꦶ꧈Ng. ꦠꦁꦱꦸꦭ꧀꧈Kr. *touw, koord, band, lint* (Ml. تالي). 43.

ꦠꦼꦭꦸ꧈Ng. (Kr. ꦠꦶꦒ꧈) *drie.* ꦠꦼꦭꦸꦁꦱꦱꦶ꧈ *drie* maanden. 30. ꦠꦼꦭꦸꦁꦲꦠꦸꦱ꧀꧈ *drie* honderd. ald.

ꦠꦸꦭꦶ꧈ I°. Kr.Ng. *hardhoorig* of *doof.*

II°. gew. ꦠꦸꦩꦸꦭꦶ꧈Ng. ꦠꦸꦩꦸꦤ꧀ꦠꦺꦤ꧀꧈Kr. *voort, terstond, dadelijk; welhaast, weldra; voorts, vervolgens.* ꦩꦸꦒꦶꦏꦸꦭꦱꦺꦴꦒꦃꦥꦤꦼꦒꦶ꧈ꦠꦸꦩꦸꦭꦶ꧈ꦥꦚꦺꦴꦫꦺꦤ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦏꦸꦭꦢꦼꦝꦼꦫꦼꦏ꧀ꦱꦤ꧀꧈ moge ik u *weldra* ontmoeten kunnen. 8. ꦏꦪꦺꦏꦶꦤꦶꦱꦺꦴꦫꦺꦴꦤꦲꦶꦏꦸꦭꦶꦱꦤ꧀ꦏꦼꦤ꧀꧈ꦲꦺꦴꦫꦺꦴꦠꦸꦩꦸꦤ꧀ꦠꦺꦤ꧀꧈ Grootvader

Digitized by Google

zal *weldra* het land van Java verlaten gaan. 12. [Javanese script] *voorts* wordt gezegd. 16. [Javanese script] *vervolgens* wierd de koning van Mesr gegrepen. ald.

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *vervolgens*, *daarna*, *dan*, *alsdan*, *toen*. [Javanese script] als zijn onderzoek duidelijk is, *alsdan* moet de Ingebei Among-Prådjå hem voor het geregt stellen. 30. [Javanese script] indien hij zijn boete niet betaalt, moet gij hem 200 rietslagen geven, en *dan* moet gij hem verbannen. ald. Indien er een regtszaak van hen is, die langer dan twee maanden aanhangig blijft, [Javanese script] *alsdan* moet enz. 36. [Javanese script] *toen* stonden de dorpelingen dáár ons bij. 7.

[Javanese script] gew. [Javanese script] of [Javanese script] Kr.Ng. *klaar*, *duidelijk*. 12. [Javanese script] *klaar*, *duidelijk*; *opgaaf*, *verklaring*. [Javanese script] *de opgaaf* er van (volgt) hieronder. 9. [Javanese script] Ng. — [Javanese script] Kr. *een zaak ophelderen*, *duidelijk maken*; *betuigen*, *bevestigen*; *opgaaf doen*, *berigten*. 14.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *verlaten*. [Javanese script] het land van Java *verlaten*. 12. [Javanese script] Nabi Moeså *wierd* vervolgens *verlaten* door den engel Gabriël. 20. [Javanese script] hij herinnerde zich, dat het *gelaten* wierd (dat hij het gelaten had) op het gebergte Kĕndĕng. 28.

Digitized by Google

ꦠꦺꦴꦭꦏ꧀꧈ ꦤꦺꦴꦭꦏ꧀꧈ Kr.Ng. *terugzenden*, *terugkaatsen; afwijzen*, *van de hand wijzen* (Ml. تولق). [illegible] gij *moet het afwijzen*. 31.

ꦠꦼꦭꦱ꧀꧈ Kr. (Ng. [illegible] of [illegible]) *op zijn*, *ten einde zijn* (= ꦠꦸꦠꦸꦒ꧀꧈). [illegible] zij wierden alle *op*gebrand (*ten einde*, d. i. *geheel*, verbrand). 18. [illegible] als de huizen der rijksgrooten *op* (*ten einde*, d. i. allen afgebrand) waren. ald. [illegible] zijn tulband was nog niet *ten einde*. 27.

ꦠꦼꦭꦼꦱ꧀꧈ Kr.Ng. *nat*, *vochtig*.

ꦠꦸꦭꦶꦱ꧀꧈ Ng. (Kr. ꦱꦼꦫꦠ꧀꧈) *het schrijven; schrift*. 41. [illegible] dit zijn de benamingen van *schrift*. 38.

ꦤꦸꦭꦶꦱ꧀꧈ Ng. (Kr. ꦚꦼꦫꦠ꧀꧈) *schrijven*.

ꦠꦸꦭꦸꦱ꧀꧈ 1°. Kw. *opregt*, *bestendig; voortdurend; onveranderde gezindheid* (Ml. تولس). [illegible] dit, de brief, is een bewijs van *opregtheid* (*onveranderde gezindheid*). 11.

2°. Kr.Ng. *voorspoedig*, *voortdurend gelukkig; voorspoed*, *voortdurend geluk*. 42.

ꦠꦭꦁ꧈ Kr.Ng. *watergeut*. [illegible] water, *dat door een geut loopt*. 39.

ꦠꦼꦭꦸꦁ꧈ zie ꦠꦸꦭꦸꦁ꧈

ꦠꦸꦭꦸꦁ꧈ Kr.Ng. *hulp*, *bijstand* (Ml. تولڠ). [illegible] Ng. [illegible] Kr. *hulp vragen*. 35. [illegible] dan moeten zij *bijstand* van fakkels *vragen* aan de menschen die het naast aan den weg wonen. 33.

Digitized by Google

ꦠꦼꦠꦸꦭꦸꦁ helpen, bijstaan. 35. [illegible] de menschen, die om bijstand gevraagd worden, moeten spoedig *bijstaan* met fakkels. 33.

ꦤꦸꦭꦸꦁꦔꦶ *iemand helpen, bijstaan.* 33.

ꦠꦥ Kr.Ng. *een van de wereld afgezonderd leven leiden, in onthouding en ontberingen en allerlei zelfkastijding* (Ml. تاڤ, Sanscr. tapa). 44.

ꦥꦤ꧀ꦢꦶꦠ꧀ꦠꦥ *iemand, die zulk een leven leidt.* 40. ꦫꦺꦱꦶꦠꦥ *een heilige kluizenaar.*

ꦠꦥꦤꦱ Kr.Ng. z. v. a. het voorgaande (zamengesteld uit het Sanscr. nas, *verdwijnen, ophouden te bestaan, vernietigd worden,* en ꦠꦥ). 44.

ꦠꦥꦶꦱ꧀ꦏ Kw. *onderzocht, begrepen, verstaan.*

ꦤꦥꦶꦱ꧀ꦏ of ꦤꦥꦶꦱ꧀ꦏꦏꦼ Kr.Ng. *een duidelijk inzigt in iets hebben, iets goed begrijpen, wel verstaan;* b. v. den inhoud van een brief. 14.

ꦠꦶꦥꦶꦱ꧀ of ꦤꦶꦥꦶꦱ꧀ Kr.Ng. *dun, fijn* (Ml. تيڤيس of نيڤيس). [illegible] indien (een wolk) de maan *dun* bedekt. 39.

ꦠꦼꦥꦶꦱꦶꦫꦶ Kr.Ng. *grensscheiding.* 25.

ꦠꦼꦥꦸꦁ Ng. ꦠꦼꦥꦁ Kr. *aansluiting, verbinding; vereeniging, zamenvoeging; verkeering.*

ꦥꦠꦼꦥꦸꦁ Ng. ꦥꦠꦼꦥꦁ Kr. *verbinding, vereeniging, verkeering met een ander.* 13.

ꦠꦼꦢꦃ ꦠꦼꦢꦃ Kr. I°. (Ng. ꦗꦭꦸꦏ꧀) *vorderen, eischen, verzoeken, vragen.* ꦤꦼꦢꦃꦲꦤꦸꦒꦿꦃ belooning *vorderen* of *vragen.* 26. ꦤꦼꦢꦃꦠꦼꦠꦸꦭꦸꦁ

Digitized by Google

hulp vragen. 35. [Javanese] aan of van de Godheid *vragen*. 43.

II°. (ook [Javanese] Kr.; Ng. [Javanese]) *eten*. [Javanese] menschen *eten*. 27. [Javanese] *gegeten worden*. 20. — [Javanese] (Ng. [Javanese]) *eten*, d. i. *spijs*, *voedsel*, *levensmiddelen*.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese] en [Javanese] ook [Javanese] en [Javanese]) *nedergaan*, *afgaan*, *afstijgen*; *uitgaan*, *op reis gaan*; *afkomeling*, *afstammeling*; *kroost*. [Javanese] *al mijn nakomelingen*. 15.

[Javanese] [Javanese] Kr.Ng. *juist op een tijd gebeuren*, *juist op een oogenblik treffen* (Ml. توج, منتوج). [Javanese] *juist trof het*, dat daar een mensch was; *juist* was daar een mensch. 23.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *water* (Sanscr. tôya). 45.

[Javanese] Kw. *het hart*. 44.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *mensch*. [Javanese] *koopman*. [Javanese] *Javaan*. 12. [Javanese] al zijn *menschen*, d. i. al de zijnen. 11. [Javanese] *menschen* van Desaland, *dorpbewoners*, *dorpelingen*. 7, 34. [Javanese] *menschen* van Soerakarta. 34.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *ontmoeting*, *zamenkomst*. 5.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *vinden*, *aantreffen*, *ontmoeten*, *ondervinden*. 30, 42. [Javanese] de plaats waar hij het *vindt*. 29. [Javanese] ongeluk *ondervinden*. 6, 45. — [Javanese] of [Javanese] *gevonden*, *aangetroffen*, *ondervonden worden*. 24, 29, 42, 44.

Digitized by Google

ꦠꦼꦠꦼꦱ꧀ Kr.Ng. *gevolg, uitkomst.*

ꦤꦼꦠꦼꦱꦶ *een uitkomst doen hebben, het gevolg van iets doen zijn.* 42.

ꦠꦼꦩꦼꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦪꦏ꧀ꦠꦺꦴꦱ꧀) *waar, wezenlijk, opregt, trouw, eerlijk braaf.*

ꦠꦼꦩꦼꦤ꧀ꦠꦼꦩꦼꦤ꧀ *volkomen opregt, volkomen ter goeder trouw.* 15.

ꦠꦼꦩꦼꦤꦤ꧀ Kr.Ng. *in ernst, in waarheid; iets dat wezenlijk, oorspronklijk, niet nagemaakt is.* ꦕꦿꦶꦠꦏꦼꦤ꧀ꦠꦼꦩꦼꦤꦤ꧀ vertel de *opregte waarheid.* 23.

ꦏꦠꦼꦩꦼꦤꦤ꧀ Kr.Ng. *opregtheid.* ꦏꦠꦼꦩꦼꦤꦤ꧀ꦏꦸꦭꦢꦤ꧀ꦏꦱꦸꦏꦂꦤꦤ꧀ mijn *opregte gezindheid* (mijn *trouw*) en dankbaarheid. 15.

ꦠꦼꦩ꧀ꦠꦼꦩꦤ꧀ zie ꦠꦼꦩꦶ

ꦠꦼꦩ꧀ꦠꦼꦩ꧀ꦧꦁ zie ꦠꦼꦩ꧀ꦧꦁ

ꦠꦼꦠꦼꦥ꧀ Kr.Ng. *zekerheid, zekerlijk.*

ꦤꦼꦠꦼꦥꦏꦏꦼꦤ꧀ of ꦤꦼꦠꦼꦥ꧀ꦏꦏꦼꦤ꧀ Ng. — ꦏꦼꦤ꧀ Kr. *vaststellen, bepalen, verzekeren, bevestigen, bekrachtigen.* ꦏꦏꦺꦁꦔꦺꦴꦠꦺꦴ ꦥꦸꦤꦶꦏꦥꦶꦪꦤ꧀ꦤꦼꦠꦼꦥꦏꦏꦼꦤ꧀ Grootvader kan *voor zeker* (of *zich verzekerd*) houden. 15. ꦏꦁꦱꦩꦸꦤ꧀ꦢꦶꦠꦼꦠꦼꦥꦏꦏꦼꦤ꧀ꦏꦁ ꦤꦶꦥꦤ꧀ꦢꦸꦱꦼꦤ꧀ꦢꦶꦠꦸꦠꦸꦏꦤ꧀ van wien het *bepaald is* dat hij mij op zal volgen. 14. ꦏꦪꦧꦢꦤ꧀ꦢꦶꦏꦁꦱꦩꦸꦤ꧀ꦢꦶꦠꦼꦠꦼꦥꦏꦏꦼꦤ꧀ꦏꦼꦤ꧀ *zooals bepaald (vastgesteld) is geworden.* 36.

ꦠꦼꦩ꧀ꦠꦼꦩ꧀ꦠꦼꦤ꧀ zie ꦠꦼꦩ꧀ꦠꦼꦤ꧀

ꦠꦼꦩ꧀ꦠꦼꦩ꧀ꦠꦶ zie ꦠꦼꦩ꧀ꦠꦶ

ꦠꦼꦠꦼꦏ꧀ zie ꦥꦠꦼꦠꦼꦏ꧀

ꦥꦠꦼꦩ꧀ꦥꦺꦴ Ml. تمفو, Port. tempo, *tijd.* 38.

Digitized by Google

Ng. Kr. *ontvangen*, *begrijpen; ontvangst*, *begrip.*

Ng. Kr. *iets in de hand nemen*, *aannemen*, *ontvangen;* b. v. een brief, antwoord op een brief, berigt *ontvangen.* 7, 11, 14. gepacht land *in ontvangst nemen.* 38. *de een van den ander in ontvangst nemen.* ald.

1°. Kw. *een aanval op den vijand.* — 2°. Ng., Kr. *schadeloosstelling*, *vergoeding.*

Kw. *een aanval doen*, *op iets aanvallen*, *neêrvallen.*

Ng. Kr. *vergelden*, *vergoeden*, *schadeloosstellen.*

Ng. Kr. *vergoed*, *schadeloos gesteld worden.* 34.

Kr. (Kr. h. Ng.) *rijden.*

te paard *rijden.* 4, 20.

Kr. (Ng.) *op iets rijden*, *berijden.* *bereden worden.* 4.

Kr.Ng. *de toekomst* (=). *in de toekomst.* 42.

en Kr. (Ng. en) *koopen.* 34.

doen of laten koopen. hij *liet* hen wapenen *koopen.* 16.

Kr.Ng. *toewerpen*, *toeroepen.*

Kr. (Ng.) *roepen*, *oproepen*, *ontbieden*, *dagvaar-*

Digitized by Google

den. 17, 18. [Javanese script] ik *roep* u *op;* ik *dagvaard* u. 6 (in Ngoko). [Javanese script] toen *riep* hij Dorå. 28. [Javanese script] *geroepen*, *opgeroepen worden*. Zoo ook [Javanese script] 23 (in Mádyå). — [Javanese script] of [Javanese script] *geroepen, opgeroepen*. 18, 23.

[Javanese script] Kr.Ng. *taal; wat iemand zegt, zijn woorden*. [Javanese script] langzaam was zijn *taal* (langzaam sprak hij) tot Kjàï Aman. 15.

[Javanese script] *een taal voeren*, *spreken*.

[Javanese script] Kr.Ng. *wedergade, overeenkomst, gelijkheid*. [Javanese script] zonder *wedergå*. 40.

[Javanese script] *afwegen*, *gelijk maken* (Ml. تمبڠ).

[Javanese script] *tegen elkander afwegen; beantwoorden*, *gelijk met gelijk vergelden* (= [Javanese script]).

[Javanese script] of [Javanese script] *vergelijking; evenwigt, tegenwigt; wedergade, wat aan iets anders beantwoordt*. [Javanese script] om te worden *de wedergade* der Arabische letters. 28.

[Javanese script] *tegen elkander overstaan*, *als parallel of gelijk*. [Javanese script] indien bergen *tegen elkander overstaan*. 40.

[Javanese script] Kr.Ng. *titel van een distrikts-hoofd*, *Regent* (misschien van [Javanese script] zoodat het eigenlijk iemand, *die borg staat*, beteekent). Zoo [Javanese script] 7.

Digitized by Google

ꦠꦶꦒ꧈ Kr. (Ng. ꦠꦼꦭꦸ꧈) *drie* (Ml. تيݢ). ꦏꦥꦶꦁꦏꦥꦶꦠꦶꦒ꧈ *het derde, ten derde.* 10. ꦫꦧꦶꦏꦸꦭꦠꦶꦠꦶꦒ꧈ mijn *drie* gemalinnen. 13. ꦠꦶꦒꦁꦠꦲꦸꦤ꧀꧈ *drie* jaar. ꦠꦶꦒꦁꦝꦱ꧈ *dertig.*

ꦱꦶꦠꦶꦒ꧈ Kr. (Ng. ꦱꦶꦠꦼꦭꦸ꧈) *elk drie.* ꦱꦶꦠꦶꦒꦁꦮꦁ꧈ *elk drie* dubbeltjes. 9.

ꦠꦒꦶꦃ꧈ ꦤꦒꦶꦃ꧈ Kr.Ng. *iemand manen, aan de betaling herinneren* (Ml. تاݢيه). 27.

ꦠꦼꦒꦸꦃ꧈ Kr.Ng. *standvastigheid, onkwetsbaarheid.* 41.

ꦠꦼꦒꦂ꧈ Kr.Ng. *uitrijden.* 4.

ꦠꦼꦒꦼꦱ꧀꧈ Kr.Ng. *beteekenis, uitlegging, verklaring.* ꦠꦼꦒꦼꦱꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *de verklaring er van is; dat wil zeggen.* 29, 44.

ꦤꦼꦒꦼꦱ꧀ꦱꦏꦺ꧈ *uitleggen, verklaren, beteekenen, beduiden.*

ꦠꦼꦒꦭ꧀꧈ Ng. ꦠꦼꦒꦶꦭ꧀꧈ Kr. *veld, vlakte;* bepaaldelijk *rijstvelden, akkers die niet onder water gezet kunnen worden, hoogland.* 3.

ꦥꦠꦼꦒꦭꦤ꧀꧈ Ng. ꦥꦠꦼꦒꦶꦭꦤ꧀꧈ Kr. *hoogland: land, rijstveld, dat niet onder water gezet kan worden.* 3, 38.

ꦠꦶꦒꦁ꧈ zie ꦠꦶꦒ꧈

ꦠꦧꦺꦏ꧀꧈ Kr.Ng. *groete, groetenis, heilwensch* (Ml. تابق of تابيه). 11, 13. ꦱꦸꦫꦠ꧀ꦠꦺꦴꦱꦏꦶꦁꦠꦧꦺꦏ꧀ꦥꦤꦼꦏ꧀ꦠꦸꦏꦸꦤꦼꦏ꧀ꦠꦸꦏꦸ꧈ een brief met zeer vele *groeten.* 7.

ꦠꦼꦧ꧈ Kr.Ng. *onbebouwd land.* 35.

ꦠꦶꦧ꧈ Ng. (Kr. ꦝꦮꦃ꧈) *vallen.* 44.

ꦠꦼꦧꦃ꧈ of ꦠꦼꦧꦶꦃ꧈ Kr. (Ng. ꦲꦢꦺꦴꦃ꧈) *ver, afgelegen; verte, afstand.*

ꦠꦼꦧꦶꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ Kr. *verte, afstand.* ꦱꦏꦶꦁꦠꦼꦧꦶꦲꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *van verre.* 40.

Digitized by Google

ꦠꦼꦔꦃ Kr.Ng. *midden, middelpunt; half, helft* (Ml. تڠه). ꦱꦼꦠꦼꦔꦃ *midden* in iets; half. ꦲꦶꦁꦠꦼꦔꦃꦲꦶꦁꦠꦼꦔꦃꦲꦶꦁꦲꦭꦱ꧀ *midden* in het woud. 20. ꦱꦼꦠꦼꦔꦃꦭꦶꦩ *half* vijf.

ꦠꦔꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦲꦱ꧀ꦠ) *hand* (Ml. تاڠن).

ꦠꦼꦔꦼꦤ꧀ Kr.Ng. *regts.* ꦭꦸꦔꦤ꧀ꦏꦶꦥꦸꦏꦼꦠꦼꦔꦼꦤ꧀ zijn *regter* bovenarm. 7.

ꦠꦼꦔꦼꦂ Kr.Ng. *merk, teeken.*

ꦤꦼꦔꦼꦂꦲꦶ *merken; een merk, teeken maken; afperken, aantoonen, oplettend op iets maken.* 43.

ꦠꦶꦁꦏꦺꦴꦮꦤ꧀ꦲꦺꦴꦁ eigennaam van een Chinees. 9.

ꦠꦸꦁꦏꦸꦭ꧀, ꦠꦸꦁꦏꦸꦭ꧀ Kw. *het hoofd laten hangen; zich bukken, onderwerpen.*

ꦏꦠꦸꦁꦏꦸꦭ꧀ Kr.Ng. *onverschillig, gedachteloos.* 44.

ꦠꦔꦶꦱ꧀, ꦤꦔꦶꦱ꧀ Kr.Ng. *weenen* (Ml. تاڠيس). 21.

ꦠꦶꦔꦭ꧀ zie ꦠꦶꦔꦭ꧀

ꦠꦶꦔꦭ꧀ I°. Kr. (Ng. ꦢꦼꦭꦺꦁ) *het vermogen om te zien; het gezigt; oogmerk, plan, meening.*

II°. Kr. h. (Kr. ꦩꦿꦶꦥꦠ꧀ Ng. ꦩꦠ) *oog.*

III°. Kw. *de zon.*

ꦤꦶꦔꦭꦶ Kr. (Ng. ꦤ꧀ꦢꦼꦭꦺꦁ) *zien.* 17, 18, 26. ꦏꦠꦶꦔꦭꦤ꧀ *gezien, gebleken.* 17.

ꦏꦠꦶꦔꦭ꧀ *gezien, wat gezien wordt, zigtbaar, te zien; gezien worden, verschijnen.* ꦱꦸꦮꦺꦤꦺꦱꦿꦔꦺꦔꦺꦏꦠꦶꦔꦭ꧀ zoo lang de zon *te zien* is. 15. ꦏꦠꦶꦔꦭꦤꦶꦥꦸꦤ꧀

Digitized by Google

[Javanese script] zoo *kwam het voor* in den droom. 18. [Javanese script] het gehucht dat daar *te zien* is. 22.

[Javanese script] Ar. Ml. تعالى, *hoog, verheven.* [Javanese script] تعالى الله, *de hooge God, de Allerhoogste.* 17.

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] ook [Javanese script] Ng. [Javanese script] ook [Javanese script] Kr. *het opzigt of toezigt hebben of houden, bewaken, de wacht hebben of houden, oppassen* (Ml. تڠكو). [Javanese script] Sĕmbådå bleef achter en *bewaakte* (*paste op*) het krommes. 25. [Javanese script] het huis *bewaken; op* het huis *passen; het opzigt en bestier over* het huis *hebben.* 9. [Javanese script] die *het opzigt* (bestier) *heeft over* het regentschap te Ngoembårå. 7. [Javanese script] dat gij *bewaakt.* 28. [Javanese script] gelast worden te *bewaken.* ald. [Javanese script] *bewaakt worden.* ald.

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *oppassen, bewaken, het opzigt, bestier hebben of houden.* 13.

[Javanese script] Kr.Ng. *buurman* (Ml. تتڠݢ). 29. Zoo ook [Javanese script] 42.

[Javanese script] Kr.Ng. *in bewaring geven, toevertrouwen.* 9.

[Javanese script] Kr.Ng. *ouderdom der maan, dag der maanmaand* (Het wordt verklaard door [Javanese script] en [Javanese script]). [Javanese script] de tiende *dag der maand.* 5.

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] Ng. (Kr. [Javanese script]) *verlaten; nalaten, achterlaten* (Ml. تيڠݢل). 44.

Digitized by Google

ꦠꦸꦁꦒꦭ꧀ Md. ꦠꦸꦁꦒꦶꦭ꧀ Kr. (Ng. ꦱꦶꦗꦶ) *eenheid;* Ng. *aanéén, vereenigd, zamen.* ꦱꦠꦸꦁꦒꦭ꧀ Md. ꦱꦠꦸꦁꦒꦶꦭ꧀ Kr. (Ng. ꦱꦶꦗꦶ of ꦱꦮꦶꦗꦶ) *één.* 7, 9, 20. ꦱꦶꦗꦶꦤꦺꦱꦠꦸꦁꦒꦶꦭ꧀ - - ꦱꦶꦗꦶꦤꦺꦱꦠꦸꦁꦒꦶꦭ꧀ *de éene - - de andere.* 26.

ꦤꦸꦁꦒꦭ꧀ Ng. ꦤꦸꦁꦒꦶꦭ꧀ Kr. *vereenigen, zamenvoegen.*

ꦥꦤꦸꦁꦒꦭꦤ꧀ Ng. ꦥꦤꦸꦁꦒꦶꦭꦤ꧀ Kr. *tot dezelfde soort behoorende.* ꦱꦪꦶꦢ꧀ꦆꦩꦿꦤ꧀ꦱꦥꦤꦸꦁꦒꦭꦤ꧀ꦤꦺ Sajid Imram met zijn *consorten.* 19.

ꦠꦸꦤ Ng. ꦠꦸꦤꦶꦤ꧀ Kr. *ontoereikend, te kort komen; nutteloos.*

ꦤꦤꦸꦤ Ng. ꦤꦤꦸꦤꦶꦤ꧀ Kr. *borg voor iemand zijn.*

ꦱ

ꦱ zie ꦱꦲ

ꦱꦶ Ng. Iº. (Kr. ꦥꦸꦤꦶꦏ) voorzetsel voor eigennamen van mannen van minderen rang (Ml. سي of سى); b. v. ꦱꦶꦢꦺꦴꦫꦲꦶꦏꦶꦲꦏꦸꦒꦮꦺ dezen Dorå neem ik mede. 25. Zoo ook ꦱꦶꦔꦼꦧꦺꦲꦶꦲꦩꦺꦴꦁꦥꦿꦗ Ingebei Among-Prådjå, en ꦱꦶꦲꦢꦶꦥꦠꦶꦱꦱꦿꦢꦶꦤꦶꦔꦿꦠ꧀ Adipàti Såsrådiningrat. 30 vlgg.

IIº. gew. ꦠꦼꦏꦤꦺꦱꦶ ook ꦠꦼꦏꦱꦶ (Kr. ꦢꦸꦒꦶꦱꦤ꧀ꦠꦸꦏꦶꦁ) *tot aan toe; zelfs; tot aan toe komen; zoo ver komen, dat iets gebeurt of is.* ꦪꦺꦤ꧀ꦲꦺꦴꦫꦲꦤꦲꦁꦔꦏꦺꦴꦤꦺꦠꦼꦏꦤꦺꦱꦶꦠꦼꦭꦸꦱꦱꦱꦶ indien er niemand is, die het voor het zijne erkent, *tot* drie maanden *toe* (d. i. binnen de drie maanden). 30. ꦪꦺꦤ꧀ꦠꦼꦏꦤꦺꦱꦶꦱꦼꦩꦪꦺꦱꦸꦏꦸꦁ

indien *het gebeure, dat* het te laat is. 6. [Javanese] zij zijn *zelfs* dik. 22.

[Javanese] Kr.Ng. *een afgedane zaak* (= [Javanese]). Ook z. v. a. [Javanese] en [Javanese] — [Javanese] *onafgebroken, bestendig, steeds, gedurig.* 14.

[Javanese] *afgescheiden, afgezonderd; het van een ander, of van elkander, scheiden; scheiding, afzondering.* [Javanese] tijdens uw *scheiden* van mij; toen gij van mij scheidet. 8.

[Javanese] *van elkander scheiden, afzonderen.*

[Javanese] I°. gew. [Javanese] en [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *nog, nog steeds zijn.* [Javanese] leven zij *nog?* ja, zij leven *nog.* 3. [Javanese] *nog* een jong man. 21. [Javanese] *nog steeds niet.* 27. [Javanese] moge gij *nog steeds* met gezondheid gezegend *zijn.* 8.

II°. gew. [Javanese] Kr.Ng. *gunst, toegenegenheid, liefde; toegenegen zijn, liefhebben.* 41. [Javanese] zijn *toegenegenheid* en vriendschap jegens mij. 14. [Javanese] uw *toegenegenheid* moet gelijk zijn. 45. [Javanese] *liefde en ontferming.* 12.

[Javanese] of [Javanese] *begunstigde; gunsteling.*

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *met, benevens, en* (Sanscr. s a h a). 11, 12, 15. [Javanese] een brief *met* de betuiging van hoogachting. 8. [Javanese] *en* moge ik u weldra kunnen ontmoeten. ald.

Digitized by Google

ꦱ꧈ Kr.Ng. een onafscheidelijk voorzetsel (Ml. س): 1°. *zamen met, met.* ꦱꦏꦁꦲꦤꦏ꧀ꦏꦸꦫꦧꦶꦏꦸ꧈ *te zamen met* mijn kinderen en vrouw. 7. ꦱꦢꦶꦢꦶꦮꦺꦴꦁꦺꦥꦸꦤ꧀ꦢꦃꦮꦺ꧈ *met* alle de zijnen. 11. ꦱꦧꦺꦴꦏꦺꦥꦸꦤ꧀ꦏꦺꦴ꧈ *met* zijn komen; toen hij kwam. 25. ꦧꦫꦺꦁꦱꦏꦺꦩ꧀ꦧꦭꦶꦤꦺ꧈ tegelijk *met* zijn terugkomst. 6. ꦱꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤꦶꦏꦸ꧈ *met* dat gedaan is; nadat. 6. ꦱꦏꦶꦮꦶ꧈ Ng. ꦱꦥꦸꦤꦶꦏ꧈ Kr. *met dit, met dezen,* d. i. *thans, tegenwoordig.*

2°. *heel, al;* b. v. ꦱꦏꦲꦥꦸ꧈ Ng. ꦱꦏꦂꦱꦤꦺꦩ꧀ꦧꦺꦴꦏꦺ꧈ *heel* uw wil; al wat gij wilt. ꦱꦤꦏꦠꦏ꧈ Ng. ꦱꦏꦠꦶꦏꦺꦥꦸꦤ꧀ꦏꦺ꧈ *heel* de menigte er van, d. i. *alle.* ꦱꦭꦩꦤꦺꦴ꧈ Ng. ꦱꦭꦩꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦺ꧈ Kr. *heel* den duur van; d. w. z. zoo lang als.

3°. *een,* niet in tegenoverstelling van *meer dan een,* maar zoo dat het eigenlijk *een geheele* beteekent (Het wordt verklaard door ꦱꦶꦗꦶꦏꦺ꧈ en ꦱꦼꦒꦺꦭ꧈); b. v. ꦱꦗꦸꦁꦱꦏꦶꦏꦶꦭ꧀꧈ *een* Djoeng en *een* Kikil; eigenlijk *een geheele* Djoeng en *een geheele* Kikil. ꦱꦢꦺꦱ ꦱꦢꦺꦱꦤ꧀꧇꧒꧇ꦢꦺꦱꦱ꧈ *een* dorp (eigenlijk *een geheel* dorp), twee dorpen. 27. ꦱꦥꦸꦭꦸꦃ꧈ Ng. ꦱꦢꦱ꧈ Kr. *tien;* eigenlijk *een geheel tiental, vol tien.* ꦱꦏꦮꦤ꧀꧈ *vier;* eigenlijk *een geheel viertal.* ꦱꦛꦶꦛꦶꦏ꧀꧈ Ng. ꦱꦏꦺꦴꦢꦶꦏ꧀꧈ Kr. *een* weinig; eigenlijk: *met alles* weinig.

ꦱꦺꦢꦤ꧀꧈ Kr. (ook ꦱꦺꦴꦤꦼꦢꦤ꧀꧈ Kr.; Ng. ꦧꦒꦸꦱ꧀꧈) *fraai, schoon; goed, best; behoorlijk, betamelijk; deugdzaam.* ꦱꦺꦢꦤ꧀ꦥꦶꦤꦶꦧꦺꦴꦭꦺꦲꦒꦺꦥꦸꦤ꧀ꦏꦺ꧈ *goed* in zijn verkeering. 13. ꦮꦠꦏ꧀ꦱꦺꦢꦤ꧀꧈ een *goede* geaardheid. 24. ꦏꦱꦺꦢꦤꦤ꧀ꦏꦺ꧈ Kr. (Ng. ꦏꦧꦒꦸꦱꦤ꧀ꦏꦺ꧈) *goedheid, weldaad,*

weldadigheid. 12. [Javanese script] zijn *goedheid* en ontfermende liefde. ald. [Javanese script] kwaad voor *goed* vergelden. ald.

[Javanese script] Kr.Ng. *onbeschaamd, onzedig; een gemeen werk verrigten.* 41.

[Javanese script] of [Javanese script] en [Javanese script] of [Javanese script] Kr. (ook [Javanese script] Kr.; Ng. [Javanese script]) *verzoeken, bidden.* [Javanese script] of [Javanese script] *ik bid* of *wij bidden;* d. i. *met uw verlof!* een spreekwijze, die door de Javanen menigvuldig gebruikt wordt, wanneer zij een aanzienlijk persoon aanspreken of antwoorden. 19, 23.

[Javanese script] Kr. *gebeden.* [Javanese script] *die gebeden wordt;* titel van den Vorst; z. v. a. *Zijn Majesteit.* 11.

[Javanese script] titel van den Vorst van Soerakarta: [Javanese script] 11. [Javanese script] *Soesoehoenan* worden 13.

[Javanese script] of [Javanese script] Kr. (ook [Javanese script] Kr.; Ng. [Javanese script]) *verzoek, bede.* [Javanese script] voorstel van een *verzoek.* 12. [Javanese script] ten slotte is mijn *verzoek.* 8.

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] Kr.Ng. *antwoord.*

[Javanese script] *antwoorden.* 15, 21.

[Javanese script] of [Javanese script] *antwoorden; teruggeven, schulden betalen.*

Digitized by Google

ꦱꦲꦶꦢ꧀ Kr.Ng. *getuige; bloedgetuige, martelaar* (Ar. Ml. شهيد).

ꦚꦲꦶꦢ꧀ ꦲꦤꦚꦲꦶꦢ꧀ *getuigen; als martelaar, onschuldig sterven.* ꦲꦤꦚꦲꦶꦢꦏꦺꦏꦶꦁꦥꦿꦢꦤꦤ꧀ hij moet het voor den regtbank *getuigen.* 29.

ꦱꦸꦢꦫ of ꦱꦸꦢꦫ Ml. سودارا, *broeder, vriend* (Sanscr. s ô d a r a, uit s a en o e d a r a, *buik*). 7.

ꦱꦶꦤꦸꦲꦸꦤ꧀ꦠꦱꦶꦢ꧀ zie ꦱꦲꦺꦢ꧀

ꦱꦸꦤ꧀ gew. ꦲꦶꦁꦱꦸꦤ꧀ Kw. en Ng. h. *ik, mij, mijn, wij, ons.* Uitgezonderd in poëzie en in sommige oostelijke gewesten, wordt het, even als ꦱꦶꦫ en ꦲꦶꦫ uitsluitend door den Vorst tot zijn onderdanen gebruikt. ꦲꦶꦁꦱꦸꦤ꧀ꦲꦶꦁꦥꦿꦶꦪꦺꦤꦤꦶ die *ik* toesta. 32. ꦱꦸꦤ꧀ꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦠꦼꦤꦤ꧀ ꦲꦸꦥꦢꦺꦱꦶꦫ *ik* zal u onderrigten. 41.

ꦱꦺꦤ Kw. *jong, jeugdig, moedig* (Het wordt verklaard door ꦥꦿꦗꦸꦫꦶꦠ꧀ — Sanscr. s ê n â, *leger*).

ꦱꦺꦤꦥꦠꦶ Kw. *legerhoofd, opperbevelhebber, veldheer.* ꦱꦺꦤꦥꦠꦶꦲꦶꦁꦄꦭꦒ *Opperbevelhebber* in den oorlog: titel van den Soesoehoenan van Soerakarta. 11.

ꦱꦶꦤꦻꦴ Kr.Ng. *zich op iets toeleggen, een wetenschap beoefenen* (misschien van het Sanscr. s ô, *scherpen, wetten*). 42.

ꦱꦶꦤꦸꦮꦸꦤ꧀ zie ꦱꦸꦮꦸꦤ꧀

ꦱꦼꦤꦺꦤ꧀ Ar. Ml. اثنين of ثنين, naam van den tweeden dag der week. ꦢꦶꦤꦼꦱꦼꦤꦺꦤ꧀ Ng. ꦢꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦱꦼꦤꦺꦤ꧀ *Maandag.* 8.

ꦱꦤꦸꦤ꧀ zie ꦲꦤꦸꦤ꧀

Digitized by Google

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kw. *water* (Sanscr. **sindhoe**, *de zee, de Indus*).

[illegible] Kw. *rivierwater*. Zie bl. 39.

[illegible] of [illegible] zie [illegible]

[illegible] of [illegible] zie [illegible]

[illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *wie?* [illegible] *wiens kind zijt gij?* 22 (in 'Mádyå).

[illegible] zie [illegible]

[illegible] of [illegible] Kr.Ng. *familie, geslacht* (Sanscr. **santâna**). [illegible] *kinderen en familie; kinderen en verder geslacht van een vorst of aanzienlijk persoon.* [illegible] mijn *kinderen en geslacht.* 14. [illegible] met uw gemalin en *kinderen en* geheele *familie.* 8.

[illegible] Kr.Ng. *priester* (Sanscr. Ml. سنتري). 24.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Ng. (ook [illegible] Ng.; Kr. [illegible]) *kleed, kleederen* (Ml. سنجغ). 15, 44.

[illegible] of [illegible] *kleeding, bekleedsel.* 41.

[illegible] of [illegible] zie [illegible]

[illegible] of [illegible] Kw. *geweer, wapen.* — Kr. (Ng. [illegible]) *schiet-geweer* (= [illegible] en [illegible] Ml. سنجات). 16. [illegible] *geweerloop.* 9.

[illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *met een geweer schieten.* 7.

Digitized by Google

[Javanese script] Kr.Ng. *vergenoegd, te vreden* (Ml. سنتغ).

[Javanese script] *vergenoegen, tevredenheid* (Ml. كسنانغن). 8.

[Javanese script] Kw. *rein, zuiver, heilig* (= [Javanese script] en [Javanese script] Ml. سوچي, Sanscr. s o e t j i). 11.

[Javanese script] Kw. 1°. *fraai, schoon* (= [Javanese script]) — 2°. *een vorst* (= [Javanese script]): zie bl. 40. — 3°. *een vrouw van hoogen rang.* — 4°. eigennaam van de vrouw van Batårå Wisnoe (Ml. سري, Sanscr. s r î, *schoonheid, glans, luister*).

[Javanese script] of [Javanese script] Kw. *hard; zeer, uitermate.* 44.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script] Kr.Ng. [Javanese script]) *slaap, slapen.* 18.

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] 1°. Kw. *dapper, een held* (= [Javanese script] en [Javanese script] Sanscr. s o ê r a. Het wordt ook verklaard door [Javanese script] en [Javanese script] Sanscr. s o e r a en s o e r â).

2°. de naam der eerste maand van het jaar; anders [Javanese script] 6.

[Javanese script] naam van een stad. 6, 11.

[Javanese script] eigennaam. 5.

[Javanese script] eigennaam. 6.

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *avond* (Ml. سوري). [Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *heden avond.* 4.

[Javanese script] Kr. *te laat op den avond.* 4, 21.

[Javanese script] gew. [Javanese script] Kr.Ng. *overgeven, overhandigen* (Ml. سره).

[Javanese script] *overgave, overlevering.*

Digitized by Google

ꦥꦱꦿꦃꦏꦼꦤ꧀ *overgeven, opdragen.*

ꦥꦱꦿꦃꦲꦏꦺ Ng. — ꦥꦱꦿꦃꦏꦺꦤ꧀ Kr. *overgeven, ter hand stellen, opdragen, overleveren.* ꦏꦥꦱꦿꦃꦏꦺꦤ꧀ of ꦢꦶꦥꦸꦤ꧀ꦥꦱꦿꦃꦏꦺꦤ꧀ *overgegeven, ter hand gesteld, opgedragen, overgeleverd worden.* 10, 38.

ꦱꦶꦫꦃ Kr. (Kr. h. ꦩꦸꦱ꧀ꦠꦏ Ng. ꦼꦤ꧀ꦝꦱ꧀) *het hoofd* (Sanscr. siras, sirah). 26.

ꦱꦫꦶꦫꦃꦲꦺ zie ꦫꦶꦫꦃ

ꦱꦶꦂꦤ Kw. *verdwijnen* (= ꦧꦶꦱꦤ en ꦱꦶꦂꦤ Sanscr. sîrna, *verwoest*).

ꦱꦿꦺꦴꦤ꧀ꦝꦺꦴꦭ꧀ naam van een plaats, ten zuiden van Samarang. 4.

ꦱꦫꦶꦫ of ꦱꦿꦶꦫ ook ꦱꦫꦶꦫ Kr. (Ng. ꦮꦏ꧀) *lichaam* (Sanscr. sarîra). ꦱꦿꦶꦫꦱꦿꦶꦫ *gij*, met nadruk; *gij* (*u*) *zelf.* 45.

ꦱꦶꦫꦶꦏ꧀, ꦱꦶꦫꦶꦏ꧀ Kr.Ng. *zich van iets onthouden, vermijden, weigeren.* 42, 43.

ꦱꦫꦏꦃ Kr.Ng. *pottebakker.* 43.

ꦱꦼꦫꦏꦃ of ꦱꦿꦏꦃ Kr.Ng. *begeerig, inhalig.* 41.

ꦱꦂꦠ Kr. (Ng. ꦭꦤ꧀) *en, met, benevens, daarbij, tevens.* (Ml. سرت).
ꦱꦸꦫꦠ꧀ꦱꦂꦠꦥꦁꦮꦏ꧀ꦠꦶ ꦱꦸꦏ꧀ꦩ een brief *met* de eerbiedige groete. 6.
ꦢꦠꦼꦁꦲꦶꦁꦱꦸꦤ꧀ ꦱꦂꦠꦢꦠꦼꦁꦲꦤꦏ꧀ꦱꦤꦏ꧀ꦱꦸꦤ꧀ jegens mij, *en* jegens mijn kinderen en geslacht. 14. ꦏꦶꦪꦥꦠꦶꦃꦱꦂꦠꦮꦼꦭꦱ꧀ꦩꦸꦮꦸꦱ꧀ de Patih sprak *daarbij* wederom. 27. ꦱꦂꦠꦥꦫꦤ꧀ꦠꦸꦤꦸꦮꦼꦲ *tevens* geve hij kennis. 29 (in Ngoko). — ꦥꦤꦂꦱꦂꦠ of ꦤꦂꦱꦂꦠ

en dat met, daar benevens, als mede, tevens. 6, 7, 15, 17, 37.

ꦏꦺꦤꦺꦱꦂꦠꦤꦏꦤꦏꦼꦤ꧀ *tevens* moet gij meêbrengen. 6 (in Ngoko).

ꦱꦺꦫꦠ꧀ Kr. (Ng. ꦠꦸꦭꦶꦱꦤ꧀ en ꦗꦶꦤꦶꦤ꧀) *geschrift, brief, boek.* (Ml. سورة). 6, vlgg. ꦱꦺꦫꦠ꧀ꦥꦿꦠꦤ꧀ꦝꦱꦩꦸꦤ꧀ *een bewijsschrift, bewijsbrief, schriftelijk bewijs.* 37.

ꦚꦺꦫꦠ꧀ Kr. (Ng. ꦤꦸꦭꦶꦱ꧀) *schrijven.* ꦱꦶꦤꦺꦫꦠ꧀ *geschreven.* 7, vlgg.

ꦱꦺꦫꦠꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦠꦸꦭꦶꦱꦤ꧀) *het geschreven, geschrift.* ꦱꦺꦫꦠ꧀ꦕꦶꦤꦤ꧀ꦲꦶꦏꦸ het Chineesch *geschrift* van dat boek. 10.

ꦱꦫꦱ꧀ Kr. (Ng. ꦮꦫꦱ꧀) *gezond, genezen, hersteld.*

ꦏꦱꦫꦱꦤ꧀ Kr.Ng. *gezondheid.* 8.

ꦱꦂꦮ en ꦱꦂꦮꦶ Kw. *allen, gezamentlijk* (ꦱꦂꦮ = ꦱꦏꦧꦺꦃꦧꦺꦃꦮ Sanscr. sarwa, Ml. سرو). — Ook ꦱꦂꦮꦶ *en, met, benevens.* — ꦤꦫꦥꦠꦶꦱꦂꦮꦱꦂꦮꦶ een vorst van *alles en alles.* 40.

ꦱꦸꦫꦸꦥ꧀ Ng. 1°. ꦱꦺꦫꦥ꧀ Kr. *de ondergang der zon, avondschemering.* — 2°. ꦱꦺꦥꦥ꧀ Kr. *verstand, begrip.*

ꦱꦸꦩꦸꦫꦸꦥ꧀ Ng. 1°. ꦱꦸꦩꦺꦫꦥ꧀ Kr. *het ondergaan der zon.* — 2°. ꦱꦸꦩꦺꦥꦥ꧀ Kr. *verstaan, begrijpen, gedachte op iets hebben.* ꦥꦤꦺꦏꦏꦸꦩꦺꦥꦥ꧀ꦥꦸꦏꦺꦏꦺꦤꦶꦥꦸꦱꦸꦩꦸꦤꦺꦤꦶꦱꦸꦩꦸꦏꦱꦸꦩꦼ *hij had er* geen *gedachte op,* dat dat, waarop hij zat, een put was. 22.

ꦏꦱꦸꦫꦸꦥꦏꦏꦺ Ng. ꦏꦱꦺꦥꦏꦏꦺꦤ꧀ Kr. *te verstaan, te kennen geven.* 35.

Digitized by Google

[Javanese script] 1°. Kw. *de zon;* en eigennaam van een Batårå (= [Javanese script] [Javanese script]).

2°. Kr. h. *het oog, gelaat, gezigt.*

[Javanese script] of [Javanese script] Kr.Ng. *de priesterlijke regtbank* (Ml. سَرمبى of سورمبى, *voorportaal* of *open gallerij*). 34.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) 1°. *zamen, gezamentlijk, tegelijk.*

2°. *toen, wanneer, als.* 15, 28. [Javanese script] *toen* hij stierf. 9.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *gezamentlijk, met elkander.* [Javanese script] ik stel u vóor *het gezamentlijk te doen.* 4.

[Javanese script] Kr.Ng. *de zon.* 15, 39.

[Javanese script] Ng. (Kr. [Javanese script]) *dikwijls, herhaaldelijk, meermalen.* 42.

[Javanese script] Kr.Ng. *stut, pilaar* (Het wordt ook verklaard door [Javanese script] *cijfer, nommer*).

[Javanese script] (d. i. vorst Såkå) eigennaam van een vorst, van wienst komst op Java (in het jaar 76 of 78 van onze jaartelling) de Javanen hun jaartelling aanvangen (In het Sanscritsch wordt ieder vorst, die zijn naam aan een zekere jaartelling geeft, 'Saka genoemd; in 't bijzonder wordt vorst 'Sâlivâhana zoo genoemd, wiens jaartelling met het jaar 76 of 78 van onze jaartelling een aanvang neemt; en een jaartelling, voornamelijk die van 'Sâlivâhana, heet 'sâka). 25, vlgg.

[Javanese script] Ng. 1°. [Javanese script] Kr.Ng. *afkomst, oorsprong.* [Javanese script] [Javanese script] de *afkomst* er van was (het kwam) van Jeruzalem van daan. 18.

Digitized by Google

2°. ꦱꦏꦶꦁ Kr. *van, uit; van af, van daan, van wegen* (ꦱꦏꦶꦁ wordt uitgesproken als ꦱꦁꦏꦶꦁ zooals ook dikwijls geschreven wordt, ofschoon geletterde Javanen dit afkeuren). ꦫꦮꦸꦃꦱꦏꦶꦁꦱꦼꦩꦫꦁ *van* Samarang komen. 5. ꦱꦏꦶꦁꦥꦿꦱꦸꦥꦠꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦢꦸꦏ꧀ *van wegen* hun zamenspannen; doordien zij zamenspannen. 6. ꦩꦺꦴꦠꦼꦤ꧀ꦠꦼꦧꦶꦃꦱꦏꦶꦁꦏꦶꦛ *nabij* (niet ver) *van* de stad *van daan*. 7. ꦱꦏꦶꦁꦲꦶꦁꦒꦶꦭ꧀ *van* de hoogte *af*. 39. ꦱꦏꦶꦁꦮꦼꦭꦱ꧀ꦲꦱꦶꦃꦢꦺꦤꦶꦁꦏꦫꦸꦤꦺꦪꦏꦗꦶꦤꦶꦁꦏꦸꦤ꧀ *van wegen* haar medelijden (*uit* medelijden) met haar vee. 21. ꦱꦩꦶꦤꦼꦤꦼꦁꦤꦸꦤꦼꦁꦱꦏꦶꦁꦩꦶꦤꦶꦁꦏꦸꦫ꧀ꦱ zij versmachten *van* dorst. ald. ꦏꦭꦶꦃꦗꦼꦧꦼꦏ꧀ꦲꦸꦤꦺꦴꦩꦼꦒꦃꦱꦏꦶꦁꦤꦤꦶꦁꦱꦏꦶꦁ een bewijs geven *van* toegenegenheid. 14. ꦏꦗꦶꦩꦶꦩꦸ ꦱꦏꦶꦁꦥꦸꦤꦶꦏ anders *dan* dit (uitgezonderd dit). 7.

ꦲꦶꦁꦤꦶꦁꦏꦁ zie beneden.

ꦱꦸꦏ 1°. Kr. (ook ꦱꦼꦤꦼꦁ Kr.; Ng. ꦱꦼꦤꦼꦁ) *vreugde, blijdschap, genoegen, vermaak; behagen; behagen in iets hebben, vermaak in iets scheppen* (Ml. سوك, Sanscr. s o e k h a). 42, 45. ꦱꦸꦏꦶꦱꦸꦏ *vreugde en blijdschap*, of *blijdschap en genoegen*. ꦱꦸꦏꦱꦸꦏꦶꦂꦤꦶꦁ of ꦱꦸꦏꦱꦸꦏꦶꦂꦤꦶꦁꦏꦤ꧀ (Ng. ꦱꦼꦤꦼꦁꦩꦼꦱꦺꦴꦏ꧀ꦏꦶꦁꦠꦺꦴꦤꦶꦁꦥꦶꦤ꧀ꦠꦸ) *blijdschap en genoegen des harten; zielsgenot, zielevreugd, hartevreugd*. 8. Zoo ook ꦱꦸꦏꦱꦸꦏꦶꦂꦤꦶꦁꦥꦸꦤꦶꦏꦤ꧀ ꦒꦸꦭ. 11.

2°. (Ng. ꦏꦺꦴꦤꦺꦴ) *geven, schenken, vergunnen, toestaan*. ꦏꦸꦱꦸꦏ ꦏꦸꦥꦸꦤꦶꦁꦠ *kennis geven, berigten*. 14. ꦏꦱꦸꦏꦱꦶꦥꦸꦤꦺ *gelukwenschen*. 8.

Digitized by Google

ꦚꦸꦏꦏ꧀ꦏꦺ Kr. (Ng. ꦚꦸꦮꦺꦴꦮꦺꦃꦲꦶ) *iemand iets geven.* ꦱꦶꦤꦸꦏꦏꦏꦺ of ꦏꦱꦸꦏꦏꦏꦺꦤ꧀ *met iets begiftigd worden.* 16.

ꦱꦸꦏꦸ Kr. (Ng. ꦱꦶꦏꦶꦭ꧀) *voet.* 22. ꦱꦸꦏꦸꦤꦶꦁꦒꦸꦤꦸꦁ *de voet* van een berg. 40.

ꦱꦸꦏꦏꦸꦱ zie ꦱꦸꦏꦸꦱ

ꦱꦾꦸꦏꦸꦂ Ar. Ml. شكور, *dank, erkentenis.* 43.

ꦱꦏꦶꦠ꧀ Kr.Ng. (Ng. ꦭꦫ Kr. ꦱꦏꦶ) *ziek, ziekte; ziek zijn.* (Ml. سكيت). ꦏꦭꦤꦶꦁꦱꦏꦶꦠ꧀ tijdens *de ziekte;* toen hij *ziek was.* 9.

ꦱꦏ꧀ꦠꦶ Kw. *magtig, vermogend, magt* (= ꦏꦸꦮꦱ en ꦏꦪꦱ Sanscr. ’s a k t i).

ꦏꦱꦏ꧀ꦠꦺꦤ꧀ *de magt, waarmede iemand begaafd is.* 27.

ꦱꦺꦏꦺꦠ꧀ Kr.Ng. *vijftig.* ꦠꦼꦏꦤꦺꦁꦱꦺꦏꦺꦠ꧀ tot *vijftig* toe. 4. ꦱꦺꦏꦺꦠ꧀ꦱꦺꦴꦤꦶꦭ꧀ *vijftig* Spaansche matten. 30. ꦥꦶꦁꦱꦺꦏꦺꦠ꧀ *vijftig* maal. 33.

ꦱꦏ꧀ꦱꦶ Kr.Ng. *getuige, getuigenis* (Ml. سكسي of شكسي, Sanscr. s â x î).

ꦚꦏ꧀ꦱꦺꦤꦶ *getuigen, voor de waarheid instaan.*

ꦏꦱꦏ꧀ꦱꦺꦤ꧀ *getuigenis; door getuigen gestaafd.*

ꦱꦶꦏꦶꦭ꧀ Ng. (Kr. ꦱꦸꦏꦸ) *voet.*

ꦱꦏꦭꦸꦏꦸꦃ of ꦱꦏꦺꦭꦸꦏꦸꦃ zie ꦭꦸꦏꦸꦃ

ꦱꦶꦏꦺꦥ꧀ ꦚꦶꦏꦺꦥ꧀ Kr.Ng. *iemand van achteren om het lijf vatten* (= ꦱꦫꦁꦏꦺꦥ꧀ en ꦱꦶꦏꦺꦥ꧀). — ꦱꦶꦏꦺꦥ꧀ *een onderdaan, die verpligte heerediensten doet in plaats van pacht op te brengen.* Zoo ꦥꦶꦤ꧀ꦢꦺꦴꦱꦶꦏꦺꦥ꧀ 5.

Digitized by Google

ꦱꦸꦏ꧀ꦱ꧀ꦩ = ꦊꦩ꧀ꦧꦸꦠ꧀

ꦱꦸꦏ꧀ꦩ Kw. *de ziel, geest* (Sanscr. s o e k s j m a). ꦲꦾꦁꦱꦸꦏ꧀ꦩ *God de wereldziel.* 43.

ꦱꦲꦧꦠ꧀ Ar. Ml. صحابة, *gezellen, vrienden, discipelen.*

ꦱꦲꦺꦴ zie ꦱꦲꦺꦴ

ꦱꦺꦢ Kr. h. (Kr. ꦥꦼꦗꦃ Ng. ꦩꦠꦶ) *sterven, overlijden.* 17. ꦲꦶꦁꦏꦁ ꦱꦺꦢꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦌꦪꦁꦏꦸꦁ tijdens *het overlijden* van mijn Grootvader. 13.

ꦱꦸꦏ zie ꦱꦸꦏ

ꦱꦸꦢꦸꦏ꧀ ꦚꦸꦢꦸꦏ꧀ Kr.Ng. *met wapentuig steken.*

ꦱꦸꦢꦸꦏꦤ꧀ *elkander steken.* 28.

ꦱꦢꦸꦭꦸꦂ Ng. *broeder of zuster.* 30.

ꦱꦺꦗ Kr.Ng. *plan, oogmerk, bedoeling; voornemens zijn* (Ml. سهاج). 23.

ꦱꦲꦪ of ꦱꦺꦲꦪ en ꦱꦺꦲꦪꦲꦪ zie ꦲꦪ

ꦱꦠ I°. Kw. 1°. *honderd* (= ꦱꦸꦠꦸꦫꦃꦱ Sanscr. 's a t a). — 2°. *een hoen* (= ꦲꦪꦩ꧀ en ꦥꦶꦠꦶꦏ꧀). ꦱꦠꦮꦤ *een boschhoen.*

II°. Kr. (Ng. ꦠꦺꦩ꧀ꦧꦏꦺꦴ) *tabak.*

ꦱꦠꦺꦴ Kw. *beest, dier.* — ꦱꦠꦺꦴꦮꦤ꧀ *wild dier.* 42.

ꦱꦶꦠꦶ Kr. (Ng. ꦭꦼꦩꦃ) *grond, bodem* (Sanscr. x i t i, *de aarde*). 45. ꦱꦶꦠꦶꦥꦿꦤꦫꦒ *grond* (*grondgebied*) van Prånårågå. 9. ꦱꦶꦠꦶꦢꦸꦱꦤ꧀ *de grond van een desa, desaland.* 57. ꦠꦶꦠꦶꦁꦱꦶꦠꦶꦢꦸꦱꦤ꧀ bewoners van desaland, dorpbewoners, dorpelingen. 7, 34.

Digitized by Google

[Javanese] of [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) eigenlijk *hooge grond:* benaming van een verheven plaats vóór den Kraton, waar de vorst verschijnt, wanneer hij zich aan zijn onderdanen vertoont. 17.

[Javanese] Kr. *tot den grond* (*het grondgebied*) *behoorende.* 10.

[Javanese] Kr. *grondgebied, landschap.* [Javanese] op mijn *grondgebied.* 9.

[Javanese] Kr.Ng. *niet afkeerig van iemand zijn, genegenheid tot iemand hebben, iemand genegen zijn.* 25.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *de maan; een maand* (Sanscr. 's a 's î, *de maan*).

[Javanese] drie *maanden.* 30. [Javanese] *de maand* Bĕsar. 5.

[Javanese] Kr.Ng. *mismoedigheid, bezorgdheid, angst, droefheid, smart, verdriet; mismoedig, bedroefd zijn* (Ml. [Arabic script]). [Javanese] *het bedroefd zijn* mijner ziele. 12. [Javanese] koning Pirangon *was bedroefd* (of *beangst*) van hart. 18.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kw. *duizend* (= [Javanese] Sanscr. s a h a s r a).

[Javanese] eigennaam. 9, 30.

[Javanese] Kr.Ng. *volgen, achterna loopen, iemand, die reeds weg is, achterna gaan.* 28.

[Javanese] Kr.Ng. *fout, gebrek, valsch.* 42.

Digitized by Google

ꦱꦶꦱꦶꦤꦺꦭꦤ꧀ zie ꦱꦶꦭꦺ

ꦱꦱ꧀ꦩꦶꦠ Kw. 1°. *een nederhangende wolk;* zie bl. 39. — 2°. *een voorspelling, openbaring.* — 3°. *een last, bevel.*

ꦱꦱꦺꦴꦁ Kr.Ng. *een deksel.*

ꦤꦱꦺꦴꦁ *geheel bedekken, overdekken.* ꦏꦱꦱꦺꦴꦁꦔꦤ꧀ *geheel overdekt worden.* 27.

ꦱꦶꦮꦶ Kw. 1°. kind (= ꦄꦤꦏ꧀). — 2°. z. v. a. ꦱꦺꦮ

ꦱꦺꦮ I°. Kw. ook ꦱꦶꦮꦶ ꦱꦺꦮꦶ; ꦱꦺꦮꦏ Ng. ꦱꦺꦱꦮꦤ꧀ ook ꦱꦺꦱꦺꦴꦤ꧀ Kr. *verschijnen voor een meerdere,* b. v. voor een vorst (ꦱꦺꦮ wordt verklaard door ꦏꦮꦸꦭꦤ꧀ ꦄꦧ꧀ꦢꦶ en ꦧꦏ꧀ꦠꦶ Sanscr. sêwâ, *dienst, vereering, huldiging;* sêwî, *dienend, vereerend, huldigend*). 22. ꦱꦶꦤꦶꦮꦶ Kw. ꦱꦶꦤꦺꦮꦏ Ng. *voor wien men verschijnt.* Zoo ook ꦱꦶꦤꦺꦮ — ꦱꦺꦤꦥꦠꦶꦱꦶꦤꦺꦮꦶꦁꦫꦠꦸ als het krijgsheer voor den vorst verschijnt. 40. ꦱꦩꦶꦱꦺꦱꦮꦤ꧀ ꦱꦶꦤꦶꦁ ꦥꦒꦼꦭꦫꦤ꧀ zij *verschenen* op de Pagĕlárran. 17, 18.

II°. Kr.Ng. ꦱꦺꦮ of ꦱꦺꦴꦮ *in huur nemen, huren.*

ꦥꦱꦺꦮꦏꦤ꧀ Ng. ꦥꦱꦺꦱꦮꦤ꧀ Kr. *een plaats, waar ondergeschikten voor hun hoofden verschijnen. Zoo worden voornamelijk de Pandåpå's op het plein van de Kraton van den vorst genoemd* (Ml. فسيبن). 36.

ꦱꦮꦃ Ng. (Kr. ꦱꦧꦶꦤ꧀) *rijstveld, dat onder water gezet wordt.* 3.

ꦱꦮꦸꦁꦒꦤ꧀ zie ꦱꦮꦸꦁꦒꦤ꧀

ꦱꦺꦱꦮꦤ꧀ zie ꦱꦺꦮ

Digitized by Google

ꦱ꧀ꦮꦂꦒ꧀, ꦱꦮꦂꦒ꧀, of ꦱ꧀ꦮꦂꦒ꧀ Kr.Ng. *de hemel, de woonplaats der zaligen* (Ml. سوركا of سرك; Sanscr. s w a r g a).

ꦱ꧀ꦮꦂꦒꦶ, ꦱꦮꦂꦒꦶ, of ꦱ꧀ꦮꦂꦒꦶ Kr. *zaliger, wijlen* (Sanscr. s w a r g î). ꦫꦩꦏꦸꦭꦱ꧀ꦮꦂꦒꦶ, mijn Vader *zaliger*. 13.

ꦱꦸꦮꦺꦏ꧀ of ꦱꦸꦤꦮꦺꦏ꧀ Kr.Ng. *gescheurd*. 27.

ꦚꦸꦮꦺꦏ꧀ of ꦚꦸꦤꦮꦺꦏ꧀ *scheuren, in stukken scheuren; iemand voor den tijd wegzenden*. ꦢꦶꦱꦸꦮꦺꦏ꧀ꦏꦺ, *gescheurd worden*. 27.

ꦏꦱꦸꦮꦺꦏ꧀ *gescheurd, stukken gescheurd*. ald.

ꦱꦮꦶꦢꦏ꧀ Kr.Ng. *zestig*. ꦮꦶꦮꦶꦠ꧀ꦱꦺꦏꦼꦠ꧀ꦏꦁꦱꦮꦶꦢꦏ꧀ tot *vijftig* en *zestig* toe. 4.

ꦱꦸꦮꦮ Kr.Ng. *toereikend, genoegzaam*.

ꦱꦸꦮꦮꦶ Kr. (Kr. h. ꦱꦸꦩꦁꦒ꧀ꦒ Md. ꦩꦁꦒꦺꦴꦁ Ng. ꦩꦺꦴꦁꦒꦺ en ꦲꦪꦺꦴ) *welaan! komaan!* ꦱꦸꦮꦮꦶꦱꦩꦶꦁꦱꦺꦴꦫꦺ … ꦱꦮꦺꦴꦁ *welaan!* wij rijden om half vijf uit. 4. — Men zegt ook ꦤꦺꦴꦁꦏꦱꦸꦮꦮꦶ eigenlijk: *indien het genoegzaam is*.

ꦱꦮꦭ꧀ Ar. Ml. شوال, naam der tiende maand van het Mohammedaansche jaar. 13.

ꦱꦸꦮꦭ zie ꦮꦭ

ꦱꦮꦺꦒ꧀ Kr. (Md. ꦩꦺꦒꦺꦴꦁ Ng. ꦭꦒꦶ) *juist, pas; zoo even; thans, op het oogenblik*. ꦱꦮꦺꦒ꧀ꦥꦶꦠꦸꦮꦸꦭꦤ꧀ *juist* zeven maanden. 3. ꦱꦮꦺꦒ꧀ … welke *juiste tijd* was het, dat gij aankwaamt? 5. ꦢꦶꦏꦱꦮꦺꦒ꧀ … die zich *thans* bevindt in de rijksstad Djokjokarta. 6.

Digitized by Google

[illegible] uw *zoo even (pas)* geboren kind. 8.

ꦱꦺꦭ Kr. 1°. (Ng. ꦮꦠꦸ) *steen, een steen* (Sanscr. sila, *steen;* saila, *steenachtig, steenig*). 21. — 2°. (Kr.Ng. ꦱꦺꦴꦠꦾ) *edelgesteente, juweel, diamant.* — 3°. (Ng. ꦩꦺꦤꦾꦤ꧀) *benzoïn.*

ꦱꦭꦃ Kr.Ng. *fout, gebrek; valsch, verkeerd* (Ml. سله). — ꦱꦭꦃꦱꦶꦗꦶ of ꦱꦭꦃꦱꦶꦗꦶ Ng. ꦱꦭꦃꦱꦠꦸꦁꦒꦭ꧀ Kr. *één van beiden.* 31.

ꦱꦭꦶꦤ꧀ Kr.Ng. *afwisselen, een ander of iets anders worden* (Ml. سالن). 17.

ꦱꦭꦶꦤ꧀ zie ꦭꦶꦤ꧀

ꦱ꧀ꦭꦏ Ng. (Kr. ꦱꦼꦭꦏ) *zilver.* 39.

ꦱꦭꦮꦺ zie ꦭꦮꦺ

ꦱꦭꦪ of ꦱꦸꦭꦪ Kr.Ng. *tegenstrijdigheid, verschil.*

ꦤꦚꦭꦪꦤꦶ of ꦤꦸꦭꦪꦤꦶ *strijdig zijn tegen iets, met iets of iemand in strijd zijn.* 12.

ꦱꦭꦩ꧀ Ar. Ml. سلام, *heil, vrede, groete.* ꦱꦭꦩ꧀ꦱꦭꦩꦤ꧀ *elkander groeten.* 23.

ꦱꦭꦩꦼꦠ꧀ of ꦱ꧀ꦭꦩꦼꦠ꧀ Ar. Ml. سلامة, *heil, vrede, geluk.* 41.

ꦱꦶꦭꦶꦥ꧀ Kr.Ng. *achterhoudend, geheimhoudend.*

ꦤꦶꦭꦶꦥ꧀ꦏꦼꦤ꧀ Ng. — ꦤꦶꦭꦶꦥ꧀ꦏꦼꦤ꧀ Kr. *iets geheimhouden, verbergen, verzwijgen.* 28.

ꦱꦭꦶꦥ꧀ Kr.Ng. 1°. *het schouderblad.* — ꦱꦭꦶꦥ꧀ꦱꦭꦶꦥꦤ꧀ *elkander vooruitstreven, elkander omverloopen.*

2°. *een soort van gevlochten machine, waarin iets aan een stok hangende gedragen wordt.*

Digitized by Google

3°. *bekommerd, ongerust.*

ꦱꦸꦩꦼꦭꦁ *bekommerd, ongerust; bekommering, ongerustheid; bekommerd, ongerust zijn.* [Javanese] *de bekommering* (*ongerustheid*) van mijn hart. 8. [Javanese] uw hart zij niet *bekommerd* (ongerust). 23.

ꦱꦥ꧀ zie [Javanese]

ꦱꦥꦶ Ng. (Kr. ꦭꦼꦩ꧀ꦧꦸ) *koebeest, rund* (Ml. ساڤي). 29, 42.

ꦱꦼꦥꦸꦃ Kr. (Ng. ꦠꦸꦮ) *oud, bejaard, versleten.* [Javanese] een *bejaard*, of *oud*, mensch. 26. [Javanese] *de oudste.* 20. [Javanese] *de oudsten.* 9.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *oudste*, d. i. *plaatsvervanger; de persoon, die een dorpshoofd bij afwezigheid vervangt.* 9.

[Javanese] zie [Javanese]

ꦱꦸꦥꦼꦤ Kr. (Ng. [Javanese]) *droom* (Sanscr. s w a p n a). 18.

ꦚꦸꦥꦼꦤ Kr. (Ng. ꦔꦶꦩ꧀ꦥꦶ) *droomen.* 18.

ꦱꦥꦂ of ꦱꦥꦂ Ar. Ml. صفر, naam der tweede maand van het Mohammedaansche jaar. 8.

[Javanese] zie [Javanese]

ꦱꦥ꧀ꦠ Kw. *zeven* (= ꦥꦶꦠꦸ Sanscr. s a p t a. Het wordt ook verklaard door [Javanese]).

ꦱꦥꦶꦠ꧀ zie ꦱꦼꦥꦶꦠ꧀ II°.

ꦱꦼꦥꦶꦠ꧀ I°. Kr.Ng. *benepen, naauw, smal, eng.* 45.

II°. Ng. ꦱꦥꦶꦠ꧀ Kr. *nijptang, schaar* (Ml. سڤت of سڤيت).

Digitized by Google

III°. Kr. (ook ꦱꦸꦤꦠ꧀ Kr.; Ng. ꦠꦼꦠꦏ꧀) *besnijdenis.*

ꦱꦸꦥꦠ Ng. ꦱꦸꦥꦲꦺꦴꦱ꧀ Kr. *eed; een eed doen, zweren.* 35.

ꦚꦸꦥꦠꦤꦶ Ng. ꦚꦸꦥꦲꦺꦴꦱꦶ Kr. *beëedigen, een zaak met eede bevestigen, bezweren; vervloeken, verwenschen.*

ꦱꦸꦥꦶꦪꦃ eigennaam van een dochter van Nabi Soêngeb. 20, vlgg.

ꦱꦥꦸꦪꦃ zie ꦱꦸꦥꦸꦪꦃ

ꦱꦸꦥꦪ Ng. ꦱꦸꦥꦢꦺꦴꦱ꧀ Kr. *opdat* (Ml. سفاي). 44.

ꦱꦢꦶꦪ Kr.Ng. *gereed, gereed zijn* (Ml. سديا; Sanscr. sadja. Vrg. ꦱꦗꦶ).

ꦱꦼꦢꦼꦁ Kr.Ng. *juist, van pas, bij tijds; toereikend, matig, geschikt* (Ml. سدڠ. Het wordt verklaard door ꦥꦤ꧀ꦠꦼꦱ꧀ ꦏꦺꦴꦮꦼ en ꦏꦼꦱꦶꦢꦏꦺ).

ꦚꦼꦢꦼꦁ Kw. *juist, van pas maken.*

ꦱꦗꦶ Kw. *gereed houden* (Ml. ساجي *gereed maken, opdisschen.* Vrg. ꦱꦢꦶꦪ).

ꦱꦥꦲꦺꦴꦱ꧀ 1°. Kr. h. *aanbieding, aanbod.* — 2°. Kr. (ook ꦱꦼꦧꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr.; Ng. ꦗꦒꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀) *wacht.*

ꦱꦸꦢꦶꦗꦶ Ng. ꦱꦸꦢꦶꦥꦲꦺꦴꦱ꧀ Kr. *in gereedheid gebracht; gereed zijn.*

ꦚꦥꦲꦺꦴꦱꦶ 1°. Kr.Ng. *in gereedheid brengen.* — 2°. Kr. h. *aanbieden, mededeelen.* — 3°. Kr. *de wacht houden over nacht.*

ꦚꦥꦲꦺꦴꦱꦏꦺꦏꦼꦤ꧀ 1°. Kr.Ng. *in gereedheid laten brengen.* — 2°. Kr. h. (Kr. ꦚꦼꦢꦃꦏꦼꦤ꧀ Ng. ꦥꦱꦸꦁꦥꦸꦁꦏꦺ) *doen of laten aanbieden.* 12.

ꦱꦗꦶ zie ꦱꦗꦶ

ꦱꦠꦼꦗꦤ꧀ zie ꦗꦼꦠ꧀ꦤꦤ꧀

ꦱꦸꦗꦸꦢ꧀ Ar. Ml. سجود, *zich nederbuigen, aanbidden.*

ꦱꦮꦸꦃ gew. ꦱꦸꦱꦮꦸꦃ Kr.Ng. *vermeerderen, toenemen.* 16, 44.

ꦱꦶꦪꦭ꧀ Kr.Ng. *ellendig, ongelukkig.* 42.

ꦱꦪꦶꦢ꧀ Ar. سَيِّد, *heer.* Zoo in ꦱꦪꦶꦢꦶꦆꦩꦿꦤ꧀ eigennaam van *Amran*, den vader van Mozes. 18.

ꦱꦸꦪꦸꦢ꧀ Kr.Ng. *zich onderwerpen, het gezag van een ander over zich erkennen.* 16.

ꦱꦪꦶꦢꦶꦢꦶꦤ꧀ een der namen van den Soesoehoenan van Soerakarta, misschien verbasterd uit سَعْدُ الْدِين. 11.

ꦱꦶꦪꦁ Kr. (Ng. ꦫꦶꦪꦤ꧀ ook ꦲꦿꦶꦪꦶꦤ꧀ of ꦲꦶꦤ꧀ Ng. ꦲꦿꦶꦪꦶꦤꦤ꧀ of ꦲꦶꦤꦤ꧀ Kr.) *dag,* in tegenoverstelling van den nacht. ꦱꦶꦪꦁꦢꦭꦸ *dag en nacht.*

ꦱꦩ Kw. *gelijk, gelijkelijk, zamen, gezamentlijk, alle* (= ꦥꦝ en ꦱꦩꦏ꧀ꦠꦼꦂꦠꦼꦥꦤ꧀ Ml. سام, Sanscr. s a m a).

ꦱꦩꦶ Kr. (Ng. ꦥꦝ) zoo veel als het vorige; ook in veelvuldig gebruik om het collective meervoud te kennen te geven. ꦱꦩꦶꦫꦼꦩ꧀ꦧꦒ꧀ *zamen* beraadslagen. 15. ꦲꦤꦏ꧀ꦏꦭꦶꦃꦱꦩꦶꦥꦼꦂꦮꦶꦱ꧀ꦠꦿꦶ twee kinderen, *gezamentlijk* (d. i. *beide*) van het vrouwelijk geslacht. 20. ꦗꦮꦶꦱꦩꦶꦗꦮꦶ Javaan, *gezamentlijk* Javaan, d. i. Javanen onder elkander. 37. ꦲꦤꦏ꧀ꦥꦸꦠꦸꦱꦩꦶ zijn *gezamentlijke* kinderen en kleinkinderen. 41. — ꦱꦱꦩꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ *en al wat iets dergelijks is, en alle dergelijken; en desgelijks.* 16, 18. — ꦱꦩꦱꦩ Kw.

Digitized by Google

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *onderling*. 42. — [Javanese] *gelijk zijn*. 45.

[Javanese] Kr.Ng. 1°. *aanzien, gelaat*. — 2°. *schijnen, gelijkend*. — 3°. *iets door het gelaat uitdrukken, aanwijzen*. 43, 45. — 4°. *een geheime beteekenis, raadselachtig*. — 5°. *fraai, schoon*. 40. 42.

[Javanese] *voortreffelijk*. 41.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] of [Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *geheim, vermomd; onzeker, onveilig* (Ml. سامر).

[Javanese] Kr.Ng. *een put* (Ml. سومور). 20, 39.

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. naam van een stad op de noordkust van Java. 4.

[Javanese] of [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr. I°. [Javanese] Md. (Ng. [Javanese]) *reeds, gedaan, afgedaan, geleden*. [Javanese] dit heeft *reeds* drie jaren gekregen; d. w. z. *reeds* sedert drie jaar. 3. [Javanese] toen Pirangon *reeds* rijk was; toen hij rijk was geworden. 15. [Javanese] buiten is het *reeds* dag. 18. [Javanese] *reeds* eenigen tijd. 7. [Javanese] of [Javanese] *nadat*. 6,7, 9,11.

Digitized by Google

ꦱꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤꦶꦏꦸꦧꦸꦂꦫꦠꦸꦏꦶꦥꦸꦤꦶꦏꦼꦠ꧀ꦧꦶꦱ꧀ nadat zij hun vorigen koning begraven hadden. 17.

II°. (Ng. ꦲꦗꦲꦺ) *het moet niet, dat niet* (het Lat. *ne*). 38.

ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦏꦺꦴꦩꦏꦠꦶꦂꦱꦤ꧀ꦱꦼꦏꦶꦭꦶꦏꦶꦠ꧀ *wees niet* verlegen van gemoed. 20.

ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦃ Kr.Ng. *tegelijk met den vijand sneuvelen* (zamengesteld uit het Sanscr. voorz. s a m, *gelijkelijk, tegelijk*, en ꦥꦸꦃ). ꦧꦺꦭꦥꦸꦃꦱꦩ꧀ꦥꦸꦃ 28.

ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ Kr. 1°. *voet, been* (Het wordt ook verklaard door ꦥꦢꦥꦢ).

2°. (Ng. ꦏꦺꦴꦮꦺꦏꦺꦴꦮꦺ en ꦱꦶꦫ) *gij, u, uw;* b. v. ꦥꦸꦏꦸꦭ꧀ꦥꦶꦫꦏꦺꦴꦮꦺ ꦏꦺꦴꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ꦠꦶꦠꦶꦃꦠꦶꦪꦁ hoe laat gaat *gij* uitrijden? 4. ꦥꦫꦗꦶ ꦱꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀ *uw* vrouw. 8.

ꦱꦩ꧀ꦥꦶꦂ zie ꦱꦥꦶꦂ

ꦱꦼꦩꦪ of ꦱꦩꦪ Ng. ꦱꦼꦩꦺꦴꦤ꧀ꦤꦶꦪꦤ꧀ of ꦱꦩꦺꦴꦤ꧀ꦤꦶꦪꦤ꧀ Kr. *belofte; uitstel tot de betaling van een schuld.*

ꦱꦩ꧀ꦧꦼꦂꦭꦃ zie ꦱꦼꦂꦭꦃ

ꦱꦼꦩ꧀ꦧꦿꦤ Kr.Ng. *schertsend, onachtzaam; scherts, kortswijl.* 41.

ꦚꦼꦩ꧀ꦧꦿꦤꦏꦶ *iemand foppen.*

ꦱꦼꦩ꧀ꦧꦢ Kr.Ng. *behoorlijk, betamelijk* (Het wordt verklaard door ꦱꦶꦢꦸꦃ). Ook eigennaam 25.

ꦱꦩ꧀ꦧꦼꦠꦤ꧀ zie ꦱꦩ꧀ꦧꦸꦁ

ꦱꦩ꧀ꦧꦸꦁ ꦚꦩ꧀ꦧꦸꦁ Ng. ꦱꦩ꧀ꦧꦼꦠ꧀ ꦚꦩ꧀ꦧꦼꦠ꧀ Kr. *lasschen, zamenlasschen, zamenvoegen.* 40.

ꦱꦸꦩ꧀ꦧꦁ Kr.Ng. *tot het vieren van een feest bijdragen.*

Digitized by Google

[illegible] *bijdrage tot het vieren van een bruiloft.* 5.

[illegible] zie [illegible]

ꦱꦼꦒ Ng. (Kr. ꦱꦼꦏꦸꦭ꧀) *gekookte rijst.* 42.

ꦱꦒꦸꦃ Ng. ꦱꦒꦃ Kr. *beloven, belofte.*

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *beloven om iets te doen.* [illegible] de Patih *beloofde het.* 26.

ꦱꦸꦒꦶꦃ Kr. Ng. *rijk; rijk zijn.* 18, 42, 43.

ꦱꦸꦩꦸꦒꦶꦃ *zich rijk vertoonen.* 43.

ꦏꦱꦸꦒꦶꦲꦤ꧀ *verrijkt; rijkdom.*

ꦱꦒꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ zie ꦱꦒꦫ

ꦱꦒꦫ Ng. ꦱꦒꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. *de zee, oceaan* (Sanscr. s â g a r a).

ꦱꦒꦼꦢ꧀ Kr. (Ng. ꦧꦶꦱ) *kunnen, vermogen, bekwaam, in staat zijn.* [illegible] moge ik *in staat zijn* (moge het mij vergund worden) u te ontmoeten. 8, 13. [illegible] er was niemand, die het Chineesche schrift van dat boek lezen *kon.* 10. [illegible] hij *is* niet *in staat* wederom kwaad te doen; hij *kan* geen kwaad meer doen. 12. [illegible] indien ik er *in staat toe ben.* 22. [illegible] niet afgedaan *kunnen* worden. 36.

[illegible] zie [illegible]

ꦱꦧꦼꦤ꧀ Kr. Ng. *elk, ieder.* [illegible] *elke* dag. 25. [illegible] *elke* nacht. 41.

Digitized by Google

ꦱꦧꦶꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦱꦮꦃ) *rijstveld, dat onder water gezet wordt.* 3, 38.

ꦚꦧꦶꦤ꧀ Kr. *rijstvelden bebouwen.* 3.

ꦱꦧꦂ Kr.Ng. *geduld, geduldig, bedaard* (Ar. Ml. صبر). 44, 45.

ꦱꦧꦿꦁ Kr.Ng. *overzee, de overkant van een rivier* (Ml. سبرڠ). ꦮꦺꦴꦁꦱꦧꦿꦁ iemand van *overzee.* 25.

ꦚꦧꦿꦁ *naar den overkant van een rivier varen; een reis over zee doen; zich met een vreemde natie vermengen.*

ꦱꦧ꧀ꦢ Kw. *woord, wat iemand zegt, spraak, taal; spreken* (Ml. سبدا; Sanscr. 'sabda, *geluid, klank, woord*).

ꦚꦼꦧꦸꦠ꧀, ꦚꦼꦧꦸꦠꦏꦼꦤ꧀ Kr.Ng. ꦚꦼꦧꦠ꧀ Kr. *noemen; God aanroepen, aanbidden* (Ml. سبوت). ꦭꦭꦸꦲꦸꦂꦏꦸꦱꦏꦺꦲꦶꦁꦏꦁꦏꦸꦱꦼꦧꦸꦠ꧀ꦥꦶꦠꦸ al mijn voorouders, die ik *noemde,* zijn zeven. 24.

ꦱꦲꦧꦠ꧀ Ar. Ml. صحبة, ꦱꦃꦧꦠ꧀ Kr.Ng. *vriend.*

ꦥꦱꦃꦧꦠꦤ꧀ Kr.Ng. *vriendschap.* 14.

ꦱꦧꦧ꧀ ook bij verkorting, als of de ꦱ in dit woord het Javaansche voorzetsel ware, ꦧꦧ꧀ Kr.Ng. *oorzaak, reden; omdat, dewijl; want* (Ar. Ml. سبب). ꦱꦧꦧ꧀ꦥꦸꦤꦥ *om welke reden? waarom?* 4, 28. Zoo ook bij verkorting ꦧꦧ꧀ꦥꦸꦤꦥ 4. ꦥꦸꦤꦥꦱꦧꦧꦺ wat is de *oorzaak* er van? 21. ꦱꦧꦧ꧀ꦲꦶꦁꦱꦥꦸꦤꦶꦏꦲꦶꦁꦏꦁꦱꦶꦤꦲꦸꦁꦏꦸꦭ ꦱꦺꦴꦏ꧀ꦱꦸꦫꦠꦶꦥꦸꦤꦶꦏ꧀ꦩꦧꦸꦁꦏ *want* tot heden toe ontving ik geen brief van hem. 8.

ꦱꦁ Kr.Ng. *titel van doorluchtige personen.* Zoo meestal als voorzetsel voor titels en namen van goden en vorstelijke personen; b. v. ꦱꦁꦲꦾꦁ

ꦱꦁꦥꦿꦧꦸ of ꦱꦁꦲꦗꦶ *Zijn Majesteit* de vorst, of koning. 16, 26, 40.

ꦱꦁꦲꦾꦁꦮꦶꦝꦶ *God.*

ꦱꦶꦁ Ng. (Kr.Ng. ꦲꦶꦁ en ꦲꦶꦁꦏꦁ) *die, dat, welke, hetwelk.* ꦱꦶꦁꦢꦢꦶꦏꦿꦱ꧀ꦱꦶꦁꦢꦸꦩꦤꦺ *hetwelk* zij voornemens zijn. 23. ꦢꦸꦤꦢꦶꦏꦤꦲꦶꦁꦲꦸꦩꦸ ꦢꦸꦩꦢꦶꦱꦶꦁꦠꦏꦺꦴꦤ꧀ *indien ik het zelf niet ben, die het vraag.* 25. ꦢꦺꦴꦤꦶꦁꦩꦼꦤ꧀ꦢꦁꦱꦶꦁꦥꦠꦸꦁꦒꦢꦁ *de menschen van Měndang, die de een na den ander de vlugt nemen, zijn vele.* ald.

ꦱꦔ Kr.Ng. *negen.* 15. ꦱꦔꦭꦱ꧀ *negentien.* 3.

ꦱꦶꦁꦒ I°. Kw. ook ꦱꦶꦁꦒ of ꦱꦶꦁꦲ *leeuw, tijger* (Ml. سيڠ; Sanscr. s i n g h a, *leeuw*).

ꦱꦶꦁꦒꦱꦶꦁꦒꦸꦤ eigennaam. 6.

ꦱꦶꦁꦒꦭꦸꦔ eigennaam. 6.

II°. Kr.Ng. *elk, ieder.*

ꦢꦱꦁꦏꦶꦁ zie ꦱꦺꦏꦶꦁ

ꦱꦏꦭ of ꦱꦁꦏꦭ Kw. 1°. *tijdrekening, jaartelling* (Sanscr. s a n g- k a l a, *optelling*). 25. — 2°. *een ongeluk.*

ꦱꦁꦏꦶꦁ zie ꦱꦺꦏꦶꦁ

ꦱꦔꦠ꧀ Kr. (Ng. ꦒꦔꦠ꧀) *zeer, uitermate* (Ml. ساڠت). ꦱꦔꦠ꧀ꦱꦼꦁꦒ *zeer* verheugd zijn. 4. ꦱꦔꦠ꧀ꦏꦁꦒꦺꦤ꧀ꦢꦸꦏꦿꦱ꧀ꦱꦶꦫꦢꦸꦏꦿꦱ꧀ꦱꦶꦫ *zeer* met verlangen (met groot verlangen) wachten. 28.

ꦱꦁꦱꦪ Kr.Ng. I°. zie ꦱꦪ

II°. *bezwaar, nood, verdriet, tegenspoed* (Sanscr. ’s a n g s a y a, *twijfel, onzekerheid*).

Digitized by Google

[illegible] Kr.Ng. *een digtbegroeide weg.* 45.

[illegible] 1°. [illegible] Ng. [illegible] Kr. *iets op de handen dragen; aanbieden.*

2°. Kr.Ng. *een vracht rijst van vier en twintig bossen;* en *magt om weerstand te bieden.*

ꦱꦸꦩꦁꦒ Kr. h. (Kr. ꦱꦸꦮꦮꦶ Md. ꦩꦁꦒ Ng. [illegible] en [illegible]) *welaan! komaan!* [illegible] de Patih zeide: *Welaan!* 27.

[illegible] Kr.Ng. *een anderen weg kiezen, ontwijken, vermijden.* 41.

[illegible] Ar. شُعَيْب, eigennaam. Zoo heet in den Koran en bij de Mohammedanen de schoonvader van Mozes. 20.

ꦮ

ꦮꦶ 1°. Kw. *voortreffelijk, uitmuntend* (= [illegible] Sanscr. wi, *zeer,* als onafscheidelijk voorzetsel). — 2°. *neen, niet* (Sanscr. wi, als onafscheidelijk voorzetsel, z. v. a. *on-*). — 3°. *den teugel vieren, loslaten.* — 4°. ꦮꦶ gew. ꦲꦸꦮꦶ Kr.Ng. een soort van aardvrucht, *patattas.*

ꦮꦸꦃ 1°. gew. ꦮꦸꦮꦸꦃ Kr. ꦲꦶꦩ꧀ꦧꦸꦃ Ng. *vermeerdering, bijvoegsel, daarenboven* (ꦮꦸꦃ = ꦲꦶꦩ꧀ꦧꦸꦃ).

2°. Kw. *een menigte, velen* (= ꦏꦛꦃ)

ꦠꦸꦮꦸꦃ en [illegible] Kw. *en, benevens, alsmede* (ꦠꦸꦮꦸꦃ wordt ook

Digitized by Google

verklaard door ꦮꦺꦴꦫꦴꦠꦃ en ꦥꦿꦮꦃ door ꦮꦶꦗꦶ). 42. ꦲꦤꦲꦤ ꦮꦶꦠꦺꦴꦤ꧀ꦤꦺ ꦥꦿꦮꦃꦲꦤꦺꦏꦲꦤꦺꦱꦤꦶꦝꦺꦱ꧈ hetzij in de stad, hetzij in het een of ander dorp. 29. ꦤꦒꦫꦶꦥꦿꦮꦃ꧈ ꦮꦶꦥꦸꦥꦸꦏꦸꦤ꧀ (van) de stad, *of* van een dorp. 34. — ꦥꦶꦮꦃ wordt in Krâmâ, en ꦥꦿꦮꦃ in Ngoko gebruikt.

ꦮꦺꦃ gew. ꦲꦺꦮꦺꦃ Ng. (Kr. ꦱꦸꦏ꧈ ꦥꦫꦶꦁ꧈ ꦕꦲꦺꦴꦱ꧀ en ꦥꦶꦱꦤ꧀ꦝꦶ) *geven, aanbieden, toestaan, vergunnen.* ꦲꦗꦲꦺꦮꦺꦃ *geef* het niet. 25. ꦲꦏꦸꦲꦺꦴꦫꦲꦺꦮꦺꦃ ik *geef* het niet. 28. ꦲꦺꦮꦺꦃꦱꦸꦂꦮꦃ (Kr. ꦱꦸꦏꦲꦸꦥꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ of ꦕꦲꦺꦴꦱ꧀ꦲꦸꦥꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ kennis *geven.* 5, 29.

ꦮꦺꦴꦃ of ꦲꦸꦮꦺꦴꦃ Kr.Ng. *vrucht.*

ꦮꦺꦴꦮꦺꦴꦃꦲꦤ꧀ *vruchten.* 39.

ꦮꦶꦱꦸ zie ꦥꦶꦱꦸ

ꦮꦲꦤ Kw. 1°. *voertuig, iets waarop men rijdt of vaart* (= ꦠꦸꦠꦸꦩ꧀ꦥꦏꦤ꧀). — 2°. *beteekenis, verklaring; voorteeken* (Sanscr. w â h a n a, *voertuig, aanvoering, aanbrenging*). 18. ꦲꦥꦮꦲꦤꦺꦲꦺꦏꦺꦴ꧈ wat is de *beteekenis* er van (van den droom)? eigenlijk wat *voert* of *brengt* dat *aan?* 19.

ꦮꦤ Kr. (Ng. ꦲꦭꦱ꧀) *woud, bosch* (Sanscr. w a n a). 20, 35.

ꦮꦤꦮꦱ Kw. *een groot bosch, waarin zich veel wild bevindt* (Sanscr. w a n a w â s a, *woudverblijf, boschverblijf*). Zie bl. 40.

ꦮꦤꦶ Ng. (Kr. ꦮꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀) *durven, wagen; stoutmoedig, dapper zijn.* ꦥꦝꦮꦤꦶꦤꦺ hun *dapperheid* is gelijk. 29.

ꦮꦺꦮꦺꦃꦲꦶ Ng. (Kr. ꦱꦸꦏꦤꦶ en ꦥꦫꦶꦁꦲꦶ) *geven.* ꦲꦏꦸꦮꦺꦮꦺꦃꦲꦶ ik *geef.* 15, 27.

Digitized by Google

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] en [Javanese]) *doen* of *laten geven.* [Javanese] zijn gewaad *liet* hij mij *geven.* 17.

[Javanese] I°. ook [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *niet geschieden, niet plaats hebben, niet doorgaan.* [Javanese] *het mist,* of *faalt* niet; het geschiedt zeker. Zoo ook [Javanese] 42.

II°. (Ng. [Javanese]) *een winkel* of *kraam aan den weg,* waar levensmiddelen enz. verkocht worden (Ml. بارڠ of باروڠ).

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kw. *algemeen bekend.*

[Javanese] Kr. Ng. *bekend, ruchtbaar.*

[Javanese] of [Javanese] of [Javanese] Ng. [Javanese] of [Javanese] Kr. *lezen, hardop lezen, zingende lezen* (Ml. باچ; Sanscr. w a t j a, *spreken*). 42.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. (Ng. gew. [Javanese]) *gesprek; spreken, zeggen* (Ml. بيچار, Sanscr. w i t j a r a, *redenering, redekaveling*). [Javanese] Dewi Soepoewah *zeide* vervolgens tot (eigenlijk *redeneerde,* of *hield een gesprek met*) Nàbi Moesâ. 23. [Javanese] de menschen van het dorp *zeiden* wederom. 25.

[Javanese] ook [Javanese] Kw. *zeer ervaren, kundig, bedreven,*

Digitized by Google

geleerd (= ꦮꦶꦕꦏ꧀ꦱꦤ꧀ Ml. بجقسان ; Sanscr. w i t j a k s a n a). Dezen titel geeft men op Java aan den Gouverneur-Generaal van Neêrlandsch Indiën. 11.

ꦮꦶꦱꦤꦤ꧀ zie ꦮꦶꦱꦤ꧀

ꦮꦸꦮꦸꦂ gew. ꦏꦮꦸꦮꦸꦂ Kr.Ng. *vermengd, door elkander.*

ꦏꦮꦸꦮꦸꦂ Ng. *vermengen, vermengd.* 39.

ꦮꦶꦫ Kw. *dapper, een held* (= ꦮꦤꦺꦴꦤ꧀ en ꦏꦱꦠꦿꦶꦪ Sanscr. w î r a, *sterk, magtig, een held*).

ꦥꦿꦮꦶꦫ *een held* (Sanscr. p r a w î r a).

ꦥꦿꦮꦶꦫꦢꦶꦏꦺꦴ eigennaam 8.

ꦮꦸꦫꦶ Kw. ꦧꦸꦫꦶ Ng. (Kr. ꦮꦶꦁꦏꦶꦁ) *achter.* ꦏꦧꦸꦫꦶ *achter, achteraan, van achteren.* 23. ꦏꦺꦧꦸꦫꦶ zie ꦏꦺꦏꦤ꧀

ꦮꦫꦸꦃ ꦮꦫꦸꦃ Kr. (ook ꦮꦸꦫꦸꦏ꧀ ꦮꦸꦫꦸꦏ꧀ Kr.; Kr.Ng. ꦮꦸꦫꦸꦏ꧀ ꦮꦸꦫꦸꦏ꧀) *leeren, onderwijzen.*

ꦮꦫꦸꦃꦏꦺ Kr.Ng. *iemand onderrigten.* 42.

ꦮꦫꦶ Kw. *water* (Sanscr. w â r i): zie bl. 39.

ꦮꦺꦫꦸꦃ of ꦥꦿꦸꦃ Ng. (Kr. ꦩꦸꦂꦱꦺꦴ ꦮꦸꦤꦶꦁ en ꦥꦶꦤ꧀ꦝꦤ꧀) *vernemen, zien, weten, kennen; kennis.* ꦏꦤꦛꦺꦴꦤ꧀ꦮꦺꦫꦸꦃ ꦤꦶꦁꦏꦮꦸ dat de rijksgrooten niet te *weten* komen. 19. ꦮꦺꦫꦸꦃ ꦢꦭꦤ꧀ den weg *weten* (of *kennen*). 20. ꦏꦺꦴꦥꦿꦸꦃ niet *weten.* 44. ꦏꦮꦸꦮꦸꦃꦮꦺꦫꦸꦃ zie ꦮꦸꦮꦸꦃ

ꦔꦺꦫꦸꦃꦏꦺ Ng. (Kr. ꦔꦸꦤꦶꦁꦔꦸꦤꦶꦁ) *kennis van iets nemen of dragen; iets weten, met iets bekend zijn.* Zoo ꦮꦢꦤ꧀ꦥꦿꦸꦃꦏꦺ 43, en ꦏꦥꦿꦸꦃꦏꦤ꧀ 45.

Digitized by Google

ꦫꦸꦥ Kw. ꦫꦸꦥꦶ Kr. (Ng. ꦮꦂꦤ) *gedaante, gestalte, vorm, kleur, soort* (Sanscr. Ml. روڤ); ꦫꦸꦥꦶ ꦩꦫꦸꦥꦶ *de gedaante van iets hebben.* ꦫꦸꦥꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦸꦤꦺ zijn vorige *gedaante.* 27. ꦏꦫꦺꦃꦫꦸꦥꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦸꦂꦒ꧀ꦒꦼꦤ꧀ꦝꦸꦁ ꦏꦝꦢꦺꦴꦱ꧀ꦫꦸꦥꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦶꦁ de fatsoenen van die dolken waren veler*lei* (veel*soort*ig). 9. Zoo wordt het gebruikt, als men verschillende soorten van dingen opnoemt; b. v. ꦫꦸꦥꦶꦏꦸꦢꦲꦺꦴꦏꦸꦢꦗꦤ꧀ꦠꦤ꧀, ꦫꦸꦥꦶ ꦲꦸꦤ꧀ꦝꦏ꧀ꦝꦸꦏꦶꦱꦶꦤ꧀ꦏꦼꦤ꧀ aan paarden, een hengst; kromme messen zes. ald. ꦫꦸꦥꦶꦥꦿꦗꦸꦫꦶꦠ꧀ *de gedaante hebben van* krijgslieden; er *als* krijgslieden *uitzien.* 16. ꦫꦸꦥꦶꦠꦼꦤ꧀ꦢꦸꦤ꧀ *de gedaanten van* planten *hebben;* van een grond, die beplant is. 38. ꦩꦫꦸꦥꦶꦭꦫꦺꦭꦩꦭꦶꦠ꧀ *in de gedaante van* een kleine knaap. 27. ꦫꦸꦥꦶꦥꦸꦤ꧀ꦥꦸꦤꦥꦸꦤ꧀ *van* wat *soort* het ook zij. 34. — ꦲꦤꦺꦏꦫꦸꦥ꧀ꦥꦶꦤ꧀ꦏꦤ꧀ of ꦲꦤꦺꦏꦫꦸꦥꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ en ꦲꦤꦺꦏꦫꦸꦥꦤꦺ (Ng. ꦲꦤꦺꦏꦮꦂꦤꦤꦺ) *allerlei, allerhande; al de soorten van, al de onderscheidene.* ꦲꦤꦺꦏꦫꦸꦥꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦲꦺꦴꦁꦲꦺꦴꦁꦔꦤ꧀ *al de soorten van* bladeren. 20. ꦲꦤꦺꦏꦫꦸꦥꦤꦺꦏꦧꦼꦒꦗꦤ꧀ *al de soorten van* schoonheid. 40. ꦲꦤꦺꦏꦫꦸꦥꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦠꦶꦪꦁꦗꦮꦶ *al de onderscheidene* Javanen. 12.

ꦕꦫꦸꦥ of ꦕꦫꦸꦥꦶ ook ꦕꦶꦫꦸꦥ of ꦕꦶꦫꦸꦥꦶ *schilderen, verhalen; een schilder.* 43. ꦏꦾꦲꦶꦲꦒꦼꦁꦱꦼꦱꦼꦭꦥꦶꦤꦕꦶꦫꦸꦥꦶ Kjàï-Agĕng van Séséla *wordt geschilderd* (*wordt voorgesteld in het verhaal*). 41.

ꦮꦸꦮꦸꦭꦁ ꦮꦸꦮꦸꦭꦁ Kr.Ng. (ꦮꦸꦮꦸꦭꦁ ꦮꦸꦮꦸꦭꦁ en ꦮꦸꦮꦸꦭꦁ ꦮꦸꦮꦸꦭꦁ Kr.) *leeren, onderwijzen.* 42. Zoo ook ꦮꦸꦮꦸꦭꦁꦔꦏꦺ ald.

ꦮꦺꦴꦫꦠ꧀ gew. ꦧꦺꦴꦫꦠ꧀ Kr.Ng. (Ng. ꦲꦧꦺꦴꦠ꧀ ꦏꦧꦺꦴꦠ꧀) *zwaar, zwaarte, gewigt* (Ml. بورت.)

Digitized by Google

ꦏꦮꦿꦠ꧀ Kr. (Ng. ꦏꦩꦸꦠ꧀) *belast, beladen; bevat, begrepen.* [illegible] vervat in den brief. 13. [illegible] *het moet vervat zijn* in het bewijsschrift. 37.

ꦮꦿꦠ꧀ Kr. (Ng. ꦲꦧꦺꦴꦠ꧀) *zwaar, zwaarte, gewigt; zwanger, zwangerheid, zwanger zijn.*

ꦮꦿꦠꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦲꦧꦺꦴꦠꦤ꧀) *lading, vracht;* ook van de *dragt* eener zwangere vrouw. 8.

ꦮꦂꦠ Ng. ꦮꦂꦠꦶ en ꦮꦂꦠꦺꦴꦱ꧀ Kr. *tijding, nieuws, berigt, wat verteld wordt* (Ml. ورت). 8. [illegible] *tijdingen* erlangen, *nieuws* vernemen. 5. Zoo ook [illegible] 8. [illegible] *tijding* hooren. 8. [illegible] *men vertelt* van degenen, die helpen, dat zij zelf meêrooven. 4. — ꦔꦮꦂꦠ ꦔꦮꦂꦠꦶ of ꦔꦮꦂꦠꦺꦴꦱ꧀ *nieuws mededeelen, berigten.* 27.

ꦮꦂꦱ Kw. *een jaar* (= ꦠꦲꦸꦤ꧀ Sanscr. w a r s a). [illegible] *jaarcijfer.* 13, 15.

ꦮꦫꦱ꧀ Ng. (Kr. ꦱꦫꦱ꧀) *gezond, genezen, hersteld.*

ꦩꦫꦱ꧀ Kr.Ng. *genezen, herstellen.*

ꦏꦮꦫꦱꦤ꧀ Ng. (Kr.Ng. ꦏꦱꦫꦱꦤ꧀) *gezondheid.* 41.

ꦮꦫꦶꦱ꧀ Kr.Ng. *erfgenaam, erven, een erfnis aanvaarden* (Ar. Ml. وارث). [illegible] of [illegible] (Ar. Pers. وارث اهل of وارث آل) *erfgenaam, bloedverwant.* 9, 30.

Digitized by Google

ꦩꦫꦶꦱ꧀ verdeelen, een erfdeel ontvangen.

ꦮꦶꦫꦶꦏꦶꦫꦶ Kw. schrift op zilver: zie bl. 39.

ꦮꦶꦂꦪ Kw. gelukkig, voorspoedig; een hooge rang (= ꦏꦮꦶꦂꦪꦤ꧀ Sanscr. wîrya, kracht, vermogen, dapperheid, luister). 44, 45.

ꦮꦶꦫꦁ Ng. (ook ꦮꦶꦫꦶꦁ Ng.; Kr. ꦭꦶꦁꦱꦼꦩ꧀) beschaamd, schaamte.

ꦏꦮꦶꦫꦔꦤ꧀ Kr.Ng. (Kr. ꦏꦭꦶꦁꦱꦼꦩꦤ꧀) beschaamd gemaakt, gehoond; hoon, schande. 43.

ꦮꦸꦫꦸꦁ Ng. (Kr. ꦮꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ of ꦮꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀) niet geschieden, niet plaats hebben, niet doorgaan. ꦠꦤ꧀ꦥꦫꦮꦸꦫꦸꦁ het mist, of faalt, niet; het geschiedt zeker. 42.

ꦮꦸꦏ꧀ of ꦩꦮꦸꦏ꧀ Kw. verdwijnen, te niet gaan (= ꦲꦶꦭꦁ en ꦮꦸꦫꦸꦁ). In de Sĕnkâlâ zoo veel als *nul*. 25.

ꦮꦸꦏꦶꦂ Kw. berg: zie bl. 40.

ꦮꦼꦏꦱ꧀ 1°. Ng. (Kr. ꦮꦼꦭꦶꦁ) last, bestelling, boodschap. 17, 28, 43.

II°. ꦮꦼꦏꦱ꧀ ꦩꦼꦏꦱꦶ Kr.Ng. eindigen, sluiten.

ꦩꦼꦏꦱ꧀ Ng. (Kr. ꦩꦼꦭꦶꦁ) bestellen, commissie geven. ꦲꦏꦸꦢꦶꦮꦼꦏꦱꦶꦧꦼꦢꦺꦴꦏ꧀ ik heb *in last gekregen* van mijn Heer. 28.

ꦮꦼꦏꦱꦤ꧀ Kr.Ng. het einde, het laatste; eindelijk, ten laatsten, ten slotte. 28, 43, 45. Zoo ook ꦲꦶꦁꦮꦼꦏꦱꦤ꧀ 29.

ꦮꦼꦢꦶ Ng. ꦮꦼꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. (ook ꦲꦗꦿꦶꦃ Kr.) bevreesd, bang zijn, schroomen, vreezen; schroom, vrees. 111. ꦲꦗꦱꦠꦤ꧀ꦥꦠꦮꦼꦢꦶꦮꦼꦢꦶ wees niet bevreesd of beschroomd. 23.

ꦮꦶꦢꦶ Kw. 1°. verheven, uitmuntend (zamengesteld uit ꦮꦶ en ꦢꦶ). —

Digitized by Google

2°. *God* (Sanscr. **widhi**, *bepaling, voorschrift, bestemming, het noodlot, een naam van Wisnoe, Brahma*). ꦲꦾꦁꦮꦶꦝꦶ꧈ 44.

ꦮꦸꦢ꧈ Ng. (Kr. ꦭꦸꦚꦸꦲꦶꦠ꧀꧈) *naakt, bloot.* ꦔꦮꦸꦮꦸꦢ꧈ *naakt, bloot zijn.* 42.

ꦮꦢꦺꦴꦤ꧀꧈ Ng. (Kr. ꦥꦤꦺꦱ꧀ꦠꦿꦶ꧈) *vrouw, vrouwelijk* (van het ongebruikelijke ꦮꦝꦸ꧈ Sanscr. **wadhoe**, *vrouw*). ꦥꦮꦺꦴꦤ꧀ꦮꦥꦮꦢꦺꦴꦤ꧀꧈ *een vrouwmensch, vrouwspersoon.* 31.

ꦮꦢꦤ꧈ of ꦮꦺꦢꦤ꧈ 1°. Kr. h. (Kr.Ng. ꦲꦸꦮꦺꦴꦤ꧀꧈ Ng. ꦫꦲꦶ꧈) *aangezigt, gelaat.* — 2°. een Javaansche titel (Het wordt verklaard door ꦮꦢꦺꦤꦸꦮꦤ꧀꧈ en ꦫꦫꦲꦶ꧈ Sanscr. **wadana**, *mond, aangezigt;* en *de top of spits van een driehoek*).

ꦮꦺꦥꦢꦺꦴꦤ꧀꧈ zie ꦮꦺꦢꦶ꧈

ꦮꦺꦢꦭꦸꦮꦤ꧀꧈ ꦮꦺꦢꦭꦸꦮꦤ꧀꧈ Kr. (Ng. ꦮꦺꦠꦸ꧈ ꦮꦺꦠꦸ꧈) *uitkomen, naar buiten gaan, voor den dag komen; opbrengen, betalen; aanbrengen, openbaar maken; opkomen, verschijnen.* ꦮꦺꦴꦒꦶꦮꦺꦢꦭꦸꦮꦶꦂꦮꦺꦠꦸꦫꦮꦺꦠꦸꦤ꧀꧈ *welligt komen* er 12 pikols *uit; brengt* het 12 pikols *op.* 3.

ꦮꦶꦠ꧀꧈ I°. gew. ꦔꦮꦶꦠ꧀꧈ Kr.Ng. *begin, oorzaak; doordien, omdat, dewijl.* 3, 12. ꦔꦮꦶꦥꦿꦠꦥꦿꦒ꧈ of ꦔꦮꦶꦥꦿꦠꦒꦶ꧈ *uit hoofde dat.* 12. ꦔꦮꦶꦠ꧀ꦱꦏꦶ꧈ *uit hoofde van, wegens.* 12.

II°. ꦮꦶꦠ꧀꧈ of ꦲꦸꦮꦶꦠ꧀꧈ Kr.Ng. *een boom.*

ꦮꦶꦮꦶꦠ꧀꧈ *begin, aanvang.* 3. ꦮꦶꦮꦶꦠꦶꦁꦥꦸꦫꦤ꧀꧈ *het begin* van den oorlog. 12.

ꦮꦠꦸ꧈ Ng. (Kr. ꦥꦱꦂꦮꦤ꧀꧈) *steen* (Ml. باتو). 39.

ꦮꦺꦠꦸ꧈ ꦮꦺꦠꦸ꧈ Ng. (Kr. ꦮꦺꦢꦭꦸꦮꦤ꧀꧈ ꦮꦺꦢꦭꦸꦮꦤ꧀꧈; Kr. h. ꦮꦶꦥꦸꦭꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ ꦮꦶ

Digitized by Google

ꦩꦼꦠꦸꦲꦏꦺ) *uitkomen, naar buiten gaan, voor den dag komen; opbrengen, betalen; aanbrengen, openbaar maken; opkomen, verschijnen.* ꦩꦼꦠꦸꦩꦼꦠꦸꦲꦤ꧀ꦢꦼꦤ꧀ꦝꦤꦺꦲꦺꦴꦫꦩꦼꦠꦸ indien zijn boete niet *opkomt;* indien hij zijn boete niet *betaalt.* 30.

ꦮꦼꦠꦫ Ng. ꦮꦼꦠꦮꦶꦱ꧀ Kr. *tusschenruimte, tusschentijd; gissing, meening* (vrg. ꦏꦶꦫ). ꦮꦼꦠꦫꦤꦺ *mijn gissing is, ik gis.* 28.

ꦮꦠꦼꦏ꧀ of ꦮꦠꦼꦏ꧀ Kr.Ng. *aard, geaardheid, imborst.* 43.

ꦮꦼꦠꦮꦶꦱ꧀ zie ꦮꦼꦠꦫ

ꦮꦼꦠꦼꦁ Ng. (Kr. ꦮꦢꦺꦴꦠꦤ꧀) *de buik.* 22.

ꦮꦶꦱ꧀ ook ꦲꦸꦮꦶꦱ꧀ en ꦮꦸꦱ꧀ hetgeen meer dichterlijk of deftig is, Ng. (Kr. ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀) *gedaan, afgedaan, reeds, geleden.* Meestal drukt het slechts met nadruk uit, wat wij door den verledenen tijd van het werkwoord te kennen geven. 42, 45. ꦮꦶꦱ꧀ꦭꦸꦁꦱꦸꦂ ꦥꦼꦗꦤ꧀ꦗꦶꦪꦤ꧀ꦩꦸ ꦮꦶꦱ꧀ꦢꦢꦶ ꦢꦸꦮꦺꦏꦸ ꦤꦒꦫ ꦩꦼꦤ꧀ꦝꦁ verloren is uw overeenkomst: dus is dit geheele rijk van Mĕndang mijn eigendom geworden. 27. ꦫꦠꦸꦩꦸ ꦏꦁꦭꦮꦱ꧀ ꦮꦸꦱ꧀ꦱꦢꦺ uw vorige koning is overleden. 17. — ꦱꦮꦶꦱꦺ *nadat.* 19.

ꦮꦸꦱꦤ Kw. *eindelijk, ten laatste* (= ꦮꦶꦱ꧀ꦲꦤ zamengesteld uit ꦮꦸꦱ꧀ en ꦲꦤ). ꦮꦸꦱꦤꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ of ꦮꦸꦱꦤꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ *eindelijk, ten slotte.* 8, 14. Zoo ook ꦮꦸꦱꦤꦤꦺ voor ꦮꦸꦱꦤꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ 40.

ꦮꦼꦱꦶ Ng. (Kr. ꦠꦺꦴꦱꦤ꧀) *ijzer* (Ml. بسي). 38.

ꦮꦼꦱ꧀ꦠꦿ Kr. (ook ꦲꦼꦭꦼ Kr., doch minder hoog, en ꦲꦸꦱꦼꦴ Kr. h.; Ng. ꦮꦼꦒ

en [illegible]) *naam.* 9. — [illegible] [illegible] *genaamd zijn, heeten.* [illegible] die *genaamd was* Sĕmbådå. 28. [illegible] zijn bediende, *met name* (*genaamd*) Sĕmbådå. 25. [illegible] ik *ben genaamd* (mijn *naam* is) Rånoe-Tîrtå. 3.

[illegible] of [illegible] Kr. (ook [illegible] Kr.; Ng. [illegible]) *noemen, benoemen; daarvoor houden, verklaren.* [illegible] *genoemd worden.* 38.

[illegible] ook [illegible] of [illegible] Kw. *de opperste magt, het hoogste gezag* ([illegible] = [illegible] Sanscr. w i s ê s a, *onderscheiding, onderscheid; soort; voortreffelijkheid, uitmuntendheid*).

[illegible] *magt hebben.*

[illegible] en [illegible] zie [illegible]

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *iets duidelijk zien; vooruitzien, propheteren* (vrg. [illegible]) 41.

[illegible] Ar. Ml. [illegible], *uiterste wilsbeschikking, nalatenschap.* 17.

[illegible] Ng. *bij uitersten wil vermaken.* [illegible] het rijk van Mesr *wordt door uiterste wilsbeschikking vermaakt* aan mij. 17.

[illegible] I°. Kw. *dragen; gebruiken* (= [illegible] Het wordt ook verklaard door [illegible] Ml. [illegible], *dragen, brengen;* Soend. [illegible]).

II°. Kr.Ng. *een gloeijende kool.*

III°. *een soort van apen zonder staart.*

[illegible] I°. gew. [illegible] Kr. (Ng. [illegible] [illegible] en

Digitized by Google

ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦤ꧀) *met; en; wegens* (Soendasch ꦧꦮ *brengen:* vrg. ꦮꦮ I°.; en ꦩꦮꦶꦱꦮꦺꦱ꧀ wordt verklaard door ꦒꦶꦱꦮ). ꦱꦸꦩꦸꦂꦩꦮꦶꦠꦸꦠꦸꦥ꧀ꦱꦺꦭ die put was *met* een deksel van steen. 21. ꦠꦤ꧀ꦥꦩꦮꦶ Kr. (Ng. ꦠꦤ꧀ꦥꦩꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦤ꧀) *zonder.* ꦠꦤ꧀ꦥꦩꦮꦶꦮꦢ꧀ꦪꦧꦭ *zonder* krijgsvolk. 16. ꦩꦁꦏꦩꦮꦶ *alsmede, daarenboven.* 10. Zoo ook ꦩꦁꦏꦺꦴꦤꦩꦮꦶ 37. — ꦩꦮꦶꦩꦮꦶ *al naar mate van.* ꦩꦮꦶꦩꦮꦶꦒꦼꦝꦺꦤꦺꦠꦤꦼꦩꦤ꧀ *al naar mate van* hetgeen er geplant wordt.

II°. Kr.Ng. *een gloeijende kool* (vrg. ꦮꦮ II°. Het wordt ook verklaard door ꦮꦫꦁꦒꦶꦤ꧀, ꦠꦩ꧀ꦧꦸꦮꦁ, ꦩꦮꦤ꧀, ꦩꦸꦤ꧀ꦠꦶꦱ꧀, ꦤꦤꦶꦏꦺꦤ꧀ en ꦠꦩꦺꦴꦤ꧀).

ꦮꦮꦸ naam van het zevende jaar van een Windoe. 11.

ꦮꦺꦴꦮꦺꦴꦃ en ꦮꦸꦮꦸꦃ zie ꦮꦸꦃ

ꦮꦮꦿꦸꦤ꧀ en ꦮꦮꦿꦸꦤꦤ꧀ zie ꦮꦿꦸꦤ꧀

ꦮꦶꦮꦶꦤ꧀ zie ꦮꦶꦤ꧀

ꦮꦮꦤ꧀ Kw. *taal, spraak* (= ꦮꦫꦠꦤ꧀). ꦩꦮꦮꦤ꧀ *zeggen, spreken.*

ꦮꦭ gew. ꦏꦮꦭ Kr.Ng. *twist, oneenigheid, twisten, tegenstand bieden.* 29.

ꦮꦭꦶ of ꦧꦭꦶ Ng. ꦮꦁꦱꦸꦭ꧀ Kr. *omkeeren, terugkeeren; hervatten.*

ꦩꦭꦶꦏꦏꦺꦤ꧀ꦮꦭꦶꦏꦏꦺ Ng. ꦩꦮꦁꦱꦸꦭꦏꦏꦺꦤ꧀ Kr. *terugbrengen, doen terugkeeren, terugzenden.* ꦏꦮꦁꦱꦸꦭꦏꦏꦺꦤ꧀ of ꦢꦶꦥꦸꦤꦮꦁꦱꦸꦭꦏꦏꦺꦤ꧀ *teruggebracht worden*, enz. 9, 22.

ꦩꦮꦁꦱꦸꦭꦶ Kr. (Ng. ꦩꦮꦭꦺꦤꦶ Kr.Ng. ꦏꦮꦭꦺꦤꦶ) *antwoorden, beantwoorden, vergelden.* ꦢꦺꦮꦶꦱꦸꦥꦸꦮꦃꦩꦮꦁꦱꦸꦭꦶ Dèwi Soepoewah

Digitized by Google

antwoordde. 22. [Javanese] kwaad voor goed *vergelden.* 12.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese] Kr.Ng. [Javanese]) *antwoord.* [Javanese] *antwoord* op mijn brief. 7. [Javanese] *het antwoord* der menschen van het dorp was; de menschen van het dorp antwoordden. 25.

[Javanese] Kr.Ng. *acht.* [Javanese] pieken *acht.* 10. [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *achtmaal, achtste.* [Javanese] *acht* dorpen. 21. [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *tachtig.*

[Javanese] Kr.Ng. *soort van dunne bamboe; loop van een geweer* (Ml. بولو).
[Javanese] *geweerloop.* 9.

[Javanese] Kr.Ng. *de maan* (gew. [Javanese] Ml. بولن). 39. — 2°. Kr. (Ng. [Javanese]) *een maand.* [Javanese] zeven *maanden.* 3. [Javanese] tijdens de *maand* Djoemadillakir. 9.

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *Hollandsch, Hollander.* 37. [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *een Hollander.* [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *Holland.* 13.

[Javanese] Kr.Ng. *een weduw zonder kinderen.* 31.

[Javanese] Kw. *breed, ruim.*

[Javanese] Kr.Ng. *zich uitbreiden; wijder, ruimer maken.* [Javanese] Adji-Såkå *breidde* (zette) *zich uit.* 26.

[Javanese] Kw. *schrift op rotting:* zie bl. 39.

[Javanese] I°. Kr. zie [Javanese]

Digitized by Google

II°. Kr.Ng. *medelijden*, *deernis*. 21.

ꦏꦮꦼꦭꦱꦂꦱꦤ꧀ *ontferming*, *medelijden*. ꦲꦱꦶꦃꦏꦮꦼꦭꦱꦂꦱꦤ꧀ *liefde en ontferming*, *ontfermende liefde*. 12.

ꦮꦸꦭꦸꦱꦂꦱꦤ꧀ Kw. *het water van een waterval*, *water dat van een hoogte afstroomt*: zie bl. 39.

ꦮꦶꦭꦸꦮꦶꦃ zie ꦭꦸꦮꦶꦃ

ꦮꦭꦸꦮꦤ꧀ zie ꦭꦸꦮꦶꦃ

ꦮꦶꦭꦁ ꦮꦺꦭꦁ Ng. ꦮꦶꦮꦭꦁꦔꦤ꧀ ꦮꦺꦮꦭꦁꦔꦤ꧀ Kr. *tellen*, *optellen*, *rekenen*.

ꦮꦶꦭꦁꦔꦤ꧀ Ng. ꦮꦶꦮꦭꦁꦔꦤ꧀ Kr. *optelling*, *getal*. ꦠꦤ꧀ꦥꦮꦶꦭꦁꦔꦤ꧀ *zonder tal*, *ontelbaar*.

ꦮꦸꦭꦁ ꦮꦺꦭꦁ Kr. (ook ꦮꦸꦫꦸꦏ꧀ ꦮꦺꦫꦸꦏ꧀ Kr.; Kr.Ng. ꦮꦸꦫꦸꦏꦤ꧀ ꦮꦺꦫꦸꦏꦤ꧀) *leeren*, *onderwijzen*.

ꦥꦮꦸꦭꦁ Kr. *leering*, *onderwijs*.

ꦮꦮꦢꦶꦁ zie ꦮꦮꦢꦶꦁ

ꦮꦢꦃ Kr.Ng. *vat*, *kist*, *kast*, enz. Ook ꦮꦮꦢꦃ 39.

ꦮꦼꦝꦸꦱ꧀ Ng. (Kr. ꦩꦼꦤ꧀ꦝ) *schaap*, *geit*. 22, 29.

ꦮꦗ 1°. Ng. ꦮꦠꦺꦴꦱꦤ꧀ Kr. *staal*.

2°. Kr. ꦮꦠꦺꦴꦱꦤ꧀ Kr. h. (Ng. ꦈꦤ꧀ꦠꦸ) *tand*, *de tanden*.

3°. Kr.Ng. *een rooster*, *ijzeren braadpan*.

ꦮꦠꦺꦴꦱꦤ꧀ 3°. Kr. (Ng. ꦠꦺꦴꦩ꧀ꦧꦏ꧀) *piek*, *lans*. 9, 16.

ꦮꦶꦗꦶ Kr.Ng. 1°. *zaad*, *zaadkorrel* (Ml. بيج; Sanscr. wîdja. Vrg. ꦧꦶꦗꦶ)

2°. *nakomeling*, *afstammeling*.

ꦱꦮꦶꦗꦶ eigenlijk: *een korrel*; vanhier Ng. (Kr. ꦱꦗꦺꦴꦫꦶꦭꦁꦔꦤ꧀

Digitized by Google

Md. [illegible] *één, een enkel,* van personen zoowel als zaken (vrg. [illegible] onder [illegible]). [illegible] *één* vrouwspersoon. 31.

ꦮꦸꦗꦸꦢ꧀ Ar. Ml. وجود, *aanwezen, aanwezig, voorhanden zijn.* [illegible] zijn bezittingen, die er *aanwezig waren.* 9, 10.

ꦮꦗꦶꦧ꧀ Kr.Ng. *pligt* (Ar. Ml. واجب). 23.

[illegible] *iemand verpligten, noodzaken.* [illegible] *verpligt zijn.* 36.

ꦮꦪꦃ 1°. Kr.Ng. *leeftijd, ouderdom.* — 2°. Kr. (Ng. ꦥꦸꦠꦸ), *kleinkind,* zoon of dochter (Sanscr. w a y a s, w a y a h, *leeftijd, jeugd*). 13, 14.

ꦥꦸꦠꦿꦮꦪꦃ kinderen en *kleinkinderen.* 15, 41.

[illegible] Kr.Ng. *elk, ieder.* [illegible] *elk en een iegelijk; gewoon, gemeen, slecht.* 43.

ꦮꦶꦪꦂ Kr. (Ng. [illegible]) *breed, breedte; ruim, ruimte.* 26, 27.

[illegible] Kr. *uitkomst, geboorte, oorsprong, begin* (van het Sanscr. w î d j a, *zaad,* Jav. [illegible] en *oorzaak, oorsprong*). 44. [illegible] nadat aldus *de oorsprong,* of *het begin,* (van den brief) *is.* 6, 9, 11, 14. — [illegible] *beginnen.* [illegible] na aldus *begonnen te zijn.* 7.

[illegible] Kr. h. (Kr. [illegible] Ng. [illegible] en Kr.Ng. [illegible]) *uitkomen, voor den dag komen, geboren worden.* [illegible]

Digitized by Google

[illegible] *voortkomen* uit zuivere opregtheid des harten. 11, 13. [illegible] *er kwam ter wereld* een knaap. 8. [illegible] uw pas *geboren* kind. 8.

[illegible] 1°. Kr.Ng. *een dubbeltje; geld* in het algemeen (Ml. واڠ). [illegible] vier *dubbeltjes*. 9.

2°. Kr.Ng. *het kakebeen.*

3°. Kw. z. v. a. [illegible] *het uitspansel, luchtgewelf.*

[illegible] ook [illegible] Ng. (Kr. [illegible]) *een mensch.* 25, 33, 42. [illegible] *een vrouwmensch, vrouwspersoon.* 75. [illegible] *een koopman.* 3. [illegible] *werklieden, werkvolk.* 6. [illegible] alle *menschen* van Mesr. 15.

[illegible] Kr.Ng. *open zijn.* 22, 23.

[illegible] Ng. — [illegible] Kr. *laten open doen.*

[illegible] Ng. — [illegible] Kr. *open doen, open maken, openen.* 22.

[illegible] of [illegible] Ng. (Kr. [illegible]) *nacht, bij nacht.* [illegible] bij dag en *nacht.* 43, 44. [illegible] *bij nacht* gaan, of reizen. 33. [illegible] dezen *nacht*, verleden *nacht.* 18.

[illegible] 1°. Kr.Ng. *bruin, paarsch* (Ml. اوڠو). 13.

2°. Kr. (Ng. [illegible] en [illegible]) *ontwaken, wakker worden;* en *opstaan van den slaap.* 18.

[illegible] Kr.Ng. *bepaling, grens.*

Digitized by Google

[Javanese] *een tijd bepalen, vaststellen.* 30.

[Javanese] Kr.Ng. *gedaante, gestalte.*

[Javanese] *stichten, daarstellen, beginnen; herstellen, verbeteren* ([Javanese] wordt verklaard door [Javanese]). [Javanese] die de Ca'ba te Mekka *stichtte.* 24. [Javanese] 43.

[Javanese] Kr.Ng. *kring, cirkel.*

[Javanese] *de omtrek van iets.* [Javanese] de menschen, die in *den omtrek* wonen. 35.

[Javanese] *insluiten, in zich bevatten, bezitten.*

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *achter.* [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *maagschap, bloedverwantschap, magen, bloedverwanten, familie* (Ml. بڠس en Sanscr. w a ng s a, *geslacht, familie;* vrg. [Javanese]).

[Javanese] eigennaam. 7.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese]

[Javanese] als getalmerk *zeven.*

[Javanese] Kr.Ng. *o! ach!* 41, 43.

[Javanese] Kr.Ng. *naar een andere plaats overbrengen, verplaatsen, verhuizen.*

[Javanese] *anders; buiten, behalven, uitgezonderd.* [Javanese] *buiten 's lands.* 24. [Javanese]

Digitized by Google

[Javanese] *behalven* de huizen der Muzelmannen, verbrandden alle. 18. [Javanese] *uitgezonderd dat*, overigens. 7.

[Javanese] Kr. 1°. (Ng. [Javanese] en [Javanese]) *twee*; en dan veelal [Javanese] als het achter een naamwoord geplaatst wordt. [Javanese] *twee* maanden. 30. [Javanese] *twintig*. [Javanese] messen *twee*. 10. [Javanese] *twee* kinderen. 20. [Javanese] *de twee* meisjes. 21. — [Javanese] *beide partijen, beide*. 29.

2°. (Ng. [Javanese] en [Javanese]) *daarbij, met; bij; door; in vergelijking van; en*. [Javanese] *met*, of *bij*, u aangetroffen worden, d. i. u ontmoeten. 8, 13. [Javanese] toen verschenen zij *bij* haar vader. 22. [Javanese] overblijven *met* een menigte menschen. 21. [Javanese] de engel Gabriël was *met* te paard rijden; of reed *daarbij* te paard; d. w. z. was paardrijdende, was te paard. 20. [Javanese] toen gij *met* (d. i. *van*) mij scheidet. 8. [Javanese] Dèwi Soepoewah sprak vervolgens *met* (d. i. *tot*) Nàbi Moesâ. 23. [Javanese] vervolgens wierd de koning van Mesr ingesloten *met* (d. i. *door*) Ki-Djâkâ Pirangon. 16. [Javanese] Dèwi Soepoewah *met* (of *daarbij*, d. i. *en*) Dèwi Lajam. 21. — [Javanese] of [Javanese]

Digitized by Google

en voorts, als mede, als ook. 23, 24. [Javanese] *en voorts wederom, en voorts almede.* 12. 14.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *tot twee maken; verdubbelen; elk twee.* [Javanese] *elk twee* dubbeltjes 9.

[Javanese] of [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *met; benevens; door; en.* [Javanese] in strijd zijn *met* de bepalingen van het Gouvernement. 12. [Javanese] de sterrewichelaars *met* (of *benevens*) den Patih Aman. 18. [Javanese] Ki-Djåkå Pirangon *met* (of *en*) Ki-Aman. 15. [Javanese] vervolgens wierd Nàbi Moeså verlaten *door* den engel Gabriël. 20. — [Javanese] *als mede.* 14. — [Javanese] *en wederom, ook nog.* 13.

[Javanese] Kr. 1°. *veranderen, verwisselen.* [Javanese] *van gedaante verwisselen.* [Javanese] Adji-Såkå *veranderde zich* vervolgens in een kleine knaap. 26. [Javanese] Adji-Såkå *veranderde zich* in zijn vorige gedaante. 27.

2°. (Ng. [Javanese] en [Javanese]) *andermaal, nogmaals, nog, wederom, weder.* [Javanese] hij kan geen kwaad doen *andermaal.* 12. [Javanese] de dorpeling zeide *wederom.* 25. [Javanese] *weér*

Digitized by Google

teruggebracht worden. 9. — ꦱꦸꦩꦸꦭꦺꦲꦭꦶꦃ꧈ zie ꦲꦭꦲ꧈ — ꦔꦭꦶꦃꦥꦁꦭꦸꦩꦺꦲꦭꦶꦃ꧈ zie ꦔꦭꦶꦃ꧈ — ꦲꦭꦶꦃꦲꦭꦶꦃ꧈ *nogmaals en nogmaals.* ꦱꦧꦤ꧀ꦥꦼꦕꦶꦔꦺꦤ꧀ꦥꦸꦱꦸꦂꦲꦭꦶꦃꦲꦭꦶꦃ꧈ omdat er geen put *ergens meer* was. 20.

ꦭꦲꦶꦂ꧈ Kr.Ng. *openbaar, zigtbaar; geboren worden, geboorte* (Ar. Ml. ظاهر). 44. ꦲꦶꦏꦸꦱꦸꦩꦸꦔꦥꦸꦤ꧀ꦥꦢꦺꦴꦭꦲꦶꦂ꧈ hij *is* thans nog niet *geboren.* 19.

ꦭꦸꦲꦸꦂ꧈ Kw. 1°. *hoog, verheven; hoogte, top.* ꦒꦺꦁꦭꦸꦲꦸꦂ꧈ groot en *verheven.* 40. ꦲꦶꦁꦭꦸꦲꦸꦂ꧈ op *den top* (van den berg). ald. ꦲꦤ꧀ꦥꦸꦤꦺꦴꦱ ꦭꦸꦲꦸꦂꦲꦶꦁꦧꦸꦩꦶ꧈ op *het hoogste* der aarde. 40.

2°. *begin, oorsprong.*

ꦭꦸꦭꦸꦲꦸꦂ꧈ Kr.Ng. *voorouders, voorgeslacht.* 24.

ꦭꦲꦤ꧀꧈ zie ꦭꦲꦭꦤ꧀꧈

ꦥꦭꦲ꧇꧒꧇ꦤ꧀꧈ gew. ꦲꦤ꧀ꦥꦭꦲ꧇꧒꧇ꦤ꧀꧈ Kr.Ng. *zacht, langzaam, bedaard.* ꦲꦤ꧀ꦥꦭꦲ꧇꧒꧇ꦔꦺꦤ꧀ꦛꦸꦏꦤ꧀꧈ *langzaam* (op een zachten toon en bedaard) sprak hij. 15.

ꦭꦶꦤ꧀ꦠꦁ꧈ Kr.Ng. *ster, gesternte* (vrg. ꦧꦶꦤ꧀ꦠꦁ꧈). ꦱꦸꦥꦏꦥꦏꦸꦫꦺꦤ꧀ꦭꦤ꧀ꦱ ꦲꦤ꧀ꦭꦶꦤ꧀ꦠꦁ꧈ zon, maan en *sterren.* 35.

ꦭꦱꦤ꧀꧈ Kr.Ng. *spoor, voetstap.* 35.

ꦭꦮꦶꦂ꧈ Kw. 1°. *alle, alles; geheel.* ꦭꦮꦶꦂꦮꦶꦭꦲꦮꦸ꧈ of ꦭꦮꦶꦂꦥꦮꦭꦲꦮꦸ꧈ *het geheel* der brief, *de gansche* brief. 5, 6. ꦱꦭꦮꦶꦂ꧈ *alle, alles.*

2°. *gelijk, even als* (=ꦭꦸꦩꦭꦲꦺ꧈ en ꦔꦤ꧀ꦲꦤ꧀꧈).

ꦭꦮꦮ꧈ zie ꦮꦮ꧈

ꦭꦥꦮ꧈ zie ꦮꦥꦮ꧈

ꦥꦭ꧇꧒꧇ꦥꦮ꧇꧒꧇꧈ zie ꦥꦮ꧇꧒꧇꧈

ꦭꦸꦫꦃ Kr.Ng. *hoofd, opperhoofd, aanvoerder, gebieder:* titel van een Javaansch hoofd van den derden rang (Ml. لورة). ꦭꦸꦫꦃꦫꦤ꧀ꦠꦺ *het opperhoofd* der kettinggangers. 24. ꦭꦸꦫꦃꦏꦭꦶꦃ twee tot het grondgebied behoorende *hoofden*. 10. Zoo ook ꦭꦸꦭꦸꦫꦃ 29.

ꦥꦭꦥꦫꦏꦤ꧀ zie ꦥꦫꦥꦫꦏꦤ꧀

ꦭꦺꦴꦥꦫ en ꦭꦺꦴꦫ zie ꦭꦺꦴ

ꦭꦸꦫꦸꦒ꧀ꦔ꧀ꦭꦸꦫꦸꦒ꧀ Kr.Ng. *doordringen, regt op iets afgaan; ergens naar toe gaan;* b. v. naar een dobbelpartij. 33.

ꦭꦸꦫꦸꦁ Kr.Ng. *straat, weg door een bewoonde plaats* (Ml. لوروڠ). ꦱꦧꦼꦤ꧀ꦭꦸꦫꦸꦁ alle *straten*. 16. ꦲꦺꦁꦭꦸꦭꦸꦫꦸꦁ *op straat.* 17.

ꦭꦏꦸ Ng. (Kr. ꦭꦩ꧀ꦥꦃ) *gang, loop, reis; de gang* of *loop* van iets; *wijze, manier; gedrag.* ꦭꦏꦸꦩ꧀ꦭꦏꦸ *gaan, reizen* (Ml. لاكو. Het wordt verklaard door ꦏꦺꦴꦫꦥ꧀ en ꦠꦤ꧀ꦲꦸ). 41. ꦩ꧀ꦭꦏꦸꦢꦒꦁ *met koopwaren reizen, handel drijven*. 3. *waar gij ook gaat*. 28.

ꦭꦼꦏꦸ Ng. (Kr. ꦭꦼꦩ꧀ꦥꦃ) *gaan, reizen*. 49, 81. bij nacht *reizen*. 33. ꦭꦼꦏꦸꦢꦒꦁ met koopmanschap *reizen*. 4. hoe veel maanden *loopen* er reeds? hoe veel maanden reeds gepasseerd? 3.

ꦭꦏꦺꦴꦤꦶ Ng. (Kr. ꦭꦩ꧀ꦥꦃꦲꦏꦺ) *ten uitvoer brengen, uitvoeren, verrigten.* ꦏꦸꦭꦏꦺꦴꦤꦶ ik *breng het ten uitvoer*. 26. *breng het ten uitvoer*. 45. — Ng.

[Javanese script] Kw. (Kr. [Javanese script]) *ten uitvoer gebracht; gebeurd, verleden; gebruikelijk.* 42.

[Javanese script] Kr.Ng. *tien duizendtal* (Ml. لقس; Sanscr. laxa, *honderd duizend*).

[Javanese script] *tien duizend.* [Javanese script] *twintig duizend.*

[Javanese script] Kw. *een wolk van rook:* zie bl. 39.

[Javanese script] ongebruikelijk. Vanhier

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *een levering, rantsoen.*

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *iemand bedienen; tegenstand bieden.*

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *inleveren, indienen;* b. v. bij den regtbank. 30, 31.

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] Kr.Ng. *een ander met minachting bekandelen; opgeblazen, verwaand, trotsch zijn.* 41.

[Javanese script] Kw. *water, dat uit een rots zijpelt:* zie bl. 39.

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] Kr.Ng. *een mes* (Ml. لادڠ). 23.

[Javanese script] [Javanese script] Kw. *zoeken, opsporen.* [Javanese script] *zoekt dat.* 44.

[Javanese script] 1°. Kr.Ng. *een vonk.* — 2°. Kr. (Ng. [Javanese script]) *vuur.* 45.

[Javanese script] *Luitenant.* 11.

[Javanese script] 1°. Kr.Ng. *een ruwe diamant.*

2°. Kr.Ng. *ongezuiverde rijst.*

3°. Ng. zie [Javanese script]

Digitized by Google

ꦭꦺꦱ꧀ꦠꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ zie ꦭꦺꦱ꧀ꦠꦫꦶ

ꦭꦺꦱ꧀ꦠꦫꦶ Ng. ꦭꦺꦱ꧀ꦠꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ Kr. *gelukkig, voorspoedig, zonder ongeval.*

ꦭꦩ꧀ꦥꦃꦏꦸꦭꦭꦺꦱ꧀ꦠꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ mijn reis was *zonder ongevallen.* 7.

ꦭꦮꦺ Ng. (Kr. ꦭꦮꦺꦴꦤ꧀) *draad, garen, van katoen of andere dergelijke stof.*

ꦱꦭꦮꦺ Kr.Ng. *vijf en twintig;* b. v. ꦱꦭꦮꦺꦫꦺꦪꦭ꧀ꦠꦶꦏꦂ *vijf en twintig* Spaansche matten.

ꦱꦭꦮꦺꦏꦸꦫꦁ *vier en twintig.* 9.

ꦭꦸꦮꦶꦃ ook ꦭꦸꦮꦶꦃ Ng. (ꦭꦁꦏꦸꦁ Kr.) *overheen, te boven gaan, overtreffen; overschieten; bovenmate, uitermate; meer dan* (Ml. لبيه). ꦱꦶꦭꦶꦭꦤ꧀ꦏꦁꦭꦸꦮꦶꦃꦒꦺꦴꦭꦺꦴꦁ een *uitermate* erg onheil. 6.

ꦔ꧀ꦭꦸꦮꦶꦃꦲꦶ Ng. (Kr. ꦔ꧀ꦭꦁꦏꦸꦔꦶ) *overtreffen, boven uitmunten.*

ꦭꦮꦤ꧀ 1°. Kw. *wederpartij, tegenpartij; gade, echtgenoot.*

2°. Ng. ook ꦏꦭꦮꦤ꧀ en gew. ꦭꦤ꧀ (Kr. ꦏꦭꦶꦪꦤ꧀ of ꦏꦭꦪꦤ꧀, ꦱꦂꦠ en ꦠꦸꦮꦶꦤ꧀) *met, benevens, en.* 40, 43, 44. ꦏꦁꦲꦭꦭꦮꦤ꧀ꦏꦁꦧꦼꦕꦶꦏ꧀ die slecht *en* die goed is. 43. ꦮꦶꦁꦏꦶ ꦮꦶꦁꦒꦶꦭꦮꦤ꧀ꦧꦼꦔꦶ bij dag *en* bij nacht. 44. ꦩꦺꦒꦩꦤ꧀ꦝꦭꦮꦤ꧀ꦧꦚꦸ een wolk gelijk *met* het water. 39. ꦭꦤ꧀ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦮꦺꦴꦩꦃꦤꦺꦏꦺꦴ *en* waar is uw woning? 22 (in Madyå). ꦱꦩꦫꦁꦱꦿꦺꦴꦤ꧀ꦝꦺꦴꦭ꧀ꦭꦮꦤ꧀ꦔꦸꦁꦒꦫꦤ꧀ Samarang, Sróndol *en* Ngoengárran. 4 (in Kråmå).

ꦭꦮꦤꦤ꧀ ꦭꦭꦮꦤꦤ꧀ of ꦥꦭꦮꦤꦤ꧀ Kw. *partijen.* 43.

ꦭꦶꦮꦠ꧀ Ng. (Kr. ꦭꦁꦏꦸꦁ) *voorbij gaan, voorbij komen; te boven gaan* (Ml. ليوت. Het wordt ook verklaard door ꦭꦼꦏ꧀ꦱꦶꦤ꧀). ꦧꦶꦱꦭꦮꦤ꧀

Digitized by Google

ꦪꦺꦤ꧀ꦱꦁꦥꦿꦧꦸꦩꦶꦱꦶꦂꦭꦮꦠ꧀ꦕꦼꦏꦼꦭ꧀ꦲꦏꦺꦱꦲꦸꦭꦃꦲꦤ꧀꧈ indien de koning van Mesr *voorbij komt*, pakt hem terstond. 16.

ꦭꦮꦱ꧀꧈ Ng. (Kr. ꦭꦩꦶ꧈) *duur, lengte van tijd; verleden; vorig; lang geleden*. 28, 43. ꦪꦶꦏꦸꦫꦗꦭꦮꦱ꧀꧈ uw *vorige* koning. 17.

ꦭꦭꦶ꧈ Ng. (Kr. ꦱꦸꦥꦺ꧈) *aan iemand of iets niet denken, vergeten* (Ml. لال). 28. ꦲꦗꦭꦭꦶ꧈ *vergeet* het niet. 45. ꦲꦗꦭꦭꦶꦭꦭꦶ꧈ *vergeet het nimmer*. ald.

ꦭꦶꦭ꧈ zie ꦫꦶꦭ꧈

ꦭꦼꦥꦺꦤ꧀꧈ Kr. (Ng. ꦏꦭꦶ꧈) *een (kleine) rivier*. 21.

ꦭꦸꦥꦸꦠ꧀꧈ Ng. ꦭꦼꦥꦠ꧀꧈ Kr. *mis, fout, verkeerd; gebrek, onregt; missen, niet treffen, mislukken* (Ml. لوفت). 42, 43.

ꦏꦭꦸꦥꦸꦠꦤ꧀꧈ Ng. ꦏꦭꦼꦥꦠꦤ꧀꧈ Kr. *misslag, verkeerdheid, misdadigheid, schuld, zonde*. ꦲꦶꦁꦱꦸꦩꦲꦸꦁ꧈ ꦩꦫꦶꦁꦏꦭꦼꦥꦠꦤ꧀꧈ hij besefte den *misslag*. 29.

ꦭꦼꦥꦱ꧀꧈ Kr.Ng. 1°. *losgelaten, vrijgegeven* (Ml. لفس). 40.

2°. *ver, verte, afstand*.

ꦭꦼꦥꦱ꧀ꦭꦼꦥꦱꦤ꧀꧈ of ꦱꦭꦸꦥꦱ꧀ꦭꦼꦥꦱꦤ꧀꧈ Kr.Ng. *los, niet vast*. 45.

ꦱꦭꦮꦁꦲ꧈ naam van een districkt ten oosten van Soerakarta. 30.

ꦭꦗꦸ꧈ Kr.Ng. *doorgaan; vervolgens* (Ml. لاجو).

ꦭꦗꦼꦁ꧈ Kr. (Ng. ꦧꦚ꧀ꦗꦸꦂ꧈) *voortgaan, doorgaan, vervolgen; voorts, vervolgens, daarna, daarop; voort, dadelijk*. 7, 16, vlgg.

ꦭꦗꦼꦁ꧈ zie ꦭꦗꦸ꧈

ꦭꦸꦗꦼꦁ꧈ gew. ꦭꦸꦩꦗꦼꦁ꧈ Kr. ꦭꦸꦩꦏꦸ꧈ Kw. (Kr. h. ꦤꦶꦱꦃ꧈ Ng. ꦩꦭꦪꦸ

ꦧꦼꦕꦶꦏ꧀) *welvaren, heil; zich wel bevinden, welvarend zijn* (ꦱꦭꦩꦼꦠ꧀ wordt verklaard door ꦮꦶꦭꦸꦗꦼꦁ en ꦱꦼꦒꦂꦮꦫꦱ꧀). 7, 8. ꦲꦺꦴꦭꦺꦃ ꦥꦔꦺꦫꦤ꧀ꦱꦮꦶꦭꦸꦗꦼꦁ *is* de Pangeran *welvarend?* 4. ꦩꦸꦒꦶ ꦤꦺꦴꦫꦮꦶꦭꦸꦗꦼꦁꦲꦶꦁꦥꦥꦤꦂꦠꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦱꦶꦫ dat hij gezegend worde met *heil* in zijn regering. 11. ꦥꦤꦺꦴꦫꦮꦶꦭꦸꦗꦼꦁ of ꦥꦔꦗꦮꦶꦭꦸꦗꦼꦁ Kr. (Ng. ꦥꦤꦸꦮꦸꦤ꧀ꦱꦭꦩꦼꦠ꧀) *heilwenschen, gelukwenschen.* 8.

ꦏꦮꦶꦭꦸꦗꦼꦁꦔꦤ꧀ Kr. (Kr. h. ꦏꦫꦲꦗꦼꦁꦔꦤ꧀ Ng. ꦏꦱꦭꦩꦼꦠꦤ꧀) *welwaart, gezondheid.* 14. ꦥꦶꦫꦸꦱ꧀ꦲꦶꦁꦏꦮꦶꦭꦸꦗꦼꦁꦔꦤ꧀ꦲꦼꦤ꧀ꦢꦼꦭꦼꦥꦤ꧀ tijding aangaande uw *welvaart.* 8.

ꦭꦸꦮꦱ꧀ zie ꦭꦸꦮꦶꦃ

ꦭꦪꦏ꧀ Ng. *betamelijk, wel* (Ar. Ml. لايق). 42.

ꦭꦪꦧ꧀ eigennaam van een dochter van Nàbi Soengeb. 20.

ꦭꦪꦁ Ng. (Kr. ꦱꦼꦫꦠ꧀) *geschrift, brief, boek.* 5, 6. ꦭꦪꦁꦥꦂꦤꦠ꧀ *bevelschrift.* 5.

ꦭꦩ Kw. ꦭꦩꦶ Kr. (Ng. ꦭꦮꦱ꧀) *duur, lengte van tijd; verleden, vorig; lang geleden* (Ml. لام). ꦭꦩꦶꦤꦶꦁꦠꦶꦒꦁꦮꦸꦭꦤ꧀ drie maanden *lang.* 34. ꦲꦶꦁꦭꦩꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦭꦶꦃꦮꦸꦭꦤ꧀ in twee maanden *tijds.* 36. ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦭꦩꦶ *reeds lang geleden, sedert lang.* 7. ꦢꦸꦩꦸꦒꦶꦁꦭꦩꦶ *tot een lengte van tijd, een langen tijd.* 20. ꦫꦠꦸꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦁꦭꦩꦶ hun *vorige* koning. 17. ꦥꦥꦠꦶꦃꦲꦶꦁꦏꦁꦭꦩꦶ de *vorige* Patih. ald. ꦮꦸꦗꦸꦢꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦁꦭꦩꦶ zijn *vorige* gedaante. 27. ꦱꦭꦩꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ of ꦲꦶꦁꦱꦭꦩꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ *zoo lang als.* 15. ꦱꦭꦩꦶ

Digitized by Google

ꦲꦶꦁꦏꦁꦭꦩꦶꦤꦺꦲꦶꦁꦮꦤ꧈ *zoo lang als* hij in het woud was. 20. — ꦭꦩꦶꦭꦩꦶ꧈ zeer *lang geleden.* ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦱꦩꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦭꦩꦶꦭꦩꦶ꧈ toen het reeds *een langen tijd en nog een langen tijd* was; toen het een langen tijd zoo voortgeduurd had. 20. Zoo ook ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦭꦩꦶꦭꦩꦶ꧈ toen het *langen tijd* zoo *voort*ging. 16. ꦲꦶꦁꦭꦩꦶꦭꦩꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ *voor altoos.* 8, 11, 14. Zoo ook ꦲꦶꦁꦭꦩꦶꦭꦩꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ 12.

ꦭꦩꦤ꧀꧈ eigennaam. 59.

ꦭꦶꦩ꧈Ng. (Kr. ꦒꦁꦱꦭ꧀꧈) *vijf* (Ml. ليم). 29. ꦭꦶꦩꦠꦸꦱ꧀꧈ *vijf* honderd. 30.

ꦭꦩꦃ꧈Ng. (Kr. ꦱꦶꦠꦶ꧈) *grond, bodem.*

ꦭꦩꦸꦤ꧀꧈Ng. (Kr.Ng. ꦪꦺꦤ꧀꧈) *indien, ingeval; dat* (Ml. لامن of لامون). 30 vlgg.

ꦱꦏꦭꦩꦸꦤ꧀꧈ zoo veel als het voorgaande. 44.

ꦭꦩ꧀ꦧꦏ꧀꧈ zie ꦭꦧꦏ꧀꧈

ꦭꦩ꧀ꦥꦃ꧈Kr. (Ng. ꦭꦏꦸ꧈) *gang, loop, reis; de gang* of *loop* van iets. 28, 44. ꦭꦩ꧀ꦥꦃꦭꦩ꧀ꦥꦃ꧈ *gaan, reizen.* ꦭꦩ꧀ꦥꦃꦏꦸ꧈ mijn *reis.* 7. ꦏꦶꦪꦥꦠꦶꦃꦒꦸꦩꦸꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦭꦩ꧀ꦥꦃꦲꦶꦁꦏꦁꦏꦠꦶꦤꦺ꧈ de Patih was zeer verbaasd over zoodanigen *loop* daarvan; was zeer verbaasd, dat dat zoo geloopen was. 27.

ꦭꦸꦩꦩ꧀ꦥꦃ꧈Kr. (Ng. ꦭꦸꦩꦏꦸ꧈) *gaan, reizen.* 23, 44. ꦭꦸꦩꦩ꧀ꦥꦃꦢꦶꦫꦶꦁꦔꦉꦥ꧀꧈ vooruit *gaan.* 23. ꦱꦔꦭꦱ꧀ꦠꦲꦸꦤ꧀ꦭꦸꦩꦩ꧀ꦥꦃꦲꦶꦏꦶ꧈ negentien jaar, en deze *loopen;* negentien jaar gepasseerd. 3.

ꦔꦭꦩ꧀ꦥꦃꦲꦏꦺꦤ꧀꧈Kr. (Ng. ꦔꦭꦏꦺꦴꦏꦏꦺ꧈) *ten uitvoer brengen, uitvoeren,*

Digitized by Google

verrigten. 44. [illegible] een hoogere last *volvoeren.* 8. — [illegible] *ten uitvoer gebracht, gebeurd, verleden; gebruikelijk.* [illegible] indien het *gebeurd is,* dat ik niet sterf. 26. [illegible] de *gebruikelijke* gewoonte. ald.

[illegible] en [illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kw. *oorlog* (= [illegible]). [illegible] = [illegible] *strijden, oorlog voeren.* [illegible] zie [illegible]

[illegible] Ng. [illegible] Kw. (Kr. [illegible]) *juist, pas; zoo even; thans, op het oogenblik* (Ml. [illegible] of [illegible]). 41.

[illegible] Kr.Ng. *zich aangenaam gevoelen, behagen scheppen.* [illegible] doch inwendig *smaakte* zijn hart *genoegen;* deed het hem genoegen. 27.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] I°, Kr.Ng. *stof.* [illegible] *uw stof;* uw låagheid; vernederende benaming van een ondergeschikte. 5.

II°. [illegible] Ng. [illegible] Kr. *het ingaan, de ingang.* — [illegible] en [illegible] Ng. [illegible] en [illegible] Kr. *ingaan, naar binnen gaan.* 20. [illegible] de kraton *binnen gaan.* 16. — [illegible] Ng. [illegible] Kr. *naar binnen gegaan; in of binnen zich bevinden, bevat of begrepen zijn.* 34. [illegible] toen Adji-Såkå *naar binnen gegaan* was. 26.

Digitized by Google

ꦭꦼꦧꦺꦠ꧀ Kr. 2°. (Ng. ꦗꦼꦫꦺꦴ) *diep, diepte.* — ꦱꦭꦼꦧꦺꦠ꧀ (Ng. ꦱꦗꦼꦫꦺꦴ) *in, binnen.* ꦱꦭꦼꦧꦺꦠꦶꦁꦤꦒꦫꦶ *binnen* de stad. 16. ꦱꦭꦼꦧꦺꦠꦶꦁꦱꦸꦥꦺꦤ *in* den droom. 18. ꦱꦭꦼꦧꦺꦠꦶꦁꦏꦝꦠꦺꦴꦤ꧀ *binnen* de Kraton. 26. ꦲꦶꦁꦱꦭꦼꦧꦺꦠꦶꦁꦏꦭꦶꦃꦮꦸꦭꦤ꧀ *binnen* twee maanden 36.

ꦭꦼꦧꦺꦴꦤ꧀ Ng. ꦭꦼꦧꦺꦠꦤ꧀ Kr. *levering, opbrengst.* 25, 26.

ꦔ꧀ꦭꦼꦧꦺꦴꦏꦏꦺ Ng. ꦔ꧀ꦭꦼꦧꦺꦠꦏꦼꦤ꧀ Kr. *doen ingaan, naar binnen brengen, inbrengen.* 26. ꦢꦶꦥꦸꦤ꧀ꦭꦼꦧꦺꦠꦏꦼꦤ꧀ *binnen gebracht worden.* ald. ꦢꦶꦭꦼꦧꦺꦴꦏꦏꦺꦤ꧀ ald. (in Mádyå).

ꦭꦛꦶ Kr. (Ng. ꦭꦩ꧀ꦧꦺ) *lip, lippen.* ꦭꦛꦶꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦲꦶꦁꦏꦁꦔꦶꦁꦒꦶꦭ꧀ *zijn bovenlip.* 26.

ꦭꦶꦁ Kw. *woord, gezegde, spraak* (= ꦥꦔꦸꦕꦥ꧀). — ꦔ꧀ꦭꦶꦁ ꦲꦔ꧀ꦭꦶꦁ *spreken, zeggen.*

ꦭꦸꦔ Ng. (Kr. ꦏꦺꦱꦃ) *gaan, heengaan, op reis gaan, weggaan, vertrekken.* ꦲꦗꦲꦼꦭꦸꦔꦭꦸꦔ *ga* niet *weg; vertrek* niet. 25.

ꦭꦼꦔꦏ꧀ Kw. *onmogelijk, onwaarschijnlijk* (= ꦩꦺꦴꦏꦭ꧀). Ook eigennaam. 8.

ꦭꦁꦏꦸꦁ Kr. (Ng. ꦭꦶꦮꦠ꧀ en ꦭꦸꦮꦶꦃ) *voorbijgaan, voorbijkomen; overheen gaan, te boven gaan; overschieten; bij uitstek, bovenmate, uitermate; meer dan.* ꦠꦶꦪꦁꦭꦁꦏꦸꦁ *voorbijganger.* 21. ꦭꦁꦏꦸꦁꦱꦏꦶꦁꦏꦭꦶꦃꦮꦸꦭꦤ꧀ *meer* (langer) dan twee maanden, *over* de twee maanden. 36.

ꦔ꧀ꦭꦁꦏꦸꦁꦔꦶ Kr. (Ng. ꦔ꧀ꦭꦶꦮꦠꦶ en ꦔ꧀ꦭꦸꦮꦶꦃꦲꦶ) *iemand of iets voor-*

Digitized by Google

bijgaan, voorbijkomen; overtreffen, boven uitsteken, uitmunten. [illegible] *boven uitmunten* van grootte; uitermate groot zijn. 22. [illegible] zijn kracht *steekt uit; hij* is bij uitstek sterk. 23. [illegible] *bij uitstek* verheugd zijn. 26. — [illegible] *voorbijgegaan worden.* 35.

[illegible] Kr. *overtroffen.* — [illegible] of [illegible] *alles overtroffen,* d. i. *uitermate, buitengemeen, zeer.* 11. [illegible] *alles overtroffen* (*zeer groot*) is de bekommering van mijn hart; ik ben *zeer* bekommerd. 8. [illegible] dat *over alles heen* is van onbehoorlijkheid. 12. [illegible] *over alles heen* was zijn beangstheid; hij was zeer beangst. 27. — [illegible] *'t is over alles, alles heen met mijn dankerkentenis;* ik betuig den allergrootsten dank. 12.

[illegible] Kr.Ng. *het uitspansel, de hemel* (Ml. [illegible]).

[illegible] Kr.Ng. *ligt geraakt zijn.*

[illegible] of [illegible] Ng. [illegible] Kr. *zitten; een post of ambt bekleeden.* 44, 45.

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *op iets zitten; een belofte gestand doen.* 42. [illegible] de steen, waar gij *op zit.* 22. — [illegible] iets *waarop men zit.* 40.

[illegible] Ng. [illegible] Md. [illegible] Kr. *een post, ambt.*

Digitized by Google

ꦭꦁꦒꦤ꧈Kw. *ongenegen, onwillig zijn* (vrg. het Sanscr. l a n g g h a n a).

ꦭꦁꦒꦂ꧈Kr.Ng. *een huistempel, kapel: een kleine tempel naast de huizen van inlandsche hoofden.* 41.

ꦭꦶꦁꦒꦶꦱ꧀꧈Kr.Ng. *een breekijzer.* 10.

ꦭꦶꦁꦒꦤ꧀꧈ zie ꦥꦭꦶꦁꦒꦤ꧀꧈ onder ꦥꦭꦶꦁ꧈

ꦥ꧈

ꦥ꧈ als getalmerk *acht.*

ꦥꦶꦪꦂꦱ꧈ ꦩꦶꦪꦂꦱ꧈ gew. ꦥꦶꦪꦱ꧈ ꦩꦶꦪꦱ꧈Kw. *hooren.*

ꦥꦤ꧀ꦝꦤꦺꦴꦱ꧀꧈ zie ꦥꦼꦝꦺꦴꦱ꧀꧈

ꦥꦤ꧀꧈ ꦥꦤꦥꦤ꧀꧈ of ꦩꦥꦤ꧀꧈Kw. een demonstrative partikel, die men dikwijls door *zie! voorwaar! ja! wel,* of anderzins kan vertalen, maar die ook dikwijls slechts als een stopwoordje tot aanvulling in een vers schijnt te dienen. 41 vlgg.

ꦥꦸꦤ꧀꧈Kr. 1°. (Ng. ꦱꦶ꧈) voorzetsel voor eigennamen van mannen van minderen rang. 1, 7, 24, 25.

2°. voor eenige voornaamwoorden, om ze tot Krâmâ-woorden te vormen, als ꦥꦸꦤꦥ꧈Kr. van ꦲꦥ꧈Ng. *wat?* ꦥꦸꦤꦶꦏ꧈Kr. van ꦲꦶꦏꦸ꧈Ng. *die, dat;* ꦥꦸꦤ꧀ꦝꦶ꧈Kr. van ꦲꦺꦤ꧀ꦝꦶ꧈Ng. *waar?*

3°. achteraangehecht is het in ꦩꦼꦤꦥꦸꦤ꧀꧈Kr. van ꦧꦲꦺ꧈Ng., en komt zoo overeen met het Ml. ڤون.

ꦥꦤꦸꦥꦸꦤ꧀꧈ zie ꦲꦤꦸꦥꦸꦤ꧀꧈

ꦥꦤꦏꦸꦤ꧀꧈ zie ꦲꦶꦏꦸ꧈

Digitized by Google

ꦥꦚ꧀ꦕꦸꦂ ꦢꦚ꧀ꦕꦸꦂ Kr.Ng. *uitstroomen, neérstroomen, afstroomen.* 39.

ꦥꦶꦤꦼꦁꦒꦃꦲꦤ꧀ Kr. (ook ꦊꦁꦒꦃ Kr.; Ng. ꦭꦸꦁꦒꦸꦃ) *zitten.* 17, 18, 21, 41.

ꦥꦤ꧀ꦢꦶꦢꦼ en ꦥꦤꦁꦢꦶꦢꦼ zie ꦢꦺꦤꦁꦢꦶꦢꦼ

ꦥꦤ꧀ꦢꦶꦲꦤ꧀ ꦥꦤ꧀ꦢꦶꦲꦶ en ꦥꦤ꧀ꦢꦶꦲꦤ꧀ zie ꦥꦶꦤ꧀ꦲꦤ꧀

ꦥꦤꦏꦮꦤ꧀ (pånå-kawan) Kr.Ng. *bediende van een voornaam persoon; iemand die bij een aanzienlijke dienst doet in de hoop van eens met een post begunstigd te worden.* 28.

ꦥꦤ꧀ꦢꦶ zie ꦥꦶꦤ꧀ꦢꦶ

ꦥꦤ꧀ꦢꦢꦤ꧀ zie ꦥꦤ꧀ꦢꦤ꧀

ꦥꦤ꧀ꦢꦺꦴ ꦢꦤ꧀ꦢꦺꦴ Kr. (Ng. ꦢꦤ꧀ꦢꦸꦤ꧀) *bij nacht stelen, een misdaad in het donker plegen.* ꦥꦤ꧀ꦢꦺꦴ (Ng. ꦢꦤ꧀ꦢꦸꦤ꧀) *een dief die bij nacht steelt.* ꦥꦶꦤꦤ꧀ꦢꦸꦤ꧀ꦥꦤꦔꦤ꧀ꦢꦤ꧀ꦢꦺꦴ door *diefstal* verkregen. 34.

ꦥꦤꦸꦁꦒꦸ of ꦥꦤꦁꦒꦸꦤ꧀ Kw. *verblijfplaats, ligplaats, zitplaats, woonplaats, huis, woning.* 42.

ꦥꦤ꧀ꦢꦺꦤ꧀ zie ꦢꦺꦤ꧀ꦢꦺꦤ꧀

ꦥꦤ꧀ꦢꦤ꧀ zie ꦥꦤꦶ

ꦥꦶꦤ꧀ꦢꦶꦤ꧀ zie ꦥꦶꦤ

ꦥꦤ꧀ꦢꦺꦱ꧀ Kr. (Ng. ꦥꦤ꧀ꦢꦺꦤ꧀) *behoorlijk, betamelijk, gepast.* 12.

ꦥꦤ꧀ꦢꦱ꧀ Kr.Ng. *heet; hitte; zonneschijn; driftig; opvliegend; onvruchtbaar, niet gelukkig* (Ml. پانس). Het wordt ook verklaard door ꦥꦤꦢꦸꦏ꧀). 45.

ꦥꦤ꧀ꦢꦥꦤ꧀ zie ꦥꦪꦥꦤ꧀

ꦥꦤ꧀ꦢꦥ zie ꦥꦤꦥ

ꦥꦤ꧀ꦢꦺꦤ꧀ꦧꦺꦴꦱ꧀ de geslachtsnaam van den Bosch. 14.

[Javanese] Kr. Ng. *inwoning*, *verblijf* (Ml. [Arabic script]).

[Javanese] *bij iemand zijn intrek nemen*, *logeren*, *gelogeerd zijn*. [Javanese] waar *logeerdet* gij? 5. [Javanese] ik *logeerde*. 5, 7.

[Javanese] [Javanese] Kr. [Javanese] Kr. h. (Ng. [Javanese] en [Javanese]) *nemen*, *afnemen*, *opnemen*; *aannemen* (b. v. tot kind); *halen*. [Javanese] vervolgens *nam* zij een keisteen. 23. [Javanese] gij *neemt* (hem) *aan* tot priester. 24. [Javanese] ald.

[Javanese] [Javanese] 1°. Kr. h. zie [Javanese]

2°. Kr.Ng. *eischen*, *vorderen*, *opeischen*. [Javanese] het, krommes *opeischen*. 6. [Javanese] *geeischt worden*. 44.

[Javanese] *van iemand iets eischen*. [Javanese] ik *eisch van* u. 5.

[Javanese] of [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] of [Javanese] Ng. [Javanese] of [Javanese] Kr. *rotting*. 39.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *lang*, *lengte* (Ml. [Arabic script]). 39.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *verlengen*, *langer maken*, *uitrekken*. [Javanese] moge zijn leven *verlengd worden*. 8, 11.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *afkomst*, *oorsprong*, *begin* (waarschijnlijk van [Javanese]

Digitized by Google

Het wordt verklaard door [illegible] en [illegible] door [illegible]). [illegible] *de afkomst* er van was van Jerusalem; het kwam van Jerusalem *af*. 19.

[illegible] *tot iets verstrekken, dienen.* [illegible] dat *dient* hun *in de plaats* van fakkel. 33. Zoo ook 44.

[illegible] en [illegible] zie [illegible]

[illegible] of [illegible] Kr.Ng. *kommando, bevel over troepen.*

[illegible] *iemand orders geven.* [illegible] *orders ontvangen.* 29.

[illegible] Kr.Ng. *top, kruin, spits.* [illegible] *bergtop.* 40.

[illegible] Kr.Ng. *een oude Javaansche munt.* [illegible] *goudgeld.* 41.

[illegible] 1°. Kw. *geschieden.*

2°. Kw. *verliezen.*

3°. Kr.Ng. een voorzetsel in woorden, die uit het Sanscritsch ontleend zijn, en waarin het overeenkomt met de Latijnsche en Fransche voorzetsels *pro* en *prae, pré* (b. v. in [illegible]); en dan ook in andere woorden, zonder dat de beteekenis daardoor een bijzondere wijziging erlangt; b. v. in [illegible] = [illegible] *teeken, bewijs* (Ml. [illegible]).

4°. verkorting van [illegible] zie [illegible]

[illegible] 1°. Kr., ook bij verkorting [illegible] *gezamentlijk, allen* ([illegible] wordt verklaard door [illegible]). Het wordt bepaaldelijk gebruikt vóór benamingen of titels van rangen en standen van personen, en betee-

Digitized by Google

kent dan zooveel als ons meervoud met het bepaalde lidwoord; b. v. [illegible] *de* (gezamentlijke) regenten. 9. [illegible] *de* vorsten. 12. [illegible] *de* Pangerans. 12. [illegible] *de* krijgslieden. 16.

[illegible] Kr:Ng. *zamen iets verrigten;* b. v. [illegible] Ng. [illegible] Kr. *zamen* twisten.

II°. Kw. *gij, uw;* b. v. [illegible] *uw* hart.

III°. [illegible] [illegible] Kr.Ng. *verdeelen, in stukken snijden.* — [illegible] Kw. *deel, aandeel.*

IIII°. [illegible] [illegible] Ng. *komen;* [illegible] *kom! komaan!* (Ml. باري). 17.

[illegible] Ng. (Kr. Ng. [illegible]) *de rigting of gang naar een plaats.* [illegible] al waar ik *heen ga.* 20. [illegible] al *waar* ik *heen* werp. 23 (op beide plaatsen in Mádyå).

[illegible] Ng. (Kr. [illegible]) *naar iemand toe of naar een plaats gaan.* [illegible] *elkander op één plaats ontmoeten.* 31.

[illegible] [illegible] of [illegible] Ng. (ook [illegible] en [illegible] Ng.; Kr. [illegible]) *naar, tot, aan; door.* ([illegible] wordt verklaard door [illegible] Zie de aanmerking° bij § 151 van de Spraakkunst). [illegible] zijn gewaad wierd *aan* mij gegeven. 17. [illegible] ik zal u den regten weg wijzen. 20. [illegible] verban hem *naar* Lodåjå. 30, 31. [illegible] *door* hare bloedverwanten vervolgd worden. 31. — Ook [illegible] 29.

Digitized by Google

ꦥꦫꦶ Ng. ꦥꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ Kr. *rijst, die nog in de bolster of in de aren is.* 38.

ꦥꦶꦫ Ng. ꦥꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. *hoe veel?* ꦗꦩ꧀ꦥꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ de klok van *hoe veel?* hoe laat? 4. ꦲꦸꦩꦸꦂꦩꦸꦥꦶꦫ *hoe veel* is uw leeftijd? hoe oud zijt gij? ꦥꦶꦫꦁꦮꦸꦭꦤ꧀ *hoe veel* maanden? 3. ꦱꦥꦶꦫꦗꦸꦩ꧀ꦧꦂꦤ꧀ꦪꦶꦢꦼꦁꦩꦸ *hoe veel* (hoe groot) *ook* de breedte van uw hoofddoek zij. 27. — ꦥꦶꦫꦥꦶꦫ Ng. ꦥꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦥꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ eigenlijk *hoe veel? hoe veel?* d. i. *een* (onbepaalde) *menigte.* ꦠꦶꦪꦁꦲꦶꦁꦥꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦥꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦢꦸꦱꦸꦤ꧀ de menschen van *een menigte* dorpen. 20.

ꦥꦿꦶꦃ, ꦩꦿꦶꦃ, ꦲꦩꦿꦶꦃ of ꦥꦸꦫꦶꦃ, ꦩꦸꦫꦶꦃ Kr.Ng. *trachten, streven, pogen.* 42. ꦠꦤ꧀ꦱꦃꦲꦩꦸꦫꦶꦃꦲꦶꦁꦏꦼꦤ꧀ꦢꦂꦩꦏꦸꦩꦸꦏ꧀ꦠꦶꦱꦤ꧀ꦠꦶꦁꦏꦩꦸꦭꦾꦤ꧀ onophoudelijk *trachten naar* hetgeen mijn geluk kan bevorderen; onophoudelijk trachten mijn geluk te bevorderen. 14. ꦏꦸꦭꦩꦸꦫꦶꦃꦲꦶꦏꦁꦥꦸꦤꦶꦏꦢꦸꦩꦸꦁꦲꦶꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦠꦺꦤꦺ ik zal *trachten,* dat zij een opregt harte dragen. 15.

ꦥꦿꦶꦲꦠꦶꦤ꧀ Ng. ꦥꦿꦶꦲꦠꦺꦴꦱ꧀ Kr. *droefheid, smart, hartzeer; bedroefd, neêrslagtig, treurig; treuren.* 44.

ꦥꦿꦤ Kw. 1°. *het hart* (= ꦲꦠꦶ Sanscr. p r â n a, *adem*). — 2°. *juist, duidelijk* (= ꦠꦺꦠꦺꦭ).

ꦥꦿꦤꦫꦒ Ng. ꦥꦿꦤꦫꦒꦶ Kr. naam van een plaats. 9.

ꦥꦫꦤ꧀ zie ꦥꦫ

ꦥꦫꦺꦴꦤ꧀ Kr.Ng. *een aambeeld* (Ml. ڤارون). 11.

ꦥꦸꦫꦸꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦮꦤꦶ) *durven, den moed hebben, ondernemen, willen.*

Digitized by Google

[Javanese] niet *durven.* 23, 35. — [Javanese] *zich verstouten.* 12, 34, 38.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *een plaats.*

[Javanese] Kr.Ng. *bevel, gebod; de regering, het geregt;* [Javanese] [Javanese] of [Javanese] *gebieden, bevelen, gelasten.* (Ml. [illegible]). 40. [Javanese] bestaan er geen *bevelen* om de wegen te beschermen? 4. [Javanese] *bevelschrift.* 6. [Javanese] naar de schatting van het *geregt.* 35. [Javanese] *het hoog geregt, de hoogste regtbank.* 34. [Javanese] Ki-Djåkå Pirangon *gelastte* zijn volk. 16.

[Javanese] *gelasten, gebieden, bevelen.* 42.

[Javanese] *iemand iets gelasten.*

[Javanese] of [Javanese] *het bestuur, de regering, heerschappij.* 40. [Javanese] hij worde gezegend met heil in zijn *regering.* 10.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] of [Javanese] Ng. (ook [Javanese] [Javanese] en [Javanese] Ng.; Kr. [Javanese] en [Javanese]) *nabij, digt bij, naast.* 41. [Javanese] die *digt* (het *naast*) *bij* den weg wonen. 33.

Digitized by Google

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] of [Javanese] 1°. Kr.Ng. *onderzoek.* — 2°. Kr. (ook [Javanese] Kr., Ng. [Javanese]) *kennis* (Ml. ڤريکس, Sanscr. parîxâ en prêxâ). [Javanese] indien *het onderzoek* er van reeds duidelijk is. 30. [Javanese] *kennis* geven, berigten.

[Javanese] Kr.Ng. *onderzoeken.*

[Javanese] of [Javanese] *iets,* of *naar iets, onderzoeken.*

[Javanese] *onderzocht worden.* 9.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *vernemen, zien, hooren, weten, kennen.* [Javanese] als hij *zag,* dat de beide meisjes weenden. 21. [Javanese] hij *wist* (*kende*) den weg niet. 20, 23. — Het wordt ook in Ngoko gebruikt, ten minsten in de bevelende wijs. [Javanese] komaan! *ziet* het zelf. 17.

[Javanese] Kr. *vernemen.* Ook dit wordt, althans in de bevelende wijs, ook in Ngoko gebruikt. 41, 45. [Javanese] *verneemt* den uitersten wil van uw vorigen koning. 17.

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

Digitized by Google

ꦥꦸꦂꦮ Kw. *begin, oorsprong; oorzaak* (= ꦮꦶꦮꦶꦠꦤ꧀ Het wordt ook verklaard door ꦥꦸꦫꦮ Sanscr. p o ê r w a, *eerste*). ꦏꦥꦸꦂꦮ = ꦏꦮꦶꦮꦶꦠꦤ꧀

ꦩꦸꦂꦮ *aanvangen, beginnen; oorspronklijk daarstellen; maken; werken* (ꦏꦩꦸꦂꦮ = ꦏꦩꦶꦮꦶꦠꦤ꧀ en ꦏꦩꦶꦮꦶꦠ꧀ꦲꦶꦁ). — ꦏꦩꦸꦂꦮꦏꦏꦺ = ꦏꦮꦶꦮꦶꦠꦶꦏꦏꦺ

ꦥꦿꦮꦤ꧀ of ꦥꦫꦮꦤ꧀ Kr.Ng. *een maagd, een huwbaar meisje* (Ml. فراون). 31.

ꦥꦿꦮꦶꦫ zie ꦮꦶꦫ

ꦥꦂꦮꦠ Kw. *een berg* (Sanscr. p a r w a t a). Zie bl. 40.

ꦥꦿꦥ꧀ꦠ Kw. *komen, komst* (Sanscr. p r â p t a, *verkregen, bereikt, gekomen aan een plaats*).

ꦥꦿꦧꦸ zie ꦫꦧꦸ

ꦥꦿꦩꦺꦪꦤ꧀ zie ꦩꦺꦪꦤ꧀

ꦥꦿꦗꦶꦢꦸ zie ꦗꦶꦢꦸ

ꦥꦿꦪꦪꦶ of ꦥꦿꦶꦪꦪꦶ Ng. ꦥꦿꦶꦪꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ Kr. *beambte aan het hof.* ꦥꦿꦪꦪꦶꦱꦏꦚ꧀ꦕ *medebeambte.* 10.

ꦥꦿꦱꦪꦒꦤ꧀ en ꦥꦿꦱꦪꦒꦤꦶ zie ꦱꦪꦒꦤ꧀

ꦥꦿꦱꦧꦪ Kw. *dapper, een krijgsman; de hofstoet, die den vorst omringt.* (= ꦮꦶꦫ en ꦥꦿꦩꦺꦪꦤ꧀ Sanscr. p r a m ê y a, *wat gemeten of beproefd kan worden*).

ꦥꦿꦥ꧀ꦠꦤ꧀ Kr.Ng. (Ng. ꦥꦫꦤ꧀) *de gang naar een plaats.*

ꦩꦿꦥ꧀ꦠꦤꦶ (Ng. ꦩꦫꦤꦶ) *naar een plaats gaan, zich naar iets toe begeven.* 28.

Digitized by Google

ꦥꦿꦧꦸ꧈ Kw. *vorst* (Sanscr. praboe, *verheven, heer*). Zie bl. 40.

ꦥꦸꦂꦮ꧈ Kw. = ꦥꦤꦸꦁꦒꦭ꧀꧈ *voorste,* en ꦮꦶꦮꦶꦠꦤ꧀꧈ *oorzaak:* vrg. ꦥꦸꦂꦮꦏ꧈

ꦩꦸꦂꦮ꧈ Kw. *scheppen.* ꦲꦶꦁꦩꦸꦂꦮ꧈ *de Schepper.* 29.

ꦥꦿꦶꦧꦢꦶ꧈ Kw. *zelf, in eigen persoon* (= ꦢꦥꦢꦥꦤ꧀꧈). 42.

ꦥꦿꦢꦧꦺꦴꦠ꧀ꦠꦶꦤ꧀꧈ Kr.Ng. *gereedschap; versiersel, tuig, huisraad.* ꦲꦗꦫꦤ꧀ ꦱꦥꦿꦢꦧꦺꦴꦠ꧀ꦠꦶꦥꦸꦤ꧀꧈ een hengst met zijn *tuig.* 9.

ꦥꦿꦁ꧈ zie ꦥꦼꦫꦁ꧈

ꦥꦫꦺꦁ꧈ Kr. 1°. (Ng. ꦧꦫꦺꦁ꧈) *zamen, gezamentlijk, tegelijk.*

2°. (Ng. ꦲꦤ꧀ꦢꦶꦭꦶꦭ꧀꧈) *behagen in iets scheppen, genoegen in iets nemen, gereedelijk iets toestaan, bewilligen.* ꦢꦶꦥꦤ꧀ꦏꦥꦫꦺꦁꦔꦶꦥꦸꦤ꧀ꦢꦭꦼꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦶ꧈ indien uw verkiezing er *mee overeenkomt;* indien gij het goedvindt. 4, 24.

ꦥꦫꦶꦁ꧈ Kr. (Ng. ꦲꦤ꧀ꦢꦶꦭꦶꦭ꧀꧈) *gift, geschenk.* ꦥꦫꦶꦁ꧈ ꦲꦥꦫꦶꦁ꧈ *geven, mededeelen.* ꦥꦫꦶꦁꦥꦶꦮꦸꦭꦁ꧈ tijding *mededeelen,* berigt *geven.* 8.

ꦩꦫꦶꦁꦔꦶ꧈ Kr. (Ng. ꦮꦺꦴꦭꦶꦃꦲꦤꦼ꧈ of ꦩꦺꦭꦶꦃꦲꦤꦼ꧈) *geven, schenken, mededeelen.* ꦲꦩꦫꦶꦁꦔꦶꦥꦿꦢꦤꦤꦤ꧀꧈ een bewijs *geven.* 14.

ꦥꦼꦫꦁ꧈ of ꦥꦿꦁ꧈ Kr.Ng. *oorlog.* ꦥꦼꦫꦁ꧈ ꦲꦥꦼꦫꦁ꧈ of ꦥꦿꦁ꧈ ꦲꦥꦿꦁ꧈ *oorlogen.* (Ml. فرڠ). 12.

ꦥꦿꦁꦮꦼꦢꦤ꧈ eigennaam. 14.

ꦥꦶꦫꦁ꧈ zie ꦥꦶꦫꦤ꧀꧈

ꦥꦶꦪꦂꦱ꧈ ꦩꦶꦪꦂꦱ꧈ Kr. (ook ꦩꦶꦪꦺꦫꦁꦔꦏꦺꦤ꧀꧈ Kr.; Ng. ꦏꦿꦸꦔꦸ꧈) *hooren, vernemen.* 17.

ꦥꦶꦂꦲꦺꦴꦤ꧀꧈ eigennaam, Ar. فِرْعَوْن, Pharao. 15, vlgg.

ꦥꦾꦸꦃ꧈ gew. ꦥꦺꦪꦸꦃ꧈ Kr.Ng. *zacht, week, malsch.*

Digitized by Google

ꦔꦥꦺꦏ꧀, ꦥꦤꦔꦺꦥꦺꦏ꧀, Kr.Ng. *nemen, afnemen, aannemen, adopteren.*

ꦔꦺꦥꦺꦏ꧀ꦱꦶꦫꦔꦏꦺꦤ꧀ꦤꦏ꧀ꦏꦪꦺꦴꦒꦥꦺꦏ꧀, ik *neem* u *aan* als kind. 25.

ꦥꦏꦸ, Kw. *spijker, nagel* (Ml. ڤاكو). ꦥꦏꦸꦨꦸꦮꦤ, *nagel* der wereld: titel van den Soesoehoenan van Soerakarta. 11.

ꦥꦏꦼꦤꦶꦫ, Ng. *gij, u, uw.* Dit voornaamwoord wordt in poëzie ook zonder onderscheid van rang gebruikt; maar anders wordt het alleen in de hoftaal door iemand van rang tot zijn ondergeschikten gebezigd. Het staat gelijk met ꦏꦸꦤꦶꦫ, als voornaamwoord van den eersten persoon. 45. ꦥꦏꦼꦤꦶꦫꦏꦸꦤꦶꦫꦚꦸꦮꦸꦤ꧀ꦏꦺꦴꦮꦺ, ik eisch van *u.* 5. ꦱꦤ꧀ꦢꦁꦥꦏꦼꦤꦶꦫ, *uw* stof. 5.

ꦥꦏꦺꦏ꧀ꦱꦺꦏ꧀, en ꦥꦶꦏꦺꦏ꧀ꦱꦺꦏ꧀, zie ꦥꦏꦺꦏ꧀ꦱꦺꦏ꧀,

ꦥꦺꦴꦏ꧀ꦱ, Kr.Ng. *dwang, geweld* (= ꦏꦸꦮꦒꦺꦴꦫꦱ, en ꦥꦶꦔꦥꦱ, Ml. ڤقس).

ꦩꦺꦴꦏ꧀ꦱ, *dwingen, noodzaken, volharden, sterk op iets aandringen.* ꦲꦗꦶꦱꦏꦩꦺꦴꦏ꧀ꦱ, Adji-Såkå *dwong* (*bleef er op aanstaan*). 26. ꦥꦶꦚꦏ꧀ꦱꦺꦴꦏ꧀ꦱ, *gedwongen worden.* 23.

ꦥꦏ꧀ꦱꦶ, Kr. (Ng. ꦩꦸꦏ꧀ꦱꦶꦏ꧀) *een vogel* (Sanscr. paxî).

ꦥꦔꦏꦺꦴꦫ, en ꦥꦔꦏꦺꦴꦫꦤ꧀, zie ꦔꦏꦺꦴꦫ,

ꦥꦿꦏꦺꦴꦥꦏꦺꦴꦏ꧀, ꦩꦿꦏꦺꦴꦥꦏꦺꦴꦏ꧀, 1°. Kw. *slaan* (Ml. ڤوكل). 2°. Kr.Ng. *op iets slaan, om een geluid te veroorzaken.* ꦥꦶꦚꦿꦏꦺꦴꦥꦏꦺꦴꦏ꧀, *geslagen worden.* 42.

ꦥꦏꦿ, zie ꦥꦏꦿ,

ꦥꦔꦥꦥꦤ꧀, zie ꦥꦥꦤ꧀,

ꦥꦥ, Kw. = ꦥꦢ꧀ꦩꦱꦫꦶ, *de Lotus,* een bloem (Sanscr. padma).

ꦫꦢꦺꦤ꧀ꦥꦠꦶꦩꦸꦏ꧀ꦠꦶ eigennaam. 5.

ꦥꦥꦠ꧀ en, achter een naamwoord geplaatst, ꦥꦠ꧀ꦥꦥꦠ꧀ Ng. (Kr. ꦱꦏꦮꦤ꧀ ꦱꦏꦮꦤ꧀) *vier*. 29. ꦥꦠꦁꦥꦸꦭꦸꦃ *veertig*. 30. ꦏꦼꦧꦺꦴ꧈ ꦥꦥꦠ꧀ *vier* buffels. 5.

ꦥꦠꦶ I°. Kw. *heer* (= ꦥꦠꦶ Sanscr. p a t i, *heer*). ꦢꦩꦁꦥꦠꦶ zie ꦢꦩꦁ

II°. Ng. 1°. (Kr. ꦥꦼꦗꦃ) *dood, de dood*. 44.

2°. Kr. ꦥꦢꦺꦴꦱꦤ꧀ en gew. ꦏꦥꦠꦶ Ng. ꦏꦥꦢꦺꦴꦱꦤ꧀ (of ꦏꦥꦼꦗꦃ) Kr. *zeer, uitermate* (eigenl. *dood*). Zoo ꦥꦠꦶꦥꦠꦶ 43.

ꦩꦠꦶ Ng. (Kr. ꦥꦼꦗꦃ) *sterven, dood zijn; uitgaan, uitdooven* (Ml. مات). ꦫꦠꦸꦤꦶꦫꦥꦸꦫꦸꦩꦠꦶ uw vorige koning *is dood*. 17. ꦤꦼꦤꦼꦢꦾꦩꦠꦶ vragen te *sterven*. 26. ꦢꦼꦤꦶꦁꦩꦠꦶꦢꦶꦪꦺꦴꦤ꧀ indien hun fakkels *uitgaan*. 33.

ꦩꦢꦺꦴꦏꦏꦺ Ng. (Kr. ꦩꦼꦗꦃꦲꦏꦺ) *dooden; uitdooven*. ꦢꦼꦤꦶꦁꦏꦠꦼꦩꦸꦩꦢꦺꦴꦏꦏꦺ indien het tot *doodslaan* komt. 30. ꦥꦢꦺꦴꦏꦩꦠꦺꦤꦶꦢꦺꦴꦏꦏꦺꦤ꧀ *elkander dooden*. ꦏꦥꦢꦺꦴꦏꦏꦺꦤ꧀ *uitgedoofd*. 33.

ꦥꦶꦠꦸ Kr.Ng. *zeven*. 24. ꦠꦶꦁꦥꦶꦠꦸ *zeven* menschen. 7. ꦥꦶꦠꦸꦁꦮꦸꦭꦤ꧀ *zeven* maanden. 3.

ꦥꦠꦶꦃ Kr.Ng. titel van een rijksbestierder of onderregent: *eerste minister, vezier*, of *grootvezier* (oorspronklijk hetzelfde als ꦥꦠꦶ Sanscr. p a t i of p a t i h, *heer*). 17, 18, 26. Ook ꦥꦼꦥꦠꦶꦃ 17.

ꦏꦥꦠꦶꦃꦲꦤ꧀ *de woning van een Patih; de regtbank van den Raden-Adipati, ook Bale-mangoe genaamd*. 36.

12

ꦥꦸꦠꦶꦃ Ng. (Kr. ꦥꦼꦛꦏ꧀) *wit, blank* (Ml. فوتيه; Sanscr. poêti, poêtih, *zuiverheid*). 39.

ꦥꦠꦿ Kw. *blad van een boom; brief, schrift* (= ꦱꦸꦫꦠ꧀ ꦱꦸꦫꦠ꧀ Sanscr. patra). Ook eigennaam. 7.

ꦥꦸꦠꦿ Kr. (Ng. ꦄꦤꦏ꧀) *kind, zoon* of *dochter* (Ml. فوترا; Sanscr. poetra). 5, 15, 20, 22, 24.

ꦥꦸꦠꦿꦶ Kr. h. *de dochter van een vorst, prinses* (Ml. فوتري; Sanscr. poetrî, *dochter*).

ꦥꦠꦿꦥꦸꦤ꧀ zie ꦠꦿꦥꦸꦤ꧀

ꦥꦼꦠꦏ꧀ꦏꦺ ꦩꦼꦠꦏ꧀ꦏꦺ Kr. (Ng. ꦥꦼꦤ꧀ꦝꦼꦩ꧀ ꦩꦼꦤ꧀ꦝꦼꦩ꧀) *begraven*. 17.

ꦢꦶꦥꦼꦠꦏ꧀ꦏꦺ *begraven worden*. ald.

ꦥꦶꦠꦸꦠꦸ zie ꦠꦸ

ꦥꦶꦠꦝꦺꦴꦱ꧀ zie ꦥꦶꦠꦪ

ꦥꦶꦠꦪ Ng. ꦥꦶꦠꦝꦺꦴꦱ꧀ Kr. *gelooven, vertrouwen*. ꦏꦸꦢꦸꦏꦸꦥꦶꦠꦝꦺꦴꦱ꧀ꦱ ik moet *vertrouwen*. 14.

ꦥꦠꦸꦃ zie ꦥꦠꦸꦏ꧀

ꦥꦼꦠꦼꦁ Kr.Ng. *donker, duister; duisternis* (Ml. ڤتڠ). 44.

ꦥꦶꦠꦸ zie ꦥꦶꦠꦸ

ꦩꦥꦠꦸꦃ en ꦩꦥꦠꦸ zie ꦥꦶꦠꦸ

ꦩꦥꦠꦸꦃ zie ꦥꦠꦸꦃ

ꦥꦶꦱꦶꦁ zie ꦱꦶꦁ

ꦥꦶꦱꦤ꧀ Kr.Ng. (Kr. ꦥꦶꦱꦤ꧀ꦤꦶꦁ) *een maal, keer; in eens, met eens* (misschien van ꦱ met het voorzetsel ꦥꦶ en den uitgang ꦄꦤ꧀).

Digitized by Google

[Javanese] de zamenkomst van *een keer,* d. i. *de eerste* zamenkomst. 5. [Javanese] gij neemt hem aan tot priester *in eens.* 24. [Javanese] zie [Javanese] — [Javanese] *eenmaal, eens.* — [Javanese] *ten eenen male, geheelenal.* [Javanese] *geheelenal* geen tijding hooren. 8.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Holl. *pistool.* 9.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] of [Javanese] Kr.Ng. *onherroepelijk, zeker* (Ml. فستي).

[Javanese] *vast en zeker, vast bepaald zijn; 't is vast en zeker; vast en zeker.* 6, 12, 15, 26, 28. [Javanese] ik *zeker* gehoorzaam u. 15. [Javanese] *'t is vast bepaald,* dat het afgedaan wordt; *het moet noodzakelijk* afgedaan worden. 36. [Javanese] *onherroepelijk bepaald.* 43.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] I°. Kw. *vrucht* (= [Javanese] Sanscr. phala. Het wordt ook verklaard door [Javanese] en [Javanese]). — [Javanese] zie [Javanese]

II°. Kr.Ng. *notenmuskaat.* [Javanese] *foelie.*

III°. [Javanese] Kr.Ng. *slaan* (= [Javanese]).

[Javanese] Kr.Ng. *een hamer* (Ml. فالو). 10).

Digitized by Google

[Javanese] *met een hamer kloppen, hameren* ([Javanese] wordt verklaard door [Javanese]).

[Javanese] *iets waarop met een hamer geklopt wordt; wat door een hamer dun gemaakt is; een plaat.*

[Javanese] Kr.Ng. *een eiland* (Ml. ڤولو).

[Javanese] in zamenstelling met andere getallen, om de tientallen uit te drukken, anders [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] [Javanese]) *tien* (Ml. ڤولوه, سڤولوه). [Javanese] *veertig.* [Javanese] *tien* Spaansche matten. 33. [Javanese] *tien maal; tiende.* 5.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *plaats; plank; bord, zooals een schaakbord; omslag van een boek.* Kw. *slagveld* (Ml. ڤادڠ). 41, 44.

[Javanese] Kr.Ng. 1°. *gelijk veel, gelijk hoog, gelijk lang, gelijk groot, parallel.* [Javanese] *gelijk met* het water. 39.

2°. *een haan, die de gedaante van een kip heeft.*

3°. *stompe tanden, een gelijke rij tanden.*

[Javanese] Kr.Ng. *allen bij elkander, volkomen.* [Javanese] zij verschenen alle *in vollen getale* op Pagelaran. 18. Zoo ook 40.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *een jong blad.*

Digitized by Google

[illegible] 1°. *jonge bladen krijgen.*

2°. *zich getroosten, gerust stellen, bedaren.* [illegible] *getroost, bedaard.* 29.

3°. *aan een vischnet trekken.*

ꦱꦩꦱꦶꦠꦶ Kw. *mondelinge overlevering, mededeeling, eigen uitgedachte leeringen.* 41.

[illegible] zie [illegible]

ꦱꦩ Ng. (Kr. ꦱꦩꦶ) *gelijk, gelijkelijk; zamen, gezamentlijk, alle;* ook in veelvuldig gebruik om het collective meervoud uit te drukken. [illegible] *gelijk* is hun moed. 29. [illegible] men moet *gelijkelijk* (*even*) voorzigtig zijn. 44. [illegible] of [illegible] zijns *gelijke*, zijn *naaste*, zijn *medemensch.* 41. [illegible] *alle medemenschen.* 42. [illegible] *en dergelijke.* 33. [illegible] paard, buffel, koe, hert, schaap, *met wat daaraan gelijk is* (*en dergelijke*). 29. [illegible] iemands vrouw, of dochter, of zuster, *en dergelijken.* 30. [illegible] *zamen twisten.* 29. [illegible] *zamen* (*beide*) worden zij een lijk. ald. [illegible] de menschen, die *zamen* op weg zijn, moeten *zamen* praten. 33. [illegible] leven zij (zamen) nog? 3. [illegible] alle menschen van Mesr, die arm zijn. 15. [illegible] houdt de wacht

op alle straten, soldaten. 16. [Javanese script] hoort gij allen. 17.

[Javanese script] Ng. (ook [Javanese script] en [Javanese script] Ng.; Kr. [Javanese script] en [Javanese script]) *nabij, digt bij, naast.* 45.

[Javanese script] Kr.Ng. *helder, licht, duidelijk.* 41.

[Javanese script] Kr.Ng. *een zwaard, sabel, degen* (Ml. ڤدڠ). 16.

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *gebed, bede, wensch* (Ml. ڤوجا *godsdienstplegtigheid,* ڤوجي *aanbidding, vereering;* Sanscr. p o ê dj â, *vereering, hulde, aanbidding*). 44.

[Javanese script] of [Javanese script] Kw. *aanbidden, bidden, wenschen.* [Javanese script] = [Javanese script] *geloofd.*

[Javanese script] Kr.Ng. *gebed, bede, wensch.* [Javanese script] mijn *bede* tot den Heere God. 8. [Javanese script] mijn *bede* voor uw kind. 8. Zoo ook 13 en 14.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script] en [Javanese script]) *dood; de dood; sterven.* [Javanese script] één wierd er *dood* gevat. 7. [Javanese script] toen hij *dood* was. 9. [Javanese script] de *doode* (*overledene*) Chinees. 9. [Javanese script] er was een Chinees, die *stierf.* 9. [Javanese script] zijn *sterven* (zijn *overlijden*) had plaats op mijn grondgebied. 9. [Javanese script] indien het zoo loopt, dat ik niet *sterf.* 26.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *dooden; uitdooven.* 27. [Javanese script]

Digitized by Google

[Javanese] de reden waarom ik door den koning van Mesr *gedood* zou *worden*, was, dat ik den overste der kettinggangers van den koning van Mesr *doodde*. 24. [Javanese] daarop *wierd* hij *ter dood gebracht* (*vermoord*). 16.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese] en [Javanese]

[Javanese] gew. [Javanese] Ng. [Javanese] gew. [Javanese] Kr. *zoeken*. [Javanese] toen hij *naar* zijn krommes *zocht*. 28.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kw. *vermengd* (Het wordt verklaard door [Javanese] *verbrijzeld*, *verpletterd:* zie [Javanese]).

[Javanese] I°. Ng. zie [Javanese]

II°. Kr.Ng. [Javanese] Kr. dàlĕm, *een dak*, *verdek van een wagen*.

[Javanese] of [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese] of [Javanese]) *onderrigten*, *vertellen*. [Javanese] ik zal u *onderrigten*. 41.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *zelf*, *eigen*, *in eigen persoon*, *alleen*. [Javanese] *zelf* meê rooven. 4.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) Kr. dalĕm [Javanese] *zonnescherm* of *regenscherm* (Ml. [Arabic script] of [Arabic script]. [Javanese] wordt verklaard door [Javanese] en [Javanese]. Vrg. [Javanese]).

Digitized by Google

[illegible] en [illegible] Ng. *stellig, zekerlijk, vooral, volstrekt.* 44. [illegible] *volstrekt*, zonder mankeren, moet het geschieden. 5.

[illegible] Kr.Ng. *oom, vaders of moeders jongere broeder* (Ml. ڤامن). 7.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kw. *een vorst:* zie bl. 40.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kr.Ng. *afgebroken, gescheiden, geeindigd.* [illegible] *onafgebroken.* [illegible] bid on*afgebroken.* 44. Zoo ook 45.

[illegible] zie [illegible] onder [illegible]

[illegible] Kr.Ng. 1°. *model, voorbeeld.*

2°. *water, dat uit den grond opborrelt.* Zie bl. 39.

[illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *wit, blank.* [illegible] een mensch van een natie van een *blanken* huid; *een blanke* (een Europeaan of andere buitenlander). 37.

[illegible] Kr. (Ng. [illegible]) *iemand op weg te gemoet gaan.* [illegible] *ontmoeten, tegenkomen.* [illegible] de koning van Mesr *kwam* Ki-Djåkå Pirangon *tegen.* 16.

[illegible] Ng. [illegible] Kr. wordt vóór een getalwoord geplaatst, om de *hoeveelste maal* of *de hoeveelste* te kennen te geven. [illegible]

Digitized by Google

sla hem twee honderd *maal;* d. i. geef hem twee honderd rietslagen. 30. ꦏꦥꦶꦁꦱꦥꦸꦭꦸꦃ *de tiende.* 5. ꦏꦥꦶ꧇ꦥꦶꦠꦸ꧇ *de zevende.* 6. ꦲꦤꦏꦥꦶꦁꦏꦥꦶꦁꦱꦠꦸꦱ꧀ *honderd maal* geslagen worden; d. i. honderd rietslagen ontvangen. 34. ꦲꦏꦥꦶꦁꦔ *de negende.* 15. ꦏꦥꦶꦁꦏꦺꦏꦥꦶꦁꦏꦥꦶꦁꦏꦭꦶ *ten tweeden.* 10. ꦏꦥꦶꦁꦏꦺꦏꦥꦶꦁꦏꦥꦶꦁꦠꦶꦒ *ten derden.* 10. — ꦏꦥꦶ wordt ook wel in Krâmâ aangetroffen. 6, 7 en 8.

ꦥꦔꦚ꧀ꦗꦿꦤ꧀ zie ꦥꦚ꧀ꦗꦿꦤ꧀

ꦥꦔꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦠꦼꦝ) *spijs, eten, voedsel.* 43. ꦱꦤ꧀ꦝꦁꦔꦺꦥꦔꦤꦺ *hun kleeding en voedsel.* 15. ꦥꦔꦤꦺꦮꦺꦴꦁ zijn *eten* is menschen; hij eet menschen. 25.

ꦩꦔꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦤꦼꦝ) *eten.* 42.

ꦥꦔꦶꦤ꧀ ongebruikelijk. Vanhier.

ꦥꦔꦶꦤꦤ꧀ Kr.Ng. *hebzuchtig, begeerlijk.*

ꦏꦥꦔꦶꦤ꧀ *een groote begeerte naar iets, een vurig verlangen; hunkeren, vurig verlangen, begeeren.* 42.

ꦥꦔꦿꦶꦱ zie ꦥꦿꦶꦱ

ꦥꦔꦺꦫꦤ꧀ Kr.Ng. titel van een voornaam *heer, prins* (Ml. ڤڠيرن; misschien van het Ar. حيران, Ml. هيران, Sund. ꦲꦺꦫꦤ꧀ *verwonderd zijn,* zoodat het eigenlijk *bewonderde* of *voorwerp van bewondering* beteekent). ꦏꦁꦱꦶꦥꦔꦺꦫꦤ꧀ꦏꦮꦸꦭꦮꦶꦭꦸꦤ꧀ꦠꦸꦁ is de *Pangeran* welvarend? 4. ꦥꦫꦥꦔꦺꦫꦤ꧀ꦲꦶꦁꦱꦸꦫꦏꦂꦠ *al de Pangerans* te Soerakarta. 12. ꦱꦶꦥꦔꦺꦫꦤ꧀ꦢꦶꦥꦤꦒꦫ de *Pangeran* Dipâ-Nĕgârâ. 11.

Digitized by Google

[Javanese script] *trotsch op iets zijn, een afgod van iets maken.* 41.

[Javanese script] [Javanese script] Kr.Ng. *iets op den schoot houden; voor iemand iets doen; iemand uithuwelijken.*

[Javanese script] eigennaam. 13.

[Javanese script] en [Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] Kr.Ng. *een krom mes.* 10, 25.

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] of [Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] zie [Javanese script]

[Javanese script] [Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script] [Javanese script]) *vinden, aantreffen, ontmoeten, ondervinden.* [Javanese script] en [Javanese script] zegen, geluk, *ondervinden.* 12, 42. [Javanese script] of [Javanese script] *gevonden worden; ontmoet worden, met iemand aangetroffen worden,* d. w. z. *iemand ontmoeten.* [Javanese script] een boek van den Chinees is er *gevonden.* 10. [Javanese script] dood *gevonden worden.* 20. [Javanese script] hij *trof* Sĕmbådå *aan, ontmoette* Sĕmbådå. 28. Zoo ook 8 en 23.

[Javanese script] [Javanese script] *een ander,* of *elkander, ontmoeten, aantreffen.* [Javanese script] moge ik Grootvader kunnen *ontmoeten.* 13.

[Javanese script] en [Javanese script] zie [Javanese script]

Digitized by Google

ꦝꦥꦸꦁꦒꦮ꧀ Kw. *een raadsman van den vorst, een hofgroote* (Ml. ڤڠڬاو; (Sanscr. p o e n̂ g g a w a, *een stier*, en *voortreffelijk, edel*).

ꦝꦥꦸꦤꦺꦴꦫꦺꦴꦁ zie ꦥꦸꦤꦺꦴꦫꦺꦴꦁ

ꦝꦫꦸꦫꦸꦲꦺꦴꦁ zie ꦫꦸꦫꦸꦲꦺꦴꦁ

ꦝꦢꦺꦴꦲꦺꦴꦫꦺꦴꦁ zie ꦝꦲꦺꦴꦫꦺꦴꦁ

ꦝꦢꦺꦴꦥꦸꦤ꧀ en ꦝꦢꦺꦴꦥꦸꦤ꧀ꦤ꧀ zie ꦝꦺꦴꦥꦸꦤ꧀ꦤ꧀

ꦝ꧀

ꦝꦶ꧀ 1°. Kw. *duidelijk zien* (= ꦠꦼꦕꦤ꧀)

2°. verkorting van ꦲꦝꦶ꧀ (= ꦲꦥꦶꦁꦤꦺꦴꦁ)

ꦝꦶꦔꦶꦤ꧀ of ꦝꦶꦢꦶꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦫꦶꦪꦶꦒꦶꦤ꧀) *eerste; eerst, voorheen.* 44.

[illegible] ꦝꦶꦢꦶꦤ꧀ uw *vorige* koning. 17.

ꦝꦲꦂ Kr. (ook ꦢꦲꦂ, ꦢꦲꦂ Kr.; Ng. ꦩꦔꦤ꧀ ꦥꦔꦤ꧀) *eten; spijs, voedsel.* [illegible] ꦝꦲꦂ op den tijd, dat de Vorst *at.* 26. ꦝꦶꦝꦲꦂ *gegeten worden.* 20. ꦝꦲꦂꦫꦶꦁ[illegible] *het eten* (*de spijs*) van den Vorst. 26.

ꦝꦼꦤ꧀ꦝ 1°. Kw. *een slag; slaan; sterk, krachtig* (= ꦏꦶꦏꦶꦏꦼꦕꦁ en [illegible] = ꦏꦏꦶꦏꦼꦕꦁ).

2°. naam van een wapen; een soort van *knods, oorlogsknods*, iets kleiner, dan de gewone ꦒꦢ.

3°. Kr.Ng. *straf, boete;* ꦝꦼꦤ꧀ꦝ, ꦲꦤ꧀ꦝꦼꦤ꧀ꦝ *straffen, in de boete slaan, beboeten* (Ml. دندا *straf, boete;* Sanscr. d a n d a, *stok, staf; een wapentuig; straf, boete*). [illegible]

Digitized by Google

[Javanese] *sla* gij hem *in de boete* voor vijftig Spaansche matten. Indien zijn *boete* niet opkomt (indien hij zijn *boete* niet betaalt). 30.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *medegaan, vergezellen; mededoen; volgen, gehoorzamen.* [Javanese] zelf *mededoen* in 't rooven; zelf *meé* rooven. 4.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *een gehucht* (Ml. [Arabic script] *boschaadje*). 20, 22 (op beide plaatsen [Javanese] in Krâmâ).

[Javanese] Kr.Ng. 1°. *ijverig, vlijtig.* 24.

2°. *een vriend tot lid der familie aannemen.*

[Javanese] de eigennaam De Kock. 11.

[Javanese] Kw. 1°. *rijkdom, welvaart* (= [Javanese] en [Javanese] Ml. [Arabic script] *hoofd van een volksstam, edelman.* Vrg. Sanscr. dhâtoe).

2°. *honing* (= [Javanese]).

3°. *een traan* (= [Javanese]. Het wordt ook verklaard door [Javanese]).

[Javanese] Kr.Ng. *de woning van den vorst, het paleis, de kraton.* 4, 16, 18. — [Javanese] *een paleis bewonen, hof houden.* [Javanese] die *zijn hof houdt* in de rijksstad van Soerakarta. 11.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese] en [Javanese]) *komen, aankomen; komst, aankomst; naar, tot, aan, jegens; van wegen, door.* [Javanese] zij waren *gekomen* aan het huis van

Nàbi Soengeb. 23. [Javanese script] *de komst* van zijn bode. 28. [Javanese script] hij (de brief) *moet naar* mijn broeder. 7. [Javanese script] *naar* Samarang. 4. [Javanese script] waar *naar toe?* waarheen? [Javanese script] Nàbi Moesà sprak *tot* de twee meisjes. 21. [Javanese script] Nàbi Moesa vroeg *aan* de twee meisjes. 22. [Javanese script] mijn brief *aan* u. 8. [Javanese script] mijn bede *voor* uw kind. 8. [Javanese script] mijn bede *tot* den Heer God. 8. [Javanese script] haar medelijden *jegens* (*met*) haar vee. 21. [Javanese script] de koning van Mesr wierd gevat *door* Ki-Djàkà Pirangon. 16. [Javanese script] dat bewaakt wierd *door* Sĕmbàdà. 28.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *naar, tot, aan, jegens; van wegen, door* (het schijnt *hoog* Kràmà te zijn). [Javanese script] hij (de brief) *moet naar* Grootvader. 11, 14. [Javanese script] voordat Grootvader *naar* Holland *gaat*. 12. [Javanese script] voorstel van verzoeken *aan* Grootvader. 12. [Javanese script] zijn goedheid *jegens* mij. 12. [Javanese script] de muiteling Pangeran Dipà-Nĕgàrà is gevat *door* Grootvader. 11.

Digitized by Google

ꦢꦠꦼꦁꦔꦏꦼꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦠꦼꦏꦏꦏꦏꦺ) *doen of laten komen, brengen, ontbieden.* [illegible] mijn plaatsvervanger *liet* den pachter Tingkowan komen. 9.

ꦢꦸꦱꦸꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦢꦺꦱ) *een dorp* (Ml. دوسون). ꦢꦸꦱꦸꦤ꧀ꦢꦿꦸꦗꦸ in het *dorp* Droedjoe. 7. ꦠꦶꦪꦁꦢꦸꦱꦸꦤ꧀ *een mensch van een dorp, dorpbewoner, dorpeling.* 20, 25, 34. ꦠꦶꦪꦁꦠꦶꦪꦁꦢꦸꦱꦸꦤ꧀ menschen van het désaland, dorpelingen. 7. 34.

ꦢꦸꦱꦸꦤꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦢꦺꦱꦤ꧀) *de grond waarop een dorp staat, de omtrek van dorpen, de dorpen in den omtrek.* 21, 27.

ꦢꦱꦂ Kr.Ng. 1°. *grond, bodem* (Ml. داسر).

2°. *goederen, die op den grond verspreid liggen om verkocht te worden.*

3°. *een schenkbord.*

4°. *aard, natuur, geaardheid, hoedanigheid.* Zoo ook ꦢꦢꦱꦂ 24.

5°. *eigenlijk, wezenlijk.*

6°. *grondstof, kleur.*

ꦢꦱꦂꦏꦏꦺꦤ꧀ *den grond tot iets leggen.* 105.

ꦢꦼꦱ꧀ꦠꦂ Kr. (ook ꦢꦸꦱ꧀ꦠꦂ Kr.; Ng. ꦈꦢꦼꦁ) *hoofddoek, tulband* (Pers. Ml. دستار). 27.

ꦢꦺꦮꦺ Ng. (Kr. ꦥꦶꦪꦩ꧀ꦧꦏ꧀) *zelf, eigen, in eigen persoon, alleen.* 41. [illegible] indien ik het *zelf* niet ben, die het vraag. 25.

ꦢꦮꦃ zie ꦢꦮꦸꦃ

ꦢꦮꦸꦃ Ng. ꦢꦮꦃ Kr. *vallen, nedervallen; last, bevel; gelasten, bevelen.*

Digitized by Google

[Javanese script] al de *bevelen* van koning Pirangon. 17. [Javanese script] dat *bevel* van te zweren. 35. [Javanese script] hij (de brief) *moet* u, Děmang Soerå-Kěrti, *bevelen*. 5. Desgelijks 6.

[Javanese script] Ng. [Javanese script] Kr. *doen vallen, op iemand neêrzenden; gelasten, bevelen.* [Javanese script] *gelast worden.* 28, 35.

[Javanese script] Ng. (Kr. [Javanese script]) *hoog, hoogte.* [Javanese script] van de *hoogte*, van *boven*. 39.

[Javanese script] Ng. *hooger in rang.* [Javanese script] de Boepatis en alle hoogeren in rang. 32.

[Javanese script] 1°. het Holl. *duit.* — 2°. Ng. (Kr. [Javanese script]) *geld* in het algemeen. 5.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *dolk, ponjaard, kris.* 9.

[Javanese script] gew. [Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *laag, beneden; laagte.* [Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *laag, beneden.* [Javanese script] zijn *benedenlip*. 26. [Javanese script] de opgaaf er van (volgt) hier*onder*. 9.

[Javanese script] Kr. (Ng. [Javanese script]) *ten onder gebracht, overwonnen, de onderliggende partij.* 37.

[Javanese script] 1°. Kr.Ng. *fatsoen, gedaante.* [Javanese script] *het fatsoen* der krissen. 9.

[Javanese script] Kr.Ng. *teerling, dobbelsteen* (Ml. دادو, Port. *dádos*). 32.

[Javanese script] zie [Javanese script]

Digitized by Google

ꦗ꧀

ꦗ꧀ 1°. zie ꦲꦗꦶ꧀

2°. verkorting van ꦱꦶꦗꦶ꧀ zie ꦱꦶꦗꦶ꧀

ꦗꦺ꧀ naam van het vierde jaar eener Windoe. 15.

ꦗꦲꦶꦭ꧀ꦭꦸ꧀ Kr.Ng. *afgunst, nijd; afgunstig, nijdig; zich nutteloos met de zaken van een ander bemoeijen.* 41.

ꦗꦺꦤꦺ꧀ of ꦗꦺꦤꦺꦤꦼ꧀ Kr. (Ng. ꦏꦸꦤꦶꦁ꧀ en ꦲꦶꦗꦺꦩ꧀ꦭꦸ꧀) *geel, goud, gouden.* ꦗꦺꦤꦺꦩꦁꦱꦗꦺꦤꦺ꧀ *de geele tijd,* d. i. *de tijd als de veldvruchten rijp zijn.* 38. Zoo ook ꦱꦶꦱꦶꦗꦺꦤꦺ꧀ *geele grond,* d. i. *grond waarop veldvruchten staan te rijpen.* ald.

ꦗꦺꦤ꧀ꦝꦼꦫꦭ꧀ *Generaal.* 11.

ꦗꦚ꧀ꦗꦶ꧀ gew. ꦗꦚ꧀ꦗꦶ꧀ Kr.Ng. *overeenkomst, bepaling, voorwaarde, belofte; afspreken* (Ml. جنجي). ꦲꦁꦲꦼꦧꦺꦚ꧀ꦗꦶ꧀ *een overeenkomst* treffen, *een contract* maken. 37. ꦲꦤꦒꦶꦃꦗꦚ꧀ꦗꦶ꧀ manen om de voldoening van een *belofte* of om de betaling van *hetgeen waartoe men zich te voren verbonden heeft.* 27. ꦱꦶꦩ꧀ꦭꦏꦶꦃꦗꦚ꧀ꦗꦶꦤ꧀ꦤꦸ꧀ gij hebt *hetgeen* gij *beloofd hebt,* verloren. ald.

ꦗꦤ꧀ꦩ꧀ of ꦗꦤ꧀ꦩ꧀ en ꦗꦤ꧀ꦩꦶ꧀ Kw. *mensch* (Zoo ook ꦗꦤ꧀ꦩ꧀ *mensch,* in het Soendasch; Sanscr. djanma, *geboorte,* djanmî, *een levend wezen*). 42. In de Sĕnkâlâ beteekent ꦗꦤ꧀ꦩ꧀ *één.*

ꦱꦸꦗꦤ꧀ꦩ꧀ zoo veel als het voorgaande (zamengesteld uit het voorgaande ꦗꦤ꧀ꦩ꧀ en het Sanscr. soe, *baren, telen*).

Digitized by Google

ꦗꦼꦤꦼꦁ I°. Kr.Ng. *het staan; de regering.*

II°. Ng. (ook [Javanese] Ng.; Kr. [Javanese] en [Javanese]) *naam; genaamd zijn, heeten.* [Javanese] hoe is uw *naam?* 3, 23. [Javanese] is dit het, wat de rijksstad van Mĕndang *heet?* noemt men dit de rijksstad van Mĕndang? 25.

ꦗꦸꦩꦼꦤꦼꦁ Kr. (Ng. [Javanese] en [Javanese] of [Javanese]) *staan, regeren, het bewind voeren, een rang of post bekleeden.* [Javanese] er was geen huis, dat *stond.* 19 (in Ngoko). [Javanese] als vorst *regeren.* 27, 40.

ꦗꦼꦤꦼꦁꦔꦺ Kr. (Ng. [Javanese] en [Javanese]) *bij iets tegenwoordig zijn; regeren.* [Javanese] die *tegenwoordig was bij* de verheffing van mijn vader tot Soesoehoenan. 13.

ꦥꦗꦼꦤꦼꦁ Kr. *bewind, bestuur.* 45.

ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ Kr. (ook [Javanese] Kr.; Ng. [Javanese]) *bewind, regering, bestuur;* eigenlijk, zooals [Javanese] in het Soendasch, *staat.* — [Javanese] eigenlijk *uw bewind,* of *uw staat;* maar het wordt als voornaamwoord van den tweeden persoon gebruikt, als men tot prinsen en andere aanzienlijke personen spreekt: *Uw Hoogheid, gij, u.* 25. [Javanese] *Gij* (*Uw Hoogheid*) vraagt naar mijn naam. 24. Zoo wordt ook [Javanese] eigenlijk *mijn bewind,* als voornaamwoord van den eersten persoon gebruikt. Zoo in een

Digitized by Google

brief van den Soesoehoenan van Soerakarta aan den Gouverneur-Generaal: [Javanese] *Ik* heb een berigt ontvangen. 11.

[Javanese] Kw. *welaan! komaan!* (= [Javanese] en [Javanese] Sanscr. djoer, *spoed, vlugheid*).

[Javanese] Kr.Ng. *regt doorgaan; opregt, braaf.* 41, 43.

[Javanese] of [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *diep, diepte.* — [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *in, binnen.* 45. [Javanese] *in* den droom. 19. [Javanese] *binnen* de stad. 33.

[Javanese] Kr.Ng. *baas, meester* (Ml. جورو). [Javanese] *sterrewichelaar, astroloog.* 19.

[Javanese] gew. [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *vreezen, schroomen, bevreesd, beschroomd, bang, vervaard zijn of worden; vrees, bangheid, bevreesdheid.* [Javanese] zij *wierden* allen *bang.* 17. [Javanese] de Patih wierd zeer *bang.* 27.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *een paard.* 29.

[Javanese] Kw. *oorlog.* (= [Javanese]).

[Javanese] Kr.Ng. *krijgsman, soldaat.* 16, 18.

[Javanese] Kr.Ng. *dal, vallei, ravijn* (Ml. جورڠ en چورڠ). 40, 44.

[Javanese] Kr.Ng. *een jonkman, die huwbaar is.* Het wordt als een soort van titel vóór eigennamen van mannen van dien leeftijd geplaatst. [Javanese] hij was nog een *jonkman.* 21 (van den twaalfjarigen Mozes). [Javanese] *jongeling.* 23 (van denzelfden). [Javanese] de *jonkman* Pirangon. 15.

Digitized by Google

ꦗꦠꦶ Iº. Kw. *waar, wezenlijk* (= ꦪꦏ꧀ꦠꦶ en ꦱꦪꦼꦏ꧀ꦠꦶ).

IIº. Ng. ꦗꦠꦶ꧈ ꦗꦠꦺꦴꦱ꧀ Kr. *djatihout*, een voortreffelijk inlandsch timmerhout (Ml. جاتى).

ꦗꦶꦱꦶꦩ꧀ Kr.Ng. *lichaam, lijk* (Ar. جِسْم). 16, 17.

ꦗꦮ Iº. Kr.Ng. *meening, beteekenis.*

IIº. Ng. ꦗꦮꦶ Kr. *Java, Javaan, Javaansch.* ꦤꦸꦱꦗꦮꦶ *het eiland Java.* 11,27. ꦠꦤꦃꦗꦮꦶ of ꦥꦸꦭꦺꦴꦗꦮꦶ *Java.* 12. ꦮꦺꦴꦁꦗꦮꦶ *Javaan.* ꦗꦮꦶꦱꦩꦶꦗꦮꦶ *Javaan, zamen Javaan; Javanen onder elkander.* 37.

ꦔꦗꦮ Ng. ꦔꦗꦮꦶ Kr. *naar Java gaan.* 25.

ꦗꦮꦶ Kr. zie ꦗꦮ en ꦗꦪ

ꦗꦮꦃ Kr. ꦗꦮꦃ Md. (Ng. ꦲꦸꦗꦤ꧀) *regen, regenen* (misschien van ꦱꦮꦃ en ꦱꦮꦃ *vallen, nedervallen*). [illegible] indien het heden avond niet *regent.* 4.

ꦗꦮꦶꦭ꧀ Kr.Ng. *met den vinger aanraken, op den schouder tikken.* [illegible] Dèwi Soepoewah *tikte* haar vader *op den schouder.* 24.

ꦗꦭꦸ 1º. Kw. ꦗꦭꦸ Kr. (Ng. ꦭꦤꦁ) *man, mannelijk.* ꦗꦫꦤ꧀ꦗꦭꦸ *een hengst.* 9. ꦗꦭꦸꦲꦮꦺꦴꦢ꧀ *mannen,* en vrouwen. 21. — In de Sĕnkâlâ beteekent ꦗꦭꦸ *één.* 25. (ꦗꦭꦸ = ꦭꦤꦁ).

2º. Ng. ꦗꦭꦸꦂ Kr. *spoor van een haan.*

ꦗꦸꦭꦶ het Nederduitsche *Julij.* 14.

ꦗꦭꦸ zie ꦗꦭꦸ 1º.

Digitized by Google

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *vorderen, eischen, verzoeken, vragen.* [Javanese] wie het ook *vrage* (*eische*). 25. [Javanese] *vragen* te sterven. 26. [Javanese] *vraag* tot belooning een dorp of twee dorpen. 27.

[Javanese] Ng. *iemand iets verzoeken, vragen.* [Javanese] die om hulp *gevraagd wordt.* 33.

[Javanese] Kw. *een regenwolk* (Sanscr. djaladara, *water inhoudend, een wolk*): zie bl. 39.

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *een formulier tot bezwering van een ziekte of wond* (Sanscr. djapa, *het prevelen van gebeden, gepreveld gebed*). 41.

[Javanese] naam van een regentschap in de residentie Soerabaja. 6.

[Javanese] Kr.Ng. *het verblijf op een plaats, het zich ergens bevinden.* 35.

[Javanese] *zich ergens ophouden.*

[Javanese] Kr.Ng. *overal rondgaan om iets te zoeken;* b. v. [Javanese] een bosch *naar alle rigtingen doorzoeken* (Het wordt verklaard door [Javanese] en [Javanese]).

[Javanese] *grensscheiding* (Het wordt verklaard door [Javanese]). [Javanese] *de grensscheiding* van Midian. 20.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. 1°. *ontoereikend.* 27.

2°. *terugvragen, terugnemen.*

Digitized by Google

ꦗꦸꦗꦸꦒ꧀ Kr.Ng. *zich regtstreeks ergens heen begeven.* … *hij begaf zich regtstreeks* naar het gebergte Kĕndĕng. 25. … *hij begaf zich regtstreeks* naar de woning van de Patih. 25.

ꦗꦪ Kw. *overwinning; winst, voordeel; verwinnaar, heldhaftig, dapper* (= ꦗꦺꦴꦪ Ml. جاي; Sanscr. djaya, *overwinning, overwinnend, overwinnaar*). 29.

ꦗꦪꦼꦁꦏꦿꦺꦴꦤ꧀ eigennaam. 6.

ꦗꦩ꧀ Pers. Ml. جام of جم, *klok;* Kr.Ng. *uur.* ꦗꦩ꧀ꦥꦶꦫ *de klok* van hoeveel? d. i. hoe laat? ꦗꦩ꧀ꦭꦶꦩ *klokke* vijf; d. i. om vijf *uur.* 4.

ꦗꦸꦩꦼꦤꦼꦁ zie ꦗꦼꦤꦼꦁ

ꦗꦶꦩꦏꦶꦂ zie ꦗꦶꦩꦏꦶꦂ

ꦗꦸꦩꦢꦶꦭ꧀ꦄꦏꦶꦂ Ar. Ml. جمادى الآخر, naam van de zesde maand van het Mohammedaansche jaar. 9.

ꦗꦶꦩꦮꦭ꧀ zie ꦗꦶꦩꦮꦭ꧀

ꦗꦩꦭ꧀ꦭꦶꦏ꧀ Kw. *een slager.* 43.

ꦗꦼꦩ꧀ꦥꦺꦴꦭ꧀ en gew. ꦗꦼꦩ꧀ꦥꦺꦴꦭ꧀ꦭꦤ꧀ Kr.Ng. *duim.* ꦗꦼꦩ꧀ꦥꦺꦴꦭ꧀ꦏꦶꦱꦶꦏꦶꦭ꧀ Ng. ꦗꦼꦩ꧀ꦥꦺꦴꦭ꧀ꦱꦔꦼꦤ꧀ Kr. *de duim van den voet;* d. i. *de groote teen.* 22, 23.

ꦗꦶꦩꦏꦶꦂ of ꦗꦩꦏꦶꦂ de naam van het achtste jaar van een Windoe. 6.

ꦗꦶꦩꦮꦭ꧀ of ꦗꦩꦮꦭ꧀ de naam van het derde jaar van een Windoe. 13.

Digitized by Google

ꦗꦩ꧀ꦭꦃ zie ꦗꦩꦃ

ꦗꦸꦩꦸꦔꦃ Ar. Ml. جمعة, *de dag der zamenkomst in de Moskeën, Vrijdag; een week* (Soendasch ꦗꦸꦩꦲꦠ꧀). ꦢꦶꦤꦶꦤ꧀ꦤꦶꦁꦗꦸꦩꦸꦔꦃ *op Vrijdag*. 15.

ꦗꦒ Ng. ꦗꦒꦶ Kr. *waken, de wacht houden* (Ml. جاڬ; Sanscr. djâgrĕ).

ꦗꦒꦤꦶ Ng. ꦗꦒꦶꦤꦶ Kr. *bewaken*. ꦱꦥꦿꦗꦸꦫꦶꦠ꧀ … *houdt de wacht op* alle straten. 16. … *op* al de straten wierd *de wacht gehouden*. 16.

ꦗꦒꦺꦴ Ng. (Kr. ꦱꦮꦸꦁ) *een haan*. 32.

ꦗꦒꦢ꧀ ook ꦗꦒꦠ꧀ Kr.Ng. *de wereld* (Sanscr. djagat, ook djagad).

ꦗꦒꦺꦴꦁ Ng. *naast op tegenover iemand zitten*.

ꦗꦒꦺꦴꦁꦔꦤ꧀ *naast of tegenover elkander zittend*.

ꦗꦼꦗꦒꦺꦴꦁꦔꦤ꧀ Kr.Ng. *maaltijden, die vóór het trouwen gegeven worden*. 5

ꦗꦧ Ng. ꦗꦮꦶ Kr. *buiten*, als bijwoord. … hij zag, dat het *buiten* reeds dag was. 18. ꦱꦗꦧ Ng. ꦱꦗꦮꦶ Kr. *buiten*, als voorzetsel; b. v. … *buiten* de grenzen. 30. … *buiten* de stad. 16.

ꦗꦧꦭꦏꦠ꧀ naam van een gewest. 6.

ꦗꦧꦫꦺꦴꦲꦶꦭ꧀ Ml. جبرايل, Ar. جبريل, eigennaam van den engel *Gabriël*. 20.

ꦗꦧꦶꦁ Kr.Ng. *iets waarmeê men polijst of iets glad maakt;* ook naam van een dorp. 5.

Digitized by Google

[Javanese] Kw. = [Javanese] *voet.* Van hier Kr.Ng., gew. [Javanese] een voorzetsel voor titels van met gezag bekleede personen; b. v. [Javanese] de Pangeran. 4. [Javanese] de Raden Adipàti. 6, 36. [Javanese] de Soesoehoenan. 11. [Javanese] de Propheet. 22. [Javanese] de Heer Resident. 36. Zoo ook [Javanese] het Gouvernement. 12.

[Javanese] of [Javanese] wordt gebruikt als bezittelijk voornaamwoord van den tweeden persoon in Kråmå, in plaats van [Javanese] doch is minder nederig dan dit, en wordt meestal gebruikt, als men spreekt tot een persoon, die wel minder van rang is, dan de spreker, maar uit hoofde van zijn meerderen ouderdom of om andere betrekkingen onderscheiding verdient, of wanneer, omgekeerd, de persoon, tot wien men spreekt, wel hooger van rang, maar jonger van jaren is (vrg. [Javanese] onder [Javanese] I°.). Zoo in een brief van den Soesoehoenan van Soerakarta aan den Gouverneur-Generaal: [Javanese] *uw* kleinkinderen 13.

[Javanese] Kr.Ng. *een uitgestrektheid gronds van vier Tjatjahs (of Bahoes).* [Javanese] een Djoeng rijstveld. 3.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *voltallig, allen bij elkander.* [Javanese] tot dat *voltallig zijn* tien menschen; tot dat er tien menschen *bij elkander zijn.* 4. [Javanese] de menschen van vier dorpen *bij elkander.* 21.

[Javanese] zie [Javanese]

Digitized by Google

ꦪ꧀

ꦪ꧀ I°. als getalmerk 9; b. v. ꦱꦮꦪ꧀ 19. bl. 8.

II°. zie ꦲꦶꦪ꧀

ꦪꦺꦴꦲꦤ꧀ꦤꦺꦱ꧀ de eigennaam *Johannes.* 14.

ꦪꦺꦤ꧀ Kr.Ng. (Ng. ꦪꦺꦤ꧀ꦤ꧀) *als, indien; dat.* ꦪꦺꦤ꧀ꦲꦤꦥꦺꦤꦺꦤ꧀ *als* het oogst is. 3. ꦪꦺꦤ꧀ꦏꦺꦴꦮꦺꦲꦺꦴꦫꦔꦺꦱ꧀ꦠꦺꦴꦏꦏꦺ *indien* gij niet gehoorzaamt. 6. ꦪꦺꦤ꧀ꦏꦭꦏꦺꦴꦤ꧀ꦤ *indien* het *gebeure.* 6. ꦮꦼꦫꦸꦲꦤꦺꦴꦁꦏꦁ ꦪꦺꦤ꧀ ik geef kennis, *dat* . . . 6. Zoo ook 12, 13, en elders.

ꦪꦼꦏ꧀ꦠꦶ Ng. ꦪꦼꦏ꧀ꦠꦺꦴꦱ꧀ Kr. *waarheid, wezenlijkheid, werkelijkheid; waar, wezenlijk, werkelijk.* 41. ꦱꦫꦺꦴꦤ꧀ꦏꦶꦤꦶꦠꦤꦾꦠꦪꦼꦏ꧀ꦠꦺꦴꦱ꧀ꦲꦶꦁꦏꦁꦫꦠꦸꦲꦶꦁꦔꦸꦭꦸꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦱꦼꦝ toen het gezien werd (bleek) *waar* te zijn, dat hun vorige koning overleden was. 17.

ꦪꦼꦏ꧀ꦠꦺꦤꦶ Ng. (ook ꦔꦪꦼꦏ꧀ꦠꦺꦤꦶ Ng.) ꦪꦼꦏ꧀ꦠꦺꦴꦱꦏꦼꦤ꧀ Kr. *naar de waarheid van iets onderzoeken, met aandacht op iets letten; aandachtig.* 44.

ꦪꦼꦏ꧀ꦠꦺꦴꦱ꧀ꦱꦶꦥꦸꦤ꧀ en ꦪꦼꦏ꧀ꦠꦺꦴꦱꦏꦼꦤ꧀ zie ꦪꦼꦏ꧀ꦠꦶ

ꦪꦏꦸꦧ꧀ of ꦪꦏꦸꦥ꧀ eigennaam, Ar. Ml. يعقوب, *Jakob.* 24.

ꦪꦸꦢ Kw. 1°. *oorlog.* — 2°. *een oorlogswapen* (= ꦥꦼꦫꦁ en ꦥꦧꦿꦺꦴꦠꦤ꧀ en ꦪꦸꦢꦠ Sanscr. yoeddha, *strijd, krijg, oorlog*). — ꦱꦶꦠꦪꦸꦢ eigennaam zie ꦱꦶꦠ

ꦪꦠ Kw. *vervolgens, daarna* (= ꦤꦸꦭꦸꦤ꧀ en ꦤꦸꦭꦸꦤ꧀ꦠ Sanscr. yâta, *gegaan*).

Digitized by Google

ꦪꦠ꧀ꦤ꧀ Kw. *voorzigtig zijn* (= ꦥꦔꦠꦶꦪꦠꦶ en ꦥꦿꦪꦶꦠ꧀ꦤ Sanscr. yatna, *poging, streven, inspanning*).

ꦥꦿꦪꦠ꧀ꦤ꧀ Kw. *bedachtzaam, voorzigtig zijn* (Sanscr. prayatna, *aanhoudend streven, inspanning, voorzigtigheid, behoedzaamheid*). 44, 45.

ꦪꦠꦿ Kr. (Ng. ꦢꦸꦮꦶꦠ꧀) *geld* (Sanscr. yâtrâ, *gaande, loopend*). 10.

ꦪꦠꦪꦸꦢ eigennaam. 24.

ꦪꦸꦱ꧀ꦮ Kr. (Ng. ꦈꦩꦸꦂ) *leeftijd, ouderdom* (Sanscr. âyoes, *ouderdom, leeftijd*, âyoesya, *tot het leven behoorend, in het leven bewarend*).

ꦪꦸꦱ꧀ꦮꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦁꦗꦼꦁꦤꦧꦶꦩꦸꦱꦏꦭꦶꦃꦮꦭꦱ꧀ꦠꦲꦸꦤ꧀ de *ouderdom* van Nàbi Moeså was twaalf jaar. 22. ꦢꦶꦥꦤ꧀ꦗꦁꦔꦺꦏꦏꦺꦪꦸꦱ꧀ꦮꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ moge zijn *leven* verlengd worden. 8.

ꦪꦸ of ꦪꦸꦃ zie ꦲꦪꦸ

ꦲꦾꦁ of ꦲꦾꦁ Kw. *God;* meestal als titel voor den naam van een godheid; èn eigenlijk volgens een naar mijn oordeel zeer waarschijnlijke gissing van den heer Gericke een verkorting van ꦌꦪꦁ *grootvader*.

ꦲꦾꦁꦲꦾꦁ zie ꦢꦺꦮ. ꦲꦾꦁꦮꦶꦢꦶ zie ꦮꦶꦢꦶ.

ꦪꦺꦴꦒ of ꦪꦺꦴꦒꦾ Kw. 1°. *gepast, betamelijk.* 2°. *maken, doen, kinderen verwekken* (ꦪꦺꦴꦒ = ꦥꦤ꧀ꦠꦼꦱ꧀, ꦥꦤ꧀ꦗꦶ en ꦩꦼꦤꦺꦏꦺ; ꦩꦪꦺꦴꦒ = ꦩꦪꦺꦴꦒꦶ. Ml. يڬي; Sanscr. yôga, *zamenvoeging, vereeniging; godsdienstige aandacht met oogmerk, om zich door volkomene afgetrokkenheid met het Wezen der wezens te vereenigen; middel; geschiktheid* enz. yôgya, *gepast, geschikt, voegzaam, bekwaam*).

Digitized by Google

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *fraai, schoon, goed, deugdzaam* (= [Javanese] Sanscr. prayôga, *gelegenheid, uitslag, aanwending* enz.). 44. [Javanese] hoe het ten aanzien van de goederen *het best* zou zijn. 10.

[Javanese] naam van een rijksstad op Java, *Djokjokarta*. 6.

[Javanese]

[Javanese] Kw. I°. *geven* (= [Javanese] Sanscr. ṇa, *gift, gave*).

II°. aanhechtsel aan naamwoorden, zoo veel als [Javanese] of [Javanese] (Ml. [Arabic script]); b. v. [Javanese] *zijn* taal. 15.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *zich uitbreiden; het goed van een ander zich toeeigenen.* [Javanese] *zich over* de dorpen in den omtrek *uitbreiden.* 27.

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *zich op het water bevinden, uit het water ophalen.*

2°. *zich naar een ander schikken.* [Javanese] ik *schik mij naar* al wat gij wilt. 4.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

Digitized by Google

ꦥꦺꦴꦏꦺꦴꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦏꦺꦴꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦏꦶꦥꦺꦴꦤ꧀ꦤꦶꦥꦤ꧀꧈ zie ꦩꦺꦴꦏꦶꦥꦺꦴꦤ꧀꧈

ꦥꦺꦴꦏꦺꦴꦭꦤ꧀ꦤꦶꦥꦤ꧀꧈ en ꦥꦺꦴꦏꦸꦭꦤ꧀ꦤꦺꦤꦺꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦏꦺꦴꦭꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦏꦶꦥꦸꦤ꧀ꦢꦺꦤ꧀ꦤꦺꦤꦺꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦏꦶꦥꦺꦴꦤ꧀꧈

ꦥꦺꦴꦔꦤꦺ꧈ zie ꦩꦺꦴꦔꦤ꧀꧈

ꦥꦺꦴꦔꦺꦔꦺꦴꦫ꧀꧈ zie ꦩꦺꦴꦔꦺꦔꦺꦴꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦔꦤ꧀ꦤꦶ꧈ zie ꦩꦺꦴꦔꦤ꧀ꦤꦶ꧈

ꦥꦺꦴꦔꦺꦔꦺꦴꦭꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦔꦺꦔꦺꦴꦭꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦔꦶꦔꦶꦭꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦔꦶꦔꦶꦭꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦔꦶꦿꦺꦴꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦔꦶꦿꦺꦴꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦔꦺꦴꦔꦺꦴꦤꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦔꦺꦴꦔꦺꦴꦤꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦗꦺꦴꦂ꧈ en ꦥꦺꦴꦗꦺꦴꦂꦏꦶ꧈ zie ꦩꦺꦴꦗꦺꦴꦂ꧈

ꦥꦺꦴꦭ꧈ Kr.Ng. *ziel* (Ml. پاو).

ꦥꦺꦴꦭꦶ꧈ zie ꦥꦩꦭ꧈ I°.

ꦥꦥꦺꦴꦭ꧈ zie ꦥꦩꦭ꧈ II°.

ꦥꦺꦴꦭꦺꦴꦤꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦭꦺꦴꦤꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦭꦤꦁ꧈ en ꦥꦺꦴꦥꦭꦤꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦭꦤꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦭꦶꦩꦤꦶ꧈ en ꦥꦺꦴꦭꦶꦩꦤꦺꦤꦺꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦭꦶꦩꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦭꦸꦤꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦏꦤꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦭꦸꦮꦤꦺ꧈ of ꦥꦺꦴꦭꦸꦮꦤꦺ꧈ zie ꦩꦺꦴꦭꦸꦮ꧈

ꦥꦺꦴꦭꦶꦭꦶꦥ꧀ꦥꦤ꧀꧈ en ꦥꦺꦴꦭꦶꦭꦶꦥ꧀ꦥꦺꦤꦺꦁ꧈ zie ꦩꦺꦴꦭꦶꦭꦶꦥ꧀ꦥꦁ꧈

ꦥꦺꦴꦭꦺꦴꦥꦤ꧀ꦢꦩꦤꦶ꧈ zie ꦩꦺꦴꦭꦺꦴꦠ꧈

ꦥꦺꦴꦭꦺꦴꦠꦺ꧈ zie ꦩꦺꦴꦭꦺꦴꦠꦺ꧈

ꦚꦶꦮꦸꦭ꧀ zie ꦱꦶꦮꦸꦭ꧀

ꦚꦸꦮꦕꦏꦶ zie ꦱꦸꦮꦕ

ꦚꦶꦪꦶ zie ꦱꦶꦪꦶ

ꦚꦶꦂꦏꦸꦭꦏꦶ zie ꦱꦶꦂꦏꦸꦭ

ꦚꦿꦶꦕꦸ zie ꦱꦿꦶꦪ꧀

ꦚꦿꦶꦪ꧀ zie ꦱꦿꦶꦪ꧀

ꦚꦸꦿꦶꦭ꧀ zie ꦱꦸꦿꦶꦭ꧀

ꦚꦶꦤꦺꦴꦁ zie ꦱꦶꦤꦺꦴꦁ

ꦚꦤꦺꦴꦁꦔꦶ zie ꦱꦤꦸꦤꦺꦴꦁ

ꦚꦤꦸꦤꦺꦴꦁꦔꦶ zie ꦱꦤꦸꦤꦺꦴꦁ

ꦚꦺꦴꦫꦺꦴ zie ꦱꦺꦴꦫꦺꦴ

ꦚꦶꦕꦸꦏꦸ zie ꦱꦶꦕꦸꦏꦸ

ꦚꦶꦕꦸꦕꦸ zie ꦱꦶꦕꦸꦕꦸ

ꦚꦺꦴꦁꦏꦸꦮ꧀ en ꦚꦺꦴꦁꦏꦸꦮꦏꦶ zie ꦱꦺꦴꦁꦏꦸꦮ꧀

ꦚꦺꦴꦁꦤꦶ zie ꦥꦱꦺꦴꦁꦤꦤ꧀

ꦥꦚꦺꦴꦁꦤꦤ꧀ zie ꦥꦱꦺꦴꦁꦤꦤ꧀

ꦚꦶꦤꦺꦴꦁꦔꦶ zie ꦱꦶꦤꦺꦴꦁ

ꦩ꧀

ꦩꦸ Ng. (Kr. ꦱꦥꦩ꧀ꦥꦺꦪꦤ꧀) voornaamwoord van den tweeden persoon; doch alleen als aanhechtsel aan naamwoorden in gebruik, om het bezittelijk voornaamwoord uit te drukken: *uw;* (Ml. مُ) b. v. ꦗꦼꦤꦼꦔꦏꦶꦩꦸ *uw* naam. 3. — De *n* van den uitgang *an* smelt met de *m* van

Digitized by Google

ꦲꦩ꧀ꦩ in één; b. v. ꦥꦔꦒꦼꦩ꧀ꦩ in plaats van ꦥꦔꦒꦼꦩ꧀ꦩꦸ *uw* bedrijf. 3.

ꦲꦩꦶ I°. Kw. een voorzetsel voor naamwoorden: *hoog*, *verheven*, en dikwijls omtrent zoo veel als de superlatief van het bijvoeglijk naamwoord, waarvoor het geplaatst wordt (= ꦔꦸꦭꦸꦁ ꦲꦒꦸꦁ en ꦩꦲꦤꦤ꧀ꦢꦏ꧀ Ml. مها, Sanscr. m a h â); b. v. ꦲꦩꦶꦫꦗ *oppervorst*, *souverein*. ꦲꦩꦶꦒꦼꦁꦒꦺꦁ *grootst*, of liever, om het zoo uit te drukken, *oppergroot*.

II°. Kr.Ng. *met voorbedacht*, *opzet iets doen* (= ꦗꦫꦤ꧀). ꦢꦶ ꦲꦩꦶꦤ꧀ *opzettelijk geschieden*, *gedaan worden*. 34.

ꦲꦩꦸ Ng. ꦮꦩꦸ Kr. *die* of *dat van zoo even*, *zoo even genoemd*, *gezegd*, *voormeld*. ꦲꦺꦴꦭꦺꦃꦲꦩꦸ dat *gezegde* goed. 29. ꦏꦺꦴꦤ꧀ꦠꦸ *die* slechtaards van roovers. 7. ꦤꦸꦭꦸꦏꦸ ꦤꦭꦶꦏ ꦢꦸꦠ ꦲꦩꦸ als *toen* was er juist iemand. ꦲꦩꦸꦧꦼꦔꦶ Ng. ꦮꦩꦸꦧꦼꦔꦶ Kr. *dezen* nacht, *verleden* nacht. 18.

ꦲꦩꦸꦮꦸꦤ꧀ gew. ꦩꦸꦮꦸꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦤꦔꦶꦱ꧀) *weenen* (Het wordt behalven door ꦤꦔꦶꦱ꧀ ook door ꦥꦤꦼꦒꦶꦱ꧀ verklaard). 19.

ꦲꦩꦺꦴꦁ zie ꦩꦺꦴꦁ

ꦲꦩꦸꦭꦸꦲꦤ꧀ zie ꦩꦸꦭꦸ

ꦲꦩꦸꦭꦸꦲꦏꦺ en ꦲꦩꦸꦭꦸꦲꦏꦺꦤ꧀ zie ꦩꦸꦭꦸꦲꦏꦺꦤ꧀

ꦲꦩꦤ I°. gew. ꦱꦩꦤ ook ꦱꦩꦤ gew. ꦱꦩꦤ Ng. ꦱꦩꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ Kr. *zoo veel*, *zoo groot*, *zoo weinig*, *zoo ver* (Sanscr. m â n a, *maat*; Ml. مان, *waar?* *wie?* *wat?*). ꦱꦩꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ꦏꦶꦫꦶꦁ

Digitized by Google

zoo veel. 10. [Javanese] *ten tijde van zoo veel;* d. i. *te dier tijd.* 22.

II°. [Javanese] een uitroep, waardoor een wensch wordt uitgedrukt: *och! toch! o!* [Javanese] *dat toch!*

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] I°. zie [Javanese]

II°. Kw. *ziedaar.*

III°. Ng. [Javanese] Kr. *zich verstellen, veinzen.*

[Javanese] Kr. (ook [Javanese] Kr.; Ng. [Javanese]) *hart, gemoed* (Sanscr. m a n a s, m a n a h); b. v. [Javanese] *mijn hart, mijn gemoed.* 8.

[Javanese] of [Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *nog, nogmaals, wederom, nog meer.* [Javanese] *zoo wederom, zoo ook.* 30.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kw. *verschillend, onderscheiden.* [Javanese] Ng. [Javanese] *de vier of vijf van hem verschillende,* d. w. z. *de vier of vijf buren.* 29, 34. [Javanese] *de verschillende* (d. i. de van de hoofdplaats des rijks onderscheidene) *landen* (of *gewesten*). 17. [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *verschillende kleuren, veelkleurig, bont.*

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ng. *ik, mij, mijn, wij, ons.* Dit voornaamwoord wordt in poëzie ook zonder onderscheid van rang gebruikt; maar anders is het alleen in de hoftaal in gebruik, als iemand van rang tot zijn onderge-

Digitized by Google

schikten spreekt. Het staat gelijk met ꦥꦚ꧀ꦗꦼꦤꦼꦔꦤ꧀ als voornaamwoord van den tweeden persoon. ꦩꦤꦶꦔꦤ꧀ꦥꦿꦶꦥꦿꦶꦱ꧀ꦱꦶꦫꦤꦺꦴ ik geef kennis. 5. ꦥꦸꦱꦶꦩꦤꦶꦔꦤ꧀ꦥꦿꦶꦔ꧀ꦒꦼꦭ꧀ mijn bevelschrift. 5, 6.

ꦩꦤꦸꦏ꧀ Ng. (Kr. ꦥꦼꦏ꧀ꦱꦶ) *een vogel.*

ꦩꦼꦤ꧀ꦝ Kr. (Ng. ꦮꦼꦝꦸꦱ꧀) *schaap, geit.* 20.

ꦩꦼꦤ꧀ꦝꦼ zie ꦥꦼꦤ꧀ꦝꦼ

ꦩꦶꦤ꧀ꦝꦶꦏ꧀ zie ꦥꦶꦤ꧀ꦝꦶꦏ꧀

ꦩꦤ꧀ꦝꦼꦁ zie ꦥꦤ꧀ꦝꦼꦁ

ꦩꦤꦸꦏ꧀ zie ꦤꦸꦏ꧀

ꦩꦤ꧀ꦠꦸꦏ꧀ zie ꦩꦤ꧀ꦠꦶ

ꦩꦼꦩꦤ꧀ꦠꦿꦶꦏ꧀ zie ꦩꦼꦩꦤ꧀ꦠꦸ III°.

ꦩꦤ꧀ꦠꦿꦶ Kr.Ng. *een staatsdienaar,* verschillend in rang, naar mate hij binnen of buiten den hofzetel geplaatst is (Het wordt verklaard door ꦥꦩꦶꦤꦼꦛꦶꦔꦤ꧀ꦤꦤ꧀ꦠꦿ Ml. منترى; Sanscr. m a n t r î, *een raadsheer, staatsraad*). 17, 18.

ꦩꦤ꧀ꦠꦸꦏ꧀ zie ꦥꦤ꧀ꦠꦸꦏ꧀

ꦩꦤꦸꦁꦱ of ꦩꦤꦸꦱ Kw. *mensch* (Ml. مانشى; Sanscr. m a n o e s y a of m â n o e s a). 42.

ꦩꦤꦮ Ng. ꦩꦤꦮꦶ Kr. *welligt, misschien; in geval, indien, bijaldien.* ꦩꦤꦮꦶꦩꦸꦠ꧀ꦱꦶꦥꦿꦸꦭꦤꦤ꧀ꦩꦸꦏꦥꦶꦏꦸꦭ꧀ *welligt* brengt het twaalf Pikols op. 3. ꦩꦤꦮꦶꦏꦤ꧀ꦝꦸꦥꦶꦤꦼꦂꦧꦧꦃꦕꦁꦱꦶꦁ *welligt* wordt het gehouden door Babah Tjangsing. 13. ꦩꦤꦮꦤꦺꦴꦤ꧀ꦩꦺꦴꦂꦩꦶꦱꦶꦂꦭꦸꦮꦠ꧀ *misschien* komt de koning van Mesr voorbij, d. i. *indien* de koning

Digitized by Google

van Mesr voorbijkomt. 16. ꦩꦼꦤꦮꦲꦏꦺꦃ *indien* zij veel in getal zijn. 4. ꦲꦤꦺꦴꦩꦼꦤꦮꦥꦱ꧀ꦛꦶ *indien* dit waar is. 8.

ꦥꦩꦼꦤ꧀ꦢꦏ꧀ꦥꦩꦼꦤ꧀ꦢꦏ꧀ zie ꦥꦤ꧀ꦢꦏ꧀ꦥꦤ꧀ꦢꦏ꧀

ꦩꦼꦤ꧀ꦢꦏꦏ꧀ zie ꦥꦼꦤ꧀ꦢꦏꦏ꧀

ꦩꦤ꧀ꦢꦏꦏ꧀ en ꦩꦤ꧀ꦢꦏꦏꦼ zie ꦲꦤ꧀ꦢꦏꦏ꧀

ꦩꦼꦤ꧀ꦢꦁ naam van een rijksstad en rijk op Java in den ouden tijd. 45.

ꦩꦼꦤ꧀ꦝꦸꦁ Kr.Ng. *een regenwolk*. 39, 45.

ꦩꦤ꧀ꦢꦼꦔꦤ꧀ zie ꦲꦤ꧀ꦢꦼꦔꦤ꧀

ꦩꦼꦚ꧀ꦗꦔꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦱꦁꦱꦩ꧀) *een hert*, *hertebeest* (Ml. منجغن). 29.

ꦩꦚ꧀ꦗꦔꦤ꧀ꦔꦤ꧀ zie ꦲꦚ꧀ꦗꦁ

ꦩꦼꦚꦁ ook ꦚꦁ Ng. (Kr. ꦢꦠꦼꦁ) *naar*, *tot*, *aan*, *jegens*, *tegen*, *door*. (Zie over den vorm en den oorsprong van dit voorzetsel de aanmerking bij § 151 van de Spraakkunst). ꦲꦏꦸꦲꦤꦺꦴꦥꦿꦶꦏꦼꦩꦼꦚꦁꦥꦸꦤꦶꦏꦥꦸ ik heb een voorstel *aan* u te doen. 15. ꦲꦏꦸꦏꦩꦼꦁꦥꦸꦤꦶ ꦩꦼꦚꦁꦥꦸꦤꦶꦏꦥꦸ ik gehoorzaam (*aan*) u. 15. ꦲꦏꦼꦤꦩꦼꦚꦁꦢꦏꦸ laat hem *tot* mij brengen. 16. ꦏꦸꦲꦺꦴꦏꦼꦥꦺꦴꦩꦼꦚꦁꦤꦒꦫꦩꦼꦤ꧀ꦢꦁ ik wil naar de rijkstad van Mĕndang. 25. ꦩꦼꦚꦁꦔꦼꦤꦺ *waar naar toe? waarheen?* 23, 24.

ꦩꦤ꧀ꦝꦔꦤ꧀ zie ꦲꦤ꧀ꦝꦔꦤ꧀

ꦩꦤ꧀ꦝꦔꦤ꧀ zie ꦲꦤ꧀ꦝꦔꦤ꧀

ꦩꦤꦸ zie ꦩꦥꦤꦸ

ꦩꦼꦤꦸ zie ꦤꦸ

ꦩꦶꦥꦤꦸꦏꦏꦤ꧀ zie ꦥꦶꦥꦤꦸꦏꦏꦤ꧀

Digitized by Google

ꦩꦚꦱ꧀ zie ꦩꦚꦱꦸ꧀

ꦩꦱ꧀ zie ꦥꦱ꧀

ꦩꦱꦤ꧀ꦠꦿꦶ zie ꦥꦱꦤ꧀ꦠꦿ꧀

ꦩꦫ꧀ zie ꦥꦫ꧀

ꦩꦫꦶ Ng. ꦩꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ Kr. *ophouden; genezen; uit een post ontslagen worden.*

ꦧꦺꦴꦠꦼꦤ꧀ꦩꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ꦩꦤ꧀ꦠꦸꦤ꧀ *het houdt* niet *op*. 4.

ꦩꦿꦶꦃ zie ꦥꦿꦶꦃ

ꦩꦫꦃ zie ꦥꦫꦃ

ꦩꦸꦫꦶꦃ zie ꦥꦿꦶꦃ

ꦩꦸꦫꦸꦃ zie ꦥꦸꦫꦸꦃ

ꦩꦫꦃꦲꦶ zie ꦥꦫꦃ

ꦩꦿꦤ of ꦧꦩꦿ2ꦧꦤꦸ2 Ng. ꦩꦿꦶꦏ Kr. *derwaarts* (vrg. ꦏꦤ꧀).

ꦩꦧꦫꦧꦤꦸ of ꦧꦩꦿꦧꦤꦸ Ng. ꦩꦫꦶꦏꦶ of ꦩꦿꦶꦏꦶ Kr. *herwaarts, hier naar toe* (vrg. ꦧꦏꦧꦤꦸ). 23.

ꦧꦩꦿꦧꦤꦸ en ꦧꦩꦿ2ꦧꦤꦸ2 zie ꦩꦿꦤ

ꦩꦺꦤ of ꦩꦺꦤ en ꦩꦺꦤꦶ of ꦩꦺꦤꦶ zie ꦥꦺꦤ

ꦩꦫꦤꦶꦸ zie ꦥꦫ꧀

ꦩꦧꦫꦧꦤꦸ zie ꦩꦿꦤ

ꦩꦧꦫꦤ꧀ꦠꦸꦃ en ꦩꦧꦫꦤ꧀ꦠꦸꦃꦲꦶ zie ꦥꦧꦫꦤ꧀ꦠꦸꦃ

ꦩꦿꦶꦏ en ꦩꦿꦶꦏꦶ zie ꦩꦿꦤ

ꦩꦸꦂꦏ Kr.Ng. *gulzig, inhalig, wreed* (Ml. مرک, *vertoornd, vergramd;* Sanscr. moêrkha, *dwaas, dom, onwetend*). 43.

ꦩꦸꦫꦸꦏꦸ zie ꦥꦸꦫꦸꦏꦸ

Digitized by Google

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] de eigennaam **Merkus**. 11.

[Javanese] en [Javanese] of [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] en — [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] I°. zie [Javanese]

II°. Kr.Ng. *verontrust, ongerust, verlegen.* [Javanese] wees niet *verontrust* in uw hart; uw hart zij niet *verontrust*. 20.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *waardering, schatting.* [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *naar dat het geschat wordt.* 30, 35.

[Javanese] *geschat worden.* 10.

[Javanese] *waarderen, schatten.*

[Javanese] *het gewaardeerde, waarop iets geschat wordt.* 9.

[Javanese] I°. Ng. (ook [Javanese] Ng.; Kr. [Javanese]) *oorzaak, reden* (= [Javanese]).

II°. Kw. *medelijden, jammer* (Het wordt verklaard door [Javanese]).

[Javanese] Kr.Ng. *zich uitbreiden, van een vuur, dat verder gaat.* 18.

[Javanese] Kw. en Ng. [Javanese] Kr. (Ng. gew. [Javanese]) *weg; middel, werktuig, oorzaak* (Sanscr. m â r g a, *weg, pad*). [Javanese] de groote *weg*. 21. [Javanese] den *weg* weten. 20, 23. [Javanese] en [Javanese] of [Javanese] *op den weg, op weg,*

Digitized by Google

onder weg. 7, 17. — ꦭꦤ꧀ꦱꦶꦭꦤ꧀ꦠꦿꦤ꧀ *langs den weg, door middel van.* ꦱꦁꦔꦤꦠ꧀ꦥꦿꦧꦸꦱꦸꦩꦤ꧀ꦢꦺꦏ꧀ꦱꦶꦭꦤ꧀ꦠꦿꦤ꧀ꦠꦶꦥꦸꦏꦶꦪꦸꦠꦸꦏ꧀ꦱꦸꦧꦸꦏ꧀ꦏ꧀ꦱꦿꦶꦪꦸꦏꦺ꧈ de Vorst is gestorven *doordat* zijn mond gescheurd wierd. 27. ꦲꦤ꧀ꦭꦤ꧀ꦱꦶꦭꦤ꧀ꦠꦿꦤ꧀ꦥꦤꦺꦲꦤ꧀ꦏꦺꦩꦧꦃ꧈ en dat *door middel* van Grootvader. 12. ꦭꦤ꧀ꦱꦶꦭꦤ꧀ꦠꦿꦤ꧀ꦥꦤꦶꦪꦸꦲꦶꦏꦶ꧈ *door middel van dit,* d. i. *uit oorzaak hiervan.* 12.

ꦱꦶꦭꦤ꧀ꦩꦺꦴꦕꦁ꧈ naam van een plaats. 8.

ꦱꦥꦸꦤꦶꦔꦤ꧀ꦤꦶ꧈ zie ꦲꦥꦸꦔꦤꦤ꧀꧈

ꦱꦸꦧꦤ꧀꧈ zie ꦲꦸꦧꦤ꧀꧈

ꦱꦥꦸꦧꦤꦤ꧀꧈ zie ꦲꦥꦸꦧꦤꦤ꧀꧈

ꦱꦼꦥꦸ꧈ ꦱꦥꦶ꧈ en ꦱꦥꦶ꧈ zie ꦲꦥ꧈

ꦱꦶꦥꦸꦃ꧈ zie ꦲꦶꦥꦸꦃ꧈

ꦱꦶꦥꦶ꧈ zie ꦲꦶꦥꦶ꧈

ꦱꦥꦶꦠꦶ꧈ zie ꦲꦥꦶ꧈

ꦱꦼꦩꦏꦃ꧈ Ar. مكة, naam der stad Mekka. 24.

ꦱꦼꦩꦏꦼꦠꦤ꧀꧈ ꦱꦼꦩꦥꦏꦼꦠꦤ꧀꧈ en ꦱꦼꦩꦥꦏꦼꦠꦤ꧀꧈ zie ꦏꦏ꧈

ꦱꦼꦩꦏꦸꦃ꧈ zie ꦲꦼꦩꦏꦸꦃ꧈

ꦱꦼꦩꦏꦩ꧀ꦩꦤ꧀꧈ en ꦱꦼꦩꦏꦩ꧀ꦩꦏꦸꦃ꧈ zie ꦲꦼꦩꦏꦩ꧀ꦩꦤ꧀꧈

ꦱꦸꦩꦸꦱꦤ꧀꧈ zie ꦲꦸꦩꦸꦱꦤ꧀꧈

ꦱꦼꦩꦺꦴꦏ꧀꧈ zie ꦲꦼꦩꦺꦴꦏ꧀꧈

ꦱꦼꦩꦢꦤꦤ꧀꧈ zie ꦲꦼꦩꦢꦤꦤ꧀꧈

ꦱꦩꦢꦪꦶꦤ꧀꧈ Ar. مداين, verward met مدين, naam van de landstreek *Midian.* 20.

ꦱꦶꦩꦠꦤ꧀꧈ gew. ꦭꦤ꧀ꦱꦶꦩꦠꦤ꧀꧈ Kr.Ng. *het afscheid nemen.*

Digitized by Google

ꦥꦩꦶꦠꦤ꧀ *afscheid.* ꦥꦩꦶꦠꦤ꧀ꦤꦥꦩꦶꦠꦤ꧀ *afscheid nemen.* ꦤꦧꦶꦩꦸꦱꦲꦥꦩꦶꦠꦤ꧀ꦢꦺꦤꦶꦁꦆꦧꦸꦤꦺ Nàbi Moesâ *nam afscheid* van zijn moeder. 19.

ꦩꦶꦠꦺ zie ꦥꦩꦶꦠꦺ

ꦩꦶꦠꦸꦮ꧀ zie ꦥꦶꦠꦸꦮ꧀

ꦩꦶꦠꦸꦮꦤ꧀ zie ꦠꦸꦮꦤ꧀

ꦩꦤ꧀ꦠꦺꦴꦫꦶ zie ꦩꦠꦺ

ꦩꦠꦸꦮ꧀ zie ꦠꦸꦮ꧀

ꦩꦶꦠꦸꦮꦠꦸꦮꦤ꧀ zie ꦠꦸꦮꦠꦸꦮꦤ꧀

ꦩꦠꦿꦸꦱꦶ zie ꦠꦿꦸꦱ꧀

ꦩꦶꦠꦺꦴꦤ꧀ zie ꦥꦶꦠꦺꦴꦤ꧀

ꦩꦶꦠꦸꦮꦶ zie ꦥꦠꦸꦮ꧀

ꦲꦩꦠꦸꦮꦶ zie ꦥꦠꦸꦮ꧀

ꦲꦩꦼꦠꦸꦮꦶꦲꦩꦶꦠ꧀ en — ꦲꦩꦶꦠꦸꦮꦤ꧀ zie ꦥꦸꦠꦸꦮ꧀

ꦩꦱ꧀ Kr.Ng. 1°., gew. ꦏꦩꦱ꧀ *goud* (Ml. مس of امس). 95. ꦩꦱꦶ ꦱꦶꦱ꧀ zie ꦥꦶꦱꦶꦱ꧀

2°. een titel bij de Javanen; b. v. ꦩꦱ꧀ꦲꦢꦶꦥꦠꦶꦥꦸ 6. ꦫꦢꦺꦤ꧀ꦩꦱ꧀ titel der zonen van prinsen. ꦫꦢꦺꦤ꧀ꦩꦱ꧀ꦲꦫꦶꦪ titel van prinsen van den bloede. 8. ꦫꦢꦺꦤ꧀ꦩꦱ꧀ titel der tweede vrouw van den Soesoehoenan van Soerakarta. 13.

ꦩꦱꦸ I°. Kw. *zeer op iets gesteld zijn, zich veel aan een zaak laten gelegen zijn.*

II°. Kr.Ng. *zich kastijden.* 44.

Digitized by Google

ꦩꦸꦱ꧈ Ar. موسى, de eigennaam van Mozes. 19 vlgg.

ꦩꦶꦱꦃ꧈ zie ꦱꦃ꧈

ꦩꦼꦱꦶꦂ꧈ Ar. Ml. مِصْر, de naam van *Egypte* en van de oude hoofdstad des rijks. 15 vlgg.

ꦩꦱꦸꦃꦏꦤꦢꦏꦤ꧈ en — ꦏꦤꦏꦺꦏꦤ꧀꧈ zie ꦱꦸꦃ꧈

ꦢꦩꦱꦶꦏꦤ꧀꧈ zie ꦢꦏꦱꦶꦏꦤ꧀꧈

ꦩꦼꦱ꧀ꦏꦶꦤ꧀꧈ of ꦩꦶꦱ꧀ꦏꦶꦤ꧀꧈ Kr.Ng. *arm*, *behoeftig* (Ar. Ml. مسكين). 16, 43.

ꦩꦱ꧀ꦠꦶ꧈ of ꦩꦼꦱ꧀ꦠꦶ꧈ zie ꦥꦱ꧀ꦠ꧈

ꦩꦼꦱ꧀ꦠꦼꦂ꧈ het Nederduitsche *meester*. 11.

ꦩꦶꦢꦱꦱ꧈ zie ꦥꦶꦢꦱꦱ꧈

ꦩꦱꦶꦮꦱ꧀ꦠꦢꦤ꧈ zie ꦥꦱꦶꦮꦠꦤ꧀꧈

ꦢꦩꦼꦱꦩ꧀꧈ zie ꦢꦏꦼꦱꦩ꧀꧈

ꦩꦼꦱꦶꦪ꧈ zie ꦥꦼꦱꦶꦪ꧈

ꦩꦮ꧈ zie ꦒꦮ꧈

ꦩꦮꦶ꧈ zie ꦒꦮ꧈

ꦩꦶꦮꦃ꧈ zie ꦮꦃ꧈

ꦩꦸꦮꦃ꧈ zie ꦮꦃ꧈

ꦩꦸꦮꦸꦤ꧀꧈ zie ꦩꦸꦮꦸꦤ꧀꧈

ꦩꦸꦮꦸꦱ꧀꧈ zie ꦮꦸꦮꦸꦱ꧀꧈

ꦩꦭ꧀꧈ gew. ꦏꦩꦭ꧀꧈ Kr.Ng. *goed*, *goederen*, *schatten* (Ar. مال).

ꦏꦩꦭ꧀ꦭꦶꦥꦸꦤ꧀ꦕꦶꦤ꧀꧈ *het goed* (*de goederen*) van den Chinees. 10.

ꦱꦏꦩꦭ꧀꧈ eenig *goed*. 29.

ꦩꦭ꧈ Kr.Ng. I°. *onzuiverheid van ziel of lichaam*, *ziek*, *ziekte* (Sanscr. mala, *vuiligheid*, *onreinheid*, *zonde*).

Digitized by Google

II°. zie ꦥꦭ꧈

ꦩꦭꦸ꧈ zie ꦥꦭꦸ꧈

ꦩꦶꦭ꧈ zie ꦩꦸꦭ꧈

ꦩꦸꦭ꧈ 1°. Ng. ꦩꦶꦭ꧈Kr. *oorsprong, begin; oorzaak, reden; reden waarom, daarom; om reden dat, omdat, dewijl* (Ml. مول; Sanscr. *wortel, oorsprong, begin*). 42, 43. ꦩꦶꦭꦩꦏꦠꦼꦤ꧀꧈ *de oorzaak is aldus; om deze reden; trouwens.* 4, 24. ꦩꦶꦭꦏꦸꦭꦤꦔꦶꦱ꧀ꦥꦸꦤꦶꦏ꧈ *de reden waarom* wij weenen, is dat . . . ꦩꦸꦭꦏꦸꦤꦔꦶꦱ꧀ꦲꦶꦏꦸ꧈ *reden waarom* wij weenen. 21. ꦩꦶꦭꦱꦏꦶꦁꦢꦤ꧀ꦝꦤꦥꦸꦤꦶꦏꦏꦶꦥꦸꦤ꧀ꦱꦶꦩ꧀ꦥꦤ꧀꧈ *omdat* zijn goed door mij in beslag genomen wordt. 10. ꦩꦸꦭꦤꦺ ꦩꦧꦃꦱꦶꦁꦱꦺꦴꦏ꧀ꦝꦸꦏ꧀ꦥꦸꦤ꧀ꦲꦶꦏꦶ꧈ *daarom* heeft Grootvader thans vergund. 14.

2°. Ng. (ook ꦏꦸꦤ꧈Ng.; Kr. ꦏꦶꦤ꧈) *in vroegeren tijd, van ouds.*

ꦩꦸꦭꦾ꧈Kw. 1°. *in den vorigen staat terugkeeren, de vorige gedaante hernemen, volkomen herstellen.*

2°. *heerlijk, volmaakt* (Ml. مُليا of ملى).

ꦩꦭꦃ꧈Kr.Ng. *daarenboven.*

ꦩꦭꦶꦃ꧈ zie ꦭꦶꦃ꧈

ꦩꦸꦭꦶꦃ꧈ zie ꦥꦸꦭꦶꦃ꧈

ꦩꦭꦻꦏꦠ꧀꧈ (mâlâ-èkat) Kr.Ng. *engel* (Ar. Ml. ملائكة). ꦩꦭꦻꦏꦠ꧀ꦗꦧꦿꦲꦶꦭ꧀꧈ *de engel* Gabriël. 20.

ꦩꦸꦭꦼꦏ꧀꧈Kr.Ng. *opwellen; opborrelen.* 39.

ꦩꦺꦭꦁ꧈ zie ꦥꦺꦭꦁ꧈

Digitized by Google

[Javanese] zie [Javanese]

ꦩꦭꦫꦠ꧀ Kr.Ng. *arm, behoeftig* (Soendasch ꦩꦭꦫꦠ꧀ en ꦩꦫꦠ꧀). 15.

ꦩꦶꦭꦶꦏ꧀ I°. Ng. *bezitting, eigendom* (Ar. ملك). 29.

II°. Kr.Ng. *begeerte naar iets hebben.*

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

ꦩꦸꦥꦏꦠ꧀ Kr.Ng. *overeenstemming; overeenstemmen, overeenkomen; algemeen, algemeen maken.* [Javanese] *overeengekomen.* 10.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

ꦩꦶꦪꦂꦱꦏꦺꦤ꧀ Kr. (ook [Javanese] Kr.; Ng. ([Javanese])) *hooren.* [Javanese] ik *hoor.* 13. [Javanese] tijding *hooren* (*vernemen*). 8.

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *mogelijkheid, waarschijnlijkheid* (Ar. مجاز, *doorgang,*

Digitized by Google

passage, *weg*). [Javanese] *de mogelijkheid* er van wordt niet gevonden; er is geen mogelijkheid, dat. 24.

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Kr.Ng. *dik, vet.* [Javanese] *dik en vet.* 22.

[Javanese] Kw. *en, benevens, met* (= [Javanese]). 103.

[Javanese] Kw. *ik, mij, mijn, wij, ons.* 44, 45.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *dat, opdat;* met een volgend werkwoord in de bevelende wijs, *moge* (Het wordt verklaard door [Javanese] en [Javanese]). [Javanese] *moge* zijn leven verlengd worden. 8. Zoo ook [Javanese] 10. — Ook [Javanese] Ng. [Javanese] Kr. (Ml. [Arabic]. Ook dit wordt behalven door [Javanese] en [Javanese] d. w. z. *een verzoek, een bede,* verklaard door [Javanese] en [Javanese]). [Javanese] ten slotte is het de bede van Grootvader, *dat* ik gezegend *moge* worden met welvaart. 14. Zoo ook [Javanese] 11.

[Javanese] Kr.Ng. *wolk* (Ml. [Arabic], Sanscr. mêgha). 39.

[Javanese] zie [Javanese]

Digitized by Google

ꦩꦺꦴꦁꦒꦺꦴꦠꦤ꧀ zie ꦩꦺꦴꦁꦒꦺꦴꦠꦤ꧀

ꦩꦸꦁ gew. ꦤꦩꦸꦁ of ꦲꦩꦸꦁ Kr.Ng. *slechts, maar, alleen.* ꦲꦩꦸꦁꦱꦏꦮꦤ꧀ꦱ ꦕꦠꦶꦂꦗꦒꦢ꧀ *slechts* vier Tjatjahs. 3. ꦱꦩꦶꦪꦤꦶꦏꦲꦩꦸꦁꦥꦸꦤꦶꦏꦲ꧀ dit alles *slechts.* 10. ꦩꦸꦁꦲꦤꦺꦩꦺꦴꦤꦺꦴꦱꦼꦱꦺꦴꦩꦺꦴꦤꦺꦴꦱꦪꦶꦢ꧀ꦆꦩꦿꦤ꧀ꦏꦥꦿꦺꦩꦸꦁ *alleen* het huis van Sajid Imram bleef over. 19. ꦤꦩꦸꦁꦱꦗꦶꦗꦶꦤꦺꦲꦸꦩꦶꦏꦲ꧀ *slechts* die éene. 20, 21. ꦤꦩꦸꦁꦤꦚꦸꦮꦸꦤ꧀ꦩꦺꦴꦤꦺꦴꦥꦮꦺ ik vraag *alleen* tot belooning. 26.

ꦩꦺꦴꦁ I°. Kw. *een tijger.*

II°. ꦩꦺꦴꦁ ꦤꦩꦺꦴꦁ of ꦔꦺꦩꦺꦴꦁ Kr.Ng. *het opzigt of bestier over iemand hebben, een kind oppassen, zorg dragen, beschermen: regelen, bestieren.* — ꦤꦩꦺꦴꦁꦥꦿꦗ naam van den tijdelijken voorzitter der Pradåtå te Soerakarta (eigenlijk z. v. a. *rijksvoogd*). 30.

ꦩꦺꦴꦩꦺꦴꦁ *iemand oppassen, bedienen, verzorgen.* 45.

ꦩꦺꦴꦩꦺꦴꦁ *het opzigt over iemand hebben, iemand beschermen.*

ꦩꦺꦴꦠ zie ꦲꦺꦴꦠ

ꦩꦺꦴꦠꦏꦤ꧀ zie ꦤꦺꦴꦠꦏꦤ꧀

ꦩꦺꦴꦠꦺꦴꦏꦤ꧀ zie ꦤꦺꦴꦠꦺꦴꦏꦤ꧀

ꦩꦺꦴꦠꦺꦴꦏꦼ zie ꦤꦺꦴꦠꦺꦴꦏꦤ꧀

ꦩꦺꦴꦩꦺꦴꦠꦺꦴꦠꦏꦤ꧀ zie ꦤꦺꦴꦩꦺꦴꦠꦺꦴꦠꦏꦤ꧀

ꦩꦺꦴꦏꦪ zie ꦤꦺꦴꦏꦪ

ꦩꦺꦴꦩꦺꦴꦏ zie ꦩꦺꦴꦩꦺꦴꦏꦏ

ꦩꦺꦴꦏꦪ zie ꦩꦺꦴꦏꦪ

ꦩꦺꦴꦩꦺꦴꦏꦏ Ng. ꦩꦺꦴꦩꦺꦴꦏ Kr. *aanstaande, aanstonds, op het oogenblik, straks.*

Digitized by Google

43, 45. ꦱꦶꦩꦶꦩꦁꦏ en ꦱꦶꦩꦶꦩꦁꦏ *thans, nu.* 12, 14. ꦱꦶꦩꦶꦩꦁꦏꦏꦸꦮꦏꦺꦠꦸꦤꦶꦩꦔꦸꦤꦁꦕꦫꦶꦠꦏꦸ *nu* ga ik verhalen. 7. ꦱꦶꦩꦶꦩꦁꦏꦔꦶꦭꦶꦤ꧀ꦒꦶꦤꦠꦸꦤꦤꦶꦏꦸ *thans* verwisselt uw vorst. 17.

ꦩꦁꦏ Ng. *en, ook, indien* (Ml. مک). ꦩꦁꦏꦠꦸꦠꦸꦥꦼꦤ꧀ꦤꦺ ꦱꦸꦩꦸꦂꦥꦸꦏꦸꦱꦏꦸꦠꦸꦤꦸꦮꦼꦤꦼꦩꦺꦩꦺ *en* het deksel (of: het deksel *nu*) van dien put is uitermate groot. 21 (in Krâmâ). ꦲꦤꦏꦁꦩꦺꦴꦭꦃꦩꦶꦤꦺ ꦩꦁꦏꦼꦱꦸꦩꦲꦤ꧀ꦩꦺꦴꦭꦃꦩꦶꦤꦺꦏꦺꦕꦼꦏꦼꦭ꧀ *indien* er een overspeler is, — — *en* die overspeler *nu* gevat wordt. 30. Zoo ook op dezelfde en de volg. bladz. in Ngoko, en 34 in Krâmâ.

ꦩꦺꦔꦤ꧀ꦠꦸꦩꦁꦏ en ꦩꦺꦔꦤ꧀ꦠꦸꦱꦏꦸ zie ꦥꦼꦔ

ꦩꦏꦏ of ꦩꦺꦏꦏ ꦩꦁꦏꦩꦁꦏꦸ en ꦩꦁꦏꦤꦩꦁꦏꦸꦤ of ꦩꦺꦩꦁꦏꦤ ꦩꦁꦏꦸꦤ zie ꦏꦏ

ꦩꦺꦩꦺ zie ꦱꦶꦏꦶꦏ꧀

ꦩꦶꦏꦶꦏ꧀ zie ꦱꦶꦏꦶꦏ꧀

ꦩꦏꦠꦸꦏ꧀ zie ꦱꦏꦠꦸꦏ꧀

ꦩꦺꦏꦠꦺꦏꦸ en ꦩꦺꦩꦁꦏꦤꦠꦺꦏꦸ zie ꦏꦏ

ꦩꦁꦱ Kr.Ng. I°. *tijd, getijde, moeson* (Ml. مٓاس, Sanscr. m â ng s a). ꦩꦁꦱꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦢꦃꦲꦂꦤ꧀ꦣꦊꦩ꧀ *op den tijd* dat de Vorst at; op den etenstijd van den Vorst. 26. ꦩꦁꦱꦏꦸꦤꦶꦁ *de tijd wanneer de veldvruchten geel* (*rijp*) *zijn;* en ꦩꦁꦱꦱꦶꦥꦼꦔꦶꦁꦏꦸ *de tijd wanneer de velden zwart zijn, wanneer er geen veldvruchten op staan.* 38.

II°. *neen, niet.* ꦩꦁꦱꦱꦤꦸꦤꦱꦱꦺꦩꦸꦤ꧀ *hij moet geen* menschen eten. 27.

Digitized by Google

III°. *vreten, verslinden.*

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kr.Ng. *het lichaam vooroverbuigen, om naar iets te luisteren of te zien.*

[illegible] Kr.Ng. *aanhoudend loeren* (vrg. het voorgaande). 109.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *wat betreft, wat aangaat, aangaande, betreffende, omtrent.* [illegible] hoe is het, *wat betreft* het reizen der kooplieden? 3. [illegible] bestaan er dan geen bevelen *omtrent* het beschermen der wegen? 4. [illegible] tijding *betreffende* uw welvaren. 8. [illegible] *wat* mijn bede *betreft*. 13. [illegible] wees niet verontrust in uw hart *omtrent* uw niet weten den weg hier. 20. [illegible] indien het schrift is, *dat* ijzer *betreft;* d. w. z. indien het schrift op ijzer is. 38.

[illegible] of [illegible] Kw. 1°. *de eerste, voornaamste in den strijd, een voorvechter, hoofd of aanvoerder* (= [illegible]

Digitized by Google

en (ꦩꦁꦒꦭ꧀ Sanscr. manggala, *voorspoedig, gelukkig*).

ꦲꦗꦶꦥꦸꦭꦺ eigennaam. 7.

2°. *een olifant.*

ꦒ als getalmerk één; b. v. ꦒꦤ 17. bl. 6.

ꦒꦶꦒꦼꦱ꧀ of ꦲꦒꦼꦱ꧀ Kw. ꦲꦒ gew. ꦲꦲꦒ Ng. (ook ꦒꦺꦒꦤ꧀ en ꦲꦒꦺꦴꦤ꧀ Ng.; Kr. ꦲꦒꦺꦴꦤ꧀) *spoedig, gaauw* (ꦒꦼꦱ꧀ wordt verklaard door ꦲꦲꦒꦲꦲꦒ).

ꦲꦒ zie ꦒꦶ

ꦒꦲꦶꦧ꧀ Ar. Ml. غائب, *verborgen.*

ꦲꦒꦼꦤ꧀ zie ꦲꦁꦒꦼꦤ꧀

ꦲꦁꦒꦺꦴꦤ꧀ of ꦥꦁꦒꦺꦴꦤꦤ꧀ Ng. ꦲꦁꦒꦼꦤ꧀ of ꦥꦁꦒꦼꦤꦤ꧀ Kr. 1°. *plaats.* [illegible] waar is de *plaats* van de put? waar bevindt zich de put? 22 (in Madyå). [illegible] waar ook de *plaats* van het vinden zij; waar het ook gevonden worde. 29. [illegible] twee *plaatsen*. 3. [illegible] indien het de *plaats* is van een kluizenaar; indien er een kluizenaar zich ophoudt. 40.

2°. ꦲꦁꦒꦼꦤ꧀ ook ꦲꦲꦁꦒꦼꦤ꧀ Kr. (Ng. [illegible]) *plaats hebben, plaats vinden, toestand, wijze waarop iets geschiedt.* 43, 44. [illegible] hoe laat *heeft het plaats,* dat gij gaat uitrijden? 4. [illegible]

Digitized by Google

[illegible] wanneer juist *had het plaats*, dat gij van Samarang kwaamt? 5. [illegible] zijn *toestand* is, dat hij een hooger last volbrengt; hij is thans aan het volbrengen van een hooger last. 8. [illegible] lang was zijn *toestand* van te zijn midden in het woud. 20. [illegible] Dèwi Soepoewah; vlug *had plaats* haar drenken van haar vee; Dèwi Soepoewah drenkte vlug haar vee. 22.—

[illegible] *in den toestand van, terwijl*; b. v. [illegible] zij weende *in den toestand van* haar spreken; zij weende *terwijl* zij sprak; zij weende *onder* het spreken. 19. [illegible] hij ontwaakte *in zijn toestand van* slapen; hij ontwaakte *uit* zijn slaap. 18. Zoo ook [illegible] in Ngoko. [illegible] *in den toestand van* dat de menschen veel zijn; *terwijl* de menschen veel in getal zijn. 4.

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *een plaats.* [illegible] *de plaats* van den put. 20. [illegible] op *de plaats*, waar het vroeger gewoon was te geschieden. 26. [illegible] reeds heeft hij bereikt *de plaats* van Sĕmbâdâ; *de plaats waar* Sĕmbâdâ *zich bevond.* 28.

[illegible] of [illegible] Ng. (Kr. [illegible]) ook [illegible] Kw. *vuur* (Sanscr. a g n i).

[illegible] Kw. 1°. *kundig*, *bedreven*, *bekwaam* (Ml. گون, *nut*, *waarde*;

Soendasch ꦒꦸꦤ꧀ꦠꦸ *voordeelig, nuttig;* Sanscr. g o e n a, *eigenschap, hoedanigheid; uitmuntende hoedanigheid, voortreffelijkheid, deugd*). — ꦒꦸꦤꦱꦶꦠꦿꦤ꧀ eigennaam. 7.

2°. *vuur dat door wrijving van twee stukken hout ontstaat* (= ꦒꦸꦤꦥꦶ [illegible]).

3°. in de Sĕnkâlâ *één.*

ꦒꦤ꧀ꦠꦶ of ꦒꦼꦤ꧀ꦠꦶ Ng. ꦒꦤ꧀ꦠꦺꦴꦱ꧀ of ꦒꦼꦤ꧀ꦠꦺꦴꦱ꧀ Kr. *afwisselen, vervangen* (Ml. گنتي).

ꦒꦼꦤ꧀ꦠꦺꦤꦶ Ng. ꦒꦼꦤ꧀ꦠꦺꦴꦱꦶ Kr. *iemand vervangen, aflossen, opvolgen.* 14.

ꦒꦤ꧀ꦠꦺꦴꦱ꧀ of ꦒꦼꦤ꧀ꦠꦺꦴꦱ꧀ en ꦒꦼꦤ꧀ꦠꦺꦴꦱꦶ zie ꦒꦤ꧀ꦠꦶ

ꦒꦤ꧀ꦠꦸꦁ Kr.Ng. *ophangen; in beslag nemen; iemand in zijn betrekking schorsen* (Ml. گنتوڠ of گنتڠ). [illegible] ꦒꦤ꧀ꦠꦸꦁ dat goed *neem* ik *in beslag.* 10. ꦏꦒꦤ꧀ꦠꦸꦁ *in beslag genomen worden.* 10.

ꦒꦸꦩꦤ꧀ꦠꦸꦁ *hangende; in beslag genomen.* [illegible] indien er regtszaken zijn, die *hangende blijven* tot over de twee maanden. 36.

ꦒꦤ꧀ꦠꦸꦔꦏꦺ Ng. — ꦒꦤ꧀ꦠꦸꦔꦏꦼꦤ꧀ Kr. *doen ophangen; in beslag laten nemen.* 29.

ꦒꦤ꧀ꦗꦂ Kr.Ng. *begiftigen, beloonen.* 107. ꦏꦒꦤ꧀ꦗꦂꦫꦶꦫꦲꦪꦸ of ꦢꦶꦒꦤ꧀ꦗꦂꦫꦶꦫꦲꦪꦸ *begiftigd (gezegend) worden* met heil (of welvaart). 8, 11, 14. [illegible] *hij worde gezegend* met gezondheid. 8.

Digitized by Google

ꦒꦤ꧀ꦗꦫꦤ꧀ *geschenk, belooning.*

ꦒꦸꦤꦸꦁ Ng. (Kr. ꦉꦢꦶ) *een berg* (Ml. گونوڠ). 40. ꦏꦢꦶꦒꦸꦤꦸꦁ als een *berg*. 40.

ꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶ Kw. 1°. *te haastig* (= ꦏꦱꦸꦱꦸ).

2°. ꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶ of ꦱꦁꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶ *heer* (= ꦒꦸꦫꦸ). Zoo noemen ook bij de Javanen de ouders hun kinderen, als deze boven hen in rang verheven zijn. 19.

ꦒꦶꦫꦶ Kw. 1°. *een berg* (= ꦒꦸꦤꦸꦁ Sanscr. g i r i, *een berg*). Zie bl. 39.

ꦒꦸꦫꦸ Kw. *onderwijzer, meester, hoofd* (Ml. گورو *godsdienstleeraar;* Sanscr. g o e r o e, *zwaar, gewigtig, groot, moeijelijk, uitstekend, eerwaardig,* en *een godsdienstleeraar*). ꦒꦸꦫꦸꦥꦔꦭꦺꦩ꧀ꦧꦁ *een meester in het vleijen, iemand die zeer weet te vleijen, zich een goed voorkomen weet te geven.* 41.

ꦔꦒꦸꦫꦸ of ꦒꦸꦒꦸꦫꦸ *iemand tot zijn onderwijzer kiezen, leeren, van iemand onderwijs genieten.* 42.

ꦒꦿꦲꦶꦠ Kw. *begrijpen, verstaan* (Sanscr. g r a h i t a, *vattend*). 45.

ꦒꦼꦫꦫ꧀ de eigennaam *Gerard.* 11.

ꦒꦸꦫꦶꦠꦤ꧀ Kw. *schrift op metaal:* zie bl. 38.

ꦒꦂꦮ Kr. (Ng. ꦧꦺꦴꦗꦺꦴ ꦧꦺꦴꦲꦺꦴ) *een getrouwde vrouw, huisvrouw, echtgenoot, gemalin.* 8. ꦒꦂꦮꦏꦸꦭꦠꦶꦒꦺꦴꦤ꧀ꦠꦼꦤ꧀ mijn drie *vrouwen.* 13.

ꦒꦿꦗꦶ Kr.Ng. *een zaag* (Ml. گرگاجي). 10.

ꦒꦿꦶꦪ Kr. (Ng. ꦲꦺꦴꦩꦃ) *woning, huis.* 3, 9, 18, 22.

ꦩꦁꦒꦿꦶꦪ Kr. (Ng. ꦔꦺꦴꦩꦃ ꦲꦺꦴꦩꦃ) *wonen.* 9.

ꦒꦿꦶꦪꦤꦶ Kr. (Ng. ꦔꦺꦴꦩꦲꦶ) *bewonen.* ꦲꦶꦏꦸꦏꦢꦶꦥꦸꦤ꧀ꦒꦿꦶꦪ

Digitized by Google

ꦏꦶꦁꦱꦶꦤꦺꦏꦿꦔꦶꦏꦫꦁꦔꦶꦤ꧀ door wien grond van Prånårågå *bewoond wierd;* die *op* grond van Prånårågå *woonde.* 9.

ꦥꦏꦿꦁꦔꦤ꧀ Kr. (ook ꦥꦼꦏꦫꦁꦔꦤ꧀ Kr.; Ng. ꦥꦼꦏꦫꦁꦔꦤ꧀) *de grond waarop een huis staat.* ꦠꦼꦤꦸꦩ꧀ꦧꦸꦲꦤ꧀ꦲꦶꦁꦥꦼꦏꦫꦁꦔꦤ꧀ ꦥꦏꦿꦁꦔꦤ꧀ gewas, dat op het *heem* staat. 38.

ꦏꦿꦺꦴꦤꦶ Kr. (Ng. ꦢꦒꦁ) *handel, koophandel.* ꦱꦺꦴꦢꦿꦺꦴꦤꦶ *handelaar, koopman.* 3.

ꦏꦼꦫꦺꦴꦏꦺꦴꦤ꧀ ꦏꦿꦺꦴꦏꦺꦴꦤ꧀ ꦏꦿꦸꦏꦺꦴꦤ꧀ of ꦏꦫꦁꦏꦺꦴꦤ꧀ Kr.Ng. *kreupelbosch.* 44.

ꦏꦶꦫꦶꦁ Kr.Ng. 1°. *luidruchtige vreugde* (= ꦒꦸꦪꦸ en ꦒꦺꦴꦏ꧀). Zoo ook ꦥꦏꦫꦶꦁ 45.

2°. naam van een gewas (Het wordt ook verklaard door ꦥꦺꦴꦏ꧀).

ꦏꦶꦫꦶꦁ Kr.Ng. *voor zich heen drijven.* ꦤꦸꦭꦸꦤ꧀ꦢꦶꦏꦶꦫꦶꦁꦢꦺꦤꦶꦁꦢꦺꦮꦶꦱꦸꦥꦸꦮꦃ toen *wierd* het (het vee) *voortgedreven* door Dèwi Soepoewah. 22.

ꦥꦏꦫꦶꦁ zie ꦏꦶꦫꦶꦁ

ꦏꦺꦴꦏꦺꦴꦫ꧀ Kr.Ng. 1°. *geraas, geweld.*

2°. *van schrik beven.* ꦲꦔꦺꦴꦫꦏ꧀ꦥꦤꦢꦸꦏꦺꦴꦏꦺꦴꦫꦶꦁꦏꦫꦠꦺꦴꦤ꧀ꦗꦮꦶ die de vorsten van Java deed *beven.* 12.

ꦏꦿꦺꦴꦏꦺꦴꦫ꧀ *trillen, rillen, beven.*

ꦏꦶꦠꦶꦁ Kr.Ng. *een dunne stok, roede.* ꦏꦶꦠꦶꦁ ꦔꦶꦏꦶꦠꦶꦁ *met een dunne stok of roede slaan, rietslagen geven.* ꦏꦶꦠꦶꦁꦤꦶꦥꦶꦠꦁꦫꦠꦸꦱ꧀ *geef* hem tweehonderd *rietslagen.* 30. ꦲꦺꦴꦏꦶꦠꦶꦁ *rietslagen ontvangen.* 34.

Digitized by Google

ꦒꦸꦱꦃ Kr.Ng. *een beest wegjagen.* [illegible] *weggejaagd worden.* 42.

ꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶ Kr.Ng. *heer.* [illegible] *de Heere God.* 11. Verder wordt deze titel alleen aan vorstelijke personen en echte zonen van vorsten gegeven. [illegible] *de Heer* vergat het. 28. [illegible] mijn *Heer.* ald.

[illegible] Kw. *steen, rots.* 39.

ꦒꦼꦱꦁ Kr. (Ng. ꦈꦫꦶꦥ꧀) *leven, levend.* [illegible] zij *leven* nog. 3.

ꦒꦮ Ng. (Kr. ꦧꦼꦏ꧀ꦠ) *brengen, dragen, voeren, leiden, medebrengen, medevoeren, vervoeren, aanvoeren.* [illegible] *gij moet* werkvolk *medebrengen.* 6. [illegible] die dezen brief *brengt.* 6. [illegible] dezen Dorå *voer* (*neem*) ik *mede.* 25. [illegible] zij moeten fakkels *dragen.* 33. [illegible] *meêgedragen, medegevoerd worden.* 28.

ꦒꦮꦺ Ng. (Kr. ꦢꦩꦼꦭ꧀) *werk; doen, werken, maken, aanstellen, benoemen; bouwen.* [illegible] letters *maken.* 29. [illegible] gij *doet* niet anders dan slapen. 27. [illegible] *twisten, krakelen.* 32. [illegible] *gemaakt worden.* 26. [illegible] zie. [illegible] [illegible] te laat voor het *werk*, d. i. voor het *bruiloftsfeest.* 6.

ꦥꦒꦮꦺꦪꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦥꦢꦩꦼꦭꦤ꧀) *werk, verrigting, dienst.* [illegible] of [illegible] Ng. (Kr. [illegible]

Digitized by Google

[illegible]) *werk, arbeid, bezigheid, bedrijf.* [illegible] wat is uw *bedrijf?* 3.

ꦏꦭ꧀ꦧꦸ Kr. h. (Kr. [illegible] Ng. [illegible]) *hart, gemoed.* Zoo ꦏꦭ꧀ꦧꦸ [illegible] mijn *hart*, in een brief van den Soesoehoenan van Soerakarta aan den Gouverneur-Generaal. 11, 12. Zoo ook ꦏꦭ꧀ꦧꦸ[illegible] zijn *hart*, van koning Pirangon. 18.

[illegible] Kr. (ook [illegible] Kr.; Ng. [illegible]) *behartigen, overdenken, overwegen.* [illegible] de Heer Resident *overwege* vervolgens die regtszaak. 36.

ꦒꦼꦭꦂ Kr.Ng. *uitspreiden, uitbreiden, op den grond uitrollen.*

ꦒꦼꦭꦂꦫꦤ꧀ *wat op den grond uitgespreid wordt, b. v. een mat.*

ꦥꦒꦼꦭꦂꦫꦤ꧀ *een met matten belegde plaats; voornamelijk de plaats op de Aloenaloen vóór de Sitinggil, waar de Regenten en andere Hoofden zitten, wanneer de vorst naar buiten komt en zich aan zijn onderzaten vertoont.* 17.

[illegible] 1°. Ng. (Kr. [illegible]) *zoeken.*

2°. Kr.Ng. *een pop.*

[illegible] Ng. (Kr. [illegible]) *naar iets of iemand zoeken.*

[illegible] *naar gezocht worden.* 24.

ꦒꦼꦭꦶꦱ꧀ [illegible] of [illegible] Ng. (ook [illegible] en [illegible] Ng.; Kr. [illegible]) *spoedig, gaauw.* (= [illegible]). 41.

ꦒꦼꦭꦥ꧀ Kr.Ng. *donderslag.*

Digitized by Google

ꦏꦕꦶꦕꦶꦏꦤ꧀ of ꦏꦺꦕꦶꦕꦶꦏꦤ꧀ Kr.Ng. 1°. *naar alles de handen uitstrekken, begeerlijk, hebzuchtig zijn.*

2°. *iemand die verpligte heeredienstsen doet.* Zoo ꦥꦕꦸꦏꦕꦶꦕꦶꦏꦤ꧀ 6.

ꦏꦺꦕꦸꦧꦸꦁ Ng. (Kr. ꦥꦿꦿꦁ) *gewillig, geneigd; genegen zijn, willen.* ꦥꦗꦥꦼꦕꦏꦺꦕꦸꦧ꧀ꦧꦸꦁꦗꦶꦕꦶ indien zij niet *willen* bijstaan. 34.

ꦏꦺꦕꦺ Kr.Ng. *een steen, die tot rustplaats dient.*

ꦏꦺꦕꦺꦂꦏꦺꦕꦺꦂ 1°. *een glans* (Ml. كيلغ, *glinsteren, blinken, schitteren.*).

2°. *van een lijk, onbegraven op den weg blijven liggen.* 16—17.

ꦏꦸꦩꦼꦕꦺꦂ Kw. *glinsteren, blinken, schitteren* (Ml. كميلغ).

ꦏꦺꦕꦠ꧀ zie ꦏꦸꦕꦠ꧀

ꦏꦺꦕꦶꦠ꧀ zie ꦏꦸꦕꦠ꧀

ꦏꦸꦕꦠ꧀ ook ꦏꦺꦕꦠ꧀ en ꦏꦺꦕꦶꦠ꧀ Kw. *met spoed; spoed, haast maken; zich spoeden, zich haasten* (Ml. كوكه).

ꦏꦸꦥꦼꦂꦤꦸꦂ *Gouverneur.* 11.

ꦏꦸꦥꦼꦂꦩꦺꦤ꧀ꦠꦺꦤ꧀ *Gouvernement.* 12, 34.

ꦏꦺꦥꦕ Ng. (Kr. ꦕꦼꦏꦺ) *groot, aanzienlijk.* 43, 34.

ꦏꦕꦸꦁ Kr. (Ng. ꦢꦥꦸꦕ) *hebben, bezitten.* ꦏꦕꦸꦁꦕꦗꦶꦩꦤ꧀ een kind *hebben.* 24. ꦏꦕꦸꦁꦲꦶꦂꦏꦶꦕꦶꦩꦶꦤ꧀ erfgenamen *hebben.* 9. ꦏꦺꦕꦺꦕꦶꦏꦺꦗꦸꦗꦸꦤ꧀ꦏꦺꦏꦺꦏꦕꦸꦁꦕꦺꦥꦤ꧀ꦤꦶꦤ꧀ de dorpelingen, die den omtrek (het desaland in den omtrek) *bezitten.* 35. ꦥꦿꦿꦤ꧀ꦤ꧀ꦿ ꦤꦤ꧀ꦏꦕꦸꦁꦕꦗꦸꦥꦤꦿꦥꦿꦤ꧀ hij verstoutte zich een voorstel van

Digitized by Google

een verzoek te *hebben*. 12. ꦒꦝꦃꦥꦿꦏꦮꦶꦱ꧀ een zaak (of zaken) *hebben;* in een regtszaak gewikkeld zijn. 5.

ꦒꦝꦲꦤ꧀ Kr. (Kr. h. ꦏꦒꦸꦁꦔꦤ꧀ Ng. ꦢꦸꦮꦺꦏꦤ꧀) *bezitting, eigendom.* ꦒꦝꦲꦤ꧀ꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ zijn *bezittingen.* 9, 10.

ꦒꦢꦸꦃ Kr.Ng. *het goed van een ander in tijdelijk bezit, in leen, hebben.*

ꦒꦢꦸꦲꦤ꧀ *leengoed, apanage.* ꦲꦤꦺꦴꦁꦱꦶꦏꦼꦥ꧀ꦤꦼꦒꦢꦸꦃ ꦲꦤ꧀ꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦏꦱꦺꦮꦏꦏꦼꦤ꧀ zijn *leengoed* aan desaland verpachten. 37, 38.

ꦒꦺꦴꦢꦺꦴꦁ Kr.Ng. *blad van een boom of plant.*

ꦒꦺꦴꦢꦺꦴꦔꦤ꧀ of ꦒꦺꦴꦢꦺꦴꦁꦒꦺꦴꦢꦺꦴꦔꦤ꧀ *bladeren, loof.* 20.

ꦒꦸꦗꦼꦁ zie ꦒꦸꦪꦸ

ꦒꦸꦤ꧀ zie ꦒꦶꦤ꧀

ꦒꦸꦪꦸ Ng. ꦒꦸꦗꦼꦁ Kr. *het lachen.* — ꦒꦸꦩꦸꦪꦸ Ng. ꦒꦸꦩꦸꦗꦼꦁ Kr. *lachen.* 45.

ꦒꦪꦸꦃ Kr.Ng. *de handen naar iets, dat hoog is, uitstrekken.* ꦔꦁꦒꦪꦸꦃ ꦒꦪꦸꦃ 43.

ꦒꦸꦪꦸꦧ꧀ Kr.Ng. *overeenstemming, vereeniging, zamenspanning, zamenrotting.* ꦱꦏꦶꦁꦒꦸꦪꦸꦧꦶꦥꦸꦤ꧀ doordien zij *zamenspannen.* 4.

ꦒꦩ gew. ꦲꦒꦩ Ng. ꦲꦒꦩꦶ Kr. *godsdienst, religie* (Sanscr. **gama,** *gaande, gang, weg;* âgama, *toegang, toenadering,* en *een werk over godsdienst of godsvereering*). ꦲꦸꦒꦸꦤ꧀ꦢꦸꦁꦲꦒꦩ zie ꦲꦺꦴꦤꦺꦴꦤ꧀

ꦒꦼꦩꦃ Kr.Ng. *vruchtbaar, vruchtbaarheid,* van den grond of van een land.

Digitized by Google

ꦱꦔꦼꦠ꧀ꦒꦼꦩꦃꦫꦶꦥꦃꦲꦶꦥꦸꦤ꧀ zeer gezegend was de *vruchtbaarheid* er van (van het rijk van Mĕndang). 27.

ꦒꦩꦤ꧀ of ꦒꦼꦒꦩꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦝꦼꦝꦩꦼꦭ꧀) *wapen, wapentuig.* 16 (in Krâmâ). ꦥꦿꦗꦸꦫꦶꦠ꧀ꦱꦒꦼꦒꦩꦤ꧀ꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ krijgslieden met hun *wapentuig;* gewapend krijgsvolk. ald.

ꦒꦸꦩꦸꦤ꧀ Kr.Ng. *zich verwonderen, verwondering.* ꦏꦸꦭꦒꦸꦩꦸꦤ꧀ꦲꦶꦁꦥꦩꦶꦤ꧀ꦠꦩꦸ ik *verwonder mij* over zulk een begeerte van u. 26. ꦏꦶꦥꦠꦶꦃꦱꦔꦼꦠ꧀ꦒꦸꦩꦸꦤ꧀ de Patih *verwonderde zich* zeer. 27.

ꦒꦩ꧀ꦥꦿꦺꦁ Kr.Ng. 1°. *ronddraaijen.*

2°. *een soort van spel: even of oneven.* 32.

ꦒꦼꦩꦏ꧀ Ng. (Kr. ꦥꦸꦪꦸꦃ) *naam van een kleine vogel, die de gedaante heeft van een kwartel en waarvan het wijfje tot vechten gebruikt wordt.* 32.

ꦒꦩ꧀ꦥꦶꦭꦤ꧀ zie ꦒꦩ꧀ꦥꦶꦭ꧀

ꦒꦼꦩ꧀ꦥꦶꦭꦤ꧀ Kr.Ng. 1°. *splitsen, deelen.*

2°. *iemand benadeelen.*

3°. *wanhopen.* 43.

ꦒꦩ꧀ꦥꦶꦭ꧀ Ng. ꦒꦩ꧀ꦥꦶꦭꦤ꧀ Kr. *ligt, gemakkelijk* (Ml. كمڤڠ). 44.

ꦒꦸꦩ꧀ꦧꦿꦺꦁ zie ꦒꦸꦩꦾꦁ

ꦒꦸꦩ꧀ꦧꦾꦁ zie ꦒꦸꦩꦾꦁ

ꦒꦩ꧀ꦧꦶꦂ Kr.Ng. *Gambir,* zeker struikgewas, waarvan de bladen tot een dik sap gekookt wordt, dat vervolgens tot balletjes of koekjes gevormd en met Betel gekaauwd wordt. 10.

Digitized by Google

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Ng. [illegible] Kr. *gelooven, vertrouwen* ([illegible] wordt verklaard door [illegible]). 41.

[illegible] Kr.Ng. *aanklagen, een aanklagt voor den regtbank brengen.* [illegible] indien het zoo ver komt, dat er *aanklagte* van geschiedt. 31. Zoo ook 32.

[illegible] *aanklager; aanklagt.* [illegible] laat *de aanklagt* niet geschieden. 31 vlgg.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] of [illegible] 1°. Kw. *veelheid, menigte* (= [illegible] en [illegible]). [illegible] *alles, allen* (= [illegible]).

2°. Ng. (gew. Ng. [illegible]) [illegible] gew. [illegible] Kr. *groot, aanzienlijk; grootte* ([illegible] = [illegible] Ml. [illegible]). 43, 44. [illegible] een *groot* en verheven Vorst. 40. [illegible] de *groote* weg. 21. [illegible] uitmunten van *grootte;* bij uitstek groot zijn. 22. [illegible] *aanzienlijk* of gering. 37. [illegible] de *hooge* regering, het *hoog* geregt. 34, 37.

[illegible] zie [illegible]

[illegible] Kr.Ng. 1°. *getal, bedrag, hoofdsom.*

2°. *lof, roem; roemen, loven, prijzen, aanprijzen.* 41, 42.

[illegible] Kr.Ng. *een onafzienbare rei* (= [illegible]).

[illegible] Kr. h. (Kr. [illegible] en [illegible] Ng. [illegible] en [illegible]) *bezitten, hebben; bezitting, eigendom.* [illegible]

Digitized by Google

ꦥꦠꦤ꧀ꦤꦥꦸꦠꦿꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ꦫꦺꦴꦁꦲꦶꦁ꧈ Nabi Soengeb *had* twee kinderen. 20.

ꦲꦥꦸꦠꦿꦥꦁꦒꦸꦱ꧀ꦠꦶꦱꦸꦤ꧀ꦲ꧈ *het eigendom* van onzen Heer. 28.

ꦩꦥꦸꦠꦿꦩꦺꦒꦺꦲꦏꦺ꧈ of ꦩꦥꦺꦩꦺꦒꦺꦲꦏꦺ꧈Kr. (Ng. ꦒꦺꦥꦶꦪꦲꦏꦺ ꦥꦲ꧈) *grootmaken, vergrooten.* 41.

ꦥꦚ꧀ꦕꦤ꧀ꦤ꧈Kr. (Ng. ꦭꦶꦩ꧈) *vijf.* ꦥꦚ꧀ꦕꦤꦶꦁꦢꦶꦤꦏꦺ꧈ *vijf* dagen. 5.

ꦥꦚ꧀ꦕꦢꦱꦤ꧀ꦤ꧈ *vijftien.* 10.

ꦥꦺꦥꦺ꧈ zie ꦥꦸ꧈

ꦥꦸꦥꦸ꧈ zie ꦥꦸ꧈

ꦧ꧈

ꦧꦺ꧈ naam van het zesde jaar van een Windoe. 6.

ꦧꦺꦃ꧈Kw. *geheelenal, niet overlaten* (Het wordt verklaard door ꦧꦺꦠꦺꦴꦠ꧀꧈ *juist*).

ꦱꦧꦺꦃ꧈Ng. (Kr. ꦱꦢꦪ꧈) *allen, alles, geheel, gansch;* b. v. ꦪꦱꦶꦫꦥꦫꦧꦺꦴꦁꦱꦧꦺꦃ꧈ hoort gij *allen.* 17. ꦲꦏꦫꦠꦺꦤꦶꦩꦶꦱꦶꦫꦱꦧꦺꦃ꧈ dit *geheele* rijk van Mesr. 17.

ꦩꦧꦺꦪꦶ꧈ (beter ꦩꦧꦺꦃꦪꦶ꧈) 1°. Ng. (Kr. ꦥꦶꦪꦺꦴꦤ꧀ꦤꦏꦺ꧈) *zelf, in eigen persoon, op eigen gezag, iets verrigten.*

2°. Kr.Ng. titel van een Javaansch hoofd, *Ingebei.* 30. Zoo gewoonlijk ꦏꦶꦪꦲꦶꦁꦧꦺꦪꦶ꧈ 7.

ꦧꦲꦸ꧈Kr.Ng. 1°. *bovenarm* (Ml. باهو of باهو *schouder;* Sanscr. bâhoe, *arm*).

ꦧꦲꦸꦤꦺꦥꦸꦤ꧀ꦠꦼꦒꦼꦤꦺ꧈ zijn regter *bovenarm.* 7.

2°. *magt, sterkte* (= ꦏꦧꦺꦱꦏꦤ꧀꧈).

3°. *de stijlen van een deur.*

Digitized by Google

4°. *een vierde van een Djoeng.*

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese] of [Javanese]) *slechts, maar, alleen.* [Javanese] wees *maar* voorzigtig, Ger! 19. [Javanese] wees (blijf) gij *maar* hier. 24. Zoo ook 25.

[Javanese] Kw. *kundig, bekwaam.* 45.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *juist, regt, waar* (Ml. بنر). [Javanese] de *regte* weg. 20.

[Javanese] Kw. *toorn, gramschap.*

[Javanese] Chin. *pachter.* [Javanese] *pachter* Tinkowan. 9.

[Javanese] Kw. 1°. *groote hitte.* 45.

2°. *strijden, vechten.*

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] of [Javanese] Kw. *de grond, de aarde* (= [Javanese] Sanscr. b o e t a l a, *de aarde, de oppervlakte der aarde*).

[Javanese] Kr.Ng. *ster* (Ml. بنتڠ). 11.

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *groote rivier, stroom;* bepaaldelijk *de Solorivier,* als de grootste van Java. [Javanese] *rivier* of stroom was er niet. 21.

[Javanese] Kr.Ng. *een hakmes, kapmes.* 10.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *vervolgen, doorgaan; voorts, vervolgens, daarna, daarop; voort, dadelijk.* [Javanese] grijp hem *dadelijk.* 16.

Digitized by Google

ꦧꦼꦧꦼꦏꦶꦤ꧀ꦲꦶꦧꦼꦠꦸꦧꦼꦏꦂꦲꦶꦤ꧀ꦏꦿꦠꦺꦴꦤ꧀ꦥꦤꦺꦲꦶꦏꦠꦸꦏꦸꦩ꧀ *voort daarop* brandde het in de Kraton. 19.

ꦲꦶꦧꦼꦱꦺꦴꦏ꧀ zie ꦲꦶꦧꦼꦱꦸꦏ꧀

ꦲꦶꦧꦼꦱꦸꦏ꧀ of ꦲꦶꦧꦼꦱꦺꦴꦏ꧀ Kr. (Ng. ꦲꦶꦧꦼꦤ꧀ꦗꦶꦁ) *morgen, de toekomst, toekomstig; in de toekomst, in 't vervolg, namaals* (vrg. ꦲꦶꦧꦺꦱꦸꦏ꧀).

ꦲꦶꦧꦼꦱꦸꦏ꧀ꦲꦤꦤ꧀ꦲꦶꦠꦸꦩꦿꦧꦸꦏꦥꦤꦤ꧀ꦲꦶꦏꦶꦥꦤ꧀ꦲꦶꦁ *de tijd komt dat*, deze uwe rijkszetel verwoest wordt. 19. Zoo ook 43.

ꦧꦤꦾꦸ Ng. (Kr. ꦲꦶꦠꦺꦴꦪ) *water*. 39.

ꦲꦶꦧꦺꦴꦕꦃ Ng. (Kr. ꦭꦫꦺ) *een kind, jonge of meisje*. 23, 26, 41.

ꦲꦶꦧꦺꦴꦕꦃꦭꦤꦁ *een jongeling*. 23.

ꦧꦼꦕꦶꦏ꧀ Ng. (Kr. ꦱꦲꦺ en ꦥꦿꦪꦺꦴꦒꦶ) *fraai, schoon, goed, best, deugdzaam*. 41, 42, 43. ꦏꦸꦢꦸꦤꦗꦒꦤꦼꦧꦼꦕꦶꦏ꧀ er moet *goed* toezigt op gehouden worden. 32.

ꦧꦼꦭꦭꦁ zie ꦧꦼꦭ꧀

ꦧꦼꦤꦶ Ng. *tot, aan, naar; met, door, tegen; van.* ꦲꦺꦴꦢꦺꦴꦃꦧꦼꦤꦶꦲꦏꦸ verre *van* mij. Zoo ook 24.

ꦧꦶꦫꦸ Kr.Ng. *blaauw* (Ml. بيرو *lichtblaauw, hemelsblaauw*).

ꦧꦸꦫꦸ zie ꦥꦸꦫꦸ

ꦧꦸꦫꦸ of ꦧꦸꦧꦸꦫꦸ Ng. ꦧꦸꦫꦺꦴꦤ꧀ of ꦧꦸꦧꦸꦫꦺꦴꦤ꧀ en ꦧꦸꦫꦺꦴꦤ꧀ Kr. *jagen, jagt op iets maken, najagen, nazitten, vervolgen, een doel trachten te bereiken.*

ꦥꦼꦭꦤꦶꦥꦸꦧꦸꦧꦸꦫꦸ een plaats van *jagen* (waar men jaagt). 40.

ꦲꦺꦴꦧꦼꦫꦸꦏꦶꦏꦶꦏꦶꦏꦸꦏꦸꦤꦶꦥ zij *maakten jagt* op (*zij vervolgden*) de boosdoeners. 7. ꦲꦏꦸꦏꦺꦴꦤꦶꦥꦸꦧꦸꦫꦸ ik *wierd vervolgd*. 24.

Digitized by Google

ꦪꦏꦶꦁꦧꦼꦧꦼꦒꦭ꧀ꦔꦸꦫꦏ꧀ꦮꦸꦤ꧀ welke die roovers *nazitten* (*vervolgen*). 35.

ꦧꦼꦂꦏꦃ Ar. Ml. بركة, *zegen.*

ꦧꦼꦂꦏꦲꦶ *zegenen, zegen aanbrengen.* 41.

ꦧꦿꦠ Kw. 1°. *zich door boetingen volmaken* (= ꦠꦥ).

2°. z. v. a. ꦏꦿꦠꦤ꧀ *zeer verliefd zijn* (Het wordt ook verklaard door ꦲꦶꦧꦼꦠꦶ, ꦏꦺꦴꦪꦺꦴ, ꦲꦭꦶꦧꦼꦠ꧀ en ꦲꦶꦧꦶ).

3°. *nakomeling van Barata* (Sanscr. bhârata, van Bharata).

ꦥꦿꦧꦸꦧꦿꦠ eigennaam. 9.

ꦧꦫꦶꦱ꧀ Kr.Ng. 1°. *het exerceren van troepen* (= ꦗꦼꦗꦼꦂ. Soend. Ml. بارس *lijn, streep, rij, gelid van troepen.*

2°. *de veêren op de zijde van een haan.*

ꦧꦫꦶꦱꦤ꧀ *troepen, soldaten.*

ꦥꦧꦫꦶꦱꦤ꧀ of ꦥꦿꦗꦧꦫꦶꦱꦤ꧀ *een plaats, waar zich troepen ophouden, waar troepen gekampeerd zijn; kamp, legerplaats.* 9.

ꦧꦼꦫꦱ꧀ of ꦧꦿꦱ꧀ Ng. (Kr. ꦮꦺꦴꦠꦼꦤ꧀) *ontbolsterde rijst* (Ml. برس). 42.

ꦧꦿꦼꦱꦶꦃ of ꦧꦼꦂꦱꦶꦃ Kr.Ng. *schoon, rein, zuiver* (vrg. ꦏꦸꦱꦶꦏ꧀).

ꦧꦿꦼꦱꦶꦃꦲꦶ of ꦧꦼꦂꦱꦶꦃꦲꦶ *reinigen, zuiveren; een zaak ophelderen.*

ꦤꦸꦭꦶꦤꦺꦤ꧀ꦢꦿꦱꦶꦃꦲꦶ toen *reinigden* zij het (het lijk van den koning van Mesr). 17.

ꦧꦫꦁ Kr.Ng. *eenig goed, eenige zaak, iets, wat ook* (Ml. بارڠ). ꦧꦫꦁ ꦥꦺꦴꦤ꧀ꦢꦺꦴꦤ꧀ of ꦧꦫꦁꦥꦿꦧꦺꦴꦠꦤ꧀ *eenig* goed. 29, 34.

Digitized by Google

ꦱꦧꦼꦤ꧀ꦥꦿꦏꦫꦏꦁꦥꦶꦤꦸꦠꦸꦱ꧀ alle *bijzondere* bepalingen. 37. ꦱꦧꦼꦤ꧀ꦲꦥꦲꦶꦏꦁꦧꦼꦤ꧀ꦥꦿꦏꦫꦲꦶꦱ꧀ alle *bijzondere* regtszaken; alle regtszaken, *welke het ook zijn mogen*. 36.

ꦧꦉꦁ Ng. (Kr. ꦱꦉꦁ) 1°. *zamen, tegelijk* (vrg. ꦭꦉꦁ). ꦏꦺꦴꦏꦧ꧀ꦧꦼꦤ꧀ ꦉꦁꦲꦶꦱꦭꦸꦩꦏꦶꦠꦭꦤ꧀ꦠꦏꦺꦤ꧀ꦠꦸꦏꦤ꧀ꦠꦸꦱꦤ꧀ zij moeten vertrekken *tegelijk* met den terugkeer van den bode. 6.

2°. *toen, wanneer, tijdens.*

ꦧꦸꦏꦸ of ꦧꦸꦏꦸ Kr.Ng. *boek* (Het is dit Nederduitsche woord zelf). ꦧꦸꦏꦸꦤꦶꦥꦸꦤꦶꦕꦶꦤꦤ꧀ het *boek* van den Chinees. 10.

ꦩ꧀ꦧꦏꦪꦸ I°. Ng. gew. ꦲꦶꦧꦸ (Kr. ꦲꦶꦧꦸ) *moeder*. ꦩ꧀ꦧꦏꦪꦸꦲꦪꦸ Ng. ꦩ꧀ꦧꦏꦪꦸꦲꦪꦸ Kr. *oudere zuster*, en titel van vrouwen. ꦩ꧀ꦧꦏꦪꦸꦫꦠꦸ titel der vrouwen van den Soesoehoenan van Soerakarta. 13.

II°. *toch!* 43.

ꦧꦸꦏ Kr.Ng. *openen, beginnen, open leggen, laten zien, vertoonen; het eerste eten na den vasten* (= ꦧꦸꦏꦥꦸꦱ Ml. بوك). ꦧꦸꦧꦸꦏ *begin* (= ꦮꦶꦮꦶꦠꦤ꧀). 29.

ꦧꦸꦏꦸ zie ꦧꦸꦏꦸ

ꦧꦺꦴꦏꦶꦕꦶꦏꦤ꧀ Kr.Ng. *niet tegen een verlies in het spel kunnen, valsch spelen*. 43.

ꦧꦏꦶꦠꦤ꧀ Kw. *kunnen, vermogen, in staat zijn*. 42.

ꦧꦺꦴꦠꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦒꦮꦭ꧀) *dragen, brengen, voeren, leiden, meêdragen, medevoeren, vervoeren, aanvoeren*. ꦲꦶꦏꦁꦧꦺꦴꦠꦤ꧀ꦩꦏꦺꦴꦏꦸꦥꦶꦠ꧀ꦠꦤ꧀ꦱꦏꦶꦠ꧀ꦤꦶꦥꦸꦤ꧀ die Kekpit *vervoerde* tijdens zijn ziekte. 10. ꦏꦧꦺꦴꦠꦤ꧀ *vervoerd worden*. 9.

Digitized by Google

ꦧꦏ꧀ꦠꦶ Kr.Ng. 1°. *eerbied, hulde* (Ml. بكتي, Sanscr. b a k t i).

2°. *een som, die betaald, of een geschenk, dat gegeven wordt voor het verkrijgen van een post.*

ꦔꦧꦏ꧀ꦠꦶ *eerbied bewijzen, eeren, vereeren.*

ꦥꦔꦧꦏ꧀ꦠꦶ *eerbied-betuiging, eerbiedenis.* ꦱꦸꦫꦠ꧀ꦲꦶꦏꦸꦥꦔꦧꦏ꧀ꦠꦶ een brief met de *betuiging van eerbied.* 6. ꦱꦂꦠꦥꦸꦤꦶꦏꦥꦔꦧꦏ꧀ꦠꦶꦤꦶꦁꦥꦫꦧꦸꦥꦠꦶ en de *betuiging van* eerbied van alle de regenten. 9.

ꦧꦏꦭ꧀ Ng. (Kr. ꦧꦏꦶꦭ꧀) *gaan doen, zullen.* ꦱꦶꦫꦥꦤ꧀ꦢꦺꦴꦏꦸꦠꦸꦱꦤ꧀ ꦧꦏꦭ꧀ꦭꦸꦩꦏꦸ ꦧꦏꦭ꧀ hetgeen gij voornemens zijt, waarheen *zal het zijn?* waarheen zijt gij voornemens te gaan? 23.

ꦧꦼꦏꦼꦭ꧀ Kr.Ng. *een hoofd van den tweeden rang.* ꦧꦼꦏꦼꦭ꧀ꦢꦺꦱ *een dorpshoofd, dat onder een Dĕmang staat.* ꦲꦥꦺꦴꦮꦺꦠꦸꦂꦫꦶꦁꦧꦼꦏꦼꦭ꧀ꦥꦿꦏ hij geve kennis aan zijn *dorpshoofd.* 29.

ꦧꦸꦣꦶ Kr.Ng. *geaardheid, inborst; wijsheid, begeerte, begeerlijkheid, neiging* (Ml. بودي; Sanscr. b o e d d h i, *verstand*). 42.

ꦧꦺꦣ Ng. *verschil, onderscheid; anders, verscheiden* (= ꦧꦺꦱꦺꦏ꧀ Ml. بيدا, Sanscr. b h ê d a). 43, 45.

ꦧꦢꦤ꧀ Kr.Ng. *lichaam* (Ar. Ml. بدن). ꦧꦢꦤ꧀ꦏꦸꦭ *mijn persoon.* 25.

ꦧꦺꦴꦠꦺꦴꦃ Kr.Ng. *spelen, dobbelen; een speler, dobbelaar.*

ꦧꦺꦴꦧꦺꦴꦠꦺꦴꦃꦲꦤ꧀ *een speelgezelschap.*

ꦩꦧꦺꦴꦠꦺꦴꦃꦲꦤ꧀ *spelen.* ꦮꦺꦴꦁꦩꦧꦺꦴꦠꦺꦴꦃꦲꦤ꧀ menschen die *met elkander spelen.* 32. ꦲꦶꦏꦸꦩꦤꦶꦁꦧꦺꦴꦠꦺꦴꦃꦩꦧꦺꦴꦠꦺꦴꦃ

Digitized by Google

ꦠꦺꦴꦤꦤ꧀ die *het spelen* (de speelpartij) aanleggen. 32, 33. ꦲꦤ꧀ꦗꦸꦗꦸꦒꦶ ꦧꦺꦴꦠꦺꦴꦤꦤ꧀ die *het spelen* (de speelpartij) bezoeken 33.

ꦧꦠꦶꦤ꧀ Ng. ꦧꦠꦺꦴꦱ꧀ Kr. *inwendig, van binnen, in het hart*. (Ar. Ml. باطن). 44, 45. ꦲꦶꦁꦧꦠꦺꦴꦱ꧀ꦱꦸꦏꦧꦸꦁꦲꦶꦁꦧꦠꦶꦤ꧀ *inwendig* smaakte zijn hart genoegen; *inwendig* in zijn hart deed het hem genoegen. 27.

ꦧꦺꦴꦠꦶꦤ꧀ zie ꦧꦺꦴꦱ꧀

ꦧꦺꦠꦭ꧀ꦩꦏ꧀ꦢꦶꦱ꧀ Ar. Ml. بيت المقدس, *de heilige tempel; Jeruzalem*. 18.

ꦧꦠꦺꦴꦱ꧀ zie ꦧꦠꦶꦤ꧀

ꦧꦠꦮꦶꦪꦃ naam der stad *Batavia*. ꦤꦒꦫꦶꦲꦶꦁꦧꦠꦮꦶꦪꦃ de stad *Batavia*. 12.

ꦧꦠꦭ꧀ Ar. بطل, *ijdel, vruchteloos zijn, aan het doel niet beantwoorden*. 44.

ꦧꦠꦶꦂ Kr.Ng. *uitlegging, verklaring*. ꦧꦠꦶꦂ ꦲꦤ꧀ꦏꦧꦠꦶꦂ *uitleggen, verklaren* (van een droom). 18.

ꦧꦱ I°. Kr.Ng. *taal, spraak, wijze van spreken* (Ml. بهاس, Sanscr. bhâsâ).

II°. Kr. *beleefdheid, eerbied*.

III°. Ng. *tijdens, wanneer*.

ꦧꦱꦏꦏꦼꦤ꧀ꦗꦶꦥꦏ꧀ Ng. — ꦗꦶꦤ꧀ꦠꦺꦤ꧀ Kr. *vertalen*.

ꦧꦶꦱ Ng. (Kr. ꦱꦒꦼꦢ꧀) *kunnen, vermogen, in staat, ervaren zijn*

Digitized by Google

(Soend. Ml. بيس *bekwaam, ervaren* en *vergift*). 42, 45. ꦧꦶꦱꦤꦺꦴꦁ ꦤꦺꦴꦩ꧀ꦩꦸꦏꦏꦺ ꦤꦺꦴꦩꦶꦏꦏꦺꦱꦮꦤ꧀ *in staat zijn* het vee te drenken. 22.

ꦏꦧꦶꦱꦤ꧀ Ng. (Kr. ꦏꦱꦒꦼꦝꦤ꧀) *bekwaamheid, kunde.* 41.

ꦧꦱꦤ Kw. *kleed, kleederen, dosch* (= ꦧꦸꦱꦤ Sanscr. bhoêsaṇa, *versiersel*). 41.

ꦧꦼꦱꦂ Kr.Ng. naam van de twaalfde maand van het Mohammedaansche jaar, anders ꦫꦪꦒꦸꦁ genaamd, Ar. Ml. ذو الحجّة (Ml. بسر *groot*). 5.

ꦧꦼꦱꦸꦏ꧀ Ng. (Kr. ꦧꦺꦤ꧀ꦚꦶꦁ) *morgen, de toekomst, toekomstig; in de toekomst, in 't vervolg, namaals* (vrg. ꦤꦶꦱꦸꦏ꧀).

ꦧꦼꦱ꧀ꦛꦸ Kr.Ng. *bepalen, vaststellen.* ꦤꦺꦴꦫꦧꦼꦱꦏꦶꦏꦧꦼꦱ꧀ꦛꦸ het kan niet *bepaald worden.* 3.

ꦧꦼꦱ꧀ꦩꦶ 1°. Kr. (Ng. ꦧꦺꦴꦫꦺꦴꦁ Kr.Ng. ꦧꦺꦴꦫꦺꦴꦁ) *branden, verbranden* (= ꦧꦱ꧀ꦩ Sanscr. bhasma, *asch*). ꦭꦗꦼꦁꦧꦼꦱ꧀ꦩꦶꦏꦤꦺꦴꦫꦧꦼꦱ꧀ꦩꦶ voort daarop *verbrandde* het paleis van Mesr. 18.

2°. Kw. *ten einde.*

ꦧꦮꦃ Kr.Ng. *onderhoorigheid, gebied* (Ml. باوه *onder*). ꦏꦧꦮꦃ *tot een gebied behooren.* ꦲꦶꦏꦁꦏꦧꦮꦃꦏꦸ dat *onder* mijn *gebied behoort.* 9.

ꦧꦮꦤ of ꦧꦸꦮꦤ Kw. *de wereld, het heelal* (= ꦧꦸꦮꦤ Sanscr. bhoewana, *wereld,* bhawana, *woning*). ꦧꦸꦮꦤꦧꦸꦮꦤ zie ꦧꦸꦮꦤ

ꦧꦸꦮꦁ Ng. ꦧꦸꦱꦤ꧀ Kr. *wegwerpen, verbannen, bannen* (Ml. بوڠ of بواڠ). ꦧꦸꦮꦁꦏꦺꦤꦺꦴꦫꦧꦭ *verban* hem naar Lodâjâ. 39 vlgg.

ꦧꦭ Kr.Ng. *volk, onderdaan, krijgsvolk, krijgsbende, leger* (Ml. بال;

Digitized by Google

Sanscr. b a l a, *sterk*, *sterkte*, *troepen*, *leger*). [illegible] de menigte van het *volk* van Ki-Djåkå Pirangon. 16. [illegible] hij verzweeg het voor *zijn volk*. 28. Desgelijks 40.

ꦧꦭꦶ zie ꦮꦭꦶ

ꦧꦺꦭ Kr.Ng. *een van Bamboe gevlochten lig- of zitplaats; een gebouw om bij voorkomende gelegenheden te gebruiken, en niet tot een eigenlijk gezegd woonhuis ingerigt, een zomerhuis, kraam, stal* enz. (Ml. بالي). [illegible] *huisraad*. [illegible] zijn *woonverblijf*. 9.

ꦧꦶꦭꦲꦶ Kr.Ng. *een ongeluk, onheil, ramp*. 44. [illegible] een vreeslijk *onheil* ondervinden. 6. [illegible] indien gij den vorst van Mĕndang wilt gaan dienen, dan *wordt* gij zeker *ongelukkig*. 25.

ꦧꦼꦭꦚ꧀ꦗ of ꦧꦺꦴꦚ꧀ꦗ Ng. *loon, soldij; besoldigen* (Ml. بلنج). [illegible] die *besoldig* ik. 15.

[illegible] *iemand besoldigen*.

[illegible] zie ꦮꦭꦶ

ꦧꦼꦭꦱ꧀ en meestal ꦮꦼꦭꦱ꧀ Ng. ꦮꦶꦭꦱ꧀ Kr. een hulpwoord, om de zamengestelde telwoorden tusschen *tien* en *twintig* te vormen (Ml. بلس). [illegible] Ng. [illegible] *twaalf*. [illegible] Ng. [illegible] *dertien*. [illegible] Ng. [illegible] Kr. *veertien*. [illegible] Ng. [illegible] Kr. *vijftien*.

Digitized by Google

ꦤꦼꦩ꧀ꦧꦼꦭꦱ꧀ Kr.Ng. *zestien.* ꦥꦶꦠꦸꦭꦱ꧀ Kr.Ng. *zeventien.* ꦮꦺꦴꦭꦸꦭꦱ꧀ Kr.Ng. *achttien.* ꦱꦔꦭꦱ꧀ Kr.Ng. *negentien.* ꦱꦔꦭꦱ꧀ꦠꦲꦸꦤ꧀ *negentien* jaar. 3.

ꦧꦭꦁ Kr.Ng. *werpen; een werp.* ꦱꦥꦫꦤꦶꦁꦧꦭꦁꦏꦸꦲꦶꦁꦏꦺꦴꦤꦺꦴꦢꦭꦤꦶꦫ in welke rigting ik *werp* (*gooi*), ga gij daar langs. 23.

ꦧꦭꦁꦔꦏꦺ Ng. — ꦔꦼꦱꦏꦼꦤ꧀ Kr. *werpen.* ꦏꦧꦭꦁꦔꦼꦱꦏꦼꦤ꧀ *geworpen worden.* 23.

ꦧꦭꦶꦤ꧀ꦢꦁ ꦧꦭꦶꦤ꧀ꦢꦁ = ꦧꦭꦶꦤ꧀ꦢꦁꦧꦭꦶꦤ꧀ꦢꦁ *van alle kanten?*

ꦧꦭꦶꦒꦼ ꦧꦭꦶꦒꦼ of ꦧꦭꦶꦒꦺ ꦧꦭꦶꦒꦺ Kr.Ng. *welgemaakt van lichaam.* Of beteekent het *van alle kanten, rondom, hoe men het keert of wendt?* ꦧꦕꦃꦱꦺꦴꦮꦤ꧀ꦧꦒꦸꦱ꧀ꦧꦭꦶꦒꦼꦧꦭꦶꦒꦼ een knaap schoon van gestalte (en) *welgemaakt* (of *van alle kanten*). 26.

ꦧꦥ 1°. Kr.Ng. ꦧꦥꦏ Ng. (Kr. ꦫꦩ) *vader* (Ml. باڤ); ꦧꦥ wordt ook als vereerende titel gebruikt. ꦥꦸꦤꦶꦏꦥꦶꦤꦸꦤꦤ꧀ꦢꦠꦸꦤ꧀ ꦧꦥꦏꦶꦪꦲꦶꦱ꧀ꦱꦸꦔꦼꦧ꧀ gij wordt geroepen door *vader* Nàbi Soengeb. 23. (ꦢꦊꦩ꧀ꦥꦸꦤꦶꦏꦧꦥꦏ꧀ꦏꦸ) het huis van mijn *vader.* 24 (in Kråmå). De Soesoehoenan van Soerakarta noemt in een brief aan den Gouverneur-Generaal, dien hij als *Grootvader* betitelt, den Heer kolonel Nahuys, toenmaals kommissaris des konings, ꦧꦥ *Vader.* 11, 13.

2°. Kw. *goud* (Het wordt ook verklaard door ꦩꦱ꧀ꦩꦸꦭꦾꦩꦱ꧀ꦩꦸꦭꦾ ꦥꦶꦤꦶꦠ꧀ en ꦩꦱ꧀ꦲꦸꦩꦸꦱ꧀).

ꦧꦸꦥꦠꦶ Ng. (doch ook in Kråmå) ꦧꦸꦥꦠꦶꦤ꧀ Kr. *heer, landdrost;* bepaaldelijk titel der *Regenten* op Java (Sanscr. bhoêpati, *koning,*

Digitized by Google

vorst; zamengesteld uit bhoe, *aarde,* en pati, *heer*). … alle de *Regenten,* die het vorstelijk rijk in Prånårågå beschermen. 9. … de *Regenten* van Mesr. 17. … de *Regenten* en die hooger in rang zijn. 32. — Als titel van een *Vorst* is het meer een Kawi-woord. Zie bl. 40.

ꦏꦧꦸꦥꦠꦺꦤ꧀ Kr.Ng. *regentschap.* 7.

ꦧꦝꦺ Kr. (Ng. ꦄꦫꦼꦥ꧀) *gaan doen, zullen.* … indien het heden avond niet regent, *ga* ik paardrijden. 4. … hoe laat *gaat* gij uitrijden? 4. … Grootvader *gaat* weldra Java verlaten. 12. … Grootvader wil gaarne een bewijs *gaan* geven. 14. … ik *zou* ter dood gebracht worden. 24. … die dezen uwen rijkszetel verwoesten *zal.* 19.

ꦧꦼꦤ꧀ꦝꦿꦺꦴꦁ Kr.Ng. *overspel:* … *overspel bedrijven.* 30. … of … *een overspeler.* 30. … de persoon *met* welke *overspel bedreven wordt.* 30. … *met* één vrouw *wordt overspel gedreven* door twee menschen. 31.

… of … *personen die met elkander overspel bedrijven.* 30.

Digitized by Google

ꦧꦺꦴꦗꦺꦴ Ng. (Kr. ꦱꦺꦩꦃ m. ꦒꦂꦮ vr.) *getrouwde man of vrouw, echtgenoot.* ꦧꦺꦴꦗꦺꦴꦤꦺꦴꦁꦮꦺꦴꦁ iemands *vrouw.* 30. [illegible] met mijn kinderen en *vrouw.* 7 (in Krâmâ).

ꦧꦺꦴꦗꦺꦴꦒꦸꦫꦸꦒꦸ zie [illegible]

ꦧꦺꦴꦪꦺ zie ꦧꦺꦴꦪ

ꦧꦺꦴꦪꦸ zie ꦧꦺꦴꦪ

ꦧꦪ 1°. Kw. *gevaarlijk, gevaar* (= ꦧꦺꦴꦗꦺꦴꦪꦺ Ml. بهاي; Sanscr. bhaya, *vreeslijk, verschriklijk*).

2°. Kw. en Kr.Ng. *een kaaiman, krokodil* (Soend. ꦧꦸꦲꦪ Ml. بواي).

3°. Kw. *het betaamt.*

4°. Ng. *waarschijnlijk, misschien.* 29..

ꦧꦺꦴꦗ (boja) Kw. ꦧꦺꦴꦗꦺꦴꦤ꧀ꦢꦺꦤ꧀ Kr. (Ng. ꦧꦺꦴꦪꦺꦴ) *neen, niet.* [illegible] indien zij weinig in getal zijn, (dan) *niet.* 4. [illegible] hebt gij *geen* nieuws vernomen? *Neen.* 5.

ꦧꦪꦮꦫ (bâjâ-wârâ) Kr.Ng. *kennisgeving, berigt.*

ꦧꦪꦮꦫꦏꦏꦺ Ng. — ꦏꦏꦺꦤ꧀ꦢꦺꦤ꧀ Kr. *kennis geven, berigten.* 29.

ꦧꦸꦩꦶ Kr.Ng. *de aarde; een landstreek;* en (Ng. ꦧꦸꦩꦶ Kr. ꦱꦶꦠꦶ) *land, grond, landerijen* (Ml. بوم, Sanscr. bhoemi). [illegible] een uitgestrektheid *land* (*grond*) zoo groot als mijn hoofddoek. 26.

ꦧꦸꦩꦶꦥꦭ Kw. 1°. *een aardvrucht:* zie [illegible] — 2°. *een vorst* (= [illegible] zamengesteld uit ꦧꦸꦩꦶ en het Sanscr. pâla, *beschermer*): zie bl. 40.

Digitized by Google

ꦧꦒꦶ Kr.Ng. 1°. *deelen, verdeelen* (Ml. بهاڬي).

2°. Kw. ꦧꦒꦾ, ꦧꦼꦕꦶꦏ꧀ of ꦧꦒꦾ *geluk, voorspoed* (Ml. بهڬي of بڬي; Sanscr. bhâga, *deel, geluk;* bâgya, *te verdeelen,* en *geluk;* bâdj, *verdeelen*). ꦧꦒꦶꦪ *wees gegroet.*

[illegible] Ng. — [illegible] Kr. *groeten, verwelkomen.* [illegible] Ng. — [illegible] Kr. *elkander groeten.* 28.

ꦧꦒꦸꦱ꧀ Kr.Ng. *fraai, schoon, bevallig* (Ml. باڬوس). 41, 43. [illegible] een knaap *schoon* (*bevallig*) van gestalte. 26. — [illegible] een titel van verre afstammelingen van vorsten. 5. [illegible] *schoonheid, bevalligheid.* 40.

ꦧꦼꦒꦭ꧀ Kr.Ng. *een straatroover.* [illegible] *op weg rooven, straatrooverij plegen.* 34. [illegible] *een straatroover.* 4. [illegible] die slechtaards van roovers. 7. [illegible] *meé rooven.* 4. [illegible] Ng. [illegible] Kr. *beroofd, door straatroovers aangevallen worden.* 4, 7. [illegible] *de straatroovers.* 7.

[illegible] *straatrooverij.* [illegible] veel *straatrooverij.* 4.

ꦧꦧ꧀ Kr.Ng. 1°. *artikel, hoofdstuk* (Ar. Ml. باب).

2°. verkorting van [illegible] zie [illegible] — (Het wordt ook verklaard door [illegible]).

ꦧꦧꦃ 1°. Kr.Ng. *den grond ondergraven, om ergens in te breken.*

Digitized by Google

2°. *het begin.*

3°. Chineesch voorzetsel voor namen van mannen; b. v. ꦧꦧꦃ ꦱꦶꦠꦶ. 9.

ꦧꦧꦂ Kr.Ng. *voor den dag brengen, vertoonen, laten zien, openbaar maken; een kind ter wereld brengen, baren; een bloem die zich uitbreidt; vermenigvuldigen; toebereiden, bruikbaar maken.* ꦲꦶꦏꦸ ꦥꦸꦠꦿꦶ ꦱꦩ꧀ꦥꦸꦤ꧀ ꦲꦩ꧀ꦧꦧꦂ zij heeft haar zwangerheid *ter wereld gebracht.* 8. — ꦧꦧꦂꦥꦶꦱꦤ꧀ Ng. *met een, tegelijk.*

ꦧꦶꦧꦂ zie ꦧꦸꦧꦂ.

ꦧꦸꦧꦂ Ng. ꦧꦶꦧꦂ Kr. *zich verspreiden, uit elkander gaan.* 22. ꦲꦺꦏꦃ꧒ ꦮꦺꦴꦁꦩꦼꦤ꧀ꦝꦁꦥꦝꦃꦧꦸꦧꦂꦧꦸꦧꦂ veel menschen van Mĕndang *verspreiden (verwijderen) zich her- en derwaarts.*

ꦧꦺꦧꦺꦂ Kr.Ng. *uitspreiden, ontrollen, ontvouwen* (Het wordt verklaard door ꦒꦼꦭꦂ). ꦱꦶꦫꦲꦺꦢꦺꦱ꧀ꦠꦂꦧꦺꦧꦺꦂ zijn hoofddoek *uitspreiden.* 27. ꦏꦺꦧꦺꦧꦺꦂ *uitgespreid worden.* 27.

ꦧꦶꦧꦿꦃ zie ꦧꦸꦧꦿꦃ.

ꦧꦸꦧꦿꦃ Ng. ꦧꦶꦧꦿꦃ Kr. *bedorven, beschadigd.* ꦱꦶꦤꦥꦁꦧꦶꦧꦿꦃꦱꦠꦸꦁꦒꦶꦭ꧀ één *beschadigd* pistool. 9 (in Krâmâ).

ꦧꦧꦸꦭꦤ꧀ *Babyloniën, Babel* (Ar. Ml. بابل). 24.

ꦧꦁꦏꦺ 1°. Kr.Ng. *een kreng.*

2°. Ng. (Kr. ꦭꦪꦺꦴꦤ꧀) *een lijk.* 29.

ꦧꦶꦧꦶ zie ꦧꦸꦧꦶ.

ꦧꦶꦧꦃ zie ꦧꦸꦧꦃ.

Digitized by Google

[Javanese] Ng. [Javanese] Kr. *vreugde, blijdschap; verheugd, blijde zijn.* [Javanese] zeer *verheugd zijn.* 4. Zoo ook [Javanese] uitermate *verheugd zijn.* 26.

[Javanese] of [Javanese] Kw. *vernietigen, verwoesten.* 40.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *zeer, uitermate, erg, hevig, fel.* [Javanese] waar is de ongeregeldheid *het ergst?* 4. [Javanese] onheil dat uitermate *erg is.* 6.

[Javanese] Kr.Ng. *volk, natie, geslacht* (Ml. بڠس; vrg. [Javanese]). [Javanese] Muzelmannen. 18, 19. [Javanese] *een blanke.* 37. [Javanese] *landslieden.* [Javanese] zijn *landslieden.* 9.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *groote rivier, stroom;* bepaaldelijk *de Solorivier,* als de grootste van Java. [Javanese] water van *een groote rivier.* 39.

[Javanese] Kr.Ng. *verward, in de war, verlegen zijn, verdwalen* (Ml. بيڠڠ of بڠوڠ). [Javanese] Nabi Moesâ *verdwaalde.* 20.

[Javanese]

[Javanese] Kw. 1°. *vol zijn* (= [Javanese]).

2°. = [Javanese] *veel.*

[Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *veel, menigte, aantal, bedrag.* [Javanese] *veel* onspoed. 3. [Javanese] indien zij *veel in getal zijn.* 4. [Javanese] de straatroo-

vers hun *menigte* (*aantal*) was zeven menschen (waren zeven in getal). 7. [Javanese] een Grootvader, die reeds *veel geweest is* in zijn goedheid jegens mij; die mij veel goedheid bewezen heeft. 12. [Javanese] toen zij reeds *veel in getal waren.* 16. — [Javanese] Kr. (Ng. [Javanese]) *alle.* [Javanese] *alle* geringe lieden. 16. Zoo ook [Javanese] 36, en [Javanese] 43. — [Javanese] *groote menigte.* [Javanese] *de meesten.* 9. [Javanese] *in groote menigte, menigvuldig.* [Javanese] een brief met de groeten *in groote menigte* (met *zeer vele* groeten). 7, 11, 14.

[Javanese] Ng. (Kr. [Javanese]) *weinig, weinige* (Ml. تيتيق, *droppel*). [Javanese] *een weinig.* [Javanese] *op zijn minst.* 6.

[Javanese]

[Javanese] en [Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] gew. [Javanese] Ng. [Javanese] gew. [Javanese] Kr. *weiden, hoeden.* [Javanese] vee *hoeden.* 20.

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

[Javanese] zie [Javanese]

Digitized by Google

ꦥꦔꦸꦱꦸꦏꦿꦶ꧈ zie ꦥꦲꦸꦱꦸꦏꦂ꧈

ꦔꦺꦴꦥꦸꦱꦏꦶꦥꦏ꧈ zie ꦲꦺꦴꦱꦶ꧈

ꦔꦶꦫꦶ꧈ zie ꦲꦶꦫꦶ꧈

ꦔꦺꦴꦫꦺ꧈ zie ꦲꦺꦴꦫꦺ꧈

ꦔꦫꦶꦏ꧈ zie ꦲꦫꦶꦏ꧈

ꦔꦫꦶꦭꦤ꧀꧈ en ꦔꦫꦶꦫꦶꦏꦤ꧀꧈ zie ꦲꦫꦶꦭꦤ꧀꧈

ꦔꦺꦴꦫꦺꦴ꧈ zie ꦲꦺꦴꦫꦺꦴ꧈

ꦔꦫꦶꦪ꧈ zie ꦲꦫꦶꦪ꧈

ꦔꦶꦫꦤ꧀꧈ en ꦔꦶꦫꦫꦶꦫꦤ꧀꧈ zie ꦲꦶꦫꦤ꧀꧈

ꦔꦥꦫꦶꦪꦸꦤ꧀꧈ zie ꦲꦫꦶꦪ꧈

ꦔꦭꦮꦸꦤ꧀꧈ zie ꦲꦭꦸꦤ꧀꧈

ꦔꦶꦭꦶꦮ꧈ zie ꦲꦶꦭꦶꦮ꧈

ꦔꦶꦭꦶꦮ꧈Kr.Ng. *zonder vast beroep zijn.* ꦥꦭꦸꦔꦶꦭꦶꦮꦔꦶꦭꦶꦮ꧈ *het gemeene volk.* 19.

ꦔꦭꦶꦮꦔꦫꦶꦏꦤ꧀꧈ zie ꦲꦭꦶꦮ꧈

ꦔꦺꦴꦫꦺꦏꦤ꧀꧈ en ꦔꦺꦴꦫꦺꦏꦶ꧈ zie ꦲꦺꦴꦫꦺꦏꦤ꧀꧈

ꦔꦫꦮꦏꦶ꧈ zie ꦲꦫꦮꦏꦤ꧀꧈

ꦔꦺꦴꦫꦶꦔꦫꦶ꧈ zie ꦲꦺꦴꦫꦶꦔ꧈

ꦥꦔꦭꦸ꧈ zie ꦥꦲꦭꦸ꧈

ꦔꦺꦴꦭꦮꦤ꧀꧈ zie ꦲꦺꦴꦭꦮꦤ꧀꧈

ꦥꦔꦼꦮꦼꦴ꧈ zie ꦥꦮꦼꦴ꧈

ꦔꦮꦼꦴ꧈ of ꦔꦶꦮꦼꦴ꧈ zie ꦲꦮꦼꦴ꧈

ꦔꦮꦼꦴꦪꦶ꧈ zie ꦲꦮꦼꦴ꧈

Digitized by Google

ꦔꦿꦸꦲꦏꦺꦤ꧀꧈ en ꦔꦿꦸꦲꦏꦺꦤꦶ꧈ zie ꦫꦱ꧈

ꦔꦫꦤꦶ꧈ zie ꦲꦫꦤ꧀꧈

ꦔꦿꦸꦏꦸꦒꦸ꧈ zie ꦫꦸꦏꦸꦒꦸ꧈

ꦔꦿꦫꦼꦠꦺꦤ꧀꧈ zie ꦫꦫꦼꦠꦺꦤ꧀꧈

ꦔꦿꦶꦠ꧈ zie ꦫꦶꦠ꧈

ꦔꦿꦶꦠꦶ꧈ zie ꦫꦶꦠ꧈

ꦔꦿꦶꦠꦸ꧈ zie ꦫꦶꦠ꧈

ꦔꦿꦠꦼꦤ꧀꧈ zie ꦫꦠꦼꦤ꧀꧈

ꦔꦿꦠꦺꦤꦶ꧈ zie ꦫꦠꦺꦤ꧀꧈

ꦔꦸꦠꦴ꧈ zie ꦲꦸꦠꦴ꧈

ꦔꦿꦶꦏꦸ꧈ zie ꦫꦶꦏꦸ꧈

ꦔꦿꦸꦏꦺꦤꦶ꧈ zie ꦫꦶꦏꦸ꧈

ꦔꦿꦱ꧈ zie ꦫꦱ꧈

ꦔꦺꦴꦭꦺꦴ꧈ zie ꦲꦺꦴꦭꦺꦴ꧈

ꦔꦫꦱ꧀꧈Kr. (Ng. ꦔꦩ꧀ꦧꦸꦁ꧈) *ruiken, zoenen.*

ꦔꦶꦫꦱ꧀꧈ zie ꦲꦶꦫꦱ꧀꧈

ꦔꦿꦱꦤꦶ꧈ zie ꦫꦱ꧈

ꦔꦿꦸꦱꦸꦠ꧀꧈ zie ꦫꦸꦱꦸꦠ꧀꧈

ꦔꦿꦶꦱꦠ꧀꧈ zie ꦫꦸꦱꦠ꧀꧈

ꦔꦿꦸꦱꦠ꧀꧈ zie ꦫꦸꦱꦠ꧀꧈

ꦔꦺꦴꦭꦺꦴꦠꦏꦠꦺꦤ꧀꧈ zie ꦲꦺꦴꦭꦺꦴ꧈

ꦔꦺꦴꦭꦺꦴꦲ꧈Kr.Ng. *om hulp vragen.* 21.

ꦥꦔꦿꦲꦺ꧈ zie ꦥꦔꦲꦺ꧈

ꦔꦛꦿꦁꦲꦸꦤ꧀ zie ꦔꦏꦁꦲꦸꦤ꧀

ꦛꦸꦥꦸꦭ꧀ en ꦛꦸꦥꦸꦭꦤ꧀ꦔꦺꦴꦏ꧀ zie ꦠꦸꦥꦸꦭ꧀

ꦔꦛꦿꦁꦔꦼꦠꦁ en ꦔꦛꦿꦁꦔꦼꦠꦁꦔꦶ zie ꦔꦏꦁꦔꦼꦠꦁ

ꦛꦶꦏꦶꦧꦸꦭ꧀ zie ꦠꦶꦏꦶꦧꦸꦭ꧀

ꦛꦽꦧꦿꦶ zie ꦠꦽꦧꦺꦴꦭ꧀

ꦛꦿꦧꦿꦺꦛꦶ zie ꦏꦧꦿꦺ

ꦔꦛꦿꦁꦔꦼꦤꦁꦲꦺ zie ꦔꦏꦁꦔꦼꦤꦁꦲꦺ

ꦛꦶꦏꦶ zie ꦠꦶꦏꦶ

ꦔꦛꦁꦔꦏꦶꦁ Kr.Ng. *grooten dorst hebben, van dorst versmachten*. 21.

ꦛꦿꦛꦿ zie ꦏꦿꦛꦿ

ꦛꦿꦔꦛꦁꦔꦺꦴꦤ꧀ꦔꦺꦴ zie ꦏꦿꦛꦿ

ꦔꦛꦏꦶꦛꦶ zie ꦔꦠꦏꦶ

ꦛꦔꦿ zie ꦔꦿ

ꦛꦔꦺꦴꦔꦸꦭ꧀ zie ꦔꦿ

ꦛꦸꦥꦿ zie ꦠꦸꦥꦿ

ꦛꦶꦧꦶꦏꦶ zie ꦠꦶꦧꦶ

ꦛꦺꦴꦥꦸꦧꦸꦭ꧀ zie ꦥꦸꦧꦸꦭ꧀

ꦛꦧꦺꦴꦤꦸꦭ꧀ ꦛꦧꦺꦴꦤꦤꦔꦺꦴ en — ꦔꦺꦴꦔꦸꦭ꧀ zie ꦠꦧꦺꦴꦤꦸꦭ꧀

ꦛꦺꦴꦿꦏꦶ en ꦛꦺꦴꦿꦏꦔꦺꦴꦔꦸꦭ꧀ zie ꦺꦴꦿ

ꦛꦿꦺꦴꦿꦱꦸꦭ꧀ zie ꦠꦿꦺꦴꦿꦱꦸꦭ꧀

ꦛꦔꦺꦴꦁꦱꦤ꧀ꦔꦺꦴꦁꦱꦸꦭ꧀ zie ꦠꦺꦴꦛꦶ

ꦛꦺꦴꦛꦶꦥꦺꦴꦛꦶ zie ꦠꦺꦴꦛꦶ

ꦛꦶꦺꦴꦿ zie ꦠꦶꦺꦴꦿ

Digitized by Google

ꦔꦝꦺꦴꦁ꧈ zie ꦲꦶꦝꦺꦴꦁꦾ꧈

ꦝꦿꦺꦴꦤ꧀꧈ zie ꦢꦿꦺꦴꦤ꧀꧈

ꦔꦝꦔꦶꦏ꧀ꦏ꧇ꦲꦏ꧀ꦏꦤ꧀ꦔꦏ꧀꧈ en — ꦏꦏꦺꦤꦏ꧀꧈ zie ꦔꦢꦏ꧀ꦏ꧈

ꦔꦝꦺꦩ꧀꧈ zie ꦔꦢꦩꦺꦩ꧀꧈

ꦝꦶꦪ꧈ zie ꦲꦶꦝꦶꦪ꧈

ꦝꦶꦪꦺꦏ꧀꧈ Kr.Ng. *een vrouw schaken*. 31. ꦔꦪꦁꦝꦶꦪꦺꦏ꧀꧈ ꦔꦪꦁꦝꦶ ꦪꦺꦏ꧀꧈ of ꦔꦪꦁꦏꦺꦴꦝꦶꦪꦺꦏ꧀꧈ *een schaker*. 31.

ꦝꦪꦸꦭ꧈ zie ꦲꦝꦪꦸꦭ꧈

ꦝꦭꦸ꧈ zie ꦲꦝꦭꦸ꧈

ꦝꦭꦶꦸ꧈ zie ꦢꦭꦶꦸ꧈

ꦝꦺꦭꦶꦸ꧈ zie ꦢꦭꦶꦸ꧈

ꦝꦾꦭꦸ꧈ zie ꦲꦝꦾꦭꦸ꧈

ꦔꦝ꧇ꦭꦸ꧈ zie ꦔꦢ꧇ꦭꦸ꧈

ꦝꦺꦔꦭꦔꦺꦴꦁ꧈ Kr.Ng. *langwerpig uitgestrekt*. 39.

ꦝꦾꦭꦾꦂ꧈ zie ꦲꦝꦾꦭꦾꦂ꧈

ꦝꦸꦮꦏꦏꦔꦏ꧈ zie ꦮꦮ꧈

ꦝꦸꦾꦮꦾꦏꦸ꧈ zie ꦢꦸꦾꦮꦾꦏꦸ꧈

ꦝꦺꦭꦏꦸ꧈ Kr.Ng. *dorst, dorsten, dorstig*. ꦱꦏꦺꦴꦝꦺꦭꦔꦏꦸ꧈ van de *dorst*, die zij hebben. 21.

ꦝꦸꦔꦏ꧇ꦏꦾꦶ꧈ zie ꦢꦭꦏꦾ꧈

ꦝꦸꦔꦢꦏꦏꦔꦏ꧈ zie ꦢꦭꦢꦶ꧈

ꦝꦸꦔꦢ꧇ꦱꦏꦺꦏꦸ꧈ zie ꦢꦭꦢꦶ꧈

ꦝꦾꦭꦏꦸꦶ꧈ zie ꦢꦭꦺꦏ꧀꧈

ꦲꦼ꧀ꦭꦸꦥꦶꦁꦥꦶ꧈ zie ꦭꦸꦥꦶꦁ꧈

ꦲꦼ꧀ꦭꦶꦭꦲꦶ꧈ zie ꦲꦶꦭ꧈

ꦲꦼꦭꦺꦧꦸ꧈ zie ꦲꦭꦺꦧꦸ꧈

ꦲꦺꦭ꧀ꦩꦸ꧈ Ng. ꦲꦺꦭ꧀ꦩꦶ꧈ Kr. *kunde, wetenschap* (Ar. Ml. عِلْم). 41, 44.

ꦲꦼ꧀ꦭꦸꦧꦁꦥꦶ꧈ zie ꦭꦸꦧꦁ꧈

ꦲꦼ꧀ꦭꦶꦲꦺꦭꦲꦺꦤ꧀ꦲꦺꦤ꧈ zie ꦲꦺꦭꦺ꧈

ꦲꦼ꧀ꦭꦶꦲꦼ꧀ꦭꦶꦲꦼ꧀ꦭꦺꦤ꧀ꦤꦺ꧈ zie ꦲꦺꦭꦺ꧈

ꦲꦼ꧀ꦭꦶ꧈ zie ꦭꦶ꧈

ꦲꦼ꧀ꦭꦺꦴꦤ꧀ꦲꦶ꧈ zie ꦭꦺꦴꦤ꧀꧈

ꦲꦼ꧀ꦭꦶꦪꦁꦥꦶ꧈ zie ꦭꦶꦪꦁ꧈

ꦲꦼ꧀ꦭꦶꦪꦁꦥꦶ꧈ zie ꦭꦶꦪꦁ꧈

ꦲꦭꦶꦲꦶ꧈ zie ꦲꦭꦶ꧈

ꦲꦼꦭꦶꦪꦶ꧈ ꦲꦼꦭꦶꦪꦲꦺꦤ꧀ en ꦲꦼꦭꦶꦪꦲꦺꦤ꧀ꦤꦺ꧈ zie ꦲꦭꦶꦪ꧈

ꦲꦺꦭꦩꦶꦏ꧀ en ꦲꦺꦭꦩꦏꦺꦤ꧀ zie ꦲꦩꦏ꧀ꦏꦺꦤ꧀

ꦲꦶꦭꦸꦱꦺꦤ꧀꧈ Kr.Ng. *overreden, bepraten; overhalen.* 16.

ꦲꦼꦭꦺꦭꦺꦤ꧀꧈ zie ꦭꦺꦭ꧈

ꦲꦼꦭꦺꦭ꧈ zie ꦭꦺꦭ꧈

ꦲꦶꦭꦸ꧈ zie ꦲꦶꦭꦸ꧈

ꦲꦶꦭꦸ꧈ zie ꦲꦶꦭꦸ꧈

ꦲꦺꦭꦺꦭꦺꦭꦺꦤ꧀꧈ zie ꦲꦺꦭꦺꦭꦺꦭꦺꦤ꧀꧈

ꦲꦭꦶꦭꦸꦤ꧀꧈ zie ꦲꦭꦶꦭꦸꦤ꧀꧈

ꦲꦶꦭꦶꦭꦸꦤ꧀꧈ zie ꦲꦺꦲꦭꦶꦭꦸꦤ꧀꧈

ꦲꦺꦲꦭꦶꦭꦸꦤ꧀꧈ zie ꦲꦺꦲꦭꦶꦭꦸꦤ꧀꧈

Digitized by Google

ꦠꦪꦺꦴꦤ꧀ en ꦠꦪꦺꦴꦤ꧀ꦠꦤ꧀ zie ꦲꦤꦪꦺꦴꦤ꧀

ꦠꦥꦤꦺꦴꦁꦲꦤ꧀ꦤꦺꦥꦲꦤ꧀ zie ꦲꦤꦤꦺꦴꦁ

ꦠꦶꦤꦺꦴꦮ꧀ en ꦠꦶꦤꦺꦴꦮꦶ zie ꦤꦺꦴꦮ꧀

ꦠꦤꦺꦴꦱ꧀ꦠꦤꦺꦴꦱ꧀ꦠꦲꦾ꧀ꦠꦤꦺꦴꦱ꧀ꦠꦲꦺꦴꦲꦾ꧀ en ꦠꦤꦺꦴꦱ꧀ꦠꦤꦺꦴꦱ꧀ zie ꦲꦤꦤꦺꦴꦱ꧀

ꦠꦿꦸ als getalmerk 3; b. v. ꦲꦤ꧀ ꦲꦤꦸ ꦠꦿꦸ ꧐ 1730.

ꦠꦮꦸ naam van een oord. 30.

ꦠꦥꦮꦁꦲꦿꦼꦲꦠ꧀ zie ꦥꦮꦁꦲ꧀

ꦠꦶꦧꦺꦴꦛꦶ zie ꦲꦶꦧꦺꦴꦛꦶ

ꦠꦾꦧꦺꦴꦛꦸꦲꦾꦧꦺꦴꦛꦸ zie ꦲꦾꦧꦺꦴꦛꦸ

ꦠꦾꦧꦺꦴꦛꦶꦠꦿ꧀ zie ꦲꦾꦧꦺꦴꦛꦶꦠꦿ꧀

ꦠꦶꦥꦧꦺꦴꦁꦲꦿ꧀ zie ꦲꦶꦥꦧꦺꦴꦁꦲꦿ꧀

ꦥꦠꦁꦥꦧ꧀ꦭ꧀ ꦥꦠꦁꦥꦧ꧀ꦭꦲꦤ꧀ꦤꦺꦥꦲꦤ꧀ en — ꦤꦺꦲꦺꦴꦲꦿ꧀ zie ꦥꦲꦤꦁꦥꦧ꧀ꦭ꧀

ꦠꦾꦧ꧀ꦭꦸ zie ꦲꦾꦧ꧀ꦭꦸ

ꦠꦾꦧ꧀ꦭꦺ zie ꦲꦾꦧ꧀ꦭꦺ

ꦠꦶꦧ꧀ꦭꦤ꧀ zie ꦲꦤꦧ꧀ꦭꦤ꧀

ꦠꦾꦧ꧀ꦭꦤ꧀ zie ꦲꦾꦧ꧀ꦭꦤ꧀

ꦥꦠꦥꦧ꧀ꦭꦠ꧀ꦠꦿ꧀ zie ꦥꦲꦤꦥꦧ꧀ꦭꦠ꧀ꦠꦿ꧀

ꦠꦧ꧀ꦭꦶꦮꦿ꧀ zie ꦲꦤꦧ꧀ꦭꦶꦮꦿ꧀

ꦠꦶꦥꦧꦶꦁ zie ꦥꦧꦶꦁ

ꦠꦲꦺꦴꦠꦲꦺꦴꦲꦿ꧀ zie ꦲꦾꦺ

ꦠꦲꦾꦺꦠꦲꦺꦴꦲꦿ꧀ zie ꦲꦾꦺ

ꦠꦥꦠꦲꦶ zie ꦥꦠꦸ

ꦠꦠꦲꦾꦺ zie ꦲꦤꦠ

ꦥ꧀ꦤꦤ꧀ꦤꦺꦴꦁ zie ꦥ꧀ꦭꦤ꧀ꦤꦺꦴꦁ

ꦤꦤꦶꦁꦏꦶꦁ zie ꦤꦶꦁꦏꦶꦁ

ꦤꦤꦺꦴꦫꦺꦴꦏꦿꦩꦤ꧀ عبد الرّحمن, eigennaam van den Soesoehoenan van Soerakarta. 11.

ꦤꦥ꧀ꦤꦤ꧀ꦥ꧀ꦤꦺꦤ꧀ꦏꦿꦭꦤ꧀ zie ꦥ꧀ꦤꦤ꧀ꦥ꧀ꦤꦺꦤ꧀ꦏꦿ

ꦥ꧀ꦤꦤ꧀ꦥ꧀ꦤꦺꦴꦤ꧀ zie ꦥ꧀ꦭꦤ꧀ꦥ꧀ꦤꦺꦴꦤ꧀

ꦤꦤꦶꦤꦶ zie ꦭꦤꦶꦤ꧀

ꦤꦶ of ꦭꦤꦶ en gew.ͤ ꦲꦤꦶ of ꦭꦲꦤꦶ Kr.Ng. *doch, maar, eechter, evenwel, nogtans;* b. v. ꦩꦲꦸꦩꦸꦂꦥꦲꦥꦲꦸꦩꦤ꧀ ꦲꦤꦶꦤꦶꦏ꧀ꦤꦶꦥꦫꦁ ꦱꦏꦶꦪꦤ꧀ nog jong, *doch* bij uitstek sterk. 23. ꦭꦶꦮꦶꦂꦥꦪꦤ꧀ꦏꦶ ꦲꦩꦲꦤꦶꦥ꧀ꦤꦤ꧀ꦤꦶꦲꦸꦲꦸꦩꦤ꧀ ja, die zijn er; *doch* het houdt niet op. 4. — (ꦲꦤꦶ wordt ook verklaard door ꦭꦩꦸꦏꦶ).

ꦤꦤꦲꦤ꧀ Kw. en Kr. (Ng. ꦮꦶꦩꦤꦲꦤ꧀) *rouw, berouw; rouw, spijt, berouw hebben; aangedaan; zich beklagen, betreuren, aan iemands leed deelnemen; verwonderd zijn* (= ꦩꦮꦶꦩꦤꦲꦤ꧀). — ꦤꦤꦲꦸꦤꦤꦲꦤ꧀ = ꦩꦤꦶꦩꦫꦁ ꦪꦤꦤꦲꦤ꧀ Kr.Ng. *spijt, berouw.* ꦭꦗꦶꦱꦏꦲꦤꦲꦤꦏꦸꦲꦸꦭꦶꦪ ꦤꦤꦲꦶꦪꦲꦤ꧀ Adji-Såkå had groote *spijt*. 29.

ꦤꦤꦺꦴꦫꦤ꧀ naam van een plaats. 4.

ꦤꦶꦤꦲꦩꦥꦲꦤ꧀ en — ꦩꦲꦶꦲꦤ꧀ zie ꦮꦶꦤ

ꦤꦶꦲꦩꦤ꧀ zie ꦭꦶꦲꦩꦤ꧀

ꦤꦸꦲꦶꦭꦤ꧀ zie ꦭꦸꦲꦶꦭꦤ꧀

ꦤꦸꦲꦸꦭꦶꦏ꧀ zie ꦭꦸꦲꦸꦭꦤ꧀

ꦤꦸꦲꦩꦶꦁ zie ꦭꦸꦲꦩꦤꦤ꧀

ꦔꦁꦱꦸ꧈ Kr.Ng. 1°. *water putten.* 2°. *onderwijs genieten.* ꦮꦺꦴꦁꦏꦁꦥꦝ ꦔꦁꦱꦸ꧈ de menschen, die zamen *water putten.* 22. Zoo ook ꦥꦶꦤꦁ ꦔꦁꦱꦸ꧈ 21.

ꦔꦶꦔꦶꦤ꧀ꦝꦶꦁꦔꦶꦁ꧈ zie ꦔꦶꦁꦔꦶꦁ꧈

ꦔꦔ꧀ꦭꦁ꧈ Kr.Ng. *des nachts de ronde doen.* ꦱꦧꦼꦤ꧀ꦧꦼꦔꦶꦏꦂꦱꦤꦺꦔꦔ꧀ꦭꦁ ꦲꦶꦁꦗꦼꦫꦺꦴꦤꦒꦫꦶ꧈ ꦭꦤ꧀ꦲꦶꦁꦗꦧꦤꦒꦫꦶ꧈ elken nacht was het zijn verkiezing *de ronde te doen* binnen de stad en buiten de stad. 16.

ꦔꦮꦏ꧈ zie ꦲꦔꦮꦏ꧈

ꦔꦮꦏꦺ꧈ zie ꦲꦔꦮꦏꦺ꧈

ꦔꦶꦔꦶꦔꦸ꧈ zie ꦲꦔꦶꦔꦶꦔꦸ꧈

ꦔꦔꦶꦔꦸ꧈ zie ꦲꦔꦔꦶꦔꦸ꧈

ꦔꦔꦔꦺ꧈ zie ꦲꦔꦺ꧈

Bayerische Staatsbibliothek München

Digitized by Google

VERBETERINGEN.

bl. 7, r. 8, lees [illegible] voor [illegible]

» » » 2 en 1 v. o., l. [illegible] Kr.Ng. *teruggaan, deinzen, wijken.*

» 8 » 1, l. [illegible] of [illegible] Kr. h. ([illegible] Kr., [illegible] Ng.) *terugkeeren, naar huis gaan.*

» 10 » 1, l. II°. [illegible] Kr. ([illegible] Ng., [illegible] Kr. h.)

» 11 » 6, v. o., l. [illegible] Kr. (Ng. [illegible]).

» 18 » 10, v. o. [illegible] is Kr.Ng.

» 20 » 5. [illegible] is *Krâmâ inggil.*

» — » 8. [illegible] is ook *Krâmâ inggil.*

» 25 » 3, l. [illegible] Ng. ([illegible] Kr., [illegible] Kr. h.)

» 80, na regel 4 in te voegen: [illegible] zie [illegible]

» 84, r. 3, v. o., achter [illegible] nog bij te voegen: en [illegible] vrg. Sanscr. dharana en dhârana, *vasthoudend, regthoudend,* enz.) 44.

» 89 » 1, l. elfde maand.

» 134 » 16, l. [illegible] voor [illegible]

» 139, na regel 17 in te voegen: [illegible] zie [illegible]

Digitized by Google

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

GEDRUKT BIJ C. A. SPIN.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google